TOMUS TERTIUS
R. P. RICHARDI ARSDEKIN
Soc. Iesu Sac. Theol. Professoris

APPARATUS DOCTRINÆ SACRÆ
COMPLECTENS

MATERIAM ET FORMAM EXPEDITAM,
Pro quavis Dictione, Concione, & tota Catechesi, per exquisitam expositionem, & selectissima exempla: cum Praxi solida assistendi per omnia ægris, & sanis: ac documentis particularibus pro quolibet hominum statu:

ITEM

PRO IPSIUS SACERDOTIS VITA, & Conversatione pro ritibus singulorum Sacramentorum:

PRO QUACUNQUE FUNCTIONE
Missionarii Apostolici ac Curatoris animarum.

JUXTA INDICEM SEQUENTEM.

VENETIIS, M. DC. IC.

Apud Jo: Jacobum Hertz.

DE SUPERIORUM LICENTIA, & PRIVILEGIO.

INDEX GENERALIS

Titulorum præcipuorum hujus Tomi Tertii, cum Augmentis novis & multiplicibus in decurſu hujus Editionis.

A 2 Cap. 2.

PARS PRIMA APPARATUS ET PRAXIS FORMAE PRO DOCTRINA SACRA IN CONCIONE PROPONENDA.

CAPUT I.

Praxis pro artificio Memoriæ, & Dispositione Dictionis.

I. Consultum est, si otium suppetat, præsertim pro incipientibus, totam Dictionem scripto deducere, & in tria aut plura puncta dividere, & memoriæ causa singula puncta concludere cum aliqua Sententia, quæ habeat aliquam connexionem cum initio punctis sequentis.

Pro Concionatore impedito, aut multùm exercitato, necesse est puncta saltem summatim annotare, scribendo breviter præcipua capita & membra sui discursus; ut est sententia, exemplum, similitudo, & scopus sive fructus ad quem intendit Auditores permovere.

II. Artificium autem memoriæ consistit in Imagine quadam rei dicendæ certo loco pet imaginationem cõstituenda, quæ dum recolitur, materiam, cum qua similitudinem habet, facilè in memoriam reducit. Ex. gr. Concipis Aulam aliquã cuius omnes partes, & partium ordinem optimè notum, & perspectum habes. Si prima pars tuæ dictionis agat, v.g. de Navigatione huius vitæ ad portũ salutis æternę, ponis per Imaginationẽ in primo loco istius Aulæ, Anchoram è tenui filo pendulam, ut ea cognita, materia tua quæ est de navigatione, memoriè occurrat. Si secunda pars sit v.g. de Militia hominis cõtra tẽtationes mundi, pro ea secundo loco statuis militem gladium vibrantẽ. Si tertia pars sit, de Victoria tentationũ, tertio loco appendis coronam: & sic pro reliqua materia, apponenda est imago aut signum, quod iudicas maximè idoneum ad suscitandum vivam sequentis materię memoriã. Et ideò utendum est imaginibus vividis, & aliquid agentibus, quæ possint animũ tuum vivaciter ferire.

III. Alia praxis est, in margine dictionis descriptæ, quinque aut sex locis appingere quales dixi notas, cum diversis materiæ partibus connexas; aut, quod faciliùs est Vocabula diversa in margine scribere, quę ordinem & diversitatem materiæ significent. Possuntque ea vocabula in unam sententiam, aut versum redigi, ut, sicubi memoria fallat, sententia illa indicet quousque ventum sit, & quid sequi debeat. Exemplum talis versus, aut sententię sit, si disposuisti materiam de humilitatis præstantia: & illa v.g. fuerit 1. quam Deo grata, 2. quam homini iucunda, 3. quam utilis saluti æternæ: Redigas puncta illa ad unum brevem versiculum, aut sententiam v.g.

Creata Deo, jucunda homini, hortusque salutis; aut ad quamcumque idoneam simili ordine familiarem tibi sententia, & sic in quavis materia, inde experietis à decursu materiæ præparatæ memoriam non facile aberraturam.

IV. Si plura nomina propria certo ordine cupias retinere, redigantur ad voculam unicam, in qua tantum litteræ primæ singulorum nominum suo ordine contineantur. Exempli gratia, ut retineantur nomina, & ordo partium præcipuarum S. Scripturę reducuntur ad hoc breve vocabulum, *G E L N V D E*. G. Genesis, E. Exodus, L. Leviticus, NV. Numerorum, D. Deuteronomium, E. Evangelia Christi quatuor.

Sed quid si quis, fallente, aut turbata indictione memoria, nihil omninò meminerit eorum quæ ad dicendum paruit? remedium occurrendi tali accidenti præcipuum erit, paratum antea semper habere locum unum communem ad quem possit ex tempore recurrere. Talis præcipuè locus esse poterit de *glorię cęlestis*, felicitate, æternitate, possessione omnis boni jucundi, utilis honesti, & carentia omnis mali omnium sensuū qui continentur hoc versiculo: *Gustus, odoratus, auditus, visio, tactus*, ut infra v. Gloria. Vel de *Infernis pœnis* ęternis singulorum istorum quinque sensuum: quę duo possunt ferè cum quacunque materia connecti; sin minus, melius est carere connexione quam omni dictione, ex duobus autem mali minus est eligendum.

CAPVT II.

Pro Voce.

I. CVrandum ut vox accomodetur loco, ut in parvo non sit nimis alta, aut in magno nimis demissa, utrumque displicet.

II. Si vox nativa sit imbecillior, oportet carò assurgere, aut affectui violento indulgere, sed familiari tono oratio vitanda est.

III. In exordio utendum voce clara, & æquabili, sed sine affectatione, aut cantillatione. In narratione magis attollitur & variatur. In cōfirmatione sit actior, & incitatior, docendo, interrogando, disputando, increpando, ad varios affectus vocem inflectendo, quantum vires ac materia patietur.

IV. Epilogus si instituatur ad precandum, vel placandum, vox sit suavis, & lenis. Ad miserandum flexaminis. Ad latandum plena & sonora. Ad hortandum aut terrendum concitatior esse debet.

V. Vt hanc vocis varietatem discas & exerceas, optimum est consulere ipsam naturam, & observare quo tono passim utantur homines dum irascuntur, dum rogant, dum dolent, dum lætantur, &c. & quæ magis placent, tuæ voci quantum fieri potest accomodare.

VI. Maxima dictionis parte consultum est uti voce media, ac moderata, sic facilius dabitur ascensus, descensus, ac vocis mutatio: nunquam enim in eodem tono diu persistendum est, sed observanda sedulò crebra vocis mutatio, ut evitetur monotoniæ vitium ingratissimum.

VII. Porrò hæc summatim observanda. Vt caveatur nimia tarditas, quæ dictionem reddit languidam: Nec minus cavenda nimia linguæ volubilitas, quæ verba truncat, & confundit ne singuli sensus debitè intelligantur. Curandum quoque diligenter ut ultimæ syllabæ exprimantur, quæ à multis absorbentur, aut indecore conglobantur.

VIII. Denique ad evitandam confusionem, singulos sensus dicendo interpugnat, & in fine periodi semper modicè respires, & spiritum colligat, ac vocem mutet: quod plurimum, & dicentem reficiet, & audientem afficiet.

CAPVT III.

Pro Gestu.

GEstu, vox quædam est totius corporis, ideoque pro gestu moderando accommodari possunt ea, quæ de voce diximus.

I. In principio dictionis stet erectus & immotus, spectet modestè Auditores, manus in pulpitum protendat, oridinatur modestè auditoribus honorem, de more cum quadam corporis inclinatione, exhibendo. Manus autem non nisi leniter, ac paululum ultra sinum protendat, oculis, manum, ac gestum sequentibus.

II. Gestum non semper ad unam partem, sed nunc ad hos, nunc ad illos dirigat, tum ad gratiam varietatem, tum ut Orator à pluribus videri, & audiri possit.

III In narratione adhibendus gestus liberior: In confirmatione acrior & pugnatior: In Epilogo vehementior, & accommodatus affectibus, de quibus infra.

IV. Vultus quoque, oculos, & aspectus nunc sit erectus & alacer nunc demissus & tristis, pro rerum varietate.

V. Vti cavenda est gestuum nimia lenitudo & tar-

& tarditas, ita etiam nimia celeritas, aut levis gesticulatio; aut etiam nimia vastitas, qua manus ultra humeros, & caput attollatur.

VI. In supplicando, utraque manus protensa vel attollenda, vel submittenda est, quod etiam fieri potest manibus junctis instar orantis.

VII. In aversando, aut negando, capite ad dexteram partem converso, & manibus ad sinistram, rem quasi à se propellet. Vel etiam capite leniter concusso per modum renuentis.

VIII. Interrogabit, manu paululum elevata, & ad seipsum conversa. Titubabit vehementius, summo indice manus sinistræ apprehenso, & nonnihil concusso: nec desunt gestus alii.

IX. Demonstrando seipsum; manum vel dexteram, vel utramque ad pectus suum convertet. Demonstrabit res alias, manu plerumque protensa, & sursum, vel deorsum, vel aliò conversa, prout est supra, vel infra situs rei quam cupit designare: rarò id solo digito faciet.

X. Timorem exprimet, manu dextera pectori applicat.

XI. Irascetur; pugno compresso, voce & vultu aspero: pulpitum manu, vel terram pede percutiendo: sed bene cavendum ne percussio illa sit nimis crebra.

XII. Pœnitebit, digitis pressis, & pectori admotis. Dolebit verò manibus inter se complicatis, vel utrimque deorsum dejectis, & expansis.

XIII. Vocabit, aut sibi sistet alium, manu sursum elevata, & ad se inflexa. Dimittet, aut repellet, manu aversa cum digitis explicatis. Minabitur, indice erecto, & concusso. Alios denique affectus exprimet eo manus, oculi, capitis, aut aliorum membrorum motu, quem observabit ex impetu naturæ inter homines bene moratos decorè exerceri, modò vitet frequentia.

XIV. Cavebit ne fit nimis diuturna omnium gestuum intermissio; & è contra, ne gestus idem, præsertim in eadem sententia aut periodo nimis sæpè repetatur.

XV. Sola sinistra rarissimè gestus exhibendus non rarò tamè in gestu formando sinistra dexteræ sociari poterit, ut cùm ostenditur rerum multitudo, aut magnitudo: vel quando ad summos affectus ascenditur, in quibus quasi totus orator abripi videtur.

XVI. In fine debet ordinariè, uti vox & dictio, ita gestus esse vivacior, & vehementior ut orator affectum quem intendit, altiùs infixum relinquat; si tamen, uti in meditatione ad tristitiam, metum, aut compassionem oratio dirigatur, gestu etiam leniori, ac tardiori dictio absolvetur.

CAPUT IV.

Pro exordio dictionis formando, & efferendo notanda.

I. IN exordio auditor debet reddi benevolus, attentus, docilis. Hæc fient, *à persona dicentis*, commemorando animũ & affectum suum pro salute, utilitate, aut profectu auditorum. Vel *à materia* ostendendo rem ipsam de qua dicet, esse necessariam, utilem, aut præsenti tempori multum idoneam. Docilis erit auditor, si materia tractanda clarè proponatur, & in sua membra vel puncta distinctè dividatur, indicando, quid primò, quid secundò, quid tertiò loco dicere intendat. Et hæc erit *propositio* rei dicendæ, quæ in fine exordii locari solet.

II. Desumi potest exordium, ab aliqua sententia Authoris sacri, aut etiam profani. Vel à proverbio, vel à similitudine, vel ab Historia Evangelica, aut alia quę avidè audiatur. Quandoque etiam proponitur, quæstio aut problema, de quo quasi varia auditorum sententia exquiratur, & cui tandem inopinata responsio depromatur.

III. Vitanda autem sunt exordia nimis communi, nimis prolixa, & nimis longè extra materiam quæsita.

CAPUT V.

Pro Naratione.

DEbet narratio esse clara, brevis, ordinata, ut nempè res eo ordine narrentur quo gestæ, aut dictæ fuerunt.

II. Conciliãda est narrationi vita, v. g. interrogando quid hic factum, quid rei postum putatis; quid vos hic ageretis? audite quid sequatur, &c.

III. Sic narranda est res præterita, ac si in præsenti, & coram ageretur. Ad hoc juvat uti verbis præsentis temporis: magis enim movet narratio Christi quasi ante oculos actu patientis, quam si tantùm dicas talia olim passum fuisse.

V. Cavendum ne bis, aut sæpiùs in narratione decursu idem repetatur.

V. Cavenda etiam crebra digressio ad alia extra rem gestam, aut longæ parentheses, quæ rei seriem interrumpunt.

VI. Affectus, etsi breviter misceri possint, non debent tamē in narratione esse nimis frequentes, sed magis pro confirmatione & epilogo reservari.

CAPVT VI.

Pro Confirmatione, ejusque amplificatione, & ornatu dictionis.

I. IN Confirmatione quæruntur argumenta ad suadendum virtutem, vel dissuadendum vitium, aut aliud quod sibi Orator tractandum proposuit. Argumenta hæc primò summatim excogitanda, colligenda, & annotanda: postea fusius deducenda, amplificanda, & exornanda.

II. Pro inventione argumentorum sive discursuum, inspiciendus est apparatus materiæ quem ordine Alphabetico infra tradimus. Deindè ad istius, vel alteriùs materiæ amplificatione, & ornatum, considerari poterunt loci topici, sive sedes argumentorum, quibus quævis materia deduci & inculcari potest. Exempli gratia, si de charitate agatur (idem est de cæteris) expendi poterit locus à definitione. Quid est charitas? est unio animæ cum Deo, quanti momenti est illa unio, quam jucunda, quam utilis, quam honorabilis, ideòque omni labore comparanda. 2. Locus à partium enumeratione: Charitas alia est interna affectuū, alia externa operum, alia erga Deum, alia erga proximum propter Deum. 3. Locus à Genere: Si omnis virtus amanda est, ut justitia, temperantia, continentia, humilitas, mansuetudo, fides, spes, &c. quantò magis charitas, quæ est suprema, & regina omnium virtutum. 4. Locus à simili: Sicut elementum non potest requiescere nisi in suo centro, ignis in cœlo, lapis in terra, ita anima in sola charitate & unione cum Deo requiem habet. 5. Locus à dissimili: Sicut separatio membri à corpore est violenta, ita animæ à charitate Dei. Locus à contrario: Si odium & aversio à Deo summum sit hominis malum, sic debet amor Dei summum esse hominis bonum. 6. Locus ab adiunctis est in quo considerantur omnes circumstantiæ cum re coniunctæ, ut locus, tempus, actus, & modus, & finis quo res exercetur &c. quæ continentur hoc versu; *Quis, quid, ubi, &c.* quem infra explicamus in exemplo dictionis ex Apparatu formandæ. 7. Locus est à causis, in quo res comprobatur, vel improbatur à sua causa materiali, aut formali qua constat, à finali ad quam dirigitur, ab exemplari cui assimilatur. 8. Locus ab effectis, sive effectibus bonis, aut malis, qui rem faciunt amore, aut odio dignam, uti quod charitas faciant hominem filium Dei, hæredem cœli, pium, benignum, patientem, Deo & hominibus acceptum. 9. Locus a comparatione, sive à majori, minori, & paritate rationis. Vt, si sponsa gaudet connubio cum nobilissimo sponso, qui tantum est creatura; quantò magis gaudere debet anima per charitatem uniri Deo, qui est omnium creator. Et hinc locus ad amplificandum latissimè patet. Vti & locus ab authoritate, testimonio, exemplis quæ infra in *Apparatu*, latius deducimus.

Pro exornatione dictionis, faciunt tropi, & figuræ sive verborum, sive sententiarum, per quas sermoni varietas, copia, & elegantia conciliatur. Præcipuas hic recensebimus, ut orator, non omnes simul, sed modò has, modò illas, instar condimenti dictioni aspergat, prout materiæ suæ convenire judicabit. Tales tropi in verbis sunt Metaphora, Synecdoche, Metonomia, Antonomasia, Onomatopæia, Catachresis, Metalepsis. In *Oratione* sunt, Allegoria, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole.

Ex figuris præcipuē sunt, repetitio, conversio, complexio, gradatio. Item, similiter cadens, contrapositum, commutatio.

Figuræ quę non in vocibus, sed integris sententiis usum habere possunt præcipuæ sunt, interrogatio, responsio, subiectio, occupatio, correctio, dubitatio, prosopopeia, apostrophe, hypotiposis, sustentatio, prætermissio, ironia, permissio, deprecatio, exclamatio.

Modum quo hæ figuræ, aut tropi in oratione formantur, si non meminerit orator, consultum est ut ex Rethorica eum recolat, & singulorum exempla præcipua hic infra dabimus post Materiæ Apparatum Alphabeticum.

CAPVT VII.

Pro Dictionis Epilogo, sive Peroratione.

I. ARs quæ tradita est pro confirmatione amplificanda, & exornanda, valet etiam pro Peroratione formanda. Imo hic potissimum omnes eloquentiæ fontes & affectus exprimendi erunt, ut Auditori motum quem intendit Orator impressum relinquat.

II. In hunc finem debet ipse Orator dicendum ostendere se penitus permotum esse. Nihil enim incendit, nisi ipsum priùs incensum fuerit. Vti Cicero perorando pro commisera-

ratione erga Milonem, profitebatur se non posset lachrymas continere.

III. Conficitur aut Peroratio magna parte, ex brevi enumeratione argumentorum quibus in tota oratione rem à se intenta Orator probavit, ea animis Auditorum altiùs ac vehementiùs inculcando, hoc ferè modo: Si iam ostenderimus, quam sit virtus charitatis iucunda, quia hominem Deo coniungit: quam sit utilis, quia reddit regni cælestis hæredem: quam sit necessaria, quia sine ea anima à Deo perpetuo separatur, &c. quis eam totis viribus non quærat, & complectatur.

IV. Hæc autem enumeratio argumentorum non debet esse simplex & ieiunia repetitio, sed novis subindè sententijs, ac figuris cum pondere inspersa, ac variata. Cavendum tamen ex altera parte, ne argumenta illa iterùm prolixè deducantur; sed compendio absolvantur, sic enim non esset enumeratio sed potiùs altera oratio.

Consultum aut est, vt claudatur oratio per aliquam brevem, ac nervosam sententiam, quæ menti ac memoriæ Auditorum quasi aculeum infixum relinquat, vt est illa Sancti Bernardi de mala conscientia peccatoris: *Manet anxietas non relictura, fugit voluptas non reditura.*

SVMMVLA SEQVENTIVM

Pro Praxi expedita inventionis Materiæ.

PRimò, sequitur hic Apparatus Materiæ, ex Sacris potissimum Litteris ordine Alphabetico breviter & commodè digestæ.

Secundò, sequitur brevis Index eiusdem Appatatus, ad quem facilè recurritur.

Tertiò, postea sequuntur puncta disposita per omnes Dominicas, & Festa ex eodem Apparatu, & aliis quæ adducuntur in *Catechesi*, nec non *Controversiis*, ceterisque materiis quæ supra in *Theologia* Tripartita pertractantur.

Quartò, traduntur partes singulæ Doctrinæ Christianæ selectis Exemplis ac Documentis illustratæ; quibus succedunt alia ad functiones sacras pertinentia.

N O T A.

IN hac Editione varia accedunt *Additamenta*, Sententiæ selectæ, Conceptus novi, & exquisiti ad singulos Alphabeti sequentes Titulos, ad singulas Dominicas, Festa, Catechesim &c. Hæ Sententiæ, ac Conceptus adiecti facilè ingentem præbunt Materiæ Copiam, ornatum, acumen, ac varietatem: Præsertim si latiùs deducantur juxta praxim Sententiæ deducendæ post finem sequentis Alphabeti infra §. 1.

PARS

PARS SECUNDA APPARATUS MATERIÆ

AD DOCTRINAM SACRAM

EX SACRIS LITTERIS AC PATRVM CONCEPTIBVS præcipuè depromptus:

Ota primò, excogitatum esse à me hunc brevem & commodissimum Materiæ Apparatum præcipuè in gratiam Missionariorum, quibus ad doctrinam sacram variis locis prædicandam, præter Sacras Litteras pauci sunt ad manum libri, vel etiam in gratiam aliorum, quibus si non desint libri, otium tamen deest ad prolixam plurium voluminum investigationem quibus nihil gratius esse solet, quàm in modico spatio multùm apta materia collectum inveniant, quam faciliè possint deducere, & suo usui accommodare.

Nota secundò, in hoc Apparatu potissimum contineri selectissima exempla, comparationes, ac similitudines ad idoneos titulos alphabeti ordine redacta, ac singulos titulos in varia puncta distribui ad meliorem dictionis formandæ ordinem ac varietatem. Nulla enim alia est materia, quæ commodius possit pro dictione in varia membra cum ornatu dilatari, aut facilius memoria retineri, aut utilius ad auditorem permovendum accommodari, quam similitudines, comparationes, exempla, ut testatur tritum axioma, Verba movent, exempla trahunt. *His ad communem captum maximè accommodatis, & rudes optimè instituuntur, & eruditi plurium delectantur, dummodò solida sint, & Sacrarum Litterarum authoritate nitantur qualia sunt illa, quæ in hoc Apparatu assignantur, quæ, ubi opus erit: ex citatis Scripturæ locis fusiùs deduci poterunt.*

Nota tertiò praxim ex hoc Apparatu conficiendi integras dictiones per totum annum, infra assignari in fine, cum applicatione materiæ ad certa puncta per totius anni Evangelia.

Ad extremum observa, dum ex his Titulis pro tuo conceptu materiam uberiorem inquiris, si contingat illam sub uno Titulo non reperiri, legendum esse Indicem, & quærendum alium Titulum significatione similem, aut etiam contrarium: exempli causa, si non inveniatur Charitas, *vide* Amor: *si non reperiatur* Amor, *vide* Odium, *& sic de cæteris: quæ omnia tibi frequenti usu, & propria observatione magis innotescent, observata præsertim Praxi in hujus Apparatus calce assignata.*

A.

ABNEGATIO.

QVi cupit servire Christo debet abnegare mundum, & omnia quæ in mundo sunt. Patet ex verbis Christi *Luc.* 14. Qui non renunciat omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus. Exemplum est in duodecim Apostolis qui relictis omnibus bonis, parentibus, amicis, secuti sunt Christum, & eius doctrinam. Sed ecce quantum abnegantibus promissum præmium: Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis *Matth.* 19. *v.* 27. Hæc est liberalis Christi promissio, quæ claustra tot Religiosis, & cœlum tot Sanctis impleuit.

Post

Post hæc, S. Bartholomæo Apost. Evangelium prædicāte, Polemus Rex Indiæ potentissimus ad fidem Christi conversus & baptizatus, relicto Imperio amplissimo, & sua patria, & omnis amicis, S. Bartolomæo, quocumq; pergeret, cōstanter adhæsit, & maluit esse pauper Apostoli discipulus, quā dives Indiæ Dominus. *In vita S. Bartolom per Abdiam.* Gallicanus Dux supremus Romani exercitus post ingentes victorias, & Imperatoris filiam nomine Constantiam in vxorē oblatam, abnegato omni honore, & opidus, & Imperatoris filia, humilem, & pauperem pro Christo vitam suscepit, clariorem de se, quam de hostibus victoriam reportans. *In vita SS. Ioannis & Pauli.*

Alexius nobilis Romani Euphemiani filius, ut rebus omnibus nudatus, Christum nudum sequeretur, prima nocte huptiarum abnegavit ditissimam sponsam, & domum paternam, & post multam peregrinationem, tanquam pauper & ignotus delituit per multos annos in angulo domus paternæ, donec post obitum di vino monitu a suo parente, & à Pontifice Romano cum ingenti stupore agnitus, & summo in honore habitus fuit, *ita Metaphrastes, & alii in ejus vita.*

Abnegando est etiā propria voluntas Matth. 16. Si quis vult veuire post me abneget semetipsū. Exemplum dedit Christus in horto dicens: Pater, non mea sed tua voluntas fiat. Et S. Paulus à Christo vocatus, nulla carnis aut sanguinis, nulla propriæ voluntatis habita ratione statim respondit, Domine quid me vis facere?

Abnegando sunt vitia, & cupiditas rerum temporalium. Abnegantes impietatem & sæcularia desideria sobriè, justè, & piè vivamus in hoc seculo 2. *Tim.* 3. Nempe sobriè erga nos. justè erga proximū, piè erga Deum. Exemplum est in primis Ecclesiæ Christianis, qui nihil suum esse dicebāt, sed deponebant bona sua ad pedes Apostolorum, ut omnibus essent communia. *Act. 4. v. 33.* E contrario Annanias cū Sapphira uxore, quia pecuniæ, quam Deo devoverunt, partem posteà absconderunt, subitanea morte à Domino puniti fuerunt, *Act. 5.* Abraham à Deo vocatus, statim exivit de terra sua, & de cognatione sua, & de domo Patris sui: & ideò Deus benedixit ei, & multiplicavit semē ejus, sicut stellas cęli, &c. *Gen.* 12. Et iterum abnegavit Abraham amorem paternum erga filiū suum primogenitum Isaac, quando Deo jubente ascendit in montem cū gladio & igne ut filiū suum Domino immolaret, & in holocaustum offerret. *Gen.* 22. Iob omnium bonorum, quæ habuit affectū abnegavit dicens, Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. *Iob.* 1. *v.* 21. Christus Dominus cęli & terræ, cum esset dives, factus est pro nobis egenus, & nudus in cruce mortuus nō habuit ubi caput reclinares. *Matth.* 27. *Luc.* 32.

Sicut athleta qui in stadio currit, debet omnia impedimenta abiicere, ita nos ut perveniamus ad bravium vitæ æternæ debemus mundi bona abnegare, juxta Apostolum 1. *ad Cor.* 9. Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

EX BREVIARIO, habetur exemplum S. Francisci, qui pro Christo omnia abiecit usq; ad calceos, 4. *Oct.* S. Antonii, qui omnia desertvit usque ad speluncā, 17. *Ian.* S. Bartholomeus omnia exuit usque da pellem vivo detractam, alii Martyres usque ad sanguinem & vitam.

Vide *Abstinentia, Amor Dei, Humilitas*: A cōtrario, vide infra *Avaritia, Luxuria, Superbia.* De Abnegatione per Vota religiosa, vide supra *T. 2. part. 2. p. 136.* Et controversias de ea supra *Tom. 1. Tract. 2. pag. 82.*

Sententiæ selecta, ac conceptus alii de Abnegatione.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. *Matth.* 2.

Omnes qui reliquerit domum vel fratres &c. centuplum accipiet & vitam æternam possidebit. *Matth.* 19.

Nolite confirmari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri *ad Rom.* 12.

Quicumque voluerit esse amicus hujus sæculi inimicus Dei constituitur. *Iacob.* 4.

Qui utuntur hoc sæculo, sint tanquam si non utantur. *ad Cor.* 1 *c.* 7.

PATRES. Sunt quidam qui sua facilius pauperibus tribuunt, quam ut ipsi pauperes Dei sint. *S. Augustin.*

Multis divitias relinquentes vitia sua non relinquunt. *S. Hieronymus.*

Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. *Idem.*

Nudum Christum, nudam Christi crucem, nudus sequere. *Idem.*

Deus magis quærit animas credentium quam opes. *Idem.*

Is non renunciat mundum quem terrenæ possessionis delectat ambitio. *S. Ambrosius.*

Multa relinquit qui desideria renunciat. *S. Gregor.*

Cor pensat Deus, non substantiam. *Idem.*

Regnum Dei tantum valet, quantum habes. *Idem.*

Lon-

Longè à Deo est animus, cui adhuc hæc vita dulcescit. *S. Isidorus.*

Semper dives est Christiana paupertas *Leo Papa serm. 4. de quadrag.*

Cui cum paupertate benè convenit dives est. *S. Greg. in Ezech. 6.*

Parum eget qui parum cupit. *Socr. apud Laertium.*

Panem & aquam natura desiderat, nemo ad hæc pauper est. *Senec. Epist. 13.*

Quid ad paupertatem sua sponte descendit, præocupat tela fortunæ *Idem Epist. 19*

Scire uti paupertate maxima fælicitas est. *Idem, de moribus.*

Non est in paupertate vitium, sed in paupere. *Idem de remed fortunæ.*

EXEMPLA PROFANA, sapientium & fortium virorum qui mundum abnegarunt.

Socrates Philosophorum Princeps, pauper semper, nudis pedibus, sordido palliolo mundi opes & honores contempsit.

Diogenes suo dolio contentus, cavis manibus sibi aquam hauriebat: Hunc intuitus Alexander dixit, si Rex non esset, se optare Diogenem esse.

De Ducibus aliquot Romanis sic scribit *Claudianus* in 4. Honorii consolatu.

Pauper erat Curius, Reges dum vinceret armis.

Pauper Frabicius, Pyrrhi dum sperneret aurum.

Sordida Serranus flexit dictator aratra.

Hinc adag. Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit Mænia.

ABSTINENTIA, IEIUNIUM.

ABstinere dicitur primò, qui usum alicuius rei à se reiicit: Secundò, qui rei noxiæ affectum, & desiderium in se cohibet & refrænat. Hoc modo Tobias docuit filium suum, *ab infantia timere Deum, & abstinere ab omni peccato.* Tobiæ 1.

Abstinentia ciborum à Deo præcepta est ad obedientiam, ad meritum, ad virtutis exercitium. In paradiso præcepit Adamo ut à fructu arboris scientiæ boni & mali abstineret. *Gen. 2.* Filiis Israel varia ciborum genera à Deo interdicta fuerunt, *Levitici 11* Vxori Manuæ concepturæ Sampsonē Angelus abstinentiā indixit, *Iudic. 3.* Eleazarus ętate grandis & venerabilis maluit occidi quam carnem vetitam manducare, aut cum aliorū scandalo id simulare. *2. Machab. 6.* Septem fratres Machabæi elegerunt potius per varios cruciatos mortem sustinere, quam esu carnis se contaminare. *2. Macb. 7.*

Abstinentia mentem illustrat, & sapientiam confert. Moyses postquam 40 à cibo abstinuit, meruit à Deo in monte Sinai accipere legem populo explicandam, *Exodi 24.* Danieli propter singularem abstinentię amorem ostendit Deus visiones cœlestes. *Daniel. 22.* Imò post jejuniū eidem revelatum est mysterium Incarnationis *Dan. 9.* Quia Anna Prophetissa serviebat Domino die ac nocte in jejunio & orationibus, meruit in templo de Christo prophetare, *Lucæ 20.* Eodē spectat exemplū Ioannis Baptistę prę cursoris & præconis Christi, cujus cibus tantum erant locustę & mel sylvestre *Matth. 11.*

Abstinentia à carnibus hominibus religiosis; & piè viventibus maximè propria. Dominus ipse Daniel per Habacuc pulmentum & panes, non verò carnes transmisit, *Dan. 14.* Vxor Ieroboam ad Prophetam Achiam, panem & mel, non autem carnes attulisse legitur, *3. Reg. 13.* Christus sæpius multiplicavit panes & pisces, carnes numquam. *Matth. 14 Marc. 6. Ioan. 6.* Salvatorem nostrum non legimus comedisse carnes, nisi in agno Paschali, piscibus verò in alimentum sæpius usum esse patet. *Luc. 24 Ioan. 21.*

Abstinentia sive jejunium confert victoriam contra hostes tam animæ, quam corporis. Christus cum dæmone prælliaturus 40. diebus jejunavit, & in tribus quas opposuit tentationibus illū debellavit, *Matth. 4.* Iosapha: Rex Iuda jejunavit ipse, & aliis jejunium indixit, atque ita victoriam de hostibus obtinuit, *2. Par. 20.* Postquam Iudith diuturnum jejunium & orationem præmisit præclaram de Holoferne victoriam reportavit *Iudic. 8. & 13.* Filii Israel bis debellati, posteà ad jejunium confugerunt, & de filiis Beniamin triumpharunt, *Iud. 20.* Iterum debellantur filii Israel à Philist. *1. Reg. 4.* Sed postquam fleverunt & jejunaverunt victoriam obtinuerunt, *1. Reg. 7.* A contrario, quia Ionathas cōtra præceptum patris comedit favum mellis, Israelitæ ab hostibus profligantur, *1. Reg. 14.* Et in deserto cæpit populus manducare, & bibere, & ira Dei descendit super eos.

Iejunium cū oratione Deus ad largiendam gratiā & misericordiam maximè movetur. Et ideò dicitur *Tobiæ 10.* Bona est oratio cum jejunio. Sic Esther misericordiam populo suo petitura ab Assuero, jejunavit cum ancillis suis & Mardochæo, *Esther 4.* Dominus Achab pænam comminatus fuit sed propter jejunium quo se humiliavit eam temperavit. *3. Reg. 21.* Ninivitarum civitas intra quadraginta dies subvertenda fuit, sed propter jejunium quo se Ninivitæ omnes à minimo usq; ad maximum afflixerunt Deus illis pepercit, & pænam remisit, *Ionæ 3.*

Sicut

Sicut Naves leviores facilius mare percurrunt & nimis onustæ submerguntur; ita abstinentia reddit hominem expeditum, ut facilè currat per viam salutis & mandatorum Dei, crapula autem in barathrum demergit. Et sicut in tempestate nautæ exonerant navem, ita in tentationem faciendum per abstinentiam.

Sicut Febres, & alii morbi corporis curantur per cibi & potus abstinentiam, similiter etiam modo curandi sunt morbi animi, ut libido, ira, gula &c. *Marc.9.* Hoc genus dæmoniorum non ejicitur nisi in oratione & ieiunio. Abstinentia enim optima est animæ medicina. Hinc Augustinus. Hoc me docuisti Deus, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. *Lib.* 10 *Conf. c.* 31.

Sicut Equis fræna sunt imponenda, ne nos præcipites agant, sic corpora nostra ieiuniis, & vigiliis sunt refrænanda, ne animam per vitiorum præcipitia abducant.

Sicut in Navibus sentina sæpiùs est exhaurienda, ita corporibus nostris sæpè subducendus est cibus & potus, ne in vitiorum sentina putrescant.

Sicut contra Incendium, aut ollam nimis ebullientem ligna foco subtrahimus, sic contra ardorem carnis, tumorem superbiæ, ac dæmonis, oportet per abstinentiam subtrahere fundamenta & alimenta vitiorum. Nam de satana dicitur, *Iob* 41. Halitus eius prunas ardere facit.

Sicut nullum Castrum est adeò fortè, ut si rebellet non possit ieiunio expugnari excludendo illi alimento, sic quando corpus rebellat spiritui & rationi, optimè potest spiritus corpus sibi per abstinentiam subiugare.

Non tantum Corpus, sed etiam Anima debet abstinere, & sobria esse. Quid enim juvat Currum levem & agilem esse, si Auriga insanit? Quid prodest navis solida & expedita, si ebrius sit navis gubernator?

Quia cibis abstinent, & mala agunt dæmones imitantur, quibus culpa adest, & cibus deest, *S. Isidorus.*

VIDE EX BREVIARIO, effectus eximius ieiunii & abstinentiæ, Domin. 3. Adv. Lect. 4. 5. Dom. 4. Quadrag. l. 4. 5. Domin. 4. Sept. l. 5 6. Domin. 3. Novemb. l. 2. 3. 4. 5. 6. Ieiunium confert formæ præstantiam in Daniele, Iudith &c. Dom. 3. Nov. l. 2. 3. 4. 5. 6. Abstinentia facit longævos in festo S. Pauli. Erem. *Ianuar.* l. 4. & festo S. Antonii 17. *Ianuar.* l. 5. V. *Ebrietas, Gula.*

Vide Controversias de Ieiunio supra *Tom.* 1. *pag.* 74. seqq. Et quæst. Theol. *Tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 2.

Sententiæ selectæ de Abstinentia.

REgnum Dei non est esca & potus, sed iustitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto. Sobriè, iustè, & piè vivamus in hoc seculo, *ad Titum* 2.

Omnis qui in agone contendit, omnibus se abstinet. 1. *Cor.* 2.

Qui abstinens est, adjiciet ad vitam. *Eccleſiaſt.* 37.

Is qui manducat, non manducantem non spernat, *ad Rom.* 14.

Nos autem qui Dei sumus, sobrii sumus, *ad Thessal.* 5.

Fratres sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam Leo circuit quærens quem devoret. 1. *Petri* 5.

PATRES. Plenus venter non gignit tenuem sensum, id est, subtilem. *Hieronymus.*

Cibo corpus pascitur pio opere nutritur. *Gregor.*

Esu libido crescit, ieiunio luxuria superatur. *Gregor.*

Natura paucis contenta *Boetius lib.* 2. *de Consolatione.*

Plures occidit gula quam gladius.

Mater sanitatis est abstinentia, mater ægritudinis voluptas. *Hieron.*

Sine Cerere & Baccho friget Venus. *Idem &c.*

PHILOSOPHI. Multorum morbos fercula multa ferunt. *Sen.*

Venter præcepta non audit. *Sen.*

Ventri obedientes animalium loco numerantur, non hominum.

EXEMPLA PROFANA. Carolus Magnus ieiuniis etiam cum periculo valetudinis corpus suum exercuit. *Ita Mutius lib.* 8.

Ottho Magnus Imperator, cum Hungaris conflicturus, ieiunium in castris suis indixit, Denique auxilium invocavit. *Vitichindus l.* 3.

De Ieiunio Sententiæ aliæ selectæ.

BOna est oratio cum ieiunio, & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere. *Tobiæ* 12.

Sanctificate ieiunium. *Ezech.* 2.

Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras si manentes permanseritis in ieiuniis. *Iudith.* 4.

Convertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, planctu, & fletu. *Ezech.* 2.

In omnibus exhibeamus nolmetipsos, Dei ministros in vigiliis, in ieiuniis, 1. *ad Cor.* 6.

PATRES. Ieiunium autem magnum; ge-

generale nos abstinere ab iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi. *Augustinus.*

Ieiunium purgat mentem, sublevat sensum, carnem spiritui subiicit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas disperdit, libidinum ardores extinguit, castitatis verò lumen accendit. *Augustinus.*

Ieiunium non solum perfecta virtus, sed cæterarum virtutum fundamentum est, & sanctificatio & pudicitia atque prudentia, sine qua nemo videbit Deum. *Hieronymus.*

Ieiunio mors culpæ, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis: hoc gradu citius ad Deum peruenitur. *Ambrosius*

Quid pro lest ieiunare visceribus, luxuriari venationibus, abstinere à cibis & errare peccatis. *Ambrosius.*

Fames amica virginitati est, inimica Castitati saturitas: hæc verò prodigit castitatem, nutritit illecebram. *Ambrosius.*

Sicut miles sine armis non est aliquid, nec arma sine milite, sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione *Chrysostomus.*

Vt venus enervat vires: sic copia Bacchi.
Et tentat gressus, debilitatque pedes. *Ovid.*

ACEDIA. OTIVM.

Sicut equus tardus indiget stimulis, ita acediosi maximè indiget reprehensione ut pergant in via salutis.

Sicut Dominus odit servum ignauum & otiosum, ita Deus aversatur desidiosos in exercitio virtutis: otium enim est pulvinar diaboli.

Otiosus est instar aquæ stagnantis, quæ non movetur, ac proinde putrescit: & noxiis vermibus, id est, vitiis repletur.

Rectè comparatur otiosus paralytico, qui non potest manus, aut pedes ad operandum movere. De his *Psal.* 13. Manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt.

Similis est otiosus Agro neglecto, & pleno spinis & urticis, *Proverb.* 24. Per agrum hominis pigris transivi, ecce totum repleverant urticæ. Nec malè assimilatur Ferro, quod absque usu & motu contrahit rubiginem. Et cum Veste pretiosa, quæ nisi gestetur, à tineis corroditur.

Otiũ affert homini animæ & corporis egestatem. Ideò dicit Sapiens. Qui sectatur otium replebitur egestate, *Proverb.* 28. *v.* 19. Maledictus qui facit opus Domini negligenter. *Ierem.* 41. *v.* 4. Propter frigus Piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi. *Proverb.* 20 *v* 4.

Otium sæpè est causa damnationis. Ideo dicit Christus, Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. *Matth.* 7. *v.* 19. Et ibidem iterum dicit, Inutilem servum eiiciet in tenebras exteriores ubi erit fletus & stridor dentium.

Acediosus Deus graviter punit. Exemplum est in populo Israelitico, quando cæpit in deserto tædere itineris & laboris, & de mana cœlesti dicere nauseat anima nostra super cibo isto levissimo, ideo immisit Dominus in illos serpentes ignitos, qui eos laniabant & occidebant. *Numer.* 21. Quinque Virgines fatuæ quæ dormitaverunt, & sine oleo boni operis in lampadibus ad Sponsum serius venerunt, exclusæ sunt, & audierunt, Amen dico vobis nescio vos, vigilate itaque &c. *Matth* 25. Sizara in lecto iacens clavo perfossu est à Iahel, ita acediosus à dæmone Samson dormiens inter genua Dalilæ fuit captus, catenatus, excæcatus. *Iudicum* 19. *u.* 15.

Accedia est causa multorum peccatorum: David belli tempore manens domi otiolus commissit adulterium cum Bersabea, & postea homicidium. 2. *Reg* 11. Cum dormirent homines venit inimicus homo & in medio tritici superseminavit zizania, id est, vitia & peccata, *Matth.* 13.

Redarguit Christus in parabolis otiosos, & operantibus præmium addicit. Quid statis hic toto die otiosi, ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis. *Matth* 20. Dormiebat Ionas sopore gravi, & ideò gubernator navis redarguit eum, & propter eum orta est tempestas. Sed quid secutum? Proiectus est in mare, & balena devoravit eum, ita acediosi incidunt in laqueos, fauces diaboli. *Ionæ* 1. Denique Christus in horto redarguit discipulos dormientes, dum orandum esset, dices, non potestis una hora vigilare mecum. *Matth.* 26. Seruus piger qui noluit negotiari, sed talentum defodit in terra n obiurgatur, & talento spoliatur. *Matth.* 25.

Quomodò brevem laborem æterna requies consequantur, VIDE EX BREVIARIO in festo S. Bonifacii 14. Maii lect 2. & in festo S. Matthiæ 24. Februar. lect. 7.

Vide à contratio, *Obedientia, Zelus, Amor &c.*

Sententia selecta &c. de Acedia & Otio.

Vade ad formicam piger, & desce Sapientiam quæ parat in æstate cibum sibi, & cõgregat in messe quod comedat. *Proverb.* 6.

Vsquequo piger dormies: Quando consurges è somno tuo. *Ibid.*

Vult

Vult, & non vult piger anima, autem operantium impinguabitur. *Proverb.* 13.

Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum in via. *Proverb.* 10.

Abscondit piger manum sub axilla, nec ad si-num applicat eam ad operandum. 1. *Proverb.* 19.

Propter frigus pigrus arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei *Proverb.* 20

Omnis piger semper in egestate est. *Prov.* 21.

Desideria occidunt pigrum, noluit enim quidquam operari. *Ibid.*

Sicut ostium vertitur in cardine, sic piger le-ctulo suo. *Proverb.* 26.

Maledictus qui fecit opus Dei negligenter. *Ieremiæ* 48.

Regnum Dei vim patitur, & violentirapiunt illud. *Matth.* 11.

Omnis arbor bona bonos fructus facit *Matth.* 7.

Inutilem servuum eiicite in tenebras exteriores. *Matth.* 11.

Vade ad formicam piger, & disce Sapientiam. *Proverb.* 6.

Vult, & non vult piger. *Proverb.* 13.

Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. *Ioan.* 15.

Scienti igitur bonum, & non facienti peccatum est illi. *Iacob.* 3.

PATRES. Facito aliquid operis, ut semper diabolus inveniat te occupatum. *Hieron.*

Radix desperationis est ignavia, & non solum radix, sed nutrix eius, & mater *Chrysost.*

Per torporem vires, & ingenium defluunt. *Isidorus*.

Non dormientibus provenit regnum cœlorum, nec otio, & desidia torpentibus beatitudo æternitatis repromittitur. *S Leo.*

PHILOSOPHI. Generosos animos labor nutrit. *Seneca*.

Pigritia est nutrix egestatis *Seneca*.

Pestis est mortalibus ignavia. *Plato*.

Impossibile est negligentibus Dominis servos solicitos. *Arist.*

De Otio Sententiæ aliæ.

Multam malitiam docuit otiositas *Eccl.* 33.

Otiosum quippe verbum est, quod aut utilitate rectitudinis, aut iustæ necessitatis caret. *Idem.*

Mens otiosa nihil aliud cogitare novit, quam de escis, aut de ventre. *Leo Papa*.

PHIL. ET POETÆ. Emolit otium vires, sicut rubigo ferrum. *Seneca*.

Otiosus non sibi vivit, sed quod turpissimum est ventri, & somno *Seneca*.

Quæritur Ægisthus, quare sit factus adulter?
In promptu causa est, desidiosus erat *Ovid. de remed. amorum*.
Otia si tollas periere cupidinis arcus.
Contemptęque iacent, & sine luce faces. *Ibidem*.

NOTA

PRo toto hoc Alphabeto, aliquando posse doctè induci Sententias, sive Axiomata Iuris Canonici, Iuris Civilis, Philosophiæ totius, quæ commodè reperies supra. *Tom.* 2. *Tract. ultimo, cap.* 2.

ACCVSATIO.

FAlsæ accusationis exempla detestanda, proponit Scriptura in castissimo Iosepho, qui à sua Domina iniquè accusatus est ac si vim illi inferre voluisset, & idem in vincula coniectus est, quibus Deum illum cum honore liberavit. *Gen cap.* 39.

Iniustè accusatus, & lapidatus est Naboth, ac si Deo, & Regi maledixisset, & ideò Iezabel a canibus devorata est. 3. *Reg c.* 21. *v* 11.

Abimelech iniquè accusatus est à Doeg apud Saulem eo, quod Davidem benignè excepisset, & cum pluribus occisus. *lib* 1. *Samuelis, c.* 22. *v* 9.

Christus à Iudæis sæpiùs falsò accusatus tanquam seditiosus, hostis Cæsaris, potator vini commercium habens cum dæmone, destructuros templum, &c. *Matth.* 26. *Marci* 14. *Luc.* 23. *&c.*

S. Stephanus Protomartyr falsò accusatus, & lapidatus. *Act* 6. *v.* 11. Contra Paulum Apostolum iniquæ accusationes *Act* 16. *v.* 20.

Vtile est homini seipsum potius quam alium accusare. Iustus prior accusator est sui. *Prou, 18.*

Sic fecit Magdalena coram Pharisæi; & remissa sunt illi à Christo peccata. Sic fecit Sanctus Petrus, & respicuit postquam Christum negauit.

Sic fecit Dauid post adulterium, cum Bersabea, & homicidium Vriæ, & sæpius in Psalmis 2. *Samuel. 12. v. 3. Et Paralip. 21 Et Psalm. 32. v. 5. Psalm. 41. v, 5. Psalm. 50. 51. &c.*

Sic Ionas coram nautis accusauit fugam suam à facie Domini *Iona* 1. *v.* 12. Filius prodigus, peccaui in cœlum, & coram te, &c. *Luca* 15. *v* 17. Publicanus percutiens pectus suum, &c. *Luca* 18. *v.* 13. Zachæus, si quem defraudari reddo quadruplum. *Luca* 16. *v.* 8. Latro in Cruce, Nos quidem iustè digna factis recipimus. *Luca* 22. *v.* 41.

Accusatio proprii criminis est instar incisionis venæ, aut apostematis, aut salubtis vomitorij, quo corpus à corrupto sanguine, & prauis humoribus, & suis morbis liberatur; ita fit in anima per humilem delicti sui accusationem.

Aliorum accusatores importunus comparat Cicero *orat pro Roscio*, vel cum Anseribus, qui tantum modò clamant, & non nocet; vel cum Canibus qui clamant, & nocent, ac mordent bonos, ac pios, non minus dum tendunt ad templum, quàm si irent ad prostibulum. V. *Iudicium iniquum*, *Inuidia*, *Inimicitia.*

Sententiæ selecta, &c. de Accusatione.

Vides festuciam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras. *Christus Pharisæis.*

Demosthenes iussus ab Atheniensibus, vt quemdam accusaret, recusauit, sed facta in eum populi acclamatione, surgens dixit; Vos me viri Athenienses; consultorem habeatis inviti, calumniatorem verò, ne si velitis quidem habebitis.

Cato maior à populo Romano Prudens appellatus, maximis Romanorum odijs exercitus est, quadragesies enim sexcies reus causam dixit, semperque absolutus est. *Sabellicus lib. 1. cap. 6.*

Væ tibi, væ nigræ, dicebat cacabus ollæ: in eos qui non se, sed alios semper accusant.

Cum tua peruideas oculis, malè lippus, adiunctis, Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum? *Horatius.*

Argus (i. centoculus) in vitijs aliorum, Talpa in suis.

ADVLATIO.

Adulatores comparantur cum Coruis, qui oculos effodiunt, nempè excæcando, & decipiendo eos quibus adulantur.

Et cum Hirundinibus, quæ comparent tantùm tempore æstiuo, & læto, fugiunt tempore frigido, & aduerso.

Et cum Venatoribus qui fistula dulciter canunt, vt volucrem decipiant, ac deplument.

Et cum Histrione qui omnem vultum induit, & nullam partem seriò agit. Ideò monet Sapiens, meliùs est à sapiente corripi, quam stultorum adulationibus decipi. *Eccl. 7.*

Quomodò adulatores alijs noceat. Exemplum est in amicis Aman, qui volentes ei complacere suaserunt, vt pro Mardochæo erigeret altissimum patibulum, ex quo tamen Aman ipse suspensus est. *Esther 5.* Prophetæ adulantes dicebat Achab prospera de bello futuro, quòd ei pessimè cecidit. *Reg. c. 22.* Populus adulando acclamabant Herodi, quod loqueretur voces Dei & ecce confestim percussit eum Angelus Dei, & consumptus à vermibus interijt. *Act. 2.*

Adulatores etiam nocent sibi. Exemplum est in Absalone qui in curia singulis adulabatur, dicens, videntur mihi sermones tui recti, at ipse cum populo in bello profligatus, & occisus est. 2. *Reg. c. p.* 15. Adolescens narrans Dauid mortem Saulis inimici eius à se accelerata, iussus est à Dauide statim occidi. 2. *Reg.* 1. Duo Sicarij qui caput Isboset occisi ad Dauidem detulerunt, vt ei complacerent, simili modo pro sua mercede trucidati fuerunt. 2. *Reg.* 4. Pharisæi per adulationem voluerunt Christum decipere, Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, &c. sed ipsi potiùs decepti fuerunt. *Matth.* 22. *v.* 16.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodò dedecent Adulatio maximè praeconem verbi Dei*. Domin. 4. Epiph. lect. 5. & lect. 3. *quæ suauis quidem appareat, sed acerbè lædit*. Psalm. 54. fer. 4. *adeòque plus nocet, quàm sapientum correptio*. Sabb. Dom. 2. August.

Sententiæ selecta, &c. de Adulatione.

Meliora sunt vulnera diligentia, quam fraudolentia oscula blandientis. *Prou.* 1.

Qui derelinquunt legem laudabunt impium. *Prou.* 28.

Meliùs est à sapiente corripi, quàm stultorum adulationibus decipi. *Eccl. 7.*

Est

Est qui nequiter se humiliat & interiora ejus plena sunt dolo. *Eccles. 9.*

Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. *Esa. 5.*

Væ qui justificatis impium. *Esa. 5.*

Non quæro hominibus placere, si hominibus placerem Christi servus non essem, *ad Galatas 1.*

Simulator ore decipit amicum. *Proverb. 11.*

PATRES. Adulantium linguæ ligant homines in peccatis, delectat enim ea facere, in quibus non solum nòn metuitur reprehendor, sed etiam laudatur operator. *August.*

Magis optabo à quolibet reprehendi, quam ab adulante laudari. *August.*

Levius non debet putari quod gladio minante, quam quod lingua insidiante committitur. *Idem.*

Adulatores sunt hostes, & scintillæ diaboli, *Hieronymus.*

Nihil est quod tam facile corrumpat mentes hominum sicut adulatio: plus enim nocet lingua adulatoris, quam gladius persecutoris. *Hieronymus.*

Adulari est ars seductorum. *Chrysost.*

PHILOS. POETÆ. Laudat adulator, sed non est verus amator.

Nullus tam gnatus, qui non sit laudus avarus.

Plus laudatori, quam tu tibi credere noli.

Rectè facta collaudare honestum est, mala vero laudibus vehere, adulterini animi ac impostoris est. *Democritus.*

Malum hominem blandè loquentem, agnosce tuum laqueum esse. *Seneca.*

Habet enim suum venenum blanda oratio. *Seneca.*

Laudare præsentes adulatoris est. *Aristot.*

Sirenum scopulos præteriisse juvat. 1. blandientium. *Ovidius.*

AMOR DEI, CHARITAS.

Est virtus qua diligitur Deus propter seipsum, & proximus propter Deum. Primum & maximum præceptum est Dei dilectio, datum Moysi à Deo in monte Sinai.

Amor sive Charitas est illa Vestis nuptialis candida, & pretiosa, sine qua Anima non potest esse sponsa Christi, vel admitti ad convivium, aut ad aulam cœlestem. Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialē? *Matthæi 22.* Amor Dei est Oleum quod Prudentes virgines habuerunt in lampadibus & sine quo dictum est fatuis, Nescio vos *Matth. 25.*

Charitas perfecta comparatur cum Muliere casta, quæ uti nullum amat præter suum virum, ita charitas nihil præter Deum. Amor Dei similis est Auro, quia facit opera nostra tam splendida & pretiosa ut mereantur vitam æternam. Comparatur cum Igne, quia omnia peccata consumit, & animum purificat. Charitas similis est Stellis, quæ magis in nocte, quam in die apparent, ita amor Dei magis in adversis quàm in prosperis dignoscitur. Charitas patiens est, benigna est, non inflatur, non est ambitiosa, & reliquæ ejus proprietate exponuntur. *1. ad Corinth. 13.*

Opera quæ non fiunt in charitate aut gratia nō sunt meritoria vitæ æternæ, etsi appareant maxima. Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, & cymbalum tinniens: *Ibidem v. 1.*

Amor Dei facit omnia quantumvis ardua apparere levia. Sicut Iacobo septem anni videbantur dies pauci præ amoris magnitudine. *Genes. 29. v. 20.*

Fortis est ut mors dilectio: Quod patet exemplo D Pauli Apostoli. Certus sum, inquit, quia neque mors, neque vita, neque creatura alia, poterit nos separare à Charitate Dei, quæ est Christo Iesu Domino. nostro *ad Romanos fusè c. 8.*

Charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Pet c. 8. Exemplum est in S. Magdalena, cui cum ingenti amore Christi pedes lachrymis irrigaret, dictum est, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.

Exemplo suo ad charitatem Deus nos provocat. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, Ioan. 3. Item exemplum Christi qui dilexit nos, & tradidit semetipsū pro nobis, & lavit nos in sanguine suo. *Brev. in Nat. Dom. lect. 7.*

Quanta charitate Apostoli & alii Deo coniuncti fuerunt. Abrahæ unicus filius erat Isaac, & cum unicè illum amaret, manibus propriis mactare voluit, quia Deum magis amavit, quam suum filium. *Genes. 22.*

Perfectæ charitatis exemplum fuit in tribus pueris in Babylonem abductis, qui nunquam Religionis erga Deum observationem deserentes, in fornacem, septuplum quam solitum erat accensam missos, flamma non adussit quia maiori intus ardebant flamma charitatis erga Deum. *Danielis 1.*

Machabæi quoque septem fratres, neq; ingentibus Regis promissis corrupti sunt, neq; minis territi, contra Dei legem aliquid agere voluerunt. Sed potius crudeli morte coni-

sumpti plus Deum quam se diligendum esse, illustri documento fuere. 2. *Machab. c. 7.*

D. Petrus ter interrogatus, An Christum amaret, Respondit, Domine tu nosti omnia, tu scis quia amo te; & ideo Christus illi oves suas pascendas & regendas commisit. *Ioan.* 21.

Hæc charitas, Sanctos Dei non modo divitiarum, dignitatum, atque honorum, verum etiam vitæ hujus contemptores effecit. Apostoli omnes nullis tyrannorum minis suppliciisve absterreri potuerunt, ne dilectissimum Iesu nomen ubique palam prædicarent & extollerent. Petrus, Andreas, & Philippus pro Christi amore crucifigi non recusarunt: Iacobus & Paulus capite truncari optarunt: Iacobus alter de pinna templi deiici, & fullonis fuste mactari: Ioannes in bullientis olei dolium nudus dimitti: Thomas & Matthæus lanceis confodi: Matthias securi percuti: Simon & Iudas irruente Sacrilegorum impetu se elidi, atque obteri gaudebant. Quid post illos de tot millibus Martyrum dicemus? quibus dulcia fuerunt tormenta, & pro nomine & amore Iesu quamlibet contumeliam pati.

Plura motiva ad amorem Dei, Vide infra in praxi assistendi ægris & moribundis.

Eximia eluxerunt exempla charitatis in plurimis Sanctis, ut in S. Petro: Paratus sum tecum in carcerem & in mortem ire. S. Dominicus moriens, charitatem fratribus suis tanquam testamentum reliquit, *in Breviar. die 4. August.* Idem de S. Francisco legitur, S. Ignatius Dei amorem, & maiorem gloriam semper in ore, & in opere habebat, adeò ut diceret, se malle gloriam Dei cum periculo suæ salutis promovere, quam securum de salute in cœlum migrare: *in Breviario die ultimo Iulii.*

Sententiæ selecta &c. de Amore Dei.

DE amore Dei plurima occurrunt loca & Sententiæ in Scripturis, ut, *Deuter. c. 6. 7. 10 11. 30. Psalm.* 17 46. 109. 114 118. 144. 146. 148 *Proverb. c. 3* 50. *Eccl.* 13 43. 45. *Matth.* 17. 22. *Luc.* 6 7. *Ioan.* 2. 3. 4. *Apostolus passim ad Rom. cap.* 5 8, 9. 12 *& ad Cor.* 1 *cap.* 2. 13. 15. *& ad Corinth.* 2. *cap.* 5. 6. 12. *&c.*

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c *Matth.* 22. *Luc.* 10 de hoc Præcepto agitur supra tom. 2. tract. 5.

Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prius dilexit nos 1. *Ioan.* 4.

Si quis non amat Dominum Iesum Christum, anathema sit. 1. *Corinth.* 16.

Manet tunc fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. 1. *Cor.* 13.

Super omnia autem hæc, charitatem habete quod est vinculum perfectionis. *Colossens.* 3. *v.* 6.

PATRES. Nihil pretiosius Deo virtute dilectionis, nihil desiderabilius diabolo extinctione charitatis. *Augustinus.*

Qui præcepta Dei contemnit, Deum non diligit, neque enim Regem diligimus si odio eius leges habemus. *Isidorus.*

Duas civitates faciunt duo amores: Ierusalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor seculi: interroget nunc quisque quid amet, & inveniet ubi sit civis. *Augustinus.*

Minus Domine te amat qui aliquid tecum amat, quod propter te non amat. *Aug.*

Thesaurus indeficiens est amor divinus, quem qui habet dives est, quo quicumque caret, pauper est. *Basilius.*

Solus amor non sentit onus.

Inter mundi & Dei amorem, hæc est differentia, quia amor mundi ab initio dulcis esse videtur, sed finem amarum habet, amor vero Dei, ab amaritudine incipit, sed ultima eius dulcedine plena sunt. *Hugo Victorinus.*

Mundi amor, & Dei pariter, in uno corde habitare non possunt, quemadmodum oculi pariter cœlum & terram nequaquam conspiciunt *Cyprianus.*

De *Amore Dei controversias modernas* reperies supra *Tom.* 2 *Tract.* 1 *cap.* 3 *pag.* 122. *Quæstiones* Theologicas de Amoris Dei *Præcepto*, *Tract.* 5 *cap.* 1. *de* 5. *Decalogi Præcepto.*

AMOR PROXIMI.

SIcut Membra corporis inter se connexa sunt, & se invicem juvant, oculus dirigit manum, manus defendit oculum, & sic de cæteris; sic quisque proximo suo charitatis vinculo coniugi, & auxilio esse debet, uti pulchrè ostendit. *Apostolus.*

Sicut Navis submergitur nisi tabulæ sint inter se firmiter conjunctæ, ita Respub. & familia privata perit, in qua nō viget unio charitatis. Hinc secundum præceptum à Deo hominibus datum est, Diligere proximum sicut te ipsum. Et Christus sæpius inculcavit. Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos: *Ioannis* 15. *v.* 12.

Charitas excusat defectus proximi: Qui vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non consideras? *Matth.* 7. *v.* 3.

Ignoscendum igitur proximo ut Deus nobis ignoscat; Si dimiseritis hominibus peccata sua, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. *Matth.* 14.

Ama-

Amandi sunt etiam homines mali, & inimici, & pro iis orandum. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, *Matth.5.v.44.* Sic fecit Christus in cruce; Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciunt. Et S. Stephanus pro lapidantibus oravit, *Act. 7.* Et Abraham apud Deum multum intercessit pro sceleratis Sodomitis, ut fusè habetur, *Gen. 18.*

Ioseph à suis fratribus in cisternam coniectus, & Ismaelitis venditus fuit, sed ipse eosdem in Aegypto postea convivio excepit, frumento donavit, & singulos osculatus est &c. *Gen. 37.* Moyses pro Maria sorore contra ipsum murmurante Deum oravit, & eam à lepra curavit. Iacobus Apostolus de pinnaculo templi præcipitatus, & occisus, pro occisoribus oravit. *Euseb.l.2.c. 23.*

Amoris studium est amicis benefacere. Hoc apparet in amore fideli Ionathæ erga Davidem. Saul enim eius pater sæpe vitæ Davidis insidiatus est, semper filius detexit insidias patris, frequenter iratum placuit, & à persecutione Davidis avertit. *1. Reg. 18. 19.*

Tobiæ charitatem Babilonica captivitas probatiorem fecit. Quippe in eadem captivitate constitutis, quo modo potuit, opitulari non cessavit, nunc verbis consolando, nunc rebus juvando, & eos qui ab impiis hominibus occidebantur, sepeliendo. Hinc cum & ipse Regis Sennacherib iussu necādus perquireretur, Deo favente, una cum suis periculum semper effugit. *Tobiæ 1.*

Beati Iob charitatis opera percensentur, dum illi dicitur: Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti, vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua trementia confortasti, *Iob. 4.*

Paulus quoque Apostolus, qualem erga proximos charitatem haberet, ostendit, *ad Romanos 9.* dicens: Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Et *2. ad Corinth.7* In cordibus nostris estis ad commoriendum, & ad convivendum. Et ad *Philip. 1.* Testis mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos esse in visceribus Iesu Christi.

Apostolorum postremò omnium, & eorum qui illos secuti sunt, unum hoc Charitatis propositum & documentum fuit; Neque rerum præsentium, neque vitæ mortalis ullam habere rationem, dum consulitur spirituali saluti proximorum.

VIDE EX BREVIARIO *Quomodo per effectum probetur.* Pentec. lect 2. & Dom. 3. Sept. fer. 6 lect 3 *eius præceptum tale, ut si solum fiat, sufficiat.* F. S. Ioan. Euang. num. 2. lect. 3. *fons plurimarum virtutum* 28. Octob. lect. 3. *plenitudo legis*, die 4. Epiph. num. 1. lect. 3. *omne mandatum de eo solo.* Plurim. Mart. num. 3. *eius ordo.* Dom. 27. Pentec. num. 3.

Vide *liberalitas.*

Sententiæ &c. de Amore Proximi.

NOn decipiet unusquisque proximum suum. *Levit. 9.*

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. *Deut. 5.*

Maledictus qui clā percusserit proximum suum. *Deut. 27.*

Audistis quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicū tuū. *Matth. 5.*

Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros, benefacite &c. *Idem ibidem.*

In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. *Marci 4.*

Dimittite & dimittetur vobis. *Luc. 6.*

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos. *Ioan. 13.*

Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem. *Ioan. 15.*

Alter alterius onera portate & sic adimplebitis legem Christi, *ad Galat. 6.*

Super omnia autem hæc, charitatē habete quod est vinculum perfectionis, *ad Colossen. 3.*

Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem habentes, quia charitas operiet multitudinem peccatorum. *1. Petri 4.*

Qui non diligit manet in morte. *1. Ioan. 3.*

Omnis qui odit fratrem suum homicida est. *Idem ibidem.*

Diligimus nos invicem, quia charitas ex Deo est. *1. Ioan. 4.*

Filioli non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. *Idem.*

In hoc cognoscent homines, quod discipuli mei estis, si invicem vos dilexeritis. *Ioannis 13.*

PATRES. Vbi charitas non est, non potest esse iustitia. *August.*

Sic affici debemus charitatis affectu; ut omnes velimus salvos fieri. *Aug.*

Finis præcepti est charitas. *Aug.*

Non memini legisse mala morte mortuum qui libenter opera charitatis exercuit: habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum preces non exaudiri. *Hieronymus.*

Ficta est charitas, quæ deserit in adversitate, *Ambrosius.*

PHIL. POETÆ. Pauperibus semper clementem porrige dextram.

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis.
Convenit & tanto, quantus es ipse viro, *Ovid. de Ponto lib. 2. Eleg. 9.*
Rex est mendicus cui non est ullus amicus.
Extra fortunâ est quidquid donatur amico.
Omnis amor cæcus non est amor arbiter æquus.
Nam deforme pecus iudicat esse decus.
Quisque amat ranam, ranam putat esse Dianam.
Tuta frequensque via est per amici fallere nomen.
Tuta frequensque luet si via crimen habet.
Vt ameris amabilis esto. *Ovid.*
Habet in adversis auxilia qui in prosperis commodat. *Seneca in Proverb.*
Qui succurrere perituro potest, cum non succurrit, occidit. *Seneca.*
Cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus, ad iram tardus, ad misericordiam pronus, in adversis firmus, in prosperis cautus & humilis. *Seneca.*
Cato major; amantis animum dicebat in alieno corpore vivere, quod hodie quoque celebratur, animam potius esse ubi amat, quam ubi animat.
De hac Charitatis Quæstiones Theol. supra Tom. 2. Tract. 5. Præcepto 2.

ASTVTIA.

Astuti sunt imitatores dæmonis. Quia dæmô primus Magister astutiæ & calliditatis fuit; & in Serpente, qui erat callidior cunctis animantibus terræ, primam mulierem seduxit, & callidè non est aggressus virum, in quo major prudentia residebat, ut dicitur Gen. 30.

Astuti sunt deceptores sociorum, & semper novas vias subtilitatis ad decipiendum inveniunt. Sic Laban multoties voluit Iacobum deludere, nunc in uxore, nunc in mercede, & semper novas astutias exquirendo, *Genes. 29. & 30.* Filii Iacob voluerunt patrem astutè decipere mittentes ei tunicam intinctam sanguine, ut crederet Ioseph filium à bestiis devoratum. *Genes. 37.*

Astuti sunt crudeles & tyranni, qui per fraudes subditos & alios deprimunt & occidunt. Sic fecit Pharao, qui novas adinvenit astutias ut filios Israel extingueret. *Exo. 1. 2. & 5* Callidè voluit Saul occidi David, simulans se velle dare filiam ei in uxorem. 1. *Regum* 18. Sceleratam & novam Iezabel invenit astutiam, ut vineam auferret Naboth, & eum occidi faceret sine culpa: 3. *Regum* 21. Athalia Regina ut regnare posset, omne semen Regium callidè interfecit. 4 *Regum* 11. Herodes tyrannus impius callide cogitavit Christum occidere, procurando innocentes pueros occidi. *Matth. 2.*

Astuti nituntur sua scelera occultare, aliquo velamine bonitatis. Sicut David astutè voluit celare adulterium pietate, quando vocavit Vriam ut cum uxore quiesceret. 1. *Regum* 11. Amon volens violare sororem, sub specie ægritudinis iniquitatem celavit. 2. *Reg.* 13.

Astuti similes sunt Venatoribus qui ponût occultos laqueos & retia, ut aviculas simplices & innocentes capiant & decipiant. Similes & sunt Piscatoribus qui tegunt hamum parvis escis, quasi muneribus, ut sic magnos pisces capiant.

Astuti sunt sicut Serpentes & Anguillæ, quas dum putas te manibus retinere, statim sua lubricitate è manibus elabuntur.

Similes etiam sunt Iano, qué Poetæ dicunt duas facies, unam ante, & alterâ retro habuisse; sic astuti habent duplicem vultum, duplicem linguam, verba duplicia, quæ pro suis lucris, tempori & loco accommodant.

Sed sicut piscis piscem, & lupus lupum devorat, sic justo Dei judicio, unus astutus ab altero astutiore decipitur.

Sententiæ selectæ de *Astutia* habentur supra verbo *Adulatio*, & infra verbo *Mendacium*, *Hypocrisis* &c.

AVARITIA.

Avaritia solet esse insatiabilis, & impia. Infernus & perditio numquam replentur, similiter & oculi hominum insatiabiles. *Pro.* 1. Avarus nô implebitur pecunia: & qui amat divitias fructum non capiet ex eis. *Eccles.* 4.

Quam si avaritia impia docet ibidem *cap.* 14. Avaro nihil est scelestius. Et *cap.* 14. Qui aurum diligit non justificabitur. Et ideo monet *Eccles. cap.* 4. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta. Et *cap.* 14. Væ qui prædaris nonne ipse prædaberis. Videte & cavete ab omni avaritia, quia non in abundantia cuiuspiam vita ejus est. *Luc.* 12. Et ideo *Luc.* 18. divitiæ dicuntur Spinæ, quæ suffocant bonum semen gratiæ, & vitæ spiritualis, & avarum potius pungunt & lacerant, quam satiant aut recreant.

Avari cupiditate ducti pervertunt judicium, & veritatem in falsitatem commutant. Vinea Naboth fuit causa quod falsi testes contra eum producti fuerunt. 3. *Regum* 21. Per pecuniam corrupti custodes sepulchri, mentiti sunt dicentes, Corpus Christi per disci-

[...] ablatum fuisse. *Matth.* 28. Felix præses qui à Paulo pecuniam non recepit, ipsum non restituit libertati. *Act.* 2. Giezi ex avaritia accepit pecuniã pro curatione Naaman, quam Helisæus fecerat gratis, & ideò lepra percussus. 3. *Regum* 5. Menelaus propter pecuniam quam promisit Andronico, habuit Sacerdotium 2. *Machab.* 4. Sacerdotes propter avaritiã permittebant vendi in templo oves & columbas. *Matth.* 21.

Avari propter suam cupiditatem multoties incurrunt mortem. Nam Achior cupiditate ductus tulit de Anathemate Ierico; ideò fuit morti adjudicatus, ut habetur. *Iosue* 7. Nabal qui nunciis David fuit nimis avarus, substantiam & vitam perdidisset, nisi ob largitatem & prudentiam vxoris Abigael evasisset. 1. *Regum* 15

Avari ob pecuniam proditiones exercent, & Amicos supplantat. Nam Dalila propter pecuniam Sampsonem tradidit, quem prium se diligere ostendebat, ut dicitur. *Iudicum* 16. Iudas propter cupiditatem Christi tradidit & vendidit à quo tot & tanta receperat beneficia, ut habetur. *Matth.* 26.

Avari sunt corrigendi à Prælatis, & à Deo graviter puniuntur. Nam præcipua occasio reprobationi Saul videtur fuisse cupiditas; quam habuit in præda Amelech, ut habetur. 1. *Regum* 15. Opprimentes alios per usuras & exationes Neemias graviter increpavit. *Neem.* 1. Acerbè est punitus dives Epulo, qui de micis panis erga Lazarum avarus fuit. *Luc.* 16. Emptores boum & villarum ab avaritiam sunt exclusi à Cœna magna quam Dominus præparavit. *Luc.* 14. Graviter punita est avaritia Ananiæ & Saphiræ per Apostolum Petrum. *Act.* 5.

Avati similes sunt Ebriosis, qui quo plus sunt poti plus sitiunt. *S. Basil. Homil.* 7. *Hexam.* Sicut Mare nunquam est sine fluctibus, ita avari nunquam sût sine cura & turbatione, inquit *Chrysost. Hom.* 29. Sicut ignis & Infernus nunquam dicunt sufficit, ita avari *Aug. Epist.* 5. *ad Bon.* Sicut ex mala Radice tantù crescunt mali fructus, sic ex avaritia pullulant omnia vitia: quia teste Scriptura, Radix omnium malorum est cupiditas.

S. Bonaventusa, *in diata, de peccat cap.* 6. non illepidè, sordidè avarum Porco comparat, qui dum vivit, nec lac, nec lanam, nec aliud bonum ulli præbet, sed dum moritur totus est hominibus utilis, ita avarus nihil in vita, sed omnia quæ collegit post mortem aliis dispertit; animam cogitur dare dæmoni, corpus in alimentum vermibus, vestimenta pauperibus, debita creditoribus, loculos hæredibus, &c.

Comparat eundem avarum Talpæ, quæ cæca cęlum non videt, & semper cumulos terreos congerit, & sibi foveas multiplicat, & intra illas se libenter abscôdit, & vix pedes habet ut ex tenebris prodeat, aut in luce ambulet. Similis etiã est Pixidi testaceæ undique clausę, quæ ad pecuniam recipiendam superius perforata est, sed receptam pecuniam nunquam reddit, nisi frangatur; uti nec avarus nisi dum morte solvitur & conteritur, de quo rectè dicitur Isaiæ 30. Comminuetur, sicut conteritur lagena figuli.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo avarus non impleatur pecunia*. Dom. 2. Aug. fer. 5. l. 3. *illo nihil scelestius*. Dom. 5. Aug. fer. 5. l. 2. *regnum Dei non consequitur*. Dom. 1. Epiph. fer. 4. l. 2. *vitium negotiantium*. Dom. 1. Quadr. fer. 3. i. 3. *causa proditionis Christi*. Sabb. S. n. 2. l. 3. *Iustitiam inflectit*. Dom. 3. Aug. n. 2. l 1. *radix omnium malorum* Dom. 17. Pentec. n. 3. l. 2.

Vide *Liberalitas*.

Sententię selecta &c. de Avaritia.

QVi confidit in divitiis suis, corruet. *Deut* 11 Conturbat domum suam, qui sectatur avaritiam, qui autem oderit munera, vivet. *Deut.* 15.

Infernus & perditio nunquam implentur, similiter & oculi hominum insatiabiles. *Ibid.*

Qui odit avaritiã longi fient dies ejus. *Ib* 28.

Qui festinat ditari non erit innocens. *Ib. c.* 28.

Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet: *Deut.* 10.

Beatus vir qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecuniæ thesauris. *Eccl.* 4. *v.* 13.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. *Matth.* 6.

Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubiû, quia nec auferre quid possumus. *Matth* 6.

PATRES. Avarus antequam lucretur seipsum perdit, antequam aliquid capiat, capitur. *August.*

Avarus vir inferno est similis, quia nunquam dicit sufficit. *August.*

Cum certa vitia senescente homine senescant, sola avaritia (in Senibus) iuvenescit. *Hieronymus*.

Peccatum avaritiæ, mentem quam infecerit, ita gravem reddit, ut ad appetenda sublimia attolli non possit. *Gregorius*.

Avarus terrena esurit, ut mendicus. *Bernard.*

PHILOS. ET POETÆ. Dormit nocte parum possessor divitiarum,

Non est in mundo dives qui dicit, abundo.

O dives dives, non omni tempore vives.

Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Semper avarus eget.

ARIST. Avarus in accipiendo nimius in dando parcus.

Duæ res sunt, quę maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries, & avaritia. *Idem Aristoteles.*

Nihil est tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. *Cicero in Verrem,*

Nunquam placet Avarus, nisi in morte.

Tam deest Avaro quod habet, quam quod non habet. *Adagium apud Hieronymum ad Paulinum.*

Desunt inopiæ plurima, avaritiæ omnia. *Seneca Epist.* 108.

Quæstiones Theol. de Avaritia *supra Tom. 2. cap. 7. de furto, rapina &c.*

B.

BEATITVDO.

Beatitudo cõsistit in stabili possessione boni, quod per se possit perfectè satiare omnem appetitum, sive desiderium humanum. Non potest ergo beatitudo nostra consistere in opibus, aut in honore, aut voluptate rerum creatarum, quia hæ non sunt stabiles, nec possunt constanter satiare nostrum appetitum. Id testatur sapientissimus Salomon *Eccles cap.* 1. Consideravi universa quæ fiunt sub sole, & vidi quia omnes sunt vanitas & afflictio Spiritus; Et ideo dixit David *Psal.* 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Nulla est ergo beatitudo in *Superbia, Avaritia, Luxuria.* Vide illa hic suis locis.

Quantus futurus sit splendor & fulgor Beatorũ in Cælo, patet ex eo, quod Moyses etiam in hac vita ex colloquio divino sic radiabat, ut filii Israel nõ potuerint oculos in eius faciẽ intendere. Quanto lucidiores erunt Beati, quorum corpus induet immortalitatem, & in corruptionem, iam facti cives Sanctorum, & domestici Dei, & cohæredes Christi.

De Beatis illis dicitur *Danielis* 12. Fulgebũt justi quasi splendor Firmamenti, & sicut stellę in perpetuas æternitates. Cum sole autem illos comparat Christus *Matth.* 13. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Quod & Dominus in seipso manifestare voluit, quando in monte *Thabor* nive candidior, & sole splendidior apparuit, & tanta dulcedine Apostolos perfudit, ut Petrus expetierit sibi & aliis construi tria tabernacula, quasi illic perpetuò permansurus.

Veruntamen pro meritorum mensura claritas ista singulis impertietur, teste Apostolo, 1. *ad Corinth.* 15. Alia, inquit, claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas Stellarum; stella enim à stella differt in claritate; sic & resurrectio mortuorum. Et 2. *ad Corinth. c.* 3. Nos verò omnes revelata facie Dominum speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquã à Domini Spiritu. Et *Ioannes* 1. *cap.* 3. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est; & omnis qui habet spem in eo sanctificat seipsum, sicut & ille Sanctus est.

Erunt quoque Beati Impassibiles. Sicut scriptum est *Apocal. cap.* 7. Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos Sol, neque ullus æstus, quoniã Agnus qui in medio throni est reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt: & dixi qui sedebat in Throno, Ecce nova facio omnia. Idemque dicitur *Isaiæ c.* 49. Non esurient, neque sitient, neque percutiet eos æstus & sol, quia Miserator eorum reget eos.

Habebunt quoque corpora Beatorum donum agilitatis & subtilitatis. Per hęc potuerunt in momento penetrare corpora etiam solidissima, sicut radii solares per vitrũ nec fractum nec læsum momento transeunt. Sic corpus Christi gloriosũ clauso sepulcro resurrexit *Ioann.* 20. Sic etiam ad discipulos clausis januis intravit, dicens? Palpate & videte, quia Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere: *Luca* 24.

Habebunt etiam Beati summum gaudium ex ipsius Cæli pulchritudine & præstantia. Videmus enim illa etiam quæ sub Cælo sunt ingentem habere decorem & pulchritudinem quæ animos mirificè oblectant, qualis est species & pulchritudo, & Solis, Lunæ, Syderum, ac totius Terræ, & Maris; quanto illustrius est supremum illud Cæli empyrei palatium, quod Deus sibi suisque Sanctis ad perpetuam eorum oblectationem fabricavit. Hinc cum stupore exclamat Propheta, *Baruch.* 3. O Israel, quam magna est Domus Dei, & ingens locus possessionis ejus. Et Dav d *Psalm.* 86. Gloriosa dicta sunt de te Civitas Dei: Domum tuam, Domine, decet sanctitudo in longitu-

tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini *Ps.85*. Cœlestis illa Hierusalem *Apoc.8*. fusiùs describitur.

Sed maius erit gaudium in clara Dei visione, & in societate Christi, & omnium Angelorum, ac Sanctorum. Hoc spondet ipse Christus. *Ioann. 17* Pater quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi. Et Apostolus 1. *ad Corinth. c.13*. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Denique incomprehensam istius felicitatis magnitudinem declarat 1. *ad Corinth 2*. Oculos non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quanta præparavit Deus diligentibus se.

Cælestis gloriæ magnitudinem Deus quibusdam aliquo modo in hac etiam vita ostendit. Exemplũ est in Iacob, *Genes.18*. Vidit Iacob scalam de terra ad cælum usque extensam, & Angelos per eam ascendentes & descendentes, & exclamavit. Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Et iterum *Genes.32*. Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea. Eodẽ modo Dominus se Moysi ostendit, *Exodi 33*. *Elias* curru igneo per turbinem in sublime raptus fuit, & aliquid cælestis gaudii saltem à longè prælibavit. *4 Regum 2*. *Ezechiel* Propheta vidit super firmamento sedentem in Throno: & hæc, inquit visio similitudinis gloriæ Domini. *Ezechielis 1*. Si illa tam stupenda fuit gloriæ similitudo, qualis quæso est ipsa gloria. *Stephanus*, etiam cum lapidaretur. Intendens cælum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei *Actorum 7*. *Paulus* Apostolus raptus est in tertium cælum, & audivit arcana verba quæ non licet homini loqui 2 *ad Corinth. cap. 12*. Ioannes Evangelista *Apocal. cap.3*. testatur se in cælo fuisse, non in corpore, sed spiritu, ubi vidit sedentem in Throno, voces cœlestes audivit, conspexit lampades, & tonitrua, & quatuor animalia Deum laudantia, & viginti quatuor Seniores adorantes sedentem in Throno, & alia plurima.

Multa quoque cælestis gloriæ signa ostensa sunt in vita & morte plurium Sanctorum, ut videre est nominatim in Vita S. Pauli primi Eremitæ, S. Odilonis, S. Augustini, S. Francisci, S. Martini, S Patricii, S. Thomæ Cantuariensis, S. Alexii, S. Dorotheæ, S. Margarithæ, S. Agnetis, S. Catharinæ, S. Ceciliæ, S. Eulaliæ, quod & in pluribus aliis factum est, ut cælestibus hisce signis & Sanctorum beatitudinis futuræ spem, & amorem incitaremur.

Futura hominis Beatitudo post huius vitæ labores, rectè cõparatur *Auroræ*, quæ post nocturnas tenebras nobis subito elucescit. Comparatur fragrantibus *Rosis* quæ ex spinis emergunt. Comparatur lætis & amænis *Fructibus*, qui ex vili semine in terram depresso, cum multo fervore consurgunt. Seminatur, inquit Apostolus, corpus animale resurget corpus spirituale: seminatur in correptione, resurget in gloria &c. *ad Corinth. c. 15*. V. Gloria cælestis.

Sententiæ selectæ de Beatitudine.

Infelix, qui omnia novit, & te Deus nescit, qui autem te & illa novit, non propter illa beatus, sed propter te solum. *August.*

Beatitudo vera non est, de cuius æternitate dubitatur. *Idem*.

Beatus non est qui quæ vult habet, si mala velit. *Idem*.

Quid hoc bono melius? quid hac felicitate felicius, vivere Deo, vivere de Deo. *Ambrosius*.

Nihil est ex omni parte beatum. *Horatius*.

Nil beata vita desiderat, nil requirit, nullo eget, sed se ipsa contenta est. *Arist.*

Omnis homo naturaliter beatus esse desiderat. *Aristot. Ethic.1*. Et *D. Thom. part. 1 q 19. art.10*.

HÆRESES varias de Beatitudine *vide supra Tom.1.pag.194*.

De visione Beatifica, Lumine gloriæ &c. expositiones Theologicæ *supra Tom.II.Par.I. pag.9. & pag.16. seq.*

BAPTISMVS.

Baptismus præfiguratus fuit in figuris antiquæ legis. Nam per mare rubrum filii Israel liberati sunt, idest Christiani, & Pharao, idest diabolus cum suis sequacibus, est submersus. *Exodi 14*. Signabatur Baptismus per aquam in quam Helizæus misit salem, idest, Christi gratiam *4.Reg.20*.

Septena lotio *Naaman* in Iordane quę eum mundavit à lepra, signat septem dona Spiritus Sancti, mundantia hominem Baptizatum. *4. Reg.5*.

Baptismus prædictus fuit à Prophetis antiquis & novis: Nam de eo dici potest illud *Ezechielis*, effundam supra vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquinamentis vestris. *Ezech.36*.

Ioannes Baptista cæpit Baptismum aquæ, sed Baptismum Christi cum gratia & Spiritu Sancto prophetice prænunciavit *Matth.3*. Baptismũ approbavit Christus, quando baptizatus est à Ioanne, & Spiritus Sanctus apparuit in Columbæ specie, ut aquis virtutem tribueret salutarem. *Matth.3. & Luc.3.*

Præcepit Christus Baptismum de necessitate, cum dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cælorum. *Ioan.3.* Prædicare etiam voluit Christus Baptismum, & formam baptizandi, dicens. Euntes docete omnes gentes baptizãtes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti *Matth.28.* In Baptismo & Fide ostendit Christus esse salutem nostram dicens: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. *Marci ultimo*. Vide de Baptismo supra in part. 3. de Sacramentis, & infra in Catechesi.

VIDE EX BREVIARIO. *Quæ inter Christi Baptismum & Ioannes differentia* Dom.III. Adven.Sabb.l.3. *Baptizatorum encomia, & vita*. Dom.in Alb.n.2. *Baptismi necessitas non solum quoad gentilium sed & Christianorum infantes*. 28.Iul n.2.l.3. *eius virtus quoad peccata*. Domin.III. Adv.Sab.l.3. *& maculas animæ*. Dom. III.Quad.fer.2.l.3. *& sanitatem Corporis* F.Silvestri.P.n.2 & 9. Novemb. n.2.l.2. *eius cæremonia*. Sabb.ante Pent.n.2.& Dom.II.n.3 *ad eum præparatio prius in anima*, fer.6.Pasch. *necessaria baptizatis & baptizandis*, ibid. *promissa in eo servanda*, fer. 6. Ascens. n. 4. l 2. *vis & usus eius*, 28 Ianuar. lect. vn. 14. April lect. 1. 4. Maii l.1. & n.2. 2. Iun. l. 1. 1. 2. Iul. n.3.l.3. & *sæpius*.

Sententiæ aliæ de Baptismo.

Quicumque in Christo Iesu Baptizati estis, Christum induistis. *Galat.3.*

Vna fides, unum Baptisma. *Ephes.4.*

Pænitentiam agite & Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti *Act.2.*

Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei. *Ioan.3.*

Si Baptizata est caro Christi quæ sine peccato erat propter exemplum imitationis: quanto magis Baptizanda est caro mortis propter evitandum judicium damnationis. *August.*

HÆRESES de Baptismo, *vide supra Tom.I. pag.203.* de Baptismo per Martyrium v. *Tomo II. Part.I.pag.90.*

Quæstiones Theologicas v. *Part. II. de Sacrament.pag.267.*

BENIGNITAS DEI.

Benignus est Dominus tribulationem sustinentibus. Ideò fugienti Iacob iram fratris sui Esau Dominus benigne apparuit, & revertentem benignè defendit. *Genes.32.* Heliæ in necessitate corvus panes & carnes iussu Dei cum benignitate ferebat. *3.Reg.17.* Eidem Heliæ fesso & dejecto Deus panem & aquã per Angelum destinavit. *3.Reg.3 & 19.* cum Azaria & sociis eius in fornace vidit Nabuchodonosor similem filio Dei, ad probandum, quod Deus tribularis adesse soleat. *Dan.3.* Danieli existenti in lacu leonum, Deus benignè misit prandium per Abacuc de longinquo. *Dan.14.* Discipulis de Christi recessu dolentibus ipse Spiritum paraclitum promisit, & dedit. *Ioann.14. Act.2.* Petrum fluctuantem in mari Dominus benignè de fluctibus liberavit *Matth.14.* Stephano posito in tribulatione Martyrii Dominus benignè cœlum aperuit & seipsum ostendit, cuius aspectu Stephanus recreatus, spiritum suum illi cum lætitia commendavit *Actorum 7.* Latronem clamantem in suis tribulationibus consolatus est Dominus dicens; Hodie mecum eris in Paradiso. *Luc.23.* Ionam devoratum à balena Dominus misericorditer liberavit. *Ioan.c.2.*

Benignus est Deus justis, & rectè viventibus. Ideò Ezechias Rex dixit: Dominus propitiabitur cunctis, qui in toto corde quærunt Deũ. *2. Paralip.30.* Misit Dominus benignè Angelum Raphaelem, qui Tobiam duxit incolumem & reduxit. *Tobiæ 5.usque ad 12.* Magdalenam pio operi intentam Christus benignè, discipulis murmurantibus excusavit. *Matth.26. Marci 14.* Exaudivit Dominus innocentem Susannam, & benignè eam ab iniustis senibus liberavit. *Danielis 13.* Discipulos Christus benignè defendit tempore Passionis dicens; Si me quæritis, sinite hos abire. *Ioannis 18.*

Benignus est Dominus prælïantibus pro justitia, eos confortando, & adiuvando. Ideò obedivit Dominus vocis Iosuæ dicentis, Sol contra Gabaon non moveatur. *Ios.10.* Gedeoni dedit bis signum in vellere, quod de hostibus victoriam obtineret. *Iudic.6.* Machabæus & qui cum eo erant, bis à Deo auxilium acceperunt. *1. Machab.10.*

Benignus est Dominus peccatoribus; volentibus pænitere. Ideò benignè pepercit David confitentis peccatum cum à Nathan fuit reprehen-

fus. 2. *Reg.* 12. Exemplum Christi de filio prodigo, maximam Dei benignitatem in peccatores ostendit. *Luca* 20. Zachæus publicanus qui Christo desiderabat videre, benignè fuit à Domino visitatus. *Luca* 16. Latroni petenti sui à Christo memoriam, promisit brevi tempore Paradisum *supra Luc.* 23. Magna pietas Christi qua Petrum ter negantem non obiecit sed potiùs benignè respexit. *Luca* 22. Thomam non credentem non repulit, sed se ab eo tangi & palpari permisit. *Ioan.* 20. Saulum persecutorem prostratum & excæcatum benignè erexit & illuminavit. *Act.* 9.

Benignus est Dominus ægris & infirmis. Nã circuibat Iesus totam Galilæam, sanans omnem languorem & infirmitatem. *Matth.* 4. & 9.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo benignus Deus vocet ad pœnitentiam.* F. Siluest. n. 1. l. 2. *omnia disponit in misericordia.* Dom. III. Aug. Sabb. *plena est ea terra.* Fer. 2. Ps. 32 *vnica causa redemptionis.* Dom. IV. Adv. n. 2. l. 2. V. Consolatio divina.

Vide cum Sententiis supra *Amor Dei*, & infra *Consolatio divina*.

BLASPHEMIA.

Blasphemi in Deum graviter puniuntur, etiam in hac vita. Nam filius mulieri Isdraelitæ, quia blasphemaverat Deum, iussum est à Domino lapidari. *Levit.* 14. Vir dixit ad Regem Isdrael, qui dixerat: Deus montium Dominus, & non Deus vallium, dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua. 3. *Reg.* 20. Multum displicuerunt Domino blasphemiæ servorum Senacherib Regis Assyriorum, propter quas percussit Deus 185. millia hominum de exercitu eius. 4. *Reg.* 19. Multum aggravavit Nathan peccatum David, quod fecerat inimicos blasphemare nomen Domini. 2. *Reg.* 12.

Blasphemia ex magna superbia oritur. Vndè Nabuchodonosor dixit tribus pueris, qui est Dominus qui eripiat vos de manu mea? Quia statuam eius adorare nolebant. *Daniel.* 3. Holofernes indignatus, quia Achior Dei potentiam commendavit, dixit: Ostendã tibi quod non sit Deus in terra nisi Nabuchodonosor. *Iudith.* 6. Dicentibus Iudæis Nicanori: Est Deus potens in cęlo, qui jubet custodiri Sabbathum, Respondit, & ego potens in terra, qui jubeo sumere arma. *Machab.* 15.

Blasphemant in Deum increduli & infideles detrahendo operibus Dei. Vndè cum Iesus eiecisset dæmonem Pharisæi clamabant. In Beelzebub

12. *Luca* 11. Pendente Christo in Cruce prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: Vah! qui destruis templum Dei, & in triduo reædificans illud. *Matth.* 22.

Sicut Canes dicuntur contra lunam latrare, ita impii sicut canes rabidi contra Deum, & Dominum suum blasphemant. Linguam habent blasphemi instar Serpentis, quæ non novit aliud, quàm venenum evomere, etiam contra Deum, qui omnes quasi in suo sinu fovet.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo blasphemia flagellet Christum.* Dom. IV. Quad. fer. 2. l. 2. *frequentior vita quam lingua* 7. Aug. n 2. l. 1. *blasphemi regnum Dei non possidebunt.* Dom I. Epiph. fer. 4. l. 2. *qui diligit maledictionem veniet ei.* Sabb. Psal. 108.

Sententiæ sacræ de Blasphemia.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum (quanto minus ad blasphemandum) *Exod.* 20.

Qui blasphemaverit nomen Domini morte moriatur. *Levit.* 24.

Si peccaverit vir in virum, placati ei potest Deus, si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo? *Reg.* 2.

Davidi dictum. Quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc filius qui natus est tibi morte morietur. 2. *Reg.* 18.

Docuit iniquitas tua os tuum, & quia imitaris linguam blasphemantium, condemnabit te os tuum, & non ego *Iob* 15.

Vir multum jurans replebitur multa iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. *Eccl.* 23.

Omnia remittentur filiis hominum peccata &c. atqui blasphemaverint in Spiritum Sanctum, non habet remissionem in æternum. *Marc.* 3. *Luc.* 12.

Non minus peccant qui blasphemant Christum regnantem in cælis, quam qui crucifixerunt ambulantem in terris. *August.*

Quæstiones Theol. supra de Blasphemia & juramento contra 2. præceptum, vide *Tom.* 2. *part.* 2. *tract.* 5. *cap.* 2.

C.

CASTITAS, ET CONTINENTIA.

Castitas servatur in societate bonorum, & perditur in consortio malorum. Quamdiu

Dina fuit cum fratribus suis, & patre, mansit casta, sed exiens mulieres peregrinas curiosè videre, corrupta est. *Gen.* 34.

Castitatem violantes graviter puniuntur. Nam cum Sichem violasset Dinam filii Iacob, fratres eius Sichem & patrem & populum occiderunt *Gen.* 30. Amon propter deflorationem Thamar ab Absalone in convivio est occisus, 2. *Reg.* 13. Post violationem uxoris Levitæ plusquam sexaginta millia hominum sunt occisi. *Iud.* 20.

Castitas cara res est, & multum diligenda. Ideò Ioseph licet esset juvenis, & sollicitaretur à domina, maluit incarcerari, & diffamari quàm perdere castitatem. *Gen* 39. Sic diligebat Sara castitatem ut diceret; Tu scis Domine quia nunquam concupivi virum. *Tob.* 3. Graviter fuit Susanna molestata à senibus; sed nec famam, nec vitam præposuit castitati. *Dan.* 13. Virgo Maria non est oblita votum castitatis servare, licet Angelus diceret ei, quod de ea filius Dei nasceretur. *Luc.* 1.

Castitatem maximè servare debent, Sacerdotes & ministri Dei. In cujus figura dicitur quod mundi debeant esse à mulieribus qui panes sacerdotales manducarent, ut habetur 1. *Regum* 24.

Argumentum est castitatis Prælatis & Clericis, quod Stephanus in primitiva Ecclesia tàm castus fuit, ut non dubitaverint eum mulieribus perficere. *Act.* 6.

Casti debent vivere relictæ, & viduæ, quibus castitas est difficilior. Ideò Judith post mortem viri sui non cognovit alium virum, sed cum puellis suis clausa morabatur, habens cilicium supra lumbos, & jejunans cunctis diebus. *Lib. Iudith.* Anna vidua fuit usque ad annos octoginta quatuor; quæ non descendebat de templo, jejuniis, & orationibus vacans. *Luc.* 2.

Castitas debet aliis virtutibus adornari. Quod ostenditur in Parabola de decem Virginibus ubi tot Virgines fatuæ exclusæ, licet castæ erant, oleum tamen bonorum operum non habebant. *Matth.* 25.

Castitas similis est purissimo Speculo, quod minimo halitu obscuratur. Similis est Rosis, & floribus, qui si tangantur marcescunt, intacti fructum gratissimum fuerunt. Vide *Luxuria*.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodò faciat amabiles*. Dom. III. n. 2, l. 2. *sine bonis operibus non est magna*. Com non Pontif. n. 3. l. 2. *Servanda maximè Ecclesiasticis.* 28. Aug. n. 2. l. 3. *per vim violata duplicat coronam* 13. Decemb. n. 2. l. 3. *Virginitati juncta valdè sublimis*. 22. Novemb. n. 3. l. 1. *summis laudibus extollitur*. 2. Com. Virg. n. 2. l. 4. *fluxit de cælo*. Ibid. l. 3. *æternum Patris Verbum è cælo traxit*. Ibid. *conjugio prævalet*. Dom. II. Epiph. n. 3 l. 2. & fer. 5. Ibid. *Deo charos facit.* 6. Maii n. l. 3. *Angelis similes*. Com. Virg. n. 2. l. 2. *Præmium eius summum erit.* 5. Febr. n. 3. *non est servatus impossibilis*. 5. Febr. n. 3. *sola ad salutem non sufficiens*. Com. Virg. n. 3 l. 3.

CALVMNIA vide *Detractio*.

Sententiæ selectæ de Castitate.

PEpigi fœdus cum oculis meis ut ne cogitarem quidem de virgine. *Iob.* 13. multo magis ne oculis fixè contemplemur.

Ne aspicias in mulieris speciem, & ne concupiscas mulierem à specie *Eccles.* 25.

Scio, quoniam non possum esse continens, nisi Deus det. *Sapient.* 2.

Melius est mihi incidere absque opere in manus hominum, quam peccare in conspectu Domini. *Danielis* 13. Ita Susanna de libidine iniquè accusata.

Sunt Eunuchi qui castraverunt se ipsos propter regnum cœlorum. *Matth.* 19.

Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt. 1. *ad Corinth.* 7.

Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego. 1. *ad Corinth.* Præclarum pro illis ipsius Apostoli exemplum.

Qui matrimonio jungit virginem suam bene facit, & qui non jungit, melius facit. 1. *ad Corinth.* ubi consilium illud Evangelicum comprobatur.

Fructus Spiritus est charitas, continẽtia, castitas *ad Gal.* 5. ubi continẽtia & castitas Charitati reginæ virtutum proximè adiungitur.

PATRES. Non dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos, quia impudicus oculus, impudici cordis est nuncius *August.*

Pudicitia virtus animæ est, & comitem habet fortitudinem. *Idem de Civit. Dei.*

Quacumque virtute polleas, quibuscumq; operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahes. *Hieron.*

Maius miraculũ est de carne propria fomitem eradicare luxuriæ, quã expellere immundos spiritus de corporibus alienis. *Aener. Beda.*

CHARITAS. V. AMOR.

AMor Dei fecit misericordiam obtinere. Ideò daturus Dominus Legẽ Moysi dixit: Ergo Dominus facio misericordiã his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. *Exod.* 20.

Amor

Amor Dei principium & finis est omnium mandatorum. Ideò dixit Moyses: quid petit Deus à te, nisi ut ambules in viis ejus, & diligas eum *Deut* 10. Paulus etiam dixit: Si quis non amat Deum anathema sit: ac si diceret defectu charitatis hominē a Deo separari. 1 *ad Corint.* 16. Hoc est etiam quod Paulus dixit; Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem non habeam factus sum sicut æs sonans, aut cymbalum tinniens &c. 1. *ad Cor.* 13.

Vide suprà fusiùs *Amor Dei, & Amor proximi.*

CHRISTVS.

CHristi vita, virtutes, doctrina, miracula exponuntur in toto Evangelio, in quo ut singulas facilius inveniantur, præcipua mysteria & loca breviter audiamus. Christi Conceptio, Nativitatis, Divinitas, *Matth.* 1. *Luc.* 1. *&c* Baptismus Christi & vox de cœlo. *Matth.* 3. *Marci* 1. Iejunat 40. diebus & tentatur à dæmone. *Matth.* 4 Vocatio Apostolorū *Matth* 4. Sermo Christi in monte, octo beatitudines, & excellentia legis Evangelicæ enarratur. *Matth.* 5 Mittit Apostolus ad prædicandum, & dat ipsis virtutem operandi miracula. *Matth.* 9. *v.* 37. *Luc.* 10. *v.* 2. Transfiguratio Christi gloriosa, & vox de cœlo audita *Matth.* 17. *Luca* 9. *v.* 29. Instituit cœnam Eucharisticam sui corporis & sanguinis. *Matth.* 26. *Marc.* 14. *Luce.* 22.

Christi miracula & misericordia in curandis infirmis. Sanat decem leprosos & dæmoniacum. *Luc.* 17. Illuminat cœcum. *Marc.* 10. & plures alios infirmos & socrum Petri. *Matth.* 8. Paraliticum per tectū demissum. *Matth.* 9. Hydropicum. *Luc.* 14. Manum aridam. *Marc.* 3. Languidum ad piscinā *Ioann.* 5 Servum centurionis. *Matth.* 8. Filium Reguli. *Ioan.* 4. Mulierem à fluxu sanguinis *Matth.* 9.

Christi doctrina in variis parabolis eleganter ab eo proposita. In parabola seminantis explicat effectum varium, verbis & gratiæ divinæ *Luc.* 8. In zizaniis exponit malitiam dæmonis, hæreticorum, & improborum hominum *Matth.* 13. In grano Synapis vim doctrinæ Evangelicæ. *Matth.* 13. In negotiatore emente pretiosam margaritam studium regni cœlestis præ rebus terrenis. *Matth.* 13. In ove perdita ostenditur charitas Christi in quærendis & recipiendis peccatoribus *Luc.* 5. Eadem declaratur in filio prodigo. *Luc.* 5. Et in homine à latronibus saucianto, & à Samaritano benigne curato.

*Charitatem erga proximum in remittendis iniu-*no & Pharisæo. *Luc.* 18. *Diligentiam* in exercitio bonorum operum commēdat in operariis in vineam missis. *Matth.* 20. *Vocationem* variam ad gloriam regni cœlestis aptè exponit in parabola de invitatis ad nuptias, & ad cœnam magnam. *Matth.* 22. *Luc.* 14 Et de decem virginibus, & quinque talentis. *Matth.* 25. *Luc.* 19.

Christi pro salute hominum passio, mors, & sepultura. Matth. 27. Marc. 25. Luc. 23 Ioan. 22.

Christi resurrectio à mortuis, & Apparitio varia. Matth. 28. *Eius gloriosa in cœlum Ascensio*, Marc. 16 Lucæ 24. Ioan. 13. *Christus in cœlo noster mediator & advocatus* Ioan. 6 & 14.

VIDE EX BREVIARIO. Christus *Agnus*, 13. Novemb. nocturno 2. l. 3. & 30. n 2. l. 2 & fer 3. Maii hebd. n. 1. l. 1. & 14. Sept. n 3. l. 4. *Angelus*. 20. Mart. n 2. l. 2. *Aquila* Fer. 3. infra Dom. Ascens. n. 2. *Avis*. Ibid. fer. 4. n. 2 l. 3. *Flos*. Dom. II. Adv. n 2 l. 2. *Gallina*. Fer. 6. Dom. III. Quadr. l. 3. *Granum frumenti*. 1. Febr. n. 3. *Lux*. Sabb. Dom. IV. Quadr. *Mons* Dom. Palm. n. 3. l. 2. Com. Doct. n. 3. l. 3. *Sella* die 6. infra Epiph. n. 3. l. 2. *Sol*. Octav. Ascens. n. 3. l. 1. *Via*. Dom. Quinquag. n. 3. l. 3. *Vitis*. Com. plur. Mart. t. mp. Pasch. n. 3 *Caput Ecclesiæ*. Dom. IV Epiph fer. 3. n. 1. *Medicus*. Dom. infra Ascens. n. 2. *Pater*. Sabb. ante Pentec. n 3 *Paraclitus*. Ibid *Pascha nostrum*. Dom. I. Epiph. fer. 3. l 2 *Propitiatio nostra*. Fest. Ioann. Evang. n. 1 l 3 *Dominus*. Dom. VIII. Pentec. n. 2. l. 3. *Rex*. Sabb. ante Dom. Palm. *Sacerdos*. Fer. 3. infra Corp. Chr fl. n. 2. l. 2. Virtutes ejus: *Charitas*. Octav. Innocent n. 2. l. 3. *Humilitas per quam nostram superbiam increpavit*. 12. Maii. *Iustitia, quam cum mansuetudine exercuit*. Dom. III. Quad. Sabb. l 3 *Obedientia* Dom. infra Epiph. l. 3. *Oratio*. Fer 6. Pent. l. 1. 25. Aug. n. 3 *Paupertas* Com. Pontif n. 3. l. 3. Passio ejus. *Nec solus Deus, nec solus homo pati potuisset* Octav. Ascens n. 3. l. 3. *In cruce extendens manus, contradicentes expectabat*. Fer. 5. Maii hebd. n. 2. l 3 *Vulneribus suis nostra sanare voluit* Fer. 3. Pasch. 12. & Dom. II. Pasch. n. 2 l. 3. *Extra portam passus est*. Dom 6 Epiph. Sabb. l. 3. *Neque attendebat à quibus sed pro quibus pateretur*. Dom. Pasch. fer. 2. l. 3 Resurrectio. *Per hanc majorem gloriam acquisivit*. Com. Evang. n. 3. l. 3. *Ipse spes nostra*. Dom infra Ascens n. 2 l. 2. *Eius Ascensio nostra Glorificatio*. Dom. infra Ascens. n 2. l. 2. Majestas *in facie ejus occulta relucebat* 21. Sept n. 3. l. 1 *Honor ei debitus*. Dom. II. Adv. n. l 1. *Imitandus*. 12. Aug. n. 3. l. 2. Figuræ ejus *Iacob* Dom. II Quadr. n. 2. l. 2 *Ionas*. Dom. I. Quadr fer. 4 *Salomon*. Dom. VIII. Pen-

HÆRESES circa personam Christi V. supra *Tom.* 1. *pag.* 206. & circa ejus Incarnationem *Tom.*2.*part.*1.*pag.*82.

CONFESSIO PECCATORUM.

Placet Deo humilis peccati confessio. Reprehensus David à Nathan peccatum suum patenter & humiliter est cōfessus dicens, peccavi domino, & confestim veniam obtinuit. 2 *Reg.*12. Veniebat ac Ioannem omnis populus Iuda, Confitentes peccata sua. *Matth.* 3. *Marc.* 1. In cujus figura dixit Christus leprosis. Ite, ostendite vos Sacerdotibus. *Luc.*17. Prædicante Paulo multi veniebant Confitentes peccata sua. *Actor.*19.

Confessio peccatorum debet esse cum spe veniæ, & non cum disperatione. Ideò confessio Cain Deo non placuit, nec ipsi profuit, quia cum desperatione dixit; Major est iniquitas mea quam ut veniam erat. *Genes.*4. Iudas confessus est peccatum suum, dicens, Peccavi tradens sanguinem justum &c. Sed ipsi non profuit, quia cum desperatione fecit. *Matth.*26.

Confessio peccatorũ debet esse cum proposito ulterius non peccandi. Ideò Pharaoni dicenti, Peccavi, non profuit illa cōfessio; quia non intēdebat desistere à peccato, & duritia cordi sui. *Exod.*10. Simile accidit Sauli, cum reprehenderet eum Samuel de inobedientia erga Deum. 1. *Reg.*15. Sed quia David agnovit suum peccatū cum intentione ulteriùs non peccandi, Dixit ei Nathan, Transtulit Dominus peccatum tuum. 2. *Reg.*12.

Confessionem inducit aliquando tribulatio & afflictio. Ideò dicit Psalmista; Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, posteà acceleraverunt, scilicet ad confessionem. *Psal.*15. Afflicti Israelitæ per serpentes dixerunt Moysi peccavimus, quia locuti sumus contra te. *Num.*21. Oppressi filii Israel à Philistæis & filiis Amō confessi sunt, dicentes, peccavimus. *Iud.* 10.

Confiteri debent homines quantumcumque justi, & se peccatores reputare. Exemplo Neemiæ dicentis; ergo & domus Patri mei peccavimus, iniquitatem facimus. *Neem.* 1. Orans Daniel, qui erat vir perfectus dicebat, Peccavimus, iniquitatem fecimus. *Daniel* 9. Sextus illorum septem fratrum Machabæorum consensus est qui pro Domino sustinebant Martyrium, vide Controversias & Hæreses de cōfessione *Tom.*1. *pag* 100. & *pag.*189. Hæc patimur quia peccavimus. 2. *Machab.*7.

Vide infra in Catechesi cap. 4 de Sacrament. Pœnit. Item in Resol. Theol. Trip part.3. cap. 1. &c.

VIDE EX BREVIARIO. Confessio. *Qui ejus effectus*. In Festo Ioan. Fu.n.1.l.2. *Ad salutem necessaria*. Com. Dedic.n.3.l. 3. *Initium bonorum* fer 2. Pentec.l.3. & *vulnerum Animæ ruptio*. Dom. II. Quadr. fer. 5. Absolutio *quantæ efficaciæ* Dom. I. Quad. Sabb.l. 2. *Non erubescendum confiteri*. Dom. IV. Aug. Sabb.l.2. & fer. 2. Pent. lect.3.

Sententiæ selecta &c. de Confessione Peccatorum.

Notandum, in his non agi de sola Confessione Sacramentali.

Confessio fit ad salutem *ad Rom.* 10.

Confitemini alterutrum peccata vestra. *Iacobi* 5. Confitentes peccata sua *Matth.*3.

Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est *Ioann.*16.

Si confitemur peccata nostra, Deus fidelis est & justus ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. *Ioann.*1.

Vade lavare septies in Iordane, & recipiet caro tua sanitatem, & mundaberis. 4 *Reg.* 4

Delictum meum cognitum tibi feci & iniustitiam non abscondi. *Psalm.*31.

Confitebor adversum me iniustitiam meam Domino &c. *Psalm.*31.

Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit, ea misericordiam consequetur. *Psalm.*28.

Non confundaris confiteri peccata tua. *Eccles.*4.

Vade & ostende te sacerdoti, & offert munus tuum. *Matth.*8.

PATRES. Quem pænitet, omnino pæniteat, & dolorem lacrimis ostendat, repræsentet vitam suam Deo pro Sacerdotes, preveniat judicium Dei per confessione. *Augustinus*.

Non operui sed aperui, uti aperires; non celavi ut tegeres, nam quando homo detegit, Deus tegit, cum homo cælat, Deus nudat, cum homo agnoscit, Deus ignoscit. *Augustinus*.

Qui vult confiteri peccata sua, ut inveniat gratiam, quærat Sacerdotem scientem ligare & solvere: ne cum negligens circa te extiterit, negligatur ab illo. *August.*

O homo quid times confiteri? illud quod per confessionem scio minus scio, quam illud quod nescio: cur confiteri erubescis peccata tua? peccator sum sicut & tu: homo sum, humani à me nihil est alienum. Confitere homo homini, homo peccator, homini peccatori:

Elige

Elige quod vis, si non confessus lates, inconfessus damnaberis. *Augustinus in Psalmos*.

Qui promereri vult quod expetit, debet malum confiteri quod fecit: valde enim facile est, ut peccatorem sequisque fateatur, cum nihil pro peccato suo patitur. *Gregorius* 8. *moralium*.

Confessio sanat, confessio justificat, confessio peccatis veniam donat. Omnis spes in cōfessione consistit, in confessione locus misericordiæ est: nulla tam gravis est culpa, quæ per confessionem non habeat veniam. *S. Isidorus*.

Quantum displicet Deo imprudentia peccatoris, tantum placet verecundia confitentis. *Bernardus*.

O Beata confessio, quæ æternum tollit opprobrium. *Cassiodorus*.

Confessio aperit paradisum, confessio spem salvandi tribuit: unde scriptura dicit, dicitur iniquitates tuas, ut justificeris. *Ambrosius*.

CONSILIVM BONVM.

Consilium *Sapientum servandum est*. Ideò dicebat filio Tobias, Consilium semper à sapiente perquire. *Tobiæ* 4.

Qui non credit Consiliis Sapientum perit: Sicut filii Israel, qui noluerunt credere Moysi sapienti & experto dicenti, non ascendatis, ideò victi fuerunt, *Num.* 14. Roboam quia non tenuit Consilium Seniorum ad clementiam, sed consilium juvenum ad jugum durissimum subditis imponendum, magna pars populi ab illo defecit, 3. *Reg.* 12. Daniel plenus sapientia dedit bonum consilium Nabuchodonosor, ut peccata sua eleemosynis redimeret, sed ipse non credidit, ideò ad bestias est translatus. *Daniel.* 4.

Consiliis amicorum est credendum. Nam fidele consilium dabat Achior Holoferni cum quo erat in exercitu, sed quia non credidit, occisus fuit, *Iudith*, 5. Godolias qui non credidit Consiliis Ionnam ut sibi caveret, mortem incurrit, *Ierem.* 41. Iudas cum paucis pugnaturus contra multos, noluit acquiescere consiliis amicorum, ut meliorem opportunitatem expectaret, ideò in prælio interiit. 2. *Machab.* 9. Consilia octo Euangelica ad beatitudinem obtinendam præbuit Christus in monte. *Matthæo* 5.

Consilium bonum *Simile* est optimæ Medicinæ, quia homines ad salutem perducuntur, & à morte conservantur: consilium verò perversum simile veneno, aut pesti, qua homines inficiuntur & pereunt.

VIDE EX BREVIARIO *Malè vivitur sine bono consilio* Dom. IV. Aug. n. 2. l. 2. *Malorum Consilium disperdet Deus* fer. 2. Psal. 32. *Manente consilio Domini in æternum*. Ibid. *Consilia Euangelica, custodiunt præcepta divina* in Communi Virginum nocturno 2. l. 2.

Sententiæ selectæ de bono Consilio.

Audi verba atque consilia, & erit Dominus tecum. *Exodi* 18.

Gens absque consilio, & sine prudentia, utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent. *Deut.* 2.

Pete à Deo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant. *Tobiæ* 4.

Custodi consilium, & custodiet te. *Prov.* 2.

Custodi legem meam, atque consilium meum, & erit vita animæ tuæ. *Prov.* 3.

Consiliū semper à Sapiēte perquire. *Tob.* 4.

Qui Sapiens est, audit consilia. *Prov.* 12.

PATRES. Quid tibi prodest habere Sapientiam, si consilium neges. *Ambrosius*.

Date stulto consilium charitatis est, date Sapienti ostentationis; date verò tempore perversitatis, sapientiæ. *Ambrosius*.

Nullus fidelior tibi ad consilium potest esse, quam qui non tua, sed te diligit. *Greg.*

Omnia prius consilio experiri quam armis, Sapientem decet. *Terentius*.

Consilium nobis Resque, Locusque dabunt. *Ovidius*.

CONSILIVM MALVM.

Consilium malarum mulierum detestandum est. Nam Eua malè consulvit & persuasit viro, ut de ligni vetiti fructu manducaret; quod & fecit, ideoque amœnissimum locum paradisi perdidit, *Genes.* 2. Domina cui serviebat Ioseph malè consulebat ei, ut castitatem perderet, cui non acquievit, & factus est Dominus Ægypti, *Genes.* 39. Mulieres persuasionibus perverterunt cor Salomonis, ut adoraret idola, ut habetur, 3. *Reg.* 11. Nefandum cōsilium dedit Herodias filiæ, dicens, nihil aliud petas nisi caput Ioannis. *Matth.* 14. *Marc.* 6.

Consilium malum aliquando dant subditi Principibus & Prælatis. Sic populus Israel malè consuluit Aaroni ut faceret iis vitulum aureum quem adorarent; quibus Aaron stultè credidit, & scandalum incurrit. *Exodi* 32.

Malum consilium consultori pessimum. Sic Aman consilium dedit ut suspenderetur Mardochæus, & ideò ipse suspensus fuit. *Esther* 6. Achitophel videns suum cōsilium contemni laqueo se suspendit. *Reg.* 17.

Triplicem Similitudinem consilii dolosi adducit sapiens, *Eccles.* 29. Qui *foveam* fodit, incidet in eam, & qui stravit *lapidem* proximo suo offendet in eo, & qui *laqueum* alteri ponit peribit in illo.

Sententias plures hoc vide in Titulo præcedenti.

CONSOLATIO DIVINA.

Consolatur Dominus obedientes mandatis suis. Ideò Abraham postquam exivit de terra sua ad mandatum Domini Dominus consolatus est eum diversis apparitionibus: *Gen.* 12. 15. & 37. Filiis Israel qui obedientes Deo exierunt de Aegypto ut sacrificarent in deserto, misit Dominus consolationes quando pluit eis in deserto manna, &c. *Exodi* 16.

Consolatur Dominus tribulatos post tempestatem tribulationis; Iuxta illud Psalmi, secundùm multitudinem dolorum meorũ in corde meo consolationes tuæ lætificaverunt animã meam. Ideò fugiente Iacob à facie fratris sui Deus eum multipliciter consolatus est in somno. *Genes.* 28. Moysi exulanti apparuit Dominus in deserto Consolans eum, quod non accidit ei in domo Pharaonis. *Exodi* 3. Luctum Iudæorum convertit Dominus in gaudium, quando per Estherem fuerunt à tanto periculo liberati, *Hester.* 9.

Consolatur Deus obsessos, carceri mancipatos, &c. Sic filios Israel obsessos ab Holoferne in Bethulia consolatus est in victoria per manũ fœminæ Iudith. *Iud.* 10. & 13. Petrum inclusum in carcere Herodis consolatus est per Angelum suum liberans eum *Act.* 12. Paulum & Sylam positos in carcere Dominus misso terræ motu consolatus est frangens vincula & liberans eos, ut habetur. *Actorum* 16.

Consolatur Dominus iustos in operibus bonis. Sic consolatus est Tobiam & Saram liberando à dæmonio, qui viros eius occiderat, ut habetur *Tob.* 8. Danielem iustum bis positum in lacu leonum, Dominus consolatus est per Angelum, Habacuc. *Daniel.* 6. & 14. Susannam quæ adulterio nolebat consentire, morte damnatam Dominus per Danielem liberavit. *Daniel.* 13. Implevit Dominus promissam cõsolationem, quando in Pentecoste Apostolis Spiritum Sanctum misit. *Actorum* 2.

Vide supra V. *Benignitas Dei*, & infra V. *Tentatio*, *Patientia*, &c.

Sententia alia de eadem.

Consolamini, consolamini popule meus. *Ieremiæ* 40.

Ergo convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo. *Ieremiæ* 31.

Benedictus Deus, Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. 1. *Cor.* 1.

Aliæ sententiæ infra V. Tentatio &c.

CONSTANTIA & FORTITUDO.

Fortem, strenuum, & audacem reddit hominẽ puritas conscientiæ. Moyses purus & innocens audacter & cõstanter stetit coram Pharaone arguens eum. *Exodi* 5. & *seqq.* Gedeon fortissimus in trecentis viris maximum populum viriliter superavit. Dixerat enim ei Angelus, Dominus tecum virorũ fortissime. *Iud.* 6. In illa fortitudine liberavit Israel *Iudicũ* 8.

David fortiter superavit leonẽ, & ursum, & Goliathum. 1. *Reg.* 17. Iudas Machabæus viriliter transivit Iordanem, & irruit in hostes suos. 1. *Machab.* 5. Eleazar audacter irruit in Elephantem & occidit, licet ipse postea sit mortuus. 1. *Mach.* 6. Machabæus & socii more Leonum irruentes in hostes occiderunt multitudinem inimicorum. 2. *Mach.* 11.

Fortitudo perfectissima est tolerantia adversorum. Tali fortitudine toleraverunt fornacem 3. pueri dicentes Regi; Deus potest nos eripere de camino ignis. *Daniel.* 13. Stephanus plenus gratia & fortitudine, viriliter sustinuit lapides; & sic de aliis Martyribus.

Non debet homo dimittere opus bonum, licet contingat eum tribulationem incurrere. Nam Tobias remansit in timore Domini, licet plaga cecitatis evenisset ei, *Tob.* 2. Ridetur in Euangelio homo inconstans qui cœpit ædificare, & non potuit consummare. *Luc.* 14.

Perseverandum est in bono proposito, nec respiciẽdum retrò post egressum de societate malorum, ne accidat homini sicut uxori Loth post egressum de Sodomis, quæ retrò aspiciẽs, in statuam salis est conversa. *Genes.* 19. Socii Danielis multùm cõstantes & perseverantes fuerunt, ne statuam quam erexerat Nabuchodonosor adorarent. *Dan.* 3.

Eleazar multa tormenta cõstanter sustinuit ne ad impietatem declinaret. 2. *Machab.* 6. Christus laudavit constantiam Io: Baptistæ, quod non similis esset arundini, quæ facilè in omnem partem movetur. Salutem denique æternam constantiæ promittit, dicens; Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. V. infra *Fortitudo*. *Perseverantia* & plures de illis Sententias Fortitudini proprias.

Vide sentẽtias alias infra verbo, *Fortis*. &c.

CORREPTIO FRATERNA.

PErfectam Regulā dedit Dominus Petro, dicens: Si peccaverit in te frater tuus corripe eum &c. Si audierit te, lucratus es fratrē tuum. *Matth.* 18. Ioannes Baptista cum magno fervore corripiebat Pharisæos, quod essent progenies viperarum. *Matth.* 3. *Luc.* 3. Multa audacia & zelo arguebat Herodem, dicens. Nō licet tibi habere uxorem fratris tui. *Matth.* 14 *Marc.* 6. Vnus de latronibus qui pēdebat in cruce cum magno zelo alterum reprehendebat, dicens, neque tu times Deum &c. *Luc.* 23. Stephanus in concilio Iudæorum ferventer & audacter increpavit eos quod essent duri corde, & Deo resisterent. *Act.* 7.

Corrigere debent Prælati subditos suos, & eos de vitio arguere. Sic Sacerdotes restiterūt Oziæ Regi volenti offerre incensum, quod non erat sui officii, dicentes; Non est tui officii adolere Incensum. 2 *Paralip.* 26. Sic reprehendit Esdras filios transmigrationis, qui duxerunt contra legem filias alienigenarum. 1. *Esd.* 9. & 10.

Item debent eos reprehendere de violatione Festorum. Sic arguebat Neemias portantes munera Sabbatho, dicens: quæ est hæc res mala quam vos facitis & prophanatis diem Sabbathi, ut habetur. *Neem.* 14.

Item debent eos reprehendere de mendacio, & pravo exemplo, sic Petrus Ananiam & Zaphiram. *Act.* 5. Sic Paulus Elymam magum durè reprehendit, qui nitebatur à fide avertere proconsulem. *Act.* 13. Et S. Petrus Simonem magum volentem emere Spiritum Sanctum. *Actorum* 8.

Item de peccato carnis: Sicut Apostolus graviter reprehendit Corinthios de fornicatione. 1 *Corinth.* 5.

Item de irreverentia circa Sacramenta: Sicut Paulus eosdem arguit de irreverentia erga Eucharistiam. 1. *Corinth.* 11.

VIDE EX BREVIARIO Correptio *Sapientis melior quàm adulatio stultorum* Dom. II. Aug. fer. 5. L. 2. *Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris.* Dom. V. Aug. fer. 6. L. 2. *cum quis à Deo corripitur, non deficiat.* Dom. I. Aug. fer. 2. l. 5. *Correptio debet fieri ex amore proximi.* Do III. Quad fer. 2 l. 1. *Perversi difficulter corriguntur.* Dom. II. Aug. n. l. 3. & Sabb. ibid. l. 2. *Nullius desperanda,* fer. 5. Maii hebd. n. 2. l. 2. *Debet fieri in spiritu lenitatis,* 17. Sept. in Fest. Stigm. n. 1. & Dom. VIII. Pentec. fer. 5. *& per dulcedinem charitatis.* Dom. III. Pent. n. 3. l. 2.

Vide *Exhortatio.*

Sententiæ selectæ de Correptione fraterna.

MElius est à sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi. *Eccles.* 7.

Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. *Matth.* 8.

Non ut confundam vos hæc scribo, sed ut filios meos carissimos moneo. 1. *Cor.* 4.

In convivio vini non arguas proximum. *Eccles.* 31.

Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. 2. *Timoth.* 4.

Plus profuit correctio apud prudentem, quam centum plagæ apud stultum. *Prov.* 17.

Vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus. *Eccles.* 10.

Argue sapientem & diliget te. *Prov.* 9.

Qui abiicit disciplinam despicit animam suam, qui autem acquiescit increpationibus possessor est cordis. *Prov.* 15.

Virga atque correctio tribui sapientiam. *Prov.* 29.

Si te audierit (corripientem) lucratus eris fratrem tuum. *Matth.* 18.

PATRES. Correctio est, errorem innatum, vel consuetudine factum, fræno rationis inhibere. *Aug.*

Quæ peccantur coram omnibus, coram omnibus corripienda sunt, ut omnes timeant: qui fecero peccavit in Te, secretò corripe: nam si solus nosti, & eum vis coram aliis arguere, non es corrector, sed proditor. *Augus.*

Foris terribilis personet increpatio: intus lenitatis teneatur dilectio. *Aug.*

Magis amat obiurgator sanans, quam adulator dissimulans. *Aug.*

Peccatum unius quod cognitum non arguitur, multos contaminat. *Idem.*

Qui non corrigit, resecanda committit; & facientis culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. *Gregor.*

Non nunquam qui inter flagellorum duritiem remanent incorrecti, dulci sunt admonitione mulcendi. *Gregor.*

Alter us panis, sit castigatio lenis.

SENT. POET. ET PHIL. Cuncta prius tentanda, sed immedicabile vulnus.

Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur. *Ovid. metaph. lib.* 8. in mala exempla.

Qui quem vult ridet, non sua facta videt. *Staniburstius.*

Si culpare velis, culpabilis esse cavebis. *Idem.*

Amici vitia si feras, facias tua. *Seneca*.

Cum his versare, qui te corrigant. *Idem*.

Vitia transmittit ad posteros, qui præsentibus culpis ignoscit. *Seneca*.

Bonis nocet, qui malis parcit. *Idem*.

Nobilis equus umbra virgæ regitur, ignavus nec calcaribus concitari potest. *Seneca*.

Qui non vetat peccare, cum possit, jubet. *Seneca Poeta*.

CURIOSITAS.

Curiosi desiderant semper noua scire, & illa scientia maiores appareres. Ideò prima mulier, quæ desideravit sicut Deus scire bonum & malum, pomum curiosè aspexit, & divinum præceptum contempsit *Genes. 3.* Discipulorum curiositatem scire volentium tempus secundi Adventus reprehendit Dominus dicens; Non est vestrum nosse tempora vel momenta. *Act. 1.* Athenienses, qui erant curiosi, non vacabant saluti, sed ut semper nova scirent. *Act. 17.* Iudæi videntes miracula à Christo fieri, adhuc signa de cœlo curiosè quærebant. *Luc. 11.* Herodes curiosè desiderabat videre Christum, non ut crederet, sed ut videret ab eo signa fieri. *Luc. 23.*

Curiosi debent admoneri à prudentibus ut utilia sectentur & curiositatem relinquant. Ideò prædicante Apostolo in Epheso multi qui fuerũt curiosa sectati congesserunt libros, & combusserunt coram discipulis. *Act. 19.* Reprehendebat Apostolus quosdam Thessalonicenses curiosè ambulantes, & nihil operantes. *2. Thessal. 3.* Adolescentiores viduas monet Apostolus esse vitandas, quæ sunt frequenter vagæ & curiosæ. *1. ad Timoth. 4.*

Similes sunt curiosi piscibus & volucribus quæ per loca aliena & peregrina perpetuò vagantur, nec corpore aut mente secum habitant. *Aug. in Psalmos*.

VIDE EX BREVIARIO: Curiositas. *Altiora te ne quæsieris.* Dom. IV. Aug. fer. *5. est enim curiositas occupatio pessima.* Dom. 2. Aug. n. 1. lect. 3.

Sententiæ selectæ de Curiositate.

QVi investigator malorum est, opprimetur ab eis. *Proverb. 12.*

Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate. *Actorum 1.*

PATRES. Curiosum genus hominum ad cognoscendum vitam alienam, desidiosum ad corrigendum suam. *Aug lib. confess. 10.*

Curiosus foras egreditur, & exterius omnia considerat. *Bernardus*.

Quæ Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda. *Prosper*.

PHILOS. POETÆ. Curiosus nemo est, qui non sit malevolus. *Plautus*.

Non multum nocebit tibi ista transire, quæ nec licet scire, nec prodest. *Seneca*.

Novit fæmineum genus omnia, novit & illud.

Iunonem duxit, quo pacto Iupiter olim. *Theodoricus*.

D.

DEIPARA.

DEiparæ laus imitatio deducenda est ab æstimatione virtutum quæ in ea eluxerunt, ut est Humilitas, Amor Dei, Liberalitas, Oratio perpetua, Abstinentia, Castitas, Compassio sive misericordia erga homines &c. Quæ omnia in hoc Apparatu invenies, & harum Virtutum exempla sub suis Titulis, quæ in aliis quidem magna, in Deipara autem maxima fuisse ostendes.

2. Exponitur Deiparæ excellentia ex variis eius Figuris ex Scriptura desumptis. *Genesis c. 3* Est secunda & melior Eva, & mater cunctorum viventium per gratiam, quæ serpentis caput contrivit.

Exodi 3. Est rubus ardens & incombustus, quia Christnm ut ignem cœlestem concepit, & virginitatis florem non amisit.

Iudicum 6. Est vellus Gedeonis, quia sola Deipara mansit nullo peccati imbre madefacta.

Numer. 17 Est virga Aaronis, quæ sola floruit absque germine, & Christum peperit absque semine.

Ezech. 44. Est Porta clausa, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, in Christi nativitate, &c.

Comparatur etiam appositè cum Rebecca, cum Iuditha, cum Esthere, cum Susanna, & aliis mulieribus in Scriptura laudatis.

Item cum Arca Noe, quia per Deiparam à diluvio mortis æternæ salvatum est genus humanum. Vocatur etiam propter eximiam castitatem Hortus conclusus, Fons signatus.

Item ob Pulchritudinem dicitur Columba formosa, lilium inter spinas, oliva fructifera, Rosa in Iericho. Propter Gloriam & potentiam dicitur etiam pulchra ut luna, electa ut sol,

sol, terribilis vt castrorum acies ordinata, & mulier amicta sole, lignum vitæ in paradiso Ecclesiæ. Tanquam mediatrix inter Deum & homines dicitur scala Iacob, per quam ascendit oratio & descendit misericordia, Ciuitas refugij & propitiatorium. Plures alij conceptus percurrendo Litanias Lauretanas facilè occurrunt, vt turris Dauidica, fœderis Arca, Ianua cæli, Stella matutina &c. Quæ prudens Concionator facilè Virgini applicabit, v. g. considerando proprietates Stellæ, & eas in dotibus Deiparę demonstrãdo. Vide de cultu Deiparę & SS. contra Nouatores To. *1*. p. 109.

VIDE EX BREVIARIO. Figurę Deiparæ *Eua* 8. Sep. noct. 2 l. 2. *&* 9. eiusd. n. 2. *&* 13 eiusd. n. 2. *&* Offic. de B. V. in Sab. in Martio, Maij. Iu *Virgo Sacerdotalis Vellus Gedeonis*, 11. Sept. n. 2. l 3. *Porta orientalis*. ibid. *Mulier Apocalyptica* Vigil. Pentec. n. 2. l. 2. 11. Sept n. 2. *Mater Dei vera*. 20. Mart. n. 3. *Animata Arca Dei viuentis*. 14. Aug. n. 2. *Cœlum animatum*. ibid. l. 2. *Thalamus Sponsi cœlestis*. Dom. 19. Pentec n. 3. l. 3. *Radix Iesse*. Dom. 2. Adu. n. 1 *&* 2 *Flos campi & lilium*. 8. Sept. n. 2. *Nouum quod fecit Dominus*. 11. Sep. n. 2. *Miraculum* 12. Sep. n. 2. l. 2. *Ecclesiæ decus*. ibid. l. 3. *Causa vitæ nostræ* 13. Sept. num. 2. l 2. *Margarita prætiosa & lampas orbis*. 15. Sept. num. 2 *Templum indissolubile* ibid. *Mons sublimis*. Offic. B. V. in Sabb. in Aug. *Speculum & forma omnium virtutum*, 8. Dec. nu. 2. 21. Nouembr. num. 2. l. 2. Dom. III. Adv. fer. 4. l. 2. *Exemplar Castitatis*. 12. Sept. num. 2. l. 1. *Humilitatis*. Dom. 3. Adv. fer. 4. l. 3. *Verecundiæ*. 21. Nov. n. 2. l. 1. Offic. B. V. in Sabb. in Dec. *Parsimoniæ, & Vigiliæ*. 21. Nov. n. 2. l. 2.

De virtutibus eius in communi *vide* 25. Mart. & in omnibus eius festivitatibus, & Offic. in Sabb. de Beata Virgine *Apparet suis cultoribus*. 5. Aug. n. 2. *Mediatrix nostra* Offic. in Sabb in Octob. *Eius beneficia cœlum & terra experiuntur*. 15. Sep. n 2. l. 2 *Patrocinium eius inuocandum*. 9. Sept n. 2. 3. & 12 eiusd. nu. 2. l. 1. *Præsentia eius magnum bonum adfert*. 2. Iul. n. 3. l. 2. *Imago eius sermos alloquitur*. 17. Iul. fest. Alexii. *Item dignitatem eius negantes*. 20 Mart. nu. 2. l. 3. *stellis coronata in cœlis* 11. Sept. n. 2. l. 2. *quo cum corpore & anima assumpta est*. 18. Aug. n. 2. l. 2.

HAERESES circa Deiparam vide supra. *Tom. 1. pag.* 212. Verbo *Maria Virgo*. De *Cultu* Deiparæ *ibid pag.* 109.

De *Mysterijs & Festis* Deiparæ, vide *infra* inter *Festa* per Annum.

DETRACTIO, & CALVMNIA.

D*Etrahunt homines pessimi viris bonis solùm ex malitia, falsa imponentes*. Sicut uxor Potipharis, cui inserviebat Ioseph, iniquè detraxit ei apud virum suum, imponens ei quod eam voluisset opprimere. *Genes* 39. Senes illi pessimi Susannam turpiter infamaverunt, crimen adulterii falsò imponentes. *Daniel* 13. Simon malè loquebatur de Onia provisore & defensore gentis. 2. *Mach*. 4. Falsi testes detraxerunt Stephano dicentes: Homo iste non cessat loqui contra Deum. *Act*. 7.

Detractio vitiũ est inuidiorum, qui alios infamant, vt eos infra se opprimant. Sic principes detraxerunt Davidi apud Achis, ut amoverent eum. 1. *Regum* 29. Satrapæ Darij invidentes fœlicitati Danielis, detraxerunt ei apud Darium, *Daniel* 6. Pharisæi invidentes Christo multoties detraxerunt ei, quia cum Publicanis conversabatur. *Matth*. 9. *Luc*. 5.

Detractores grauiter puniuntur à Deo in præsenti & in futuro sæculo. Nam Maria soror Moysis contra eum locuta est detrahendo ex modica occasione, sed citò est secuta lepræ pœna. *Nu*. 12 Filij Israel detraxerunt terræ promissionis, sed in malum, quia nullus eorum intravit eã, sed mortui sunt ab hostibus & bestijs consumpti in deserto. *Num*. 13. *&* 14 Etiam propter detractionem Chore & multi complices eius fuerunt occisi. *Num*. 16.

Detractio à superbia & ambitione procedit Sic Absalon ambiens regnum patris, detrahebat ei, singulis dicens: Non est qui audiat te constitutus à Rege. 2. *Regum* 15. Aman superbus, quia non adorabatur à Mardochæo detraxit omnibus Iudæis coram Rege, *Hester* 3. Alcimus qui volebat fieri summus Sacerdotes detrahebat Iudæ coram Demetrio 1. *Machab* 7.

Detractores non debent audiri, nec verbis eorũ est adhibenda fides. Nam Siba servus Miphiboseth nequiter detraxit Domino suo coram Davide, & David temere fidem adhibuit verbis eius, & ideò perversum dedit iudicium, 2. *Regum* 16. Sapiens fuit Alexander Rex, qui viros pestilentes qui venerunt adversus Ionatham detrahentes ei, & interpellantes Regem aduersùs eum, nullatenùs audire voluit, 1. *Mach*. 10.

Detractor semper vertit bona in mala, vel t anquam mala intentione facta. Nam si ieiunas, dicit te hypocritam, si comedis voracem, si quiescis pigrum, si rides inquietum, si ta-

ces stultum, si loqueris, præsumptuosum, si tua pauperibus das vel erogas, dicit te esse vanum & gloriosum, si non erogas, avarum, si sapiens es, superbum. si religiosus, dicit te hypocritam. Ideò de Ioanne Baptista multum ieiunante dicebant quidam detractores, dæmonium habet; De Iesu autem comedente dicebant: Ecce homo vorax, & potator vini. *Matth.* 11. Viso miraculo de cœco nato detraxerunt Christo Pharisæi, dicentes, Nos scimus quia hic homo peccator est, & maledixerunt ei. *Ioan* 9. Eiecto dæmonio & loquente muto quidam detrahentes Christo miraculum perverterunt, dicentes, in Belzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia, *Luc* 11. *Matth* 12.

Comparat Scriptura detractionem cum Morsu serpentis, & gladio acuto. Serpens qui non edito sibilo, mordet, detractori per omnia similes est, *Eccli.* 10. Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.

Detractores similes sunt Canibus, qui contra omnes prætereuntes latrant, & nemini parcunt.

Sicut porticus Olympiæ acceptam vocem per consonantiam septies remittebat, ita detractores & contumeliosi uno verbulo offensi sexcenta convitia ingeminant. *Plinius.*

VIDE EX BREVIARIO. Detractio *nocet velut gladius acutus.* fer 4 Ps. 56. & 63. ad Matut. *Ad eam obsurdescendum.* fer. 2. Ps. 37 & fer. 3. Ps. 38. *Qui detrahit proximo detrahit legi.* Iac. 4. fer. 6. Do n 4. Patch. l. 3. *Hinc David detrahentem proximo persequebatur.* Ps. 100. in Sabb. & *varia mala tali optabat.* Ps. 108 ibid.

Sententiæ selectæ &c. de Detractione.

Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. *Psal.* 13.

Lingua eorum gladius acutus. *Psal* 56.

Acuerunt linguas suas sicut serpêtes *Ps.* 139.

Beati estis cum maledixerint vobis homines &c. *Matth.* 5.

Lingua inquietum malum est, plena veneno mortifero. *Iacob.* 3.

Si mordeat serpens in silentio, nihil minus habet, qui occulte detrahit. *Eccles.* 10.

Detractores Deo sunt odibiles. *Rom.* 1.

Nec rapaces, nec maledici, regnum Dei possidebunt. 1. *Corinth* 6.

Quid detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem detrahit legi, & iudicat legem. *Iacobi* 4.

Abominatio hominum detractor. *Prov.* 24.

Bilinguis serpens habetur, atque mortalis, eo quod diaboli minister aliud lingua loquatur, aliud corde meditetur. *August.*

Detractor & auditor diabolum portat alius in aere, alius in lingua. *Bernard.*

Quisquis amat dictis absentem rodere vitam,

Hanc mensam vetitam noverit esse sibi. *Aug.* mensæ suæ inscripsit.

Difficilem oportet habere aurem ad crimina. *Seneca.*

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Dico prudentes homines non multa loquentes.

DISCORDIA.

Discordia mult ties oritur ex inuidia etiā inter fratres. Patet in prima discordia inter Cain & Abel, quam movit ex invidia Cain, quia munera Abel Deo placebat. *Genes.* 4. Occiso à David Philistæo & auditis cantantibus, *Saul percussit mille, & David decem millia,* Saul invidia motus, quia minùs dederat sibi, persecutus est David. 1. *Reg.* 18.

Discordiæ fiunt aliquando ex avaritia. Nam propter multam substantiam quam habebat Abraham & Loth, facta est discordia & rixa inter eorum Pastores, *Gen.* 13. Quia Iacob decepit Esau in hæreditate & benedictione paterna facta est discordia inter eos. *Genes.* 27. Propter avaritiam & tenacitatem Nabal facta est discordia cum Dauide, sed per liberalitatem Abigail uxoris fuit sapienter sedata, *Reg.* 1. *c.* 25.

Discordiæ oriuntur multoties ex superbia & ambitione. Hinc orta est discordia inter Absalon & David, 2. *Reg.* 15. Propter superbiam, & duram Responsionem quam Roboam fecit populo, divisum est eius Regnum, 3. *Reg.* 12. Contentio inter discipulos facta est, quis eorū esset maior, quę per humilitatē sedata fuit *Luc* 22.

Discordiæ sūt frequenter propter mulieres, & luxuriam. Occasione Dinæ quam Sichem oppressit, facta est discordia, & secuta sunt homicidia, *Genes.* 33. Quia Thamar violata est ab Amon fratres eius, facta est discordia inter fratres, ex qua frater iussit interfici fratrem, 2. *Reg.* 12 & 13. Propter uxorem Samsonis alteri traditam dissensio facta est cum Philistæis *Iudicum* 15.

Discordiæ oriūtur aliquādo ex vitio gulæ. Sicut accidit de filiis Israel: qui iurgati sunt contra Moysen ductorem eorum, propter defectum cibi & potus, *Exodi* 16. & 17. Iterū in filiis Israel recusantes manna cibum cœlestem, rixa-

rixati sunt contra Moysen petentes carnes. *Num.21.*

Discordes & rixantes debent Prælati & Maiores corrigere: Sicut Moyses corripuit rixantes Hebræos contra invicem *Exodi 2.* Mulieres rixantes propter infantem vivum, Salomon cum vera iustitia prudenter sedavit, *1.Reg.3.* Contentionem discipulorum, quis esset maior, Christus sedavit, de sua humilitate exemplum præbens, *Luc.22.*

Sicut inflando, ex Scintilla unica excitatur incendium, ita ex modica rixa magnæ discordiæ oriuntur. *Nazian.*

Sicut Mare, quod ex se tranquillum est, ventorum vi agitari & turbari videmus, sic populus in pace tranquillus, turbulentorum hominum vocibus concitari solet.

Quemadmodum singula Hastilia seorsim separata facilè franguntur, coniuncta verò frangi nequeunt, sic cives inter se dissidentes facilè superantur, concordes verò insuperabiles manent, *Plutarchus.* Vide *Pax, Concordia.*

VIDE EX BREVIARIO. Contentiones *aboleantur à Christianis.* Dom.1. Epiph.n.1.*& scissura.* fer.5. Maii hebd. Bellum *trahit ex malis concupiscentiis originem.* fer Dom.4. Pasch. *Malum pridem usitatum.* Dom.Quinquag.fer. 3. l.2. Com. plur. Mart. n.3 l.1. *Non à quovis geri debet aut potest.* Dom.2.Octob.fer.4. *Deus per hoc maximè punit peccata* Dom.5.Nouemb. n.1. *&* fer.3. ibid. *propterea dicitur vocare fortes in ira sua.* Dom.2.Adu.fer.2. l.1. *In hoc plerumque nulli parcitur.* ibid. fer 6. *sed omnia vastantur.* Dom.5. Nouemb. n.1. *&* Dom 4. fer.3. *etiam templa.* Dom.1.Octob.Sabb.l.2. *Exactiones insuper extorquentur.* Dom.2. Adu.fer.3.l.2. Ante *eius congressum auxilium à Deo (magna cum fiducia) petendum.* Dom.2.Octob.Sabb. l.2.) 14. Sept.n.2. *qui iustè bellantes protegit.* Dom.5. Octob.fer.6 l.1. *Bellum tunc iustum, quando pro gloria Dei suscipitur.* Dom.1. Octob. Sabb. l.3. *quamvis etiam ex aliis motivis geri possit.* Dom.3. Octob. num.2. Quamdiu *durat bellum? donec placuerint via hominum Domine.* Dom.1. Aug. Sabb.l.2.

Sententiæ selecta de Discordia.

HOmo perversus suscitat rixas, & verbosus separat Principes. *Prov.6.*

Qui provocat iras producit discordias:

Noli esse sicut leo in domo tua, everrens domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi *Eccles.4.*

Omne regnum in se divisu desolabitur: Et omnis civitas, vel domus divisa contra se non stabit: *Matth.12 & Luca 11.*

Non est dissentionis Deus sed pacis. *1. Cor.14.*

Si invicem mordetis, & commedetis, videte, ne ab invicem consummamini *Gal.5.*

PATRES. Dissentiones nunquam debent amari. *Augustinus.*

Discordia nemo benedicit Dominum. *Augustinus.*

Perversos ipsos unitas corroborat dum cōcordant, & tanto magis incorrigibiles quanto magis unanimes fecit. *Gregor.*

PHILOS. POETAE. En quo discordia cives perduxit miseros? en queis consevimus agros. *Virg.* eclog.1.

Discordia demens.

Intravit cælos superosque ab bella coegit. *Virgilius.*

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem. *Staniurstius.*

Concordia res parvæ crescunt, discordia res maxime dilabuntur. *Salustius.*

DVRITIA CORDIS.

D*Vri & obstinati in malo per verba, & prædicationes non emolliuntur:* Sunt enim sicut duri lapides, super quos si cadet aqua interiùs non molescunt. Sic Heli filios verbo corripuit, sed non profuit, ideòque interierunt, ut habetur *1.Reg 2.* Nabal fuit ita durus, ut ad dulcia verba nuntiorum David flecti non potuerit, *1.Reg.25.* Iudas ita fuit durus, ut osculo Christi emolliri non potuerit. in Evang.

Duri manent obstinati quātumcunque viderint signa & miracula fieri. Sic induratum fuit cor Pharaonis, qui ad nulla signa quæ Moyses de mandato Domini faciebat, emolliebatur ad credendum Domino. *Exodi. 6.18. & 19.* Iudæi qui apprehenderunt Iesum fuerunt durissimi, qui neque per sanationem auriculæ, neque per alia signa moti fuerunt, *Luca 22. Ioan.18.*

Duri & obstinati non solum non quiescunt, sed etiam si reprehenduntur peiores fiunt. Sic tam durus fuit Cain correptus admonitione Domini, vt fratrem occiderit, *Genes.4.* Obstinati Iudæi Zacharia increpante & admonente, eum crudeliter occiderunt, *2. Paralip.24.* Stephanum increpantem Iudæos de eorum duritia, ipsi eum impiè lapidaverunt, *Act.7.* Vide *Avaritia;* & è contra *Pænitentia, Obedientia, Liberalitas.*

VIDE EX BREVIARIO. Obstinatio *vitium est maximè Iudæorum.* Fest. Epiph. n.3.

Eius causa etiam alijs est neglectus Verbi Dei, Dom.3.Pent cc.n.2.l.3. *& inspirationis internæ*, Dom.3.Sep.Sabb.l.3.

Vide supra *Auaritia, Pænitentia, Obedientia. &c.* cum Sententijs selectis.

E.

EBRIETAS.

Ebrietas & gula in tentatione obtinet primum locum. Prima tentatio filiorum Israel fuit de potu, secunda de cibo, *Exodi* 17. & 18. Volens diabolus Salvatorem tentare, priùs ipsum gula, quam alio vitio agressus est, *Matth.* 4.

Ebrietas vitiū luxuria nutrit. Hinc est quod Loth qui in Sodomis bonus fuit, inebriatus cum proprijs filiabus peccavit, & duplicem incestum commisit *Genesis* 19. Sicut enim pinguia facilius flammam concipiunt, ita ebriosi flammam libidinis.

Ebrietas hominem dementat. Nam Noe qui erat vir perfectus, inebriatus sic dementatus est, ut sine verecundia denudatus iaceret; *Genes.* 9. Fatuus & demens factus est Esau, qui propter lentis edulium vendidit primogenituram fratri suo, *Genes.* 25. Propter vesaniam in epulis dives Epulo in siti & flammis cruciatur, *Luca* 16.

Crapula vitiū in Clericus & religiosis est maximè detestabile. Ideò dixit Dominus ad Aaron; Vinum & omne quod inebriat non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis tabernaculum. *Leuit.* 10. *Numer.* 16.

Crapula & ebrietas multoties causa vel occasio est mortis. Vndè Philisthæis epulantibus & lętantibus domus cecidit super eos *Iudic.* 16. Amon in convivio temulentus, fuit ab Absalone occisus, 2.*Reg.* 13. Comedit Ionathas modicum mellis contra præceptum patris, & fuit condemnatus ad mortem; sed populus ipsum liberavit 1. *Reg.* 14 Benedab Rex Syriæ temulentus per Principum provinciarum pueros ad mortem fugatus est, 3.*Reg.* 20. Filiis Iob vescentibus & bibentibus vinum, domus cecidit, & eos oppressit, *Iob.* 1. Propter ebrietatem Holofernis Iudith habuit opportunitatem eum occidendi, *Iudith.* 12. Reuersùs Aman à convivio lætus, statim fuit cum duabus filiabus & cum decē filijs occisus, *Hester.* 9. Fecit Ptolomæus convivium Simoni, & eum cū duobus filijs interfecit. 1.*Machab.vlt.* In convivio natalis Herodis innocens Baptista propter vetitatem impiè decollatus fuit, vt habetur *Marc.* 6. *Matth.* 14.

En quibus S. *Chrysost.* comparat ebriosos: Homo, inquit, ebrius est mortuus animatus, dæmon voluntarius, morbus veniam non habens, ruina excusatione carens, commune generis nostri opprobrium. *Homil.* 1. *ad pop. Antioch.*

Ebriosus similis est Anseri, qui amat semper os in liquido habere, clamare, & otiari; sed sicut Anser in fine deplumatur; & ad ignem assatur, ita ebriosus tandem omnibus bonis deplumatur à creditoribus, & posteà in inferno assatur à dæmonibus.

Ebriosi sunt sicut paludes, in quibus tantùm generantur ranæ, & serpentes, & noxia animalia, ita & inebriosis otium, & luxuria, & insania, & omnia vitiorum genera aluntur.

VIDE EX BREVIARIO. Ebrietas, *huic acclamatur ve!* Dom. 3. Adu. fer. 2 *Eius varia mala*. Dom.1.Adu.n.2.Dom.4.Sep.n.2. Dom. Sexag.fer.5.l 2. Dom.4. Sep.n 2. *Pessimum est, quod etiam Regno Dei priuet*. Dom. 1. Epiph fer. 4. *hinc Propheta prædicit, quod ebrij vlulabunt*. Dom.4. Nouemb. fer.3. *Cauenda ergo, maximè Ecclesiasticis.* Dom. 1. Adu. n. 2. *& detestanda*, Dom.1.Pent.fer.3. *vtique cùm diabolus illa delectetur*. Dom. 3. Nou n.l. 3 *& legem diuinam per ieiunium acceptam* Moyses, calcaverit. Dom. 4 Quadr. n. 2 *non cogendum ad potum*. 5. Sept. n.1.l.3. Vide *Gula*.

Sententiæ selecta &c. de Ebrietate.

Sicut ignis probat ferrum durum, sic vinum corda arguet inebrietate potatum. *Ecclesiast.* 3.

Non in comessationibus & inebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, sed induimini Iesum Christum. *Apost. ad Rom.* 15.

Neque ebriosi, neque maledici, regnum Dei possidebunt. 1.*Corinth* 6.

Regnum Dei non est eica aut potus, sed pax & gaudium in Spiritu S. *Ibidem.*

Fornicatio, & vinum, & ebrietas, auferunt cor. *Iosea* 4.

Nolite inebriare vino in quo est luxuria. *ad Thesal.* 5.

Operarius ebriosus non locupletabitur. *Ecclesi.* 19.

Nullum secretum est ubi regnat ebrietas. *Prouerb.* 31.

PATRES. Ebrietas est flagitiorum omniū mater, culparum materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, subversio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragiū castitatis, amissio temporis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitudo mo-

morum, dedecus vitæ, animæ corruptela. *August. ad sacras Virgine.*

Vinum potatum moderatè, est medicamentum, plus iusto sumptum venenum esse cognoscitur. *August.*

Valde turpe est, vt quem non vincit homo, vincat libido & obruatur vino qui non vincitur ferro. *Idem.*

Ebrietas est blandus dæmon, dulce venenum, suave peccatum. *Idem*

Ebriosus quem absorbet vinum, absorbetur à vino, abominatur à Deo, despicitur ab Angelis, deridetur ab hominibus, destituitur à virtutibus, confunditur à dæmonibus, conculcatur ab hominibus. *Idem lib. de pænitent.*

Noe ad unius horæ ebrietatem nudavit femora sua, quæ per sexcentos annos contexerat *Hieronymus.*

Vbicumque saturitas & ebrietas, ibi libido dominatur. *Hieron. Epist. ad Tit.*

Ebrietas in laico crimen est, in sacerdote sacrilegium: quia alter animā suam necat vino, alter spiritum sanctitatis extinguit *Petrus Rauennas.*

PHILOS. ET POETAE. Ebrius atque satur, nunquam bene philosophatur.

Multum merum pauca cogit sapere. *Menandez.*

Sine Cerere & Baccho friget Venus. *Terentius.*

Multos cæcus amor cogit secreta fateri,
Arcanum demens detegit ebrietas. *Ouid.*

Ebrio nemo secretum sermonem committat. *Seneca.*

Refertur Alexandri Macedonis exemplum, qui Clitum charissimum sibi ac fidelissimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore mori voluit. *Seneca.*

Absentem lædit qui cum ebrio litigat. *Idem*: quia ebrius sibi præsens non est.

ECCLESIA.

ECclesia cū sollicitudine et feruore debet à fidelibus ædificari. Ideò feruentior fuit Salamō in ædificatione templi, quam domus suæ; quia templum in septem annis, domum verò in duodecim perfecit, 3. *Reg.* 3. Magnam curam habuit Dominus de ædificatione Ecclesiæ, quando præcepit Cyro ut ædificaret ei domum in Hierusalem, quod priùs prædixerat per Esaiam, *Esaie* 2. *et* 1. *Esd.* 3.

Ecclesia ædificata debet solemniter et cū gaudio consecrari. Ideò magnā solemnitatem fecit Salomon in dedicatione templi, 3. *Reg.* 8.

Ecclesiā debet homo intrare mundus à peccato. In cuius figura dixit Dominus Moysi; facies labrum æneum ad lavandum, & missa aqua lavabant Aaron & filii eius manus suas & pedes cùm ingressuri erunt tabernaculum. Per *manus* signantur operationes, per *pedes* affectiones, *Exodi* 30. Non licebat nisi paucis & mundis intrare templum & tangere vasa eius, *Numer.* 4. Sæpè mundavit Dominus templum eiiciens vendentes, & ementes, & mensas, & boves, & columbas, quæ templum reddebant immundum. *Matth.* 21 *Luca* 19.

Instruendi sunt tam pueri quam prouecti, vt Ecclesiam visitent. Exemplo Christi, qui die 40. à natiuitate voluit ad templum deferri; & duodennis in templo in medio Doctorum, fuit à Matre inuentus, *Luca* 2. Petrus & Ioannes ascenderunt in templū ad horam orationis nonam; & tunc claudum Petrus sanauit, *Act.* 3. Eunuchus Candacis Reginæ AEthiopium veniebat in Hierusalem ad visitandum templum, *Act.* 8. Vide infra, *Fides.*

Quam firmiter oporteat credere veræ Ecclesiæ, vide exempla in *Catechesi* infra de Symbolo cap. 1.

ARGVMENTA octo pro Ecclesia Romana, & cōtra Sectarios &c. vide supra in Controuersia Tom. 1. cap. 3. &c.

VIDE EX BREVIARIO: Ecclesia *Columna & firmamentum veritatis.* Dom. 5. Epiphan. fer. 2. l. 3. *Sanctorum varietate ornatur.* 1. Nouemb. num. 2. *habetque status diuersos.* Dom. 6. Epiphan. n. 3. l. 3. *Comparatur Sagenæ.* Dom. 5. Epiphan. n. 3. l. 3. *Vineæ* Dom. Sep. n. 3. *Lucæ* Octau. Ascens. n. 3. *Ipsi B. Virgini,* Sabb. ante Pentec. n. 3. *Ceruis* Dom. 9. n. 2. l. 3. *Regno Dei.* Dom. 19. n. 3 & Com. Virg. n. 3. *Pusillo gregi* 2. Com. non Pontif. n. 3 *Decem Virginibus.* Communi Virg. *Agno.* Com. Virg. N. 2. *Fundamentum eius est Petra* 18. Ian. n. 3. l. 2. *licet prematur non opprimitur.* Sabb. infra Dom. Quinquag. *pe us augetur.* 3. Iul. n. l. 1. *Cura eius petro comissa.* Dom. 2. Pasch. n. 2 *supra quem ædificata.* 18. Ian. N. 3. *Romana omnium Ecclesiarum primatum tenet.* 16. Ian. N. 2. l. 3. *Cuius Episcopus vniuersalis etiam Ecclesiæ Episcopus* 12. Mart. n. 2 l. 2. Dedicatio *Ecclesiarum iam olim consueta.* Dom. 2. Octob. fer. 2. *eius origo modus, & tempus celebrand.* Octau. Dedic. n. 2. *Dedicatio templi materialis, est figura spiritualis in nobis.* Commune Dedic. N. 2 & fer. 6. n. 2. Templa *principaliter ad Dei honorem (in quibus singulariter habitare vult.* Dom. 8. Pentec. n. 1 *) construuntur die* 6. Dedic n. 2. l. 3 *& ad Verbum Dei prædicandum, Sacramenta administranda, Missamque celebrandum.* 2. Aug. *Consecratio eorum* 9. Nou. n. 2. *et* 18. n. 2. l. 2.

item eorundem Dedicatio 5. Aug. n.2 l. 3. Vide supra hic. *Templa ædificare Deo gratum.* Dom. 7. Sab. l 3. Dom. 5. Nou. fer. 5 l. 2. 5 Aug. n. 2. *atque laudabile* die 6. Dedic. n. 2 *quamuis propter peccata populi eadē deinde DEVS abominetur* Dom. 8. n. 1. l. 2 *Templa etiam Angeli ædificarunt*. 8. Maii n.2. l. 3.23. Nouemb. n. 2. l. 3. *possunt etiam ex ædibus profanis fieri*. 6. Ian n.2. l. 2. *Frequentanda* Dom. 2 Pentec. fer. 2. *& negligentes puniendi.* Dom. 5. Nouemb. fer. 5. l 2. *Venerāda propter SS. Reliquias*. 18. Nouemb. n. 2. die 6. Dedic. n. 2. l. 3. *sæcularia in his nontractanda*. Dom. 1. Quadr. fer. 2. *Augenda muneribus & donis* 8. Octob. n. 2 l. 3 18. Nouemb. n. 2. l. 3. *Spoliatores eorum non erunt impunes*. Dom. 4. Octob. fer. 4. *Destructa restauranda*. Dom. 2. Octob. num. 1. *Prophanata reconciliianda*, 27. Maii lect. 2.

Sententiæ sacræ &c. de Ecclesia.

EGo dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. *Matth.* 16.

Fundamentum (Ecclesiæ) aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus 1. *Corinth.* 3.

Hæc tibi scribo, fili, vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conservari, quæ est Ecclesia &c. *Tim* 3.

Ecclesia columna est & firmamentum veritatis. *Paulus Apost.*

PATRES Adhuc habet Ecclesia, quo crescat, donec impleantur, dominabitur à mari usque ad mare. *August super Matth.*

Ecclesia velut Lilium inter spinas, malis & bonis est permista. *Idem August.*

Hoc habet proprium Ecclesia, dum persequitur floret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur proficit; dum læditur vincit; dum arguitur intelligit; tunc stat quum superari videtur, *S. Hilarius*.

Sancta Ecclesia consistit unitate fidelium, sicut corpus unitate membrorum. *Gregorius.*

Proditorem se esse noverit, quicumque est ille qui vitia quælibet in hanc domū conatur inducere, & templum Dei speluncam vult facere dæmonum. *Bern.*

Sponsa, id est, Ecclesia Christi nihil sibi gloriosius putat, quam Christi portare opprobrium. *Bernardus.*

EXHORTATIO.

EX*hortatio retrahit à peccato.* Sicut exhortati Abigail Davidem a peccato homicidii retraxit, 3. *Reg.* 25. Quamdiu vivit Sacerdos Ioiada, tamdiu Ioas probus fuit, sed eo mortuo factus est pessimus, 4. *Reg.* 12. Ad exhortationem Neemiæ Vsurarii reddiderunt usuras & ulteriùs non acceperunt, *Neem.* 5. Baptista exhortante populum, multi baptizabantur confitentes peccata sua, *Matth* 3.

Exhortatio bona cōfortat in tribulatione. Ideò Tobias adibat omnes in captivitate positos exhortans eos ut habetur *Tobiæ*. 1. Tribulato Iob venerunt amici eius ad confortandum eum. *Iob.* 2. Primum septem fratrum Machabæorum, cùm in sartagine torqueretur, cæteri cum matre hortabantur, ut pro lege fortiter moreretur ut habetur 2. *Machabæorum* 7.

Exhortatio bonæ parentum filios facit probos. Sicut parentes uxori Tobiæ monuerunt eam honorare soceros, maritum diligere, & gubernare domum, seipsam irreprehensibilem exhibere, *Tobiæ* 18. Moriturus Mathatias filios efficaciter hortatus est ad agendum viriliter pro lege Domini, quod ipsi optimè servaverunt 1 *Macch.* 2.

Vide infra, *Filiorum educatio.*

Exhortatio bona excitat alios ad virtutē. Sicut Iudith sua exhortatione, animavit cives Bethuliæ ad viriliter resistendum Holiferni, & placandum Deum, *Iudith* 8. Iudas Machabæus hortabatur & armabat populum sermonibus bonis, 1. *Machab.* 3. & 4. & 2 8. 10. Paulus & Barnabas hortabantur fratres & animabant ut permaneret in fide, *Actorum* 14.

Exhortationes Dei nomine debent Prædicatores liberè & libēter præstare. Propterea dixit Dominus, *Es.* 1. Clama ne cesses, quasi tubâ exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.

Ioannes Baptista prædicando monuit Herodem de incestu, & Christus Iudæos de incredulitate, etiamsi ideò se morituros prævideret.

Exhortatione opportuna peccatores & infideles ad Deū convertuntur. Sicut prædicatio Ionæ convertit Niniviias, qui propter peccata subuerti debebant, *Iona.* 3. Petrus in Pentecoste sic prædicavit ut circiter tria millia hominum converterit ad fidem, *Act.* 2. Iterum ad prædicationem Petri tot crediderunt, ut factus sit numerus credentium quinque millia, *Act.* 4. Prædicantibus Paulo & Barnaba Iconiis crediderunt multi Iudæi, & Græci, *Act.* 14.

VIDE EX BREVIARIO. Prædicatio *Verbi Dei præmittenda ut sequatur Christus.* Commune Euang. n. 3. l. 2. *Prædicatores Verbi Dei debent magna libertate id facere* 30. Sept. n. 3. l. 2. 14. Octob. n. 3 l. 2. *Charitate tamen bene se munire* de-

debent, Commun. Euang. n.3. l.2. *& dicta bono exemplo confirmare*, fer.3. 12. Mart. n.3. l.2.

Vide supra, *Consilium bonum*, *Correptio &c.* cum Sententiis selectis.

EVCHARISTIA.

IN hoc Sacramento verè Deus *memoriam fecit mirabilium suorum*. Res mira, solo Dei verbo Cœli formati sunt, magis mirū Christū solo verbo è cœlo in terras adduci. Solo verbo dixit Deus, *Fiat lux*, & facta est lux; *fiat firmamentum*, & factum est firmamentum: Solo verbo jussit Iosue Solem stare & stetit. Sed magis mirandum Christum Filium Dei, Solē justitiæ, cœli terræque Dominum, solo verbo, *Hoc est corpus meum*, è cœlo descendere, sub panis & vini speciebus collocari, & hominibus in alimentum præberi.

Mysterium huius Sacramenti variis *Figuris* in Scriptura adumbratur, & explicatur, *Exodi* 12. Deus iubet offerri & manducari *Agnum Paschalem*, in Eucharistia manducatur Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Exodi 16. Deus in deserto filios Israel pavit *manna cælesti* per 40. annos, Deus in deserto huius vitæ pascit Christianos Sacra Eucharistia, ut non deficiant in via patriæ celestis, & in alimentum vitæ æternæ, ut apertè dicitur *Ioannis* 6. *Non sicut manducaverunt Patres vestri manna in deserto & mortui sunt, qui manducat hunc panem vivet in æternum*.

Exodi 40. Offerebatur Domino *Panis propositionis*, qui solùm à puris & sanctificatis sumi poterat, ita ad hoc Sacramentum nemo debet nisi purus accedere, alias ut ait *Apost. Iudicium sibi manducat & bibit non dijudicans Corpus Domini*.

Genesis 14. Melchisedech in gratiarū actionem pro victoria per Abrahamum obtenta *Obtulit panem, & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi*; sic panis Eucharisticus offeretur Deo in Sacrificium pro victoria obtenta vel obtinenda contra carnem, mundum, & dæmonem.

Ad Communionem Eucharistiæ accedens debet priùs *sordes peccatorum* per pœnitentiam aut Confessionem abluere. Sic enim Christus ante institutionem Eucharistiæ discipulorum *pedes lavit*, *Ioan.* 13. Et Apostolus monet: *ad Corinth.* 11. *v.*27. *Probet autem seipsum homo & sic de pane illo edat & de calice bibat*, id est, examinet se an sit dignus tanto Sacramento. Narratur *Matth.* 27. Ioseph ab Arimathia acceptum Christi jam defuncti corpus involvisse in syndone munda, & collocasse in monumento novo, quantò magis oportet Christi viventis corpus in animam mundam suscipere, & cum nova affectu charitatis.

Huius Sacramenti institutio, fructus, & effectus tribus potissimum locis in Scriptura exprimuntur. *Ioan.* 6. *v.*48. *Ego sum panis vitæ &c.* fusè *Matth.* 26. *v.*17. de ultima cęna. Et 1. *ad Corinth.* 11. ubi exponitur institutio, & dispositio requisita ad Eucharistiam.

De hoc Sacramento contra Hæreticos vide tradita in Controversiis *Tom.*1. *par.*2. *cap.*3. de Eucharistia.

Varia Exempla vide infra in Catechesi cap. 4. de Eucharistia & Sacrificio Missæ.

VIDE EX BREVIARIO. Eucharistia *est Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi*, fest. Corp. Christi n.1. & fer.3. infra Octav. n.2. l.1. & 3. Maii l.2. & 2 Aug. & Octav. eiusd. Corpi Christi n.2. *Illo nihil pretiosius*. Fest. eiusdem n.2. *nihil mirabilius*. ibid. *nihil salubrius*. ibidem l.2. *Miraculorum omnium maximum*, ibid. *De hac nihil carnale sapiendum*, fer.6. eiusdem n. 3. l.2. & fer.2. infra Dom. eiusdem n.2. *Conficitur verbis Christi*, fer.2. ibidem n.2. l.1. & fer.4. ibidem n.2. *sub una specie exhibita*. 7. Decembr. num. 2. l. 3. 2. Aug. l.2. *Cuius frequentatio cœpit non longè post Pentecosten*. fer. 6. infra Corp. Christi n.2. l.2. *sumenda ab omnibus*, 22. April. n.2. *sed Baptizatis*, 3. Maii n. 3. l. *à morituris*, 7. Dec. n. 3. 27. Ian. n.2. l.3. *sed non nisi à bene dispositis*, fest. Corp. Christi n. 1. l. 3. *& mundis*, ibidem n.3 l.2. 12. Aug. n.3. *Exhortatio ad Communicaturos*, Dom. infra Octau. Corp. Christi n.2. l. 2. & fer.2. ibidem n.2. lect. *Pœna indignè communicantium non parva*, ibidē. l.2. *Communio unit nos Christo*, Sabb. intra Octau. Corp. Christi n. 2. & fer.4 eiusdem n.3. l.2. *& octau. n* 2. *&* 3. *etiam corporaliter Vitam conseruat* 30 Ap. n.2. l. 1. *morbos pellit, sæuientesque membrorum nostrorum legem sedat*, Octau. Corp. Chr. n 3. l. 3. *hostesque corporales fugat*, 12. Aug. num.3. l.3. Reuerentiam *illi exhibendam Angeli docent*, Dom. intra Corp. Christi n.2. l.2.

Sententiæ sacræ de Eucharistia.

FIGVRÆ EVCHARISTIÆ. Panem de cœlo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem. *Sap.* 16.

Manna tuum non prohibuisti ab ore eorum. *Neh* 9.

Anima polluta, quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis. *Lev.* 7.

Leprosus, aut patiens fluxum seminis, non

vescetur de his quę sanctificata sunt mihi donec sanetur, *Lev.22.*

PATRES. Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit, sic vive ut quotidie, merearis accipere, *August.*

De totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt. Sermo igitur Christi qui potuit ex nihilo facere, quod non erat: non potest ea quæ sunt, mutare in illud quod non sunt? Non enim minus est novas rebus dare formas, quam mutare naturas. *Ambros.*

Liquet, quod præter naturæ ordinem Virgo generavit, & hoc quod conficimus corpus ex Virgine est: Quid quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse partus ex Virgine. *Ambros. ibid.*

Qui vulnus habet medicinam requirit, vulnus est, quia sub peccato sumus: medicina est cęleste & venerabile Sacramentū. *Idem ibid.*

Christus tangi potest, sed affectū, non manu, voto non oculo, fide non sensibus: tanges manu fidei, desiderii digito, devotionis amplexu, oculo mentis, *Bernardus.*

F.

FIDES IN DEUM, FIDUCIA.

Fidem magnam habentes in Scripturis frequentissimè commendantur. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad justitiam, *Gen.15.* Moysen ex magna fide commēdat Apostolus: Fides Moyses magnus effectus est, *ad Heb 11.* Mariam Virginem ob magnam fidem commendat Elizabeth, dicens: Beata es, quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino, *Luc.1.* Commendat Salvator fidem Centurionis, dicens, non inveni tantam fidem in Israel, *Matth.8.* Credentes Dominus dicit Beatos, Beati qui non viderunt & crediderunt, *Io.20.*

Fides aliquando acquiritur ex miraculis. Ideò postquam filii Israel transierunt mare rubrum miraculosè divisum, & viderunt Pharaonem submersum, timuerunt Deum, & crediderunt Deo, *Exodi 14.* Magi videntes Stellam in Nativitate Christi miraculosè refulgentem, novam in Christum fidem rèceperunt, firmiter credentes ipsum esse Deum, *Matth.2.* Viso miraculo de claudo sanato per Petrum & Ioannem factus est numerus credentium quinque millia, *Act.4.*

Fidei attribuitur victoria: Sancti per fidē vicerunt regna, *Heb. 11.* Hæc est victoria quæ vincit mundū fide nostra. Ideò dixit Ionathas cum magna fide armigero suo, non est difficile salvare in multis vel paucis qui postea victoriam obtinuit, *1.Reg.14.* Cum magna fide dixit David ad Goliath: Tu venis ad me cum gladio, hasta, & clypeo: Ego autem ad te venio in nomine Domini; & sic de eo triumphavit, *1.Reg.18.* Magna fide dixit Aza: Domine non est apud te ulla distantia utrum in paucis auxiliaris, an in pluribus, & bellando victoriam habuit, *2.Paralip.14.* Iudas Machabæus idem dicens, de hostibus triumphavit, *1.Machab.3.*

Fides sæpius operatur miracula. Ideò Christus dixit, si habueritis tantam fidem, sicut granum sinapis, & dixeritis huic monti tolle & mitte te in mare, fiet ei, *Matth.21. Marc.11.* Signa autem eos qui in me credent, hęc sequentur, in Nomine meo dœmonia eiicient &c. *Marc.ult.*

Fides sæpè confert salutem animæ & corporis. Ideò mulier patiens fluxum sanguinis ait intra se: Si tetigero fimbriam vestimenti eius salva ero, & sanata est, *Matth.9.* Magna fuit Magdalenæ fides, propter quam dixit ei Christus, Fides tua te salvam fecit, *Luc.7.*

Ex fide sanavit Christus cęcum dicens, respice, fide tua te salvum fecit. Beneficia ex fide accepta enarrat Apostolus plurimis Patrum exemplis, *ad Heb.11.*

Fidem modicam habentes à Deo nihil reprehenduntur, & puniuntur. Ideò Zacharia verbis Angeli fidem non adhibente, cum taciturnitate percussit, dicens, Non poteris loqui quousque hæc fient, pro eo quod non credidisti, *Luc.20.* Reprehendit Salvator Petrum, dicēs Modicæ fidei quare dubitasti, *Matt.14.* Thomam etiam non credentem Dominus arguit, dicens: Noli esse incredulus sed fidelis, *Ioann.20.*

Homo confidens in Domino comparatur in Scriptura, *Ierem.17.* cùm arbore plantata juxta aquas, quæ immittit radices suas, & non timebit, cum venerit æstus, scilicet tentationum aut iniuriarum; quia spes illius in Domino firmissimè radicata est.

Sicut spes futuri emolumenti omnes Artifices alit, & ad labores animat, ita ad arduum virtutis studium excitare debet spes gloriæ & regni æterni.

Sicut nautæ in gravibus procellis jacta anchora navim securam & tranquillam faciunt, sic spes & fiducia in Deo debet esse anchora qua homo Christianus in omni periculo intrepidus efficitur.

ARGUMENTA & Sententias pro viva Fide erga Deum, & in veram unicamq; Christi Ecclesiam &c. vide *Tom.I. in Controv. c.1.2.3.*

Exem-

Exempla plura de Fide, vide infra in Catechesi cap. 1.

VIDE EX BREVIARIO. Non cuiuis spiritui credendum. Dom. infra Ascens. fe. 3. *Fides in miraculis olim probata*. Dom. 8 Sabb. *etiam hodie miris Dei operibus*. Dom. in Alb. n. 3. l. 2. & *signis*. Sabb. infra Ascens. post Octau nu 3. *probatur etiam per fidelium patientiam*. Dom. 4. Pasch. num. 1. *Fides si non sit ficta*. Dom. 5. Epiph. l. 2. n. 1. *reputabitur ad iustitiam*. Fest. Circumcis. n. 1. l. 2 *sine operibus nulla est*, fer. 2. Pentec. *adeòque mortua*. Dom. 4. Pasch. fer 4. *ad fidem veram opera requiruntur*. Dom. 5. Epiphan. fer. 6 l. 3. & fer 6 infra Ascens. n. 1. l. 3. 8. August. n. 3 l. 2. *credit, qui moribus nō contradicit*, Sabb. infra Ascens. n. 2. 8. Aug. n. 3 l. 2. *sed operando exercet*, 21. Decemb. n. 3. l. 3. *Vera fidei effectus illuminatre sicut lucerna*, 11. Nouēb. n. 3. *montes transferre*, 17. eiusdem n. 3. l. 2. *Visum dare*. Dom. 3. Epiph. fer. 2. *sine fide impossibile est placere Deo*. Dom. 4. Epiph fer. 6. l. 2. *per eam cognoscimur à Deo*, Commun. Euang. n. 2 *quam qui non habet, est in regno diaboli*, Dom. 3. Quadr. n. 3. l. 3 *propter quā Martyres tanta passi sunt*. Sab. infra Ascens. n. 2. l. 1.

FILIORVM EDVCATIO.

F*Ilij instruendi sūt, & erudiendi in Lege Domini*. Præcepit Dominus filiis Israel, ut docerent filios magnalia quæ fecerat eis, ut eum magis honorarent, ut habetur *Deut.* 10. Sollicitus erat Iob de filiis suis, ne forte Deum offenderent, ideò pro eis quotidie Sacrificium offerebat, *Iob.* 1. Mater septem fratrum strenuè instruebat eos, in his quæ fidem & Deum spectabant, 2. *Machab.* 7.

Filij corrigendi, & increpandi sūt de vitijs quæ committunt. Sic Iacob increpabat Iosepū filium suum revelantem somnia, ne superbia & ambitione videretur Patri, Matri, & fratribus dominari. *Genes* 33. Quia Heli male corripuit filios suos ipsi cum eo graviter sunt puniti, 1. *Reg.* 4. Adonias quia non fuit correptus à patre volens superbe regnare, fuit à fratre occisus, 3. *Reg.* 2.

Parentes debent filios, & filias bonis moribus instruere. Sicut Dauid appropinquans ad mortem instruxit filium suum Salamonem de bono regni regimine, 1. *Paralip.* 28 & *Reg.* 2. Tobias optimis monitis instruxit filium suum ab infantia, *Tobiæ* 1. & postea in iuventute, *Tobiæ* 4. postea in morte, ut habetur *Tobiæ vlt.* Parentes Saræ monuerunt eam in omnibus seipsam irreprehensibilē exhibere, *Tobiæ* 18. Quia Parentes Susannæ fuerunt iusti, & optime eam erudierunt, ipsa noluit adulterio consentire, *Danielis*.

Similes sunt pueri molli Ceræ, quibus parentes instar sigilli quam libet formam, siue Angeli, siue dę nonis, imprimere possunt.

VIDE EX BREVIARIO. Fil ij seu liberi à Deo aliquando impetrantur. Dom. 1. Pentr. fer. 3. l. 2. 2. Apr. n. 2 7. Maii n. 2 *Filius sapiens lætificat Patrem: stultus contristat Matrem*, Do. 1. Aug. fer. 5. Co n. Pont. f. n. 2 l. 1. *non semper sequuntur suos, etiam sanctos parentes*, fer. 6. Do. 4. Adu. n 3. *Parentum monita audiant*. Dom. 4. Aug. fer. & *eos honorent*, ibid. l. 2. *atq obediat*, Dom. 4. Epiphan. fer. 4. l. 2. Dom. 3. eiusd. Sabb. *nec correctionem eorum spernāt*, Dom. 1. Aug. n. 1. l. 2. *multo minus in contumelia eorum glorientur*. Dom. 4. Aug. fer. 4. l. 3. *Liberorum seu filiorum copia, est plerumque signū benedictionis divinæ*. Psalm. 127. fer. 4. Vesp.

Sententiæ sacræ de Fil. Educatione.

CONfusio patris est filius indisciplinatus. *Eccles.* 22.

Lacta filium, & paventem te faciet: lude cum eo, & contristabit te, *Eccles.* 30.

Non des filio potestatem in juventute, & ne despicias cogitationes illius, *Eccles.* 30.

Melius est ut filii te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum, *Idem c.* 33.

Qui parcit virgæ odit filium suum, *Sap.*

Super filiam luxuriosam confirma custodiam, ne quando faciat te in opprobrium venire &c. *Sap.* 38.

Filius sapiens lætificat patrem, filius verò stultus mæstitia est matris suæ, & despicit eam: *Prov.* 10. & 15.

PHIL. POETÆ. Ætas parentum pejor avis, tulit.

Nos nequiores, mox daturos.
Progeniem vitiosorem. *Horat.*
Qui non assueuit virtuti, dum invenescit,
A vitiis nescit desistere, quando senescit,
Vt flos, ut ventus, transibit nostra juventus.

FORTITVDO.

F*Ortem et audacem reddit hominem puritas cōscientiæ*. Moyses purus & innocens audacter & constanter stetit coram Pharaone arguens eum. *Exodi* 5 Iudith quia puram & bonam intentionem habebat, Holofernē strenuè interfecit, *Iudit.* 12. & 13. Gedeon fortissimus in trecentis viris maximū populum viriliter superauit. Dixerat enim ei Angelus, Dominus tecum virorū fortissime, *Iudic.* 6. Et post hoc in illa fortitudine liberauit Israel, *Iud.* 8.

Vnus

Vnus formidolosus dissipat, unus fortis roborat totum exercitum. Ideò dicit Gedeon; qui formidolosus est, revertatur. *Iud*.7. Davit fortiter superavit leonem, & ursum in eremo, & Goliath, 1.*Reg*.17. Iudas Machabæus viriliter trãsivit Iordanem & irruit in hostes suos, 1.*Machab*.5. Eleazar, audacter irruit in elephantem, & occidit, licet videret se casu elephantis opprimendum, 1. *Machab*.6. Machabæus & socii more leonum irruentes in hostes occiderunt multitudinem inimicorum, 2.*Machab* 11.

Fortitudo perfectissima est tolerantia rerum adversarum. Vnde teste Philosopho; fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio. Tali fortitudine toleraverunt fornacem 3. pueri dicentes Regi, Deus potest nos eripere de camino ignis, *Dan*.3. Stephanus plenus gratia & fortitudine viriliter sustinuit lapides: & sic de aliis Martyribus.

Fortes comparantur altis & firmissimis Rupibus, quas nullæ maris procellæ, nullæ res adversæ commovere valent. Item Turri munitissimæ, quæ nullis telorum ictibus expugnari potest.

VIDE EX BREVIARIO. Fortitudo *quorundam insignis*. Dom.1. Oct.n.2. *quæ in adversis maximè probatur*, Dom.3. ibidem n.2. *est clavis ad cælum*, 2. Novemb.n.2.l.2 *Martyrum magnanimitas in tormentis, & fortitudo; Non tantum viri, sed & fœminæ, imo pueri teneræque Virgines, imperterriti usque ad effusionem sanguinis decertarunt*. Sabb. infra Ascens.n.2. *gratias egerunt*, 14. Maii l.1. 18 Aug.n.3. l. *hymnos decantarunt*, 25. Iun l.2. & 18. eiusdem 9. Novemb. n.3. l.3. *lictores osculati pacem comprecantes*, 25. Iul.n.2.l, 3. *velut ad epulas*. 18 Iun. *vel ad thalamum accurrerunt*, 2. Ian.n.2. l.3. *tormenta flores reputant*, 11. Aug.n.3. l.3 *bestias alliciunt*, 1. Febr.n.2. l.2. *tyrannis insultant*. Do.n.5. Octob. fer.2.10. Aug. n 1. *simulacra conspuunt*, 30. Aug. *instrumenta salutant*, 30. Nov.n.2.l.2 *ultrò in tormenta ruunt*, 9 Febr. 23. Sept.n.3. l.3 *tormenta non senserunt*, 17. Aug. n.2. l.2. *spectaculum Angelis & hominibus*, Comm. Apost. n. 1. l.2. *Eorum miracula, & virtutes magicis artibus attributa*, 11. Aug.n.3. l. 3. & 30 ejusdem 19. Sept.n.1. l.2.27. eiusd. n.2. l.2. *Martyrium potiùs vitam dat quam eripit*, 22. eiusdem n.3. l.3. *dum crescit pugna, crescit & pugnantium gloria*, 1. Nov.n.2. l.1. *non temere eise injiciendum*, 2. Maii n.3. l 3. *Martyres crudelitaté primum perterriti, sed dein animosiores effecti*, 26. April.n.2. l.2. & 28 20. Ian n.2. l.2.

Vide *Constantia, Patientia, Perseverantia*.

Sententiæ selectæ &c. de Fortitudine.

EXpecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. *Psal*.26.

Fortitudo mea & laus mea Dominus. *Exodi* 15.

Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ. *Psal*.67.

Omnia possum in eo qui me confortat. *Philipp*.4.

Si Deus pro nobis quis contra nos? *ad Romanos* 8.

Melior est sapientia quam vires; & vir prudens quam fortis *Sapient*.6.

PATRES Hæc est vera fortitudo, quæ naturæ usum, & sexus infirmitatem, mentis devotione transgreditur. *August*.

Ille solus vir fortis debet judicari, qui temperans est, moderatus, & iustus. *Lactant*.

Fortitudo atque constantia via regia est, à qua declinat ad dexteram qui temerarius est & pertinax, ad sinistram qui formidolosus est & pavidus *Hieronym*.

Iusti & fortis viri est nec adversis frangi nec prosperis sublevari sed in utroque esse moderatum. *Hieron*.

Stultus ut luna mutatur, sapiens enim non metu frangitur, non potestate mutatur, non extollitur prosperis, non tristibus mergitur ubi enim sapientia, ibi virtus est, ibi constantia ibi & fortitudo. *Ambros*.

Iustorum fortitudo est carnē vincere, propriis voluptatibus contraire, delectationens vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, adversitatis metum in corde superare. *Greg*

Virum fortem iniuriæ probant. *Aug*.

PHILOS. POETÆ Casibus adversis fracta qui mente recumbit.

Fortuna nescit prosperiore frui. *Martial*.

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit Mœnia.

Haud est virile, terga fortuna dare. *Seneca*.

Superanda omnis fortuna ferendo est. *Virgilius*.

Audaces fortuna juvat, timidosque repellit. *Idem*.

Rebus in angustis facile est contemnete vitam.

Fortiter ille facit, qui miser esse potest. *Martialis*.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.
Qua tua te fortuna sinet *Virg. Æn lib*.6.

Au-

Audētes Deus ipse iuvat. *Ovidius Metamorphoseos lib.* 10.

Tantum proficies, quantū tibi vim intuleris. *Axioma S. Ignatii.*

Magnanimi est rebus prosperis non insolescere, neque adversis deiici. *Cic.*

Dulcia non meruit qui non gustavit amara.

Necessitas etiam timidos fortes facit. *Sal.*

Adagium omnium Antiquorum commune, Sustine, & Abstine: Facile autem animus fortiter *sustinet*, dū corpus à vitiis *abstinet*.

G.

GLORIA CAELESTIS.

G*Loria æternę magnitudo*. Illam exponit Apostolus 1. *Cor.* 2. *v.* 9. Oculus nō vidit, nec audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum.

Pro gloria cœlesti calamitates tolerandæ. Quia, inquit Apostolus, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, *ad Rom.* 8. *v* 18. Momentaneum & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate, æternum gloriæ operetur, 2. *Cor.* 4. 17. Gloriamur in spe gloriæ filiorū Dei, *ad Rom.* 5. *Ad gloriam illam Dei* omnia purè referenda suis semper inculcat, *S. Ignatius.*

Omnis qui reliquerit domū, vel fratres &c. centuplum accipiet & vitam æternam possidebit, *Matth.* 14. Lazarus pauper in sinu Abrahæ, id est, in statu gloriæ, vidit à longe divitem in tormentis.

Beati carebunt omni miseria. Dicitur enim *Apoc.* 11. *v.* 4. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, neque erit luctus, neque dolor erit ultra. Ideò clamat Propheta, ò Israel quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius, *Baruch.* 3. *v.* 24.

Comparat sępe Scriptura cęlestem gloriam cum Ierusalem, civitate sancta, & ornata auro, saphyro, smaragdo &c. ut *Apocal.* 21. *v.* 2. 18. & 21.

Vide supra *Beatitudo*, & infra in Catechesi alia Exempla *cap. ultimo*: Et in *Tom. II. par.* 1. de Beatitudine, & visione Dei Dogmata Theologica.

VIDE EX BREVIARIO. Beatitudo *non consistit in sola oculorum visione*, Dom. 12. n. 3 *nec in voluptatibus corporalibus*, 2 Commun. Apost. n. 3. l. 3 *Nec in numero annorum*, ibid. *eius speciem Christus proposuit*, 6. Aug. n. 3 l. 3. *quæ periucundè describitur*, 2. Nouemb. n. l. 3. & 4. eiusdem n. 2. *Habet verò suam diversitatem*, 5 Eiusd. *propter retributionem variorum laborum*, 8. eiusdem n. 2 l. 5. *Cuius cōtēplatio merito Martyres confortauit* ibidem, *gaudia eius ineffabilia*, ibidem n. 2 l. 5. & n. l. 1 *quæ non sine labore acquiruntur*, ibidem & 14. Nouemb n 2. l. 3. Psalm. 23. fer. 2. ad prim. *est portus trāquillitatis cœlestis*, Com. non Pont. nu. 3 *Beatus est qui multis virtutibus ornatus est*, Psal. 1. Dom. Offic.

Sententiæ supra de Beatitudine.

GRATITVDO ERGA DEVM.

G*Rates sunt agendę generaliter pro multitudine beneficiorum quæ à Deo recepimus*: Ideò Iacob à Deo abundanter ditatus gratias agebat Domino, dicens: Domine memor sum omnium &c. *Genes.* 32. Audiens David multa beneficia sibi promissa, gratias humiliter egit, 2. *Reg.* 7. Daniel pro multis beneficiis quæ à Deo acceperat, benedixit Dominum dicens: Sit nomen Domini benedictum, *Dan.* 2. Paulus Apostolus gratias agebat pro beneficiis fratribus collatis, & omnes homines ad agēdas gratias inducebat, dicens; semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite, *ad Ephes.* 5. & *prima ad Thessal.* 5.

Gratię reddendę sūt Deo singulariter pro liberatione à periculis. Ideò voluit Dominus ut liberatio filiorum Israel de servitute Pharaonis nunquam recederet ab eorum memoria, dicens: Erit quasi signum in manu tua, *Exod.* 13. Postquam filii Israel liberati sunt transitu mari rubro dixerunt; cantemus Domino gloriosè, *Exodi* 15. Tres pueri benedicebant Deum, de ignis incendio liberati: *Danielis* 3.

Gratiæ reddendæ sunt Deo pro triumphis & victorijs: Ideò post mirabilem victoriam filii Israel obtulerunt Domino dona, *Num.* 31. Similiter post victoriam de Sara, Barach, & Debora Domino gratias cecinerunt, *Iud* 4. Habita victoria, & mundato templo per Iudam Machabæum benedixerunt in cœlum, 1. *Machab.* 4.

Gratiæ referendæ sunt Domino pro benefic̄ filiorum impetratione: Post Conceptionem Filii Dei in se, Beata Maria Virgo laudavit Dominum, dicens: Magnificat anima mea Dominum &c. *Lucæ* 1. Nato Ioanne Zacharias laudavit Dominum, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, *Lucæ* 1.

Gratias debet homo agere pro sanitate à Deo recepta: Nam cum Tobias recuperasset visum, ipse & uxor eius, & Nati glorificabant Deum, *Tobiæ* 11. Turbæ videntes Paralyticum curatum à Domino, glorificabant Dominum, qui dedit talem potestatem, *Matt.* 9. *Marc.* 2. Vnus

de

de decem leprosis curatus reuetsus est cũ magna voce magnificans Dominum, *Luc.* 22.

Homo gratus *Similis* est Terræ Bonæ & fæcundæ, quæ ex Dei donis tanquã semine, gratitudinis fructum copiosum Domino reddit.

VIDE EX BREVIARIO. Gratitudo *erga Deum* Dom 3. Sept. fer. 5 l. 1. *Tobiæ, Iudith*, Domin. 4. Sept. Sabb.

Vide infra *Ingratitudo.*

GRATITVDO ERGA HOMINES:

G*Ratus debet esse homo ei qui eum iuvit, vel à periculo liberavit:* Sic gratus fuit Abrahæ Rex Sodomorum, qui eum & populum suum à captivitate liberavit, offerens ei omnia spolia, *Genes.* 14. Benè remuneratus est Iosue Raab, conservando totam eius familiam, quia exploratores eius ab hostibus liberavit, *Iosue.* 6. Cum Gedeon liberasset populum, gratus populus dixit: Dominare tu nobis, *Iud.* 8. Tobias gratus fuit Raphaeli qui liberaverat eum à cœcitate, uxorem à dæmonio, & filium à devoratione piscis, offerens ei multa munera, quia hominem credebat esse, *Tob.* 12. Naaman liberatus à lepra, multa dona obtulit Helisæo, licet ipse renueret, 4. *Regum* 5. Helias vt gratus esset propter beneficia recepta à vidua, eius filium à morte resuscitavit, 3. *Regum* 17. Helisæus benè remuneratus est mulierem Sunamitem, apud quam transire & habitare consueverat, impetrans ei filium, & suscitans mortuum, 4. *Reg.* 4.

VIDE EX BREVIARIO. *Gratitudo erga homines*, Dom. Sept. fer. 6.

Sententiæ de hac gratitudine.

MEliora meretur suscipere qui probatur suscepta beneficia à corde non amovere. *Cassiodorus*. Grates persolvere dignas.

Non opis est nostræ, tibi præmia numen ab alto.

Digna dabit tanti meriti, non immemor unquam, *Virgilius AEneidos* 1.

Bis est gratum, quod ultro oblatum, *Sen.*

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Gratia debetur pro munere, si cito detur.

Sed si tardetur non gratum munus habetur.

Dat bene da: multum, qui dat cum munere vultum.

Beneficia dare qui nescit, iniuste petit. *Seneca.*

Beneficia plura recipit, qui scit reddere. *Seneca.*

Gratiarum actio est alterius beneficii postulatio. *Cic.*

GVLA.

G*Vla ab initio mundi semper hominibus grauiter nocuit:* Primos parentes Adamum & Euam in Paradiso gula perdidit, dum fructum vetitum comederunt quamvis alimentum licitum ipsis in copia suppeteret: *De omni ligno Paradisi vescimur*: Genesis c. 3. Esau ex inordinato appetitu erga lentem siue pulmentum vendidit sua primogenita Iacobo fratri. Quãto peius pro esca vetita ex gula animam dæmoni divendere, *Genesis c.* 25. Populus Israeliticus cui non deerat manna, & alimentum necessarium, inhiabat tamen ad ollas carnium quas habebat in AEgypto, & ideò à Deo graviter punitus fuit: *Num. c.* 15. Dum Philistæi securè epularentur, & indulgerent genio, per Sampsonem ruina domus oppressi fuerunt, & in sua gula sepulti, *Iudic. cap.* 16. Quoniam Heli sacerdotes permisit filiis suis contra morem carnes crudas populo extorquere, vt illas sibi lautius prepararent, uno die uterque filius occisus est, & ipse Helli colla plus cervices fregit, 1. *Regum c.* 2.

Dæmon grauit homines ad gulam tentat. Ideò Iob pro filiis epulantibus consurgens diluculo sacrificium offerebat per singulos dies ne filii per epulas in gulam & alia peccata prolaberentur, *Iobi* 11. Prima tentatio qua diabolus Christum in deserto aggressus est, ad gulam pertinebat, Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant, *Luc.* 4.

Illustre est exemplum gulæ graviter punitæ in Divite Epulone, *qui epulabatur quotidie splendide*, sed sicut ipse in vita sepultus erat in suis epulis & deliciis, sic post mortem sepultus est in inferno, & frustra quærebat unã guttam aquæ pro refrigerio suæ linguæ gulosæ quæ inter flammas cruciabatur, *Luc.* 16.

Epulæ multum impediunt orationem, & pietatem: Hoc ipsi discipuli post cænam sopore gravati non poterant in horto cum Christo orare, & à Christo increpantur, *Non potuistis una ora vigilare mecum, Matth.* 26. Etenim gula & crapula instar fumi, aut nebulæ densissimæ, qua homo oppletus non potest lucẽ diuinam videre, aut oculos mentis ad cælum & res cælestes elevare, ut notat S. Basilius *hom* 1. *de ieiunio.*

Gulosi *Similes* sunt Porcis, qui toto die ventrem replent, & in triclinio tanquam in hara versantur, aras & templa, & pietatem nihil curant. Sunt etiam gulosi instar Muscarum, quæ

quæ cadaveribus inhærent, & de uno cadavere ad aliud volitant. Sunt etiam sicut Sepulchra quæ foris apparent speciosa, sed intus repleta sunt cadaveribus animalium quæ devorant.

Gulæ deditus habet cor in ventre, instar piscis qui græcè dicitur Onos, idest, asinus quem Aristotiles dicit solum ex omnibus animantibus cor suum in ventre habere.

Homo qui epulis inhiat solet esse similis *Militi ignauo*, qui horret audire sonitum tympani aut tubæ ad bellum evocantis, sicut neque ille potest audire sermonem de abstinentia aut ieiunio, & maximè in Quadragesima.

Sed remedium optimum gulæ est, quærere gustum & oblectationem in rebus divinis, & animam illis explere, habent enim in se epulæ spirituales & carnales instar bilancis, quantum una pars elevatur tantum altera deprimitur.

Vide *Ebrietas*.

Sententiæ selectæ &c. de Gula.

VAE vobis qui saturati estis, quia esurietis, *Luc.* 6.

Attendite vobis ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate, *Luc.* 21.

Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentionibus & emulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, *Rom.* 13.

Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorũ qui terrena sapiũt, *ad Philipp.* 3.

Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

PATRES. Cor habet in ventre gulosos, lascivus in libidine, cupidus in lucro, *Hier.*

Gula innumera vitiorum agmina ad animę conflictum producit, *S. Greg.*

Gula Paradisum clausit, primogenituram vendidit: suspendit pistorem, decollavit Baptistam: Nabuzardan Princeps coquorum templum incendit, & Ierusalem totam evertit: Baltazar manum contra se scribentem aspexit in convivio, & eadem nocte interfectus, est à Chaldeis. *Innocentius.*

Nunquam poterit ardentis concupiscentię stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare nequiverit, *Idem.*

PHILOS. ET POETAE. Aptũ amat & mullos, & sumen, & ostrea: non te.

Tam bene si cœnem, noster amicus eris, *Martialis*.

Ieiunius raro stomachus vulgaria temnit, *Horatius.*

Strangulat in mensis plures gula, quam necat ensis.

Estque hoc axioma antiquum: Plures occidit gula quam gladius.

Quidquid avium volitat, quidquid piscium natat, quid quid ferrarum discurrit, nostris sepelitur ventribus, quære nunc cur subito moriamur? quia mortibus vivimus. *Seneca*.

Ventri obedientes, animalium numero computantur, non hominum. *Idem Seneca*.

Vna sylva pluribus elephãtibus sufficit, homo verò pascitur vix terra & mari. *Idem.*

Venter præcepta non audit: poscit & appellat, non est tamen molestus creditur: parvo contentus, si das illi quod debes, non quod potes. *Idem.*

Vitium ventris & gutturis, non solum minuit ætatem hominibus, sed etiam aufert. *Cicero.*

H.

HOMICIDIVM.

HOmicidium procedit aliquando ex inuidia. Cain motus invidia fratrem suum occidit, *Genes.* 4. Tanta erat cupiditas Saulis ad occidendum Davidem propter invidiam, ut occiderit Abimelech, & alios Sacerdotes, cum mulieribus, & parvulis, 1. *Reg.* 22. Iudæi occiderunt Saluatorē solum moti invidia, sciebat enim Pilatus quod propter invidiam tradidissent eum. *Matth.* 27.

Homicidia aliquando committuntur propter superbiam & ambitionem: Sicut Abimelech occidit septuaginta fratres suos, ut ipse solus dominatum obtineret, *Iudic* 9. Zambri occidit Elam Dominum suum temulentum, ut regnaret post eum, 3. *Reg.* 16. Athalia tanta libidine exarsit dominandi ut omne semen Regium interfecerit, 4 *Reg* 11.

Homicidiũ valde Deo displicet, & grauiter punit. Nam homicidium Cain punivit acerbè dicens, *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me*, *Genes.* 4. Deus noluit ut David qui sanguinē innoxium effuderat: sed potius Salamon templum sibi ædificaret, 3. *Reg.* 7. Quia Ioas fecit Zachariam iniustè occidi, graviter fuit punitus à Domino, neque in sepulchro Regio conditus fuit, 2. *Paral* 24.

De Homicidio vide Quæst. Theologicas supra *Tom. 2. tract. 5. cap. 5.*

VIDE EX BREVIARIO. Homicidium *est graue peccatum*, Dom. Sept. fer. 5. Dom. Sexag. fer. 4. l. 3. Dom 5. Pentec. Sabb.

Vide, *Inimicitia*, *Inuidia*.

Sen-

Sententia alia &c. de Homicidio.

OMnis qui odit fratrem suũ homicida est: & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem, *Ioan.*3.

Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius, *Gen* 9.

Qui percusserit hominem volens occidere; morte moriatur, *Exod.*21.

Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evelles eum ut moriatur, *Exod.*21.

Qui percusserit hominem & occiderit, morte moriatur, *Levit.*24.

Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit, qui percusserit reus erit homicidii, & ipse morietur, *Ierem.*35.

Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt, *Matth.*27.

PATRES &c. Ille gladium accipit, qui nulla superiori, ac legitima potestate vel iubente, vel concedente, in sanguinem alicuius armatur, *August.*

Periculosè decipiuntur, qui æstimant eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos, per quorum consilium, & fraudem & hortationem homines extinguuntur. *August.*

ADAG. Homo homini Lupus, i. vitæ inimicus & insidiator.

HONOR PARENTUM.

H*Onorare debet homo parentes eis exhibendo reverentiam*: Sic Salomon honoravit Bersabee matrem suam, & surrexit de solio suo in eius occursum & posuit eam super sedem suam, 3. *Reg.*2. Tobias iustus inter alia quæ dedit filio documenta, & hoc fuit, Honorem matri suæ, *Tobiæ* 4.

Honorare debet homo patrem, & matrem, in præceptis omnibus obsequendo: Ideo filii Heli, quia non obedierunt Patri, ut desisterent à rapina in Sacrificiis, divinam sententiam gravissimè incurrerunt, 1.*Reg.*2. Ionathas quia non obedivit præcepto patris, comedendo modicum mellis, mortis sententiam incurrit, 1.*Reg* 14. Puer Iesus ascendens in Nazareth cum parentibus, erat subditus illis, *Lucæ* 2. Et moriens matrem Ioanni dilecto discipulo commendavit, *Ioan.*19.

Honorare debemus parentes propter præmium, & pœnam consequentem: Vnde ait Dominus: Honora patrem & matrem, ut sis longævus super terram: & sequitur: Qui maledixerit patri vel matri, sit ille maledictus, & morte moriatur, *Exodi* 10 & 11. Quia Sem & Iaphet patrem denudatum honoraverunt, ideò benedictionem acceperunt. Quia verò Cham patrem non honoravit, sed derisit, eius maledictionem incurrit, *Genes.*9. Filio Ruben incestuoso dixit Iacob: Non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, *Genes.*49. Absalon impiè persecutus est patrem suum, ideò fuit morte pessima interemptus, 2.*Reg* 18.

VIDE EX BREVIARIO. Honorandi Parẽtes *ore & opere* Dom.3. Quad.fer.4.l.2 Dom.4. Aug.fer.4.l.3 *cum filios laudabiles habent, ipsi laudabiliores sunt*, 24.Iun.per totum, *eorum negligentia erga filios castigatur*, Dom.1.Pent.fer.4. 6.& Sabb. *Moneant diligenter filios dum vivunt*, Domin.1.Sept.nu.1.lect.2.*etiam morituri*, Do. 8.Pentec.fer.Dom.1.Octob. fer.5. *Qui honorat Parentes, multis bonis replebitur*, Domin.4.August. fer.

Sententia &c. de Honore Parentum.

AVdi patrem tuũ, qui te genuit, & ne contemnas cum senuerit mater tua *Prov.*23.

Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in tua virtute &c *Eccles.*3.

Qui timet Dominum honorat parentes, & quasi Dominus serviet his, qui se genuerunt, *Eccles.*3.

Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris, & retribue illis, quomodo & illi tibi: Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses, *Eccles.*7.

Filii, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est Domino, *Coloss.*7.& 5.

Et qui maledixerit patri vel matri morte moriatur, *Matth.*15.

Qui honorat patrem suum vita vivet longiore, *Eccles.*3.

Qui percusserit patrem suum aut matrem morte moriatur; qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur, *Exod.*21.

PATRES, PHILOS. Amandus est generator, sed præponendus est Creator, *August.*

Preces parentum adversus filios sæpe audiuntur, *Plato.*

Matres plus diligunt filios, quam patres, quia certiores sunt de eis, *Arist.*

Qui dubitat utrum oporteat Deos venerari, aut parentes honorare, non indiget ratione, sed pœna, *Arist.*

Nemo patricidæ supplicio misericordia commovetur, *Seneca*.

HOS-

HOSPITALITAS.

DEVS multum commendat erga peregrinos hospitalitatem, Deuteronom. c. 10. Deus amat peregrinum; & dat ei victum & vestitum, ergo & vos peregrinos amate, quia & vos advenæ fuistis, Christus testatur seipsum in suis discipulis hospitio recipi, *Luc.* 10. Qui vos recipit me recipit, Paulus Apostolus impensè commendat hospitalitatem, *ad Hebr. cap.* 13. Hospitalitatem nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus. Inter opera misericordiæ recensentur etiam hospites esurientes pascere, recipere, & eorum pedes lavare.

Hospitalitatem sæpe remuneratur Deus etiā in hac vita. Loth in specie peregrinorum Angelos hospitio recepit, necessaria ministravit, & ab iniuriis defendere voluit. Et ideo Deus illum per eosdem peregrinos liberavit ab incendio Sodomæ & Gomorrhæ, *Gen. cap.* 19. Abraham etiam in specie peregrini Angelos suscipere meruit, *Genes. cap* 18. Elias hospitio benignè exceptus, mulieris filium apud quam hospitabatur à morte suscitavit, *Reg. cap.* 17. Eliseus etiam dum transiret sæpius a muliere Sunamitæ hospitio exceptus, grandi sane mercede filium illi à Deo impetravit, quem postea mortuū suscitavit, 4. *Reg. cap.* 4. Martha & Magdalena Christum cum discipulis hospitio excipientes, meruerunt ut earum frater Lazarus qui iacebat quatriduanus in sepulchro ad vitam excitaretur, *Luc.* 10. Zachæus qui Christum & discipulos in domum suam gaudens recepit, meruit ex publico peccatore fieri filius Abrahæ, & amicus Dei, *Luc.* 19.

Vide *Misericordia, & Liberalitas.*

Sententiæ selectæ, &c. de Hospitalitate.

FRange esurienti panē tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam, *Esaia* 58.

Qui accipit si quē misero (dicit Christus) me accipit; qui autē me accipit, accipit eum qui misit me, *Ioan* 13.

Hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc quidam placuerunt, etiam Angelis hospitio receptis, *Hebr.* 1.

PATRES. Disce Christiane, sine discretione exhibere hospitalitatem, ne forte cui domum clauseris, cui humanitatem negaveris, ipse sit Deus, *August.*

Qualem mercedem habet, qui propter Deum peregrinatur, talem habet qui suscipit peregrinantem. *Chrysost.*

POETÆ PROFANI. Turpius eiicitur quā non admittitur hospes, *Ovid. trist.* 5. *eleg.* 7.

Vivitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus, *Ouid.*

SACRI. Quando eris in mensa, primum de paupere pensa.

Ostia cur claudis, dum vocem pauperis audis?

Fac quod Christus amat, dum pauper ad ostia clamat:

Tunc bene pandetur, cum Christus adesse videtur:

Si des, ipse dabit, si non des, ipse negabit:

HVMILITAS.

CVm humilitate debēt homines aliis respōdere: Quia iuxta Sapientis sententiam; Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. Iacob fratri Esau humiliter respondebat, ideò compescuit iram eius, *Gen.* 33. Si Roboā humiliter respondisset, nequaquam decem partes populi perdidisset, 3. *Reg.* 12. Quia mulier Chananæa respondit humiliter verbis Christi, quæ aspera videbantur asserens se esse quasi Catellum qui comedit de micis mensæ Domini, sanitatem integram filiæ procuravit, *Matth.* 15.

Iuxta Salvatoris sententiam, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. In cuius figura Saul qui quærebat asinas, fuit à Domino super regnum Israel exaltatus, 1. *Regum* 1. Petrus humiliter dixit Christo. Exi à me, quia peccator sum ego; & posteà officium Apostolatus ipsi Dominus benignè commisit *Luc.* 5. Optimam regulā humilitatis ostendit Salvator, dicens: Cum invitatis pueris ad nuptias, recumbe in novissimo loco, *Luc.* 14.

Humiles debēt esse homines ne in factis suis quærant ventum vanæ gloriæ. Nam Christus publica sua miracula prohibebat dici, uti pater in leproso mundo, *Matth* 8. Et de duobus cæcis liberatis, *Matth* 9. Et de surdo & mutuo sanato, *Marc.* 7. Et similiter de transfiguratione, *Matth.* 17. Ad fugiendam iactantiam & vanā gloriam, de bonis quæ agimus, multum valet exemplum de superbo Pharisæo, & de humili Publicano, *Luc.* 18.

Humilitas meretur Indulgentiam peccatorum. Achab nequissimus impones sibi pœnam debitam pro peccatis humiliatus est, & Deus ipsi pœnam temperavit, *Reg.* 21. Roboam & Principes eius humiliati sūt, & Dominus mutavit sententiam per Prophetam suum, 1. *Paralip.* 12. Ezechias humiliatus est: idcircò non venit ira Dei in diebus eius, 2. *Paralip.* 19. Nabuchodonosor humiliatus recognovit statum suum,

suum, & reductus est ad statum pristinũ, *Daniel* 4. Quia viri Ninivitæ humiliati sunt, non est eorum civitas subversa, *Ioan.* 3. Magdalena quia ad pedes Christi humiliter accessit peccatorum veniam impetravit, *Luc.* 7.

Humilitatis exemplum à Christo accipiendum est Humilis fuit in statu Nativitatis, vitæ, & mortis. In Nativitate concipi voluit in civitate ignobili Nazareth, *Ioan.* 1. Item de humili matre, *Luc.* 1. Collocari in humili præsepio, *Luc.* 2. Quomodo humiliter vixit, humiliter docuit, plena sunt omnia Evangelia. De morte autem, fuit vestibus spoliatus, in carne vulneratus, insipiens reputatus, à discipulis derelictus, hostibus traditus, flagellis cæsus, spinis per ludibrium coronatus, & inter duos latrones crucifixus.

Sicut quo profundius est in terra *Fundamentum* domus, aut *Radices* arboris, eo altius Domus, & arbor ascendet ad cęlum, ita fit in iis qui se profundè humiliant.

Sicut *Rami* arboris quantò plures fructus habent, tantò magis se incurvant ad terram, ita faciunt humiles multis virtutibus pręditi.

Sicut *Aurum* & gemmę in arca absconduntur ne abripiantur, ita optima virtutum custos est humilitas.

VIDE EX BREVIARIO. Humilitas *facit membrum Christi.* Dom. 3. Adv. n. l. 1. iustificat. Dom. 4. n. 3. l. 3. *Debet esse fundamentum nostræ fabricæ.* 4. Octob. n. l. 2. *Humilia respicit Deus.* Psal. 112. Dom. Vesp. & Dom. int. Ascens. n. 2. l. 2 *humilitatem singulariter requirit*, 24 Feb. n. 3. *præferenda opibus*, 5. Feb. n. 2. l. 1. *meritò discenda*, 15. Ian. n. 3.

Vide *Superbia*.

Sententiæ selectæ &c. de Humilitate.

QVi se humiliat exaltabitur, *Matth.* 23.

Discite a me quia mitis sum & humilis corde, *Matth.* 11.

Quicumque humiliavit se sicut parvulus iste, hic maior vocabitur in regno cœlorum, *Matth ibid.*

Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles, *Luc.* 1.

Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo &c. *Philip.* 2.

Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, scil. Deiparæ:

Gloriam præcedit humilitas. *Prov.* 15.

Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis, 1. *Pet.* 5.

Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos, *Esaiæ* 66.

Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, *Apostol.*

Excelsa est patria, humilis est via: ergo qui quærit patriam quid recusat viam, *Aug.*

Multi humilitatis umbram, veritatem pauci sectantur. *Hieronym.*

Virum humilem patientia ostendit, *Hieron.*

Virginitate placuit Maria, humilitate concepit, *Bernard.*

Esto parvus in oculis tuis, ut sis magnus in oculis Dei: tanto enim eris apud Deum pretiosior, quanto fueris in oculis tuis despectior. *Isidor.*

Contemnit laudem virtus, licet usque sequatur.

Vide infra, *Superbia*.

HYPOCRISIS.

HYpocritæ & simulatores intendunt semper aliquam aliis deceptionem inferre. Sicut Amnon simulavit se languere, ut sororem suam Thamar deciperet, & opprimeret, quod & fecit, 2. *Reg* 13. Giezi simulavit Dominum suũ vestibus indigeri, ut Naaman deciperet, & ipse acciperet vestimenta, 4. *Reg.* 5 Pharisæi placida verba Salvatori dicebant, volentes eum capere in sermone, *Matth.* 22. *Marc.* 12.

Hypocritæ cavent sibi à peccatis minoribus maiora non curantes. De quibus dicit Dominus, *excolantes culicem, & degluitentes camelum, Matth.* 23. Pharisæi noluerunt intrare in Parasceve Pilati Prætorium, ut non contaminarentur, & dicebant, sibi non licere interficere quemquam; Christum tamen innocentem eadem die occidere non dubitarunt, *Ioan.* 19.

Hypocritas punit Dominus maledictionibus, & flagellis. Nam uxori Ieroboam quæ de viri consilio, mutato habitu, se aliam simulavit, Achias Propheta Domini mandato multas maledictiones, & flagella, simul cum nece filii, nunciavit, 3. *Reg.* 14 Cum Scriptura divina generaliter impium detestetur, tamen singulariter hypocritis comminatur, dicens; Væ vobis hypocritæ, *Matth.* 26. Manifestè Hypocrisim Ananiæ & Saphiræ Petrus acriter increpavit, & morte punivit, *Act.* 5. Elymam magum Paulus graviter de hypocrisi increpavit, *Act.* 13.

Christus comparat hypocritas *sepulchris dealba-*

albatis: quæ foris apparent pulchra & candida, intus plena sunt tantùm ossibus mortuorum spurcitia, & fœtore *Matth. c. 23.*

S. Chrysostomus Hom. 30. Simulatorem comparat *Meretrici*, quæ ad decipiendum, vultum deformem fictis coloribus depingit. Et S. Theophil. comparat *Histrioni* qui semper personam mutat, & nunquam serio agit.

VIDE EX BREVIARIO. Hypochrisis *veritate fraudat*, 26. Iun. n. 3. *fermento comparatur*, 9. Octob. n. 3. l. 3. *Deum, quem fictè quærit nunquam inveniet*, die 2. Epiph. n. 4. *eo periculosior, quod sub nomine servitutis Dei decipit*, fer. 4. Ciner. & fer. 6. ibidem. *in negotio salutis declinanda*, Dom. 5. Octob. n. 1.

Vide *Mendacium, Instantia*, v. *Superbia*.

Sententiæ selectæ &c. de Hypocrisi.

INnocens contra hypocritam suscitabitur in iudicio, *Iob.* 17.

Cum facies eleemosinam, noli ante te tuba canere, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & vicis, ut honorificentur ab hominibus, *Matth.* 6.

Cum oratis non eritis sicut hypocritæ, amen dico vobis receperunt mercedem suam, *Matth.* 6.

Hypocrita, eiice primo trabem de oculo tuo, *Matth.* 7.

Non quæro hominibus placere, si hominibus placerem Christi servus non essem, *ad Galat.* 1.

Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus, *Matth.* 23.

Væ vobis Scribæ & Pharisæi hyocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris patent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, &c. *Matth.* 23.

Vestimenti induti sunt ovium, & intus sunt lupi rapaces.

Vos estis qui iustificatis vos corā hominibus, Deum autem novit corda vestra, *Luc.* 16.

Satanas transfigurat se in Angelum lucis, 2. *ad Corinth.* 11.

PATRES. Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas, quia iniquitas est & simulatio, *Aug.*

Levius est in alium apertè peccare, quam simulare & fingere sanctitatem, *Hier.*

Væ peccatori terram ingredienti duabus viis, &c. *Sap.*

Vult hypocrita scire divina eloquia, nec tamen facere, vult doctè loqui, nec tamen ita vivere, *Reginaldus.*

Omnis hypocrita corpus per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo vivit, *Idem.*

Hypocritæ volunt esse humiles sine despectu, benè vestiti sine sollicitudine, *Bern.*

PHILOS. POETAE. Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Vix placet ambobus, qui vult servire duobus.

Qui fingit se amicum & non est, peior est eo, qui facit falsam monetam, *Arist.*

Compendiaria est via ad gloriam, ut qualis quisque haberi vult talis sit, *Cicer.*

Simulatio in omne re vitiosa, tollit enim iudicium viri, idque adulterat, tum amicitię repugnat.

Malus ubi bonum se simulat, tunc est pessimus, *Laertius.*

I.

INFERNUS, DAMNATIO.

ANimæ impiorum sepeliuntur in inferno. Sic Christus dicit de Epulone divite & avaro: mortuus est dives, & sepultus in inferno, &c. *Luca* 16. v. 22. Et alio loco monet: Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

Ignis inferni in æternum durabit. Quia Christus in iudicio reprobis dicet: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius, *Matth* 25 v 41. Et postea additur. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

Homines ex delitiis transeunt ad pœnas inferni. Via peccatorum complanatur lapidibus, & in fine illorum inferni, & tenebræ, & pœna, *Eccl.* 21. v. 10. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt, *Iob.* 21. v. 13. Quantum glorificavit, & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum & luctum, *Apocal.* 18. v. 7.

In inferno erit ignis, luctus & tenebræ, & vermis conscientiæ. Ideo interrogat Propheta peccatores; Quis poterit habitare cum igne devorante, aut quis habitabit cum ardoribus sempiternis? *Esaia* 30. v. 14. Et Christus dicit de obstinatis Iudæis: Filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium, *Matth.* 8. Et iterum, monet melius esse luscum, vel claudum introire in regnum Dei, quam duos oculos, vel duos pedes, habentem mitti in gehennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur, *Marc.* 9 v. 47.

Comparat S. Chrysost. Infernum cum *Carcere* ex ferro ardenti, undè nullus unquā dabitur

tur egressus. Alii cum *Stagno* profundissimo ex ardenti sulphure & pice. unde nullus datur ascensus. Alii cum *Exilio* longinquo, ex quo nullus dabitur in patriam regressus. Contra omnem peccandi tentationem semper cogitanda est hæc sententia. Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.

VIDE EX BREVIARIO, *Certa damnatio*. Dom.D Pentecost.num.3 l.3.*Ejus pœna æterna*, Dom.1 Quadr.fer.2.l.3.*In tentationibus carnis meditanda*,Dom.5.num.2.

Sententiæ selectæ &c. de Inferno.

INfernus & perditio nunquam replentur, similiter oculi hominum insatiabiles. *Proverb.*3.& 7.

Ignis nunquam dicit sufficit.*Prov.*30.

PARTES. Horrendo modo miseris est mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit. Mos perimit, & non extinguit, dolor cruciat, sed nullatenus pavorem fugat, flamma comburit, sed nequaquam tenebras excutit.*Gregor.*

Quisquis ad toleranda inferni mala descendit, nequaquam ad lucem ulterius redibit, quia nequaquam ultra misericordia parentis liberat quos semel in locis pœnalibus justitia judicantis damnat. *Gregor.*

Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit.*Idem.*

In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, verbis immortalis, fætor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cedentium, horrida visio dæmonum, confusio peccatorum, desperatio omnium bonorum. *Gregorius.*

POETÆ. Quod quisque fecit patitur, auctorem scelus.

Repetit suoque premitur exemplos nocens. *Seneca Poeta.*

Facilis descensus averni,

Sed revocate gradum, superasque evadere ad auras,

Hoc opus, hic labor est *Virgil.*

INGRATITVDO.

INgrati sunt homines Deo, ipsius beneficia oblivioni tradentes. Sic filii Israel educti à Domino de servitute Ægypti, fecerunt vitulum aureum, adorantes eundem, ut habetur *Exodi* 32. Cito etiam obliti sunt beneficiorum Dei, quando fastidiebant manna, & murmurabant, *Num.* 21. Reprehendit Angelus Iudæos ingratos, divina beneficia recolendo, *Iud.* 2. Sublimavit Deus Ieroboan super decem tribus, & ille avertit populum à cultu Dei, *Reg.* 12. Ingratus fuit Iudas. Christo qui potest tot beneficia pro 30. argenteis illum inimicis tradidit, *Matth.*27.*v.*3.

Ingrati sunt aliquando homines erga eos qui sibi fideliter serviunt. Sic ingratus fuit Præpositus pincernarum adversus Ioseph, qui succedentibus prosperis sui interpretis est oblitus, *Genes.*40. Laban multoties voluit fallere Iacob, sibi fideliter servientem, *Genesis* 29. Multa servitia receperat à Davide Saul, & tamen eum occidere sæpius nitebatur, 1. *Regum* 18. Valdè ingratus fuit David Vriæ sibi fidelissimo, cui tradidit litteras mortis, 2 *Reg.* 11.

Homo ingratus *Similis* est *Serpenti*, qui illum à quo fovetur veneno inficit.

Ingratitudo est quasi *Ventus urens*, qui exsiccat fontem gratiæ divinæ, ne plura beneficia profundat.

Ingrati sunt sicut pessimi *Debitores*, qui quo plus debent, eo minus solvunt.

Vide *Gratitudo*,

Sententiæ &c. de Ingratitudine.

PATRES Quanto majora beneficia sunt hominibus constituta, tanto graviora peccantibus judicia. *Chrysostom.*

Ingratitudo est hostis gratiæ, inimica salutis: quoniam nihil ita displicet Deo, quemadmodum ingratitudo *Bernard.*

Quid eo miserius cui beneficia excidunt, hærent iniuriæ.*Seneca*.

Perversi cordis est, occasiones ingratitudinis investigare *Bernard.*

Improbus est homo qui beneficium scit sumere, & reddere nescit. *Plaut.*

Pertusum vas est ingratus homuncio, semper:

Omne quod infundis, perfluit in nihilum.

*Adagium.*Palce canes, & mordebunt te.

INIMICITIA.

INimici quærunt bona corrumpere. Sicut diabolus, qui dormientibus hominibus superseminavit zizania, ut corrumperet triticum, *Matth.*13.

Inimicitia surgit ex invidia. Nam invidentes fratres Iosepho quod à patre cunctis fratribus plus amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacificè loqui, *Genes.*37. Ægyptii oderant filios Israel, quia crevei unt & multiplicati sunt, & affligebat eos, *Exodi* 1. Videns Saul,

Saul, quod David prudenter ageret, & populus eum diligeret, factus est eius inimicus, 1. *Reg.* 18.

VIDE EX BREVIARIO. Hostis (*per quem Deus punire solet propter insolentiam etiam punietur*. Dom. 2. Adv. fer. 3. & 16. eiusdem fer. 4. & Dom. 3. Adv fer. 5. Dom. 4. eiusdem fer. 6. Etiam *hosti servanda fides*. Dom. 3. Augusti num. 2. l. 2. *Occultus aliquando plus nocet quam apertus*, Dom 5. Quadr. num. 2. l. 3. *Filius iræ idem est, ac gehennæ*, Dom. 4. Quadr. fer. 4. *Ira viri, iustitiam Dei non operatur*, Domin. 4. Pasc fer. 2. Odium, *suscitat plerumque rixas*. Dom. 1. Aug. fer. 5. l. 3. *In via Domini contrarios, suo modo odisse licet*. Com. un. Mart. n. 3. l. 3. *& peccatoribus ex bono zelo indignari*. Dom. 3. Pent. n. 3. *Diabolum unicum serio odisse licet*, fer. 3. Maii hebd. Dom. n. 2. l. 2. *Non verò inimicum; potest enim esse ut sit frater tuus*, ibid.

Vide *Invidia*, *Discordia*, *Odium*.

Sententia &c. de Inimicitia.

AB inimicis tuis separare. *Eccles.* 6.

In labiis suis inculcat inimicus, & in corde suo insidiatur, ut subvertat in foveam. *Ecclesi.* 12.

Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, *Eccles.* 6.

Si offers munus tuum ad altare & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum & vade prius reconciliari fratri tuo, & tum veniens, offers munus tuum, *Matth.* 5.

S. Greg. Frustra exteriores inimicos vincimus si interioribus parcimus.

Gravissimum inimicitiæ genus est, esse corde adversarios, & lingua simulare devotos, *Cassiod.*

Boetius. Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus.

Ovid. In fraudulentum inimicum Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit, (scilicet)

Cum pecore infirmo quæ solet esse lupus.

IRACUNDIA.

VIde supra *Inimicitia*.

Ira est homini maximè noxia in corpore, & spiritu, & illius remedia.

Virum stultum interficit iracundia, *Iob.* 5.

Fatuus statim indicat iram suam. *Prover.* 12.

Vir iracundus provocat rixas, & qui ad indignationem facilis est, erit ad peccandum proclivior, *Prov.* 15. & 29.

Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectutem adducunt. *Eccles.* 30.

Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignē, sic homo iracundus suscitat rixas. *Prov.* 26.

Grave est saxum, & onerosa arena, sed ira stulti utroque gravior. *Prov.* 27.

Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem, *Prov.* 15.

Qui imponit stulto silentium, iras mitigat, *Prov.* 26.

Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, *Prov.* 22.

Ego dico vobis, quoniam omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, *Matth.* 5.

Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ, *Apost. ad Rom.* 12.

Ira malevoli, & invidorum maxime declinanda est. Sic Cain iratus contra fratrē Abel eo quod munera illius magis essent Deo accepta, illum fraudulenter foras deduxit, & occidit, *Gen.* 4.

Saul audiens Davidem præ se decantari, & laudari, ira concitatus eum amplius ferre non potuit, 1. *Reg.* 18.

PATRES, PHILOS. POETÆ. Ira inveterata odium est: ira festuca est, odium trabs: homines quotidie irascuntur filiis, non tamen oderunt filios, *August.*

Divina bonitas ideo irascitur in hoc seculo, ne irascatur in futuro, & misericorditer temporalem exhibet severitatem, ne æternam ultionem inferat, *August.*

Rectè illud laudatur *Archita* Tarentini, qui cum villico iratus, jam te, inquit, occiderem, nisi iratus essem, *Hieron*

Ira sæpe etiam innocentes ad crimen adducit, quia dum justo amplius irascimur & volumus aliena coercere peccata graviora committimus, *Ambros.*

Melior est qui vincit iram, quam qui capit civitatem, *Cassiod.*

Ovid Si quoties peccant homines sua fulmina mittat.

Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

Vince animos, iramque tuam, qui cætera vincis. *Ovid. ad Cæs.*

Ira, furor brevis est, animum rege, qui nisi paret.

Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catenis. *Horat.*

Cum spirat ira sanguinem, nescit regi. *Seneca Poeta*.

Amantium iræ amoris redintegratio est: *Terentius*.

Furor, iraque mentem præcipitat. *Virgil. Æneid. lib.* 2.

Quaslibet infirmas, adiuvat ira manus. *Ovidius*.

Adagium. Qui non novit dissimulare, non novit regnare.

Odium magis rationi obtemperat, quam ira. *Aristot.*

Irasci in quibus non oportet, insipientis est, *Aristot. Valer. &c.*

Maximum remedium iræ, est dilatio, *Seneca*.

INTENTIO BONA, AUT MALA.

Ex *intentione opus judicatur*. Iudas dixit, peccavi, nec tamen veniam meruit, quia erat intentio eius depravata. *Matth.* 27. David dixit, peccavi, & Deus ille pepercit, quia rectam intentionem habuit, 2. *Reg.* 12. Ex turbis quidam sequebantur Christum, ut eum nequiter observarent, & hi graviter peccaverunt, ut habetur *Luc.* 14. Quidam ut de panibus eius saturarentur, & hi nec merebantur, nec peccabant, *Ioan.* 6. Alii ut audirent verba eius, & inde ædificarentur, & hi multum merebantur, *Luca* 5.

Intentio & voluntas pro facto sæpe reputatur. Nam commendavit Dominus bonam voluntatem Davidis de ædificando templo, licet ipse noluerit ut ædificaretur per eum, 2. *Reg.* 7.

Intentio sæpè dissimilis est operi externo. Nam David misit ad Vriam ut veniret, & quiesceret, non propter eius quietem, sed ut suum peccatum celaret, 2. *Regum* 21. Ornavit se Iudith, uti solent se ornare lasciviæ mulieres, sed ille ornatus non ex libidine, sed ex maxima virtute patriam defendendi processit, *Iudith* 11. Herodis intentio erat Christum occidere, sed eam sub adorationis pallio abscondit, *Matth.* 2. Sic orationem, jejunium, eleemosynam præcepit Dominus fieri, non intentione placendi hominibus, sed placendi Deo, qui in abscondito videt, & juxta intentionem remuneratur operantem, *Matth.* 6.

Intentio bona similis est Auro, quod omnia quibus applicatur splendescere facit. Comparatur etiam virgæ Midæ, quæ dicebatur omnia quæ tangebat in aurum convertere.

Intentio mala similis est Vermi, qui fructū operum nostrorum rodit & corrumpit.

VIDE EX BREVIARIO. *Per hanc soli Deo placere debemus*, 3. Commun. Virg. n. 3. l. 2 *fit ergo occulta*, fer. 4 Cin. l. 1.

Vide *Astutia*, *Adulatio*, *Hipocrisis*, cum Sententiis.

INVIDIA.

Invidia *occasio est spiritualis, & corporalis mortis*. Nam, ut scribit Sapiens, invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum. Cain motus invidia Abel fratrem suum occidit, quia eius munera & non sua Dominus accepit, *Genes.* 4.

Non miseris sed positis in divitiis, & honoribus invidetur. Nam quia Dominus benedixerat Isaac, & multiplicatus est, ideo invidebant ei Palæstini, *Gen.* 26. Propter honorem quem dabant Davidi canenres, Saul percussit mille, & David decem millia, invidere cæpit Saul, & persequebatur Davidem, 2. *Reg.* 18. Videntes Satrapæ & Principes quod Daniel eos honoribus superabat, quærebant occasionem contra eum, ut dicitur *Daniel.* 6. Principes Sacerdotum audientes à pueris Christum honorari, Osanna filio David, & videntes miracula, sunt contra Christum per invidiam indignati, *Matth.* 21. *Luc.* 19. Audientes Pharisæi Lazarum suscitatum, & videntes turbam sequentem Christum, invidentes contra eum collegerunt Concilium, *Ioan.* 11.

Invidi non parcunt etiam propinquis. Nam Rachel Lyæ sorori suæ invidebat propter fecunditatem, *Gen.* 30. Fratres Ioseph invidebant ei videntes quod a parte plus amaretur, *Gen.* 37. Frater filii prodigi videns fratrem suum cum honore receptum indignabatur ei, & noluit intrare, *Luc.* 15.

Sicut in Sole ambulantes comitatur umbra, sic homines virtute illustres sequitur invidia.

Sicut vermis qui nascitur in ligno, ipsum lignum corrodit; sic invidia ipsum invidum consumit, *Chrys.*

Invidi similes sunt pessimis Canibus, qui non desinunt contra omnes latrare. Similes etiam sunt Vulturibus, qui amant cum fœtidis cadaveribus, id est, cum hominum vitiis occupari, *Basil. Homil. de invid.*

VIDE EX BREVIARIO. Invidia. *Hanc Deus aspernatur*. Dom. 3. Quadr. fer. 2. l. 1. *sibi nocet*, Dom. 2. Aug. fer. n. *etiam cum (ao incommodo cavenda*, ibid. Aemulatio *parit invidiam*, Dom. 4. Pent. fer. 4. l. 2.

Vide *Inimicitia*, *Amor proximi*.

Sententia &c. de Invidia.

An oculus tuus nequam est quia ego bonus sum? *Matth.* 20.

Non

Non in contentione & æmulatione, *ad Roman.* 13.

Vir qui festinat Domino ditari, & aliis invidet, ignorat, quod egestas superveniet ei. *Proverb.* 28.

Deponentes igitur omnem malitiam, & invidias & omne opus pravum, *Iacobi* 3.

Sicut modo geniti infantes, rationabiles, & sine dolo lac concupiscite &c. *Petri* 2.

PATRES. Invide quid suspiras? proprium ne malum, an alienum bonum? *Basil.*

Vt ærugo ferrum, sic invidia quem nescit, animum consumit, *Basil.*

Invidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immitissimum convertit, *Chrysost.*

Fuge invidiam, quæ non solum alienos, verum multo magis, eum quem possederit, lacerare consuevit, *Ambros.*

Invidia est filia superbiæ: sed ista mater superbia nescit esse sterilis: ubi fuerit, continuo parit: suffoca matrem, & non erit filia, *Augustinus*.

Tolle invidia, & tuum est quod habeo; tolle invidiam, & meum est quod habes, *Idem*.

O invidia, quæ sibi semper est inimica: nam qui invidet, sibi quidem ignominiam facit, alii autem cui invidet, gloriam parit, *Chrysostom.*

PHILOS. POETÆ. Numquam melius torquebis invidos, quam virtuti & gloriæ serviendo, *Seneca*.

Invidus seipsum tamquam ostem offendit, *Democritus*.

Nulli magis nocet invidus quam sibi.

Similis invidet simili: & figulus figulum odit, *Aristoteles*.

Fertilior seges est alieno semper in agro.

Vicinumque pecus, grandius uber habet. *Ovidius*.

Invidus alterius rebus marcescit opimis, *Horatius*.

Dum canis os rodit, socium quem diligit, odit.

IVDICIVM IVSTVM.

IVdex debet causam prius diligenter examinare ut rectè cognoscat, quam sententiam ferre debeat, Ideò dicitur, causam quam nesciebam, diligenter investigabam, *I.b.* 29. Deus quem nil latere potest, ut de hoc Iudicibus exemplum demonstrate, descendit videre civitatem quam ædificarunt filii Adam, antequam eos puniret divisione linguarum in Babylonia, *Genes.* 11. Noluit Dominus de Sodomitis judicare antequam diceret: Descendam & videbo utrum clamorem, qui venit ad me opere compleverunt, *Genes.* 19. Salomon subtiliter & diligenter investigavit causam duarum mulierum, quæ de infante contendebant, & sic justum judicium protulit, ut patet, 3. *Reg.* 3. Diligenter & distinctè examinavit Daniel duos senes de falso crimine in Susannam, *Daniel* 13. Noluit Festus Præses subitò Paulum judicare, sed dixit; Non est Romanis consuetudo aliquem judicare antequam accusatus fuerit, & detur locus defendendi ad obiecta crimina, *Actorum* 25.

Iudex ut rectè judicet consulere debet Consilium divinum, pariter & humanum. Sic Moyses Consilio Ietaro acquievit, ut Dei populum salubriter judicaret, *Exodi* 18 Ob hanc causâ constituit Moyses majores judices, & minores, ut simul haberent Consilium, *Exodi* 18.

Sicut *Bilanx* sive statera, ut si bona & justa, non debet ex se magis in unam partem quam in alteram pendere, ita judex æquus non debet ex suo affectu uni parti præ altera favere, sed debet sequi pondus rationis.

Sicut qui ad *Metam jaculatur* non debet supra vel infra sed directè ad scopum collimare, sic qui vult esse justus debet omnino contendere ut causam veritatem & justitiam attingat.

VIDE EX BREVIARIO. Index *debet esse virtute potens*. Dom. Aug fer. 2 l. 2. *& patres*, *maximè erga pupillos*. Dom. 4. Aug. fer. 6. n *Sedulo studendum, ne in hoc causa pauperum negligantur*, 2. Aug. n 2. l. 3.

Vide etiam de *Iudicio justo*, Sentientias &c. post Titulum sequentem.

IVDICIVM INIQVVM.

IVdex tunc iniquè judicat, quando signis & relationibus citò credit. Dominus Iosephi nimis citò credit verbis conjugis, Ioseph falsò accusantis, & ipsum sine examine carceri mancipavit, *Genes.* 39.

Iudicat iniustè qui per avaritiâ incorruptus pervertit judicium. Sic dicitur de filiis Samuelis: Declinaverunt post avaritiam, & perverterunt judicium, *Reg.* 8. Iniustè protulit David sententiam in Miphiboseth propter munera quæ dedit ei Siba, 2. *Reg.* 15 De judicibus malis dici potest quod de judicibus & Principibus Israel: Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, aurum, sequuntur, ut dicitur; *Esaiæ* 1.

Iudicat non rectè, qui judicat cum ira & furore. Sic Nabuchodonosor male judicavit quand

in furore & ita præcepit ut omnes Sapientes Babylonis interficerentur, quia ejus somnium ignorabat, *Daniel* 2. Herodes iniquè judicium protulit quando juratus occidit omnes pueros qui erant in Hierusalem & omnibus finibus ejus, *Matth.* 2.

Iudex non rectè judicat quando amore vel timore à via veritatis deviat. Licet Darius Rex Persarum sciret Danielem innocentem, tamen ad petitionem Satraparum fecit eum mitti in lacum leonum, ut ibi à leonibus devoraretur, *Daniel* 6. Ad unius saltatricis petitionem jussit Herodes Ioannem justissimum decollari, *Matthæi* 14. *Marci* 6. Iniquum judicium dedit Pilatus, qui ad petitionem Iudæorum: volens ei placere, Barrabam seditiosum dimisit, & Iesum innocentem tradidit morti, *Matth.* 27.

Sicut oculo respicienti per vitrum rubrum omnia videntur esse rubicunda, etsi sint maximè candida; sic erga alium habet animum malè affectum, judicat ejus opera pessima, etsi in se sint optima & æquissima, habet enim suum judicium, quod est mentis perspicilium, odio, aut invidia aut alia passionem infectum.

Sicut aliqui laborant vitio oculorum, quo fit ut res vicinas vix videant, objecta verò remota ipsis maximè appareant, sic aliqui ad sua vitia non respiciunt, sed in aliorum operibus improbandis plusquam lyncei esse volunt. Quos etiam Christus pulcra comparatione: pertingit: Vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras, *Matth.* 7.

VIDE EX BREVIARIO, *Iudicium impiorum est fallax*. Com. non Pontif. n. 1. *Recidit communiter in suum Iudicem*, Fest. Silvest. n. 1. *Et plerumque quando alios judicamus, nos ipsos condemnamus*, Dom. 6. Pentec. n. 1. & Fest. Silvest. n. 1.

Vide *Inimicitia*, *Invidia*.

Sententia de Iudicio justo &c.

ÆQuum judicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit: quia ego sum Dominus Deus vester. *Exod.* 24.

Non perverses iudicium advenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduę vestimentum. *Deut.* 24

Cognoscere personam in judicio non est bonum, *Proverb.* 28.

Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & pervertunt causas iustorum. *Deut.* 16.

Omnes diligunt munera, sequentur retributiones, pupillo non judicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos *Esaiæ* 10.

In judicando esto pupillis misericors, ut pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserebitur tui &c *Ecclesi.* 4.

Quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam & venite & arguite me dicit Dominus. *Esaiæ* 1.

Maledictus qui pervertit iudicium advenæ, pupulli, & viduæ *Deut.* 27.

Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum, *Proverb.* 17.

PATRES PHILOS. &c. Feci judicium & justitiam, in judicio non contempsi pauperem non oppressi viduam in personam, divites non recepi, in omnibus operibus misericordiam reservavi. *Aug. in Ps.* 118.

Gravius lacerantur pauperes à pravis judicibus, quam à cruentissimis hostibus. *Isidor.*

Seneca. Qui statuit aliquid, parte inaudita altera,
Æquum licet statuerit, haud æquus est.
Iudicis officium est, ut res, ita tempora rerū.
Quærere, quæsito tempore totus eris. *Ovid.*
Dicā si potero, male verū examinat omnis.
Corruptus iudex. *Horatius*.
Tu es judex, ne quid accusandus sis vide. *Terentius*.
Accusare non licet, & simul judicare. *Menander*.
Amor & odium, & proprium commodum, sæpè faciunt judicem non cognoscere verum. *Aristoteles*.
Et sapientia judicis in hoc ut non solum quid possit, sed etiam quid debeat pondere. *Cicero*.
Ad pænitendum properat, qui cito judicat.
In judicando criminosa est celeritas. *Sen.*

De *Iudicis*, *Advocati*, & *Testis* obligatione ad restituendum &c. Vide supra *Tom. II. part.* 2. *Tract.* 5 *Cap. ultimo*.

IURAMENTUM.

IUrare possunt homines licitè ad servandum promissa. Sic Abraham juravit Abimelech quod non noceret ei, *Genes.* 22. Pepigit fœdus amicitiæ Ionathas cum David, & juraverunt ambo, 1. *Reg.* 20

Faciunt aliqui temerè juramentum perversum observandum. Sic temere jurabat David destruere Nabal, & omnia quæ habebat, *Reg.* 23. Simile juramentum fecit Iezabel, quod occide-

cideret Heliam Propheram, 3.*Reg.* 19. Nabuchodonosor juravit per thronum suum quod vindicaret se de filiis Israel, *Iud* 1. Male juravit & pessimè servavit juramentum Herodes, dare saltatricis quicquid volebat, & concessit ei caput Ioanni Baptistæ, *Marc.*6.*Matth.*14.

Sicut in judiciis hominum non licet personam Regis in testem adducere, utpote majorem illis qui citant & inducunt, quanto minus licebit temerè, & irreverenter Deum in testem advocare.

Sicut qui habet vestem valdè pretiosam non vult ea abuti quotidie illam gestando, sic maximus est abusus per consuetudinem jurandi pretiosum Dei nomen quotidie in ore habere.

Vide *Blasphemia*.

Sententia de Iuramento &c.

NOn assumes nomen Domini Dei tui in vanum & c. *Exodi* 20.

Et per nomen externorum Deorum non jurabitis. *Exodi* 23.

Non usurpabis nomen Dei tui frustra, quia non erit impunitus, qui super re vana nomen ejus assumpserit. *Deut.* 5.

Vir multum jurans implebitur iniquitate, & nō discendet à domo illius plaga: *Ecclef.* 23.

Ante omnia autem fratres mei nolite jurare neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum: sit autem sermo vester, est, est, non, non, ut non sub judicio dedicatis. *Iacobi* 5.

Nemo est qui frequenter jurat, qui aliquando ne perierit. *Chrysost.*

Ah miser! & si quis primo periuria celat:

Seca tamen tacitis, pœna venit pedibus. *Tibullus*.

Non bene conducti vendunt periuria testes. *Ovid.*

IVSTITIA DIVINA & HVMANA.

IVstitia exigit ut malis retribuatur eadem mensura quam ipsi aliis retribuerunt. Adonibozeth justè amputatæ sunt manuum summitates, sicut ipse amputaverat septuaginta Regibus, ut habetur *Iud.* 1. Agab qui fine liberis fecerat mulieres, remansit sine liberis mater ejus, 1.*Reg.*15. Superbus Amans suspensus est in eodem patibulo, quod paraverat Mardochæo, *Hest.*7. Hostes Iudæorum eodem die occisi sunt, quo ipsi Iudæos occidere decreverant, *Hest.*9. Viri qui Danielem fecerunt mitti in lacum leonum, missi sunt in eundem & devorati sunt, *Daniel* 14. Duo senes qui voluerunt injustè occidere Susannam, à populo interfecti sunt, *Daniel* 13. In eodem loco in quo Andronicus occiderat Oniam, fecit eum Enuchus occidi, 2 *Macbab.* 4. Iason qui multos interfectos & insepultos abiicerat, insepultus ipse abiectus est, 2.*Macbab.*5. Antiochus blasphemus & homicida, pessimo ulcere interfectus est, 2. *Macbab.* 9. A servo nequam qui noluit conservo dimittere, repetit Dominus debitum jam dimissum, *Matth* 18.

Sicut præsente sole maculæ etiam minimæ apparent, sic coram justitia & judicio divino omnia hominum peccata quantumvis oculta deteguntur.

Sicut per ventum paleæ à tritico separantur, sic justitia divina in extremo judicio separabit malos de medio justorum, & mittet eos in caminum ignis, *Matth.*13.

VIDE EX BREVIARIO. *Iudicium Dei est pondus & statera*. Dom. Aug. l. 3. Sabb. & *secundum veritatem*. Fest. Sylvest. n. 1. *Iudicia Dei non scrutanda*. Octob. S. Ioan Evan. n. 3 l. 2. *Sed potius timenda*, die 2. Epiph n. 2. l. 3. & 6. ibidem n. 2. l. 3. *Quamvis punitionis divinæ causa non semper sciatur*. Dom. 4. Pentec. fer. 6. l. 2. *tamen ut plurimum propter peccata fit*, Dom. 4. Nov. fer. 2. *cum impio aliquando etiam justus involvitur*. Dom. 2. Nov. n. 1. l. 1 *Deus in punitione non aufert omnem misericordiam*, Dom. 5. Pentec fer. 5. l. 3. Ps. 88. fer. 6. & Cant. ad laudes ibid.

Sententia &c de Iustitia.

DIco vobis quia nisi abundaverit justitia vestra, plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. *Matth.*5.

Iustitiæ Domini rectæ lætificantes corda. *Psal.*18.

Et annuntiabunt cęli justitiam ejus. *Psal.*21.

Omnis qui facit justitiam, ex Deo natus est. *Ioann.*2.

Septies de die cadet justus, & resurget. *Proverb.*24.

Benedictio Domini super caput justi. *Proverb.*10.

Fructus justi lignum vitæ. *Proverb.* 30.

In memoria æterna erit justus. *Psal.*111.

Nomen eorum vivet in generatione & generationem. *Ecclef.*44.

PATRES &c. Hæc est perfecta justitia, qua potius potiora, & minus minora diligimus. *August.*

Iustitia, magis aliis quam sibi prodest, & utilita-

litates suas negligit, communia emolumenta præponens *Ambros.*

Iustitia non novit patrem, non novit matrem, veritatem novit, personam non accipit, Deum imitatur. *Cassiodor.*

Iustitia utilibus rectum præponere sua fundet. *Claudian.*

Iustum & tenacem propositi verum.
Si fractus illabatur orbis.
Impavidum ferient ruinæ. *Horat.*

Dat veniam Corvis, vexat Censura columbas, id est innocentes.

L.

LIBERALITAS.

Liberalitatis exempla nobis præbuit Christus: Nam relinquenti temporalia promisit æterna. Centuplum in præsenti, & vitæ æternæ gloriam tribuens in futuro, *Matth* 19. Non debet liberalis procrastinare beneficia: Sicut Christus non dixit latroni, cras mecum eris in Paradiso, sed hodie, *Luc.* 23.

Maior victus reputatur liberalitas erga pauperes, qua n divites. Iob liberalis fuit ad pauperes qui ait; Cor viduæ consolatus sum, Pater eram pauperum, *Iob.* 29. Liberaliter magi Christo pauperi pannis involuto in præsepio stabuli reclinato, munera obtulerunt. *Matthæi* 2. Salvator liberaliter pavit pauperem turbam, quia non habebat quod manducaret, ut habetur *Matth.* 13. *Marc.* 8. Multum largus erat Zachæus, qui dicebat, dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & si quem defraudavi reddo quadruplum, *Luc.* 19. In Evangelio valde liberalis fuit ille Rex qui nuptias fecit filio suo, & misit vocare invitatos ad nuptias, donec mensæ discumbentium implerentur, *Matth.* 22.

Liberalitas debet esse reciproca. Regina Saba multa attulit Salomoni, & Salomon dedit ei omnia quæ petiit, 3. *Regum* 10. Iulius liberaliter recepit Paulum & socios eius, & Paulus uxorem eius ægram restituit sanitati, *Act.* 27. Quia viri Sochot & Phanuel non fuerunt liberales Gedeoni, ab eo graviter sunt puniti, *Iudic* 8. Nabal in maximo, propter tenacitatem suam, fuit periculo, nisi largitas Abigail supplevisset, 1. *Reg.* 25.

Similis est homo liberalis uberrimo Fonti, qui suas aquas sibi non servat, sed eas aliis profluere & prodesse permittit: è contra avarus est instar stagni in quo aquæ semper manent, & putrescunt.

Sicut Sol circuit orbem ut lucem suam diffundat, & homines lætificet, nec tamen per hoc obscuratur; sic homo liberalis quærit occasionem aliis benefaciendi, & omnes eius aspectu lætantur.

Sicut vas plenum & vas vacuum, si pulsentur, optimum concentum præbent, ita optimè convenit inter divitem benignum, & pauperem vacuum & egenum.

VIDE EX BREVIARIO: Liberalitas *non habet gratiam, si iniuriam perseverat.* Dedic. die 1. n. 3. l. 2. Eleemosyna *habet Deum inspectorem.* Dom. 6. Aug. fer. 5. l. 3. *Omnibus dictum est: Oculos à pauperes non avertas.* Dom. 4. Aug. fer. 6. l. 3. *Sic danda, ut abstinentia ieiunantis, sic refectio pauperis.* Dom. 3. Adv. n. 2. l. 3. *idque ex compassiva charitate.* Dom. 3. Sept. fer. 6. l. 3. *peccata redimit.* Dom. Novemb. fer. 4. l. 3. *Sicut ignem aqua extinguit.* Dom. 4. Aug. fer. 5. l. 3. *non facit pauperem,* 2. Com. non Pontif. n. 3. l. 2. *horrea replet.* Dom. 1. Aug. fer. 2. l. 2. *multis bonis in vita beat.* Ps. 40. fer. 3. *& æternis post mortem,* 2. Com. non Pontif. n. 3 l. 3. *liberalis Regis Hungariæ manus post mortem incorrupta.* 20. Aug. n. 3. l. 3. 22. Novemb. n. 3. l. 3. Exempla *liberalis Eleemosynæ,* 17. Ian. n. & 30. eiusdem n. 2. 26. Iun. 11. Aug. n. 3. l. 3. 16. Septemb. n. 2. l. 3. 21. Oct. l. 1. 22. Novemb. n. 2. l. 3.

Vide *Avaritia, Hospitalitas.*

Sententiæ selectæ &c. de Liberalitate.

Divitiæ addunt amicos plurimos. *Prov.* 19. scilicet liberaliter expensæ.

Hilarem datorem diligit Deus, 2. *Cor.* 6.

Date & dabitur vobis, *Evang.* 1.

Nesciat sinistra quid faciat dextera tua. *Matth.* 6.

PATRES, PHIL. POETÆ. Liberalitas est motus quidam animi, faciens & approbans liberas largitiones sine spe retributionis. *Augustinus.*

Modus liberalitatis tenendus est, ut quod benefacis quotidie facere possis. *Ambros.*

Non solum quæritur quantum, sed de quanto, & quo animo detur. *Idem.*

In ipsa liberalitate modus adhibendus est rerum & personarum: rerum ut nõ omnia uni, sed singulis quædam præstentur, ut pluribus prodesse possimus..... personarum, ut primum iustis, dein peccatoribus. *Gregor.*

Nunquam est vacua manus à munere, si arca cordis repleta est bona voluntate. *Idem.*

Martial. Extra fortunam est, quidquid donatur amicis.

Quas dederis, solus semper habebis opes.

Colli-

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum,

Tollere quem nequeunt fures, nec rodere mures.

Gazas congestas præcellit mentis honestas, scil. liberalitas.

Cicero. Liberalitate nihil est naturæ hominis accomodatius.

Melius apud bonos, quam apud fortunatos, beneficium collocatur. *Cicero.*

Vnum bene positum beneficium, multorum amissorum solvit damna. *Seneca.*

Bis est gratum, si quod opus est ultro offeras. *Seneca.*

Bis dat, qui cito dat. *Idem.*

LVXVRIA.

LVxuria causa vel occasio est homicidiorum. Nam porpter violationem Dynæ habitatores civitatis Sichen sunt occisi, *Genes.* 34. Amnon propter violationem sororis suæ Thamar, ab Absalone in convivio fuit occisus, 2. *Regum.* 13. David pulchritudine Bersabee captus, cum adulterio homicidium perpetravit, 2. *Reg.* 11. Propter luxuriam Herodis & Herodiadis fuit Ioannes Baptista decollatus, *Matth.* 6. *Marc.* 14.

Luxuria deiicit potentes. Sic deiecit Sampsonem Dalila, *Iud.* 16. *Decipit prudentes.* Sic decepit Salamonem per mulieres, quibus adhæsit, 3. *Regii* 11. *Diminuit viribus pollentes*, sic diminuit Holofernẽ capite & vita, propter Iudith quam concupivit, *Iud.* 12. & 13.

Destruit ætate senescentes. Sic destruxit duos senes propter Susannam, eius pulchritudinem aspicientes, *Dan.* 3.

Luxuriam sequuntur graves pœnæ. Nam causa diluvii videtur fuisse luxuria, quia omnis caro corruperat viam suam, dixit Deus ad Noe: delebo hominem, *Genesis* 6. Quia in animam quæ libidini vacat, habent potestatem dæmones, petierunt dæmonia intrare in porcos, id est luxuriosos, *Matth.* 8. Duo senes luxuriosi volentes Susannam opprimere, à populo sunt lapidati, *Dan.* 13. Mulier in adulterio deprehensa iubetur à Moyse lapidari, *Levit.* 20. Sodoma & Gomorra ob libidinem deleta sunt.

Sicut filius prodigus vivendo luxuriosè dissipavit substantiam suam, & inter porcos velci & vivere debuit, *Luca* 18. Sic alii per luxuriā dissipant & perdunt patrimonium regni cœlestis, & digni sunt ut potius inter immundos porcos, quam inter homines vivant.

S. Benedictus ut luxuriæ tentationes superaret in vepribus se tamdiu volutavit, donec voluptatis sensus dolore opprimeretur, ut narratur in Brev. die 21. Martii lect. 4.

Sicut nemo nisi insanus vellet haurire venenum mortiferum, etsi modico melle condiatur, ita insanum est luxuriæ peccato animā perdere, propter modicam & momentaneam voluptatem quæ in ea continetur.

Sicut qui in ardenti febri laborant, præ sensus stupore, suavitatem cibi non sentiunt, sic libidinosi veræ virtutis gustum non percipiunt, *Cic. Phil.* 2.

Vt favus distillans labia meretricis, novissima autem eius amat quasi absynthium, *Proverb.* 5.

Sicut duobus modis ignis extinguitur; subtrahendo ligna, vel inspergendo aquam; sic flamma luxuriæ suffocari debet subtrahendo carnis incentiva, vel certè infundendo aquam lachrymarum.

VIDE EX BREVIARIO. Luxuria. *Hanc etiam mortuorum casti. oculi aversantur*, 29. Aug. l. 2. Adulterium *est iniquitas maxima*, Dom. 2. Sept fer. 4. *lapidatione olim puniebatur*, Sabb. Dom. 3. Quad. l. 2. *de facto privatione regni Dei*, Dom. 1. Epiph. fer. 4. l. 2. Dom. 3. Epiph. fer. Fornicatio *fugienda*, Dom 1. Epiph. fer. 3. & fer. 4. ibidem l. 3. Dom. 4. Epiph. fer. 6. l. 1. *imò, nec nominetur in vobis*, Dom. 3. Epiph. fer. 6. l. 1. *Fornicatores regnum Dei non possidebunt*, Dom. 1 Epiph. fer. 4. l. 2. *Qui etiam singulariter judicabuntur*, Dom. 4. Epiph. Sabb. lib 1. *Item, molles regnum Dei non consequentur*, Dom. 1. Epiph. fer. 4. l. 2.

Vide *Castitas.*

Sententiæ &c. de Luxuria.

PATRES, &c. Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus, perdit omnem substantiam (scilicet corporis, & animi.) *August.*

Sævus criminum stimulus libido est, quæ nunquam quietum patitur affectum, nocte feret, die anhelat. *Ambrosius.*

Dum servitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. *August.*

Qui luxuriatur, vivens mortuus est. *Hieron.*

O ignis infernalis luxuria! cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ prava colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. *Idem Hieronymus.*

Luxuriæ currus quadriga volvitur vitiorū, ingluvie ventris, libidine coitus, mollitie vestium, otii soporisque resolutione trahitur æquis æque duobus, prosperitate vitæ, & rerū abun-

abundantia: & qui his præsident duo, ignaviæ torpor, & infida securitas. *Bernardus*.

O extrema libidinis turpitudo! quæ non solum mentem effeminat, sed corpus enervat, non solum maculat animam, sed fœdat personam. *Beda*.

Ovidius. Otia si tollas periere cupidinis arcus.

Florentes, quondam luxus quot vicerat urbes.

Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes.

Quantum sola noces animo illapsa voluptas. *Silvius*.

Turpe senex miles, turpe senilis amor. *Ovidius*.

Libidinosa, intemperansque adolescentia, effœtum corpus tradit senectuti. *Cicero*.

Viros triumphales, victores gentium, luxuria vicit. *Macrobius*.

Sine Cerere, & Baccho friget Venus. *Terent*.

M.

MATRIMONIUM.

Debet uxor esse socia, non domina, nec ancilla. Ad quod designandum Dominus formavit Evam de costa viri, quæ est in medio, non de capite, nec de pede, ut eam diligat sicut cor suum, *Gen.* 2.

Matrimonio juncti debent habere unitatem. Vir enim unam solam debent habere, & è converso: ideò dixit Deus, Erunt duo in carne una, *Gen.* 2.

Honestissima causa ducendi uxorem: Est illa quam exposuit Angelus dicens: Accipies uxorem cum timore Dei, & amore filiorum magis quàm amore libidinis, ut habetur *Tob.* 6. Propter hac causam novi coniugati priùs deberent vacare orationi, quam operi coniugali, sicut Tobias, qui prima nocte, secunda, & tertia, docuit uxorem orare antequam coniungerentur, *Tob.* 8.

Matrimonium in novo testamento, & veteri Deus multipliciter honoravit Nam ordinem matrimonialem in Paradiso constituit, quando mulierem homini sociavit, *Gen.* 2. Destruente Domino mundum per aquas diluvii, solos Matrimonio coniunctos salvavit, scilicet Noë, & uxorem eius, & tres filios eius cum uxoribus eorundem, *Gen.* 7. Matrimonialibus nuptiis Christus cum matre, & discipulis voluit interesse, & ibi primum manifestum miraculum operari, ut ipsum Matrimonium honoraret, *Ioannes* 2. Cœleste, & spirituale convivium, matrimonialibus nuptiis, à Domino assimilatur, *Luca* 14.

Sicut corpus nihil potest operari absq; anima, nec anima sine corporis adiutorio, sic ut res familiæ rectè gerantur, vir & uxor inter se concordia habere debent.

Sicut meritò suspectus est de morbo qui multum agit cum medicis, sic infirma judicatur fidelitas viri aut uxoris, si minimum affectat consortium cum personis alienis.

HÆRESES de Nuptiis, vide *Tom.* 2. *pag.* 253. de Sacram. Matrimonii. *Tom.* 2 *pag.* 335. *tract.* 5.

VIDE EX BREVIARIO. Matrimonium *est indissolubile*. Vig. Epiph. n. 1. & Dom.... Epiphan. fer. 5. l. 4. 5. Febr. n. 3. l. 1. *adeoque non solvendum*. 2. Commun. Virg. n. 3. *Divortium est à diabolo*. Dom. 1. Epiph. n. 3. l. 2. *Matrimonium à Christo ad Sacramenti dignitatem elevatum*, Dom. 2. Epiph. n. 3. l. 2. *etiam inter virgines esse potest*, 8. Decemb. n. 3. l. 2. 14. Iul. n. 3. l. 3. *magnum est eius debitum, seu obligatio*, Dom. 1. Epiph. fer. 5. Nuptiæ *Christiani comparantur nuptialibus servis*, Com. non Pontif. n. 3. l. 3., *& Christus habet suas nuptias*, Dom. 19. n. 3. *& virgines ipsas*, Dom. 2. Epiph. n. 3. l. 3.

Sententiæ &c. de Matrimonio.

Creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum masculum, & fœminam creavit eos. *Gen.* 1.

Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. *Matth.* 19.

Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, fornicatores enim & adulteros judicabit Deos. *Hebraos* 13.

Bonum est homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat. 1. *Cor.* 7.

Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro. *Ibidem*.

Trade filiam & grande opus feceris, & homini sensato ad illam. *Eccles.* 7.

Mulieres viris suis subditæ sunt, sicut Domino. *Eccles.* 5.

Viri diligite uxores vestras, sicut Dominus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradit pro ea. *Ibidem*.

Viri debent diligere uxores suas ut propria corpora, qui suam uxorem diligit seipsum diligit. *Eccles.* 5.

Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis cau-

causa, fecit eam mœchari, & qui dimissam duxerit mœchatur, *Matth.* 5. *Luc.* 16.

Alligatus ex vxori, noli quærere solutionē. 1. *Corinth.* 7.

Propter hoc relinquent homo .... Sacramentum hoc magnū est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. *Ecclesf.* 5.

PATRES &c. Deus masculum & fœminam propagandi generis causa nuptiarū castitate coniunxit, & secundas nuptias (post mortem) quæ in unoquoque testamento permittuntur licitas esse monstravit. *Aug.*

Nemo melius scire potest, quid sit uxor vel mulier, illo qui eam passus est. *Hieron.*

Si tu abstines sine uxoris voluntate, tribues ei fornicandi licentiā, & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ. *Aug.*

Hanc maximè duc in uxorem quæ prope te habitat. i tibi nota.

Non bene inæquales veniunt ad aratra iuvenci.

Si qua voles apte nubere nube pari *Ovid.*

Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege est. *Martialis.*

Vxorem quare locupletem ducere noli m?

Quæritis? uxori nubere nolo meæ.

Qui capit uxorem, capit absque quiete laborem:

Vxorem duxi, sed quantum postea luxi.

MENDACIVM.

MEndaces inique quærunt decipere audientes. Sic primum mendacium fuit à diabolo prolatum, scilicet: Nequaquam moriemini, ut hominem decipiendo traheret ad peccatū, quod, & fecit, *Gen.* 3. Gabaonitæ calidè cogitantes, Iosue mendacio voluerunt decipere, sed ille bono usus Consilio pactū initum non fregit, sed eos ut meruerant in servitutem redegit, *Iosue* 9. Proditoriè Triphon mentitus est Simoni, quando argentū & obsides pro Ionathæ [illegible] recepit, qui postea Ionatham & filios eius interfecit, 1. *Machab.* 13.

Mendaces sunt pessimi testes falsi. Sic duo falsi testes producti cōtra Naboth iniustè lapidati fecerunt, eum blasphemasse Deum mendaciter asserentes, 3. *Regum* 21. Contra Susannam falsum testimoniū protulerunt duo iniqui senes, & falsi iudices, *Daniel* 13. Duo falsi testes qui locuti sunt contra Stephanum, iniustè eum lapidari fecerunt, uti patet, *Act.* 7.

Os illius qui mentitur occidit animam, & aliquando corpus. Sicut Ananias, & Saphira excutantes se mendaciter corā Petro, diræ mortis sententiam incurrerunt, *Act.* 5. Christus sæpè exprobravit Pharisæi mendacia, ut *Ioan.* 8. *v.* 44. Vos ex patre diabolo estis: Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit. Propter quod, inquit Apostolus, Deponentes mendacium, Loquimini veritatem unusquisque ad proximum suum.

Mendaces similes sunt Nocti, & tenebris, quæ orta veritatis luce statim disparent. Item Latronibus qui libenter in tenebris ambulant. Denique similes sunt Araneis quæ magno labore retia effingunt vt muscas capiant, sed facillimè rumpuntur.

VIDE EX BREVIARIO. *Os quod mentitur occidit animam*, Dom. 3. Aug. n. 1. l. 3. *ideò fugiendum*, Dom. 5. Aug. fer. 2. l. 3. *mendax est, qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non servat*, Dom. infra Ascens. n. 1. l. 3.

Vide *Astutia*, *Adulatio*.

Sententiæ &c. de Mendacio.

NOn mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum, *Levit.* 19.

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum próximo suo, quoniam sumus invicem membra, *Ephes.* 4.

Verbum mendax iustus detestabitur, *Proverb.* 13.

Vanitatem & verbum mendacii longè fac à me, *Proverb.* 30.

Lingua fallax non amat veritatem, *Proverb.* 17.

Qui quod novit loquitur, Iudex iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus, *Proverb.* 12.

Quoniam non est in ore eorum veritas. Sepulchrum patens est guttur eorum, &c. *Psalm.* 5.

Melior est pauper iustus, quam vir mendax. *Proverb* 19.

Os autem quod mentitur, occidit animam, *Sapient.* 1.

PATRES &c. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo: ream linguam non facit, nisi rea mens *Augustinus.*

Quomodo Deus Pater genuit Filium veritatem, sic diabolus lapsus, genuit quasi filium mendacium, *Augustinus.*

Mendacia si non habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur, ait *Psalmistius.*

Non nunquam peius est, menda ciū meditari quam loqui, non loqui plerunque præcipitationis est; meditari verò studiosa pravitatis *Gregorius.*

Qui est multiloquax, idem sæpissimè est mendax. Quia, vt *Sapiens* ait, in multiloquio-

quio non deerit peccatum.

Mendax hoc lucratur, ut cum vera dixerit, ei non credatur, *Aristoteles.*

MORS.

Mortis sententiam homo pro peccato incurrit. Invidia enim diaboli mors introivit orbem terrarum, *Sapient.* 2. Non solùm secundùm corpus, sed & secundùm animã homo moritur certo modo per peccatum. Nam dictum fuit homini à Deo: quacumque hora comederitis, id est mandatum transgressi fueritis, moriemini, *Genes.* 2.

Mors bona, & in statum bono homini appetenda est, Tobias iustus desiderabat mortem, dicens: Præcipe in pace deponi spiritum meum, *Tobiæ* 3. Apostoli sic sunt post adventũ Spiritus Sancti confirmati, ut mortem & verbera non timerent, *Act.* 5. Desiderabat Paulus mortem cum dicebat: Non solùm ligari, sed & mori, *Act.* 21. Et cupio dissolvi, & esse cum Christo; *ad Philip.* 5. Martinus multum desiderabat ex hac vita migrare: in Breviar. die 11. Novemb. lect. 6. S. Laurentius dolebat quod Sixtus se ad mortem præcederet, in Breviario. 10. Aug. lect. 4. die 3. infra eius Octavam.

Mortem desiderant homines, cum graves sustinent dolores, ut ab eis citiùs eruantur. Sic Elias sedens sub Iunipero, quem persequebatur Iezabel, petit ut moreretur, 2. *Reg.* 29. Post contumeliam ab ancilla receptam Sara dixit, Peto Domine, ut de vinculo improperii huius eripias me, *Tob.* 3.

Christianus debet pro iustitia mortẽ libenter sustinere. Sic Christus factus est obediens usque ad mortem Crucis durissimam, *Matth.* 27. Post Christũ pro fide, & iustitia lapidatus est Stephanus, & mortem libenter subierunt Martyres innumeri, de quibus in Breviario.

Mors omnibus certa. Nam sicut omnia flumina currunt ad mare à quo profluxerunt ita omnes homines tendunt ad mortẽ, & ad terram ex qua formati sunt.

Hora autem mortis incertissima. Hinc Christus adventum mortis comparat nocturno furi: Et iubet nos vigilare, quia nescimus diem neque horam.

VIDE EX BREVIARIO. *Pro fide, & iustitia lapidatus est Stephanus, & mortem subierunt libenter Martyres innumeri*, videndi eorum dies. *Impiis cum morte videntur fœdus iniisse*, Dom 3. Adv. fer. 2. l. 3. *Mors peccatorum pessima*, Psal. 33. fer. 2. *Hæc à Christo est destructa*, Dom. 5. Epiph. fer. 3 l. 3. *Mors corporis comparatur somno*, 22. Novemb. n. 3. l 3. *non adeò timenda*, 27. Ian. n. 3. l. 3 *Sanctorum mors pretiosa in conspectu Domini*, Psalm. 116. fer. 2. Vel sp *eos cælos parturit*, 24. Iun. n. 2. l. 1. *Mors aliquando optari potest; præsertim quando meliùs est mori, quàm enormia mala videre*, Dom. 1. Sept. fer. 4. Dom. 1. Octob. Sab. l. 3. & 21. Iul. l. 1. Commun. non Pontif. n. 1. *Mors eligenda potius, quàm Deum offendere*, 11. August. n. 3. l. 1. Præparatio, *feria præmittenda; cum etiam sanctis sic terribilis*, Dom. 2. n. 3. l. 3. *& à dæmone tum maximè homines tentetur*, 11. Novembr. n. 2. l. 3. *Hinc meritò admonentur: Ante obitum operare iustitiam*, Dom. 5. August. fer. 5. l. *virtutis operatio est ad mortem dispositio*, Dom. 5. August. n. 2. Morituri, *eos, quos sua cura habuerunt, piè adhortentur ad perfectionem Christianam*, 17. Ian. n. 2. l. 3. *ad charitatem mutuam*, 18. Aug. n. 2. l. 3 *ad pietatem*, ibid. *Crucis signo se muniant*, 27. Ian. n. 2. l. 3. *cælum intueantur*, 11. Nouemb. n. 2. l. 3. *inimicis maximè condonent*, Octav. Steph. n. 1.

Vide *Timor Domini.*

Sententiæ &c. de Morte.

Si morti sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum illo, *Rom.* 8.

Anima peccaverit ipsa morietur, *Ezech.* 18.

Peccatum quod consummatũ fuerit generat mortem, *Iacob.* 1.

Dimitte mortuos sepelire mortuos, *Matt.* 8.

Stipendium peccati mors, *Rom.* 6.

Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur, 2. *Reg* 14.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes iustificarentur, 1. *Cor.* 15.

Stimulus autem mortis peccatum est, *Ibid.*

Vigilate quia nescitis diem neque horam, *Euang.*

Melior est mors quã vita amara: & requies æterna quam languor perseverans, *Eccl.* 30.

Iustus si morte præoccupatus fuerit in refrigetio erit, *Sap.* 4.

Beati mortui, qui in Domino moriuntur, *Apocal.* 14.

Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes, *Prou.* 11.

Verè enim mors peccatorum pessima:

Nescis qua hora mors veniet: semper vigila, ut quod nescis quando venier, paratum te inveniat quum venerit, *August.*

Timor de futura morte mentem necessariò concutit, & quasi clavis carnis omnes motus superbiæ ligno crucis affigit, *August.*

Latet ultimus dies, ut observentur omnes dies: sero parantur remedia, quum mortis imminent pericula, *Idem.*

Non

Non poteſt male mori qui bene vixerit: & vix bene moritur qui male vixit, *Idem.*

Nudi omnes naſcimur, nudi morimur, nulla diſtinctio inter cadavera mortuorum, niſi fortè quia gravius fetent divitum corpora, luxuria diſtenta, *Ambr.*

Quid in rebus humanis certius eſt morte? quid incertius hora mortis invenitur, *Bernard.*

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremũ.

Grata ſuperveniet, quæ non ſperabitur hora, *Horatius.*

Pervigili cura, ſemper meditare futura.

Exigua foſsa, claudentur pellis & oſsa.

Dic homo quid ſperes, qui mundo totus adhæres?

Dum tumulum cernis, cur non mortalia ſpernis?

Tali namq; domo, clauditur omnis homo.

Cum moritur dives cõcurrunt undiq; cives.

Dum moritur pauper, ſequitur vix unus, & alter, *Stan.*

Contra vim mortis, non eſt medicamen in hortis:

Serius aut citius metã properamus ad unã.

Mors ſceptra ligonibus æquat.

Tẽdimus huc omnes, hec eſt domus ultima.

Palida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas regumque turres.

O.

OBEDIENTIA.

Obedire debemus Deo magis quam hominibus qui nobis præcipiunt ſaluti contraria. Vndè Matathias dixit nuncio Regis Antiochi, & ſi omnes obediant Regi Antiocho, ego & filii mei obediemus Deo, 1. *Machab.* 2. Vnus illorũ ſeptem fratrum qui noluerunt obedire Regi, ut carnes contra præceptum Domini comederent, dixit, Parati ſumus mori prius, quam tranſgredi Legẽ Dei, ut dicitur, 2. *Mach.* 7. Petrus & Ioannes Principibus Sacerdotum præcipientibus ne in Nomine Ieſu loquerentur, reſponderunt, Si iuſtum eſt vos potiùs audire, quam Deum, iudicate, *Act.* 4. Deinde cum arguerentur à Principibus dixerunt. Oportet obedire Deo magis quam hominibus, *Actor.* 5.

Obedire oportet Prælatis ſive ſint boni, ſive mali, dummodo bona præcipiant. Ideò dixit Chriſtus; ſuper cathedram Moyſi ſedebunt Scribæ & Phariſæi, omnia quæcunque dixerint vobis facite, *Matth.* 23. Paulus electus in ſocium Barnabæ ambulabat confirmans omnes Eccleſias, & præcipiens obedire præceptis Apoſtolorum, *Act.* 15.

Obedire debet homo parentibus, ſi non præcipiant quæ impediant ſalutem. Ideò dicit Paulus; Obedite filii Parentibus veſtris in Domino, *ad Ephes.* 6. *ad Coloſſ.* 2. Tobias junior dixit Patri; omnia quæ præcepiſti faciam Pater, *Tobiæ* 5. Deſcendit puer Ieſus cum Maria & Ioſeph in Nazareth, & erat ſubditus illis, *Lucæ* 2.

Obediendum eſt prompte & non procraſtinandũ. Sic obedierunt illi Apoſtoli, qui ſtatim relictis retibus ſecuti ſunt Salvatorem, *Matth.* 3. Simile etiam legitur de Matthæo, qui relictis omnibus, ſecutus eſt eũ, *Matth* 9. *Lucæ* 5. Paulus audiens vocem Ieſu, promptè rẽſpondit dicens: Domine quid me vis facere?

Obedire debet homo quantumcumq; mandetur difficile. Nam Abrahã mandatũ circũciſionis licet eſset difficilè non diſtulit ad implere, *Gen.* 17. Grave erat Abrahæ de filii immolatione præceptum, quod ramẽ niſi Deus aliter ordinaſset ſine mora voluit implere, *Gen.* 22. Propter hanc cauſã exemplũ obedientiæ in Salvatore noſtro proponit Apoſtolus dicens: Factus eſt obediens Patri vſq; ad mortẽ Crucis & ponit fructũ obedientię ſequentem, dicẽs: Propter quod & Deus exaltavit eũ; & dedit illi nomẽ, quodeſt ſuper omne nomẽ, *ad Phil.* 2

Obedire nolentes graviter puniuntur. Nam prima præcepti tranſgreſſio in parentibus gravibus maledictionibus eſt punita, *Gen.* 3. Quia mandatum Ioſue tranſgreſsus eſt Achior, ideò fuit à populo lapidatus, & Ioſue & populus ex illa inobedientia in bello fuerit ſuperatus, *Ioſ.* 7. Saul qui contra præceptum Samuelis Sacrificium obtulit & Agag Regi contra præceptũ Domini parcere voluit fuit à Domino reprobatus, vt habetur, 1. *Reg.* 15 & 16. Dixit Dominus Salamoni quod ſi non cuſtodiret mandata Dei, deleret de terræ ſuperficie thronũ eius, 2. *Paril.* 7. Ionas qui refugiebat Domino obedire præcipienti, vt in Ninive Verbum Dei prædicaret, in mare Domino diſponente coniectus fuit, *Ionæ* 2.

Sicut Lutũ in manu figuli, aut Lignũ in manu fabri permittit ſe ſcindi, poliri, & in omnẽ formam mutari, ſic homo obediens debet permittere à manu ſui Creatoris ſe dirigi, diſponi, & in omni fortuna ab eius voluntate gubernari. Aliam ſimilitudinem veri obedientis aſſignat S. Ignat. de Baculo in manu ſenis, qui ad omnẽ uſum ei inſeruit qui eũ manu tenet.

Sicut optimus eſt Equus qui obtemperat fræno, ita obediens, qui ſe legibus accommodat. Sicut nos volumus ut Iumenta & creaturæ nobis ſerviant & obediant, ita debemus nos Deo per omnia obtemperare.

VIDE EX BREVARIO. Eſt iter regni cœleſtis, Domin. 4. Pentec. nu. 3. h. 2. *ideo inculcanda*, Domin. 5. Epiphan. ſer. 6. *Alia eſt erga*

Deum;

Deum; & hæc præponenda omnibus hominum mandatis, 1. Aug. n. 3 Commun. Apost. n. 2. l. 3. *Alia filiorum erga Parentes*, Dom. infra Epiph. n. 3. l. 3 *Alia servorum erga Dominos*. Do n. 3. Epiphan. Sa bb. Dom. 4. eiusdem fer. 3. l. 3.

Sententiæ &c. de Obedientia.

QUid autem vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ ego dico vobis, *Luc. 6.*

Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus & erimus obedientes. *Exod 24.*

Multo enim melior est obedientia, quam stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali, *Eccl 4.*

Nunquid vult Dominus holocausta, & victimas & non potius ut obediatur Nomini Domini, *1. Reg. 15.*

En propono in conspectu vestro hodie, benedictionem & maledictionem: benedictionem si obedieritis mandatis Dei vestri, maledictionem, si non audieritis, *Deut. 11.*

Mens iusti meditabitur obedientiã, *Prov. 15.*

Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servat & facite, *Matth. 23.*

Obedite præpositis vestris & subiacete eis: illi enim rationem reddunt pro animabus vestris, *Heb. 13.*

PATRES &c. Non semper malum est, non obedire præcepto, cum Dominus iubet ea, quæ sunt contraria Deo, tunc ei obediendum non est, *Aug.*

Quid iniquius, quam velle sibi obtemperari à minoribus, & nolle obtemperare maioribus, *Aug.*

Obedientia, non servili metu, sed charitatis affectu servanda est, non timore pœnæ sed amore iustitiæ, *Greg.*

Obedientia sola virtutes est, quæ menti cæteras virtutes inserit, insertasq; custodit, *Greg.*

Si vis esse sapiens, esto obediens, sic enim scriptum est: concupiscis sapientiam, serua mandata, & Dominus dabit illam tibi *Bern.*

Perfecta obedientia legem nescit, *Bern.*

OPUS, & INTENTIO BONA.

O*Peratio bona ubique homini necessaria est*: Voluit Deus ut in Paradiso homo operaretur: dicitur enim *Gen. 2.* Posuit Dominus hominem in Paradiso ut operaretur & custodiret illum: sic nullus status quantumvis bonus conservari potest nisi benè operando. Et iterum de homine extra Paradisum posito dicitur, Emisit eum extra Paradisum ut operaretur terram, & additur, In sudore vultus tui vesceris pane tuo, *Genes. 2.*

Arguuntur à Christo qui stabant tota die otiosi, & dicit illis, Ite & vos in vineam meam, & pro diversitate operis diversa merces retribuitur, *Matth. 20.*

Servus qui accepit quinque talenta, & cum eis lucratus est alia quinque à Domino laudatur, sed qui nihil operando abscondit pecuniam Domini sui, talentum perdit, & à Domino reprobatur, *Matth. 25.* Ex opere bono cognosci electos indicat Christus dicens, *Si filii Abrahæ estis opera Abrahæ facite, Ioan. 8.*

Operantis intentionem plus Deus attendit quã opus. Cain obtulit de frugibus terræ munera Domino, & Abel de gregibus, optimo scil. affectu, & intentione, ideò respexit Dominus ad Abel & munera ejus, ad Cain verò non respexit, *Gen. 4.*

Opera & prodigia in speciem similia fecit Moyses & ministri Pharaonis in Ægypto, sed quia hæc non erant sincera, nec in Dei nomine, non potuerunt Domino accepta esse, *Exodi 7.*

Ozias Rex Iuda voluit incensum super Altare Domini adolere, quod in se opus bonum est, sed quia benè, & licito modo non fiebat, Rex subito lepra à Deo percussus fuit, *2. Regum c. 6.*

Opus bonum comparat Apostolus Sementi, cujus modica etiam grana, non modicum fructum adferunt. Et ut ad operandum animet. Qui, inquit, parcè seminat parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus de benedictionibus & metet, *2 ad Corinth.*

Vide supra *Intentio, Adulatio* &c.

ORATIO.

O*Rare debent Prælati pro suis subditis, ut suis orationibus a populo iram Dei avertant*. Sic cum post adorationem vituli Deus populum vellet destruere, Moyses eorum prælatus pro eis ferventer oravit, & veniam meruit à Domino invenire, *Exodi 32.* Propter orationem Moysi absorptus est ignis, qui devorabat castra murmurantium præ labore, *Num. 11.* Pro afflicto populo ignitis serpentibus oravit Moyses, & erecto serpente æneo à Deo remedium habuerunt, *Num 21.* Samuel dixit ad populum: Absit à me hoc peccatum, ut cessem orare pro vobis: Ostendens peccare prælatos qui pro suo populo non orant, *1. Reg. 12.*

Orare debent omnes homines pro peccatoribus, & inimicis. Sic devotè oravit Abraham Deum ut parceret Sodomitis, *Gen. 18.* Moyses multoties

toties exoravit ut Deus plagam averteret ab AEgypto, & licet AEgyptii essent mali, fuit tamen à Domino sæpius exauditus, *Exodi* 8. 9. & 10. Salvator noster pro inimicis orare nos docuit, *Matth*.5. Et ipse pro Crucifixoribus suis oravit, *Lucæ* 23. Ferventiùs oravit Stephanus pro suis persecutoribus quam pro seipso quia pro se orans stetit pro suis persecutoribus genua flexit.

Orare debet homo tribulatione ut de adversitatibus liberetur. Sic Tobias cœcus uxoris improperiis tribulatus confugit de orationis remedium, *Tobiæ* 3. Filii Israel tribulati ab Holoferne orantes ad Dominem clamaverunt, *Iud.* 4. Afflictus Mardochæus pro se, & populo Dominum exoravit, *Hester* 4. Azarias & socii ejus in tribulatione fornaci ad orationis remedium confugerunt, *Daniel*.3. Ionas afflictus in ventre ceti oravit, & salvus à Domino est eductus. *Ion*. 2. Quando Petrus servabatur in carcere, oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, & liberatus est, *Act*.12.

Places Deo oratio brevis & humilis. Sic oravit leprosus qui genu flexo rogavit Dominũ dicens; Domine si vis potes me mundare, *Matth*. 8 *Marc*.1. Humiliter oravit Centurio pro paralytico servo, indignum se reputans præsentia Iesu Christi, *Matth*. 8. Ad orandum nos humiliter inducit exemplum Publicani, qui brevibus verbis meruit remissionem omnium peccatorum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori, ut habetur *Lucæ* 8.

Oratio debet esse assidua. Non dimisit Daniel propter Regis decretum, quin oraret ter in die flexis genibus, sicut antè consueverat facere, *Daniel. cap*.6. Ad hoc idem hortatur nos Dominus dicens, Oportet vos semper orare & nunquam deficere, *Lucæ* 18. Ad orationis constantiam etiam Dominus nos inducit exemplo viduæ, quæ judicem cũ importunitate judicare petebat; & exemplo amici qui panes instanter sibi petiit commodari, *Luc*. 18.

Orant quidam & non exaudiuntur, quia nõ bene petunt, vel indigni sunt quia accipiant bona. Sic David orantem pro populo, licet valdè devotè oraverit, Dominus non exaudivit, quia non erant tunc digni exaudiri, 2. *Reg*.12. Sic reprobata erat oratio Ieremiæ, quando dicebat ei Dominus, Noli orare pro populo isto, nec sumas pro eis laudem vel orationem, quia non exaudiam eos, *Ierem*. 11. Iacobus dicit, Petitis & non accipietis eò quod male petatis, *Iacob*. 4. Populo indigno & malo dixit Dominus, Cùm multiplicaveritis orationes vestras non exaudiam vos, quia manus vestræ sanguine plenæ sunt, *Esaiæ* 1.

Oratio imperat remissionem peccatorum. Sic per orationem Moysis dicentis, Dimitte eis Domine noxam hanc, aut dele me de libro in quo me scripsisti: Dominus populo suo peccatum dimisit, *Exodi* 32. Propter hanc causam docuit nos Salvator ut peccatorum remissionem in oratione Dominica peteremus dicentes: Dimitte nobis debita nostra, *Matth*. 6. *Luc*. 11. In cujus figura dimisit Rex omne debitum servo qui eum rogaverat, licet postcà ex hujus nequitia debita dimissa repetita fuerint. *Matth*.18.

Oratio impetrat filios in sterilitate. Nam Isaac deprecatus est Dominum pro uxore sterili, & filios meruit obtinere, *Genes*. 25. Anna similiter devotè Deum oravit cum lacrymis, & filium à Domino impetravit, 1. *Regum*. 1. Helisæus hospitæ suæ sterili impetravit à Domino filium: quem similiter suis orationibus resuscitavit. 4. *Reg*.4.

Oratio facit Deum operari miracula. Nam per orationem Heliæ clausum est cœlum ne plueret, & per orationem ejus ad pluviam est apertum, 3. *Regum* 17. Martha & Maria Dominum orarunt & impetrarunt Lazarum suscitari, *Ioan*. 11. Decem leprosi orantes ad Dominum, meruerunt recipere sanitatem, ut habetur, *Lucæ* 17.

Similis est oratio scalæ Iacob per quam homines animo & conversatione à terrenis ad cælestia ascendunt. Est enim oratio ascensio mentis in Deum.

Oratio est instar Thuris suavissimi, cujus odor in cœlum ascendit & Deum oblectat, sicut ait Psal. Ascendat deprecatio mea sicut incensum in conspectu tuo.

Sicut corpus vivit per animam, sic anima vivit per orationem. Oratio est sicut Armatura qua Christianus se contra mundi, carnis, & dæmonis assultus defendere debet.

VIDE EX BREVIARIO. Oratio *non consistit in solis verbis*, Dom. 3. Sept. fer. 4. l. 3. Domin. 1. Pentec. fer. 3. *Magister ejus Christus*, fer. ante Ascens. l. 1. fer. 6. Pent. 24. Aug. n. 3. l. 2. *negotiis nostris præmittenda*. Mart. n. 2. l. 1. 24. Aug. n. 3. l. 2. *Bona est cum jejunio & eleemosyna*, Dom. Sept. 3. fer. 5. l. 2. *& gratiarum actione* Dom. Epiph. fer. 2. l. 2. & fer. 4. l. 3 ibidem, *qui petit alienum a salute, nihil impetrat*. 1. Commun. plur. Mart. Pascali n. 3. l 3. Vera oratio *Publicanos justificat*. Dom. 10. n. 3 *dæmones pellit*, Dom. 3 Sept. fer. 4. *Montes transfert*, 17. Nou. n. 2. Locus *orationis principaliter est Templum*, Pl. 5. fer. 2 ad laud. Ps. 25. fer. 4 ad prim. *in quo etiam efficacior promisso facta est*. Commun-

mun. Dedic. n.1.3. *Pro invicem orare Deo gratum est*. fer.6. Pentec l.2. 14. Sept.n.1.l.3 Dom.2. Pentec. fer.4. l.2. Dom.2. Septemb. Sabb. *pro inimicis orandum*.2. Maii n.2.l.3. Octav Steph. n.1.l.3 *Vivi benefaciunt, orando pro mortuis*, 4. Maii l.2.

Sententia selecta de Oratione.

Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis &c. *Ioannis* 16.

Petite & accipietis ut gaudium vestrum sit plenum. *Ioannis* 16.

Humilium & mansuetorum semper placuit deprecatio. *Iudith* 9.

Cum oraveris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem in abscondito &c. *Matth.*6.

Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam vobis, *Ioan.*14.

Qui diligit Deum, orabit pro peccatis; & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur, *Ecclesi.*3.

Vigilate & orate ne intretis in tentationem, *Matth.*26.

Qui obturat aurem suam ad vocem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur, *Proverb.* 21

Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint quodcumque volueritis, petetis & fiet vobis. *Ioann.*15.

Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, 1. *Ioan.*3.

Fili, in tua infirmitate ne despicias teipsum, sed ora Deum & curabit te, *Ecclesi.*38.

PATRES, &c. Multi languescunt in orando, & in novitate conversionis suæ ferventes orant: postea languidè, postea frigidè, postea negligenter, quasi securi sint; vigilat hostis, dormis tu, *August.*

Oratio tua locutio est ad Deum, quando legis, Deus tibi loquitur, quando oras, cum Deo loqueris. *Idem Aug. in Psal.*85.

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur, Quid enim infirmo sit utilius, magis novit medicus quam ægrotus, *August.*

Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, dæmonibus autem est flagellum. *Idem.*

Hæ sunt duæ alæ orationis, quibus volat ad Deum, si ignoscis delinquenti, & donas egenti, *Idem.*

Quum orans, clama non voce sed mente. Moyses ad bella non vadit, sed orat, & tum vincit Israel. *Hieron.*

Quando fidelis & humilis, & fervens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit. *Bernardus*.

Oratio serenat cor, abstrahit à terrenis, mundat à vitiis, sublevat ad cœlestia, *Cassiod.*

Dum cor non orat, nihil est quod lingua laborat. *Stan.*

P.

PATIENTIA.

Homo patienter ferre debet iniurias. Ioseph patienter tulit iniuriam quam ei fratres proprii intulerunt, eisque postea illatam iniuriam clementer indulsit, ut dicitur, *Genesis* 37. Citò oravit Moyses pro Maria sorore sua quæ eum offenderat murmurando, *Num.*12. David persecutionem sustinuit, quam ei proprius filius inferebat, 2. *Reg.*15. Tobias patienter tulit consanguineorum improperia pariter & uxoris, ut habetur *Tobiæ* 2.

Patienter debet homo ferre tribulationes, & pœnas à Deo, vel Dei causa inflictas. Sic Tobias excœcatus patienter sustinuit cæcitatem, *Tob.*2. Iob fuit patiens perdendo sua, & filios, & quasi se ipsum per gravem infirmitatem, *Iob* 1. & sequentibus. Eleazarus duros sustinit patienter pro legum observantia cruciatus, 2. *Machab.*6. Septem fratres cum pia eorum matre in suis tormentis, mirabilem patientiam habuerunt, 2. *Machab.*

Homo debet patienter offensas dimittere ex corde, non solum semel sed pluries. Nam Petro quærenti quoties dimitteret proximo, non solum septies, sed septuagies septies. *Matth.*18. Ad patienter portandū iniurias inducit nos Christus exemplo servi nequam, cui dimissa fuerant decem millia talenta, ut patet *Matth.* 18. Exemplum etiam patientiæ habemus in Christo tempore passionis, quia patientiam conservabit in verbis detractoriis, & contumeliis, in factis & illusionibus, & verberibus crucifixione, blasphemiis, & morte. *Matth.*26. *Marc.*14.

VIDE EX BREVIARIO. *Est omnium virtutum tutela*. Dom.5. Pasch.n.2. *nobis necessaria*, Comm.un.Mart. n. 2 *per eam perdita recuperantur*, Dom.2.Sept. Sabb. Dom.3 ibidem fer.5. *est melior, quàm arrogantia*, Dom.2. Aug Sabb. l.2. *debet esse constans*, Dom.5. Pasch.n.1.

Vide *Tentatio, Tribulatio, Perseverantia*.

Sen-

Sententiæ &c. de Patientia.

IMpatiens operabitur stultitiam. *Prov.* 14.
Patientia lenietur Princeps. *Prov.* 15.

Longanimus forti præstat, & qui animo suo imperat ei qui expugnat urbes. 16.

In patientia vestra possidebitis animas vestras *Lucæ* 21.

Charitas patiens est, benigna est, &c. 1. *Corinth.* 13.

Qui patiens est multa gubernatur sapientia qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam, *Prov.* 14.

Qui timent Dominum custodient mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius. *Eccles.* 2.

PATRES &c. Paratus debet homo esse iustus, & pius, patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos quærit. *August.*

Tu bonas tolera malos: nam & Christus Iudam, cum sciret furem esse, toleravit. *Idem.*

Tanto quisque minus ostenditur doctus, quanto minus convincitur patiens. *Gregor.*

Non est perfectè bonus, nisi qui fuerit, & cum malis bonus. *Idem.*

Nos sine flamma & ferro Martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter custodimus. *Idem.*

In propriis iniuriis patientem esse, laudabile est, iniurias autem Dei dissimulare, impium est. *Chrysostomus.*

Si vindicare vis, sile, & funestam ei dedisti plagam. *Chrysostomus.*

Sunt quidam mites, sed quam diu nihil dicitur, vel agitur, nisi per eorum arbitrio: patebit autem quam longè sint à vera mansuetudine, si levis oriatur occasio. *Bernardus.*

Dulcia non meruit, qui non gustavit amara. *Poeta.*

O passi graviora! dabit Deus his quoque finem. *Virgilius.*

Perfer & obdura, dolor hic tibi proderit olim.

Sæpè tulit lassis succus amarus opem. *Ovid.*

Læsa sæpius patientia, fit furor, *Valerius.*

Libenter feras quod necesse est, dolor patientia vincetur. *Seneca.*

Si magnanimus fueris, nunquam judicabis tibi contumeliam fieri. *Seneca.*

Summa est stultitia summo confici mœmore. *Cicero.*

PAX.

DEus pacem diligit. Patet ex his, quia in eius Nativitate Angeli pacem annunciaverunt, *Lucæ* 2. Pacem præcepit discipulis inter se habere, *Ioan.* 14. Pacem commisit Apostolis prædicare, *Lucæ* 10 *Matth.* 10. Pacem in testamento relinquit, *Ioan.* 14. Et post resurrectionem suam pacem discipulis suis nunciavit, ut habetur *Lucæ* 24. *Ioan.* 20.

Aliquando pacem perturbat invidia. Nam fratres Ioseph invidentes ei, non poterant ei quidam pacificè loqui. Ambitio etiam pacem perturbat, & discordias suscitat inter propinquos, ut patet in Davide, & Absalone ejus filio, 2. *Reg.* 15.

E contra, *Pacis colendæ amor*, patet in Davide erga Saulem se ubique hostiliter persequentem, quem cum in spelunca conclusum occidere potuisset, noluit eum attingere, sed maluit potius amicum prebere, & fateri se esse unum pulicem, indignum quem Saul persequeretur, & sic lenitate magis quam ullis armis Saulis iram, & invidiam superavit, eumque adegit ut Davidē in gratiam reciperet, & illum se meliorem ac justiorem esse fateretur, 1. *Regum. cap.* 24. & 26.

Voluit expressè Deus Templum sibi à Salomone ædificari, ex eo quod esset Rex pacificus & à bellis abstineret, 1. *Paralip. c.* 22. Sic & nos Templum Dei esse non possumus, nisi in animo, cum aliis pacem conservemus.

Pax *falsa & ficta*, apparet in Antiocho, qui cum Arcem cum nomine Silon expugnare non potuisset, cum obsessis pacem simulavit, & juravit se eam servaturum, sed intra mænia receptus Arcem, & omnia funditus evertit, 1. *Machab.* 6.

Alcimus Sacerdos cum à Iudæis ad Demetrium Asiæ Regem defecisset, simulans tamen amicum esse suis fratribus & Iudæis, pacem illis juravit, & nihil se mali illaturum, sed postea ex illis sexaginta viros uno die crudeliter necavit, 1 *Machab.* 7.

Triphon simulata pace cum Ionatha, eum in urbem honorificè introduxit, sed mox clausis portis Ionatham comprehendit, & omnes qui cum eo venerant occidi jussit, 1. *Machab.* c. 13.

Sicut mundus non potest subsistere nisi inter Elementa terram, aquam, aerem, & ignem, sit pax & concordia: Sic omnis Respublica, & Familia perturbatur & dissolvitur, nisi pax sit inter cives, & domesticos.

Sicut dissonantia chordarum turbat musicam, ita discordia cordium & amorum perturbat familiam.

Pax est vinculum animorum, quam si sustuleris perit societas humana, & succedit confusio, sicut factum est per confusionem linguarum in ædificanda turri Babylonica.

VIDE EX BREVIARIO. *Cum Deo habenda*. Octav. Innoc. n. 1. l. 1. *Pax redditur, si cessaverit prævaricatio & peccatum*. Domin. 3. Novemb. Sabb. *Pro pace merito laudandus Deus*. Dom. 2 Advent. Sabb *pro victoria*, ibidem & Dom. 5. Aug. fer. 4. l. 3. Cantic. fer. 5. *est à Deo*, 30. Iun. n. 2. l. 3 *quamvis etiam impio detur*, Dom. 1. Novemb. n 1.

Sententiæ selectæ de Pace.

IPse est pax nostra qui fecit utraque unum, scil Christus. *Ephes.* 2.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis *Lucæ* 2.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, &c. *Ioann.* 14.

Non est pax impiis dicit Dominus, *Esaiæ* 48.

Pax multa diligentibus legem tuam Domine. *Psal.* 118

Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus *Psal.* 119.

Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. *Rom.* 12.

Non enim est Deus dissentionis, sed pacis. 1. *Cor.* 14.

Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una. *Act.* 4.

Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. *Matth.* 5.

PATRES, *&c.* Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. *Aug.*

Si Dei vocantur filii qui pacem faciunt, procul dubio satanæ sunt filii, qui pacem confundunt. *August.*

Melius est ut pereat unus, quam unitas. *Bernardus*.

Lingua quandoque pacem prædicat, sed sæpius turbat, *Hug. vict.*

Pax optima rerum.

Quas homine novisse datus est. *Silius*.

Pax plenum virtutis opus pax summa laborum.

Pax belli exacti pretium est. *Mantuanus*;

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes *Virg.*

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem. *Stan.*

Omne quod est, tam diu manet, atque persistit, quamdiu est unum, sed interit atque dissolvitur pariter atque unum esse desierit. *Boetius*.

Quietissimam homines agerent vitam in terra, si hæc duo verba à nativitate omnium tollerent, *meum*, & *tuum Seneca*.

PECCATUM.

PEccatum nocet homini, *quia multoties pœna corporali punitur*. Vt patet in Adamo, & Eva expulsis de Paradiso cum aliis pœnis. Sodomitæ etiam pœna ignis, & sulphuris sunt puniti. *Genes.* 19. Vxor etiam Loth, quæ peccavit contra præceptum Domini se vertendo retrò, & in statuam salis est conversa, *Genes.* 19. Pharao etiam propter peccatum cognovit se flagellari dicens, peccavi in Deum verum. *Exodi* 10. Quia filii Israel multoties Deum offenderunt, ab eo sæpius flagellati sunt *Num. Iud. Iosue, Regum, Iudith*, & per totum quasi vetus testamentum, &c.

Peccatum à Deo clamat vindictam Sicut illud de quo dixit Dominus ad Cain: Vox sanguinis fratris clamat ad me de terra *Genes.* 18. Clamor peccatorum vestrorum in aures Dei Sabaoth introivit. *Iacobi* 5.

Scriptura comparat peccatum cum Igne ardente, qui hominem absumit. Cum Serpente venenato, *Eccles.* 11. *Quasi à facie colubri fuge peccatum*. Et cum Gladio ancipiti: *Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas plaga illius non est sanitas*, Ibid.

S. Cyprian. Serm. de lapsis. Peccata sunt lapsis, quod Grando frugibus, quod turbidum Sydus arboribus quod armentis pestilens vastitas quod navigiis sæva tempestas.

Peccator, quia transgreditur decem Dei præcepta, decem plagis AEgypti punitur. Prima plaga est Sanguis, quia peccator meretur mortem, 2. est Rana, quia volvitur in sordibus peccatum, 3. est Cimficies, propter aculeum conscientiæ, 4. est Musca, quæ ad candelam alas suas stultè comburit, ita peccator igne infernali, 5. Pestis animalium, quia habet animam peste peccati infectam, 6. Vesica turgens, per peccatum luxuriæ, aut superbiæ, 7. Grando significat morbos, & pœnas cælitus immissas, 8. Locusta omnia devorans, opera peccatoris infructuosa, & sine merito, 9. Tenebræ densissimæ, sunt cæcitas peccatoris à via salutis aberrantis, 10. Mors primogenitorum, indicat mortem animæ propriæ & maled. ctionem posteritatis juxta psalmistam; *Semen impiorum peribit*. Et sicut AEgy-

ptii

ptii cum Pharaone post has plagas fuerunt submersi in mari rubro, ita peccator in mari igneo inferni, qui paratus est diabolo & angelis eius.

VIDE EX BREVIARIO. Peccatum *mortale animam occidit*, Dom.4. Quadr. serm. 5. Dom. 15. Pentec. *cælo excludit*. Dom. infra Ascen. num.2. *venialis & mortalis differentia*, Dom.3. Quadrag. fer.3 l.3. & fer.3. infra Oct. Corp. Christi n.3. l.3. Domin.5. Pentecost. n 3. Scandalum *est magnum malum*, 8 Maii n.3.29. Sept n.3. *causa alterius peccati*, Dom.8. Pent. num,2.

Vide singula peccata in particulari *Superbia, Auaritia, Luxuria, &c.*

Sententiæ &c. de Peccato.

SEnsus & cogitatio humani cordis in malũ prona sunt ab adolescentia. *Genes.* 8.

Non est ei bene, qui assiduus est in malis. *Eccles* 12.

Et qui in uno peccaverit, multa bona perdet. *Eccles.* 9.

Non est enim homo qui non peccet, 3. *Regum* 2.

Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est 1 *Ioan.* 1.

Per quæ quis peccat, per hæc & punietur *Sapient.* 11.

PATRES &c Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc desinit esse iustus sanctus, vel cum affectu teneat sanctitatem. *August.*

Qui pectus suum tundit, & se non corrigit peccata solidat, non tollit. *August.*

Non regnet peccatũ in vestro mortali corpore; non dicit non sit, sed non regnet: inest peccatum quum delectaris, regnat cum consenseris. *August.*

Nolite contemnere venialia, quia minima sunt, sed timete, quia plura sunt, plerumque enim bestiæ minutæ multæ necant. *August.*

Timenda est ergo ruina multitudinis, etsi non magnitudinis, *Idem.*

Maior est culpa, manifestè quam occultè peccare, dupliciter enim reus est qui apertè delinquit, quia & agit, & docet *Isidorus.*

Nihil peccant oculi, si non oculis animus imperet. *Seneca Phil.*

Si male fecisti, mox respice vulnera Christi.

Per miserere mei, tollitur ira Dei. *Stan.*

POENITENTIA.

POEnitentia non debet differri vsq; ad senectutem, vel mortem. Hoc est etiam Consilium Sapientis, *Ne tardes venire ad Dominum, & non differas de die in diem.* Ad hoc facit Parabola de servis vigilantibus, & expectantibus Dominum suum, quia diem & horam mortis penitus ignoramus: Nam secundum Gregorium, nihil certiùs morte, nihil incertiùs hora mortis.

Pœnitentia debet esse cũ dolore cordis. Sic peccatrix mulier pœnitens lachrymis pedes Domini lavit, *Luca* 7. Fortè quia Dominus vidit magnam contritionem mulieris in adulterio deprehensæ, levem ei pœnitentiam dedit, dicens: Vade, amplius noli peccare, *Ioanne* 8. Petrus postquam negando Dominum peccavit, foras exiens, fleuit amarè, *Matth.* 26.

Pœnitentia post contritionẽ requirit peccatoris confessionem. Dominus transtulit peccatum à Davide, quia ad reprehensionem Nathan se humiliter accusavit, dicens se peccatum cõmisisse, 2 *Reg.* 12. In cuius figura Dominus decẽ leprosis pœnitentibus dixit, ite & ostendite vos Sacerdotibus, & sequitur, dum autem irent mundati sunt, *Luca* 7.

Vide *Confessionem.*

Pœnitentia post Confessionem requirit integram satisfactionem. Hæc maxime consistit in asperitate ieiuniorũ, devotione orationis, & largitione eleemosynarum. Viri Niniuitæ fecerunt pœnitentiam induti sacco, & ieiunaverunt, & Deus indulsit, *Iona.* 3. Machabæus & qui cum eo erant deprecabantur Dominum, capita cinere aspergentes, & lumbos accincti ciliciis, ad crepidinem templi provoluti, 1. *Machab.* 3.

Libenter Deus recipit peccatores ad pœnitentiã. Sic Christus Magdalenam recepit, & multũ commendavit, ut habetur *Luca* 7. Ad hoc facit exemplũ de filio prodigo, qui benignè fuit receptus à patre, *Luca* 15. Deus de se testatur, Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur & vivat: Et Christus ait, Non veni vocare iustos, sed peccatores.

VIDE EX BREVIARIO. Pœnitentia *est via ad cælum*, die 4. Epiph. n. 3. & die 6. ibid. *non est differenda*, Dom.5. Aug. n. 2. Conversio, *ad conuersionem peccatoris tria miracula concurrunt*, Dom.3. n.3 l.1.

Sententia selecta de Pœnitentia.

POEnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum. *Matth.* 3.

Dico vobis quod ita erit gaudium in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente quã super nonagintanovem iustis, qui non indigent pœnitentia. *Luca* 15.

Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra. *Act.* 3.

Fili peccasti, non adjicias iterum, sed & de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur. *Eccles.* 21.

Nisi conversi fueritis gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, & paravit illum. *Psal.* 4.

Ne differas de die in diem, nam subito venit ira illius. *Eccles.* 5.

Septies de die cadet iustus, & resurget, impii autem corruent in malum. *Proverb.* 24.

PATRES &c. In tribunal mentis ascende contra te, & reum te constitue ante te. *Augustinus.*

Pœnitentia sera raro vera. *Idem.*

Sunt multi quos peccare non pudet, sed pudet pœnitere: ò incredibilis insania! de vulnere ipso non erubescis, & de ligatura vulneris erubescis. *Idem.*

Peccauit David, quod solent Reges, sed pœnitentiam egit, flevit, ingemuit, quod non solent Reges. *Ambrosius.*

Apud Deum non tamen valet mensura temporis, quam doloris. *Idem.*

Fit plerumque gravior Deo, amore ardens vita post culpam, quam in securitate torpens innocentia. *Idem.*

Quis in seculo peccavit enormius Paulo? quis in religione gravius Petro? Illi tamen pœnitentiam meruerunt assequi. *Petrus Chrysologus.*

O pœnitentia! quid de te noui referam, omnia ligata tu solvis, omnia clausa tu reseras, omnia aduersa tu mitigas, omnia contrita tu sanas. *Cyprianus.*

Vtile propositum est sævas extinguere flammas.

Nec servum vitiis pectus habere suum. *Ouid.*

Principiis obsta, sero medicina paratur.

Cum mala per longas invalvere moras. *Idem.*

Adagium. Sero sapiunt Phryges. *Cicero.*

PERSEVERANTIA.

HOmo non debet desistere à bono iam incepto. Alias accidit exemplum de homine deridendo, qui cæpit ædificare, & non potuit consumare. *Luca* 14. Tobias remansit in timore Domini, licet plaga cæcitatis ei obvenisset. *Tobia* 2.

Perseverandum est in toleratione tormentorum pro Nomine Christi, & defensione Fidei. Exemplo Eleazari qui omnia tormenta perseveranter sustinuit, ne faceret contra legem, 2. *Machab.* 6. Stephanus firmiter perseveravit, duros ictus lapidum alacriter sustinendo, donec Christo moriens Spiritum commendaret, *Act.* 7.

Perseuerandum est in malorum operum detestatione. Quia respiciendum non est retrò post egressum de societatem malorum, ne accidat homini sicut uxori Loth post egressum de Sodomis, quæ retrò aspiciens in statuam salis est conversa, *Genes.* 19. Socii Danielis multum constantes & perseverantes fuerunt, ne statuã quam erexerat Nabuchodonosor adorarent, *Daniel* 3.

Laurentius Iustinianus *lib. de. ligno vitæ c.* 10. comparat Perseverantiam cum viatore, qui non solet ab incepto itinere desistere donec ad destinatum terminum perueniat. Cum bellatore, qui non discedit de loco certaminis nisi obtenta victoria. Cum architecto, cui non sufficiet posuisse fundamentum ædificii, nisi ad culmen perducat. Cum agricola, qui frustra seminat, si nolit messem exspectare.

Quid prodest Navarcho quod totum pelagum fæliciter emensus sit, si tandem sua incuria patiatur in portu naufragium? Quid iuvat medicum per multa pharmaca ægri salutem promovisse, si postea manum subtrahat, eumque interire permittat. Rhetor non in orationis exordio, sed in peroratione plausum accipere solet. Ita in studio salutis aut virtutis parum est inchoare, nisi per perseverantiam ad optatum exitum perveniatur, ita fere S. Chrysost. Hom. 24 ad Hebræos.

Vide *Patientia.*

VIDE EX BREVIARIO. Perseverantia *petita impetrat*, Dom. 1. Quadrag. 22. Iulii, n. 2. 17. Aug. n. 2.

Sententia &c. de Perseverantia.

ESto firmus in via Domini, *Iob* 17.

Nemo mittens manum ad aratrum, & re-

respiciens retrò, aptus est regno Dei, *Luc.* 9.

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare: nonne prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt ad perficiendum? *Luca* 4.

Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit, *Matth.* 10.

In disciplina perseverate *Heb.* 12.

Sic currite ut comprehendatis, 1. *Cor.* 9.

PATRES &c. Non requiruntur in Christiano initia sed finis, *Hieronymus*.

Vos fratres exhortamur in Domino, ut propositum vestrum in Domino custodiatis, & usque ad finem vitæ perseveretis, *August.*

Incassum bonum agitur, si ante vitæ terminum deseratur: quia & frustra velociter currit, qui priusquam ad metas venerit, deficit, *Gregorius*.

Bonam vitam ego puto, mala pati, & bona facere, & si perseverare usque ad mortem, *Bernardus*.

Perfer & obdura dolor hic tibi proderit olim, *Ovid.*

Resiste: magnis in malis vinci malum est. *Seneca*.

Principium nihil est, si non vis tangere metam,

Præmia dat finis, principiumque nihil.

S.

SABBATHI OBSERVATIO.

Sabbathum interpretatur requies. Quia in Sabbathis seu festis debet homo quiescere ab omni opere servili, & festa celebrare: quia requievit Dominus die septimo ab omni opere suo quod patraverat, *Gen.* 1. Ob hanc causam filii Israel colligebant manna pro die festo in duplici mensura, ut Sabbatho feriarentur. Mulieres sanctæ paraverunt aromata ad ungendum Christum, sed Sabbatho siluerunt, *Marc.* 19. In huius figura requievit Dominus die Sabbatha in sepulchro, *Luca.* 23.

Benedixit Dominus diei septimo quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, *Genes.* 2.

Sabbathŭ non custodientes debent corripi & puniri. Nam colligens ligna in Sabbatho iussu Domini fuit lapidatus, *Num.* 15. Arguit Neemias calcantes torcularia, & portantes onera in die Sabbathi, *Neem.* 11. Vide Catechef. de præcepto. 2. Decal. & præcept. Ecclesiæ.

VIDE EX BREVIARIO. Sabbathi observatio. *Magna illius olim reverentia fuit*, Dom. 1. Oct. n. 1. & Dom. Oct. n. 2. *non violatur per opera misericordiæ*, Dom. 3. Quadr. fer. 5. lect. 2. & Sabb. infra Pentec. Dominicus dies *etiam permittit laxare animum*, die 3. Dec n. 3. l. 2.

SAPIENTIA. PRUDENTIA.

Sapientia & prudentia in rebus agendis est optima gubernatrix vitæ humanæ. Exemplum est in *Rebecca* muliere prudentissima, quæ direxit filium suum Iacob quomodo possit parenti suo placere, & illius benedictionem obtinere præ suo fratre primogenito Esau; & postea prudenter illum recedere fecit à conspectu fratris sui Esau, donec eius ira cum tempore desineret; *Gen. cap.* 37. Et ipse Iacob postea prudenter egit demulcendo fratrem suum & mittendo ei munera, potius quam litigando, & eius iram in se provocando, *Ibidem*.

Summa fuit sapientia Iosephi in domo Pharaonis, somnia Regis sapienter exponendo, & famem prædicendo, & omnia recte ordinando, & fratres qui ipsum vendiderunt pacificè & amicè excipiendo, *Gen. cap.* 41.

De Davide in ipsius laudem dicitur, 1. *Reg. c.* 18. quod in omnibus prudenter se agebat etiam tunc quando apud Regẽ Achis se quasi fatuum simulabat, ut sic illæsus ab eo dimitteretur, 1. *Reg.* 21. Sapientis enim est in loco & tempore suo desipere.

Abigael sapienter admodum Davidem à marito suo Nabal graviter offensum placavit, munera præmittendo & se illi humiliter subjiciendo, 1 *Reg. c.* 5.

Salamon item inter duas mulieres, de infante utrius esset, summa sapientia diremit, quasi volens infantem inter utramque diuidere, & sic veram illius matrem exploravit, 3. *Reg c* 3.

Rex Ezechias intelligens Regem Assyriorum venire ad Hierosolymam obsidendam, sapienter præcepit capita fontium extra civitatem obturari, ne exercitus hostilis aquam haberet, *Paralip. c.* 32. Sic oportet fontes & occasiones vitiorum impedire, & amputare.

Prudentia Reginæ Estheris & Mardochæi in liberando populo suo ab exilio quod Aman illis paraverat, pulchrè describitur *in libro Esther. c.* 5. 6. 7.

Daniel adolescens sapienter duos senes ex ipsorum ore convincit,& Susannam innocentem à morte liberavit, *Dan.c.*13.Idem sapientissimè Nabuchodonosoris somnium exposuit,& ab eo honorari meruit, *Dan.c.*2. Christus iubet Apostolos,& fideles esse prudentes sicut serpentes,& simplices sicut columbas, *Matth.c.*10. Vnde patet prudentiam non in versutia, & fraude, sed in simplici veritate,& virtute positam esse.

Virgines pingue in Euangelio, *Matth.cap.* 25. dicuntur à Christo prudentes, quia curarunt in lampadibus suis oleum habere, id est, bona opera, fidem, charitatem &c.

Similitudo est primò inter Sapientes & bonos Medicos, sicut enim Medici sanant morbos corporis. Sic Sapientes curant infirmitates,& passiones animorum.

Sapientia est instar Odoramenti fragrantissimi, quia non tantum Sapientem, sed etiam alios vicinos,& qui cum illo agunt Sapientia, & doctrina sua oblectat & meliores facit. Hinc Regina Saba aliique concurrebant, ut audirent Sapientiam Salomonis.

Socrates apud Stobæum *sermon.de virtute* comparat Os sapientis, Ianuæ templi, qua aperta, & altaria, & Sanctorum imagines, & pulcherrima virtutum simulacra conspiciuntur.

Sicut Navarchus novit se ventorum mutationibus variis accomodare, & ita ad portū pervenire; sic etiam Sapiens per prospera & adversa tendit ad Deum, ut finem ultimum, & portum salutis æternæ.

Sapientia est instar Salis, quia per eam condiuntur mores hominum ne sint insulsi & à corruptione vitiorum conserventur.

Sapientis Mores in multis moribus Divinis assimilatur: Deus maximè omnium intelligit, & minimè omnium loquitur, ita Sapiens. Deum per peccata hominum maximas iniurias patitur, & minimè turbatur, ita Sapiens. Deus præsens est inter omnes totius orbis mutationes,& ipse nunquam mutatur, ita Sapiens. Deus extra seipsum beatitudinem & solatium non quærit; ita Sapientis propriū est ab animo suo rectè disposito omnem suam lætitiam & felicitatem habere, & solatia à creaturis non emendicare. Hæc sunt prima veræ sapientiæ ac felicitatis principia.

Principium aliud maximæ sapientiæ cum aliis tradit ipse Cicero lib 5.Tuscul an.Moderari & ulcere cupiditates.Sicut(inquit)Stultitia, etsi adepta est quod concupivit, nunquam tamen se consecutam putat,ad alia, & alia inhians? sic Sapientia semper eo contenta est quod adest, & ita nunquam illam sui pœnitet.

Sententia de Sapientia, & Prudentia.

Fons sapientiæ Verbum Dei, *Eccl.* 1.
Trahitur sapientia de occultis, *Iob* 28.

In malevolam animam non introibit sapientia, *Sapient.* 1.

Initium sapientiæ timor Domini, *Ps.* 110.

Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt, *Prou.*1.

Sapiens timet & declinat à malo. *Prou* 14.

Neminem diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat, est enim hæc speciosior sole, *Sapient.*7.

Sapiens non odit mandata & iustitias, *Eccles.*33.

Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat vt sit sapiens, *Cor.*3.

Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, *Rom.*1.

Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum, 1.*Cor.*3.

PATRES &c. Sapientia vera est noscere seipsum.

Ad veram sapientiam pervenire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia desipiunt, *Gregor.*

Sapientia illa clara est, non quæ in verbis volat, sed quæ virtutibus constat, *Greg.*

Discat qui nescit, nam sic sapientia crescit, *Stan.*

Odi sapientem, qui non est sibi ipsi sapiens, *Menander.*

Non ætate, verum ingenio adipiscitur sapientia, *Plautus.*

Istuc est sapere, qui vbicumque opus sit, animum possit flectere, *Terentius.*

Consilia omnia verbis prius experiri, quam armis, sapientem decet, *Terentius.*

Nihil sapienti necesse est, *Seneca.*

Sapientia est sanitas animi, *Cicer.*

Nihil est turpius, quam sapientis vitam, ex insipientium sermone pendere, *Cicer.*

PRVDENTIA.

Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

Vbi non est gubernator, populus corruet, salus autem ubi multa consilia, *Prou.*11.

Melior

Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis, *Sapien.6.*

Filii huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sunt, *Luc.16.*

Verba prudentum statera ponderabuntur, in fatuorum cor illorum, *Ecclef.21.*

Stultus si tacuerit sapiens reputabitur, *Prou.*

Estote prudentes sicut serpentes, quia prudentia absque bonitate malitia est, & simplicitas absque ratione stultitia nominatur, *Hieronymus.*

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa, *Stan.*

Fac mala, dic multum, si vis te reddere stultum, *Idem.*

Qui non os claudit, quod non vult sæpius audit, *Idem.*

Prudentiæ est futuram iniuriam præcavere. *Democritus.*

Prudentes possumus dicere providentes. *Cicero.*

Si prudens fuerit animus tuus, tribus temporibus dispensetur, præterita cogita, præsentia ordina, futura prævide. *Seneca.*

Non potest esse iucunda vita à qua absit prudentia. *Cicero.*

Adag. Annosa vulpes haud capitur laqueo. Eum auscukta, quia quatuor sunt aures, id est, qui multum audit antequam loquitur.

SPES, FIDVCIA.

Sperare debet homo bonum repromissum, licet differatur. Multis annis exspectavit Abraham filium, quia Centenarius erat quando natus est ei Isaac, *Genes.21.* A promissione facta Abrahæ usque ad ingressum seminis sui in terram promissionis fluxerunt anni 460 *Genes.* 15. Erat Simeon in Ierusalem diu exspectans consolationem Israel, id est, adventum Christi, *Lucæ* 2. Ascensurus Christus in cœlum præcepit Apostolis, ne descenderent, sed expectarent promissum Patris, *Actor.1.*

Sperare debet homines consolationem in tribulatione. Afflictus corpore, spoliatus rebus, orbatus filiis sic dicebat Iob, Si occiderit me in ipso sperabo, *Iob* 13. Parentibus Tobiæ irridentibus eum & dicentibus? Vbi est spes tua? Respondit, Filii Sanctorum sumus, & vitam illam speramus, quam daturus est Dominus his qui fidem non mutaverunt ab eo, *Tob.2.* Cum Susanna esset morti condemnata, erat cor ejus in Domino fiduciam habens, *Daniel* 13.

Spes & fiducia in Deum rectè comparatur stellæ polari, ad quam nautæ in tempestate respiciunt & cursum dirigunt: sic nobis in omni tribulatione respiciendum est ad Deum & ejus auxilium ac promissa, ut cursum hujus vitæ rectè & securè dirigamus ad portum salutis. Præclarè hanc spem & fiduciam explicat totus *Psalmus* 90 *Qui habitat in adiutorio Altissimi &c.*

Spem nostram Lucernæ comparat S. Augustinus *in Enchir.* Lucerna, inquit, animæ spes ejus, ab illam operatur omnis homo quidquid boni ad spem facit, & in nocte ardet lucerna nostra. Oleum hujus lucernę est verbum Dei & ejus promissa, quæ faciunt, ut lucerna spei nostræ non extinguatur.

Sicut peregrinantium labores & tędia relevat spes perveniendi in suam Patriam, sic labores hujus vitæ multum mitigat spes perveniendi ad patriam cælestem: hic enim sumus *hospites & advenæ super terram*, ut loquitur Apostolus.

Spem nostram vocat *Laurentius Iustinianus, in ligno vitæ cap.2.* Columnam firmissimam qua totum spirituale ædificium sustentatur, spe autem deficiente, totum ædificium corruit in barathrum desperationis.

E contra spes quæ extra Deum reponitur in Homine, aut favore, aut opibus, est instar Arundinis, cui si innitaris statim frangitur & te in lapsum præcipitat, est etiam instar myricæ sive terræ siccæ ac sterilis in qua nihil crescit, & nullum fructum habes, post inanem laborem: Hinc rectè *Hieremias* Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus, *Hier. c.17.*

VIDE EX BREVIARIO. Spes, Commun.non Pontif.num.3.lect.2.*&* Octob.Ascent. num.2. lib.2.

Vide *Fides, Benignitas Dei.*

Sententia selecta de Spe & Fiducia.

QVi sperat in Domino beatus est, & non infirmabitur, *Prov.16.*

Beatus vir qui confidit in Domino, *Ieremia* 17.

Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, *Psal.39.*

Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam, *Psal.72.*

Si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est, *Sapient* 3.

Spes hypocritæ peribit, *Iob* 8. Spes impiorum deficiet, *Prov.10.*

Fides credit, spes, & charitas orant, *Augustinus*.

De ipse incassum præsumit, qui timere Deum in suis operibus temnit, *Gregor.*

Qui nihil potest sperare, desperet nihil. *Seneca*.

Sola spes hominem in miseriis consolari solet. *Cicero*.

Qui duos insectatur lepores, neutrum capit. i. in eos qui nimis multa simul sperant.

Corvum delusit hiantem. *Horat.* in raptorem spe sua frustratum.

SVPERBIA.

Superbia ducit hominem ad ruinam. Ideò Christus dicit, qui se exaltat humiliabitur, *Matth.* 23. Volentes superædificare turrim in cœlum dispersi sunt per divisionem linguarum, *Gen.* 11. Graviter fuit punitum peccatum elationis David, quando superbe populum numeravit, 2. *Reg.* 24. Aman qui volebat ab omnibus honorari fuit in patibulo suspensus, *Hest.* 7. Nabuchodonosor per superbiam depositus est de solio, & gloria ipsius ablata est, *Dan.* 4. Balthasar per superbiam interfectus est, & Darius successit ei, *Dan.* 5. Herodes superbè indutus, cum populus ei acclamaret laudes divinas, ab Angelo est percussus, *Actorum* 12.

Superbi similes sunt Fumo, qui sua levitate in altum extollitur, & ipsa elatione in magnum globum intumescit, sed quanto globus ille fit altior, tanto magis evanescit, sic superbus, quanto magis exaltatur, tantò citiùs deficit, *Ita S. Aug. in Psal.* 36.

Similis est superbus Ebrioso, qui optimo vino abutitur ad vertiginem & insaniam, sic homo per superbiam suas virtutes vertit sibi in arrogantiam & iactantiam, & aliorum contemptum, *ita S. Hier.*

Quemadmodum corpus perdita humorum recta temperie fit obnoxium omnibus morbis, ita animus amissa humilitate omnibus passionibus & vitiis exponitur, & redditur tumidus, temerarius, imprudens, arrogans, & tantùm non stultus, ut vix seipsum amplius cognoscat.

Quemadmodum avari quanto plus opum accumulant, tantò magis se egere existimant, ita superbi & arrogantes quanto maiori honore fruuntur, tantò magis magisque cupiunt honorari.

Quod in corporibus Tumor, hoc in animabus superbia est, sicut enim corpus quod immodicè turget sanum esse non potest, ita & animos tumidorum dicimus mentis sanitate carere, *S. Chrysost. Homil.* 13. *in Timoth.*

Vt in area extollitur Palea super triticum, non quod sit dignior, sed sit levior, sic in hac vita superbus fertur supra humilem, non ob meritum & virtutem, sed ob vanitatem & falsam opinionem.

VIDE EX BREVIARIO. Superbia *quid sit*, Dom. infra Ascens. n. 2. l. 2. Domin. 2. Septemb. num. 2. lect. 3. *Initium omnis peccati*, 2. Novemb num. 3. lect. 1. Gloriatio vana *perdit beneficia accepta*, Dom. 2. Septembris num. 2. lect. 3.

Vide *Humilitas*.

Sententiæ selectæ de superbia. V. supra de Humilitate.

Audeo dicere superbis, utile esse cadere in aliquod apertum & manifestum peccatum unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant, *August.*

Vermis divitiarum est superbia: difficile est ut non sit superbus qui dives est; tolle superbiam & divitiæ non nocebunt, *August.*

Humilitas homines sanctis Angelis similes facit, & superbia ex Angelis dæmones reddit. *Augustinus*.

Superbia de superis cælestibus ad ima præcipitat, humilitas ab imis ad alta levat, *Bernad.*

Superbia de Angelo diabolum fecit, & homini mortem intulit, *Cassiod.*

Omnis fere diligit sibi similem, solus superbus odit elatum, unde inter superbos semper sunt jurgia, *Cassiod.*

Omnis insipiens arrogantia & plausibus capitur, *Menander*.

Video nos, nihil aliud esse præter simulachra quædam, quotquot vivimus, ut umbram levem, *Sophocles*.

Inquinat egregios adiuncta superbia mores, *Claudianus*.

Est verum verbum, frangit Deus omne superbum.

Cum fex, cum limus, cum res vilissima simus,

Vnde superbimus? nescimus quando perimus, *Stan.*

IACTANTIA. Filia est superbiæ.

Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, *Rom.* 1.

Dum causa iactantiæ pauper pascitur: etiam ipsum misericordiæ opus in peccatum convertitur, *Isidorus*.

Mirabile iactantiæ genus, ut non possis putari

tari sanctus, nisi sceleratus appareas, *Bernard.*

Iactantia non est vitium laudis humanę, sed vitium animę perversę amantis humanã laudem, spreto testimonio conscientiæ, *August.*

Qui sese laudat, laudis se munere fraudat.

T.

TENTATIO.

T*Entat Deus aliquando hominem ut probet illum*: Sic tentavit Abraham & dixit ei, tolle filium tuum quem diligis & offer illum, *Gen.* 22. Dixit Dominus ad Philippum: Vnde ememus panes ut manducent hi? hoc autem dicebat tentans eum, ipse verò sciebat quid esse facturus. *Ioan.* 6. Postquam Tobias fuit cæcatus sustinuit tentationem, quam permisit Deus pervenire illi, ut posteris exemplum patientiæ daretur, *Tob.* 2. Iudith dixit tempore obsidionis, memores esse debetis quomodo tentati sunt patres, ut probarentur si verè colerent Deum, *Iudith* 8. Iob propter multas tribulationes dicebat, probavit me Dominus quasi aurum quod per ignem transit, *Iob* 23. Tentavit Deus Petrum ambulantem supra mare per ventum validum, id est, tribulationem, *Matth.* 14.

Non debent homines Deum tentare: Sicut populus Israel multoties tentavit Deum in deserto, *Num.* 8. Oziam qui statuit populo terminum, reprehendit Iudith, dicens: Qui estis vos qui tentatis Deum, *Iudith* 8. Iudæis quærentibus, si licêret censum dare Cæsari, tu Iesum caperent in sermone, reprehendit eos, dicens: Quid me tentatis hypochritæ? *Matthæi* 22. Cum ejecisset Iesus dæmonum & locutus est mutus, quidam tentantes eum quærebant signum de cœlo, *Matth.* 16. Petrus increpans dixit Saphyræ uxori Ananiæ, Quid convenit vos tentare Spiritum sanctum, ut patet *Act.* 5.

Tentat Diabolus mentiendo, unum pro alio ostendendo: Sic falsò dixit Evæ: Nequaquam moriemini, & promisit bona ex transgressione: Eritis sicut Dii, *Genes.* 3. Salvatori etiam ostendit regna mundi, dicens mentiendo. Hæc omnia dabo tibi si cadés adoraveris me, *Matth* 4.

Tentationes volentes vitare, sapientia uti debent in resistendo. Christus a dæmone tentatus in gula, superbia, & avaritia, ad quæ possunt omnes aliæ tentationes reduci, sapienter ostendit quomodo oporteat nos tentationes superare, *Matth.* 4.

VIDE EX BREVIARIO. Tentatio *fit suggestione, consensu, delectatione*, Domin. 1. Quadr. num. 3. l. 3. *tam de bono quam de malo periculosa est*, Dom. Pass. n. 2. l. 3.

Vide *Tribulatio, Consolatio divina*.

Sententiæ selecta de Tentatione.

QVi non est tẽtatus, pauca novit, *Ecclesi.* 34.

Filii, accedens ad servitutem Dei sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, *Ecclesi.* 2.

Fidelis Deus qui non sinet vos tentari supra id quod potestis, 1. *Cor.* 10.

PATRES. Vita nostra in peregrinatione non potest esse sine peccato, & sine tentatione, *Augustin.*

Tantum admittitur diabolus tentare, quantum tibi prodest ut exercearis, *Idem.*

Hostis noster quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit, *Gregor.*

Humanum est in corde tentationem perpeti, dæmoniacum totum est in tentationis certamine superari, *Gregor.*

In tentationibus esto fortis, multos enim majorum nostrorum illæ arguerunt, *Bern.*

Diabolus quando decipere quemquam tentat, prius ad naturam uniuscuiusque intendit, & inde se applicat, unde aptum hominem ad peccandum aspicit, *Gregor.*

Bellum grave quia occultum, *Cassiod.*

Vide intra sententias plures, Verbo *Tribulatio*.

TIMOR DOMINI.

O*Mnis Dei timor, etiam ex motu pænæ, per se bonus, & utilis est contra peccatum*: Timor Domini expellit peccatum, *Eccl.* 1. Beatus homo qui semper est pavidus, *Prov.* 28 verebar omnia opera mea, sciens quia non parces delinquenti, *Iob* 9. Et ideò à S. Bonav. timor comparatur ostiario, qui stare debet ad ostium cordis, ne permittat inimicum intrare, scilicet dæmonem, peccatum, tentationes, & pravas cogitationes. S. Bernardus multas breviter similitudines & encomia de timore adducit, in *Cant. serm.* 86. Timor verecundus & castus est omnium ætatũ ornatus: est splendida gemma morum in vultu adolescentis: est bonæ spei nuncius: est bonæ indolis index: est testis innocentiæ: est lampas pudicæ mentis. Est famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes naturæ laus, insigne totius honestatis.

Timere debet homo Deum omni tempore. Quia in hac vita non potest esse securus. Nam Angeli in cœlo, & primi parentes in terrestri Paradiso peccaverunt, ut patet *Genes.* 3. & *Esaie*

Esaiæ 4. Loth qui inter pessimos peccatores in Sodomis fuit bonus, tamen postquam exivit est inebriatus & cum filiabus peccavit, *Genes.* 19.

Timor Domini facit hominem à peccatis desistere, & cavere. Obstetrices Deum timuerunt, ideò non necaverunt filios Hebræorum, *Exodi* 1. Eleazarus nolens vetita manducare, ait: Domine propter timorem tuum libenter hæc patior, 2. *Macbab.*

Timor Domini causa est quod homo benè operetur & obligat Deum. Ideò voluit Dominus filiis Israël timorem incutere, & legem cum tonitru & igne dare, *Exodi* 20. Iosaphat docuit judices ut timor Domini esset inter eos si benè vellent regere populum. Plus timens Tobias Dominum quàm Regem, rapiebat corpora occisorum & sepeliebat ea, ut patet, *Tobiæ* 2. Item commendatur Iob, quod esset bonus, justus, & timens Deum, *Iobi* 1.

Timorem Domini non habentes graviter puniuntur. Nam omnes quos misit Rex Babylonis ad inhabitandum Samariam non timuerunt Deum, & misit Deus Leones qui interfecerunt eos, *Reg.* 17. Ionas qui Deum non satis timuit tempestatem meruit, id nautæ videntes, timuerunt Deum, *Ion.* 1. Ob hanc causam dixit Dominus: Timete eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam, *Matth.* 10.

Sicut qui transit angustum Pontem semper timet ne cadat antequam ad terram firmam perveniat, sic Christianus inter angustias & pericula hujus vitæ semper metuit ne labatur in peccatum, antequam veniat ad statum securum vitæ æternæ.

Sicut necesse est ut semper timeat qui Thesaurum portat per loca prædonum insidiis infesta, ita necesse est in decursu hujus vitæ formidare, ubi infestissimi animarum prædones, dæmon, mundus, caro nituntur, nos pretioso divinæ gratiæ thesauro spoliare.

Quemadmodum Fræno opus est equiti ne à ferociente equo per avia & devia abripiatur, ita fræno timoris divini opus est, ne ab indomitis cupiditatibus & vitiis nostris in interitum præcipites abripiamur.

Sicut pueri in Scholis à negligentia ac petulantia deterrentur dum vident socios suos examinari & supplicio affici, ita nos ex aliorum interitu debemus nobis formidare, & clamare ad Dominum, confige timore tuo carnes meas.

Vti soli radius quando per foramen domum ingreditur quæ in ea sunt illuminat, ita si timor Domini fuerit in anima, efficitur omnia sua peccata etiam minutissima observet, *Climacus de discret. grad.* 26.

Sicut per Corium acu perforatum prius seta, & post eam filium ingreditur, sic timor Domini in animam hominis charitatem & justitiam introducit, *S. August. in Epist S. Ioannis.*

VIDE EX BREVIARIO. Timor Domini discendus, Dom. 5. Nov. n 2 l. 3. *timor sanctus est salutaris*, Dom. 1. Aug. n. 2.

Vide supra *Pænitentia, Humilitas.*

Sententiæ selectæ de Timore Domini.

INitium Sapientiæ timor Domini, *Prov.*

Timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam *Matth.* 10. *Luc.* 12.

Noli altum sapere, sed time, *Rom.* 11.

Beatus homo qui semper est pavidus, qui verò mentis est duræ corruet in malum, *Proverb.* 28.

Qui timet Dominum nihil negligit. *Ecclesiast.* 7.

Timor Dei initium dilectionis ejus. *Ecclesiast.* 25.

Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum Domine. *Psal* 60.

Beatus vir qui timet Dominum: potens in terra erit semen ejus, gloria & divitiæ in domo ejus, *Psal.* 111.

Timenti Dominum bene erit in extremis & in die obitus sui benedicetur, *Eccles.* 1.

Plenitudo sapientiæ est timere Deum, *Ibid.*

Qui timet hominem cito corruet. *Proverbiorum* 29.

Si Deus pro nobis, quis contra nos *Rom.* 8.

PATRES, Deum time & mandata ejus observa, hoc est omnis homo, ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil est homo, *Bern.*

Facile deviat à justitia, qui in causis non Deum, sed homines pertimescit, *Chrysost.*

Si amor Dei te tenere non potest, saltem teneat & terreat timor judicis, *Gregor.*

Stultos in summa pericula mittit.
Venturi timor ipse mali, fortissimus ille est
Qui promptus metuenda pati, *Lucan.*
Degeneres animos timor arguit, *Virg.*
Audaces fortuna juvat timidosque repellit.
Parva necat morsu spatiosum vipera taurũ.
A cane non magno sæpe tenetur aper. I.
Parvi etiam timendi *Ovid*
Stultitia est timore mortis mori, *Cic.*

Stultum est timere quod vitari non potest. *Idem.*

Tutissima res est nil timere præter Deum. *Idem.*

Adag. Vmbram suam metuere. *Plato.*

In eos qui pueriliter minima trepidant.

Item,

Item, ante tubam trepidat.

Domi Leones, in acie Vulpes. In eos qui in suos sævi, in subditos imperiosi, in alios nihil audent.

TRIBVLATIO.

T*Ribulationem libenter & patienter sustinenter sequitur consolatio*, Nam Ioseph plus crevit & prosperatus est in exilio, quã si fuisset inter fratres suos, *Genes.* 14. Quanto magis Pharao filios Israel affligebat, tantò plus multiplicabantur, & crescebant, *Exod.* 1. Heliam persecutum à Iezabel Angelus confortavit, & panem & aquam ei attulit, 3. *Regum* 19. Excæcatum & derisum Tobiam Dominus multipliciter est, *Tobiæ* 2. & 10. Pueri in camino ignis receperunt angelicam consolationem, cum quibus Nabuchodonosor vidit similem filio Dei, *Dan.* 3. Vnde per Psalmistam dicit Dominus, Cum ipso sum in tribulatione.

Tribulationes veniunt propter peccata hominũ. Ideò fratres Ioseph dixerunt. Meritò hæc patimur, *Genes.* 42. Quia post obitum Iudæ Machabæi surrexerunt iniqui & peccatores, facta est fames magna, 1. *Mach.* 9.

Tribulationum remedium est oratio. Nam in tempore tribulationis clamaverunt ad te & exaudisti eos, *Num.* 9. Susanna in damnatione mortis posita non habens recursum ad humanum adiutorium, flens oravit & respexit in cælum *Dan.* 11.

Sicut Avis à canibus circumdata & in terra posita, non habet refugium nisi elevet se in altum, & volet versus cælum, ita homo in tribulatione.

VIDE EX BREVIARIO Tribulatio *In tribulatione non deficiendum*, Sabb. post Ciner *ex ea aliæ virtutes oriuntur*, Octob Innoc. n. 1. & 2. *Quare immittatur* Dom. Pasch n. 2. 5. Maii, n. 3. l. 3. Domin. 11. Pentec. n. 2. l. 1. A Egritudo *morbi aliquando vitia significant*, Sab. Pent lect. 3. Dominica infra Ascens. n. 2. Malum *sæpè in melius bonum permittitur* Fest. Epiph. n. 2. l. 2. & Domin. Septuag. n. 2. l. 3. *Inter malos viuere magna virtus*, Dom. 1. Septemb. n. 2 l. 3. Paupertas, *est parens aliarum virtutum*, 2. plur. MM. n. c. l. 3. Persecutio *facit Ecclesiam crescere*, 3. Iu ii *n.* 2. 8. Nou. n. 3. l. 2. *duo genera eius*, 26. Iunii, n. 3. l 3. *non timenda*, ibid & 14. Oct. n. 3. l. 3.

Vide *Tentatio, Patientia*.

Sententiæ selectæ de Tribulatione.

SI bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus, *Iob.* 2.

Probasti cor meum & visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas, *Psal.* 19.

Multæ tribulationes iustorum, *Psal.* 33.

Sicut igne probatur argentum, & aurum in camino, ita corda probat Dominus. *Prov.* 17.

In paucis vexati in multis bene disponentur, quoniam Deus tentavit eos &c. *Sap.* 3.

Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis, *Eccles.* 27.

Infirmitas gravis sobriam facit animam, *Eccles.* 31.

Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam &c. *Matth.* 5.

Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam, *Matth.* 10.

Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam, *Lucæ* 24.

Gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patientiam operatur &c. *Roman* 5.

Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio &c. *Rom.* 8.

Sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis, 2. *Cor.* 4.

Omnes qui pie volunt vivere in Christo Iesu persecutionem patientur, 2. *Timot.* 3.

Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius 1. *Petri.* 2.

PATRES &c. Intelligat homo medicũ esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, *August.*

In fornace ardet palea, & purgatur aurum: illa in cinerem vertitur, & illud sordibus exuritur, *August.*

Nullus servus Christi sine tribulatione est: si putas te non habere persecutiones nondum cœpisti esse Christianus, *Idem.*

Si promissa patris bene agnovisti, non timeas flagellari sed exhæredari, *Idem.*

Aurem cordis tribulatio aperit, quam sæpe prosperitas huius mundi claudit, *Gregor.*

Cum recognosco Iob in sterquilinio, Ioannem esurientem in eremo, Petrum extensum in patibulo, Iacobum decollatum ab Herodis gladio, cogito qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobat, qui ita dure affligit, quos amat, *Gregorius*.

Parva toleramus, si recordemur, quid biberit ad patibulum, qui nos invitat ad cælum, *Cassiodorus*.

Dulcia

Dulcia non meruit qui non gustavit amata.
Vide Sent de *Patientia* & *Tentatione*.

V.

VERITAS.

Veritas apud malos homines odium parit. Sic Zacharias filius Ioiadæ verè, & juste arguebat Regem, & Principes, quod Dominum & eius legem dereliquissent, & ideò in odium veritatis ad imperium Regis Ioas lapidatus fuit, 2. *Paralip. c.24*. Achior quia narrabat vera quæ Deus fecit populo Israelitico, indignatus est illi Rex Holofernes, & coactus est exulare, *Iudith.c.6*. Cum Propheta Baruch ex volumine legis prædixisset Regi Ioachim vera de futura captivitate Israel, jussit Rex volumen in ignem projici, *Hierem. c.36*. Et Hieremias Propheta, quia civitatis Hierusalem captivitatem prædixit, in lacum missus fuit, *Hierem. c.38*. Et Daniel quia apertè probavit idolum Beel non esse Deum, in locum leonum missus fuit, unde ipsum Deus & veritas liberavit. *Daniel c.7*. Quia Ioannes Baptista veritatem dixit Herodi *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, in carcere decollatus fuit, *Matth.c.4*. Cæcus à Christo illuminatus, quia Pharisæi veritatem apertè dixit, extra Synagogam eum projecerunt, *Ioannis 9*. Quando Apostoli Principibus Sacerdotum de doctrina Christi vera prædicabant, cæsi fuerunt, & jussi ne de Christo amplius loquerentur, *Actuum c.5*.

Cur denique passi sunt tot Martyres, Confessores, & hodie verbi divini prædicatores tot injurias, & contumelias patiuntur? Nisi quia veritatem liberè annunciant, & aliorum erroribus assentiri nolunt.

Qui veritatem studiosè sectantur, Similes sunt illis qui ex visceribus terræ aurum effodiunt: & qui è profundo maris gemmas pretiosas ac lucidissimas educunt.

Comparat S. Augustinus Epist. 9. Veritatem Christianam cum pulcherrima Helena Græcorum pro qua nostri martyres, tot sæculis fortius dimicant, quam Græci pro sua Helena adversus Troianos.

Bonorum ingeniorum est veritatem amare, & non pulchra verba, quid enim prodest clavis aurea, si aperire non potest, hoc est, ad veritatem ducere, idem *S. August. l. 4. de doct. Christiana c.2*.

Sicut perdix optimus est cibus, non tamen si proponatur crudus; sic etiam veritas debet proponi excocta & condita sale prudentiæ, id est, suo tempore, & loco.

Sententiæ selectæ de Veritate.

Super omnia vincit veritas, *Esdræ 3*.
Scuto circumdabit te veritas eius, *Ps.90*.
Veritas Domini manet in æternum, *Psalmus 116*.

Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos, *Ioan.8*.

Ego sum via, veritas, & vita, *Ioan.14*.

Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces &c. *Matth.22*.

Ergo in hoc natus sum & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati, *Ioannis 18*.

PATRES &c. Veritas dulcis est, & amata, quando dulcis est parcit, & quando amara curat, *August*.

Si de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum quam veritas relinquatur. *August*.

Ille veritatis defensor esse debet, qui cum rectè sentit, loqui non metuit nec erubescit. *Ambrosius*.

Veritas sola liberat, sola salvat, sola lavat, *Bernardus*.

Non amat veritas angulos, *Idem*.

Obsequium amicos, veritas odium parit: scil. apud perversos, *Terentius*.

VOTUM.

Votum offerunt Deo homines tribulationibus oppressi ut liberentur. Debellato Israel & ablata præda, votum vovit Israel Deo, & posteà victor fuit *Num.21* & *Iudith. 20*. Viri qui erant in navi cū Iona tempore tempestatis timentes immolaverunt hostias, & voverunt votum Domino, *Ionæ 1*. Antiochus postquam percussus est à Domino insanabili plaga, vovit se mirabilia facturum, si evaderet mortem, *2.Machab.9*.

Votum indiscretum non debet homo facere, aut servare. Tale votum fecit Iephte quando promisit immolare quod primò ipsi occurreret, *Iud. 11*. Pro indiscreta & mala causa vovit Absalon, volens rebellare patri, *2.Reg. 15*. Crudele votum & impium fecerunt Iudæi dicentes, & devotione vovimus nos nihil gustare donec occidamus Paulum. *Act 23*.

Votum facientes debent votū reddere. Ideò Anna quæ vovit pro filio obtinendo, statim cum obtinuit filium adimplevit votum, *1 .Reg. 2*. Aza Rex Iuda pater suus obtulit in domo Domini aurum & argentum, ut ostendatur quod ali-

aliquādo vota Patrum debent reddere filii & hæredes, *2. Paral.* 15. Omnis populus post victoriam venit in Hierusalem, & tulerunt holocausta, vota sua, *Iudith* 6.

ZELVS BONVS.

Zelus bonus est arguere acriter delinquentes. Nam videns Neemias onera portantes, & uxores ducētes alienigenas, & obiurgavit eos, & acriter arguit, *Neemia* 13. Confidētes arguit Helias errantem populum, & Prophetas Baal fecit occidi, 3. *Reg.* 18. Miro zelo fervebat Ioannes Baptista, dicens Iudæi, Genimina viperarum, &c. *Matth.* 3. *Luca.* 3. Et arguendo Herodem, dicens, non licet tibi fratris tui uxorem habere, *Matth.* 14. *Marc.* 6. Durè increpavit Dominus Scribas, & Pharisæos, dicens, Vę vobis Scribæ & Pharisæi &c. *Matth.* 23. Ardenti zelo Stephanus arguebat Iudæos, dicens, dura cervice, &c. *Act.* 7. Paulus cum fervore reprehendit Elymam quando dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, *Act.* 13.

Zelus bonus est etiam punire acriter iniuriam Deo inferentes. Moyses iratus est de vitulo iacto à populo, & tabulas confregit, & populū arguit, & eos acriter punivit, *Exodi* 32. Multum placuit zelus Domini, quem habuit Phinees, quando transfodit adulterantes, *Num.* 25. Præcepit Iosue Achior lapidari, & supellectilem eius comburi, quia tulerat de anathemate, *Iosue* 7. Magnus erat zelus Marathiæ, qui trucidabat homines impios super aram Domini, 1. *Machab.* 2. Plures eiecit Dominus vendentes & ementes de templo, facto flagello de funiculis, *Ioan.* 2. *Luc.* 19.

ZELVS INDISCRETVS.

Zelus indiscretus est, quando correctio non procedit ex iustitia, sed ira vel vindicta. Sic Abisai voluit amputare caput Semei maledicentis David, sed David id non permisit, 2. *Regum* 18. Ionam iratus propter hederam desiccatam, volebat ut Deus destrueret Civitatem, *Iona* 4. Iacobus & Ioannes irati, quia nuncii Domini non fuerunt recepti, voluerunt ut ignis de cęlo descenderet, & consumeret non recipientes, sed Christus reprehendit eos, *Luc.* 9

Zelus erat indiscretus Iudęorum pro observatione Sabbathi, quando Christum reprehendebāt quod in Sabbato infirmos curaret, *Matth.* 12. Item quando arguebant discipulos Christi esurientes, quod in Sabbato spicas evellerent, & manducarent, *Matth.* 12. Non erat etiam discretus zelus Discipulorum qui indignè ferebat, quod Magdalena effuderit super caput Domini, Iuda obmurmurante quod pretium istius unguenti non daretur egenis, *Matth.* 26 Arguit etiam Dominus Petrum, quia ardore & zelo non satis considerato amputavit auriculam servi Principis Sacerdotum, *Matth.* 26. S. Paulus ante suam conversionem zelo non bono æmulator existens paternarum traditionum, trahebat Christianos viros ac mulieres vinctos in Hierusalem, *Actor.* 8. Denique Iudæi vidētes quod uniuersa Civitas conveniret ad audiendum prædicationem Pauli & Barnabæ, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, *Actor.* 13.

Homo zelosus, sed indiscretus est sicut Equus generosus, qui frænum non habet, currit in incertum, in vepres, in foveas, & seipsum & alios lædit aut præcipitat.

Sicut corpus in quo prædominatur humor cholericus, alimentum etiā optimum in choleram & bilem noxiam convertit; sic etiam zelus imprudens optimas actiones corrumpit & noxias facit.

Sicut oculus cui per spiciliū viride imponitur non discernit colores, sed omnia etiam candida, ipsi apparent viridia: sic zelus hominis indiscreti nequit discernere inter bonum & malum, iustum & iniquum, sed omnia etiam iudicio imprudenti accomodare, & suo pedecurvo omnia metiri. Vide *Correptio fraterna, Charitas, Ira, Inuidia.*

Vt in Apparatu præcedenti qualibet Materia promptius reperiatur, hic singulorum Titulorum Indicem suo ordine subnecto.

SYL-

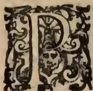
SYLLABVS APPARATVS

Alphabetici præcedentis.

PRAXIS
DICTIONEM CONFICIENDI
EX
Apparatu præcedenti, & sequenti in Doctrina Christiana.

§. I.

Praxi conficiendi primam partem Dictionis.

Rima pars dictionis, facile componi poterit ex sola Narratione *Evangelii qu d præsenti Die occurrit, adhibita quadam amplificatione, & ornatu oratorio magis obvio, & ex rei natura desumpto. Ars autem huius amplificationis in eo consistit primo, ut singulæ partes Evangelii pluribus verbis & sententiis ad populi captum familiari modo exponantur. per interrogationes, responsiones, similitudines, comparationes dicti vel facti Evangelici, cum factis aut moribus populi præsentis, ut ad imitationem virtutis, aut fugam vitii excitetur, ut infra in exemplo ostendetur.*

Secundo, assignando causas *cur singula à Christo dicta aut gesta fuerint, v. g. ad nostram doctrinam, ad panem malorum, præmium bonorum, &c.*

Tertio, expendendo modum *rei gestæ, v. g. quanto cum amore, aut dolore, aut patientia res quæ narratur à Christo, aut alia persona, gesta fuerit.*

Quarto idem declarando aliqua comparatione aut similitudine quales supra in Apparatu ad singulos fere Titulos subiiciuntur. Debet autem eiusmodi similitudo *non verbo absolvi, sed per partes deduci, comparando singulas ejus proprietates cum re aut persona cui illam applicare intendimus. Exempli causa: quando Amorem Dei cum Igne comparamus, oportet considerare Ignis proprietates, & illas cum Amoris effectibus conferre: hoc modo: Sicut Ignis expellit frigus, ita Amor pellit tempore & negligentiam in obsequio divino: Ignis dissolvit glaciem, ita amor cor peccatoris in lachrymas resolvit: in igne purgatur aurum & alia metalla, per amorem anima à peccatis expiatur: igne accenso domus illuminatur, ita amor replet hominem lumine gratiæ divinæ: ignis semper ascendit sursum, amor divinus semper animam à rebus terrenis ad cœlestia attollit, &c. Simili modo alia* exempla, *& similitudines, quæ breviter assignantur, poterunt latius deduci, & ad præsentem materiam applicari.*

Hoc autem ut facilius fiat, in singulis dictis aut factis latius exponendis, considerandæ circumstantiæ quæ memoriæ causa hoc versiculo aptè comprehenduntur. Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

Cujus rei brevem methodum & exemplum ante oculos ponemus in enarrando Evangelio Dominicæ primæ Adventus de extremo judicio, quæ infra inter Dominicas prima occurret.

Primæ partis exemplum, Narratio Evangelii.

PRoponitur nobis (Auditores) hodie Evangelium de secundo Christi Adventu, & de signis præcedentibus judicium extremum.

Quis illa nobis proponit: Ipse Christus, Deus, & homo, judex vivorum & mortuorum, æterna veritas, quæ neminem potest fallere, quia est bonitas infinita, nec potest ipse falli, quia rerum omnium etiam futurarum scientiam habet.

Cur ea nobis Pronunciavit? ut præparemus nos ad judicium futurum per bona opera; ut deleamus peccata præterita per pœnitentiam, ut caveamus peccata futura in extremo judicio severè vindicanda, *simile*: sicut latrones solent abstinere à rapinis quando vident coram severo judice sibi brevi comparendum esse.

Quomodo Christus illa prædicit? summo affectu erga nostram salutem, tanquam providus parens, qui sollicitè monet filium ut caveat à periculo tempestatis, aut incendii futuri.

Audite igitur ejus verba. *Erunt signa*. Sed ubi illa signa apparebunt ut possimus ea cognoscere? *In sole, & luna, & stellis*, nempe in loco maximè cospicuo, ante omnium oculos, in ipsis cœli luminaribus, ut nemo ea possit

sit ignorare. Vis scire *quaenam* erunt illa signa *in sole, &c.* Erunt eclipses, tenebrae, fulgura, & stellae de coelo cadentes. *Comparatio:* Cogita quo terrore concutimur quãdo ex aliqua parte coeli ingentes fragores audimus, & horrenda fulgura conspicimus, *quanto magis*, quando illa totum orbem occupabunt. *Transitio.*

Sed ne putemus signa iudicij extremi in cęlo tantum futura, pergit Christus; *Et in terris pressura gentium, prae confusione sonitus maris, & fluctuum. Quomodo* trepidabunt homines, & maxime peccatores ad hanc pressuram ex terra, & horrendum sonitum ex turbatis totius Oceani fluctibus; *Arescentibus (inquit) hominibus prae timore, & exspectatione quae superveniet uniuerso orbi. Nam virtutes coelorum mouebuntur. Quanto magis* debent commoveri corda peccatorum, & resolvi ad lachrymas poenitentiae, *simile*, sicut post magna tonitrua solent nubes in pluvias resolvi, *Transitio.*

Post haec tremenda signa in coelo, terra, & mari, videamus quid sequatur. *Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate.* O quam erit hoc signum iucundum Christi amicis, è contrario, quam erit formidandum eius inimicis. Veniet cum maiestate magna, *quare?* quia illum è coelo comitabuntur omnes Angeli, & coram illo in terra stabunt iudicandi omnes Reges, Principes, & universi homines qui ab initio usque ad finem mundi vixerunt, *simile*, sicut Rex solet summa cum maiestate, & frequentia comparere quando in publico tribunali iudicium exercet. *Simili methodo pergendum est, enarrando reliquam partem Euangelii.*

§. II.

Praxis conficiendi secundam partem Dictionis.

P*Ro secunda parte Concionis eligenda erit ex eodem Euangelio aliqua* sententia *particularis, quae erit idonea ad instituendum discursum de aliqua virtute, aut vitio, aut alia doctrina ex mente Concionatoris.*

Vt pro hoc discursu materia apta inueniatur, in Indice supra concinnato videnda erit virtus aut vitium aut alia doctrina circa quam sententia electa, praecipuè versatur; vt si sit Amor Dei, *vide in littera* A, *si sit* Iustitia, *vide in littera I, & sic de caeteris. Vbi nota quando est discursus de* Virtute *posse etiam materiam peti ex* Vitio *illi contrario, & contrà, v g. si agitur de* Amore, *videndus est etiam titulus de* Odio, *vel* Inimicitia, *vel* Inuidia.

Postquam in Indice inuenta est materia, & exempla ad mentem Concionatoris idonea, expedit illa debent illa Exempla cum aliquo ordine, & ornatu oratorio in charta describi, & deduci ad scopum à Concionatore intentum. Deductio autem illa ferè consistet in artificio, quod supra ostendimus in narratione Euangelii.

Exempli causa ex praesenti Euangelio eligitur haec particulari sententia: Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate, *nempe ad iudicandum. Quaeratur ergo in Indice* Iudicium, Iustitia, *& ex illi desumatur materia, & discursus iuxta methodum sequentem.*

Secundae partis exemplum, in Sententia deducenda.

T*Vnc videbunt Filium hominis venientem in nube, &c. Quinàm* videbunt? totus mundus, iusti, & impii simul congregati. *Quid* videbunt? Filium hominis scilicet Christum cuius passionem & mortem spreverunt. *Quare* tunc Christum videbunt in nubibus venientem? Vt de omnibus hominibus ex aequo, & bono iudicium exerceat. (Vide *Iudicium iustum*; & ex eo reliqua compone hoc modo) Index ut rectè iudicet debet causas diligenter examinare. Sic fecit Salomon Rex sapientissimus, 3. *Regum* 3. Quando duae mulieres de filio contendebant utra esset vera eius mater: ut veritatem exploraret voluit infantẽ in medio collocari, & deinde iussit sibi gladium afferri, dicens, se velle puerum inter utramque mulierem ex aequo dividere. *Quid* hic factum putatis? Mulier quae non erat vera infantis mater, nulla eius commiseratione tacta, voluit illum in duas partes dissecari. Altera vero totis visceribus commota ex templo iussit potius infantem vivum atque integrum alteri consignari. Hinc statim collegit Salamon causae veritatem, & huic tanquam verae matri totum infantem adiudicavit.

Praeclara quoque Sapientia eluxit in Daniele quae narratur, *Daniel* 13. In occulta causae veritate indaganda. Susanna nobilis Matrona à duobus senibus adulterii falso accusata ad extremum supplicium rapiebatur. Daniel, Deo impellente, Susannae innocentiã sibi explorandam suscepit. Quid hic faceret? Causa erat occulta, aderãt accusatores aerate & au-

& auctoritate graves, populus ad supplicium convenerat, Susanna jam jam lapidibus obruenda erat. (*Narretur decore reliqua historia, & veritas tandem detecta.*)

Ecce quanta cura & sagacitate opus est iudicibus, ut in rebus humanis occulta veritas detegatur. Sed Christo supremo judici in illa die nihil erit ignotum, nihil occultum, de quo dicitur, Iudex ergo cum sedebit, quidquid latet apparebit, nil in vultum remanebit. Quidquid in cubiculo, quidquid in sylvis, quidquid in tenebris, quidquid in intima cordis cogitatione gestum est, ante Iudicis oculos manifestè apparebit.

Cognitionem causę & criminis sequetur justitia: (Vide *Iustitia Dei*, & inde perge hoc modo.) Iustitia requirit ut qui peccando mala aliis intulerunt ipsis pari mensura mala infligantur. Superbus Aman odio incensus in Mardochæum eo quod sibi genua non flecteret, curravit erigi excelsum patibulum ut in eo suspenderetur: *Fusius Estheris 7.* Sed quid tandem factum? Supplicium quod alteri paravit ipse sustinuit. Nam à Rege Assuero morti judicatus est, ut ex patibulo quod Mardochæo erexit ipse penderet. *Aman* est peccator, qui non dubitat aliis facto, aut verbo, aut prava voluntate iniuriam inferre. *Assuerus* est *Christus*, qui peccatorem in extremo judicio pari supplicio adiudicabit. Hanc divinæ justitiæ mensuram, ut clarius intelligatis ponite ante oculos Viro iniquos qui curarunt Danielem in profundum lacum leonibus devorandum demitti, *Fusius ex Daniel. c. 14.* Conclusit Dominus ora leonum ne innocentem attingerent: Sed homines scelerati, qui Danieli iniuriam intulerunt in lacum coniecti ex templo à leonibus devorati fuerunt. Sic in extremo judicio instar Danielis homines innocentes à peccatoribus iniustè vexati stabunt illæsi & securi. Peccatores autem in profundum inferni lacum præcipitati à tartareis leonibus æternum cruciandi abripientur. *Plura exempla si velit ex eodem Indice.* Conclusio.

Cavendum igitur peccatum à justo Iudice tam severè vindicandum, cavenda iniuria proximi, cavenda superbia, cavenda invidia &c. *Descendendo ad particularia crimina de quibus Concionator cupit suos admonere, quæ etiam in Indice videri possunt, & per Exempla illic posita dilatari.*

§. III.

Tertiæ parti praxis & exemplum, ut supra de Sententia.

LEvate capita vestra quoniam appropinquat redemptio vestra. *Quis* hæc verba profert? Christus, qui non tantum est severus judex, sed etiam benignus consolator *Quibus* hæc dicuntur? Iustis & piis hominibus, qui in vita fuerunt iniuriis & tribulationibus oppressi, nec permissi caput attollere, tunc tandem in die judicii illis dicetur, *Levate capita vestra*. Vide *Tribulatio, Tentatio, Patientia*, & ex illis (sicut supra ex *Iustitia*) seligantur exempla Iosephi, Tobiæ, &c. quibus ostendatur justos, qui in hac vita multis tribulationibus opprimuntur in die judicii viso Redemptore habituros gaudium, gloriam, consolationem; pro quo videri potest in Indice, *Consolatio & Gloria æterna*. *Poterit, si velit, pergere ad aliam sententiam ex Evangelio eligendam, & ex indice deducendam juxta praxim jam assignatam.*

In fine autem debet Orator majori affectu, & vocis contentione perorare. Scopum etiam dictionis suæ repetere, & ardentius inculcare: quandoque per apostrophen sermonem ad Deum, aut Sanctos, aut alios pro re nata convertere: auditores denique ad proposita firma & scopo dictionis contentanea vehementius incitare.

Ad hæc plurimum conducunt, primo ante Concionem privata oratione gratiam cũ fructu prædicandi à Deo suppliciter postulare: Secundò, piæ meditationis exercitio affectum illum in se concitare, ad quem cupit auditores impellere: Tertiò, modum prædicandi in optimis Concionatoribus accuratè observare, eumque conari in praxim reducere, quantum propriæ naturę vires & inclinatio patietur: ille enim dicendi modus maximè placere solet, qui minimè affectus apparet.

Porrò, ut prædictus Apparatus & praxis ex eo concionandi facilius ab incipientibus in usum redigatur, assignamus infra per reliquas Dominicas, 1. Evangelium diei: Puncta sive sententias ex eo selectas, & conceptus de singulis punctis ac concionandum idoneos; Apponimus ad singulas sententias Titulum in Indice sive Apparatu contentum, ut ex eo in promptu habeat Concionator materiam idoneam ex qua sententiam suam & conceptum facilè & copiosè deducat.

Denique eandem praxi, qua nos pro singulis Dominicis & Festis, pro faciliori tantum

norma, aliquas sententias & materiam adaptavimus, poterit deinceps Concionator, cum placuerit, sententias alias ex eodem Evangelio eligere, & illas materiæ quam habet in Apparatu accommodare.

Ad extremum observa, materiam pro Dictione peti posse non tantum ex Apparatu, sed etiam ex Controversiis superius tractatis, & Exemplis aliisque in Catechesi infra inducendis, eorum Indices aut Titulos percurrendo, ubi pro omnibus Fidei mysteriis, & officiis justitiæ Christianæ exempla selectissima fusius deducuntur.

MATERIÆ Dictionis

In Dominicis per Annum.

DOMINICA I. ADVENTUS.

Evangelium, *Lucæ* 21. *Erunt signa*, &c.

I. Narratur totum Euangelium Dominicæ: *Erunt signa in sole, & luna, & stellis*, juxta praxim primæ partis supra.

II. *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate*. Adventus Christi erit peccatoribus tremendus, quia stricto judicio omnia occulta examinabit, & pœnam ex æquo retribuet. Vide ex Apparatu *Iudicium rectum, Iustitia divina*.

III. *Tunc videbunt* Hæretici Christũ in nube cum tremore, qui noluerunt illum in Eucharistia, aut in vera Ecclesia agnoscere V. *Eucharistia, Ecclesia. Tunc videbunt* Avari Christum in nube, qui illum noluerunt videre in paupere. V. *Eleemosyna. Tunc videbunt* Christum in nube lucida Operarii tenebrarum, qui non proposuerunt Deum ante conspectum suum V. *Luxuria, Astutia, &c.*

IV. *Levate capita vestra quoniam appropinquat redemptio vestra.* Iusti & pii qui in hac vita tribulationibus opprimuntur, in extremo iudicio levabunt caput cum gaudio, & consolatione Vide *Tribulatio, Consolatio*. Et infra *in Catech. c.5 in fine*. 4. *Novissima*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Erunt signa in sole, luna, & stellis. Posuit Deus tam multa & clara signa futuri Iudicii & Mortis: quia horum memoria maximi momenti est ad naturam conversionem, & virtutis exercitium, v. sup *Mors, Iudicium.*

Cælum, & terra transibunt. Omnia huius mundi sunt fluxa, & mutabilia ut honores, opes, sanitas, amici, præter solum Deum: ideò rectè additur. *Verba autem mea non præteribunt.* Quia veritas Domini manet in æternum, & ea sola hominem fœlicem facit. Vide supra in Apparatu V. *Veritas.*

Beatus, qui non fuerit scandalizatus in me. Scandalizantur in Christo qui nolunt sequi doctrinam, & exemplum illius, ut Humilitatem, Patientiam, Charitatem, &c. de quibus supra in Apparatu. Nihil magis scandalizat Ecclesiam Christi, quam improbitas Christianorum.

Dominica II. Adventus.

Matth. 11. *Cum audisset Ioannes &c.*

I. Narratio totius Evangelii, juxta praxim Narrationis supra.

II *Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi*. S. Ioannem in carcere, ita justorum vitam exercet Deus per vincula patientiæ, morbos, paupertatem, persecutiones in hoc mundo, &c. Nam ut purum aurum in igne probatur, ita justi in tribulatione. Vide in Apparatu, V. *Patientia*, & varia eius exempla, & documenta.

III. *Existis videre arundinem vento agitatam.* S Ioannes mansit in adversis constans, sed homines reprobi instar arundinis cum omni vẽto tentationis faciliè inclinantur ad peccatum. V. *Constantia, Peccatum*, & species peccati, *Superbia, Avaritia, &c.* Item *Catech cap. 3. de præceptis*.

IV. Contra Hæreticos, *Cæci vident, claudi ambulant &c.* Quomodo Fides (præsertim nova) debeat miraculis confirmari, vide supra in *Polemicis* part. 1. pag. 40.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

Cæci vident, claudi ambulant, etc. Matth. 11. Peccatores alii cœci, alii claudi, alii leprosi &c. & de hoc vide A lapide ad Ephes. 5. v. 1. item 1. Tim. 2. v. 8. fusè.

Quid existis in desertum videre arundinem vento agitatam. Fragilitas humana instar arundinis, quæ fortunæ ventis exposita est.

Hæc dici potest quantam fortitudinem Ioannes per tribulationem obtinuerit, quæ hominem Christianum decet, nam inconstantia multos à fide & virtute avertit. A lapide Eph. 4. v. 13. n. 140.

Abeun-

Abeuntibus illis cæpit Iesus dicere. Christianum est defendere honorem alienum juxta illud: *Omnia quæcumque vultis, ut faciant vobis homines,& vos facite illis*.

Beatus qui non fuit scandalizatus in me. Scandalizantur in Christo, qui non sequuntur doctrinam & exemplum eius, Nam illorum improbatis scandalosa est Christo & Ecclesiæ.

Dominica III. Adventus.

Ioan. 1. *Miserunt Iudæi &c.*

I. NArratio Evangelii, juxta praxim Narrat. vbique servandam.

II. *Tu qui es?* Homines superbi, & qui se jactant, solent alios interrogare, *Tu qui es?* Sed deberent potius interrogare,& examinare seipsos, & sua vitia. Vide in Apparatu *Iactantia,Superbia*.

III. *Ego vox clamantis in deserto*. S. Ioannes ex humilitate dicit se tantum esse *vocem*, quæ est res levissima. Sed melius id possunt dicere multi homines, qui tantum habent verba, & voces, & nihil veritatis. V. *Humilitas, Mendacium*.

IV. *Ego Baptizo in aqua*. Baptismus Ioannis tantum habebat aquam pœnitentiæ, sed Baptismus Christi confert etiam gratiam, & salutem. *Baptismus*, item in *Catech. c. 4*.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

COnfessus est, & non negavit, Ioannis 1. Mendacium homini noxium & perniciosum, qua propter omnibus ut pestis fugiendum, nã ex mendacio veluti ex fonte promanant, duplicitas, iniustitia, furtum, &c. Simplicitas, seu sinceritas amplectenda, è contra vero hypocrisis fugienda. Confessio recta, & sincera hominem ducit ad vitam cœlestem, duplicitas & hypocrisis ad vitam gehenalem.

Ego vox clamantis in deserto parate viam Domini. Humilitas Ioannis maxima fuit, & ex humilitate in tantum evasit sanctum, ut sacræ paginæ, non surrexisse majorem inter natos mulierum Ioanne Baptista, de eo testentur: si igitur ipsius vestigiis insistere velimus oportet in omnibus actionibus humilem esse, præcipuè tamẽ hæc virtus exercenda est dum nos ad sacram synaxim præparemus: deinde via, quæ est anima nostra, præparanda est, & videndum num illa recta sit, id est, num illa semper habeat rectam intentionem, num sit iusta, suum cuique tribuendo, quod suum est? Modus quo illa disponatur est confessio frequens fuga occasionum, emansio è consortio pravorum, bona proposita, &c.

Dominica IV. Adventus.

Lucæ 3. *Anno quintodecimo*. Nat. Evang.

I. PRædicans Baptismum pœnitentiæ. Pœnitentia neccessaria: est secundus Baptismus. V. *Pœnitentia, Baptismus, Confessio peccatorum* Eadem *in Catech. c. 4.*

Hæretici male negant *Baptismum Pœnitentiæ* per Confessionem, & Absolutionis Sacerdotis Vide *in Polemicis par. 1 pag. 131.*

II. *Parate viam Domini:* virtutes quæ requiruntur ad parandam viam Domini in nostra anima. V. *Amor Dei, Humilitas, Fides, Spes, Oratio, &c.*

III *Omnis mons, & collis humiliabitur*. Superbi sicut montes supra alios elati, à Deo dejiciuntur, & humiliantur. V. *Superbia*.

Nativitas Domini.

Lucæ 2. *Exiit edictum*. Narratio.

I. NAtus est nobis hodie Salvator. Quanta Dei bonitas, qui voluit Filium suum pro nobis incarnari, & in stabulo nasci. Vide *Benignitas Dei, Gratitudo erga Deum, Christus*.

II. *Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio*. Si Filius Dei è cœlo ad stabulum ad nos descendit, quomodo non debemus pro Deo nos humiliare, & mundi vanitates abnegare. V. *Humilitas, Abnegatio*.

III. *Gloria in Excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Homines bonæ voluntatis debent ex amore Christi habere pacem cũ Deo, cum proximo, cum propria conscientia. Vide *Pax, Concordia* Item *Odium, Invidia*.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

INclinavit eum in præsepio, quia non erat &c. Luc. 2. Cor nostrum tabernaculum esse debet Christi Iesu nascentis.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus &c. Divinæ perfectiones communicantur à Christo nato hominibus bonæ voluntatis.

Cum in formam Dei esset exinanivit seipsum 1 *Philip. 2.* Cur Dei filius se ad summam inopiam exinaniverit & humiliaverit? nempe ut nobis exemplum præberet quomodo nos in hoc mundo gerere debeamus.

Parvulus natus est nobis, Isaiæ 9. Facilius nobis cum Filio Dei parvulo saluris negotium

tractatur. 2. Datus est parvulus ductor pauperis & cœci hominibus mendicantis. 3. Datus est nobis Dei filius obses, & pignus nostræ redemptionis.

Transeamus usque in Bethlehem. Transeamus de via peccatorum ad viam virtutum. 2. Ignis cœlestis, & divinus absconditus sub cinere mortalis corporis.

Exultavit ut gigas ad currendam viam, Psalm. 18. Desideravit valde filius Altissimi opus redemptionis nostræ.

Inveniet is infantem pannis involutum, &c Filius Dei natus, mundo ignotus, & puer expositius.

Dominica I. post Nativitatem.

Lucæ 2. *Erant Ioseph & Maria.* Narratio.

I. *Positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum.* Christus improbis hominibus est severus Iudex ad ruinam, & bonis benignus Salvator ad gloriam, V. *Iustitia divina*, *Benignitas Dei, Gloria cælestis*.

II. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius* Sicut hic Deiparæ, ita justis hominibus tribulationes proveniunt ad salutem, V. *Tribulatio*, *Patientia*.

III. *Quæ non discedebat de templo jejuniis, & obsecrationibus serviens nocte ac die*. Et ideò meruit Christum videre, *Iejunium, Oratio*.

Circumcisio Domini.

Luc. 2. *Postquam consummati*, Narratio.

I. *Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer.* Debent Christiani animum circumcidere amputando peccata, luxuriam, gulam, &c. V. *Peccatum*, *Pænitentia*, *Abstinentia*, *Luxuria*, *Gula*.

II. *Vocatum est nomen ejus Iesus*. Id est Salvator. Christus pro strenua novi anni offert in circumcisione suum sanguinem pro hominum salute, vide *Benignitas Dei*; *Gratitudo erga Deum*.

III. Quot modis se Christus hominum Salvatorem demonstrat, v. *Christus*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Ut circumcideretur puer, *Luc.* 2. Circumcisio spiritualis est sensuum mortificatio.

Vocatum est nomen ejus Iesus. Inchoandus animus ab amicitia nominis Iesu, 2. reliquit Dominus nomē Terribile quod in lege veteri terrebat, & illud mutavit in dulcissimum nomen Iesus, 3. Virtute nominis Iesu David vicit Goliath: & nos vincemus diabolum, 4. In circumcisione Salvator noster maximè fuit humiliatus; in receptione nominis Iesu maximè fuit exaltatus Ita & nos &c.

In nomine Iesu omnem genuflectatur &c. Philip. 2. Nomen Iesu innocenti ubique auxilium.

Exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen. Exaltati sumus per Iesum fratrem nostrum ad statum filiorum Dei, de statu filiorum diaboli.

Renovamini spiritu mentis vestræ, *Ephes.* 4. Renovandus homo intus, & foris ad imaginem Dei.

Et vocatum est nomen Iesus. Oportet nos implere mensuram nominis Christiani cum Iesu per virtutes illius.

Epiphania Domini.

Matth. 2. *Cum natus esset &c.* Narratio.

I. *Vidimus stellam ejus in Oriente*. Fides est stella quæ ducit nos ad Christum, v. *Fides*, *Obedientia*, *& in polemicis argumenta Fides pag.* 16.

II. *Renunciate mihi ut ego veniens adorem eum*. Similes sunt Herodi hypocritę & hæretici qui simulant pietatem, vide *Hypocrisis*, *Intentio*, *Astutia*. Item, *Genius fallax Hæreticorum*, *p.* 151.

III. *Obtulerunt ei munera, aurum, thus, myrrham*. Per hæc tria munera significatur Christo offerenda Fides, Spes, Charitas sive amor Dei. Item paupertas sive abnegatio sui, Castitas, Obedientia, v. Singulas istas virtutes in Apparatu.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Ecce Magi, *Matth.* 2. Non adeo miratur Evangelista de pastoribus quam de magis, quia pauperes & afflicti facilius Christū quærunt quam divites, 2. Mirandum insuper tot hactenus principes & Reges Salvatoris paupertatē amplos, cum passim paupertas vitetur.

Ab Oriente venerunt. Peccator illustratus lumine gratiæ Dei ad eum se convertit, 2. Ab infantia Deus diligendus est.

Vbi est qui natus est Rex. Christus Rex & Dominus universorum meritò nuncupatur.

Intrantes domum invenerunt puerum. Dominus ab humilibus invenitur, & à superbis se subducit.

Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? vidimus

mus stellam ejus. Gravius obdurati & ingrati, & scientes, quam ignorantes peccant.

Procidentes adoraverunt eum Non legitur pastores eum adorasse, quia signum sublimis animi est, se humiliare, Regiæ quoque dignitati conveniens.

Obtulerint ei munera. Offerenda nobis sunt munera puero Iesu, nempe aurum charitatis, thus pietatis, mirrha amoris, orationis & mortificationis.

Vidimus stellam ejus. Frustra nobis stella divinæ gratiæ lucet, si non ductum ejus sequamur.

Dominica I. post Epiphaniam.

Lucæ 2. *Cum factus esset Iesus*, Narratio.

I. *INvenerunt Iesum in templo*. Iesus invenitur in vera Ecclesia, & in Oratione, vide *Ecclesia, Oratio*. Item, Notæ veræ Ecclesiæ &c. *par. I. pag. 32.*

II. *Nesciitis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse*. Serviendum Deo potius, quàm mundo aut hominibus, vide *Obedientia, Abnegatio mundi, Amor Dei*.

III. *Et erat subditus illis*. Quantum debeant honorari parente, v. *Honor parentum, Educatio filiorum. Et in Catech. c. 3. de præcepto honorandi parentes.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ET cum factus esset annorum duodecim ascēdit &c. Luc. 2. Hic doceri potest quomodo Dominicæ & festa, sint colenda, 2. Quomodo parentes infantes suos educare debeant in timore Dei &c. 3. Quomodo præcepta Dei sunt servanda & adimplenda.

Secundum consuetudinem. Bona consuetudo arripienda, mala vero superanda & extirpanda est.

Et non cognoverunt parentes eius. Anima nostra quandoque Deum perdit, absque eo quod satis advertit ad statum suum.

Fili quid fecisti nobis sic ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quomodo Deum debeamus quærere in confessione Sacramentali, in communione, in templis, in bonis consortiis &c. sed non in tabernis, non in hortis voluptatum &c.

Requirebant eum inter cognatos & notos. Deus non est quærendus apud amicos, & consanguineos, sed in oratione & bonis operibus, etiam apud inimicos &c. si eos amore prosequamur. Sed amici non nunquam vocationem Dei malè impediunt.

Et erat subditus illis. Quantum ergo pueri obedientiam exhibere teneatur suis parentibus, superioribus, & quomodo puniendi eam recusantes.

Dominica II. post Epiphaniam.

Ioann. 2. *Nuptiæ &c.* Narratio.

I. *NVptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*: Matrimonium honorandum est, & ejus leges magna cura servandę tam à viro quam à muliere, in mutuo amore, fidelitate, concordia, vide *Matrimonium*. Et *in Catech. cap. 4. de Sacram. Matrim.*

II. *Omnis homo primo bonum vinum ponit &c.* Mundus primo præbet voluptatem, postea dolorem & tribulationem: Deus è contra primo præbet tribulationem: posteà lætitiam & premium æternum, vide *Tribulatio, Tentatio, Patientia.*

III. *Hoc fecit Iesus initium signorum*, v. *Christi miracula*, v. *Christus, Benignitas Dei.*

Conceptus alii de eodem Evangelio.

NVptiæ factæ sunt in Cana Galilea, Ioan. 2. Quanta sollicitudine nos præparare debeamus ad sacram communionem, & quomodo puniendi sunt qui indignè accedunt ad has nuptias spirituales.

Vinum non habent: Diva Virgo magnam de clientibus suis curam gerit, quibus prospicit in omnibus cum sit apud Deum potentissima.

Implete Hydrias. Christus ostendit exemplo suo, quantum parentibus deferendum sit.

Cum inebriati fuerint tunc id quod deterius est. Mundus homines decipit, voluptates eis proponendo, ob quas postea tot tormenta toleranda sunt, 2. Vt mundus hominibus illudit, ita quoque diabolus.

Dominica III post Epiphaniam.

Matth. 8. *Cum descendisset*. Narratio.

I. *DEscendente Iesu de monte, Ecce leprosus venit*. Leprosus dici potest quivis peccator plenus ulceribus superbiæ, avaritiæ, luxuriæ, gulæ, &c. v. *Peccatum, Superbia, Luxuria &c.*

II. *Si vis potes me mundare*. Peccator debet cum magna fiducia & dolore ad Christum recurrere, v *Fiducia, Pœnitentia.*

III. *Vade ostende te Sacerdotibus*. Debet etiam peccator peccata sua aperire & ostendere Sacer-

cerdoti in Confessione sacramentali, v. *Confessio peccatorum* Item *Sacramentum Pœnitentiæ in Catech. c.* 4.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

ECce leprosus veniens. Tribulatio hominem Christo coniungit, & si longè ab eo recesserit, ad Deum reverti iubet.

Adorabat eum. Adoratio Deo soli convenit.

Si vis potes me mundare, Tribulatio docet orare, 2. Cordis munditia quanti facienda, 3. Misericordia Dei in hominibus subveniendo maxima.

Accessit ad eum Centurio. Qualis fuerit ille Centurio, & ex eo quodnam officium sit Dominorum erga servos: & servorum erga Dominos.

Domine puer meus iacet in domo paralyticus, &c. Peccatum paralysis est qui morbus animam maxime affligit, sua mala conscientia peccatum mortale homini viam sternit ad alia mortalia.

Dominica IV. post Epiphaniam.

Matth. 8. *Ascendente &c.* Narratio.

I. ASscendente Iesu in naviculam, ecce motus magnus factus est in mari. Mundus est mare plenum procellis, id est, periculis, discordiis, litibus, vide *Discordia, Inimicitia.* Itē *Pax.*

II. *Domine salva nos perimus.* Remedium in mundi periculis est auxilium Dei invocare, v. *Oratio, Auxilium Dei, Fiducia Et in Catech. c. 2. de Orat. Dominica.*

III. *Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei.* Si mutæ creaturæ obediunt Dei præcepto, magis homo. v. *Obedientia, Timor Domini. Et in Catech. cap. 3. de præceptis.*

Conceptus alii de eodem Evangelio.

ASscendens Iesus in naviculam, &c. Matth. 8. Quomodo Christum præcedentem debeamus sequi, 2. Præsentia Dei hominem cohibet à peccato.

Vt navicula operiretur fluctibus. Fluctus maris, id est, mundi hominem opprimunt.

Ipse vero dormiebat. Deus in anima afflicta optime quiescit.

Modicæ fidei &c. Fides nobis scutum in omnibus periculis & certaminibus.

Imperavit ventis. Quomodo passionibus nostris, quæ ventis non absimiles sunt, imperare oportet.

Dominica V. post Epiphaniam.

Matth. 13 *Simile factum est.* Narratio.

I. SImile factum est regnū cœlorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Semen bonum est fides, aut quævis alia virtus, quæ seminatur in anima, ut posteà proferat fructum vitæ æternæ, v. *Fides, Liberalitas, Amor Dei &c. Et in Catech. c. 1. de fide.*

II. *Venit inimicus eius, & superseminavit zizania.* Zizania sunt errores hæreticorum, aut peccata in quæ dæmon, & hæretici homines inducunt, v. *Tentatio, Mendacium, Avaritia, Luxuria, & alia vitia.*

III. *Sinite utraque crescere usque ad messem.* Deus permittit probos & improbos simul vivere in hoc mundo, sed in morte & iudicio extremo illos separabit, ad præmium, vel pœnam æternam, v. *Mors, Iudicium, Iustitia divina Et in Catech. cap. 5. de quatuor Novissimis.*

Conceptus alii de eodem Evangelio.

CVm autem dormirent homines &c. Matt. 13. Inimicus noster diabolus valde imbecillis est, quod vel hinc patet, quia homines non nisi dormientes, vel impeditos aggreditur, quos vincere haud potest, nisi velint. Vide supra in Apparatu, V. *Acedia.*

Venit inimicus homo &c. Diabolus nunquam dormit, & ideo inter omnia animalia soli vigilantissimo draconi assimilatur. Quia est infensissimus hominis hostis, quapropter nobis vicissim vigilandum est.

Et superseminavit zizania. Susurrones Deo, Angelis & hominibus odibiles.

Alligata ea in fasciculis ad comburendum. Quandoque propter pravos homines etiam boni luunt & puniuntur à Deo.

Dominica VI. post Epiphaniam.

Matth. 13. *Simile est* Narratio.

I. SImile est regnum cœlorum grano synapis &c. Granum synapis est vera fides in Christum, quæ nunc apparet parva, & humilis, posteà autem crescet in gloriam immensam, & æternam, v. *Fides, Humilitas, Tribulatio.*

II. Granum sinapis dum masticatur elicit lachrymas, sed tamen conducit ad sanitatem: ita pœnitentia nunc causat dolorem; posteà verò salutem operatur, vide *Pœnitentia, Patien-*

uentia, tribulatio. Item *in Catech c. 4. de pœnitentia.*

III. Mundi sectatores non crescunt, sed decrescunt. Homo non vitans peccata venialia, se ad mortale disponit.

Dominica Septuagesima.

Matthæi 20. *Simile est*. Narr.

I. *Simile est regnū cælorum homini Patrifamilias*. Regnum cœlorum est Ecclesia ad quā Deus homines vocat ut benè operentur, v. *Ecclesia, Obedientia*. Et Fides *in Catech c 1.*

II. *Hi nouissimi vna hora fecerūt & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei*. Qui Deo seruiunt breui tēpore ex pura intentione plus apud Deum merentur quam qui pro mundo diu, multumque laborant, vide *Intentio bona, mala, Gloria cæli.*

III. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*. Pauci sunt saluandi, eo quod pauci deserunt sua vitia, vide *Superbia, Auaritia, Luxuria.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Exijt conducere operarios &c. Matth. 20. Cōstat labore salus, ad quem Dei nos vocat amor, pascens mercedem, 2. Vinea, de qua Euangeliū est anima nostra, quæ bene colenda, 3. Horæ diuersæ, sunt ætates, nempe puerorum, adolescentium, ac senum, quos vocat ad vineam suam.

Simile est regnū cælorū Patrifamilias. Quam bonus sit Deus patri familias explicandū est.

Quid statis hic tota die otiosi. Otiū pernitiosissimum omni creaturæ cum sit pulvinar diaboli, & sepultura vivorum. Nam aqua stagnans putrescit, ferrum quiescens attrahit rubiginem &c. 2. Non procrastinanda est emendatio vitæ nostræ ne tota præterfluat, & otiosi reperiamur a iudice nostro.

Redde illis mercedem. Deus superabonde virtutes ac bona opera nostra non solū in hac vita, verum etiam in futura remunerat, 2. Iniusta retentio mercedis quam operari labore suo promeriti sunt, est peccatum in cœlum clamans.

Murmurabunt &c. Murmuratio quantum sit malum, vide in Apparatu, *Detractio.*

An oculus tuus nequā &c Cur oculos & non lingua reprehendit? Ratio est quia ille concupiscit, & non lingua.

Multi sunt vocati, pauci vero electi. Nomen prædestinationis neminem a bonis propositis deijcere debet. v. *Tom. I* in controuersijs.

Dominica Sexagesima.

Lucæ 8 *Cum turba plurima*. Narratio.

I. *Semen est Verbum Dei*. Magnifacienda est, Fides & Prædicatio verbi diuini, quia est semen vitæ æternæ, vide *Fides Prædicatio*

II *Ad tempus credūt & in tempore tentationis recedunt*. Necessaria ad salutem perseuerantia in fide, & bonis operibus inter persecutiones, vide *Perseuerantia, fortitudo, tentatio, tribulatio.*

III *Hi sunt qui in corde bono & optime fructū adferunt in patientia*. Fructus bonorum operum haberi non potest sine patientia, v. *Patientia, abstinentia, abnegatio.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Exijt qui seminat &c. Luca 8. Docetur hic modus quomodo seminator verbi Dei se gerere debeat, 2. quod semen sit verbum Dei, ager anima nostra, seminator Christus, 3. Qualis debeat esse terra, ut fructum proferat.

Cecidit in terram bonam. Terra bona censentur hi, qui à peccatis purgati, verbum Dei custodiunt & illo fructus bonorum operum producunt, 2. Dici hic posset quam uberes ac suaves fructus verbum Dei in anima nostra germinet.

Aliud cecidit secus viam & conculcatum est, &c. Omnis respectus humanus contemnendus, quia non curandum est nobis, num ab hominibus despiciamur ac nihili fiamus, dummodo apud Deum valeamus.

Super Petram. Petra sunt omnes obdurati ac inueterati peccatores, qui verbū Dei percipientes nullum fructum ex eo germinant, nec producunt.

Inter spinas. Impedimenta verbi Dei sunt, peccata, diuitiæ, prosperitatis &c. Hic aduertendum quod ex quatuor seminis partibus una tantum bene ceciderit ac fructum fecerit, ex quo collige exiguum bonorum numerum.

Dominica Quinquagesima.

Lucæ 18 *Assumpsit Iesus &c.* Narratio.

I. *Ecce ascendimus Hierosolymam &c.* Quanta Christi benignitas qui ultrò tendit Hierosolymam, ut pro peccatoribus patiatur. Vide *Benignitas Dei in peccatores, Amor noster in Deum.*

II. *Et postquam flagellauerit & occident eum, tertia die resurget*. Maxima consolatio in tribulatione,& persecutione est futura mortuorum resurrectio, v. *Tribulatio, Persecutio, Beatitudo*.

III. *Et ipsi nihil horum intellexerunt*. Homines ingrati non intelligunt Christi in se amorem, & beneficia, vide *Ingratitudo, Benignitas Dei*.

Conceptus alii de eodem Euangelio.

Ecce ascendimus Hierosolymam, *Lucæ* 18. Passio Christi grauissima fuit: sed memoria illius optimum contra peccata remedium est, 2. Vnicus locus quietus in mundo est, nempe mons Caluariæ siue crux Saluatoris nostri.

Cæcus quidam sedebat secus viam &c. Cognitio propriæ miseriæ, ducit ad quærendum auxiliũ, 2 Peccatores in via cœlesti instar cœcorum currunt, 3. Ex optanda ac procuranda est oculorũ cœcitas, in perspiciendis rebus impudicis, 4. Custodia oculorum valde conducit ad inhonestas cogitationes vitandas, 5. E contra oculorum libertas, multorum peccatorum origo, 6. Cœcitas spiritualis, deterior corporali est.

Quid tibi vis faciem? Domine vt videam Diabolus homines abducit à via cœlesti cœcitate, & Deus illuminatione reducit, 2. Homo debet semper esse indifferens ad Dei voluntate, siue ad patiendum, siue ad gaudendum.

Ipsi nihil eorum intellexerunt. Affectus terreni, cognitionem spiritualium, ac cœlestium tollunt aut impediunt.

Dominica Quadragesimæ.

Matt. 4. *Ductus est Iesus &c*. Narratio.

I. Cum ieiunasset quadraginta diebus, *&c*. Quam vtile & sanctum sit ieiunium Quadragesimæ, exemplo Christi, v. *Abstinentia, Ieiunium*.

II. *Accedẽs tentator dixit ei &c*. Christus voluit tentari, vt ostenderet Christianos debere per multas tribulationes intrare in re gnũ cœlorum, v. *Tentatio, Tribulatio*.

III. *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me*. Dęmon homines tentat & decipit promittendo illis falsa bona, mundi diuitias, voluptates, honores, vt vera & æterna bona illis auferat, v. *Auaritia, Luxuria, Tentatio*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Ductus est Iesus in desertum à spiritu, *Matth.* 4. Filij Dei, spiritu Dei aguntur, qui illorum dux est, 2. Diaboli filij sunt, qui spiritu dęmonis ducuntur, 3. Spiritus Dei homines ad patiendas difficultates, miserias, cruces, &c. inducit, diabolus verò ad voluptates, 4. Christus in solitudinem discessit, vt tibi Deum Patrem suum nobis ieiunij, &c. facilem & placatum reddat; 5. Diabolus interdum hominem tentat sub specie boni Angeli, quem fallit, 6. Armantur iusti à Deo ad victoriam aduersus diabolum, 7. Salutari cuique abstinentia, & recollectio mentis.

Et cum ieiunasset 40. diebus &c. Ieiunio vincuntur tentationes, & extinguntur passiones maximè carnales, 2. Diabolus cum suis hereticis maximus impugnator ieiunii est.

Accedens tentator. Tentatio vt fornax ardens in qua aurum purgatur, & stipula comburitur, id est boni præmiũ accipiunt honoris &c. mali verò consumuntur, 2. Diabolus bonos semper persequitur.

Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiãt &c. Diabolus adaptat tentationes iuxta cuiusque naturam & indolem, 2. Abstinentia iustos spiritu Dei confortat & munit, 3. Maluit Dominus conuertere panem in corpus suum, quam lapides in cibum corporalem, imo mauult Deus duros lapides peccatorum in flexiles & iustos conuertere.

Mitte te deorsum. Se deorsum mittere (id est ad terrena despicere) filios Dei dedecet, cum mentem nostram semel occuparunt cœlestia. Iuxta tritum illud *nemo mittens manum ad aratrum respiciens retrò aptus est regno Dei*.

Non in solo pane viuit homo. Refectio mentis prȩualet refectionis corporis, 2. Sacra communio est cibus animæ, 3. Verbum Dei confortat animam aduersus peccata.

Dominica II. Quadragesimæ.

Matth. 17. *Assumpsit Iesus &c*. Narratio.

I. Transfiguratus est ante eos. Nempe ante discipulos, id est, homines pios, qui desertum cupiditatem mundi, & ascendunt cum Christo ad montem orationis, aut contemplationis, v. *Abnegatio, Oratio, Contemplatio, Amor Dei*.

II. *Domine bonum est nos hic esse*. Quantum bonum & beneficium est esse cum Christo in vera Ecclesia, in oratione, in operibus bonis,

v. Ec-

v. *Ecclesia, Oratio.* Item *in controuers. par. 1. c. 2. de vera Ecclesia* contra hæret.

III *Surgite & nolite timere.* Qui Christum timet, & in eo cōfidit, nihil debet in mundo timere; non minas hominū, non carcerem, non mortē &c. v. *Timor Domini, Fiducia, Fortitudo.*

Conceptus alii de eodem Euangelio.

TRansfiguratus est ante eos, Matth. 17. Peccatum transformat hominem in diabolum, pœnitentia in Angelum.

Domine bonum est nos hic esse. Nesciunt quid dicant, qui terram cœlo præferunt.

Ducit illos in montem excelsum. Necesse est hic portemus crucem Christi, ut gloriam cœlestē obtineamus iuxta illud Thomæ à Kempis. *Non est alia via, nisi via sanctæ Crucis.* 2. Maxima est stoliditas illorum, qui æternæ felicitati renuntiant, ne hic patiantur aliquantulum.

Resplendit facies eius sicut Sol. Quam inexplicabilis est gloria beatorum.

Montem excelsum. Terminus crucis Christi gloria est; gloria vero mundi est Crux.

Dominica III. Quadragesima.

Lucæ 11. *Erat Iesus &c.* Narratio.

E*Rat Iesus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.* Dæmonium mutum habent illi, qui in Confessiōne non aperiunt peccata, & qui non laudant Deum in oratione, v. *Confessio, Oratio.*

II. *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* Quanta damna adferat discordia in regno, in ciuitate, in familia, v. *Discordia, Pax.*

III. *Qui non est mecum contra me est.* Deus odit simulationem & hypocrisim, vult autem habere mentem & intentionem rectam, v. *Hypocrisis, Intentio recta.*

Conceptus alii de eodem Euangelio.

E*Rat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum, Luca* 11. Dæmonia natura sua non sunt muta, sed muta dicuntur, quia eos quos obsident mutos efficiunt, 2. Grauior est obsessio animæ quam corporis, 3. Collaborandum est nobis cum Deo, vt dæmonia ex animabus nostris extermineт & eiiciat.

Tentātes signum de cælo quærebant abeo. Deus induratis plura salutis media negat, ne grauius postea eos punire debeat.

Cum fortis armatus custodit atrium suum. Associari Christo duci oportet, ut inimicum vincamus, 2. Inimicus imbecillis est, nam Cani catenato non est absimilis, 3. Diabolus totum hominem possidet, dum animam inuasit.

Assumpsit alios 7 spiritus nequiores se. Permittit Deus iustos à dæmone exerceri, ut sibi comparent thesaurum virtutum, prauos vero terreri ut à peccatorum via declinent.

Omne regnum in se diuisum &c. Vnio animarum fidelium in Ecclesia neccessaria, 2. Dissentio voluntatis humanæ pacem tollit, & discordiarum origo est.

Erat Iesus ejiciens dæmonium. Valde graue peccatū est pusillis scandalo, & peccandi occasioni esse, 2. Difficillimum est dæmonem (id est malam consuetudinem peccandi) ex anima peccatoris extirpare, 3. Diabolus omnium perditorum hominum sensus euertit.

Vniuersa arma eius auferet. Deus diabolum proprijs armis impugnat, quia peccatores conuersi, olim fuerunt arma diaboli.

Dominica IV. Quadragesima.

Ioannis 6. *Abijt Iesus trans mare.* Narratio.

I. E*Rat autem proximū Pascha dies festus Iudæorum* Quanta apud Catholicos debet esse obseruatio dierum Festorū & Dominicæ, v. *Sabbathi obseruatio.* Et *in Catech.* 3. *de præceptis.*

II. *Discubuerunt viri numero quasi quinque millia.* Exemplo Christi quanta debet esse liberalitas fidelium erga peregrinos, maximè pauperes, & Religiosus qui Christum sequuntur, v. *Liberalitas.*

III. *Iesus ergo ne facerent eum Regem fugit.* Docemur hic fugere vanos honores, & mercedem liberalitatis à solo Deo exspectare, v. *Humilitas, Intentio bona.*

Conceptus alii de eodem Euangelio.

C*Vm subleuasset oculos Iesus, Ioann.* 6 Deus in hac vita sui sectatores milites solatiis gaudiisque afficit, 2. Prospicit etiam eis de necessariis, tam ad vitam corporalem quam ad spiritualem, 3. Spectat Deus afflictionem suorum amicorum & miseretur, 4. Promittit Deus in cœlo meliorem communicantibus tractationem.

Sequebatur eum multitudo magna. Filij Dei perseuerantes in via salutis, Iesum sequuntur, peccatores siue filij demonis, mundū & amorē proprium, 2. Deo non seruiendum est propter mer-

mercedem ut turba de qua Euangelium, sed ex puro amore.

Vnde ememus panes vt manducent hi. Eleemosyna Deo gratissima, & ad cœlum consequendum quandoque necessaria, 1. Diuina prouidentia medium iuuandi inuenit, dum humana deficit, 3. Deus tantam nostri prouidentiam gerit, quantam mater partus uteri sui, 4. Adiutorio humano deficiente, maior consolatio à Deo exspectatur.

Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis. Mundanis non sufficiunt bona quæ possident, sed plura semper expetunt, & sitiunt.

Vt autem impleti sunt. Nulla mundi bona homini satietatem auferre possunt, præter Deum.

Dominica V. quæ est Passionis.

Ioann. 8. *Dixit Iesus turbis* Narratio.

I. *Qui ex Deo est verba Dei audit.* Signum est prædestinationis Conciones libenter audire & obseruare, vide *Prædicatio, Obedientia.*

II. *Si quis sermonē meum seruabit mortem non videbit in æternum.* Per obseruantiam mandatorum obtinetur vita æterna, v. *Obedientia, Gloria cœlestis.*

III. *Abraham mortuus est, & Propheta.* Nemo mortem euadet, debemus igitur semper esse parati ut transeamus ad alteram vitam, v. *Mors*, Item 4. *Nouissima in Catech. c. 3.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

QVis ex vobis arguet me de peccato, Ioannis 8. Arguitur peccator à Deo Creatore, & redemptore de mala vita, 2. Optimus clypeus contra obtrectatores, innocentia vitæ, 3. Christo similis est, qui verè de peccato argui nequit, 4. Arma mouenda contra peccatum, inimicum Christi & animæ nostræ, 5. Conscientia bona utenti nihil timendum.

Qui ex vobis arguet me de peccato? Interroget quisque conscientiam suam. *De peccato*, nihil adeo fugiendū quam peccatum, cum adeo sit amarum, ut unica eius guttula, oceanum beatæ dulcedinis amaritudine sua inficiat.

Qui ex Deo est verba Dei audit. Ex Deo non sunt, qui voluntati eius ac verbo resistunt.

Ego non quæro gloriam meam &c. Deo cuncta nostra relinquenda, qui melius illa ad bonum nostrum diriget, cum innocentium, id est, bonorum causam cordi habeat ut propriam.

Dominica VI. quæ est palmarum.

Matthæi 21. *Cum appropinquasset*, Narr.

I. *Ecce Rex tuus venit tibi mãsuetus*, Christi mansuetudo & humilitas Christianis imitanda, vide *Patientia, Humilitas.*

II. *Strauerunt vestimenta sua in via.* Hinc collige non tantùm affectum internum, sed etiam sæpè bona externa pro Christo exuenda esse, v. *Abnegatio, Amor Dei.*

III. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Benedictus & honorādus Deus in suis Sanctis & ministris, v. *Amor Dei, Honor parentum*, Item *cultus Sanctorum in cont. part. 2. &c.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce Rex tuus venit tibi mãsuetus, Matth. 21. Felicissimus homo est ad quē Dominus Iesus accedit, infelicissimus vero à quo ille recedit, 2. Rex summus est, qui sibi in regno cordis nouit imperare.

Asinam alligatam. Peccatores & serui diaboli per asina n figurari possint.

Hosanna filio Dauid. Non sunt fideles amici Iesu, qui eum in sancta Eucharistia indignè recipiunt.

Benedictus qui venit in nomine Domini. Mundi fauor in odium facile euanescit, nunc dicit *Benedictus*; post triduum *Crucifige.*

Dominica Resurrectionis.

Marc. 16. *Maria Magdalena &c.* Narr.

I. *Emerūt aromata vt venientes vngerēt Iesum.* Aromata Christo grata sunt virtutes, quę impediūt corporis & animę nostrę corruptionem, & Christi membra ungunt in suis pauperibus, vide *Castitas, Amor Dei, Liberalitas in pauperes.*

II. *Nolite expauescere, Iesum quæritis Nazarenum.* Non debet timere qui serio Christum quærit, v. *Fides & Fiducia.*

III. *Surrexit non est hic.* Per pœnitentiam oportet cū Christo resurgere ex sepulchro nostrorum peccatorum, vide *Pœnitentia, Peccat.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VAlde mane vna sabbathi veniunt, Marcus 16. Primus fructus resurrectionis feruor est pietatis, 2. Saluator ab infantia, diligenti & prompto animo quærendus est.

Maria

Maria Magdalena, &c. Mulieres magis orationi, devotioni, virtuti, deditæ sunt quam viri: qua de re vide à Lap. 1. *Cor.* 15. *v.* 3. Item 1. *Timoth* 2. *v.* 9 *Num.* 35. *v.* 2. Magdalena lachrymas tristitiæ seminans, lætitiæ lachrymas collegit. Iuxta tritum illud, *post nubila Phœbus.*

Hæc dies quam fecit Dominus, Psal. 117. Post mærorem sequitur lætitia: nam ut sol occidens rubicundè, serenitatis est indicium, ita verus sol sanguine tinctus moriens causa gloriæ & pacis fuit.

Quis revolvet nobis lapidem? Videntes lapidis impedimentum, non ommittunt inquirere & prosequi intentum, docendo perseverantiam, & cõstantiam in bonis operibus & virtutibus necessariam; nam illæ virtutes, obices vitiorum fervore spiritus tollunt, aut facilitant. Quoties quis aliquod bonũ opus aggreditur, plurima intercurrere solent impedimenta: aut peccare volentibus omnia favent.

Viderunt lapidem revolutum. Quanto maiores videmus difficultates, tanto magis in Deo confidendum est.

Surrexit non est hic. Verè non resurrexit, qui affectus pravos non exuit, 2. Iesus è sepulchro surrexit, sed nobis è sepulchro peccatorum resurgendum est, 3. Signum resurrectionis nostræ est, renovatio vitæ.

Venit Iesus ianuis clausis & stetit in medio &c. Invisit Dominus amicos pacificè, inimicos metu percellens.

Dominica in Albis.

Ioan. 20. *Cum serò esset.* Narratio.

P*Ax vobis.* Pax servanda cum Deo, cum proximo, cum nostra conscientia, v. *Pax, Discordia.*

II. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis. Quanta Sacerdotibus concessa potestas, v. *Confessio peccatorum, Pœnitentia.*

III. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Quantum Dei donum vera fides, v. *Fides, Fiducia.* Item *in Catech. c.* 1 *de Fide.*

Conceptus alii de eodem Evangelio.

P*Ax vobis, Ioannis* 20. Pax quadruplex est, de qua vide fusius apud A lapide ad *Philip.* 4. *v.* 7. & *Colloss.* 3. *v.* 15. 2. Non intrat pax Christi, vt requiescat, nisi ad pacificos, 3. Refugium & securitas pacis nostræ in vulneribus Salvatoris.

Nolite timere. Ne in ullum incidamus peccatum, optimum remedium est timere Deum non homines.

Vbi discipuli erant congregati. Vbi charitas & concordia, ibi Deus, juxta scripturam, *vbi, duos vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Venit Iesus & stetit in medio. Iesus mediator noster in medio est, omnibus æqualis.

Cum sero esset die illa & fores essent clausæ. Qui Deum recipere cupit, debet omnes fenestras sensuum claudere, ne diabolus intret per fores apertas, 2. Non procrastinanda est vitæ nostræ emendatio, ne sero nos pœniteat, quando fores sunt clausæ.

Ostendit ei manus & latus. Retinuit Salvator noster illas theces medicinales, ut nos sanet, 2. Frustra lingua promittit, nisi cor, manus & opera conspirent.

Dominica II. post Pascha.

Ioann. 10. *Ego sum Pastor bonus.* Narratio.

I. B*Onus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*, v. *Zelus, Gloria Dei, Fortitudo.*

II. *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas*, v. *Christus, Dei benignitas erga suos fideles* applicando illi officia boni Pastoris.

III. *Fiet unum ovile, & unus Pastor*, v. *Concordia, Pax*, Item *Ecclesiæ unitas, Controv. par.* 1, *cap.* 3.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

E*Go sum Pastor bonus.* Sanctus Paulus insigne exemplar Pontificum Prælatorum, & Pastorum: vide A lapide, 2. *Corinth.* 4. *v.* 1. de eorũ munere &c. 2. Pastor (idem dici potest de Patribus & Matribus familias) pascit tripliciter, vide A lapide in Epistolas canonicas *pag.* 313.

Ponit animam pro ouibus suis An & quando vita pro proximo exponenda sit, vide ibidem *pag.* 477. 2. Vita nostra impendenda est ei, qui suam nobis impendit.

Cognosco oues meas &c. Tota nostra amicitia cum Iesu, dependet à cognitione nostra de ipso, 2. Oues Christi cognoscuntur, ex pia vita, virtutibus, & signo sanctæ Crucis.

Et cognoscunt me meæ. Oues Christi sunt, qui cognitioni sui student, uti Augustinus ait, *Domine Iesu, nouerim me, nouerim te.*

Et vocem meam audiunt. Oues Christi verbum Dei lubenter audiunt, & correctiones, & mandatorum eius obseruantes.

Domi-

Dominica III post Pascha.

Ioan. 16. *Modicum &c.* Narratio.

I. ITerum *modicum, & videbitis me*. Totum tempus & bonum huius vitæ modicum censeri debet, v. *Mors, Gloria æterna*.

II. *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit*. vide *Tribulatio, tentatio, Patientia, Servorum Dei*

III *Sed tristitia vestra vertetur in gaudium*, v. *Consolatio Divina, Gloria æterna, Beatitudo*.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

MOdicum, & *jam non videbitis me &c. Ioan.* 16. Sua passio Christo vitæ est modica, ob magnitudinem dilectionis, 2. Modicum vitæ tempus malis conceditur, ne peiores fiant, 3. Modicus vitæ tempus & gratiæ à quo pendet æternitas, 4. Apud Deum omnia tempora sunt modica: vide A Lapide *ad Hebræos* 10. *v.* 37. *n.* 275.

Tristitia vestra vertetur in gaudium. Non est verum gaudium, nisi quod secura mens parit, 2. Quomodo differant tristitia sæculi, & tristitia quæ secundum Deum est. vide A Lapide, 2. *Corinth.* 7. *v.* 9. 3. Fructus tristitiæ ibidem *num.* 136. 4. Consolationes divinæ semper sunt majores tribulationibus, 2. *Corinth.* 1. *v.* 5. 5. Differentia gaudii Sanctorum & mundanorum, vide A Lapide 2. *Corinth.* 6. *v* 10. 6. Afflictio & tribulatio, quomodo hominem probent, vide A Lapide *in Apocalipsim pag.* 217. 7. Gaudium mundi, quam citò transeat idem *pag.* 452. *in Epistolas canonicas*, 8. Lætitia spiritualis est quidam prægustus cœli, ibidem *pag.* 210. *& pag* 232.

Plorabitis & flebitis vos. Cur Deus amicos suo sæpe durius probet, quam impios, 2. Præstat hoc temporali inferno torqueri, quam cœlum amittere.

Iterum videbo vos & gaudebit &c. Deus suos subinde deserit, ut solatio majori compenset.

Dominica IV. post Pascha.

Ioan. 16. *Vado ad Deum.* Narratio.

I. CVm *venerit Paraclitus arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio*, v. *Peccatum, justitia divina, Iudicium iniquum, rectum*.

II. *Paraclitus Spiritus docebit vos omnem veritatem*. Veritas & fides est à Spiritu Sancto, mendacium & hypocrisis à spiritu maligno, v. *Fidem, mendacium, Hypocrisis*.

III *Non enim loquetur à semetipso*, Hæretici quia loquuntur à semetipsis, non à Deo, sunt mendaces & fallaces, v. *Mendacium, Fallacia*, Item *vera Ecclesia Contr. p.* 1 *c.* 3.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

VAdo *ad eum qui misit me, & nemo ex vobis, &c. Ioann.* 16. Deus velut sol, induratos deserit, 3. Non est perniciosior & tristior separatio, quam Dei ab hominibus, 3. Quisque sibi finem suum, ac vitæ suæ media præfigere debet, 4. Mundus carcer est, quo captivi innocentes & rei tenentur.

Nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Ex hac vita discedenti, quantum referat scire terminum, quo ituri simus.

Cum venerit spiritus veritatis. Mendacium homini Christiano perniciosissimum, quia multorum malorum origo, 2. Spiritus veritati detegit mundi falsitatem.

Arguet mundum de peccato. Vnicum peccatum sufficit de quo arguamur & damnemur, 2. Mundus in maligno (id est, malo igne) positus est, est enim sub diabolo sua malignitate, vide fusius A Lapide *in Epist. Can pag.* 514. 3. Peccati pœnæ & fructus A Lapide *in Apoc. pag.* 236. 4 Conscientiam assiduè examinandam esse. *ibid. pag.* 305.

Dominica V. post Pascha.

Ioann. 16. *Amen dico vobis.* Narratio.

I. SI *quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis*. Quanta est vis orationis, v. *Oratio*.

II. *Ipse enim Pater vos amat, quia vos me amastis*, v. *Amor Dei & Benignitas*.

III. *Et credidistis, quia à Deo exivi*: Fides vera in Christum quanti momenti, v. *Fides, & in Catech. c.* 1.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

EXivi *à Patre & veni in mundum, Ioann.* 16. Gratias debemus Iesu ductori, & protectori nostro.

Petite & accipietis. Dum spirituali prius petuntur, non negat Deus temporalia, 2. Deus ab amicis rogari cupit, licet pronus sit ad largiendum, 3 Preces amicorum armatæ, Deum etiam quasi invitum cogunt, 4. Debet mens & lingua conspirare ad impetrandum, 5. Efficacissima petitio apud Deum est eleemosynæ lar-

largitio, 6. Quænam conditiones in oratione requisitæ, vide A Lapide *Ephes. 6. v. 18.* 7. Ab oratione omnis nostra actio inchoanda, *1. Timoth. 2. v. 1.* de loco orationis *ibid. v. 8.* Primum Apostolicorum virorum munus est oratio, idem *in Acta Apost. pag. 113.*

Vt gaudium vestrum sit plenum. Conscientiæ bonæ quantum sit gaudium, vide A Lapide *pag. 332.* Propendet Deus ad dandam, idem *in Epist. canonicas pag. 30.31. & seqq.*

Vsque modò non petistis quidquam &c. Frustra peccator petit in nomine Christi mediatoris, nisi se emendare velit.

Amen dico vobis, quidquid petieritis Patrem, &c. Non petitur in nomine Saluatoris, quidquid est contra rationem salutis, ita *August.* 2. Obstringit se Christus promittendo, vt iure debiti exigamus.

Ascensio Christi.

Marci 16. *Recumbentibus vndecim &c.* Narr.

I. EXprobauit *incredulitatem eorum, & duritiam cordis.* Quantum malum duritia cordis in credendo, & dolendo de peccatis, v. *Duritia cordis Pænitentia.*

II. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit.* Quantum Dei donum est Baptismus, v. *Baptismus*, Item *Catech. c. 4.*

III. *Quanta Dei gratia est vera Fides*, v. *Fides, Constantia, Perseuerantia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VIdentibus *illis eleuatus est, Actor.* 1. Eleuandum cor ad cœlum, alis pietatis & misericordiæ. 2. Affectus terreni non sinunt nos à terra eleuari, 3. Spes ascensionis nostræ vnicum solamen in hoc exilio, 4. Eleuari ad cœlum debemus velut animantia, terræ affixa.

Sicut Aquila prouocans ad volandū, Deut. 31. Viam cœli facilitauit nobis Dominus Iesus velut aquila.

Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum, 1. In cælum oculos defigere identidē oportet, vide A Lapide *in Acta Apost. pag. 146.* 2. Frustra cœlum aspicimus nisi conemur ascendere, 3. Typus egregius ascensionis Christi est chrysolithus, vide A lapide *in Apocal. pag. 331.* Ascensionis, eius forma & modus *in Acta Apost. pag. 46.* plura alia inuenies apud eundem de ascensione Domini *in cap. ad Ephes. 4. v 8. & 10.* 6. Ascendit Christus in cœlum vt nobis viam & locum præparet, *ad Hebræos 7. v. 10.* 7. De ascensione spirituali in cœlum, idem *Coloss. 3. v. 1. n. 2.* 8. Ante Christi ascensionem nullus cœlum intrauit, *ibid. v. 13. n. 120.*

Sedet à dextris Dei. Vt ibi dexteram Dei vindicatiuam retineat, ne nos puniat.

Dominica post Ascensionem.

Ioann. 5. *Cum venerit*, Narratio.

I. CVm *venerit Paraclitus*, Paraclitus idem est quod consolator, Spiritus enim sanctus consolatur homines in tribulatione, & operibus bonis, v. *Consolatio diuina.*

II. *Ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis.* Per fidem, spem, amorem, de Christo testimoniū perhibemus quod est ei grauissimum, vide *Fides, Spes, Amor Dei.*

III. *Hæc facient vobis quia non nouerunt Patrem neque me:* Hæresis, & peccatum excæcat homines, vt non videant quantam iniuriam faciant Deo persequendo innocentes, v. *Persecutio, Peccatum, Inimicitia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VT *non scandalizemini, Ioannis 15.* Scandalum quid sit & quotuplex, vide A Lapide *Rom 4. v. 13. 2.* Scandelizantes proximum quomodo in Christum peccem, idem *1. Corint. 8 v. 12.*

Vos testimonium perhibebitis de me. Catholicorum improbitas, scandalo est, gentibus, hæreticis &c. 2. Doctrinam Christi profiteri nos oportet probitate vitæ, 3. Cur mundus oderit viros sanctos, Vide A Lapide *in Epistolas canonicas pag. 474.* Tribulatione summum bonum acquiritur, vide A Lapide *ibidem pag. 13.* 4. Crux via ad cœlum, *pag 252.* 5. Christiani ducem suum per aspera sequantur, *ibidem pag. 331.*

Venit hora vt omnis interficit vos &c. Vtitur Deus malitia improborum, ad probationem iustorum, 2. Non excusat malos, quod Deus eorum malitia vtatur in bonum.

Dominica Pentecostes.

Ioann. 14. *Si quis diligit*, Narratio.

I. SI *quis diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum.* Quantum bonum diligere Deum, & quo modo diligendus, *Amor Dei, in Catech. c. 3. de Charitate.*

II *Qui non diligit me sermones meos non seruat.* Quantum malum non diligere Deum eius præ-

præcepta violando, v. *Obedientiam.* Item *peccata in specie.*

III *Pacem relinquo vobis* Testamentum vltimũ quod Christus hominibus in terris reliquit, est pax cum Deo, & proximo, vide *Pax, Concordia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

A*pparuerunt illis dispertitę linguę. Actor 2.* Ignis diuinus illuminat intellectum, & accendit voluntatem, 2. Proprietates ignis Spiritui Sancto applicari possunt.

Cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes, &c. Separatio à mundo, locum parit ingressui Spiritus Sancti.

Venit Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam. Muniendа arx cordis nostri, gratia Spiritus Sancti contra aduersarios.

Repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & cęperunt loqui. Operatio & inhabitatio Spiritus Sancti, lingua & sermone proditur.

Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Spiritus Sanctus rector, & triumphator est cordis filiorum Dei.

Si diligeretis me gauderetis vtique. Christus ab Apostolis amore concupiscentiæ amabatur, quia societate eius gaudebant, sed amorem amicitia exigebat Christus, vt non ab amicis nostris.

Vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem. Amans cupit amorem suum palam facere, vt omnes cognoscat.

Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Per Spiritum Sanctum fiunt iusti hæredes & domestici Dei Patris, & cohæredes filij Dei, 2. Spiritus Sancti in habitatio, nos honore & donis replet, 3. Anima cum Deo venienda, vide A lapide 1. *ad Corinth. v.* 17 *& seq.* 4. Spiritus Sanctus 4. modis est in nobis, idem *ad Romanes* 11. *v.* 36. *n.* 76. 5. Secundum Spiritum Christiani debent viuere, idem *ad Rom.* 8. *v.* 13. 6. Sancti Spiritus sigillum in anima est sanctitas, *ad Ephes.* 1. *v.* 13. *n.* 34. 7. Quodnam in nobis sit testimonium Spiritus Sancti? *Rom.* 8. *v.* 16 *n.* 130. 8. Quatuor efficacia testimonia, quod quis habeat Spiritum Sanctum in se, ibidem *n.* 134. *& seqq.*

Dominica SS. Trinitatis.

Matth. 28. *Data est mihi &c.* Narr.

I. E*Vntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Quanta sunt dona quæ percipimus à SS. Trinitate per Baptismum, & vocationem ad fidem &c. v. *Baptismus.* Item *in Catech. exempla c.* 4. *de Sacram. Baptismi.*

II. *Docentes eos seruare omnia quęcumque mandaui vobis.* Non sufficit Baptismus & Fidei sine bonis operibus, & obseruatione mandatorum Dei, v. *Obedientia.* Item *in Controu. tract.* 2. *c.* 2. Item *in Catech. cap.* 3. *Precepta decalogi.*

III. *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sęculi.* Quantum bonum Christum semper habere præsentem, per potentiam diuinitatis, omni loco, per præsentiam humanitatis in sacra Eucharistia, vide *Christus* V. *Eucharistia* Item *in Catech. cap.* 4. *de Sacramento Eucharistiæ.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

D*ocete omnes gentes baptizantes &c. Matth.* 28. In Baptismo signamur cruce in nomine sanctissimæ Trinitatis, vt iuuet crucem portare, 2. Anima baptizata templum Sanctissimæ Trinitatis est, 3. Egemus potentia Dei Patris, sapientia Filij, & iustificatione Spiritus Sancti.

Euntes docete omnes gentes. Cura salutis nostræ commissa est à Christo soli Ecclesiæ catholicę, 2. Necessariò instruendi fideles cognitione Sanctissimæ Triadeos.

Baptizantes eos. Baptismi vis, vide A Lapide *in Titum* 3. *v.* 4. *&* 5. Et *ad Galat.* 3 *v.* 27. *n.* 88. 4. Baptizatis quare detur vestis candida, 1. *Corinth.* 1. *v.* 7. & 1. *Corinth.* 5 *v.* 7 *n.* 67. 5. De cæremoniis Baptismi, *tit. v* 4. *&* 5. 6. Immersione in aqua Christo figuramur, *Rom.* 6. *v.* 5. *n.* 10. 7. Baptizati quare ungantur oleo? 1. *Cor.* 9. *v.* 25. *n.* 80. 8. In Baptismo quomodo quasi iterum creemur, *Ephes.* 2. *v.* 10. *n.* 60. 9. Aqua Baptismi est aqua purgans & emundans, *Hebr.* 10 *v.* 22. *n.* 23. 10 Baptismus iterari non potest, *Hebr.* 6. *v.* 6. *n.* 266. 11.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritu Sancti. Crux ad initium operum nostrorum formanda est, vide A Lapide *Philipp* 3. *v* 18. *n.* 42. 2. De Sanctissima Trinitate, *Rom.* 8. *v.* 33. *n.* 21. 2. Item *Rom.* 11. *v.* 33. Item 1. *Cor.* 12. *v.* 6. Item 2. *Cor* 13. *v.* 13. Item *ad Rom.* 11. *v.* 36. 3. Eam ex creaturis Philosophi cognoscere non potuerunt, *ad Rom.* 1. *v.* 19.

Festum Venerabilis Sacramenti.

Ioan 6. v. 48. *Caro mea.* Narr.

I. C*Aro mea verè est cibus.* In institutione Eucharistiæ Deus fecit memoriā mirabi-

tabilium suorum, vide *Eucharistia*. Item *in Catech. c. 4. Sacrament Euch. vistia* Item *in Controu. tract. 2. pag. &c. De Eucharistiq Sacram. contra hæreticos.*

II. *Non sicut manducauerunt Patres vestri manna, & mortui sunt*. Quomodo virtus Eucharistiæ variis figuris in Scriptura adumbratur, *ibid.*

III. *Qui manducat hunc panem viuet in æternum*. Quanta prœmia dentur ijs qui ad Communionem dignè accedunt, quanta pœna si indignè, *ibid. & infra in Diarij, & libri fine.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

CAro mea verè est cibus. *Ioannis* 6. Quanta reuerentia ad hoc Sacramentum accedédum in quo Iesus se naturæ nostræ accommodauit per cibum & potum.

Qui manducat hunc panem &c. Dispar effectus & fructus communicantium ex eodem cibo.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ, Apocal. 2. Hic cibus antidotum contra venenum serpentis tribuens immortalitatem.

Si dederit homo omnem substantiam, Cantic. 8. Infinities plus accepimus à Domino, quam reddere possumus: prospexit diuina prouidentia homini non minus de cibo animæ, quam corporis, imo dedit omne quod poterat dare: quando suum corpus, & sanguinem nobis testamento donauit.

Notas facit in populo ad inuentiones eius, &c. Isaiæ 12. Inuenit diuina Sapientia modum veniendi ad nos, & manendi in cœlo per Euchar.

Et verbum Caro factum est, & habitauit in nobis, Ioan. 1. Solo verbo è pane carnem suam facit, vt habitaret in nobis.

Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos, Ioan. 13. Excessus dilectionis Iesus in S. Eucharistia vsque ad finem pœtentiæ fuit, 2. Excedit Venerabile Sacramentum, omnem mensuram altitudinis, & latitudinis scilicet ad omnes homines, cuiuscuis conditionis se extendit, longitudinis vsque ad finem mundi sine fine dilectionis, profunditatis, humilians se sub vili specie panis.

Memoriam fecit mirabilium suorum, &c. Cupit Dominus memoriam sui seruari apud nos per venerabile Sacramentum.

Dominica II post Pentecosten.

Lucæ 14. *Homo quidam fecit cœnam*, Natr.

I. ET *cæperunt omnes simul excusare*. Magna ingratitudo est, Deum per gratiam & prædicatores suos ad cœnam vitæ æternæ inuitantem non sequi, vide *Ingratitudo, Exhortatio*.

II. *Primus dixit ei villam emi, &c.* Multi excluduntur à conuiuio regni cœlestis per cupiditatem & auaritiam, v. *Auaritia*, item *in Catech. c. 5. de peccato capitali Auaritia.*

III. *Alius dixit, vxorem duxi non possum venire*: Multos etiam cœlo excludit luxuria, vide *Luxuria*. Item *in Catech. 5 de peccato capitali Luxuria.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

HOmo quidam fecit cœnam magnam, *Luc.* 14. Saluator noster neminem excusat à Communione, sed omnes inuitat.

Et vocauit multos. Quicquid nocumenti gula primi parentis nobis attulit, id cœna Eucharistica restauratur.

Misit seruum suum dicere inuitatis, quia iam parata &c. Ad salutem nostram, cuncta parauit Dominus, tantum deest voluntas nostra.

Vt venirent, non singulis cœnam mittit, sed omnes ad illam conuocat quia vult nos quoque cooperari, & venire, & quærere.

Cæperunt omnes simul se excusare. Nulla in negotio salutis excusatio apud Deum acceptatur, nam cuncta videt & cognoscit, etiam intima cordis nostri, quia Dominus est scrutator cordium iuxta illud Scripturæ sacræ, ego Dominus *Scrutans corda & renes*. 2. Plerique stultè præferunt lautitias temporales æternis. 3. Metus & respectus humanus neminem excusare possunt, quo minus hanc Sanctissimam cœnam frequentent.

Villam emi & necesse habeo videre illam. Emerat ille villam & non viderat, en stultitiam hominum qui aliquid emunt absque eo quod videant & rem cognoscant Hinc enarrari possunt incômoda & mala quæ ex in consideratione nascuntur, 2. Per emptorem villæ intelligi potest superbus, 3. Christus est speculum humilitatis. A Lapide *in Epist ad Philip.* 2. *v.* 4. 4. Humilitatis motiua, idem *Ephes.* 4. *v.* 2. 5. Christiana humilitate, *ad Philip. v.* 14. 6. Stimulus ad retundendam superbiam, *ad Roman.* 3. *v.* 33 *n* 170.

Iuga boum emi quinque. Peccator suauissimum Christi Salvatoris nostri iugum ferre recusat, & grauissimum difficillimumque dæmonis iugum portare cogitur, 2 Per emptorem bonum auarus potest intelligi, Auaritiæ detestatio, A Lapide *ad Ephes* 4. *v.* 19. *n.* 15 Et *Ephes.* 5. *v.* 5. 4. Diuitiarum appetitus quot secum incommoda afferat, 1. *Timoth.* 6. *v.* 9. & 10.

Vxo-

Vxorem duxi, & ideo non possum venire. Matrimonium neque nullus vitæ status excusat à seruitio Dei, 2. Consortia diuersi sexus omnino vitanda, nam mulieris affectus virum omnino attrahit, & maxima mala inde nascuntur, 3. Mulierem tangere quam periculosum A Lapide 1 *Corinth. 7 v. 1. & seqq.* 4. Carnalium hominum descriptio, 2. *Corinth. 10. v. 2. n. 183.* 5. Quænam sit arma carnalia ibidem 24. 6. Ex opposito posset hic agi de virginitate, eiusque laude, & commodis A Lapide 1. *Corinth. 7. v. 34 & seqq.*

Pauperes & debiles, cæcos & claudos. Omnes afflicti promissionem cœlestem habent.

Compelle intrare. Tribulationes, &c. paupeties stimuli sunt, nos ad Paradisum cœlestem directè incitantes.

Nemo virorum illorum &c. Ingens malum est hac cœna priuari, & contra, 2. Bona conscientia iuge conuiuium, & mala conscientia ferocissimum tormentum.

Dominica III. post Pentecosten.

Luc. 15. *Erat appropinquantes.* Narratio.

QVia hic peccatores recipit. Quanta Dei benignitas qui paratus est omnes peccatores per pœnitentiam in gratiam recipere, v. *Benignitas Dei Pœnitens*, Item *in Catech. cap. 4. de Sacram. Pœnit.*

II. *Gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente*. Quantum placeat Deo seria pœnitentia, *ibid.*

III. Item pax conscientiæ ex pœnitentia & confessione peccatorum, *ibid. & V. Confessio*. Item *Status gratia in fine Part. 2.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERant autem appropinquantes ad Iesum. Luc. 15. Peccatores pœnitentes Deo gratissimi sunt. 2. Mundi prauitas à Deo homines auertit, quos eius bonitas ad se attraxit. 3. Nemo tantus Dei inimicus & reus est, quin habeat spem veniæ. 4. Gratissimum Domino Iesu opus est peccatorum misereri. 5. Summa est Dei erga peccatores clementia. Vide à Lapide in Epistolam 1. *ad Timoth. 1. v. 13. num. 33.* Peccatores tantum ad Christum accedere nitantur, quantum peccando ab eo recesserunt A lapide *Philipp. 3. v. 12. n. 22.*

Murmurabant Pharisæi. Detractores & murmuratores vt pestis fugiendi. 2. Quantum malum sit detractio & murmuratio, sup. in App. v. *Detractio*, 3. Non desinit Dominus bene operari propter obloquia & murmurationes præuisas, ideo respectus humanus contemnendus est, 4. Conuersionem peccatorum impedientes, vt Pharisæi Christum denuò crucifigunt.

Hic peccatores recipit. Susurrones Deo & hominibus odibiles sunt, malum seminant, vt inuidiam alijs conciteent.

Gaudium est in cælo super vno peccatore. In nostra manu est exhibere lætum aut triste spectaculum in cœlo. 2. Quantum Angeli & Deus lætentur propter bonum nostrum.

Congratulamini mihi, quia inueni ouem, etc. Non parcit Iesus labori vt errantes peccatores ad se reducat.

Dominica IV. post Pentecosten.

Lucæ 5. *Cum turba irruerent*. Narratio.

TOta nocte laborantes nihil capimus. Superbi, auari, luxuriosi, qui tota nocte, id est, tota vita laborant pro honore opibus, voluptate, nullum laboris prœmium à Deo percipiunt, v. *Superbia*, *Auaritia*, *Luxuria*. Item *in Catech. cap. 3. & 5.*

II. *Exi à me quia homo peccator sum*. Peccatorem omnia mala comprehendunt, quia deserit illum Christus, v. *Peccatum*.

III. *Relictis retibus secuti sunt eum*. Bona huius mundi sunt retia quibus anima capitur, & ideò pro Christo abneganda, v. *Abnegatio*, *Fallacia mundi*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

AScendens Iesus in vnam nauim, Luc. 5. Agi hic poterit de Ecclesia, eiusque certitudine, qua vectores suos ducit ad portum salutis, quomodo eam Deus gubernet, per medios & horribiles huius mundi fluctus, 2. Ecclesiam numquam defecisse supra *Tom. 1. in Controuersiis*. Item nauis est fides anchora spes, velum, & vexillum, charitas.

Cum turba irruerent. Funibus charitatis Saluator cunctos ad se trahit.

Per totam noctem laborantes, &c. In nocte peccati labor inutilis, & frustraneus est, secus in die gratiæ, 2. Disparitas magna est inter seruos Dei & mundi huius laborantes, 3. Plures capiuntur retibus diaboli quam Christi.

Duc in altum, & laxate retia &c. Enitendum vnicuique nostrum est, vt ad altiorem vitæ perfectionem suæ virtutis gradum perueniat, 2. Nemo, nisi propria sua culpa numero electorum excludetur.

In verbo tuo laxabo rete. Cooperatio Dei & homi-

hominis ad salutem necessaria est, 2. Quam præclara & Deo grata prompta obediétia est, 3. Omnia nostra opera ad obsequium Dei referenda sunt, A Lapide *Rom.* 14. *v.* 8. 4. Deo fidendum etiam in rebus desperatissimi, A Lapide *Hebr.* 11. *v.* 17. 5. Homo ex se nihil potest, in Deo omnia, 1. *Cor.* 4. *v.* 8.

Rumpebatur rete. Peccatum discordiæ, læsionis fraternæ charitatis, & schismatis, quantum malum sit, vide A Lapide *Ephes.* 4. *v* 3. item *Hebr.* 10. *v.* 26.

Faciam vos fieri piscatores hominum. Sicuti piscatori multa toleranda, à ventis, mari, frigore, æstu &c. ita & ijs qui volunt animas capere multum patientiæ opus est, vide A Lapide *in Dominicam* 2. *post Pascha.*

Relictis retibus secuti sunt eum. Omnia sunt contemnenda, vt ipsum Saluatorem nostrum lucremur & sequamur.

Dominica V. post Pentecosten.

Matth. 5. *Amen dico vobis.* Narratio.

OMnis qui irascitur fratri suo reus erit Iudicio. Quam rigidè Deus à nobis requirit amorem erga proximum, v. *Amor proximi:* Item *in Catech. c.* 3. *Charitas proximi.*

II. *Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quantam pœnam meretur inimicitia, & contumelia contra proximum, Vide *supra* in Appar. *Inimicitia, Inuidia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

NIsi abundauerit iustitia vestra &c. Matth. 5. Iustitia Christiana abundare debet, non solum interna, sed etiam externa virtute. 2. Non est vera iustitia, quæ non ponderat culpas graves. 3. Deus veræ virtutis & iustitiæ æstimator est. 4. Victoria sui, humanæ prudentiæ & iustitiæ nutrix est. 5. Plura ab ijs exigentur, quibus plura & maiora data sunt, aut qui plura sciunt.

Plusquam Scribarum & Pharisæorum. In operibus bonis, non laus, non propria gloria, sed Dei quærenda est. Externa etiam operatio non sufficit, sed interna intentio requiritur. 3. Agi hic posset contra stolidam hæreticorum confidentiam, qui sufficere aiunt solam fidem ad salutem, de qua hic *Tom.* 1.

Non occides: Peccatum homicidij grauissimum est, cuius malitia non solum actu externo fit, sed etiam sola mente fieri posset.

Omnis qui irascitur fratri suo reus erit &c. Odii fomitem extingues facillimè, sæpius cohibendo iram. 2. Quantum damnum ira homini afferat, vide suprà in Appar. V. *Iracundia.*

Quomodo iram cohibebis & domabis, vide A lapide *in Epist. ad Ephes.* 4. *n.* 26. Item quomodo iræ alienæ cedendum: *Roman.* 12. *v.* 9. Item ultione non esse quærendam ibidem.

Si offers munus tuum ad altare. Nullum sacrificium Deo gratum est, quod non sale amoris fraterni conditum est.

Relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari. Nullus Deo gratus esse potest qui discors est cum proximo suo.

Dominica VI. post Pentecosten.

Marc. 8. *Cum turba multa.* Narratio.

I. MIsereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me. Si tam benignus est Christus erga suos, qui tantùm triduò illum secuti sunt, qualis erit illis, qui tota vita mundum abnegantes illum sequuntur, v. *Benignitas Dei, Abnegatio mundi.* Item *in Catech. cap.* 8. *consilia Euangelica.*

II. *Quot panes habetis: qui dixerunt septem.* Septem panes mysticè designant septē Sacramenta, quibus populus Christianus roboratur & alitur in vitam æternam. V. *Sacramenta in particulari:* Item *in Catech. cap.* 4.

III. *Et præcepit turbæ discumbere:* Christi exemplo exercendo liberalitas erga egenos & esurientes, v. *Liberalitas:* Item *in Catech. cap.* 5. *Opera* 7. *misericordiæ.*

Conceptus alii de eodem Euangelio.

MIsereor super turbam. Marc. 8. Dei in nos Misericordia, vide A Lapide *ad Rom.* 12. *vers.* 1. & 2. *Corinth.* 1. *vers.* 3. Item *Hebræos* 2. *vers.* 18. 2. Non potest misericors Dominus suorum indigentiam obliuisci. 3. In Deserto tribulationis veri Dei sequaces cognoscuntur.

Iam triduo sustinent me. De perseuerantia in virtute, vide A Lapide *Philip.* 1. *v.* 6 Item *Hebræos* 4. *v* 3 2. Dei liberalitas in suos etsiula præuenit indigentiam eorum. 3. Plus solicitus Deus pro corporis nostri inopia, quam nos pro spirituali nostra. 4. Amanti longùm tempus exiguum videtur, vnde huic turbæ non videbatur longum ieiunium. 5. Agi etiam hic potest de Prouidentia Dei non solum erga hunc populum, sed erga omnes creaturas, quas mirè pascit, gubernat, &c.

Si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient. Deus non durus est, vt homines, sed

sed compatitur seruis, infirmis & deficientibus:

Dabat Iesus discipulis suis, vt apponerent turbæ. Officium patris familias est, non permittere ut pueri, aut servi patiantur vel affligantur, dum potest mederi, vel auertere.

Sustulerunt quod superterat de fragmentis. Eleemosyna de bonis superfluis quantum curanda.

Dominica VII. post Pentecosten.

Matth. 7. *Attendite à falsis &c.* Narratio.

I. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium*: Cavendum ab hypocrisis & simulatione, qualis est hæreticorum, Vide *Hypocrisis*, *Astutia*, *Adulatio*.

II. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur*, Vide *Iustitia diuina*, *Mors*, *Infernus*.

III. *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cælorum:* Non sufficit fides sine bonis operibus, & obedientia mandatorum, V. *Contr. Tract. 2. c. 2.* Item *in Apparatu*, V. *Fides*, *Obedientia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Attendite à falsis Prophetis, Matth. 7. Homo cinctus impostorum insidijs eget divino auxilio. 2. Vitandi hæretici vt pestis A lapide 2. *Timoth. 2. v. 16. 3.* Hæretici quomodo verbum Dei truncant, & adulterant vide suprà in *Tom. 1. pag.* 122. 4. Eorum vaniloquentia 2. *Timoth. 2. & 3. 5.* Eorum hypocrisis ibidem *v. 5. 6.* Eorum perversa conscientia 1. *Timoth. 4. v. 2. 7.* Quomodo cum ijs sit agendum ad *Titum 3. v. 11. 8.* Sunt similes Iudæ, ibidem num. 111. 9. Sunt semper superbi 1. *Timoth. 6. v. 1. n.* 88. A lapide, alijque Interpretes, ibidem.

Intrinsecus autem sunt lupi rapaces: Sunt tales qui exterius se sanctos simulant, & interius odio, furoreque exceduntur.

Ex fructibus eorum cognoscetis eos: Opera externa Testimonium dant interni hominis.

Non potest arbor bona malos fructus facere: Ex radice bonæ voluntatis, nihil mali nascitur, dum talis manet.

In ignem mittetur: Ignis infernalis, quam diuturnas, vorax, horribilis &c. Vide in Appar. *Infernus*.

Dominica VIII. post Pentecosten.

Luc. 16. *Homo quidam erat diues.* Narratio.

Redde rationem villicationis tuæ: Reddenda est ratio operum nostrorum in hac vita per Confessionem, ne à nobis in morte seueriùs exigatur, V. *Confessio*, *Mors*, Item *in Catech. cap. 4. Confessio, & cap. 5. 4. nouissima.*

II. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* Redimenda peccata per eleemosynas, V. *Liberalitas*: Item *in Catech. cap. 5. opera misericordia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Homo quidam erat Diues: Diuitiæ cœlestis Patriæ his perituris præferendæ sunt.

Et habebat villicum: Nos omnes in hac vita villici Dei sumus.

Diffamatus est: Cauenda Testimonia falsa sunt, seu accusatione. 2. Amor proprius in se prodigus, in alios durus accusator.

Quasi dissipasset bona: Adiungit *quasi*, quia nullus Deũ suis & bonis & Dominio priuare potest. 2. Etiam bonæ famæ cura habenda est, A lapide 2. *Cor. 3. v. 45.*

Quid hoc audio de te? Deus ad vindicandum tardus in hac vita est: 2. Abusus diuinę bonitatis rigorem iustitiæ prouocat.

Redde rationem villicationis tuæ: Quam horrendum sit futurũ iudicium post hanc vitam: 2. Memoriam iudicijs illis semper præ oculis habendam esse, cum valdè ad saluté nostram operandam, conducat: Vide A lapide *Roman.* 14. *versu* 10. 3. Diem iudicij instar, A Lapide *Philippenses* 4. *versu* 6. 4. In iudicio isto quisque suum onus portabit, idem *Galatas* 6. *versu* 5. 5. Quisque habeat librum computuum & rationum cum Deo, *Philippenses* 4. *versu* 15. 6. Liber vitæ quid sit, & quomodo in eo scribamur, *Philip.* 2 *versu* 2. 7. Dilatio reddendæ rationis vsque ad finem vitæ nostræ, incurios haud facere debet: 8. Cura carnis, & neglectus animæ, terribile reddit tribunal Dei: 9. Deus exactè, & usque ad ultimum obulum requiret in altera vita: 10. Reddenda erit ratio de vita nostra integra, cui plus impenderimus, an sensualitatibus & vanitatibus an vero in seruiendo Deo & pauperibus: Permutat Deus munia & status ad cohibendos homines.

Ait villicus intra se: Hic agi posset de examine conscientiæ, quam bona sit praxis quotidie

se

se examinare vesperi ante cubitum, & quam utilitatem afferat.

Dominus aufert à me villicationem: Non conquerendum est, dum Deus aufert bona temporalia, uxorem, maritum, filiorum, charissimum, patrem vel matrem &c. quia Dominus omnium illorum est.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Opera misericordię, patrocinium parant apud judicem.

Quantum debet? Examinando conscientiam nostram facilè videre poterimus, quanti simus Deo debitores.

Filii hujus seculi prudentiores filiis lucis. Sapientia hujus mundi stulta est, vide A lapide 1. *v.* 20. Idem 1. *Cor.* 3. *v.* 18. *&* 19. 2. De prudentia carnis & spiritus idem *Rom* 8. *v.* 6.

Dominica IX post Pentecosten.

Luc. 19. *Cum appropinquaret*. Narratio.

I. **V***Idens civitatem flevit super eam*: Anima peccatrix rectè comparatur Hierosolyma brevi destruendæ, talem animam Christus luget, quia illa seipsam non deflet lacrymis patientiæ, Vide *Peccatum*, *Pænitentia*, *etiam in Catechesi, cap.* 4.

II. Scriptum est, quia domus mea domus orationis est. In Templo non fabulis, sed soli orationi vacandum est, V. *Oratio*: *Ecclesia item in Catech. cap.* 2. *de Orat. Dominica, &c.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

V*Idens civitatem flevit super illam*. Quomodo Dei amor in homine & indignatio in peccatum simul configant: 2. Quanti momenti sint justorum lacrymæ etiam peccatorum apud Deum si ex contrito corde promanent: 3. Non minus gaudium Deo justi pariunt, quam impii dolorem: 4. Tam invitus est Deus ad punitionem, quam inimicus ad vindictam pronus: 5. Flevit Jesus prævisas Ecclesiæ suæ afflictiones & damna: 6. Causa propria animæ nostrę tam debet nobis cordi esse quam Christo: adeoque à nobis seriò defleri.

Si cognovisses & tu: Prosperitas huius mundi oculos nostros claudit, adversitas illos aperit: 2. Cæcitas mentis quantum malum: 3. Cæcitas urbis Hierosolymitanæ causa fuit exitii illius, Vide A lapide *Hebræos* 10. *v.* 25. *num.* 260. 4. Sicut suo tempore Deus civitatem punivit istam, ita nunc peccatore scelerum mensura impleta. Idem 1. *Thess.* 2. *v.* 16.

Coangustabunt te: Tribulationes Ierosolymitanę civitatis, Symbolum sunt angustiarum quas anima patitur in mala conscientia.

Dominica X. post Pentecosten.

Lucæ 18. *Dixit Iesus ad quosdam*. Narratio.

I. **N***On sum sicut cæteri hominum*: Vitium est jactantiæ præ se alios aspernari: V. *in Appar. Iactantia*.

II. *Omni, qui se exaltat, humiliabitur*. Superbis proxima est Dei vindicta & ruina: V. *Superbia* ibidem.

III. *Et qui se humiliat exaltabitur*. Proprium est Deo humiles exaltare in vita præsenti, & futura: V. *Humilitas* ibidem.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

D*Vo homines ascenderunt in templum Luc.* 10. Cor humile orantis capacissimum ad hauriendum gratiam: 2. Accessum præbet Deus humilibus in domum suam, superbis negat.

Apud se orabat: Oratio quę tantùm fit labiis, nullam est, nec ab angelis ad cœlum defertur, mens quoque ad Deum elevetur & collaboret juxta illud Christi *populus labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me*.

Gratias tibi ago Domine: Immunis à gravioribus tantùm delictis verè probus haberi nequit: 2. Pro omnibus Deo gratiæ agendæ sunt assiduo.

Non sunt sicut cæteri hominum: Nostri non aliorum defectus considerandi sunt. Cornelius A lapide 1. *Timoth.* 1. *v.* 23. Item *Galat.* 6. *v.* 4. 2. Quomodo omnes debeamus putare alios meliores: Idem *Philip.* 2. *v.* 3.

Publicanus à longe stans: Verecunda & humilis confessio, vincit cor Dei offensi. 2. Humilitas viam ad cęlum sternit.

Deus propitius esto mihi peccatori: 1. Prius detestanda delicta sunt, ut Deo conciliemur: 2. Nihil contra corruptæ naturæ pravitatem præstantius, quam propriæ imbecillitatis confessio.

Descendit hic justificatus in domum suam: Deus promptissimus & paratissimus ad peccatorem recipiendum, & peccata ejus condonanda.

Omnis qui se humiliat exaltabitur. Tam avertitur Deus à superbis se erigentibus, quam ad humiles convertitur.

Dominica XI. post Pentecosten.

Marc. cap. 7. *Exiens Iesus.* Narratio.

I. *Adducunt ei surdum, & mutum: Surdus* est qui non audit verbis Dei præcones: V. *Prædicatio*.

II. Item *mutus* est qui non audet peccata sua confiteri, V. *Confessio: item in Catech. cap. 3.*

III. *Benè omnia fecit, & surdos fecit audire & mutos loqui*. Inter maxima Christi miracula non minimum est tales surdos & mutos per gratiam suam ad pænitentiam adducere: V. *Christus*: Item *in Cathec. cap. 4. exempla pænitentiæ*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Adducunt ei surdum & mutum Marc 7. Proximi necessitatibus prospiciendum, la Nuza *Hom. 22. n. 2. 3. 4.* 2. Theophilactus putat per dæmonem hunc surdum & mutum effectum esse: Dæmoni certè proprium est homines *Surdos* facere *Hom. 19. n. 43. 44. Muto* ibidem *n. 49. & seq.* 3. Felix quam Dominus periculo subducens curat & salvat: 4. Non minor miseria spiritualiter, quam corporaliter esse surdum & mutum: 5. Periculosum malum, cui curando non quæritur medicina: 6. Surdus & mutus peccator est *Rom. 6. v. 9.* A lapide.

Apprehendens eum de turba seorsim, 1. Cura & correptio fraterna seorsim, & amicè facienda.

2. Si sanari cupis à Domino, subducas te aliquantisper mundanæ turbæ. *Lanuza Hom. 11.* num. 12. 13.

Tetigit linguam ejus, 1. Linguam particularem, & accuratam requirit medicinam, *Hom. 23. n. 25 & seqq.* Item *Hom. 13. num. 5.*

2. Lingua bene custodienda est à mendaciis, impudicitiis, detractionibus &c.

Suspexit in cælum, & ingemuit. Peccatoribus non est acerbè irascendum, sed misericorditer compatiendum. Lanuza *hom 31. n. 56.* item *homilia, 32. n. 68. 69. homilia 26. num. 42. 43. hom. 25. n 89 hom. 38. n. 140.*

Præcepit ne cui dicerent, 1. Bona opera per studium humilitas abscondenda, idem *hom. 1. n. 28.*

Quanto magis tu abscondens, tanto Deus aperuit illa manifestabit, *hom. 26. n. 17. 18. 19.*

Bene omnia fecit. In utilitatem proximi benefaciendum, non sicut aliqui mundani homines, qui multa magnificè operantur, sed in bonum proprium, & in damnum creditorum, pauperum, subditorum, proximi, *hom. 8. n. 44. & seqq.* item *homil. eadem n. 39. usque 45.*

Dominica XII. post Pent.

Lucæ 12. *Beati oculi*, Narr.

I. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, v. in Appar. *Amor Dei*: Item *in Catech. c. 3. de Charitate.*

II. *Et proximum tuum sicut te ipsum*, v. ibid. *Amor, & Charitas proximi.*

Homo quidam incidit in latrones, qui & dispoliauerunt eum. Hac parabola pulchrè exhibetur status peccatoris, cuius plagas sanat Christus tanquam pius Samaritanus, v. ibid. *Benignitas Dei, Christus &c.*

Conceptus alii de eodem Evangelio.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum 1. Dilectio proximi prævalet dilectione sui ipsius, vide *Dominicam 17. post Pent.*

2. Sine dilectione est, qui se à proximi subsidio avertit.

3. De dilectione utraque, vide A Lapide *Rom. 13. v. 9. n. 182.*

Quid faciendo vitam æternam possidebo &c. Etiam tua hęc esse debet præcipua cura & sollicitudo, nam vita præsens brevis & ærumnosa est, indigna nostris votis, quibus æternæ & longè maiora parata sunt, Lanuza *hom. 32. n. 70. 71. 72.* Item *hom. 49. n. 4. 5. 6.*

Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho. Per hunc hominē intelligi potest Genus humanum, quod per Adamū, veluti dire prorem æternæ felicitatis, exutum est donis gratiæ; ac prætetea in tribus animę potentijs gravia vulnera accepit. Huic medetur Christus verus Samaritanus oleo charitatis &c.

Infundens oleum & vinum. Peccator mansuetudine & lenitate convertendus, tractandus corripiendus: non irracundia, & asperitate, ne arceatur à confessione & remedijs salutis.

Dominica XIII. post Pent.

Lucæ 17. *Dum iret Iesus*, Narr.

I. *Occurrent ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè.* Decem leprosi mysticè sunt homines infecti peccatis contra decem præcepta, qui ideo longè absunt à Christo, v. *Peccatum*, Item *in Catech. c. 3. in 10. Præcepta.*

II. *Ite*

II. *Ite ostendit vos Sacerdotibus*. Remedium contra leprā peccati optimum est se manifestare Sacerdotis per confessionem, vide *Confessio*. Item *in Catech. de Sacramento Pœnitentiæ*. Item *Remedia sing. peccat.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

OCcurrerunt ei decem viri leprosi *Lucæ c. 17.* Morbus & vexatio, occasio fuere, cur hi decem leprosi ad Christum accurrant, sic tribulatio nos ad Deum reducit, *Salazar in Prou. Tom. 1. pag. 201. n. 86.*

IV. Lepra contagiosa est ideoque vitanda, ita malum consortium, exemplum &c. A lapide 1. *Corinth. 6. v. 14. Hebr. v. 25.*

V. Sicut mala societas noxia, ita bona maximum ad virtutem incitamentum. Idem *Hebr. 10. v. 24.*

Steterunt à longè. Melius fuisset propius accedere, nam Dauid dicit *accedite ad eum, & illuminamini*, à longè stant, qui volunt se emendare, sed non practicant, id est non ad actum perueniunt.

Ostendit vos Sacerdotibus. Requirit Deus, remissa culpa, satisfactionem pœnalem ostendendi se Sacerdoti.

Dignitas Sacerdotis maxima, A Lapide 2. *Corinth. 3. v. 6. & Hebr. toto capite.*

Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, 1. Ingratitudo repugnat naturæ rationali, & animalibus detestabilis est, nā ratio docet si flagret domus, homines eripere flammis &c. quamquam inimici sint, multo magis si dona ab eis acceperimus: ratio docet, dum aliquis ægrotat, curare vt sanetur &c. Bruta docent exemplo suo gratitudinem. De Leone cui spina extracta &c.

Dominica XIV. post Pentecosten.

Matth. 6. *Nemo potest*. Narratio.

I. NEmo potest duobus Dominis seruire Nempe Deo & cupiditati diuitiarum, v. *Auaritia*. Item *in Catech. c. 4. de 7. pecc. Capital.*

II. *Ne sollicititi sitis animæ vestræ quid manducetis*. Hic pulchro exemplo volucrum, &c. excitamur ad fiduciam in paterna Dei prouidentia, vide *sup. in Appar. Spes, Fiducia: & in Catechesi c. 12 de Spe.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

NEmo potest duobus Dominis seruire. *Matth. 6.* 1. Mundus ergo contemnendus eiusque vanitates, sed Deo soli adhærendum est. *R. P. Arsdeck. Tom. III.*

2. Eodem loco, non potest esse habitatio Dei, & Diaboli, quia ædificia illorum nimium differunt, Deus humilis, diabolus elatus, & superbus.

Non potestis Deo seruire & mamonæ. 1. Qui diuitiis acquirendis student, serui & mancipia diuitiarum sunt.

2. Dæmon homines illos decipit, sicut perspicialia punctata, quæ rem in visione multiplicant, sed nihil videnti plus tribuunt.

3. Exigit a nobis Deus integrum seruitium vt solus Dominus, iure creationis, & redemptionis, &c.

4. Qui mammonæ seruit, curis euisceratur, ideoque Deo seruire non potest.

Ne soliciti sitis animæ vestræ quid &c. 1. Cura corporalis moderanda, ne spiritualem impediat.

2. Cogitandum non est nobis de die crastina, quem forte non videbimus, sed hodiernus bene & sanctè transigendus.

Nonne anima plus est quam esca? Prima cura debetur animæ, tanquam parti nobiliori, 2. corpori.

Quærite primum regnum Dei, &c. Seruitium mundi, & Dei sibi contrariantur, quia mundus proponit, quæ Deus prohibet.

Deus nobis sufficit, diuitię non possunt nos beare A Lapide *Philip. 4. v. 11.*

Dominica XV post Pentecosten.

Lucæ 17. *Ibat Iesus in ciuitatem*. Narratio.

I. NOli flere. In fletu, & tribulatione recurrendum est ad consolationem diuinā, v. sup. *Tribulatio, Consolatio diuina.*

II. *Adolescens tibi dico surge*. Quanta Christi potentia & bonitas vt homines iuuet, & eleuet à morte peccati, vide *Christus, Peccatum.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce defunctus efferebatur, &c. 1. Deflendi sunt potius spiritu quam corpore defuncti, vt sunt, qui peccarunt mortaliter.

2. Tristior separatio animæ à gratia Dei est, quam à mortali corpore.

3. Nemo ætati fidat ad procrastinandam vitæ correctionem.

4. Peccatum plus damni, quam mors corporalis homini affert.

5. Quando Deus filios mori permittit, sępe per hoc vult saluare matrem, ipsoque hoc exemplo misericordiam intimat.

Noli flere, 1. Lachrymæ quæ ad bonam, rectam & sinceram confessionem seruiunt, vtilissimæ sunt.

Lachrymæ viduarum & pupillorum, cęlum penetrant. & apud Deum iustitiam exigunt.

Et accessit & tetigit loculum. Christus ad visum, & contactum cadaveris nihil perterritus, accessit, tetigit, mortuum resuscitavit: quid enim sibi vita timeret à morte? Non secus nobis obviandum est diabolo, & tentationibus eius, veniat licet cum magno apparatu, & multitudine, qui enim in nomine Domini pugnat, vincit.

Resedit qui erat mortuus, & cæpit loqui. Cadauer defuncti, vivax, & efficax prædicator est viuentibus.

2. De morte, & mortificatione huius vitæ, vide A lapide *Coloss. 3. v. 5. n. 12.*

3. Quomodo sit mori lucrum, *Phil. 1. v. 21.*

4. Sancti quomodo ad mortem aspirauerint, *ibid. n. 4. v. 23. n. 46.*

5. Pijs mors non est timenda, *2. Timoth. 4 v. 6. n. 196.*

6. Adolescentes etiam moriuntur, adeoque semper vigilandum. *1. Tess. 5. v. 6.*

7. Mortui moderati sunt lugendi. *Phil. 1. v. 21.*

Dominica XVI. post Pentecosten.

Lucæ 13. *Cum intrasset Iesus*, Narratio.

I. *SI licet Sabbatho curare*. Diebus Dominicis, & Festis exercenda sunt opera pietatis, non verò seruilia, ludi, aut sympositа. V. *Sabbathi obseruatio.* Item *in Catech. cap. 3 præcepto 2.*

II. *Recumbe in nouissimo loco*. Qui quærunt pro Christo in hac vita esse nouissimi, in futura vita erunt primi, & contra, V. *Humilitas, Superbia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

HOmo quidam Hydropicus erat ante illum, *Luc. 14. 1.* Hydropicus hic ab aliis quidem ferebatur, sed & ipse optima erga Christum erat voluntate. Quare non sufficit ut alij pro nobis orent, vel quidpiam boni faciant, sed debemus ipsi saluti nostrę cooperari. 2. Homo auarus siti rerum terrenarum insatiabilis, hydropicus est.

Cum inuitatus fueris ad nuptias. Spiritualiter ad Sacramentales nuptias inuitamur, & vltimo loco collocare nos conuenit, id est magna humilitate accedere. 2. Quam sobriè esse consueuerint conuiuia primorum Christianorum, A lapide ad *Ephes. 5. v 19. 3.* Quomodo in nuptijs agendum sit, nempe parcè bibere, non se ingurgitare &c.

Ne forte honoratior te. Nemo securius in hoc mundo sedet, quam humilis, nam nullus ei ultimum locum invidebit.

Qui se humiliat exaltabitur. 1. Nemo in cælis altius ascendit, quàm qui in terris descendit: 2. Humilitas scala ad gloriam est nam ea Christo Domino & Marię Matri Iesus assimilamur, quæ humilitate sua meruit Mater esse Iesu, iuxta Bernard. *virginitate placuit, humilitate concepit.*

Dominica XVII. post Pentecosten.

Matth. 22. *Accesserunt ad Iesum*. Narratio.

I. *ACcesserunt ad Iesum Pharisęi*. Peccatores debent accedere ad Christum per pœnitentiam: V *Pœnitentia, Spes.*

II *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* Debent etiam accedere per amorem Dei, & Proximi. De hoc vide *suprà in Dominica 12.*

Conceptus alii de eodem Evangelio.

DIliges Dominum Deum tuum. *Matth. 22.* Deus à nobis totalem dilectionem appretiativam exigit. 2. Requirit à nobis Deus, filialem dilectionem præ seruili obedientia 3. Non patitur Deus partem aut mensuram dilectionis, sed totū eor vult habere: 4. Vult Deus prior esse in affectu, proximus in executione. 5 Non debet dilectio Dei minor esse in adversis, quam prosperis. 6. Omnia Dei præcepta seruatur facilia sunt, & qui illa obseruat, diligit Deum, iuxta illud: *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me.*

Vnus ex legis Doctor: Homo sapiens (id est qui multa scit) si scientiam suam malitiæ applicet, ad tentandum erit diabolo non multo absimilis.

Dominica XVIII post Pentecosten.

Matth. 9. *Ascendens Iesus.* Narratio.

I. *ET ecce offerebant ei paraliticum iacentem in lecto*. Similes sunt huic paralitico, qui iacent in lecto luxuriæ, acediæ, & aliorum vitiorum: V. *in Appar. Luxuria, Acedia.*

II. *Tunc ait paralitico: Surge, tolle lectum tuum*. Id est, te surge à peccatis per pœnitentiam, & delere consuetudinem vitiorum in qua iaces: V. *Pœnitentia* ibidem.

III. *Et*

III. *Et vade in domum tuam:* Nempe ad Ecclesiam & Patrem cælestem cum filio prodigo, dicens, *Peccavi in Cælum & coram te, &c. V. Confessio peccatorum*. ibidem.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

OFferebant ei paralyticum. *Matth. 9. 1.* Affectus peccandi, & habitus hominem paraliticum & insensibilem reddunt. 2. Opus divinum est non humanum, currare inveteratum peccatorem: 3. Fideles amici, ut hi offerentes, non minus alienum bonum, quam proprium quærunt.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris. 1. Solus Deus judex, & scrutator cordium, & renum: 2. Quantum malum sit judicium temerarium.

Surge tolle lectum tuum &c. Nusquam homo melius est, quam dum domum cordis sui rectè disponit.

Confide filii: In Deo semper sperandum, A lapide *in c. p. 1. Hebr. 13. v. 5. n. 85. & v. 6.* spei & fortitudinis exempla *Hebr. 6. v 17.*

Remittuntur tibi peccata tua. 1. Causa multorū malorum & afflictionum sunt peccata: 2. Fiducia in Christo salvatore omnibus necessaria.

Vt autem sciatis &c. Salus corporis, ad salutem animę ordinatur, ideo Christus ab hac incipit.

Dominica XIX. post pentecosten.

Matth. 22. *Loquebatur Iesus.* Narratio.

I. M*isit servos suos vocare invitatos ad nuptias.* Deus mittit suos Sacerdotes, ut per prædicationem invitent homines ad fidem Christi, & vitam æternam V. *in Appar. Prædicatio, Fides, Gloria æterna.*

II *Illi autem neglexerunt.* Quam periculosa est negligentia, & duritia cordis quando à Deo vocamur ad animæ salutem: V. *Duritia cordis, Inobedientia*, ibidem.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

REx fecit nuptias filio suo. *Matth. 22. 1.* Quomodo Ecclesia, & quævis anima, sit sponsa Christi, & Christo desponsata: A lapide *2. Corinth. 11. v. 2. n. 199.* 2. Perfectissimè Deo illa desponsatur per votum virginitatis. *2. Corinth. 11. v. 2. n. 105.*

Et nolebant venire. Omnis malitia à voluntate nostra pendet.

Misit servos suos &c. Salus & perditio nostra ex nobis, cum Deus hic neminem invitandum excipiat. 2. Permittit Deus hominem liberum, ut veniat ad nuptias vocationis divinæ.

Perdidit homicidas illos. Postquam Deus homini misericordiam suam ostenderit, & non se emendaverit, gladio justitiæ illum aggreditur.

Nuptiæ quidem paratæ sunt. Indigni sunt regno Dei, qui temporalia æternis præferunt.

Amice quomodo huc intrasti &c. 1. Christianus inexcusabilis, sine veste nuptialis gratiæ moriens: 2. Vestes nuptialis amissa, tempestivè recuperanda est: 3. Sordibus erit, qualitercumque vestiaris, nisi etiam charitate Christiana amiciatis.

Ligatis manibus & pedibus mittite eum &c. 1. Nuptias cœlestes respuunt, qui hic imparati viuunt: 2. Infernis ignis quam horribilis. De Ponte *Tom 2. Hom. 93.* 3. De pœna damni. ibid. *Hom. 96.* 4. De puritate requisita in sumptione venerab. Sacramenti: Ibid. *Hom 82.* 5. De præparatione ad eam necessaria: Ibid *Hom. 83.*

Multi sunt vocati, pauci vero electi. 1. Solatium veris Christianis est, plures ex iis salvandos, quam damnandos: 2. Paucitas salvandorum, nos sollicitos reddere debet: 3. Solummodo unus hic non vestitus rejectus fuit, quomodo ergo pauci electi? quia amori divino, unus deperditus, plurimi videntur.

Dominica XX. post Pentecosten.

Ioan. 4. *Erat quidam Regulus.* Narratio.

I. D*omine descende priusquam moriatur filius meus:* Si Regulus tam sollicitè orat pro vita corporali filii sui, quantò magis oportet habere zelum pro vita spirituali proximi sui: V. *Zelus, Amor proximi.*

II. *Dixit ei Iesus: Vade filius tuus vivit.* Quam potés est humilis oratio ad obtinendā à Christo salutem: V. *Oratio, Christus, Benignitas Dei.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERat quidam Regulus, *Ioann. 4.* Dives in bonis, sed pauper in fide, pro salute corporali filii solicitus, pro salute animæ suæ nihil petit.

Erat regulus. Omnes magnates respectu Dei in hoc mundo, tantùm Reguli, imò minores sunt.

Cujus filius infirmabatur, &c. 1. Afflictio & ægritudo corporis multis salutaris est: 2. Non est dignus Dei servus, aut miles Christi, nisi exercitatus fuerit; Anima nostra, peccatis venialibus maculata, infirmatur non moritur.

Abiit ad eum. Tribulatio peccatorem ad Deũ reducit, vide suprà *Dom.* 13. *post Pent.*

Rogabat eum. 1. Orandum assiduè est, ut à Deo aliquid obtineamus, vel aliquo malo liberemur. 2. Tribulatio optima orationis magistra est.

Regulus orat pro filii sui salute. 1. Opes, vitam, & honorem filiorum voluit Deus perdere ob peccata parentum. 2. Parentes filios perficere debent, ut artifex statuam, *Tom.* 2. *pag.* 18. *n.* 10. *Salazar.* 3. Parentum probitas egregios filios efficit: *Tom.* 2. *pag.* 239. 4. Sicut hic Regulus, sollicitus fuit de salute corporis filii sui, ita parentes esse debent, de salute animę liberorum: A lapide *Ephes.* 6. *v.* 4. 5. Liberis quantum prosit parentum pietas. 2. *Timoth.* 1. *v.* 6.

Domine descende priusquam moriatur. Compellit necessitas corporis, quos animæ salus non trahit, cupit Dominus in ægritudine, & afflictionibus agnosci, ut peritissimus Medicus.

Credidit ipse & domus eius tota. 1. Ab exemplo parentum & superiorum pendet probitas subditorum: 2. Fides illuminans, & charitas operans, ad salutem necessaria.

Dnminica XXI. post Pentecosten.

Matth. 18. *Simile est regnum Cœlorum.* Narr.

I. *Misertus Dominus servi illius dimisit eum, & debitum dimisit ei.* Docet tota hæc parabola diligendum esse proximum, & iniurias ei remittendas: V. *Amor proximi*: Item *in Catech. cap.* 3. *de Char. proximi.*

II. *Et iratus Dominus tradidit eum tortoribus donec redderet universum debitum.* Deus ex rigore iustitiæ meritò nihil remittit illis, qui nihil aliis volunt remittere: V. *Iustitia divina.*

Conceptus alii de eodem Evangelio.

Voluit rationem ponere cum servis sui. *Matth.* 18. Tota vita nostra consistit in solutione debitorum, nam sumus debitores, 1. Deo: 2. Proximo: 3. Nobis: in usu creaturarum, & proprii corporis, & animæ.

Patientiam habe in me. Debitor & creditor patiens, est Deus, Ita & nobis faciendum ut ei conformes fiamus.

Misertum autem Dominus servi illius. 1. Deus hominem peccato obnoxium creavit, ut suam in eum bonitatem exercet: 2. Divina misericordia, & bonitas superat malitiam hominum. 3. Nemo hic diffidat de bonitate Dei, cuius thronus gratiæ patet.

Nonne oportuit te misereri, &c. 1. Meminisse misericordiæ oportet, ius suum & iustitiam non rigidè exigendo: 2. Mitius agit Deus cum peccatores reo, quã homo cum debitore suo. 3. Bonitas & satisfactio redemptoris, docet nos misereri.

Tradidit eum tortoribus quoad usque redderet: Iustitia diuina, nemini parcet post hanc vitam, sed ei soluendum erit ad obulum.

Sic & Pater meus cœlestis &c. Misericordiam Dei auertunt, qui alieno exemplo non miserentur: 2. Exemplum aliorum debet nos à peccatis auertere.

Si non remiseritis. De remittendis iniurijs A lapide *Ephes.* 4. *v.* 13. *Roman.* 12. *v.* 20. Deum oportet imitari, in remittendis offensis. *Ephes* 5. *v.* 1.

Dominica XXII. post Pentecosten.

Matth. 22. *Abeuntes Pharisæi.* Narratio.

I. *Abeuntes Pharisæi consilium inierunt ut caperent Iesum in Sermone:* Similes Pharisæis sunt homines fallaces qui student alios decipere in verbis, contractibus, &c. V. *Astucia, Mendacium.*

II. *Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo:* Ars fallendi præcipua est adulatio, ideò ab adulatoribus cavendum: Vide *Adulatio.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Abeuntes Pharisæi consilium inierunt. Matthæi 22. 1. Frustra improbi impugnant veritatem & iustitiam: 2. Captiosi homines, vulpibus similes: *Salazar Tom.* 1. *pag.* 268. *numer.* 245. 3. Dolosos & adulatores Deus odio habet *Tom.* 1. *pagina* 460. *numero* 129. 4. Proprium adulatorum est, præsentibus blandiri, & absentibus detrahere *Tomo* 1. *pag.* 922. *numer.* 240. 5. Eorum guttur, optimè dicitur sepulchrum patens: *Tom.* 5. *pag.* 983. *n.* 37.

Cognita autem Iesus cogitatione &c. Deus cunctas cogitationes cordis cognoscit ac intuetur.

Cuius est hæc imago? 1. Denarius anima nostra est, imago in ea est Dei, quia imagine Sanctissimæ Trinitatis insignita est: 2. Omnes apud Deum æquales sumus signatura creationis: 3. Dependet homo totus à Deo, sicut umbra à corpore: In quo sita sit imago Dei in homine, A lapide *Ephes.* 4. *vers.* 24. 5. Imago veri Chri-

Christiani, *Ephes. 6. v. 13. & seqq.* Vt pecunia, ita anima insignita imagine Dei debet manere, ut pretium habeat.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. 1. Hominibus, id est, superioribus dandum est, & obediendum, in quantum non legibus divinis prohibetur, quod præcipiunt, A lapide *Tit. 3. v. 1. & 2. 2.* Totus homo cum tribus suis potentiis & omnia quæ habet, Deo debentur & reddi debent.

Dominica XXIII. post Pentecosten.

Matth. 9. *Loquente Iesu ad turbas* Narratio.

I. *Si tetigero tantum vestimenta ejus salva ero.* Si tangere vestimenta & reliquias Christi & Sanctorum confert ad salutem, quanto magis tangere Corpus Christi in sacra Communione, v *Eucharistia*:

II. *Confide filia, fides tua te salvam fecit.* Cum viva fide & fiducia ad Christum, & sacram Eucharistiam accedendum est, v *Fides & Fiducia.* Item *Catech. c. 1. de Fide.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Adorabat eum. *Matth. 9.* Tribulationes & miseriæ, etiam Principes se humiliate coram Deo cogunt.

Filia mea modo defuncta est. Quia filia in domo Principis mortua erat, tota domus turbata erat, pari modo fieri debet, dum anima peccato mortali mortua est.

Veni impone manum tuam. 1. Manus Dei, auxiliatrix omnibus ad salutem necessaria. 2. Necessaria impositio manus Sacerdotis, ad animę vivificationem.

Accessit retrò. Qui peccat, retrocedit & Deo deviat, nam peccatum pudorem generat, quo minus proprius accedere audebat.

Dicebat intra se, si tetigero tantum &c. Ex defectu fidei, exiguus fructus sacræ Communionis à tangente percipitur, 2. Deus facilius remedium animæ, quam corpori præscribit, quia illam pluris facit.

Dominica XXIV. post Pentecosten.

Matth. 24. *Cum videritis abominationem.* Narrat.

I. *Surgent enim Pseudo-Christi & Pseudo-Prophetæ &c.* Monentur Christi fideles ut caveant a fallacia, & hypocrisi hæreticorum, vide *Fallacia, Hypocrisis.* Item *in Catech. c. 1. de Fide.*

II. *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa, & maiestate.* v. sup. *in Dominic. 1. Adventus de extremo judicio.* Item *in Catech. de 4. Novissimis.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes. *Matth. 24. 1.* Solitudo quam desiderabilis, & secura, quia hominem à multis malis præservat, nempe detractione &c. 2. Societas malorum, quantum bonos affligat. *Hebr. 10. v. 27. n. 164.*

Cum videritis abominationem desolationis Oblivio Dei & salutis, rectè dicitur abominatio desolationis.

Tunc apparebit signum Filii hominis &c. Crux Christi signum erit justis ad gloriam, iniustis ad confusionem.

Mittet Angelos suos cum tuba. Tuba prædicationis incutiat timore, ne tuba judicii incutiat æternum dolorem & desperationem.

Nisi abbreviati fuissent dies illi. Peccatores dies suos abbreviant, quam maximè pondere peccatorum: & moriuntur ante tempus suum.

Similitudo fit horologii, si plura pondera ei appendantur, citius cursum seu circulum absolvet, quã si pondus conveniens appendatur.

Reliqua vide, prima Dominica Adventus.

PRAXIS

Concionis conficiendæ in Festis Sanctorum ex Apparatu superioris &c.

Praxi prima de quovis Festo.

Prima est Communis cum Dominicis. In prima parte Concionis enarrari poterit totum Evangelium quod in Festo Sancti occurrit, deducendo juxta methodum ostensam in Evang. Domin. I. Aduentus.

In secunda parte, eligenda est in Evang. vel Epist. aliqua Sententia particulari, quæ referri possit ad aliquam virtutem in Apparatu contentam: v. g. de Apostolo referri poterit ad *Amorem Dei, Fidem, Zelum &c.* & *ad Vitia* illis opposita in Auditoribus emendanda. De Martyre ad *Fortitudinem, Patientiam, Perseverantiam &c.* De Confessore ad *Abnegationem, Liberalitatem, Humilitatem &c.* De Virgine ad *Castitatem, Orationem, Amorem Dei &c.* Prout materia & vita requirit.

Tertia

Tertia pars eodem modo de alia quapiam *Sententia* ex eodem Evangelio vel Epistola conficienda erit. Conclusio poterit esse brevis repetitio præcedentium, hortando & commovendo ad imitationem Sancti, vel dehortando à vitiis oppositis.

Praxi secunda de eodem.

PRima & præcipua pars consistet in vita & morte Sancti enarranda, sive ex Breviario, siue ex alio Authore, applicando, eius virtutes ad mores Auditorum, & hortando ad imitationem.

Secunda pars fiet eligendo ex vita Sancti unum particulare punctum quod in ea maximè elucet, v.g. in vita S. Nicolai insignem ejus Liberalitatem, erga egeneos, recurrendo in Apparatu ad v. *Liberalitas*, & eam ex materia ibi inventa fusius deducendo, & auditoribus inculcando.

Tertia pars simili modo conficietur, de fælici mortem, & gloria hujus Sancti, auditores hortando ad ejus imitationem, fælicem mortem, amorem Dei, spem gloriæ, recurrendo in Apparatu ad V. *Mors*, *Amor Dei*, *Spes*, *Gloria cœlestis*, *&c.*

Censui etiam, pro majori Lectoris commodo, hic in particulari subiiciendam seriem omnium Festorum per annum, cum brevi Annotatione Diei, Mensis, Evangelii, & Materiæ quæ ex Apparatu, aut aliunde in singulis adhiberi possit.

FESTORUM OMNIUM

Series per Annum, cum Annotatione Diei, Evangelii, Materiæ &c.

Festum Purificationis Beatæ Mariæ, 2. Februarii, Evang.

P*Ostquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Moysi*, *&c.* Lucæ c. 2. Hoc die aquirenda est puritas animi ab omni nævo peccati. Vide in Apparatu, *Pœnitentia*, *Confessio*, *Peccatum*, *Castitas &c.*

Venit in spiritu in templum, scil. Simeon. Quo docemur, spiritu pietatis, & reverentiæ ad templum, & Eucharistiam veniendum, ut Christum, in ulnas & animum recipiamus vide in Apparatu, *Eucharistia*, *Ecclesia*, *Amor*, *Gratitudo*.

Lumen ad revelationem gentium. Quisque in suo statu, lucernam justitiæ Christianæ gerere debet bono exemplo. Debent Christiani in Ecclesia Dei lucere velut mundi cerei, qui in hoc Festo exhibentur.

Nunc dimitte servum tuum &c. Securus vivit & moritur Iesu & Mariæ cultor in lumine fidei, spei, & charitatis: qui hæc negligit, mortis metu semper trepidat.

Festum S. Matthiæ Apostoli. 24. Febr.

C*Onfiteor tibi Pater*, *Domine cœli & terræ*. Matth. c. 11. Quam necessarium est firma fide Deum confiteri, & in ejus paterna bonitate confidere, præsertim inter hujus vitæ tribulationes & persecutiones, vide in Apparatu *Fides*, *Fiducia*, *Benignitas divina*, *Tribulatio*, *&c.*

Discite à me quia mitis sum, vide *Bona Patientia*. *Et humilis corde*, vide in Apparatu exempla *Humilitatis*, in Christo, & Sanctis.

Cecidit sors super Matthias. Matth. 21. Non est sors aut fortuna humana quæ cuncta regit, sed divina providentia, cujus hæc sors effectus fuit. Quilque suam à Divina electione reprobationem sibi adscribere debet.

Venite ad me omnes qui laboratis, *&c.* Exoneratio cordis à pondere peccati parit summam animi quietem. Promittitur auxilium & solamen oneratis, & libertinis ad Deum recurrentibus.

Discite à me quia mitis sum & humilis corde. In mansuetudine, & humilitate perfecta cordis quies sita est.

Tollite jugum meum super vos. Servitium Dei pacificum & honorabile est.

Iugum meum suave est & onus meum leve. Unctio gratiæ Dei cum spiritu patientiæ, reddit iugum crucis leve.

Festum Annuntiationis B V. 25. Martii.

I*Ngressus Angelus ad eam dixit*, *Ave gratia plena*, Lucæ 1. Quanta sit plenitudo gratiarum in Virgine Deipara, vide in Appar. *Deipara*, item de culto Deiparæ & Sanctorum contra Novatores *sup.* Theol. Tripartita, *Tomus* 1. *pag.* 231.

Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum. Virgo Maria per humilitatem concepit, & Dei mater effecta, & supra omnes puras creaturas exaltata est: quam ergo nobis operandum humiliari in terris, ut exaltemur in cœlis,

cœlis, V. in Apparatu *Humilitas, Beatitudo, Gloria*.

Respexit humilitatem ancillæ suæ. Felix quem Deus oculo gratiæ suæ respicit,ut exaltet,præcipuè humiles.

Missus est Angelus Gabriel. Homo humilis maximè Angeli dignus est consortio.

Festum SS. Philippi & Iacobi Apost. 1. Maii.

NOn turbetur cor vestrum, creditis in Deum, in me credite, Ioan. 14. Quanti momenti sit vera fide,vide in Apparatu *Fides*. Sed sola Fides,non sufficit ad salutem sine bonis operibus,vide de hoc in Theolog. Tripart. *Tom. 1. pag. 191.*

In domo Patris mei mansiones multæ sunt. In cœlo quam vasta sint beatis cœlorum spatia. Quanta & quam diversa animi,& corporis felicitas,vide in Apparatu *Beatitudo*.

Ostende nobis Patrem & sufficit nobis. Abnegandæ sunt creaturæ ut Creator inveniatur, qui solus animum satiat, V. *Abnegatio*.

Non turbetur cor vestrum. Difficillimum sanè est in hoc tribulento mundi pelago se quietum, & imperturbatum conservare. Stoici omnem sollicitudinem ex corde humano auferre studebant, sed in vanum laborarunt, solus id potest mundi propter Deum contemptus.

Festum Nativitatis S. Ioannis Baptistæ. 24. Iunij.

ELisabeth impletum est tempus pariendi, Luc. cap. 1 Non sufficit concipere bona proposita, sed debet adesse tempus pariendi in exequendo:Vide *Pænitentia, Abstinentia*, & alias virtutes. Nec parentibus sufficit prolem parere,sed debent illam in bonis moribus educare: Vide in Apparatu *Filiorum educatio*.

Et Zacharias Pater eius repletus est Spiritu Sancto. Multi magis student repleri vino,aut opibus,quam Spiritu Sancto orationis,& amoris Dei,vide in Apparatu *Ebrietas, Avaritia, Oratio, Amor Dei*.

Quis putas puer iste erit, Lucæ 1. Præstat magnum esse coram Domino quam mundo. Quisque hic in Theatro mundi placere debet Creatori suo, & spectatori Deo apud quem præferuntur pauperes, & humiles servi Dei cum sancto Ioanne.

Festum SS. Petri & Pauli Apost. 29. Iunii.

QVem dicunt homines esse Filium hominis. Matth. cap. 16. Notæ & signa quibus vera Christi Ecclesia à modernis Sectis discernitur, Vide *in Theol. Trip Tom 1 pag 51.*

Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Agnoscenda est necessariò auctoritas infallibilis in Pontefice Romano Petri successore,Vide *in Theolog. Trip. Tom. 1. &c.* *Quodcumque* solveris super terram erit solutum & in cœlis: Vide ibidem de Confessione peccatorum,& in Appar. V. *Confessio*.

Caro & sanguis non revelabit tibi Fides & zelus gloriæ Dei à carne & sanguine non docentur:Contraria suggerunt homini caro, & Spiritus Dei: Terrena tantum non cœlestia à carne & sanguine suadentur.

Festum Visitationis B. Mariæ. 2. Iulii.

EXurgens Maria abiit in montana cum festinatione, Lucæ cap. 1. Nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia, Vide in Apparatu *Amor, Zelus*.

Vnde hoc mihi ut veniat Mater Domini mei ad me? Accommodandum hoc est adventu Christi ad nos in Communione, Vide in Appar. *Eucharistia*.

Beata quæ credidisti. Vera Fides radix beatitudinis,vide in Appar. *Fides, Beatitudo*.

Abiit in montana cum festinatione. Mulieres extra domos suas festinantes sua peragere debent sine otiosa evagatione.

Et visitavit. Quomodo nos Deus sæpissime visitet unum tribulatione, alterum consolatione, alterum desolatione, alium ægritudine &c.

Exultavit spiritus meus. Lætitia iniquorum spiritum non tangit,sicut lætitia iustorum.

Festum S. Iacobi Apostoli. 25. Iulii.

ACcessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi adorans & petens aliquid ab eo. Matth. cap. 20. Oportet Deum adorare, id est per Bona opera Iustitiam, Abstinentiam, Obedientiam mandatorum, prius honorare, & postea beneficia ab eo postulare: aliqui contrarium faciunt, & ideo quod petunt à Deo non impetrant,vide in Apparatu, *Obedientia, Abstinentia, Opus bonum &c.*

Christus autem dixit ei, Quid vis? Quanta benignitas Dei, paratus est nobis dare quod volumus,modo bona benè velimus, & ad nostram

ſtram ſalutem, vide *Benignitas Dei*. Sed ecce ſtultam matris poſtulationem, *Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram:* Vide, *Superbia*. Reſpondit meritò Chriſtus, *Neſcitis quid petatis*. Hinc diſce quid, & quomodo orandum: Vide in Apparatu, *Oratio.*

Sampſoni fortiſſimo ſimilis videtur ſanctus Iacobus Apoſtolus: etenim ſicut ille ſponſam gentilem acceperat; hic in Hiſpaniam pergendo, primus extitit Apoſtolorum qui Gentibus prædicauit: 2. Si Sampſon moriendo plures occidit inimicos, quam viuendo, ſanctus Iacobus plures poſt mortem quam in vita conuertit: 3. Si ille in ore Leonis mel reperit, hic in ore crudelis Leonis carnificis inquam, fidei confeſſionem inuenit: 4. Si illa in manus inimicorum ſuorum à dilecta ſua traditus fuerit, hic propter amorem, quem erga ſponſam ſuam, Iudæam nempe, gerebat, ab Herode captus, & condemnatus fuit: Vterque denique fortitudinem à Sancto Spiritu ſe recepiſſe cognouit.

Dic vt hi duo filij mei ſedeant, &c. Matth. 20. Prius hic ſtandum, & laborandum, & patiendum, quam ſedendum in regno Dei: Qui Deum ex amore proprio colunt, ſibi non Deo ſeruiunt.

Neſcitis quid petatis. Qui temporalia præ cœleſtibus petit, neſcit quid petat: Neſciunt parentes & homines carnales, quid ſibi & filijs expetant.

Feſtum Aſſumptionis B. Virginis.
15. Aug.

INtrauit *Ieſus in quoddam caſtellum, & mulier quædam Martha nomine excepit eum in domum ſuam*. Quanta merces Hoſpitalitatis, & liberalitatis, præcipuè erga Sacerdotes, & Miniſtros Chriſti: Vide in Apparatu *Hoſpitalitas, Liberalitas.*

Martha, ſolicita es, & turbari erga plurima. Sic turbatur qui nimis multa volunt habere in diuitijs, delicijs &c. Vide in Appar. *Auaritia, Gula &c. Porro vnum eſt neceſſarium*. Veræ diuitiæ, deliciæ, beatitudo ſunt in ſolo Deo: Vide in Appar. *Beatitudo vera.*

Fuit Beata Maria fons exiguus præ humilitate, & creuit in flumen magnum propter abundantiam gratiæ: & in ſolem conuerſa eſt, propter gloriam, ideoque de ea melius quam de regina Eſther illud dictum fuit.

Mariam optimam partem elegit, quæ non &c. Lucæ cap. 10. Pars optima in electione vitæ actiuæ, & contemplatiuæ inuenienda: In amicitia Ieſum, & Mariæ nobis pars optima quærenda.

Martha, Martha ſollicita es: Non oportet ſe nimis dare in conquirendis rebus tranſitoriis, ne ſic æterna obliuiſcamur.

Feſtum S. Bartholomæi Apoſt. 24. Aug.

EXijt *Ieſus in montem orare, & erat per noctens in oratione Dei, Lucæ* 6. Quanrum abſunt qui noctes & dies totos tranſigunt in ſympoſitijs, aut in otio, & vix mediam horam in oratione, Miſſa &c. vide *Ebrietas, Otium, Oratio.* Et exemplum eſt in ipſo *BARTHOLOMÆO*, qui ſcribitur centies de die, & centies de nocte, & quidem flexis genibus Deum orare ſolitum.

Et omnis turba quærebat eum, i. Chriſtum, *tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes*. Quare nos non ſanamur à morbis noſtris animi, & corporis? Quia non ſatis ſæpè, & deuotè quærimus Chriſtum tangere in ſacra Communione: Vide in Apparatu, *Eucharistia.*

Sponſa in Canticis dilectum ſuum quærens male excepta fuit ab excubiis. *Tullerunt pallium meum vulnerauerunt me*. De hoc tamen minime conquerebatur, ſed præ amore Sponſi languebat. Pari modo S. Bartholomæus, adeo diuino amore inflammatus fuit, vt nihili faceret pallium, id eſt, pellem ſuam amittere, modo Saluatorem ſuum retinere poſſet.

Apoſtolus Paulus corpus noſtrum Domum vocat: Sancti de corpore exire non magis curabant, quam domo egredi. Sic S. Bartholomæus libenter propriam reliquit pellem, ſciens ſibi aliam præparatam.

Rurſum circumdabor pelle mea &c. Iob 19. Induenter bonis æternis qui hic pro Chriſto temporalibus ſe exuerunt.

Feſtum Natiuitatis B. Virginis 8. Septemb.

LIber *generationis Ieſu Chriſti, Matthæi* 1. vide in Apparatu, *Deipara*, & eius prærogatiuas, & *Caſtitatem, Charitatem, &c.* vt ſupra in alijs eius Feſtis, præſertim Annunciationis.

Liber generationis, Matth. 1. Felix nobilitas Chriſtianorum è ſpirituali generatione in Ieſu & Maria.

De qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. Fortitudo animi cohæredes nos facit Ieſu & Mariæ.

Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, Apoc. 21. Sub protectione tabernaculi Mariani cultores eius quieſcunt.

Feſtum

F.S. *Matthæi Apost* 21. Septemb.

Vidit Iesus hominem sedentem in telonio Matthæum nomine, & ait illi, sequere me. Matthæi 9. Vide hic *Benignitatem Dei* omni generi hominum dicentis, sequere me, 2. Quam felix de quo exemplo Matthæi dicitur, *Surgens secutus est eum.* Vt Christum sequaris necesse est prius surgere de cœno vitiorum, *Avaritiæ, Luxuriæ &c.* Item surgere de lecto Otii & Acediæ in quo pigri jacent: vide in Appar. *Acedia.*

Vidit Iesus hominem sedentem, Matthæi 9. Virtus in oculo Christi trahente miraculosa. Deserenda sunt viliora bona mundi, pro pretiosis cæli. Oculos divinæ misericordiæ miseros peccatores benignè respicit & vocat:

F.S. *Michaelis Archang* 29. Septemb.

Quis putas major est in regno cælorum? Matth. 18. Sola humilitas hominem exaltat, Superbia autem præcipitat in ruinam, uti patet in lapsus Angelorum, & primorum parentum: vide in Apparatu *Superbia, Humilitas.* Ideo Respondit Christus, *Nisi efficiamini sicut parvulis non intrabitis in regnum cælorum.* Expende proprietates parvulorum esse, non studere opibus, aut honoribus, aut luxuriæ, non simulare, non mentiri, sed potius aliis se regendos, & docendos præbere; vide in Appar. *Avaritia, Luxuria, Astutia, Mendacium.* E contra qui volunt in mundo magni esse, student artibus politicis, simulationi, mendacio: vide in Appar. *Simulatio, Mendacium, Hypocrisis.* De his simulandi artibus politicis, præclara sunt quæ deducit S. Gregorius in lib. 10. Moral. cap. 6. & habentur in Lect. 2. Nocturni de communi Confessoris non pont. *Deridetur justi simplicitas &c.*

Angelis suis mandavit de te &c. Psal. 90. De auxiliis protectione & dignitate Angelorum. Vita humana periculis multis obnoxia, eget Angelo tutelari. Angelorum custodia omnibus necessaria, ob infirmitatem & ignorantiam.

Festum SS. Simonis & Iudæ. 28. Octob.

Hæc mando vobis ut diligatis invicem. Ioan. c. 15. vide in Apparatu *Amor proximi.* Cui contrariatur, *Odium, Invidia,* ibidem. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit*: vide in Apparatu, *Patientia, Persecutio.*

Si mundus vos odit, scitote quia me &c. Ioa. 15. Amicis & discipuli Christi parum curandum mundi odium.

Mementote sermones mei, non est servus major Domino suo. Solatium afflictis affert Christi exemplum; & monitum.

Si non venissem & locutus fuissem eis &c Culpa cuiusque est, non uti mediis in statu suo ad salutem necessariis.

Mundus me odit quia ego testimonium perhibeo. Veritas correptionis odium parit, improbis & superbis.

F. *Sanctorum omnium.* 1. Novemb.

Beati pauperes spiritu, Marci c. 5. Mundus ponit suam beatitudinem in divitiis, & honoribus, Christus in paupertate & contemptu mundi: vide in Appar. *Beatitudo vera, Abnegatio mundi:* cōtra, *Avaritia, Superbia,* ibid. *Beati qui lugent,* v. Pœnitentia. *Beati misericordes,* vide *Liberalitas, Eleemosyna &c.* ibid. *Beati pacifici,* v. Pax. *Beati qui persecutionem patiuntur,* v. *Persecutio Odium &c.*

Beati qui persecutionem patiuntur &c. Hinc Beatitudo cælestis contraria lege obtinenda, quam mundana.

F.S. *Andreæ Apostoli* 30. Novemb.

Venit post me Quanta felicitas abnegare mundum & sequi Christum: Vide in Apparatu, *Abnegatio, Obedientia,* & alias virtutes hominis Christiani. *Faciam vos fieri piscatores hominum.* Tales hominum piscatores sunt qui alios hortatione & exemplo docent, & ad salutem adiuvant: vide in Apparatu, *Exortatio Zelus animarum.* Denique amor Crucis in S. Andrea cruci affixo, v. *Persecutio Tribulatio, Amor Dei.*

Ambulans juxta Mare &c. Matth. 4 Mare tribulationis sæpè optima dispositio ad conversionem & salutem.

Venite post me & faciam vos fieri piscatores hominum. Filius Dei omnes ad te trahere venit ex retinaculis mundis per se & alios. Invitamur omnes ad arborem crucis ad carpendos fructus salutis. Explicanda retia zelotæ charitatis ad animas capiendas.

F. *Conceptionis Immaculatæ B V.* 8. Dec.

Liber generationis Iesus Christi &c. Matthæi 1. Non possumus esse amici, aut imitatores Virginis immaculatę nisi per castitatem, & puritatē à macula peccati: vide in Appar. *Castitas,*

stitas, Baptismus, Peccatum. De Immac. Conceptione, & cultu Deipar. Vide aliqua in Theolog. Trip. *Tom* 1 *pag.* 137

Psal 19 *Opus grande est non enim homini praeparatur habitatio sed Deo*. Omnes suos thesauros & perfectiones Deus impendit Deiparæ Virgini, tamquam suo throno, & habitaculo.

Sanctificabit tabernaculum suum altissimus. Ps. 45. Tabernaculum Marianum soli Dei Filio summo Sacerdote sacratur.

Inimicitias ponam inter te & mulierem, Gen. 2. Sola Virgo Maria nova Eva serpentis morsum evasit, tam originalem, quam actualem.

F. S. Thomæ Apost. 21. Decemb.

THomas *unus ex duodecim non erat cum eis quando venit Iesus*, Ioan. c. 20. Quam periculosum est abesse à cōsortio fidelium in templo, concione, sacro *&c.* vide in Apparatu, *Ecclesia, Exortatio, Eucharistia.* Et contra Hæreticos, v. in Theol. Trip. *Tom.* 1. notas veræ Ecclesię pag. 32. *&c.* & de Sacramento Eucha. ristiæ & Sacrificio Missæ ibid. 6. *Beati qui non viderunt, & crediderunt*: vide in Apparatu, Fides, & Eucharistia: in his Christus feliciter creditur, etsi non videatur.

Venit Iesus Ianuis clausis Ad Apostolos clausis janūis intravit in cor tamen Sancti Thomæ intrare noluit, nisi illud aperiret, quia hominis libertatem conservare volens, non illi violentiam adhibet.

Pax vobis. Iusti in mediis quoque tribulationibus pacem habent.

Dicit Iesus Thomæ, noli esse incredulus sed fidelis Ad fidem igitur etiam pia voluntas concurrit. Requiritur fides viva, & operativa ad salutem non sufficit mortua.

Beati qui non viderunt & crediderunt Magnum hinc nobis solatiū qui credimus non per sensum sed per intellectum.

F. S. Stephani Protomartyris 26. Decemb.

ECce *ego mitto ad vos Prophetas & Sapientes & ex illis occidentis*, Matth. c. 23. Boni & sācti homines sunt qui præcipuè à malis persecutionem sustinent: vide in Apparatu, *Persecutio, Tribulatio: Odium.* Sed illæ tribulationes sunt claves cæli. Hinc Stephanus cum lapidaretur dixit, *Ecce video cælos apertos, & Iesum stantem:* vide in Appatatu, *Beatitudo, Gloria cælestis, Benignitas divina.*

Ecce video cælos apertos. Iussus patiens iucundum Deo & cælo spectaculum est. Et vicissim solatium iustis patientibus Christum habere spectatorem, & remuneratorem.

Lapidabunt Stephanum invocantem & dicentem, Lapidibus & malleis afflictionum aptari debemus ædificio cælesti.

F. S. Ioannis Evangelistæ 27. Decemb.

COnversus *Petrus vidit illum Discipulum quē diligebat Iesus.* Quare Iesus Ioannem tantopere diligebat? Propter Ioānnis singularē Castitatem, Humilitatem, Zelum Apostolicum, Amorem erga Christum; sicut enim ignis ignem excitat, ita amor amorem: Vide in Appar. illas Virtutes; & vita illos opposita, ut *Luxuriam, Superbiam, Acediam.*

PARS TERTIA
SUMMA
DOCTRINÆ
CHRISTIANÆ

P. Petri Canisii Soc. IESV

Cum brevi Elucidatione, & selectis Exemplis nunc primum adiectis.

PRAEFATIO, & notitia operis.

Osquam praecedentes Tractatus pœnè ad calcem adduxi, visum est multis ad subsidium animarum, à nobis unicè intentum, plurimum conducere, si huic operi adiungeretur ipsa Doctrina Christiana brevi expositione & exemplis illustrata: ut hac opportunitate iam commoda Curatores animarũ ad Doctrinæ adeò necessariæ frequentem explicationẽ facilius inducantur. Eoque magis quod simul in eodem Libro adiunctas habeant Controversias Fidei, Theologicas resolutiones, atque Apparatum selectæ materiæ: quæ omnia ad singulas Doctrinæ Christianæ partes doctè accurateque exponendas, ac probandas subsidium optatissimum suppeditant.

Vt igitur huic opportunitati, & amicorum votis operam meam accommodarem, reliquo Operi hanc Doctrinę Sacræ Elucidationẽ adiungere decreui, non sine auxilio quorundam Theologorum huius Collegij Lovaniensis, qui ad hoc animarum subsidium operam, exempla quædam opportuna seligendo, promptissima voluntate obtulerunt; in hoc imitati non tantum Bellarminum summosque Theologos, sed ipsum quoque Sanctum Augustinum, qui inter sublimes rerum diuinarum commentationem sibi decorum existimauit de Catechizandis rudibus *tractum vtilissimum elaborare.*

Assumpsi autem præ cæteris hac expositione elucidandum Catechismum P. Petri Canisij Societ. IESV Theologi eximij, tum propter dilucidum eius ordinem & breuitatem, tum propter communem vsum atque approbationem; quam in Republica Christiana passim obtinuit. Nam, vt alia præteream, tam Ferdinandus Imperator, quam Philippus Rex Hispaniarum, hunc vnicum Canisij Catechismum in suis ditionibus prælegendum sua auctoritate aut publico diplomate proposuerint. Et vsus ipse etiamnum docet quanta verborum energia, quanta soliditate Doctrinæ, quamque perspicua præ cæteris breuitate totam Doctrinæ Christianæ Summam complectatur.

Pro vsu autem adiunctæ à nobis expositionis: Aduerte primò, pro meliori distinctione, ipsum Catechismi contextum siue Quæstionem & Responsionem seorsim imprimi, & post modicum spatium, Expositionem cum exemplis singulis pœnè Catechismi quæstionibus subiungi, vt vna cum quæstione, quæ explicatur, ipsa quoque expositio ante oculos habeatur; quod in nullo hactenus Catechismo factum reperimus.

2. Aduerte, ex peculiari delectu aliquas quæstiones præ alijs fusiùs illustrari, eo quod ad mysterium aliquod fidei exponendum, vel mores formandus plus momenti habeant, aliquas verò breuius perstringi, quia vel earum doctrina spectat ad quæstionem principalem, quæ explicatur, vel quia in alia Catechismi parte magis appositè elucidantur, non enim debent de singulis semper quæstionibus exempla proferri.

3. Quamuis sæpè de vna quæstione plura exempla apponantur, necesse non est vt Catechista omnia simul producat, sed poterit seligere vnum vel alterum quod præsentibus magis conuenire iudicabit.

4. *Narratio exempli, similitudinis, aut sententiæ quam selegit, vt maiori cum gratia, facundia, & arte proponatur, plurimum conducet expendere singulas exempli partes & circumstantias*, quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando, &c. *Iuxta praxim supra traditam in fine Apparatus ad Doctrinam sacram.*

Praxis tradendi Doctrinam Christianam.

PRimò, debet Catechista ex maturioribus statuere vnum vel alterum syndicum, qui pueros aduenientes suis locis ordine constituat, & in modestia ac silentio contineat.

II. Hora audita, & dato per campanam signo, Catechista stans in medio populi sui, ex utroque latere secundum sexum discreti, sicut ab omnibus videri & audiri facilè possit, formabit signum Crucis vernaculè; & dum procurat ut omnes se præeuntem clara & distincta voce sequantur, cavebit ne quis verba sua vel antevertat, iusto serius subsequatur.

III. Curabit deinde per unum à se designatum, & in medio flectentem clara voce recitari oratione Dominicam vernaculè, cuius verba cæteri per partes distinctè repetent: hoc enim modo mysteria fidei faccillimè memoriæ mandantur tam à parvulis, quam à maioribus natu, qui alio ferè modo ea addiscere erubescunt.

Tum iterum efformabit crucem, vt supra.

IV. Primum horæ quadrantem dabit petendis quæstiunculis facilioribus, potissimum de ijs quę scito necessaria sunt necessitate medij, vt Deum esse unum in Natura, trinum in Personis, Remuneratorem nostrorum operum, ac Filium Dei esse nostrum Mediatorem ac Redemptorem. Deinde necessaria necessitate Præcepti, vt Symbolum Apostolorum, decem Præcepta, septem Sacramenta, unaquaque vice unum punctum accuratè enucleando, & identidem idem repetendo varijs modis & formulis ut altius inhæreant, errantes suaviter corrigendo, balbutientes iuvando, omnes quo merito laudando: neque de facili quemquam corripiat, ob ignorantiam, nisi ortam ex supina negligentia.

V. Secundo quadrante quęstiones proponat paulò difficiliores, easque fere desumptas ex ea Lectione quę Dominica proximè precedenti publicè recitata, & explicata fuit.

Tum iubebit ex modestioribus, doctiorem aliquem clara voce pronunciare Exemplum, quod præcedenti Dominica Catechista attulit ad Lectionis explanationem.

VI. Tertio quadrante, iubebit binus vel plures ex adverso stantes in medio Catechismi, & si fieri possit, loco etiam eminentiori, clarè pronuntiare de memoria lectionem ea die explicandam.

Mox Catechista lectionem iam recitatam clarè & breviter explicabit sermone facili, & ad parvi sui audirorii captum accommodato, idem sæpiuscule alijs, atque aliis verbis repetens, adhibitis brevibus subinde interrogationibus, & responsionibus ut maiorem sibi conciliet attentionem.

VII. Quarto quadrante, unum aut alterum producat exemplum selectum; quod tragicè quidem, & cum emphasi, sed vulgari sermone & phrasi pueris accomodato narrabit: postea pręmonebit, se proxima vice visurum quis narratum Exemplum optimè retinebit.

III. Post hæc iterum formabit crucem, iubebit legi salutationem Angelicā, vel Symbolum Apostolorum, &c. per vices; ut hoc modo omnes, qui adveniet, ea addiscant. Concludet ipse omnibus iterum præeundo in formanda cruce, vt dictum supra. Postea pueros sine tumulti binos vel ternos ex ordine dimitrat.

Adverrat autem ne Catechismus spatium horæ excedat, cum fructus temporis diuturnitate sæpius vel minuatur.

IX. Singulis quos interrogauit præmiolum aliquod vel notam elargiatur statim, vel his deficientibus eorum nomen in librum referat vt postea præmio afficiantur: & adiungat ad bona responsa subinde encomium aliquod: mirum enim quantum etiam queri laude animentur.

Oblata opportunitate sæpius inculcet obligatione quam habenr Parentes ut mittant prolem ad Catechismum, ut Domini mittant servos & ancillas, Ludimagistri scholares, Magistratus sibi subiectos, præsertim pupillos & orphanos; ac sæpius visu venire, ut quando hac in parte officio suo desunt, & ipsi graviter peccent, & illos quorum curam gerunt, peccatis & erroribus exponant.

Obligatio Curatorum.

VT autem ipsi Curatores animarum intelligant quanta ipsis obligatio incumbat ad plebem sibi commissam Doctrina Sacra instituendam, audiant ea de re Decretum Concilij Tridentini Sess. 5. cap. 2. *Archipresbyteri, Plebani, & quicumque Parochiales vel qui alias curam animarum habentes Ecclesias quocumque modo obtinent, per se vel alios idoneos, si legitimè impe-*

impediti fuerint, diebus saltem Dominici & Festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo quæ omnibus scire necessarium ad salutem, annunciadoque eis cum breuitate & facilitate sermonis Vitia quæ declinare, & Virtutes quas sectari oportet, vt pœnam æternam euadere, & cælestem gloriam consequi valeant. Id verò si quis eorum præstare negligat, etiam si ab Episcopi iurisdictione quauis ratione exemptum se esse prętenderet; etiam si Ecclesię quouis modo exemptæ dicerentur, aut alicui Monasterio, etiam extra Diœcesi existenti, forsan annexæ, vel vnitæ, modò re ipsa in Diœcesi sint; prouida pastoralis Episcoporum solicitudo non desit, ne illud impleantur, *Ieremiæ Thren. cap.* 4. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Atque Episcopis ibidem demandatur, vt qui post admonitionem trium mensium spatio muneri suo defuerint, ad illud exequendum, si necesse sit, per Censuras Ecclesiasticas, aut alias ad Episcopi arbitrium cogantur. Idemque de explicanda Doctrina Christiana singulis Dominicis, & Festis Solemnibus sub graui obligatione iterum denunciatur in Triden. *de Reformat. Sess. 24. cap. 4 bis verbis,*

Iidem etiam saltem Dominicis, & alijs festiuis diebus pueros in singulis Parochijs (Vide Constit. Pij V. Ex del. [illegible] 1571, *quam ampliauit Gregorius XIII. 30. Octobris 1572.) fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes diligenter ab ijs, ad quod spectabit, doceri curabunt, &, si opus sit, etiam per Censuras Ecclesiasticas compellant: non obstantibus priuilegijs & consuetudinibus. In reliquis, ea, quæ de prædicationis munere Sess 54. a. de Refor sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum rebus obtineant.*

Quod si ad hoc munus explendum Curatores animarum seuerissimis Conciliorum Decretis vbique adstringantur, quantò magis ea obligatione vrgentur illi qui in partibus Hæreticorum Pastoris officio funguntur. Facilè enim inferent Hæretici teneris puerorum mentibus errorum suorum semina nisi prouida veri Pastoris cura, & institutione præueniantur. Inficient paulatim incautos plebis incultæ animos falsæ doctrinæ veneno mortifero, nisi, contra illud virus, Doctrinæ Christianæ antidoto muniatur. Cumque pedetentim hæc pestifera lues occultè irrepserit, ignaros tenellæ ætatis animos infecerit, & cum adolescentibus error, & ignorantia sensim adoleuerit, tum demum deprehenditur per longā incuriā morbus incurabilis, & cui frustra sanioris Doctrinæ medicina admouetur. Ne igitur Curatores animarum hanc gregis sui ruinam serò lugeant, & neglecti officii rationem in districto Dei iudicio reddere cogantur, ad hoc curam ac cogitationem suam seriò adijciant, vt à teneris annis commissum sibi populum in Doctrinæ Christianæ mysterijs, ac Dei timore constanter erudiat: quo fiet vt animas pretioso Christi sanguine redemptas ab interitu conseruent, & amplam sibi in cœlo laboris sui mercedem acquirant.

INDEX CAPITUM

Summæ sequentis.

SUMMA DOCTRINÆ CHRISTIANÆ.

CAPVT I.

De Fide & Symbolo Apostolorum.

QVAESTIO.

Quid dicendus est Christianus atque Catholicus?

RESP. Qui Baptismatis Sacramento initiatus, *Iesu* Christi veri Dei atque hominis salutarem doctrinam in eius Ecclesia profitetur: neque Sectis vel opinionibus vllis ab Ecclesia Catholica alienis adhæret.

Expositio.

SVmma dignitas est habere nomen veri Christiani. Quia per Baptismum, & Fidem Christianam homines fiunt filij Dei, & hæredes regni cælestis. *Quot quot autem receperunt eū dedit eis potestatem filios Dei fieri*, Ioan. 1.

S. Augustinus lib. de Catechizandis Rudibus *cap. 16.* comparat veros Christianos cum optimo Tritico, & falsos cum Palea, quæ quamuis ad tempus cum tritico permixta sit in Arca, id est, in Ecclesia, non erunt tamen simul in Horreo, id est, in Cœlo Non, inquit, sibi blandiatur quod in Area possunt esse cum frumento Dei, quia in Horeo cum illo non erunt, sed igni debito destinabuntur.

Exemplo illustri patet, quanta sit Virtus in doctrina veri Christiani, ex facto S. Dominici, qui cum diu disputaret pro Christiana Religione, contra hæreticos Albigenses, tandem conuentum est, vt libellus S Dominici, & alter libellus Albigensium pro experimento veræ doctrinæ in ignem proijceretur. Et ecce, libellus partis hæreticę statim comburitur, libellus verò doctrinæ Christianæ non tantum ab igne non læditur, sed etiam ex igne longè prosilit. Et cum secundò ac tertiò in ignem proiectus fuisset semper in virtute veræ ac Christianæ doctrinæ illæsus permansit. Ita fusius tradit S. Antoninus in Chronico *par. 3 tit. 19. c. 1.* & Surius *S. August.*

Tantam quoq; *Virtutem*, ac robur suppeditat nomen *Christiani*, vt S. Blandina Virgo cum inter acerbissima tormenta inclamaret, *Sum Christiana*, nullum doloris sensum passa fuerit, imò visa est inter summas delicias versari, vt refert Euseb. in Historia Eccles. lib. 1. cap. 5.

Tantus *honor* est nominis Christiani, vt S. Ludouicus Rex Galliarum solitus fuerit dicere, se in nulla parte Regni sui tantum honoris unquam accepisse, quantum Possiaci. Quia nempè ea in vrbe Baptismo initiatus Christiani nomen accepit, ideoque profitebatur se summo cum lætitiæ sensu prę cæteris omnibus in ea vrbe commorari, vti per Belleforestum in eius vita narratur.

Hinc Reges Galliæ nomen *Christianissimi*, & Reges Hispaniæ nomen *Catholici* pro summi honoris titulo à Sede Apostolica acceperunt, & hactenus semper retinuerunt.

Hęretici verò, etsi vocentur Christiani, quia in nomine Christi Baptismum susceperunt, non sunt tamen Catholici. quia *Sectis & opinionibus ab Ecclesia Catholica alienis adhærent*; exempli gratia negant Missam, cultum Sanctorum, & alia puncta fidei, quæ contra hæreticos probatur suprà *de Controuers. Fidei par. 1. tract. 2 pag. 67. 69. & 74.*

Q. *Quod signum hominis Christiani?*

RESP. Signum Sanctæ Crucis, quod formatur hoc modo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

Expos. Signum Crucis docet nos vnum esse Deum: quia dicimus, *In nomine*, non verò in nominibus. Et tres esse personas diuinas, quia additur nomen trium personarum, *Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Deinde manum demittendo à frōte ad pectus, profitemur secundam personam scilicet Filium Dei pro hominum salute descendisse in vterum B. Virg. Mariæ. Postremò transferendo manum à sinistra ad dexteram, declaramus per Christum nos translatos esse à maledictione ad benedictionem. Hæc Mysteria scire & credere omnibus adul-

adultis necessarium est ad salutem necessitate medii, sic ut ignorantia non excuset. *Vnde cum prædicta praxi formandæ Crucis valdè aptè doceri, & retineri possunt.*

Signum Crucis est Armatura hominis Christiani, ut exemplo declaratur. Constantinus Imperator ad Christinam fidem conversus circa annum Christi 312. à Maxentio tyranno cladibus variis affectus est: & postea à Licino Imperatore circa annum 318. Cum autem divino auxilio fretus cum paucis copiis hosti potentissimo occurre pararet, virtute salutiferæ Crucis ab imminenti periculo liberatus fuit. Nam supra eius copias lucidissimum Crucis signum in aere apparuit, & vox de cœlo audita est, *In hoc signo vinces*, cuius præsidio munitus præclaram victoriam ab hostibus reportavit; In cuius rei memoriam deinceps signum Crucis suis vexilis inscribi curavit. Baronius tom. 3. ad annum 312. & 318.

Refert S. Gregorius l. 3. Dial. c. 7. quemdam Iudæum nocte ingruente urbe exclusum, in vetusto Appollinis templo pernoctasse. Hic à tenebricosa dæmonum caterva circumcingitur. In his periculis misero Iudæo nulla spes auxilii affulget. Tandem occurrit Christianos solitos adversus pericula se Crucis signo munire. Signat igitur se signo Crucis, & ecce tota dæmonum turba ex templo in fugam agitur, exclamans, *Vas vacuum, sed signatum.*

Genevam versus Catholicus cum hæretico iter agebant: orta subita tempestate cum tonitru & fulgure, Catholicus de more sese identidem cruce signabat: hæreticus verò per jocum & ludibrium percunctatur, an Catholicus se signando muscas abigeret. Sed Deus non irridetur: horrendo statim fragore crucis contemptorem fulmen è dubibus lapsum extinxit, Catholicus qui eius lateri adhærebat in columnis permansit. Florimon. l. 8. c. 4. §. 1.

Q. *Quibus de rebus primum decendi sunt Christiani?*

RESP. De Fide, Spe, Charitate, Sacramentis, & officiis justitiæ Christianæ.

Q. *Quid est Fides?*

RESP. Donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur omnibus quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit: sive scripta illa sint, sive non sint.

Expos. Fides debet esse integra: quia qui peccat in uno factus est omnium reus. Sicut navis, quæ in cæteris integra est, si unam rimam habeat, per eam submergi potest.

Hinc ergo erant huius temporis Libertini & hæretici, qui dicunt quemlibet Christianum in sua fide posse salvari, quod supra refutatur Tom. 1. in contr. p. 1. c. 3.

Quanta sit vis veræ fidei singulari Exemplo declaratur. Anno Christi 471. Duo philosophi, quorum alter erat Ariana hæresi infectus, de fide acriter disceptabant. Tandem orthodoxo Philosopho visum est, relicta verborum contentione, virtute potius divina fidei suæ veritatem comprobare; obtulitque Ariano, ut accenso igne luculento uterque in medias flammas descenderet, victor haberetur, qui in igne immunis persisteret. Hanc conditionem cum Arianus detractaret, orthodoxus fidei veritatis confisus, ardentem rogum solus ingressus est, & inde cum Ariano illæsus, & intactis etiam vestibus disputavit: Baron. Tom. 6. anno 471. & Nicephor. Lib. 15. cap. 23.

Simile exemplum legitur in vita Sancti Patritii, qui ut Magnum Fidei obsistentem convinceret, jussit Benignum comitem suum collocari in domuncula ex aridis lignis & stipulis contecta, Magnum ex adverso in domo ex humido & viridi ligno erecta: iniecto utrimque igne, Benignus penitus illæso, Magus cum tecto viridi continuò exarsit.

Huc facit exemplum S. Gregorii Thaumaturgi, qui virtute fidei montem è suo loco transtulit, & plura in Martyrum vitis prodigia. Vide supra in Apparatu, Ver. *Fides*.

Vide etiam obligationem ad Professionem externam Fides, sine restrictione pure mentali, &c. supra *Tom. 2. par. 2. tract. 6. pag.* 180.

Q. *Quæ summa est Fidei seu omnium credendorum?*

RESP. Symbolum Apostolorum, in duodecim distinctum articulos.

Expos. Symbolum Apostolorum quivis Catholicus scire & credere tenetur: & Peccant parentes filios suos illud docere negligant. Est enim norma fidei, qua Christi fideles ab infidelibus distinguuntur, Sicut per tesseram & Sacramentum militare Imperator proprios milites ab alienis discernis, & dignoscit.

Præclarum in hoc genere est exemplum S. Petri Martyris ex illustri Ordine S. Dominici. Cùm natus esset ex parentibus Manichæorum hæresi infectis, ab ipsa tamen quasi infantia contra hæreses pugnavit. Deum puer

ſeptem annorum ſcholas frequentaret, à patruo hæretico interrogatus, quid in ſcolis didiciſſet: reſpondit intrepide ſe Chriſtianæ fidei Symbolum didiciſſe. Et quamvis multis Patris, Patruique blanditiis, & minis tentaretur, nunquam potuit ab illa fidei conſtantia & Symboli profeſſione dimoveri. Huius Profeſſionis magnam illi Dominus coronam præparavit. Cum enim poſtea factus Religioſus, magno ardore fidem & pietatem prædicaret, Deumq; ſæpè rogaret ut pro ea poſſet vitam profundere. Ecce tibi Mediolanum redeuntem hæreticus Sicarius ex inſidiis aggreſſus eſt, & ſtricto mucrone eius capiti repetitis ictibus lethale vulnus inflixit. Ille verò, in ipſo mortis articulo, conſuetum fidei ſuæ ſcutum aſſumens, Symbolum Apoſtolorum quod à pueritia conſtanter tenuit, magno animi gaudio recitavit, & cum ea teſſera ad perpetuam conſtantiæ palmam in cælum migravit, uti patet ex Breu. Rom. 29. Aprilis.

Q. *Qui ſunt illi duodecim articuli.*

Reſp. Hi videlicet:

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.

2. Et in *Ieſum* Chriſtum filium eius unicum, Dominum noſtrum.

3. Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

4. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

5. Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

6. Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

7. Inde venturus eſt iudicare vivos & mortuos.

8. Credo in Spiritum Sanctum.

9. Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum comunionem.

10. Remiſſionem peccatorum.

11. Carnis reſurrectionem.

12. Et vitam æternam, *Amen.*

Q. *Quid ſibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem.*

Reſp. Oſtendit primum in Deitate perſonam, Patrem ſcilicet cœleſtem & æternum, cui nihil factu impoſſibile ſit, vel difficile, qui coelum & terram, viſibilia ſimul & inviſibilia cuncta ex nihilo produxerit, & producta uſque conſervat, & gubernat ſumma bonitate, & ſapientia.

Expoſ. Omnipotentiam ſuam Deus vel maximè oſtendit, creando, ſeu, è nihilo producendo totum hoc univerſum, idque ſine labore, ſed ſolo nutu, & imperio voluntatis. *Dixit enim, & facta ſunt omnia, mandavit, & creata ſunt. Pſalm.* 148. Hanc Dei omnipotentiam (ut refert Polidorus) inſigniter edoctus eſt Canutus Angliæ Rex, qui ob magnam ſuam poteſtatem arrogantior, ſedili in tumidi maris littore poſito, ipſum mare ſic allocutus eſt: Mare tu regni mei pars es, ego tibi impero, tu mihi volo obtemperes: vix verba protulerat, continuò intumeſcens mare impetu in Regem facto è ſolio illum in terram deiecit: Ad ſe reverſus auream hanc protulit ſententiam: *Vana eſt omnium Regum poteſtas; ſolus Deus omnipotens:* & corona Cruci impoſita pietatis poſtea, ac modeſtiæ cultor extit egregius. *Polyd. Virg. ex Chronic. Germanorum.*

Aliud exemplum divinæ potentiæ notius, & illuſtrius patet *Exodum capit.* 7. Quando Deus per Moyſem debellavit Regem Pharaonem convertendo virgam in ſerpentem, & omnes aquas in ſanguinem, & dividendo mare rubrum, dum populus Dei tranſiret, Ægyptios autem omnes maris fluctibus obruendo. *Ibid.* etiam *Exod. c.* 14.

Si coram adultis doctrina ſacra exponatur, poterit Dei exiſtentia & potentia doctè demonſtrari ex rebus creatis, per argumenta ſuperius tradita in Controver. *Part. 1 c. 1.* Vel per exempla ex Apparatu, verbo, *Benignitas Dei.*

Q. *Quid verò ſecundus articulus: Et in Ieſum Chriſtum filium ejus?*

Reſp. Commonſtrat ſecundam in Deitate perſonam, *Ieſum* Chriſtum ſcilicet, filium Dei naturalem, unicum illum, ab æterno genitum, & Patri conſubſtantialem, Dominum ac Redemptorem noſtrum, ut qui nos perditos liberavit.

Expoſ. Auguſtiſſimum nomen *Ieſu* in amore & veneratione habendum docuit Apoſtolus Paulus ad Philip. 2 v. 9. *Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen: ut in nomine Ieſu omne genuflectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Sed an etiam utile eſt nomen illud invocare in anguſtiis ſuis? Multo maximè: Refert Athanaſius *in vita Sancti Antonii 17. Ianuariis.* S. Antonium, invocato ſolo *Ieſu* nomine, non ſemel integram dæmonum cohortem fugaſſe. Simile exemplū refert P. Petrus Ribadineira in vita S. Ignatii

So-

Societatis *Iesu* Auctoris, *Lib.5.Cap.9.* his verbis: Dormientem Ignatium strangulare diabolum voluisse Romæ anno 1541. audivi: Guttur eius quasi manu iniecta præfocare conatus est, tam fortiter ut nullo conatu posset Ignatium *SS. Iesum* nomen invocare: sed cùm nervos omnes intenderet, vim vi repellens in suavissimam vocem tandem erupit, Iesumque inclamavit; qua voce diaboli conatus repulsus est. Porrò ex contentione Ignatius, quod postea vidimus, per dies aliquot raucus omninò & sine voce fuit.

S. Bernardinus ex ordine S. Francisci nominis *Iesum* summus cultor fuisse legitur.

Sed qui concipi potest *Iesum* Christum esse verum Filium Dei Patris, & ab illo per veram generationem procedere? Id facilè colliges ex sequenti similitudine: Deum quis speculum intuetur, illicò producit imaginem adeò sibi similem, ut nullum possit inveniri discrimen: quæ imago sine ullo labore, sine instrumento, in ictu oculi momentoque formatur. Pari modo Deus Pater oculo intellectus speculum divinitatis suæ ab eterno intuitus, statim imaginem sibi ipsi simillimam formavit, & hęc imago est Filius. Sed dum nos in speculo producimus nostri imaginem, illa imago non vocatur noster filius; cur magis divina imago vocatur Dei Filius? Ideò scilicet, quia Deus huic suæ imagini, totum esse suum totamque naturam contulit, quod nos intuendo facere non possumus. Si opus sit, plura de Christum dabit Apparatus supra, verbo, *Christus*.

Q. *Quid porro tertius: Qui conceptus est de Spiritu Sancto?*

RESP. Mysterium proponit Dominicæ Incarnationis. Quia idem Dei filius de cælis descendens, humanam naturam assumpsit: sed modo singulari prorsus, ut qui conceptus fuit sine patre, ex virtute Spiritus Sancti, & Maria Virgine illibata.

Expos. Mirabilem hanc Christi in utero Virginis Conceptionem, partumque virgineum & illęsam Deiparę virginitatem ante partum, in partum, & post partum, iam olim à Prophetis prędictam non uno loco testantur Scripturæ. Ilaiæ 7. vers. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, &c.*

Et verò quamvis hæc verba de Mysterij veritate dubitare non sinant, tamen voluit illam Deus aliquando triplici miraculo certissimâ reddere. Hærebat dubius in re certissima magnus Theologiæ Doctor ex ordine S. Dominici, proposita sibi non fidei, sed rationis difficultate, qui fieri posset ut Maria Mater esset, & Virgo? multos annos hæc anxia fluctuatio viri animum occupauit, cùm tandem illi Magistrum misit Deus: quem putatis? Eximium fortassis Theologum? Minimè: sed humilem Fratrem AEgidium ex Ordine S. Francisci, qui hominis tentationem divinitus edoctus, baculo, quo se sustentabat, terram pulsans his illum verbis antevenit: Frater Prædicator, Maria, Virgo est ante partum: statimque candidissimum è terra ortum est lilium. Mox iterum percussa humo: Frater, Maria, Virgo est in partu, alterumque exortum est lilium. Deinde tertiò terram feriens, Maria, inquit, etiam Virgo est post partum, simulque tertium prodiit lilium, quo viso miraculo Doctor Dominicanus omnem deinceps dubitationem libentèr depoluit. *In vita S. Ægidij apud Surium 23. April.*

Similitudinem, si desideres, quæ mirabilem hanc claustri Virginalis ipso partu integritatem aliquo modo exhibeat: hanc habe: Sol effectum suum, calorem, & lumen producit per medium aliquod corpus vitreum, ita tamen ut vitrum integrum omninò maneat & illæsum sic & Christus in hunc mundum prodiit ex utero Virginis, hunc omninò integrum relinquendo & inuiolatum. Plura in Appar. V. *Deipara*.

Q. *Quid vero quartus; Passus sub Pontio Pilato?*

RESP. Mysterium tractat redemptionis humanæ. Nam idem verus Dei filius secundùm humanam illam naturam assumptam, extrema verè passus est pro nobis & peccatoribus omnibus redimendis. Unde licet agnus esset sine macula, tamen sub Pontio Præside in crucem suffixus, in cruce mortuus, & sepultus fuit.

Expos. Seriem totius Christi Passionis, paucis his verbis contentam dabunt fusius Euangelistæ *Matth 17. Marc. 15 &c.* imò & Prophetæ, qui de Passione & morte Domini multa vaticinati sunt, ut Davidem omittam, Isaiæ oracula tam clara sunt, ut rectè dici queat eum rem gestam potius expoluisse, quam futuram prædixisse. *Isaia cap. 53. & alibi.*

Sed si Christus Deus fuit: qui mori potuit. Verè mortuus est Christus, qui Deus erat & homo, secundùm humanam naturam: sicut rectè loquimur dū dicimus ille homo mortuus est: cum tamen anima, quæ altera hominis pars

pars est, mori non possit. Figura hujus mysterii in Veteri Testamento fuit Isaac divinam naturam repræsentans, qui occisus non fuit, sed ejus loco aries, qui humanam naturam referebat. *Vt notat S. Ambrosius in Ps. 39.*

Sed age videamus quam gratia sit Passionis Christi memoria, de qua Albertus Magnus sic ait: *Simplex recordatio Passionis Dominicæ plus valet, quam si integrum annum ieiunaret quis in pane & aqua, vel si quotidie virgis & flagellis cæderetur usque ad effusionem sanguinis.* Idem ferè revelasse Deum Sancto cuidam Eremitæ testatur Ludovicus à Saxonia *de Vita Christi cap. 58.* SS. Gertrudi, Birgittæ, Mechtildi, Catharinæ, paria fere revelata tradit Ludov. Blosius *cap. 2. Monil. Spirit.*

Rem subinde prodigio confirmavit Deus. Serviebat tyranno cuidam gentili captus quidam adolescens Catholicus, qui gen ebundus & dolens regiam obibat, cum tamen liberalissimè haberetur, causam petit tyrannus; reposuit Dei servus, stigmata Domini sui se in cor corde portare. Indignatus Tyranus, experiar, inquit, num vera sint quæ dicis: Iubet itaque aperto Iuvenis pectore cor ejus evelli, & bifariam secari: mirum dictum! apparuere in ipso corde, Christi Passionis instrumenta: rei novitate attonitus Tyrannus cum suis ad Christi fidem conversus est. *Cantiprat. lib. 1. cap 25. Part. 8.*

Similia Christi Passionis instrumenta inventa sunt in corde B. Claræ de Monte Falco, ut legitur in ejus vita 17. Augusti. *Fasti Mariani ex Monum. Eccl. Mont. Falconis.*

Q. *Quid autem quintus: Descendit ad inferos?*

RESP. Mysterium Resurrectionis Christi complectitur, qui secundùm animam quidem Patres è limbo liberaturus descendit: tertio vero post mortem die, resumpto corpore, vi propria factus est redivivus.

Expos. Resurrectionem sua n die post mortem tertia crebrò in Euangeliis legitur Christum prædixisse Matt 13. *Oportet filium hominis pati, & tertia die resurgere.* Et cap. 20. *Filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die resurget.* Figuram hujus Resurrectionis habemus in Veteri Testamento, *Gen. 42.* In Iosepho qui è carcere ad regnū evectus, Christi post mortem ad suos reditum expressit. Et *Ionæ c. 2.* in ipso Propheta Iona, qui tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, sepulturam Christi & tempus resurrectionis expressit, sicut ipse Christus exposuit, *Matth. 12. & Luc. 11.*

Sed nec potest Christi tempora defuerunt figuræ hujus resurrectionis. Septem erant germani Fratres sub Decio Imperatore à patre proditi, quia Catholici, & in specu conclusi, fame omnes enecandi. Mirum dictu, post aliquot secula vivi comparuerunt, eo scilicet tempore quo surrexerat hæresis, quæ resurrectionem mortuorum negabat; ex his Fratribus unus civitatem ingressus omnia videt mutata, pecuniam profert alimenti aliquid cæteris comparaturus, sed nec ipse nec moneta agnoscitur. Ad Loci Episcopum, quin & ipsum Imperatorem Theodosium protrahitur, qui re prudenter examinata comperiunt septem illos fratres annis omnino 372. dormiisse. Paulò post omnes sacro epulo refecti pariter objerunt, & cum illis simul ista hæresis extincta est.

Exemplum aliud potest esse in Lazaro post quatriduum à Christo ad vitam resuscitato, & pluribus aliis. Quod Deo non est magis difficile, quam efficere ut ex semine quod in terra sepelitus flores & fructus exurgant, de quo plura infra *Ar.* 11. de Carnis Resurrectione.

Q. *Quid sextus articulus. Ascendit ad cælos?*

RESP. Mysterium affert gloriosæ Ascensionis Christi, ut qui post expletum Redemptionis nostræ opus, ad Patrem transivit ex hoc mundo, & cœlos sua virtute Triumphator ascendit, atque in ipsa æterna Patris gloria super omnia est collatus.

Expos. Christi gloriosa in Cœlos ascēsio nobis describitur Act. 1. *Videntibus illis elevatus est, & nubes suscepit eum, &c.* Et olim illā videtur vaticinatus Propheta David Ps. 46. *Ascendit Deus in iubilo, & Dominus in voce Tubæ.*

Hæc Ascensio in Cęlos, uti Christo gloriosa, ita illius grata & pia memoria hominibus salutaris est: Confirmat id Blosius hoc exemplo *tom. 1. de signis Eccles. lib. 5. cap. 2.* Nobilis quidam ethnicus jam pluribus annis jacuerat in lecto paralyticus, invisit illum forte Christianus, narravitque non omninò de sanitate desperatum, si spem poneret in Christo, ejusque nomen imploraret; cujus rei causa, imaginem ægro reliquit Christi ascendentis in cœlum Aegrotus, hortante Christiano, maximo animi studio Dei nomen imploravit, rogavitque ut per gloriosam in cęlos ascensionē, posset è lecto sanus ascendere. Mirum dictu! multis aspicientibus repente è lecto sanus ascendit, & Christo non en dedit: quo cognito Imperatore Cochinchinæ Legatos Macaū misit

qui

qui legis Christianæ prædicatores ad se acciperent, quo ipse & sui subditi veram Christi legem amplecterentur.

Q. *Quid septimus: Inde venturum est judicare?*

RESp. Demonstat extremum judicii diem, quando Christus humana in carne visibilis rursus de cœlo descendet, ac tremendum aget judicem omnium, proborum ac improborum, & reddet unicuique secundum opera ejus.

Expos. Sanctum Divini hujus & extremi Iudicii timorem conceperat S. Iob, dequo in Scripturis legitur Iobi 9. *Verebar omnia opera mea sciens quod non parceres delinquenti*. Et cap. 30. *Quid faciam cum venerit ad judicandum Deus?* Sanctus Clemens Petri Successor de Beato Apostolorum Principe scribit, frequenter dicere solitum: *quis peccare poterit si semper ante oculos postremum judicium ponat*: Quam lectionem adeò altè mentibus suis impressam voluerunt viri Sancti, ut semper postremum hoc judicium sibi ob oculos ponerent, quo se à peccatis immunes servarent. Sanctus Hieronymus de se ipso testatur ad Eustochium: *Quoties diem illum considero toto corpore contremisco: sive enim comedo, sive bibo, sive aliud quid facio, semper videtur mihi turba terribilis sonare in auribus meis: Surgite mortui, venite ad judicium*. Exemplum de adolescenre quodam narrat S. Vincentius Ferrerius *Concion. 3. in Sexag.* Illum proposito sibi extremo judicio, ita cohorruisse, ut repente ex timore omnes ejus capilli instar lenis canitiem contraxerint. Vide plura exempla supra in Apparatu v. *Timor Domini*. Et v. *Iustitia Divina*.

Q. *Quid verò octavus. Credo in Spiritum Sanctum*.

RESp. Exhibet tertiam in Trinitate personam Spiritum Sanctum, qui ex Patre Filioque procedens, unus verus æternusque Deus est, & regnat cum Patre & Filio, & proindè cum utroque simul adoratur & con glorificatur.

Expos. Articulus hic exhibet Spiritum Sanctum cum Patre, & Filio eundem esse natura, non personalitate: ut clarè testatur S. Ioannes Apostolus, Ioann. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*.

Et verò bona non mediocria à Spiritu Sancto in homines descendunt. Exemplum est in adolescente ex studiosa juventute, qui ad monita salutaria surdus jacebat. Intempesta nocte virum videt majestate vultus venerandum, Deum scilicet Patrem, qui illum æternæ damnationis reum denunciavit. Sub alteram noctem vir adest integra ætate crucem humeris bajulans, & sanguinem suum in faciem ejus proiiciens: hæc addens: *Erubesce, & thesseram damnationis cape, futuram salutis si maluisses*. Desperabat jam æger de salute: Fratris tamen suasu ad Spiritum Sanctum se convertit, qui tertia nocte apparens misero scelerum veniam, & beatam mortem nuntiavit. *Ex Specul. Exempl. & Fast. Mar. in Fest. Pentecost.* Vide infra in Catech. cap. 5. ad finem de 7. donis Spiritus Sancti, & 12. fructus ejusdem.

Q. *Quid nonus articulus. Sanctam Ecclesiam Catholicam: & Sanctorum Communionem*.

RESp. De Ecclesia docet quatuor nobis credenda esse: Primum, Ecclesiam esse unam, nimirum in uno Spiritu Christi Iesu, in una fide, fideique & Sacramentorum doctrina, in uno capite ac rectore universalis Ecclesiæ, Vicario Christi scilicet ac Divi Petri Successore. Secundo, hanc ipsam sanctam esse, quia tum à Christo capite & sponso suo, cui per fidem & Sacramenta conjungitur, & sanctificatur: tum à Spiritu Sancto perpetuo gubernatur. Tertiò, eamdem esse Catholicam seu universalem, quia toto orbe diffusa, Christi fideles omnes omnium temporum comprehendit. Quartò & postremò, in hac ipsa Ecclesia Communionem esse Sanctorum, puta non eorum solum, qui in terris credentes peregrinantur, verum etiam qui carnis mortalitate exuti, vel regnant in cœlo, vel illic regnaturi, in igne purgatorio, suorum peccatorum sordibus expiantur. Qui quidem veluti unius corporis membra, se invicem juvant mutuis officiis, meritis, orationibus: & sacrosancti Missæ Sacrificii Sacramentorumque Ecclesiæ virtutem participant.

Expos. In Sanctorum Communione fundantur Indulgentiæ ad quas dispensandas in Ecclesia esse authoritatem patet ex Scripturis: *Quæcumque solveritis super terram erunt soluta, & in cælo*. Matth. 18.

Exemplum est in eo quod contingit S. Francisco, qui cum à Christo ad eius Capellam de Portiuncula, ipsius Virginis Mariæ instinctu, petiisset Indulgentiam plenariam omnibus qui illam Ecclesiam contriti & confessi subi-

rent. Annuit Dominus, mandavitque ut Vicarium suum Summum Pontificem ea de causa adiret, à quo hujuscemodi Indulgentias impetraret, quas paulò post illi Honorius III. Summus Pontifex liberaliter indulsit: *In vita Sancti Francisci cap. 88.*

Indulgentiarum vim & efficaciam hinc colliges: Confluebant ad orbis caput Romam ad Indulgentias lucrandas ex omni orbis parte non pauci; inter alios qui ex Slavonia aderant, mulier fuit, quæ dum in Patriam omnes iter & reditum parant, repentè moritur, suis apparet in via, & declarat se vi Indulgentiarum rectè cœlum petiisse, addens, si indulgentias lucrata non fuisset, multis annis se igne purgatorio fuisse torquendam. *Pedagog. Christ. de Indulg.*

Vnde qui Indulgentias, vel negligunt, vel contemnunt, non minus stulti sunt quàm ii, qui cum debita sua gravia facilè possent dissolvere ex ærario Regis aperto, id negligunt. Dum enim indulgentias lucramur, dissolvimus pœnas quibus per peccatum obnoxii eramus ex publico Ecclesiæ thesauro per indulgentias ex Christi & Sanctorum satisfactione nobis concessas.

De Indulgentiis fusius agitur suprà Tom. 2. in Resol. Theol. *part. 3. pag. 171. & seqq.*

Q. *Quid porrò decimus. Remissionem peccatorum;*

RESP. Offert præsentem Dei gratiam peccatoribus omnibus, ne quis de venia peccatorum suorum consequenda unquam desperet, modò in Ecclesia perseveret Catholica, & ritè ejusdem Sacramentis utatur.

Expos. Duo hic articulus comprehendit: videlicet non solùm remissionem peccatorum in Ecclesia Catholica reperiri, quod omnes Catholici admittunt, & passim extat in Scripturis; sed etiam in ea esse potestatem peccata dimittendi per Sacerdotes, quam Petro & Successoribus dedit Christus Matth. 16. v. 19. *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in cœlis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.* Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* Vnde deplorandum omninò est aliquos Christianos, mediis, quæ in Catholica Ecclesia reperiuntur, non perindè ac deberent, uti ad salutem. Nemo, vel qui læsus est, vel adversa laborat valetudine dubitat ea adhibere remedia quæ sanitati restituendæ possunt conducere, quantò magis illi qui spiritualiter ægri sunt, & in peccatis suis hærent, deberent ea media adhibere quæ Dei sapientia ad curationem animorum, atque adeò ad vitam reparandam instituit, & in sua Ecclesia reliquit?

Porrò in Ecclesia per Christum indubitatam esse peccatorum remissionem declarat exemplum S. Mariæ Magdalenæ *Lucæ cap. 7.* & boni Latronis *Lucæ cap. 24.* Accedit exemplum Clodovæi Regis Francorum de quo in officio Ecclesiæ Tornac. legitur: Cum excitus fama Sancti Eleutherii Tornacum advenisset, occultum gerens animi vulnus, seu peccatum mortale quod confiteri erubescebat: motus pii S. Eleutherii monitis crimen profusis lachrymis fassus est. Sed cum dubius hæreret num crimen sibi esset condonatum, Sanctum Eleutherium rogavit ut pro se Deum deprecaretur, quo id sibi ad securitatem animi constaret. Postero die Eleutherio ad aram facienti adfuit Angelus, qui peccatum Clodovæo remissum nuntiavit. Vnde Rex Ecclesiæ Romanæ, cui recens se adiunxerat, dein acerrimus defensor extitit.

Pro expositione Confessionis Sacramentalis contra Sectarios, vide argumenta suprà *Tom. 1.* in Contr. tract. 2. c. 6. Casus ad eam pertinentes traduntur fusè in Resol. Theol. *Tom. 2.* part. 2. c. 1. 2 & deinceps.

Q. *Quid autem undecimus. Carnis resurrectionem?*

RESP. Mortuos ad vitam excitandos asserit, & novissimum judicii diem confirmat: Nam ante Christi tribunal in carne redivivi omnes apparebimus, ut recipiat unusquisque, prout gessit in suo corpore, sive bonum, sive malum.

Expos. Carnis resurrectionem tam Vetus quam Novum Testamentum certam facit: illud quidem Iob cap. 19. *Et in carne mea videbo Deum salvatorem meum.* Hoc vero Ioan. cap. 5. *Qui bona fecerint procedent in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerint in resurrectionem iudicii.* Sed qui fieri potest ut exustum corpus v. c. cineres qui in flumen projecti sunt, reviviscat? Mirum id minimè videbitur, si Deum omnipotentem esse recolamus, qui si potuerit cœlum & terram è nihilo producere, cur nequeat corpus in favillas redactum ad statum pristinum revocare? cum hoc facilius sit quam illud. Et cum cernamus arbores ornatum suum, fructus, & vitam quasi in hyeme amittere, sed vere dein appetente, velut quadam resurrectione adveniente, erumpere folia, flores germinare, fructus producere, cur ita

ita inquit S. Gregorius *Homil. 28. in Evangelio.* mortuorum corpora Deus nequeat ad vitam reducere?

Mysterii hujus veritatem exemplo comprobat S. Gregorius Turon. *de glor. Confess. c. 50.* S. Severinus eum obequitans fortuitò mespilo arbore graviter percuteretur, illi maledixit, ipsoque momento arbor arefacta est. Post dies aliquot rediens, vidensque arborem aridam, orare cœpit Dominum: *Tu Domine in signum quod corpora nostra resurgent, præcipe ut reviviscat hæc arbor.* Mirum dictu! ipso momento arbor frondescere cœpit, & paulatim pristino vigori est restituta. Huc reduci possunt quæ dicta sunt de Resurrectione Christi ad hujus Symboli *Art. 5.*

Q. *Quid demum postremus. Et vitam æternam?*

Esp. Fidei & virtutis Christianæ præmium beatam immortalitatem ostēdit, ut certò sciamus, post hanc vitam superesse aliam longè diversam, vereque securam, beatam, ac sempiternam, quæ credentibus & obtemperantibus Christo destinata sit.

Expos. Hanc vitam æternam, seu gloriam cœlestem certam faciunt passim sacri Codices, quanta verò ea sit non explicant, nec porro explicare possunt, ut fatetur Apostolus 1. ad Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se.* Sed qua in re illa gloria seu vita æterna consistit? In eo potissimum quod similes Deo futuri simus in gloria, beatitudine & claritate. *Similes ei erimus quia videbimus eum sicuti est. 1. Ioan. 2.* Non minus quam ferrum ignitum, quod etsi ferrum maneat, magis tamen ignis apparet quam ferrū. Vel ut ait S. Cyprian. *de Singul. Cleric.* Sicut sol in specula apparens vero soli simillimus est, ita homo ad cœlestem visionem elevatus Deo similis erit.

Gloriæ hujus magnitudinem ipse dæmon alias mendax aliquando professus est F. Iordano Ordinis Prædicatorum, viro Sanctissimo. Interrogatus enim ubi foret lubentius? In cœlo respondit, idque ut faciem creatoris mei possem intueri: Lubentissimè enim unus omnia omnium damnatorum tormenta subirem usque ad diem judicii, ut vel ad minimum temporis spatium Deum, & ejus gloriam possem intueri. Rogatus dein aliquam cœlestis pulchritudinis cum terrenis rebus comparationem: frustra id quæri respondit dæmon, cum nihil omnino in terris sit, quantumcumque pulchrum, quod vel per speciem cum cœlesti illa beatitudine possit comparari: *Herold. in Promptuario exempl. Littera G. Rho & alii.*

Q. *Quæ est summa omnium Symboli articulorum?*

Esp. Corde & ore confiteor Dominum Deum, quo nihil aut majus, aut sapientius, aut melius potest excogitari, eum & unum in essentia seu natura divina, & trinum in personis esse, utporè Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: ita ut hi tres unum sint, unus verus, æternus, immensus & incomprehensibilis Deus: ex quo, per quem, & in quo sunt omnia. Pater est Conditor universorum, Filius Redemptor hominum, Spiritus Sanctus, Ecclesiæ, seu Christi fidelium sanctificator & rector. Igitur huic sanctissimæ & individuæ Trinitati respondent Symboli tres præcipuæ: Prima, quæ de Creatione est, Patri; Secunda, quæ de Redemptione, Filio: Tertia, quæ de Sanctificatione, Spiritui Sancto accommodatur.

Q. *Quid est Ecclesia?*

Esp. Est omnium Christi fidem atque doctrinam profitentium congregatio, quæ sub uno & summo post Christum capite & Pastore in terris gubernatur.

Q. *Qui ab Ecclesia prorsùs alieni sunt?*

Esp. Primùm Iudæi & infideles omnes, atque à fide apostatæ, deinde hæretici, ii scilicet, qui cum baptizati sint, contra Catholicam fidem cum pertinacia tuentur errorem. Prætereà Schismatici, qui à pace & unitate Catholica ipsi segregant. Postremò qui à Communione Sanctorum, à participatione Sacramentorum, & ab Ecclesiæ suffragiis, divinisque officiis per Ecclesiasticam potestatem legitimè excluduntur: undè & Excommunicati dicuntur: Qui omnes à Christi corpore, quod est Ecclesia, seiuncti & alieni sunt, proindeque spiritualis vitæ ac salutis expertes manent, Satanæ mortique perpetuæ, nisi resipiscant, obnoxii. Ac vitandi quidem illi omnes Catholicis, sed imprimis hæretici, & schismatici, non minùs quàm pestes quædam exitiales, fugiendi ac execrandi sunt.

Q. Quæ

Q. *Quæ demum est simplex, brevis & recta fidei regula, qua Catholici ab hæreticis discernuntur?*

RESP. Ea est, Christi fidem atque Ecclesiæ auctoritatem integram profiteri, illudque ratum ac fixum tenere oportere, quod Ecclesiæ Catholicæ Pastores atque Doctores credendum definierunt. Cæterum si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi, inquit Christus ipse, sicut ethinicus & publicanus. Non enim habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluit habere Matrem.

Expos. Vnica est Christi Ecclesia, sicut *unus est Deus, una Fides, unum Baptisma*, eaq; Romana Apostolica, Vniversalis, extra quam, sicuti durante diluvio, extra arcam Noe nullus emersit, ita nullus omnino salvari potest, ut præclarè S. Augustinus Lib 4. de Symbol. ad Catech. cap. 13. *Si quis absque Ecclesia inventus fuerit, alienus erit à numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem*. Vnde Hæretici & Schismatici neque salvi esse possunt, neque vera sunt membra Ecclesiæ, sed à S. Cypriano dicuntur membra putrida à corpore abscissa, & comparantur ramo ab arbore præciso, item radio, qui si à Sole seiungatur, deficit: & fluvio, qui si à suo fonte separetur, necesse est illum exsiccari.

Hanc Ecclesiam contra hostes suos semper Deus defendit, ut staret inconcussa veritas, *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Fridericus II. Imperator Schismaticus, Ecclesiæ Romanæ meditabatur exitium, scribebatque Pontifici Innocentio IV. propediem destruendam omnino Romanam Ecclesiam: repotuit illi Pontifex, brevi illum, ni resipisceret, moriturum, & æterno igne puniendum. Ita evenit, nam paulo post à proprio filio Manfredo strangulatus fuit Anno Domini 1250. Ita ex Alberico refert Crispinianus, quamvis Pontificum hostis acerrimus, & ex his Bozius *Signo* 19.

De vera Ecclesia, & Hæreticis extra Ecclesiam, explicatio & exempla data sunt initio hujus Capit. 1. ad Quæst. *Quis dicendus est Christianus? Quod eius signum? Quid est Fides? &c.* Argumenta 8. pro Ecclesia Romana vera & unica, habes supra in Controv. part. 1. cap. 2. & 3. &c. Item pro Pontifice, & aliis fidei Articulis contra Hæreticos, vide ibidem.

CAPUT II.

De Spe & Oratione Dominica.

Q. *Quid est Spes?*

RESP. Virtus est divinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis & æternæ vitæ bona expectantur.

Q. *Vnde modum rectè sperandi & petendi discimus?*

RESP. Ex Oratione Dominica, quam Christus ipse Dominus & Magister noster ore suo sacrosancto tradidit & præscripsit.

Q. *Recita per partes Orationem Dominicam?*

RESP. Pater noster qui es in cœlis, Sanctificetur nomen tuum.

2. Adveniat regnum tuum.

3. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra.

4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

6. Et ne nos inducas in tentationem.

7. Sed libera nos à malo. Amen.

Q. *Quid sibi vult initium huius Orationis, Pater noster, qui es in cœlis?*

RESP. Præfatiuncula est quæ nos memores reddit summi beneficii quo Deus Pater per Christum nos sibi in filios adoptivos, & hæredes cooptavit. Atque hoc dulci Patris nomine provocantur, tum ad eum redamandum, tum ad precandum magna cum fiducia.

Q. *Quid explicat prima petitio. Sanctificetur nomen tuum?*

RESP. Proborum filiorum justum & liberale desiderium. Hi petunt semper, & ubique in se aliisque promoveri cognitionem timorem, honorem, amorem, & cultum æternæ majestatis, & quidquid demum ad summi optimique Patris gloriam spectat.

Q. Quid

Q. *Quid secunda petitione agimus. Adveniat regnum tuum.*

RESP. Petimus gloriam regni cœlestis; æternæque fęlicitatis nobis donari, ut cito cum Christo in sempiternum regnemus.

Expos. Orationis hujus præstantiam præ cęteris omnibus orationibus inde collige, quod ab ipso Christo Domino nostro facta sit: si enim picturas & alia manu facta eo majoris solemus æstimare, quo auctorem habent magis celebrem, quomodo hanc non æstimabimus orationem, quæ auctorem habet ipsum Deum?

Quanta autem sit hujus orationis vis, & efficacia docebit nos hoc exemplum: Episcopus quidam in extasim raptus puerum vidit aureo hamo mulierem è profundo lacu expiscàtem. Ad se reversus cępit ea, quæ viderat, ruminari; ad templum se conferens offendit, eundem parvulum sepulchro matris suæ insidentem & orantem rogatus puer quid ageret; respondit: orare se, & identidem recitare Orationem Dominicam pro anima matris defunctæ, cognovit ergo Episcopus hunc esse, quem aureo hamo piscantem viderat, hoc est, Matris animam ex piacularibus flammis per Orationem Dominicam liberantem, *Auctor Speculi Exemp. Tituli Defuncti Exemp.* 23.

In secunda Petitione, Regnum Dei quærere jubemus, juxta dictum Christi Matth. 6. *Quærite primum Regnum Dei, &c.* Quæ fuerunt hoc diligenter adeo S. Ignatius de Loyola, & S Nicolaus Tolentinas, ut legitur in eorum vita, ut continuò ferè ad Deum aspirarent cupientes dissolvi hoc mortali corpore, & esse cum Christo. Peregrinamur enim hic omnes in terra, dum ad patriam perveniamus, quæ regnum Dei est quod his petimus. Pulchrum est quod legitur in hanc rem de Sancto Adriano apud Adonem Viennens. in *Martyr. 8 Sep.* Hic Sanctus etiamnum ethnicus videns Christianos maxima tormenta cum gaudio sustinere, ab illis petit, quodnam pro his præmium exspectarent? Reposuerunt illi, *Adveniet nobis regnum Dei.* Hæc audiens Adrianus suum etiam petiit in Christianorum numerum nomen referri, & post gravia tormenta ad regnum illud Dei illustris etiam Martyr evolavit.

Q. *Quid tertia, Fiat voluntas tua?*

RESP. Petimus divinæ gratiæ nobis opem adesse, ut Patris voluntatem in terra, sicut Beati omnes in cęlos faciunt, syncerè, alacriter, & constanter adimpleamus.

Expos. Ad regnum Dei perveniet, qui voluntatem Dei fecerit, *Qui facit voluntatē Patris mei, qui in Cœlis est, ipse intrabit in regnum Cœlorum*: Matth. 7. Quare S. Gertrudis, ut legitur in ejus vita, subinde trecenties sexagesies quinies hæc verba: *Fiat voluntas tua*, piissimè iterabat, hocque gratissimum Deo fuisse sacrificium, ipsi Deus revelavit. Vnde quodam tempore à Christo jussa eligere sanitatem aut morbum; respondit: *Vehementissimè desidero Domine non facias voluntatem meam, sed tuam.* Plura de hoc exempla leguntur supra in apparatum verbo *Obedientia.*

Q. *Quid quarta, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?*

RESP. Petimus suppeditari nobis, quæ ad vitam sive corporis, sive animi fovendam & sustentandam spectant, ut victum & vestitum, verbum Dei & Ecclesiæ Sacramenta.

Expos. Panem quotidianum sic rogantibus Deus elargietur uti promisit: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adiicientur vobis*: Matth. 6.

Id aliquando miraculo comprobavit, uti legitur in vita S. Dominici *lib. 3. cap. 4.* Cum domi nihil cibi esset, jussit hic vir sanctus Fratres mensæ nihilominus accumbere, & illi benedixit. Vix accubuerant, ecce ingressi duo Angeli eleganti specie singulis fratribus (erant numero centum) singulos candidissimos panes apposuerunt, quo facto exhibita reverentia disparuerunt. Simile est exemplum quod legitur in Annal Minorum P. Lucæ VVaddingi *Anno Christi* 1219. Accumbente S. Francisco cum quingentis Fratribus, pari modo viginti Angeli succincti, panes & vinum ministrarũt. In Apparatu V. *Benignitas Dei.*

Q. *Quid quinta, & dimitte nobis debita nostra?*

RESP. Petimus veniam ac remissionem peccatorum, paracti vicissim remittere, quod in nos alii peccaverint.

Expos. Si Proximo non dimittamus, neque Deus dimittit nobis peccata, uti Christus disertè asserit Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Et patet in Exẽplo quod pręclarè refertur in vita S. Nicephori apud *Henschenium, 16. Februarii.* Venit in odium Sapricii Sacerdotis

Nice-

Nicephorus, hic sæpius tum per se, tum per internuncios dimitti sibi petierat, si quid peccasset, sed inexorabilis persistebat Sapricius. Postea capitur Sapricius, quia Christianus erat, & pro Christo tormentis admovetur. Ibat jam ad palmam Martyr Sapricius; per viam ad genua ejus accidit Nicephorus veniam petens: sed iterum repulsam passus est; tandem Sapricius cervicem præbere jussus, mortem turpi vita redemit, Christi fide ejurata, quo viso se Christianum proclamat Nicephorus, & coronam Martyrii quam Sapricius amiserat, justo Dei judicio, adeptus est.

Vide in Apparatu *Amor proximi*.

Q. *Quid penultima, Et ne nos inducas in tentationem?*

Esp. Petimus in hac tanta vitæ imbecillitate divina virtute fulciri, atque adversus Mundum, Carnem, Dæmonemque defendi, ne quocumque modo tentationi succumbentes, peccato consentiamus.

Q. *Quid septima & postrema, Sed libera nos à malo?*

Esp. Petimus Dei benignitatem, qua ipse nos liberet, & vindicet à miseria tum corporis, tum animi, sive in hac vita, quoad saluti nostræ congruit, sive in futura. Et additur: *Amen*, hoc est, fiat, sive fiet, ut spem desideriumque monstremus accipiendi ea, quæ septem his petitionibus continentur.

Q. *Quæ summa est priorum orationis hujus Petitionum?*

Esp. Priores quatuor ostendunt, quæ his bona sperare ac petere debeamus: Inter quæ primum ac summum est, divinæ Majestatis honor & gloria: proximum, nostra fælicitas: huic accedit Deo debita obedientia: Postremum est, corporis animæque sustentatio necessaria. Hæc summatim continentur prioribus quatuor.

Q. *Quæ summa est reliquarum Petitionum?*

Esp. Tres posteriores continent mala, quæ deprecari debeamus: ut sunt peccata, quæ nobis Dei regnum præcludunt: Tum tentationes, quæ, nisi ope divina protegamur, suavi ad peccandum nos pertrahunt: ac postremò hujus ac futuræ vitæ calamitates.

Docet igitur Dominica precatio simul & bona petere, & mala deprecari.

Expcf. In Petitione 6. & 7. liberari petimus à malis animæ potissimum, cum mala corporis multum subinde conducant ad salutem, & gloriæ augmentum, uti colligimus ex eo, quod Deus multa mala viris Sanctissimis evenire patiatur.

Pulchrum est quod ad hanc rem declarandam exemplum adfertur ex actis Nerei, & Achillei cap. 9. *Apud Surium* 13. *Maii*. Cum S. Petrus cum discipulis domi suæ pranderet, ex iis unus Titus nomine à Petro petiit, ne, cum tam multos curaret, filiam suam Petronillam ex paralysi pateretur decumbere? Cui Petrus, hæc ei infirmitas facit ad salutem: in cujus rei veritatem mandavit ut surgeret & accumbentibus ministraret. Surrexit & ministravit incolumis, sed ministerio expleto, jussit eam Apostolus iterum ad lectum redire; ne scilicet facili hoc ad perfectionem obtinendam medio frustraretur.

A malo autem animæ Deus hominem liberat per gratiam suam efficiendo ne consentiat tentationi & peccato. Sic liberavit Susannam quando à duobus Senibus ad committendum adulterium tentata fuit, præbendo illi, ad divinam opem confugienti, tantùm gratiæ robur ut diceret: Melius est mihi incidere in manus vestras & mori, quam peccare in conspectu Dei mei. Plura exempla haberi possunt ex Apparatu supra.

V. *Tentatio, Tribulatio.*

Q. *Quomodo Salutationem Angelicam recitas Virgini Matri?*

Esp. Ave *Maria* gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui *Jesus*, Sancta *Maria* Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis nostræ: *Amen*.

Q. *Unde hic modus Deiparam Virginem salutandi profluxit.*

Esp. Primum ab exemplo Angeli Gabrielis, & sanctæ Elisabethæ: deindè ex usu ipso, & consensu Ecclesiæ Catholicæ ortum ducit.

Q. *Quem vero fructum adfert hæc salutatio?*

Esp. Sacrosanctæ Virginis & Dominicæ Incarnationis gratã, & æquè salutarem no-

nobis refricat memoriam, ac præterea monet, ut gratia à Virginis favorem, atq; apud Deum intercessionem nobis conciliemus.

Q. Quid discimus ex hac salutatione?

RESP. Eximias dotes ac laudes incomparabilis Virginis, ut quòd Dei donis ac virtutibus amplissimis referta, quòd eadem Virgo & Mater, quòd inter omnes omnium temporum mulieres benedicta, quòd Regis Regum Christi Dei & Domini nostri Parens, ac peinde inventrix gratiæ, ac Genitrix vitæ nobis extitit.

Expos. Quam gratum sit Beatissimæ Virgini hanc Angelicam Salutationem frequenter recitari collige ex Exemplo S. Gertrudis, quod refert Blosius *Mon. Spir. c.3. §.9.* S. Gertrudis lecto affixa cum horas legere non posset, aliasque preces ex voto Beatissimæ Virgini persolvere: quod unum ægrè poterat hęc verba identidem repetiit, *Ave Maria gratia plena, Dominus tecum.* Apparuit illi Deipara Virgo induta pallio aureis floribus exornato; cumque flores hos laudaret Gertrudis, reposuit Virgo: hos flores esse Salutationes Angelicas, quas illa non sine labore protulerat, hoc tam insigni pallio se à Gertrude exornatam, siquidem nihil magis placeret, quam frequens illius orationis repetitio.

Quanta autem sit huius orationis vis & efficacia sequens declarabit exemplum. Cùm quidam è familia B. Catharinę Suediæ somno correptus è curru decidisset equorum ungulis obtritus, & rotarum pondere oppressus animam ageret, B. Catharinæ Virginis opem imploravit, recitata semel Salutatione Angelica. Res mira! è vestigio surrexit, & ita sibi restitutus est; ut nullum mali vestigium superesset. In vita B. Catharinę Svedię *apud Surium, & P. Henschen. Martii 22.* Alia in Apparatu verbo *Deipara.*

CAPUT III.

De Charitate & Decalogo.

Q. Quid est Charitas?

RESP. Infusa à Deo virtus, qua ipse propter se proximus autem propter Deum diligitur.

Expos. Vim Charitatis Divinæ insigniter experta est Beata Virgo Theresia, quæ tanto divini amoris incendio conflagravit, ut viderit Angelum ignito iaculo sibi præcordia transverberantem. Ita habetur in vita illius.

S. Ignatius Martyr tanta in Christum charitate flagrabat, ut summis votis exoptaret pro eius amore omnium tormentorum genera sustinere, his verbis; Ignis, Crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum divisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum Christo fruar. Cum verò in tormentis jam constitutus sanctissimum *Iesu* nomen sæpius repeteret, rogatus cur nomen illud toties ingeminaret? Respondit: *Quia nomen hoc cordi meo insculptum gero.* Et hoc ita se habere miro prodigio deprehenderunt illi qui post eius mortem in medio cordis nomen *Iesu* aureis litteris expressum invenerunt. *Ita Pedagog. Christianum ex S. Chrys. in Epist. ad Ephes. 4. vers. 14.* Alia de Charitate hic sequuntur.

Q. Quot sunt Charitatis præcepta?

RESP. Duo sunt principalia. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex totis viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatum. Secundum verò simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his præceptis universa Lex pendet, & Prophetæ.

Expos. Rectè dicitur Charitas Dei primum & maximum mandatum: qui ex perfecto Dei amore cæterorum mandatorum observatio procedit. Sicut enim multi arboris rami ex una radice prodeunt, sic multę virtutes ex una charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Ideò si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione quasi nihil despiciet eam. *Cantic. 8.* Sæpissimè S. Ioannes Evangelista, discipulos suos ad charitatem proximi his verbis adhortabatur: Filioli, diligite alterutrum, præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit. *Ribadeneira in eius vita.*

Magnus ille Ioannes cognomento Eleemosynarius, qui in charitatis exercendæ occasiones continuò invigilabat: Cum ob eximiam planeque profusam in pauperes munificentiam a quodam plurimum laudaretur: *Quiesce, inquit, frater, nondum pro te sanguinem fudi, sicut mandavit mihi Dominus meus Christus.* Lorinus in 1. Ioan. c. 2. v. 17.

Q. *Quo judicio se prodit Charitas erga Deum?*

RESp. Si eius observes mandata. Hæc est enim charitas Dei, ut mandata eius custodiamus, & mandata eius gravia non sunt. Et Christus ipse docet: qui habet mandata mea, & servat ea ille est qui diligit me.

Expos. Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum sunt præcepta Dei, *& dulciora super mel & favum: Et enim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa*, Psalm. 18. Hac suavitate allectus Rex David exclamat Psalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum:* nempe per ardorem charitatis. S. Gregorius Nissenus Oratione 2. de pauperibus amandis, explicans hæc verba Christi Ioan. 5. *Iugum meum suave est, & onus meum leve*, ait: *Talem iugum ne detrectemus, ne excutiamus, suave est leve est, subeuntis cervicem non atterit, sed demulcet.*

De hac Charitate plurima dicta & exempla, si cupis, vide supra in Apparatu verbo *Amor Dei*, & *Obedientia mandatorum*. Motiva idonea ad Amorem Dei excitandum habentur hic in fine *de part. 4. Praxi Assistendis moribundis*.

Q. *Quomodo se procedit & agnoscitur Charitas erga proximum.*

RESp. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit omnia sperat, omnia sustinet.

Expos. Omnis homo est hominis proximus, nec ulla est cogitanda longinquitas generis, ubi est natura communis. Ita Sanctus Augustinus scribens in Psalmum 118. Sanctus Paulinus Nolæ Episcopus, ut viduæ filium à Barbaris captum redimeret, seipsum in servum vendidit, vide in *Breviarium Romanum 22. Iunii.* Sanctus Ignatius de Loyola ut lascivum juvenem ad amasiam properantem corrigeret, aquis se collo tenus hyemali tempore immersit, cumque infelix libidinis mancipium id advertеret exclamavit Ignatius, Perge miser ad fœdissimas tuas voluntates, impendentem capiti tuo ruinam non vides? Ego me hic tui causa frigore constringam, donec iustissimum Dei furorem in te paratum averiam. *Ribadeneira in eius vita.*

Sed præterire non possum illustre exemplum summæ in proximum Charitatis, simul & humilitatis, *in S. Eduardo Anglorum Rege.* Cum hic in palatio suo juxta Ecclesiam S. Petri moraretur, supervenit unus natione *Hibernus* pedis utriusque officio privatus, sicut retrorsum sedum in modum pedum articulis carnibus inhærerent, & suppositis scamnis repere cogeretur. Hic ad Regis cubicularium nomine Vgolinum conversus, Sexies, inquit, limina Apostolorum sic repedo visitavi, & sanitatem nondum obtinui: sed ab ipso Apostolo Petro in mandatis accepi Regem adire, ut me suo dorso subvectum ab Ecclesiam palatio vicinam perferret, & hoc si fecerit, me membrorum meorum integrã sanitatem obtenturum. Hæc ubi nunciata sunt Regi, summa statim charitate commotus, pauperem, ut erat, sordibus & sanie oppletum, in Regios humeros attollit, eiusque brachia squalida circa suum collum complexus, capit eum inspectante populo ad templum deportare. Alii pauperis arrogantiam, alii Regis simplicitatem ab eo delusam irridebant. At cum Rex paululum processisset, ecce subito pauperis nervi extenduntur, emergunt ex carne marcida pedum articuli, crura jam vegeta in tectum protenduntur, ex sanie ac sanguine largè profluente Regia vestis ornatior magis quam fœdatur. Quid plura? Omnes stupore attoniti proclamat, Pauperem iam sanatum, ac tempus esse ut Rex sarcinam tam molestam deponat. Rex autem, at cœpit, populi clamores nihil moratus, usque ad ipsam Ecclesiam constanter pergit, & ante sanctum Altare holocaustũ illud charitatis quod hactenus detulerat, Deo ac Sancto Petro resignat, atque integrè sanatum dimittit. Pauper autem ille tanto beneficio, & consueta Peregrinandi pietate commotus, suscepto à Rege itineris viatico, gratias Deo, & S. Petro acturus, Romam profectus est. *Ludovicus Granatensis in Concione 3. de Sancto Petro part. 1.*

Vide aliqua exempla &c. supra in Apparatu verb. *Amor proximi*.

Q. *Cur præcepta Decalogi decem proponuntur?*

RESp. Et si duo sunt Charitatis præcepta, in quibus plenitudo Legis vertatur, tamen præcepta Decalogi idcirco adiiciuntur, ut præcipue magis omnes intelligant, quæ ad Charitatem tum Deo, tum proximo exhibendam pertinent.

Q. *Quæ sunt præcepta Decalogi?*

RESP. I. Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deo alienos coram me. Non facies tibi sculptile, vt adores illud.

II. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

III. Memento vt diem Sabbati sanctifices.

IV. Honora patrem tuum, & matrem tuam vt sit longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

IX. Non concupisces vxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, & vniversa quæ illius sunt.

Q. *Quid sibi vult primum præceptum, Non habebis Deo alienos?*

RESP. Prohibet ac damnat idololatriam seu cultum falsorum Deorum, artem magicam vel diuinatoriam, obseruationes superstitiosas, omnem denique cultum impium: è diuerso autem requirit, vt vnum Deum optimum maximum credamus, colamus & inuocamus.

Expos. Sæpius in hac vita vindictam sumit Deus de ijs qui diuinationibus, vanis obseruationibus, maleficijs & incantationibus magicis animum addicunt. Ochoziæ Regi ob consultum Belzebub Deum Accaron, mortem Dei iussu prædixit Elias, 4. *Regum* 1. Saul coarctatus ab hostibus, Pythonissam consuluit, & postridie in peccatis suis mortuus, seipsum gladio peremit, 1. *Reg.* 28.

Quæ spectant ad superstitionem, magiam, & alia contra hoc præceptum exponuntur supra *Tom.* 2. *Resol. Theol. part.* 5. *c.* 1.

Q. *Licetne Sanctos colere & inuocare?*

RESP. Licet: non ad eum quidem modum quo iubemur Deum colere & inuocare, tamquam Creatorem & Redemptorem & Largitorem bonorum omnium: at longè inferiori gradu; nimirum, veluti, dilectissimos Dei amicos, nostroque apud ipsum intercessores & patronos.

Q. *Huicne Præcepto aduersatur vsus Imaginum Christi ac Sanctorum?*

RESP. Nequaquam: quia Præcepto huic: Non facies tibi sculptile, causa mox additur, Vt adores illud, videlicet Ethnicorum more, qui falsorum deorum statuunt simulachra, & idola sua impiè colunt. Nos autem in imaginibus Christum & Sanctos, quos repræsentant, pio à maioribus tradito more veneramur.

Expos. Cultum Sanctorum nobis commendat Deus, qui teste magno Augustino, *Multa non concedit, nisi mediatoris ac deprecatoris opera, & officium intercesserit.* Sermone 4 de S. Stephano. Quapropter SS. Patres Christianos adhortantur vt Sanctorum opem implorent: cæteros vt prætaream, loquentem audiamus S. Basilium Oratione ad 40. Martyres: *qui aliqua premitur angustia ad hos confugiat, hos oret vt à malis liberetur.*

Quam vtilis nobis sit Sanctorum, & maximè Reginæ Sanctorum cultus, probat exemplum quod subijcio. Consueuerat pius quidam Virginis cliens Rosarium quotidie persoluere, die quodam iter faciens cum non nullis, aliqui ipsum præcesserant, qui in latrones incidentes misere sunt occisi, incidit & hic in eosdem, qui & hunc stricto ferro sunt aggressi, mortem iam iam inferre parati. Procidit hic in genua, breue vitæ spatium tremulo ore flagitat, quo suum de more pensum Virgini persoluat. Conceditur, & ecce mirabile visu, vix preces ad Virginem misericordiæ Matrem fundere inceperat, viderunt latrones ex ore orantis ad *Aue Maria* cadentes Rosas candidas, & ad *Pater noster* rubras; quo facto perculsi larrones, & rei nouitate permoti Virginis clientem vita donarunt. *S pecul. Exemplor. sub titulo B. Maria Virgo.*

Pro cultum Sanctorum, & veneratione Imaginum argumenta Theologica vide supr. *Tom.* 1. *in Controu. Tract.* 2. *cap.* 8 *&* 9.

Q. *Quid secundum prohibet, Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum?*

RESP. Vetat abusum diuini nominis, & irreuerentiam, quæ committitur à periuris, & blasphemis per Deum, Sanctos, vel creaturam aliquam, absque graui causa, veritate, ac reuerentia iurantibus.

Expos. Iurationi, inquit Ecclesiast. cap 23 *non assuescat os tuum: multi enim casus in illa: Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet*

det à domo eius plaga. S. Gregorius *Lib.4.Dialogor.cap.17.* scribit de quodam quinquenni puero, qui eo quod blasphemare didicisset, nec ideo à patre redargutus fuisset, è sinu parentis à dæmonibus in infernum abreptus est.

Horrendum est quod narrat Martinus Delrio *Tom.2.Disquisitionum Magicarum Lib.3. quæst.7.sect.8.* In Saxonia Virgo opulenta formoso iuveni, at tenuioris fortunæ, matrimonium promisit: at hic cum illam prædivitem & nobilem esse sciret, fidem verbis illius se minimè habere indicauit: illa vero vt fidē dictis suis faceret, diris se devovere cœpit in hæc verba, Si alteri quā tibi nuptero, dęmon me vivam in illis nuptijs auehat. Post interuallum aliquod animum mutat, nubit alteri priore sponso spreto, qui eam non semel promissi, ditæq; imprecationis admonuit; sed illa posthabitis his omnibus nuptias cum altero celebrat. Ipso nuptiali die cognatis, & amicis genio lætitiæque indulgentibus, sponsa ex remorsu conscientiæ periurij memor, redditur solito tristior: Quod dum sponsus, & parentes obseruare incipiunt, duo mali ingenij sub specie duorum equitum ædes pulsant, benignè excipiuntur, & mensæ adhibentur; A mensa choreæ instituuntur, & equitibus tamquam magnis, & nobilibus amicis sponsa honoris causa adiungitur, qui vbi cum sponsa aliquamdium saltauerant, eamè conspectu parentum, & cognatorum auexerunt. Altero die parentes & amici, dum sponsam quætunt, ecce ijdem equites occurrunt, vestes & muliebrem mundum referunt, & hæc verba trunci vultu adijciunt: Non hæc ornamenta, sed sponsam nobis concessio Deus, filia vestra in inferno æternis flammis torquetur; nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Dei frustra.

Iuramenti & voti si cupis fusiorem explicationem, vide supra Tom.2.in *Resol.Theol.Part.5. de Precept. cap.2.* Et eodem exempla in Apparatu, verbo *Iuramentum.*

Q. *Quid imperat tertium Pręceptum, Memento vt diem Sabbathi sanctifices?*

Resp. Vult Sabbathum, seu die festum, in Ecclesia pijs operibus celebrari: quod fit adeundo templum, & audiendo Missam.

Laborare autem hoc tempore, & occupationibus deditum esse seruilibus, plane interdicit.

Expos. Festa celebremus non corporis nitore, non vestitu: mutatione, ac magnificentia, non comessationibus & ebrietatibus, quarum fructum cubilia & impudicitias esse didicistis, sed animi puritate, & mentis hilaritate. S. Gregorius Nazianzenus Orat.4. in Iulianum, S. Gregorius Magnus in Registro: *Recte* ait, *Dominico die à labore terreno cessandum est, atque omnimodè orationibus insistendum, vt si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem Dominicæ Resurrectionis precibus expietur.*

Nicanor contemnes Sabbathum Iudæorum, ab his in prælio cæditur & superatur, 2. *Machab. cap.5* Plura exempla de violatione Sabbathi assignantur supra in Apparatu, verbo *Sabbathi obseruatio* Et explicantur fusè *Tom.2. in Resolut.Theolog.Part.5.cap.3.*

Q. *Quid iniungit quartum, Honora patrem & matrem?*

Resp. Vt his qui secundùm Deum vitæ nostræ sunt auctores, reuerentiam, obedientiam, opemq; pręstemus, ac omni demùm officij genere illis ipsis satisfaciamus. Deinde iubet vt Magistratus, tum Ciuiles, tum Ecclesiasticos, parentum & maiorum loco habeamus, illorum dicto lubentes pareamus, & reuereamur potestatem atque auctoritatem.

Q. *Qua ratione potestatem & auctoritatem Ecclesiasticam reuerebimur?*

Resp. Videlicet, si receptis œcumenicis Concilijs, si receptis Apostolorum ac Patrum institutis ac decretis, si probatis maiorum Consuetudinibus; denique si summis Ecclesiæ Pastoribus ac Pontificibus tribuerimus, quam singularem illis debemus obseruantiam, obedientiamque. Vbi vel maximè peccant, qui cultum diuinum, & sanctiones cæremoniasque Ecclesiasticas conuellunt, atque contemnerant: tum qui Synodis, & Pontificibus obtrectant, ac in Sacerdotum iura, & templa inuolant, sacra profanantes.

Expos. Apostolus ad Coloss.3. hortatur liberos vt *parentibus obediant per omnia* Rechabitę ne à patris consilio vnquam discreparent vino in perpetuum abstinuerunt: Ierem.35. *Maledictus qui non honorat Patrem & Matrem,* Deuter 27.

Nostra ætate (ait S.Bernardinus) in quodam Hispaniæ oppido, adolescens fuit, qui per parentum inobedientiam eo deuenerat vt anno 18. propter latrocinia, & publica facinora in vincula coniectus, & suspendio damnatus sit. Erat tum prorsus imberbis, pendenti vero atque exanimi subitò prorupit barba, moxque spectante populo comæ capitis planè canescunt,

scunt, ita vt ætatem referret hominis non agenarij. Miraculo rei accitus cum populo & toto Clero accurrit Episcopus, omnesq; in genua prostrati Deum orant, dignetur huius adeo nouæ & miraculosæ rei causam patefacere. Non vanæ fuere horum preces; diuinitus Episcopo reuelatur, adolescentem illum victurum fuisse ad ætatem 90. annorum, nisi parentibus inobediens & contumax extitisset. S. Bernardinus *Tom. 2 Serm. 17. Quadragesimæ*.

Quomodo honorandi sunt parentes explicatur suprà *in Resolut. Theolog. Part. 5. cap 4.*

Q. *Quid sibi vult quintum, Non occides?*

RESP. Prohibet vim externam, cædem, & iniuriam omnem, quæ corporis & vitæ proximi adferri possit. Ad hæc, iram, odium, rancorem, indignationem, & quosuis affectus ad proximi læsionem quouis modo spectantes excludit, & penitus resecat.

Expos. Propter homicidium Deus maledicit Caino: *quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, maledictus eris super terram*: Genes. 4. de quo S. Ambros. Cum pœna à Domino cessaret, torquebat eum suorum conscientia peccatorum, latebat miser, tremens, & timens, & cum adhuc percussor deesset, ipsa se iniusti vita cruciabat *S. Ambros. in Psal. 35.*

Narrat de sicario, Abbas Sabbatius, qui à patrata per summam immanitatem innocentis pueri cæde, quo scelus occultum melius expiaret, & conscientiam oblatrantem obmutescere faceret religiosæ vitæ rigorem & habitum assumpsit, iamque aliquandiu in religione piè vixerat, cù ecce scelus semper animo, & vultus exangnis occisi parvuli identidem oculis obuersans, exturbat tandem hominem è monasterio. Pueri enim voces continuò auribus eis insonare illud videbatur, Cur me occidisti? Nec sinebat, vt auctor ait, vna hora conquiescere. Quare semper tremens ac pauens, tanti cruciatus impatiens vt vmbram hanc tristem affugeret, è monasterio excessit, vrbem ingressus Diospolim, iudici se sistit, carceri traditur, & capite plectitur. Ita P. Engelgraue in cœlo empyreo, *Tom. 2. in Festo SS. Innocentium.*

Plura si cupis Exempla reperies in Apparatu. V. *Homicidium*. Et de præcepto non occides agitur suprà *Tom. 2. Part. 3. cap. 6.*

Q. *Quid vetat sextum, Non mœchaberis?*

RESP. Fornicationem, adulterium & obscænos, illegitimosque concubitus, tum quid quid honestati, verecundiæ, & ingenuo pudori aduersatur. Nam & qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo.

Expos. Quam graue malum sit luxuria, & quantopere fugiendum declarat S. Paulinus. *Epist.* 2. qui eam vocat paralysim animarum, Clemens Alexandrinus, epilepsiam appellat, S. Basilius Seleuciensis *Orat. 5.* Luxuriam censuit esse *pestem viuacem*, quæ scilicet interiore animæ depascitur. Graues huic vitio Deo vindice decernuntur pœnæ.

Exemplo erit infelix mullercula, cum qua clericus vnus aliquot annis male vixerat. Hic in morbum incidit, qui scilicet illi erat opportunus monitur, verùm vt illi esset non fuit impudenti fœminæ, quę etiam illum vbi primum conualuit, ad illicitā venerem pellicere dum conatur, eadem qua ille priùs tabe corripitur, contabescit, & infelicem expuit animam. Vix illius iacuerat cadauer, cum ad fores & ostium pulsant AEthiopes bini, quorum vnus frenum manu gestabat, pulsantibus adest clericus, quęritque ecquid velint, cui illi, mulam, inquiunt quærimus, quam hic habes domi, negat pernegat ille sibi aliquam esse mulam. Tum illi vim inferentes, domumque subingressi muliebri cadaueris ori frenū imponunt, & cum eo mox avolantes domum immani ac tartareo fœtore, clericum ingenti horrore complent, illudque & auribus, & animo Clerici ingerebant, *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Ex Litteris annuis Soc. Iesu in Regno Peruano, anno 1652. 31. Iulij.

Plura ex Sacris Litteris vindictæ diuinæ exempla vide in Apparatu, verbo, *Luxuria*. Alia item notatu dignissima casus & remedia luxuriæ Vide suprà *Tom. 2. de Præceptis cap. 6.*

Q. *Quid septimo cauetur, Non furtum facies?*

RESP. Omnis rei alienæ illicita contrectatio & vsurpatio, vt fit in furto, rapina, vsura, lucris iniustis, dolis malis, & iniquis contractibus: denique quibuslis commutationibus & distributionibus, quibus Christiana charitas læditur, & proximus circumuenitur.

Expos. Neque fures, neque rapaces Dei Regnum possidebunt. 1. *Corinth* 6.

Vsurarius quidam nobilis in Italia confitebatur Sacerdoti peccata sua iniustitiæ absque proposito usuris deinceps abstinendi, aut anima ablata restituendi. Confessarios, quod recte monerent de restitutione facienda, & propterea absolutionem negarent, diversis vicibus mutavit. Tandem incidit in quemdam confessarium, qui ut isti nobili placeret, hominem iniustum toties quoties relapsum absolvebat, & quod prædives esset usurarius ille, epulabatur quotidiè splendidè Confessario ad mensam sæpius adhibito. Cum autem vespere quodam lautè simul fuissent epulati, Confessario domum reverso, subitanea morte defungitur dives, & una cum confessario à duobus dæmonibus, qui in servorum specie eumdem accesserant tamquam hero agenti animam spirituales suppetias laturum, ad inferos detruditur, ut qui iniustitiæ particeps fuerat, esse & pœnæ. *In Pædag. Christiano Part. 2. cap. 3. §. 2.*

Furta oriuntur ex Avaritia, de qua exempla in Apparatu, verbo, *Avaritia*. Resolutiones de furto, & rapina *Tom. 2. part. 5. cap. 7.*

Q. *Quid in octavo agitur, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium?*

R Esp. Interdicitur Testimonium falsum, mendacium, & omnis linguæ contra proximum abusus, ut est in susurronibus, detractoribus, maledicis, adulatoribus, mendacibus, ac periuris.

Expos. Abominatio Domino, labia mendacia, Prover. 12. & Psalm. 5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

Ananias & Saphyra Christiani coniuges interrogati ab Apostolorum Principe, num tanti agrum suum vendidissent, quanti allatum pretium esset? cum per voculas tantùm duas falsò respondissent, *etiam tanti*, nece repentina quasi fulmine tacti corruerunt ambo, *Actor. 5.* Poterant illi retinere sua, nulla eos lex cogebat in alienum ærarium facultates omnes inferre, sed quia videri volebant falsò omnia sua dedisse, subitò sunt extincti. Hinc optimè Iob apud animum suum decernens, inquit, *Donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.* Iob. c. 27.

Plura in Apparatu. V. *Mendacium, Astutia, Detractio.*

Q. *Quid postrema duo præcepta, Non concupisces uxorem, nec rem proximi?*

R Esp. Vetant concupiscentiam uxoris, ac rei alienæ: quoniam quod alienum est haud solùm iniustè & pro libidine nostra occupare non licet, sed ne voluntate quidem ad illud expetendum ferri debemus; ita ut nostris rebus contenti, absque omni invidia, æmulatione, & cupiditate vivamus.

Expos. Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide & inseruerunt se doloribus multis, tu autem ô homo Dei hæc fuge, 1 Tim. 6. Cantipratanus Lib. 2. apum, Vidi, inquit, Sanctum magistrum Guidonem, qui cum scholas regeret adolescens, incautè semel fœminam contemplatus, per annos tres etiam ipsa mortua sensit acres motus concupiscentiæ & graves tentationes, adeò ut die nocteque illi præsens videretur. Vt turpes & impuras has concupiscentias refrænaret, ad locum in quo sepulta iacebat mulier, se contulit: De nocte clam tumulum defunctæ aperit, nares & faciem putrefacto cadaveri tamdiu admovet ut pœnè fœtore nimio suffocatus extingueretur. Quæ res, ita compressit carnis stimulos, ut nullum concupiscentiæ motum tota vita passus sit.

Plura in Apparatu. V. *Luxuria, Avaritia:*

Q. *Quæ summa, quisve finis præceptorum Decalogi?*

R Esp. Nimirùm, ut Deus & proximus sincerè diligantur, cujus rei Symbolum fuit in duas tabulas Decalogi à Deo facta distinctio. In priori quidem tabula tria docentur, quæ ad charitatem Dei; in secunda verò septem, quę ad dilectionem proximi spectant, explicantur.

Q. *Qua ratione præcepta pimæ tabulæ Charitatem Dei edocent?*

R Esp Quoniam tollunt & prohibent vitia cultui honorique Dei maximè contraria, idololatriam, apostasiam, hæresim, periurium, superstitiones; admonent autem verum purumque Dei cultum corde, ore ac opere fideliter exhibendum esse: quod ubi fit, utique solus verus Deus cultu latriæ colitur, & adoratur.

Q. Quomodo præcepta secundæ tabulæ Charitatem proximi explicant?

RESP. Eo ipso, quod nostrum erga proximum officium ordine complectuntur: videlicet, vt non solù maiores honoremus, sed etiam opere, verbis ac voluntate prodesse omnibus, & nocere nemini studeamus, siue corpus proximi, siue persona iuncta coniugio, siue bona fortunæ considerentur.

Q. Quæ summa est præceptorum de proximo diligendo?

RESP. Hæc ipsa nimirum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Omnia verò quæcumque vultis, vt faciant vobis homines & vos facite illis. Hæc est enim Lex, & Prophetæ.

Expos. Omnes hæ. Quæstiones recolunt ea, quæ dicta sunt de Charitate Dei & proximi in singulis præceptis Decal. de quibus iam actum est.

Q. Suntne præter Decalogum alia præcepta?

RESP. Sunt vtique, nec solùm vtiliter illa, verùm etiam necessariò obseruanda; prętertim Ecclesiæ præcepta, cui veluti sanctissimæ Matri, Sponsoque Christi aures, & mentes præbere Catholici omnes debemus.

Q. Quot sunt Præcepta Ecclesiæ?

RESP. Præcipua quinque numerantur:

1. Statutos Ecclesiæ festos dies celebrato.

2. Sacrum Missæ officium diebus festis reuerenter audito.

3. Indicta certis diebus ieiunia, & à quibusdam cibis abstinentiam obseruato.

4. Peccata tua Sacerdoti proprio, aut alteri cum eius facultate, singulis annis confiteor.

5. Sacrosanctam Eucharistiam, ut minimùm semel in anno, idque circa festum Paschæ, sumito.

Q. Quem fructum adfert horum obseruatio Præceptorum.

RESP. Hæc, atque id genus alia Ecclesiæ tum instituta, tum præcepta, primum fidem, humilitatem, & obedientiam Christianam exercent: deindè cultum diuinum, honestam disciplinam, & publicam tranquillitatem alunt, conseruant, & ornant, eoque mirificè conferunt, vt decenter & ordine cuncta in Ecclesia peragantur, præterquam quod æternam vitam meremur, si illa ex charitate obseruemus.

Expos. Circa 1. & 2. Ecclesiæ præceptum. De ingenti fructu Sacrificij Missæ (quod in diebus festis præcipitur) sic loquitur Trident. Sess. 22. cap. 2. *Docet sancta Synodus sacrificiu illud* (scilicet Missæ) *verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri, vt, si cum vero corde & recta fide, cum metu & reuerentia contriti & pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippè oblatione placatus Dominus gratiâ & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit* Etiam bona temporalia per Missæ Sacrificium a Deo obtinemus.

Mechanicæ duo erant artis, quorum vnus copiosa prole grauatus ditior quotidie fiebat, alter vero sine prole & vxore pauperior, cum tamen vterque æquè strenuè operam suam impenderet. Rogatus à socio ditior, quid id fieret? Respondit nullam se scire causam tam blandæ fortunæ, nisi quod sacro quotidiè interesset antequam operari inciperet. Hoc vbi alter intellexit, summa pietate deinceps quotidie sacro interfuit, & ditior illico factus, beneficium Missæ agnouit. *Surius in vita S. Ioannis Eleemosynarij.* Plura in Appatatu. Ver. *Eucharistia. Sabbathum.* Item Tom. 2 in Contr de Sacrificio Missæ: Et in Resol. Theolog. Tom. 2. Part. 3. Tract. 2. de Sacramen. Eucharistiæ. Et Tract. 5. Capitul. 3 De celebratione Festorum.

Ad Præceptum 3. de Ieiunio seruando, S. Leo Serm 2. de Ieiun verissimè dixit: *Quid potest efficacius esse ieiunio, cuius obseruantia appropinquamus Deo, resistimus diabolo? semper virtutibus ieiunium fuit: de abstinentia prodeunt castæ cogitationes, rationabiles voluntates salubriora consilia, & per Voluntarias afflictiones caro concupiscentijs moritur, virtutibus spiritus innouatur.* S. Edmundus a teneris vnguiculis sextas ferias in memoriam Passionis Dominicæ, pane & aqua contentus transigebat. *Surius in vita 16. Nouemb.*

Narrat Pelagius interpres Græcus, teste Drexelio tractatu de Ieiunio l. 2. *cap. 3. §. 1.* ad Religiosum senem venisse iuuenem, qui seipsum accusauit, dixitque: Mi Pater, mea me caro trahit ad vetita, nec dæmon feriatur, suggerit impura, non sum ferendo tàm prauas cogitationes. Cui senex, hęc talia, inquit, mihi

nunquam negotium exhibuerunt. Miratur iuvenis, & dicti rationem deposcit: senex oratione placida respondet: ex quo Monachus sum, nec panis, nec aquæ, nec somni vnquam satis admisi. Hinc ergo talibus cogitationem molestijs non vrgeor. Alios fructus ieiunij vide in Apparatu, ver. *Abstinentia* Et gulæ damna, ver. *Ebrietas Gula*.

Ad quartum Ecclesiæ præceptum: de vtilitate annuæ Confessionis, Tertullianus lib. de Pœnitentia cap. 12. *Exomologesis, inquit, gehennam in corde extinguit, thesaurum ignis æternis dissipat, & aduersus gehennam secunda subsidia præbet: mutæ quidem animæ & irrationales medicinæ sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt, ceruus sagitta confixus vt ferrum & irreuocabiles mores eius de vulnere expellat, scit sibi dictamno medendū, hirundo si excæcauerit pullos, nouit illorū oculos rursus de sua chelidonia iuvare: & peccator restituendæ sibi sanitati, institutam à Domino exomologesim sciens præteribit?* Non præteribit certè si modò attendat, quę sibi ab exomologesi parata animæ bona, si admiserit, & quæ mala si eam respuerit, aut sacrilegè peregerit.

Exemplum refert Lobbetius Dominica 3. Quadragesimæ, ex historia indica anno 1590. In Vrbe Iaa, sita in India Orientali, puella fuit Christianis sacris imbuta, quæ fœdæ libidini aliquandiu se dedit: porro magis dederet eam tetigit vindex Dei manus & lethalem morbum immisit. Ægrotanti adfuit Sacerdos è Societate Iesu, cui nouies est confessa, at leuiora tantum peccata, semper enim grauiores noxas alto silentio pressit. Moritur sacrilega, & se à morte vni ex domesticis sed horribili specie inter circumstantes flammas sistit, & addit, æternis illis ignibus addictam se, quod sacrilegè leuiores in Confessione edixisset, celasset autem culpas grauiores, Alia in Apparatu, V. *Confessio*. Et de hoc præcepto annuæ Confessionis plurima ad Praxim explicantur. Tom. 2. in Resolut. Theol. part. 3. cap. 2. &c.

Ad quintum præceptum, de Communione Paschali, curandum est, vt ea cum omni cordis puritate accipiatur. Qua licet Sanctissima Eucharistia in se omne bonum complectatur, non omnes tamen, qui Sacramentaliter communicant, eumdem fructum referetur, vt indicat S. Thomas in hymno a se composito: *Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali vitæ vel interitus: mors est malis, vita bonis, vide paris sumptionis, quam sit dispar exitus.*

De hoc exemplum contigit Cordubæ in viro familiæ satis illustris, qui sacro epulo in statu lethalis peccati munitus obijt. Nocte in sequenti postquam terræ mandatus est, en tibi duo ephœbi, pulsant portam Collegij Cordubensis Societatis Iesu, facem manu gestantes, rogant loqui Confessario defuncti, habere se rem momenti illi communicandam. Adest Confessarius, quem face prælucente deducunt ad summum templum, vbi hic sepultus. Dum ad fores templi ventum est, vnus eorum claves patri exhibet dicens audacter aperiret, non esse quod timeret: hinc deducunt ad summam aram & dant in manus clauem tabernaculi in quo hierotheca asservabatur: iubet ciborium secum deferat, illumque cum facibus deducunt ad sepulchrum defuncti, quo vt peruenit, vnus eorum dixit: Pater, hic conditus est Dominus qui seriò à Reuerentia vestra admonitus vt cum inimico in gratiam rediret, si salutarem absolutionem accipere vellet, fictè tantùm id præstitit, & maledictum eius cadauer adhunc in ore habet Sacram Hostiā quam non valuit deglutire. Quo dicto pede terram pulsant, & ecce cadauer arcana vi assurgit, aperit sacrilegum os, & Hostiam exhibet, quam Sacerdos in Ciborium recondit. Tum rursus pede terram pulsant, & subitò corpus in abyssum concedit. His peractis Patrem deducunt ad Collegium, & illico disparent. *Ex P. Engelgraue in prima parte Lucis Euangelicæ, Dominica secunda post Pentecosten.*

De requisitis in Praxi ad Communionem Paschalem, vide supra *in Resol. Theol. Part. 3. Tract. 2. cap.* 4. in Apparatu videri potest verbo, *Eucharistia*.

CAPUT IV.

De Sacramentis.

Q. *Quid est Sacramentum?*

RESP. Est inuisibilis gratiæ signum visibile, ad nostram sanctificationem diuinitus institutum. Aliud est enim, quod in Sacramento videmus, aliud quod in eo accipimus. Signum videmus externum, occultam verò & spiritualem gratiam, quæ res dicitur Sacramenti accipimus.

Expos. Huius quæstionis explicatio de Sacramenti materia, forma, ministro, intentione, effectu, charactere, *&c.* fusè habetur suprà *Tom. 2. Tract. 2. cap. 1. de Sacramentis in communi.*

Q. *Quot*

Q. *Quot sunt Sacramenta?*

RESP. Septem, quæ à Christo Domino instituta, ab Apostolis tradita, & in Ecclesia Catholica semper conseruata ad nos vsque peruenerunt. Sunt autem hæc, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, Matrimonium.

Expos. Cur septem Sacramenta ad hominum salutem à Christo instituta sint, declaratur ex similitudine, quam illa habent cum rebus ad vitam corporalem conseruandam, & promouendam necessarijs. Primò enim per Baptisma homo spiritualiter renascitur: per Confirmationem augmentum gratiæ & robur spiritus additur: nutritur per Eucharistiam, iuxta illud Ioann. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*: Per Pœnitentiam sanitati restituitur. Per Extremam Vnctionem peccatorum reliquiæ abolentur, gratiaque contra hostium nostrorum insidias confertur. Per Ordinem Ministris Ecclesiæ potestas datur in Republica Christiana ad muniæ Ecclesiastica ritè decenterque obeunda. Per Matrimonium denique datur gratia, legitima coniunctione prolis suscipiendæ & in Domino educandæ.

Numerus septenarius Sacramentum defenditur contra hæreticos supra *Tom. 1. in Contr. Part. 1. Tract. 2. cap. vlt.*

Q. *Quare Sacramenta veneranda, & summo in pretio habenda sunt?*

RESP. Primum quidē, quia à Deo & Christo Domino in lege noua instituta: deindè, quia gratiam Dei nobis necessariam, eamque vberrimam non modo significant, verum etiam seu vasa quædam sacra diuini spiritus continent, & ritè suscipientibus conferunt: ad hæc, quoniam aduersus peccatum præsentissima sunt remedia, seu diuina medicamenta nostri Samaritani: Postremò, quia bonis gratiam habentibus, eam ipsam conseruant, augent, amplificant.

Q. *Cur Sacramentis cæremoniæ solemnes, & Ecclesiastic a adhibentur?*

RESP. Multis profectò & grauibus de causis. Primum, vt Sacramentorum administrationem spectantes admoneantur, nihil hic profanum, sed arcana quædam, & diuinis plena mysterijs geri, quæ singularem reuerentiam exigant: Deindè, vt ad Sacramenta ipsa accedentibus cultū promoueant interiorem, quem Deus præcipuè postulat, & cuius veluti signa, Testimonia & exercitia sint cæremoniæ. Præterea, vt Sacramenta ministrantes maiori cum dignitate & fructu munus suum obeant, dum veteris Ecclesiæ institutis, Sanctorumque Patrū vestigijs fideliter in hærent. Constat etenim huiusmodi cæremonias plerasque inde à temporibus Apostolorum, per continuam successionem ad nos vsque in Ecclesia perseuerasse. His demum retinetur honesta religiosaque disciplina, his fouetur publica tranquillitas, quæ sæpè rituum externorum aut immutatione, aut inuocatione grauiter interturbatur.

Q. *Quid est Baptismus?*

RESP. Primùm maximèque necessarium legis nouæ Sacramentum, quod semel in aqua confertur, quo spiritualiter renascimur, & peccatorum plena remissione percepta, in filios Dei adoptamur, hæredesque vitæ cœlestis adscribimur.

Expos. Baptismus est instar Ianuæ, qua Ecclesiam ingredimus. Neque potest aliquis, nisi per hanc ianuam intrare regnum cœlorū. Est enim Baptismus primò Infantibus necessarius ad salutem necessitate medij: Secundò: adultis necessarius est necessitate præcepti, & medij saltem in voto, (extra Martyrium,) quando scilicet iustificantur per actum Amoris Dei, quo implicitè desiderant implere omnia præcepta, adeoque suscipere Baptismum à Deo præceptum: juxta decretum Christi, Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei.*

Plura de Baptismo traduntur supra Tom 2. de Sacram. Tract. 4. cap. 2. Et alia in Apparatu. V. Baptismus.

Exemplum de virtute Baptismi narratur in vita S. Xauerij *Lib. 4 cap. 3.* Refertur puellam quamdā viuis excessisse, cuius mors summopere parentem affligebat. Hic auditis à Xauerio patratis prodigijs, ad suialloquium beneuolè eum inuitat, adest opportune Xauerius intellecta afflictione animi eius, bene sperare iubet, filiam viuere: dum pater interim anceps hæret, occurrunt famuli, qui filiam à mortuis resuscitatam nuntiét, præ gaudio vix sue mentis compos ad locū, in quo mortuā relinquerat, aduolat, filiam viuam recipit, illa se ab inferis Xauerij precibus ereptā testatur, quibus æternum fuerat ob Baptismi defectum addicenda. Prima itaque illa ardet tū nimis votis Baptismū expetijt: deinde secuta cū patre vniuersa familia, omnes sacro fonte lustrati sunt.

De Baptiſmi virtute præclarum eſt exemplum de Coſtantino Imperatore à lepra per Baptiſmum ſanato, quod refertur *in Breuiario in vita S. Siluestri 31. Decembr.*

Non licet Catholici infantes ſuos baptizandos tradere Miniſtris Hæreticis extra neceſſitatem; varijs prodigijs id ſibi diſplicere Deus oſtendit. Refert *Bredembachius lib. 7. cap 51. Amſtelrodami anno 1579.* Catholicam mulierem prolem enixam, cuius maritus Caluiniana hæreſi erat infectus. Vrgebat hic, vt infans in templo Caluiniſtarum baptizaretur, illa verò a Catholico Sacerdote, vt ſacro fonte luſtraretur, multis precibus inſtabat. Cum itaque nihil his proficere ſe cerneret, clã ipſa infantem baptizauit. Facti huius ignarus coniux, puerum defert ad Caluiniſtarum templum; at cum hæreticus Miniſter eum baptizare iam vellet, contigit, vt de repentè factus ſit mutus, Rei nouitate perculſus parens domum regreditur, quod circa infantem peregiſſet curioſè vxorem rogat. Hæc intrepidè ſe puerum priùs baptizaſſe confeſſa eſt, & maritus eiurata hæreſi cum ſancta Matre Romana Eccleſia ſe reconciliauit.

Exorciſmi adhibentur in Baptiſmo, ad infringendam dæmonis poteſtatem, ſi quam forte in baptizandum habeat.

I. Per Crucis ſigna in diuerſis corporis partibus formata ſignificantur primo, per Baptiſmum certum animæ caracterem imprimi.

II. Vt ſenſus omnes aperiantur ad Deum, & Ieſum Chriſtum cognoſcendum & amandum.

III. Vt baptizatus non erubeſcat, publice fidem ac Catholicam Religionem profiteri.

IV. Vt ſint quaſi ſigna quo baptizatus ſe ſuaui iugo Chriſti ſubijciat, paratus mortificationem Ieſu Chriſti in corpore ſuo portare.

V. Vt baptizatus intelligat membra ſuæ Deo conſecrata, & facta habitaculum Spiritus Sancti.

VI. Denique vt ſignificentur vim omnem baptiſmatis virtutem ſuam, & efficaciam à Paſſione, & Morte Chriſti recipere.

Reliquæ verò cæremoniæ adhibentur, vt eiuſdem dignitatem, æſtimationem, gratias, virtutem, effectuſve varios denotent.

Iacobus de Vitriaco *Lib. 2. vita Mariæ D'Ognies* refert, Beatam hanc Virginem vidiſſe certo tempore, cum puer in quodam propè Niuellas pago ad Eccleſiæ ianuam baptizaretur, quod dæmon ſumma confuſione ex infantis corpore egreſſus ſit. Et cum ipſa accurrens puerum de fonte ſacro lauaret, viſibiliter SpiritumSanctum in animam eius deſcendentem, ſeque cum eo magna Angelorum multitudine cinctam deprehendit.

Q. *Quid eſt Confirmatio?*

RESP. Eſt baptizatis collatum ab Epiſcopo Sacramentum, in quo per ſanctum Chriſma, & verba ſacroſancta confertur gratia, & robur ſpiritus abditus, tum ad firmiter credendum tum ad nomen Domini, quando ſic eſt opus, liberè confitendum.

Expoſ. Pro præparatione neceſſaria vt hoc Sacramentum validè quis ſuſcipiat, requiritur vt prius ſit baptizatus: Vt verò dignè, debet eſſe in ſtatu gratiæ.

Quoad fructum quem confert hoc Sacramentum, hæc doctrina eſt Sancti Auguſtini in Pſalm. 141. Conſignat illis crucem fontem quæ pudoris eſt ſedes, vt conſtanter, & intrepidè nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, vt Chriſtianam militiam invicta patientia exercendam, & ornandam eſſe ſibi perpetua memoria retineant. Debent autem parentes habere curam, vt quando pueri peruenerunt ad annos diſcretionis Epiſcopo offerantur.

Miraculum in conſeruatione Sacri Chriſmatis refert Mileuitanus Lib. 2. contra Donatiſtas. Ampullam Chriſmatis per feneſtram, vt frangeret, Donatiſtæ iactauerant, at non defuit manus Angelica, quæ ampullam ſpirituali ſubuectione ſic deduceret, vt proiecta caſum ſentire non potuerit, atq; ita Deo muniente illæſa inter ſaxa conſedit. *De Confirmationibus Doctrina, V. Plura Tom. 2. in Reſol. Theol. Tract. 5. cap. 3.*

Q. *Quot præcipua de Eucharistia doctrina Capita ſcitu neceſſaria?*

RESP. Quinque: Primùm eſt eius Veritas. Alterum eſt panis & vini in Chriſti corpus & ſanguinem conuerſio. Tertium, adoratio debita. Quartum, eius oblatio. Quintum & poſtremum, eiuſdem Sacramenti ſumptio.

Q. *Quæ eſt veritas Sacramenti Eucharistiæ?*

RESP. Nimirum hæc, Chriſtum verum Deum ac hominem verè ac integrè in hoc Sacramento contineri, & nobis adeſſe, vbi Sacerdos ritè ordinatus panem, & vinum verbis illis arcanis, & à Chriſto traditi conſecrarit.

Q. Quæ

Q. Quæ sit conversio per verba illa, quibus hoc Sacramentum Sacerdos consecrat?

RESP. Ea, ut per ipsa verba operante Christo panem, & vinum in corpus & sanguinem Dominicum convertantur, & transubstantientur, atque ita panis & vinum esse desinant in Eucharistia.

Q. Quæ Sacramento huic debetur adoratio?

RESP. Eadem sanè, quæ Christo Domino ac æterno Deo debetur, quippè quem illic præsentem agnoscimus. Ideoq; Religioso tùm corporis, tum animi cultu, ut par est, hoc Sacramentum supplices veneramur.

Q. Quare censetur hoc Sacramentum oblatio?

RESP. Quia est legis novæ sacrificium, & oblatio munda, cruentis legis Iudaicæ sacrificiis incruenta succedens, quæ pro vivis ac defunctis Christi fidelibus in Missa offertur ac celebratur. Vnde fit, ut Eucharistia non solum à fideli populo sumatur, sed etiam pro peccatis à Sacerdotibus ad Dominicæ passionis ac mortis continuam commemorationem quotidiè immoletur, semperque oblata fuerit in Ecclesia Dei.

Q. Quid in Sacramenti huius sumptione servandum?

RESP. Quod fides & auctoritas sanctæ Matris Ecclesiæ docet, videlicet, Christianos Laico sat esse, sub una specie panis totum Christum accipere, & ex hac sumptione consequi, ut, qui non indignè accesserit, ingentem Dei gratiam, ac æternam quoque vitam obtineat, qui verus ac integer Sacramenti huius fructus existit: eoque fit efficacior, quò sæpiùs sacra & salutaris illa Communio dignè iteratur.

Expos. Hoc divinissimum Sacramentum in veteri Lege præfiguratum erat, 1. Per arborem vitæ, *Genes.* 2. 2. Per sacrificium Abelis, *Genes.* 4. 3. Per sacrificium Melchisedech, *Genes.* 14. 4. Per Agnum Paschalem, *Exod.* 12. 5. Per manna cœleste, *Exod.* 16. 6. Per panes propositionis, *Levit.* 24 7. Per panem Eliæ, 3. *Reg.* 19. &c.

Institutum est hoc Sacramentum à Christo ad hos fines.

1. In Testimonium infiniti erga nos amoris.

2. Vt repræsentationem & memoriam passionis suæ, ac vitæ nobis relinqueret, præsertim cùm nobis, ut in memoriam eius faceremus commendavit.

3. Vt per cibum potumque cœlestem in vita spirituali confirmaremur.

4. Vt contra assultus dæmonum nobis esset antidotum.

5. Vt maxima inter se, & homines esset coniunctio.

6. Vt nos ad Fidei, Spei, & Charitatis exercitium invitaret

7. Vt perpetuum legis novæ esset Sacrificium, & perpetuum subsidium.

Quod auditio frequens Sacri prosit ad tentationes dæmonis fugandas, & pœnam eam non satis æstimantis sequenti historia declaratur. Erat vir nobilis, qui pro desiderio quo tenebatur indies Sacrum audiendi, domi suæ sacerdotem alebat. Is certa Solemnitatis die, quæ in vicino pago celebrabatur, cum facultate Domini sui ad Templum se contulerat istic ad aras facturus. Dominus interim ob negotia quædam eo ipso die intercurrentia moras traxit, & serò admodum ad idem Templum properavit, multum per viam anxius ac timens, ut isto die festo Sacro interesse posset. Occurrit properanti villicus quidam, quem rogat, num fortè spes esset adhuc Sacrum eo die audiendi, cumque villicus reponeret, spem nullam superesse, cum jam instaret meridies omnesque Sacerdotes celebrassent. Tanto nobilis cœpit mœrore affici, ut ad commiserationem villicum moverat, qui temerè nimis hæc ad nobilem locutus est. Quid dabis mihi, inquit, & omne quod hodie Sacrum audiendo recepi meritum, libens in te transcribam, Chlamydem hanc, reponit Nobilis conditionem suscipit rusticus. Ille Chlamidem, hic transfert Sacrificii meritum, utrimque discenditur Nobilis ad pagum properat, si fortè adhuc Sacro interesse posset: sed, sic præsens spe sua frustratus est, quod tamen pacatiori, quam ante animo tulit. Domum regreditur, cum ecce in vita cum Chlamyde sua ex arbore pendulum videt rusticum, temerarium nimis rei Sacræ venditorem. Scilicet dolor animi, qui nobilem antea afflixerat, rusticum invasit, eoque produxit, ut desperans fauces sibi laqueo eliserit.

Quantum verò prosit ad Sacrificium Missæ tam vivis, quam defunctis præclarè docetur sequenti Exemplo, quod refert Beda *in Hist. Anglic. libro* 4. *capit.* 22. & *Baronius in Annalium*.

Angelus, quidam aulicus, cæso in acie Rege Elbuino, captus est ab hostibus, & vinculis arctè constrictus in custodia detinebatur. Verùm certa diei hora vincula dirupta subitò, & sponte sua decidebant, quantum vis novis funibus & catenis constringeretur. Omnibus rem tam prodigiosam admirantibus, postea compertu n est, captivi fratrem, qui fuit Superior cujusdam Cœnobii, solitum fuisse quotidie pro fratre suo quem in prælio defunctum putabat, sacrum celebrare; eamque fuisse causam cur Deus voluerit in illo ostendere virtutem Sacrificii, uti vivorum, ita mortuorum vincula dissolvi. Quæ res ad curanda pro defunctis Sacrificia populum valdè excitavit. Intellexerunt enim (inquit Beda) quod Sacrificium salutari ad redemptionem valeret, & animæ, & corporis sempiternam.

Quantum Amoris debeat excitare hoc Sacramentum Eucharistiæ erga Christum qui se totum in illa nobis tradit, pulchrè declaratur in exemplo uxoris Tygranis, quæ cum viro à Cyro capta, & hic in convivio interrogaretur à Cyro, quid daret pro uxoris redemptione, respondit, meipsum, & vitam meam. Vnde & Tygranes cum uxores à Cyro liberatur, uti fusius deducit *Pedagogus Christianus pag.* 173.

Aliæ quæstiones, quæ spectant ad Eucharistiam, & Missæ Sacrificium contra Hæreticos traduntur suprà *Tom.* 1. *in Contr. Part.* 1. *Tract.* 1. *cap* 5. De praxi devotè celebrandi aut communicandi, vide infra in fide Med. 5. Pro resolutionibus Theologicis de Eucharistia & Sacrificio Missæ, fusè illic traduntur *Tom.* 2. *Tract.* 3. *c.* 4.

Q. *Quid est Pœnitentia?*

RESP. Est secunda post naufragium tabula, & necessarium relapsis Sacramentum, in quo remissio peccatorum & à reis petitur, & a Sacerdotibus tribuitur.

Expos. Potestas absolvendi Sacerdotibus concessa probatur ex Ioan. cap. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Item ex Tridentino Sess. 14.

Ex Divo Ambrosio Lib. 1. de Pœnitentia cap. 1. *Peccatores uti leprosi offerre se debent Sacerdotibus*, ut Levit. 4. Item Matth. 8. *Vade ostende te Sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in Testimonium illis.* Item Luc. 17. *Ite ostendite vos Sacerdotibus, & factum est dum irent, mundati sunt.* Sic, *& qui lepram animæ id est peccata Sacerdotibus patefaciunt cum vero dolore, & emendationis proposito, à peccatis emundantur.*

Exempla ex S. Scriptura in Nouo Testamento de bono pœnitentiæ etiam extra Sacramentum, patent sequentibus, Matthæus Publicanus pœnitens ad Apostolatum vocatur, *Matth.* 9.

Petrus post ternam Christi negationem pœnitens Principes Apostolorum statuitur, *Matth* 26.

Zachæus Publicanus pœnitens Christum hospitio recipere meretur, *Ioan.* 21.

Latro pœnitens de cruce in paradisum migrat, *Luc.* 23.

Maria Magdalena, quæ peccato seruiuerat, pœnitens à Christo benignè excipitur, *Luc.* 7.

Adolescens Prodigus per Pœnitentiam reuersus, epulo & conuiuio à Patre recipitur, *Luc.* 15.

Q. *Quæ sunt partes & actiones Pœnitentiæ?*

RESP. Tres: Contritio, vel dolor animi peccata sua detestantis, & ad vitā meliorem adspirantis. Confessio, seu peccatorum suorum coram Sacerdote facta explicatio: & Satisfactio denique, seu vindicta punitioque criminum de se ipso sumpta, ad præstandos fructus dignos pœnitentiæ.

Expos. Exemplum doloris animi habemus 2. Reg. 12. *Et dixit David ad Nathan, peccaui Domino: Dixitque Nathan ad David, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris.*

S. Gregorius Homil. 34. in Euangelia refert, de quodam Victorino, qui post vitam sat longo tempore peruersè in seculo traductam, meliori afflatus spiritu monasteriū petijt, in quo orationis, pœnitentiæ, & austeræ vitæ studio ita præluxit Reliquis, vt & diuino alloquio ac societate frui fuerit promeritus. Quadā nocte cum in secretiori montis latere Monasterij Abbas cerneret prostratum, tanta derepentè claritas illo in loco visa est, vt tota regionis pars luce candesceret, quo fulgore attonitus Abbas aufugit. Post horæ spatium reuersus in cubiculum frater à suo Abbate accersitur, de loco rogatur, exponitur visum. Hic se manifestatum videns, & hoc, & vocem pariter de cœlo dilapsam, sibi omnia ob elicitum verum dolorem peccata remissa renuntiantem, summo animi gaudio Abbati exposuit.

Confessio requiritur integra, nullo peccato mortali celato cuius conscientia habetur. Se-

raphinus Razius in Hortulo Exemplorum, Titulo de Confess. cap. 3. Horrendum refert cuiusdam mulieris ob peccatum præ pudore in Confessione occultatum punitionem. In Italiæ Civitate (cuius nomen tacet) fuit nobilis fœmina, pia ac sancta, si extera opera consideralses, & sic apud omnes audiebat. Hæc mortua unicam reliquit hæredem, filiam, quæ pro animæ matris refrigerio in dies multas præces effundebat. Elapsâ à morte matris aliquot hebdomadis, cum mane more suo pro matre oraret, accidit ut subito, & inusitato tremore corriperetur, & convertens oculos ad ostium cubiculi, unde sibi videbatur strepitum audivisse, horribile visu monstrum, & gravissimum fœtorem emittens aspexit. Vnde cum gravi timore consternata surrexisset à loco orationis, ad cubiculi fenestras citissimè cucurrit, ut sese deorsum præcipitaret: verum audita hac voce, siste gradum filia, à Deo confirmata subsistit, quid horrendum illud spectrum vellet auditura. Quod voce humana talibus cum ea sermonibus egit. Scito hoc primum filia, me esse infelicem heu, ac maledictam matrem tuam, non obstante vita irreprehensibili, quam semper in præsentia hominum duxi, propter enormia tamen quædam clam a me fœde commissa peccata, ac præ verecundia numquam in confessione exposita, æternis inferorum flammis adiudicata sum. Quare ne post hac Deum pro me incassum depreceris: Atque ita tactis per varias cubiculi partes saltibus, signisque suæ præsentiæ quasi ferro candenti impressis, evanuit. Puella damnatione matris admodum afflicta, confestim se ad Ecclesiam contulit, totamque rem Patri qui per Quadragesimam pro concione dicebat, plene enarravit. Et ut utrique certior eventus fieret, ambo se ad prædictum cubiculum contulere, ac monstri vestigia, simulque fœtidum odorem percipere. Quare Pater loco lustrali aquâ tincto, filiam consolatus est, quæ illi fecit licentiam publicè, si visum esset, factum denunciandi.

3. Pars est *Satisfactio*, quæ sita est in adimplenda pœnitentia.

Refert Petrus Damiani de Ottone Imperatore, qui Crescentium nobilem quod Pontifici infestus vim & arma intulisset, occidi iussit, cui tamen vitam & salutem spondebat. Quod crimen cum ad pedes S. Romualdi Abbatis prostratus retexisset: satisfactionis & pœnæ suæ nomine jussus est nudis pedibus in montem Garganum proficisci, ubi Michaelis Archangeli memoria propter maxima in eo loco ab ipso accepto beneficia pie frequentatur & colitur. Paruit mandatis Imperator, & per 40. dies solemni jeiunio destinatos, horrido, & aspero sacco indutus duro in strato cubavit, aliisque pœnitentiæ operibus corpus afflixit. Interim, in genere, sequens ordo, & modus ritè confitendi præscribitur.

1. Vt quis Deo grates habeat pro servata ad hoc usque tempus vita, dataque facultate se cum Deo reconciliandi.

2. Implorandum auxilium divinum, & gratia Spiritus sancti ut memor esse quis valeat suorum delictorum.

3. Examen instituitur conscientiæ circa cogitata, dicta, facta, omissa.

4. Elicitur dolor de peccatis ex amore Dei, vel metu gehennæ à Deo infligendæ.

5. Integra instituitur confessio, specie & numero peccatorum recensitis.

6. Impletur satisfactio. Vti supra de singulis explicatur *Tom. 2. in Resol. Theol. Tract. 2. cap. 2. & 4.*

Q. *Quid est Extrema Vnctio?*

RESP. Est Sacramentum, quo ægroti per oleum sacrum & verba Christi in magnis morbi molestiis relevantur, ut fœlicius ex hoc mundo demigrent, & corpora etiam, si ita expedit, sanitati restituantur.

Expos. De hoc Sacramento clarissimum Testimonium dat Iacobus Apostolus: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit in infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei.* Hic recolendum est exemplum quod Ioannes Nider *Lib. 4 Fornicarii cap. 11.* refert de Ruperto Rege Romanorum, qui hauserat tartaream hanc animo persuasionem, qua quidam superstitiosè credunt, se post huiusmodi Sacramenti susceptionem omnino è vita migrare oportere. Tandem Iuris utriusque periti Doctoris hortatu factum ut salubre adeò corporis, & animæ antidotum susciperet. Cum ecce illico se revelari in morbo sentiens exclamavit, revera si hoc Sacramentum scivissem, tantùm pro utroque valuisse homine, dudum ipsum avidissime postulassem. Hinc Princeps convalescens multis post annis Romanum gubernavit Imperium, & tandem feliciter in bonis perseverans operibus vita functus est.

Aliud exemplum nobis dant annuæ litteræ Collegii Lugdunensis Soc. Iesu anno 1599. Æger magno febris æstu conflictatus inter confi-

tandem urgente morbo de potestate mentis exierat. Iam de sua salute actum esse, sempiternis se suppliciis apud inferos damnatum clamitabat, nullus orationem auribus admittebat. Confessarius visio ægri furore, ad divina præsidia, ubi humana deerant, confugit. Monet domesticos ut Sacrum oleum, quod æger ante mentis excessum postulaverat, celeriter adferendum curarent. Mira dictu, visuque res, simulatque sacro Oleo inunctus est, mentis sanitatem recepit, ac paulò etiam post corporis valetudinem recuperavit.

Rectè igitur S. Augustinus Ser. 215. de Tempore, *Quoties aliqua infirmitas supervenerit corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat accipiat, & deinde corpusculum suum ungat, ut illud, quod scriptum est, impleatur in eo: infirmatur aliquis; inducat Praesbyteros, &c. Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebimur obtinere.* Plura supra Tom. 1. in Controv. Part. 1. cap. ult. Et in Resol. Theol. Tract. 4. cap. 6.

Q. *Quid est Ordo?*

RESp. Est Sacramentum, quo Sacerdotibus, aliisque Ministris Ecclesiæ potestas confertur ad Ecclesiastica munia ritè decenterque obeunda.

Expos. Propter Sacerdotalis Ordinis dignitatem, in vita S. Francisci legimus, eum aliquando dixisse Fratribus, si mihi in platea obvii fierent una Sacerdos & Angelus, & utrique mihi exhibenda esset veneratio, Sacerdoti primum, ac deinde Angelo exhiberem: Vere enim Sacerdos Angelum dignitate præcellit. Hinc factum est ut tantæ dignitatis perpetuo memor, seque ea dignum ratus, nunquam Sacerdotio inaugurari voluerit.

Sacros ordines indignè suscipiens divinitus punitur. *Surius 3. Septembris* refert, de quodam Religioso, qui commisso sacrilegio se ad Ordines cum aliis fratribus suis cõtulerat, nec præmissa confessione, aut de delicto vera contritione concepta, sacrum Diaconatus Ordinem indignus susceperat. Vix à templo in hospitium fuerat reversus, dum inter manducandum à mente raptus frendere dentibus ac mirè se collidere cœpit, idque per horas non paucas, donec post multas sociorum pro eo quod Deum fusas preces sibi redditus est, ac domum reversus. Ea infestatione liber fuit diebus aliquot, sed à commisso tamen scelere minimè resipiscens, validiori modo a tartareo hoste possidetur, cœpitque diebus ac noctibus summa fratrum suorum commiseratione ac labore excruciari, & exarescere cœpit eius brachium dexterum quo sacrilegum furtum commiserat: quo factum ut Abbati viro altioris considerationis res suspecta esse cœperit. Subornat ergo quosdam, qui energumenum, dum sibi compos esset, rogarent, num fortè sibi gravioris delicti conscius esset, fore ut Dei misericordiam impetraret. Quid multa; Rubore confusus, commissum à se facinus palam facit, Deum ut pro se rogent, fratres obtestatur. Nec vanæ preces, etenim Abbatis jussu, jejunia, afflictiones corporis, Sacrificia pro ejus incolumitate indicuntur, quibus citò restitutum pristinæ sanitati brachium, & dæmon ab eo fugatus est.

Q. *Quid postremò est matrimonium?*

RESp. Sacramentum quo vir & mulier legitimè contrahentes individuam viræ societatem ineunt, gratiaque divina donantur, tum ut soboles honestè & Christianè suscipiatur & educetur, tum ut fœdæ libidinis & incontinentiæ peccatum evitetur.

Expos. Hæc societas in Scripturis commendatur. *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ,* Gen 2. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Matth 19. *Iis qui Matrimonio juncti sunt præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere ... & vir uxorem non dimittat:* 1. ad Cor. 7. Exemplum in puella, quæ matrimonii pactum juramento confirmatum violavit, supra datum est de *Iuramento*.

Non docet Matrimonium contra parentum voluntatem inire, quod infaustum esse solet. Apud *Surium* 1 *Ianuarii* in vita S. Basilii habetur, quomodo Protetii Senatoris filia ab eius servo per magnum decepta, & insanno am ore correpta, instanter rogabat Patrem ut posset jungi Matrimonio cum illo, qui si consentire noluerit pro ea redditurus esset rationem in die judicii. Aut comple, inquit, desiderium, aut brevi me extinctam videbis, Pater, qui filiam hanc Deo consecraverat, mœrore absorptus, amicorum consiliis jussit fieri quod petebat, ne sibi ipsi exitium adferret. Vade, inquit, misera, multùm lugebis aliquando cum tacti pœnitebit, nec tamen mederi poteris. Inito igitur coniugio, quod celaverat maritus jam fecit palam: observatum est eum numquam ingredi Ecclesiam, imo nec Christianum esse. Hoc ubi avertit uxor, humi se prosterneere suis unguibus se discerpere, velle capillos, pectus tundere, in has voces erumpere: nemo parentibus non obediens salutis umquam fuit:

heu

heu me miseram quæ me sponte conieci in hanc sortem ipsa morte deteriorem.

Optima admonitio parentum Saræ, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, seipsam irreprehensibilem exhibere, *Tobiæ* 10. Quanto magis illa dilectio in coniugio Christiano exerceri debet.

Narrat Rodericus Sancius *part.* 2. *Histor. Hisp. c.* 4. Præclarum amoris coniugalis exemplum. Eduardus Regis Angliæ primogenitus ad Domini sepulchrum transfretasset, fuissetque in via proditoriè à Mauro quodam gladio venenato percussus, & medicorum remedijs non tam alleuaretur, quam alligaretur, tandem in Angliam sine salutis spe reuersus est. Eius itaque vxor, Regis Hispaniæ Filia, nouam & inauditam, sed amore ac pietate plenam, adhibuit medelam: plages enim mariti toxico infectas, qui vi veneni claudi nō poterant, lingua in dies ligebat, sugebatque humorem & pus venenosum quasi dulcissimum liquorem: Cuius vigore sic omnem veneni materiam extraxit vt integris vulnerum cicatricibus ille planè curatus, illa quoque diuino fauore seruata incolumis euaserit. Alia in Apparatu V *Matrimonium.* Et *in Resol. Theol. de Sacramentis cap. vlt.*

Q. *Estne inter Sacramenta discrimen?*

RESP. Est sanè: Baptismus enim Confirmatio & Ordo semel collata nunquam iterantur, sicuti cætera. Item Baptismus necessario suscipitur ab omnibus, & à relapsis Pœnitentia. Arbitrarium est autem vti reliquis, modò nullum contemnas aut irreuerenter sumas, illudve cum sumendi tempus est negligas.

CAPVT V.

De Officijs Iustitiæ Christianæ?

Q. *Quot sunt officia Iustitiæ Christianæ?*

RESP. Hæc duo: Declina à malo siue peccato, &, Fac bonum siue officium Iustitiæ.

Q. *Qui potest homo cauere peccatum, & bonum facere seu præstare iustitiam?*

RESP. Non id per se quidem, sed Christi gratia ac Spiritu instructus Christianus potest, ac debet, quantum huius quidē vitæ status admittit, iustè viuere, & legem implere.

Q. *Quotuplex est peccatum?*

RESP. Duplex: Originale, & Actuale.

Q. *Quid est originale?*

RESP. Quod ab ortu nobis congenitum, per Baptismum in Christo condonatur. *Expos.* De Peccato Originali testatur Scriptura ad Rom. 5. v. 12. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransit in quo omnes peccauerunt.* Sola excipitur Virgo Deipara, quæ nullo vnquam Peccato originali aut actuali inquinata fuit.

Memorandum est exemplum quod de quodam Brasilo, qui à Peccato originali, sacro Baptismatis fonte, nec dū ablutus è viuis decesserat, quod in vita Patris Iosephi Anchietæ, Magni Brasiliæ Apostoli, è Societate Iesu, refert *Sebastianus Beretarius*. Quidam nomine Didacus iam pridem Christiana Religione suscepta inter Christianos tanquam Christianus diu versatus, in domo Lusitani ciuis diem suum obierat, Cadauer diu examine iacuerat, & sepulturæ paratum. Elapso [illegible]rum horarum spatio mater familias Gratia Roserigia nomine, videt cadauer moueri, & horrore concutitur. Mox promptior animo accedit, vt quid rei subsit, propius dignoscat. Didacus iam vitæ redditus Dominam rogat, se illo funebri amictu dissoluat, quo effectu P. Iosephum Anchietam aduocari iubet. Propere accurritur ad ædes Societatis, & Didacus vitæ restitutus P. Iosepho nunciantur. Hic celer aduolat, quo viso Didacus de animæ suæ salute sermonem ingressus, narrauit se, vt è viuis decesserat, monitum, non rectò itinere in ea loca venisse, quod per Baptismi ostium, nondum scilicet Peccato Originali deleto, Ecclesiam intrasset. Non negabat se sacro fonte numquam tinctum fuisse at inscitiam prætexens ab albis hominibus (sic Europæos indigitabat) se Christianam Doctrinam edoctum, sibique Didaci nomen inditum referebat: ab eo verò tempore, cum se perfectum Christianum putasset, præcepta omnia seruanda suscepisse, nulla iniecta mente de suscipiendo Baptismo. Proinde enixe P. Iosephum rogauit, se quam primū sacro Baptismate in Ecclesiam induceret; se enim ad alteram vitam. Vnde regressus esset, properare. Tum Iosephus hominem, et si Christianę legis non rudem, accuratè tamen instruit, quantum

extre-

extremi temporis patiebantur angustiæ, & instructum magno cum animi sui fructus baptizauit.

Iam Didacus decedendi venia à matre familias petita, eam rogauit, vt vilia, quibus tegebatur indumenta, alicui egeno porrigeret, curaretque duo Missæ Sacrificia offerenda, vt saltem cultu illo suo nomine exhibito Deum veneraretur. Tum sibi ardentem Ecclesiæ titu candelam porrigi postulat, & ad P. Iosephum conuersus, adsis mihi, inquit, Pater, donec voti compos Deo Sacris vndis ablutam animam reddam. Pater pijs precibus intendit, inter quas animam demum peccati Originalis macula absterſa libertatem emisit, cum qua non poterat in cœlum introire. Exempla alia quæ possint spectare ad Peccatum Originale, tradita sunt supra de Sacramento Baptismi.

Q. *Quid est Peccatum Actuale?*

RESP. Dictum, factum, vel concupitum, contra vel præter legem Dei, aut Ecclesiæ.

Q. *Quotuplex est Actuale?*

RESP. Duplex: Mortale, sic dictum, quia mortem animæ præsentem adfert: (Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur,) & Veniale; vt cui venia facilè tribuitur, & sine quo ne iusti quidem viuunt.

Q. *Quibus gradibus ad peccatum deducimur?*

RESP. His tribus: Suggestione, Delectatione, Consensu, seu deliberata voluntate peccandi.

Expos. His gradibus prima parens nostra Eua ad peccatum ascendit, & se cum posteris improuida perdidit, *Genes.* 3. Callidus accedit ad incautam serpentis larua indutus dæmon: Et, *cur præcepit*, inquit, *vobis Deus, vt non comederitis de omni ligno Paradisi?* en suggestionem. Hanc, si te saluum velis, repellas illico necesse est. Secus fecit (proh dolor!) mater nostra; quæ & alterno eam cum Serpęte fouit sermone. *De fructu*, ait ipsa, *lignorum, quæ sunt in Paradiso vescimur; de fructu verò ligni, quod est in medio Paradisi præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur:* Cui Serpens: *Nequaquam morte moriemini, scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dii scientes bonum, & malum.* Hoc inquam discursu quæ prius erant blandè suggesta fouit mulier male sana, sed & eum fructum tulit quem solent illi, qui ignem sinu exceptum non excutiunt; subditur enim *Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectumque delectabile:* En delectationem, quæ liberè admissa animum iam proptum, & expeditum nullo labore ad consensum, & huius præmia pœnas sempiternas pertrahit. Audite exitum: *Et tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit.* En consensum, & extremam peccati ruinam. Quare animæ tuæ saluti si consultum velis, dum dæmon ad peccatum pellicit, in limine resiste, ne ignem illum sinu excipias, quo iam nunc æternum incipias ardere.

Q. *Qui sunt supremi gradus peccantium?*

RESP. Eorum, qui scientes ac prudentes ex mera peccant malitia: qui etiam de peccato ipso gloriantur: & qui benè monentibus obstrepunt, ac salutaria consilia prorsus contemnunt.

Q. *Quare peccatum fugiendum?*

RESP. Quia Dominum Deum offendit summum bonum eripit, & summum adfert malum peccanti, dum diuinam tollit fruitionem numquam recuperandam, & pœnas ærumnasque homini accersit sempiternas.

Q. *Quæ dicuntur peccata Capitalia?*

RESP. Illa, ex quibus, veluti capitibus & fontibus, omnia alia peccata proficiscuntur.

Q. *Quot sunt peccata Capitalia?*

RESP. Septem: Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia.

Q. *Qua ratione vitari, & vinci hæc peccata possunt?*

RESP. Si Iesu Christi gratiæ cooperemur, peccatorum damna & pericula considerantes, & virtutes septem his peccatis contrarias exercentes.

Q. Quæ

Q. *Quæ virtutes peccatis Capitalibus aduersantur?*

Resp. Hæ septem: Humilitas, Largitas, Castitas, Benignitas, Temperantia, Patientia, Deuotio, seu sedula Pietas.

Superbiæ Exemplum.

Angelus assumpto corpore cum Eremita gradiens fœtenti cadaueri in via occurrit; dixitque Eremitæ obturanti nares ecquid nares constringis; Ille fœtoré cadaueris causam esse obiecit. Paulò post iuuenis pulcher ad superbiam ornatus phaleris, & tela aurea equo vectus transibat, qui cum longè abesset, obturauit nares Angelus, quod Eremita admirans, interrogauit rationem: cui Angelus, Ille iuuenis superbus, & lasciuus plus coram Deo, & Angelis fœtet quam cadauer illud quod fœtidissimum odorem spirabat. *Ex Spec. Exemplorum pag.* 42. Vide in Apparatu. *Superbia.*

Auaritia.

Ribergerus Nobilis ditissimus in Suevia prævidens famem subsecutam, undique corrafo frumento impleuit granaria; idque tanto vendidit pretio vt populus aut mori fame, aut bona omnia ei tradere debuerit. Inter plurimos ecce unus parvulis suis onustus offert sex taleres filiorum vestes, promitrens post modum plenam solutionem, Indignatus diues pecuniam exigens negauit triticum. Discens pauper maledixit diuiti. Post paucos dies Ribergerus seruū ad granaria misit, vt ea inuiseret, rediitq; dicens, illic tres atros boues pascere, & seruus die postero mortuus est. Misit & alium, & hic redux nuntiauit non tantū boues, sed & equos qui frumentum deuorarēt, se vidisse. Ipse itaque vix credens, ascendit, & per foramen aliquod vidit greges pecudum diuersos frumentum consumere: attonitus inde mente, captus est eaq; dixit & egit ob quæ catenis ligari debuit, sicque exemplo punitæ à Deo auaritiæ ab alijs incarceratus fuit: *Ita Mart. Del Rio ex Petro Pizerro fol.* 161.

Ex Auaritia furandores alienas sæpè homines perdunt res proprias. Quidam dum messem in area colligeret, sustulerat manipulos proximi sui, & ad cumulum suum illos addebat, vt eum augeret: sed res aliter euenit. Nam statim cecidit fulmen, & area accensa est. Miser ille statim currit ad virum Dei qui prope habitabat, & suam calamitatem, & incendium illi exponit, furtum autem suum celare conabatur. Sed vera dicere iussus, furtum etiam suum confessus est. Iussit autem vir Dei vt culpam corrigeret, si velit à pœna liberari. Nam si tu, inquit, manipulos restitueris, ignis ille à Deo missus extinguetur. Mox ille festinus cucurrit & manipulos obtulit illi cui facta fuerat iniuria; quo facto, flamma illi viri sancti oratione statim extincta fuit. Quæ res terrore & horrore furti incolas impleuit, & totam ciuitatem Antiochennam vbi res contigit. Ita narrat *Theodor. in Hist. SS. Patrum.*

Quam procul ab Auaritia debeant esse Iudices suo exemplo præclare docuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Accusatus ille fuit apud Regem, quod à vidua nomine Vaugham poculum aureum accepisset post sententiam in iudicio pro ipsa latam. Morus acceptum a se poculum aureum coram Rege fatsus est, sed rogauit Regem vt interrogaret viduam, quid postea de poculo factum fuerit. Illa rogata agnoscit Cancellarium poculum hilari quidem vultu accepisse, & magnas gratias pro dono egisse: sed conuocata familia curasse illud vino repleri, sibique hilariter propinasse, & simul cum vino poculum reddidisse. Quo cognito Rex Morum multum collaudauit, & calumniatorem obiurgatum Moro pro suo arbitrio puniendum permisit. Rem hanc narrat *Thomas Stapletonus in vita Thoma Mori cap.* 3. Plura exempla vide supra in *Apparatu*. Verbo, *Auaritia*.

Luxuria.

Miles defunctus amasiæ apparens tormentorum rationem reddidit rauca & horrida voce, nempe quia cantilenis luxuriosis decantandis suauem alias vocem impenderat. Cura ei erant nigerrima & [illegible]biosa, gloriatus enim erat in vita de eorum[illegible] dum pulchritudine, ostendenique roganti puellæ reliquum infelicis corporis statum amota à pectore chlamide bufonem teterrimum toti corpori quadratum ostendit, dicens se hoc pro lubricis peccatis, alijsque corporis cum illa delictis pati in æternum debere, adeoque, vanas, quas illa pro eo fundebat preces futuras. *In Specul. Exempl. tit. Infernus*, Vide in Apparatu *Luxuria*.

E contra præclarum est *Castimoniæ* Exemplum in S Thoma Aquinate, qui mulierem quæ ipsum ad labefactandā castitatem solicitabat

tabat, arrepto titione generosè abegit. Et ob hanc victoriam Deus illi perpetuum castitatis donum concessit.

Adde exemplum in vtroque sexu prorsus singulare *S. Theodora*, & *S. Didymi*. Iubetur illa à Maximino Imper. vel fidem, vel virginitatem deserere. Reluctantem in lupanar detrudi iubet, & violentiam illius castimoniæ à militibus adhiberi. Primus militum ad illam *Didymus* ingreditur, sed ecce repente non castimoniæ impugnator, sed custos fidelis mira arte efficitur. Commutat Didymus cum Theodora vestes: hæc iam virum induta ac custodia sic elusa, recedit innoxia: Didymus verò in Theodoræ veste ac persona comprehenditur, & ad supplicium rapitur. Accurrit mox Theodora, proclamans palmam illam fidei ac castitatis non alteri sed sibi deberi; vestem se non causam, non personam in Didymum transfudisse: illo ex aduerso pro hac palma sibi debita firmiter perorante, demum vterque supplicio afficitur, vterque duplici fidei & castimoniæ conseruatæ laurea coronatur. Quod fusius deducit *S. Ambrosius lib. 2. de Virgin.* Et breuius fe. li Mariani 28. *Aprilis*.

Iracundia.

IRacundiæ deformitas patuit in domicella quadam nobili, sed admodum rixosa & iracunda, ita vt domum, & templa, totam etiam ciuitatem suis rixis impleret, & discordiis turbaret. Mortua illa sepulta ante templi valuas, visum est sepulchrum flammas & ignes vomere, quo aperto reperierunt superiorem partem corporis flammis ambustam & adhuc fligrantem, inferiorem verò partem integram, & in signum virginitatis custodiæ illæsam mansisse. Ita *Cæsar. lib. 4. c. 22.*

VVenceslaus Rex Bohemorum ex quadam occasione contra suũ pincernam vehementi ira commotus fuit. Et ex illa iracundia subitanea voluit eum proprijs manibus interficere. Sed ex nimio illo furore, & ardore vindictæ, statim Rex in paralysim incidit, & intra paucos dies mortuus fuit. Sic enim Ira non tantum nocet animę, sed etiam corporis mortem accelerat. Ita habet Crommerus lib. 13. histor. Poloniæ: vide in *Apparatu, verbo, Ira*.

Gula.

HOrret animus referre quorundam Bacchocole consecratium luctuosum exitum Nobiles Germani duo in Apeldorn Veluæ Pago inter se conuenerant, vt vino adusto tamdiu se ingurgitarent, donec eorum alter expiraret: Si quis prior surgeret, in eum diabolus potestate haberet. Quo perducit hominem infrenata intemperantia! Accidit, dum strenue hac lege potitarent, mercatorem illic forte transire, quem, vt se tertium adiungeret, coegerunt. In domum inductus alter mortus metu le Bacchum haustu liberali venerari simulat potiùs, quam re ipsa veneratur. Tum locũ ingressus ferali forma dæmon, duos helluones sibi deuotos aggressus est, & vtrique, arrepto collo, ceruicem fregit. Hæc gulæ deditos manet merces. *Ita Daroult. in Floribus Exemplorum c. 6. tit. 7. exemp. 7.* Vide in Appar. v. *Gula, Ebrietas.*

Inuidia.

IN vita S. Attali, qui succedens B. Columbano Cœnobium rexit, diabolus in eum aliquot subditorum corda suscitauit, qui recusabat tantæ disciplinæ austeritatem ferre. Ille è contra medijs spiritualibus vsus, nec potens ad recta m normam deducere, pertinaces ire permisit, qui postquam segregati sunt, virum sanctum detractionibus laniarunt. Sed ecce, vnus eorum febri ardentissima correptus, nequidquam implorans Attali auxilium, igne fatali accensus, emoritur morbo: exemplo illo docti adstantes ad virum sanctum recurrere, qui venia donatos securos reddidit; contemnentes vero aliqui pænitentiam diuersis modis disrupti interiere; quorum vnus securi, alius flumine, alter mari vitam infelicem finierunt. *In Specul. Exempl pag.* 268. vide in Appar. v. *Inuidia.*

Q. *Quæ peccata in spiritum Sanctum committi dicuntur?*

REsp. Ea quæ sua malitia sic diuinam excludunt gratiam, vt neque in hoc sæculo, nisi ægre admodum, neque in futuro remittantur.

Q. *Quot sunt peccata in Spiritum Sanctum?*

REsp. Sex: Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternæ charitatis inuidentia, Obstinatio, & Impænitentia.

Expos. Quodnam luctuosius quam quod subdo pertinacis & obstinati peccatoris monumen-

mentum haberi potest? Lego in actis pro Beatificatione B. P. Francisci Borgię Societatis Iesu, apud Eusebium Nierembergium in ejus vita, Virum quendam in Hispania, quàm sanguine nobilem, tam vitiis ac flagitiis infamem, gravi ægritudine correptum, ac de vita periclitantem, tanta obstinatione sceleribus suis perstitisse, ut recta omnes monentes reiiceret, nolletque de anima per confessionem expianda quemquam audire. Venit tum forte eam in Vrbem S. Borgias, qui cognito miseri periculo, pro zelo suo illum juvare cupidus, ante Christum crucifixum in genua procidit, eum ardenter obsecrans & obtestans, ut qui orbi universo sanguine suo saluti fuisset, infelici ac pertinaci illi animæ non deesset. Francisco hæc precanti, ex cruce Servator, Adi, inquit, confestim ægrum, eumque hortare, ut se expiet, & ego mox illi ut medicus & infirmorum curator adero. Abit B. Pater spei bonæ plenus, ad ægri domum se confert, quo Servator jam præcesserat, medici ac prope famuli specie illi solatia, atque obsequia deferens. Excipitur ab infirmo non inurbanè P. Borgia; verùm ubi de confessione cœpit, ad eam instituendam adduci non potuit. Recedit iterùm Dominus, relicto ad ulteriores conatus apud ægrum Francisco, qui & ipse cum operam perderet, etiam recessit, & denuò coram Christo crucifixo in genua provolutus, per sacra illius uulnera obtestatur, ut misero adsit. Cui Dominus: conveni iterum pertinacem illum Francisce, meque tecum defer, si forte me conspecto, cruci pro se fixo conuertatur, & vivat. Rediit Borgia, & submotis arbitris, ut liberior esset æger, verbis ad pietatem omnem compositis, submissis in terram genibus, Christum cruci affixum illi repræsentat: per Passionem, dolores, sacra Domini IESV vulnera orans, obsecransque, ut animæ suæ misereatur, æternitatem maturius menti imprimat, nolle Deum mortem peccatoris, sceleribus omnibus ejus misericordiam maiorem esse. Ad omnia ille pertinax obmurescit: addit & vocem suam Dominus IESVS, & vocem sanguinis, quem ex vulneribus copiosè effundebat. Per hunc iterum iterumque obtestatur Franciscus, sed nihil profuit. Tum verò servator revulsa à cruce manu, sacrosanctum cruorem in faciem proiicit obstinati peccatoris, qui quot guttas numerat, tot veluti linguis in magno judicii die coram orbe universo neglectam & contemptam benignissimi Dei, ac Redemptoris sui misericordiam illi exprobrabit.

Q. *Quæ peccata in cælum clamare dicuntur?*

RESP. Quæ per se vehementer abominanda sunt, & apertè humanæ charitatis jura violant: unde vindictam clamare perhibentur, & horrendis sæpè modis in hac vita divinitus vindicantur.

Q. *Quot sunt peccata in cælum clamantia?*

RESP. Hæc quatuor: Homicidium voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppressio pauperum, viduarum, atque pupillorum, demum Merces operariorum defraudata.

Expos. Exemplum *Homicidii* voluntarii à Deo puniti exhibetur, *Genes. cap.* 4. in Caino, qui fratrem suum Abelem fraudulenter quasi ad deambulandum in agrum evocavit. Et ecce cum soli essent in agro contra fratrem violenter insurgens eum occidit, sed quam sibi abominandum esset illud facinus Deus statim aperuit, qui contra homicidam his verbis intonuit. *Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, &c.* Sanguis nempè innocens vocem tremendam habet, quæ in cœlum usque auditur, & homicidii vindictam deposcit.

Quam detestandum sit *Sodomiæ* peccatum apertè patet in eversione ipsius Sodomæ & Gomorrhæ, ubi cum incolæ infando illi carnis peccato addicti essent, ultricibus flammis à Domino consumpti fuerunt, uti gravibus verbis testatur Scriptura Genesis cap. 14. v 24. *Pluit Dominus super Sodomam, & Gomorrham sulphur, & ignem à Domino de cœlo, & subvertit civitates, has, & omnem circa regionem, &c.*

Oppressio pauperum per vim, & potentiam Deo semper execrabilis fuit, uti patet 3. *Reg. cap.* 21. *vers.* 19. Cum enim Rex Acab vellet invito Naboth vineam eripere, Iezabel Regina ut Regis uoluntatem exequeretur, per suam potentiam curavit Naboth falsò accusari, & lapidibus obrui. Sed ecce palam Dei vindictam! dum Achab festinaret ut jam defuncti vineam occuparet, Dei nomine occurrit illi Elias Propheta & pœnam denunciat, dicens, Hæc dicit Dominus: *In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum*, quod justo Dei judicio evenit.

Q. *Quæ peccata dicuntur aliena?*

RESp. Ea, quæ ab aliis quidem committuntur, sed nobis interim auctoribus, vel quoquo modo adiutoribus, aut saltem non impedientibus, ut idcirco nobis etiam imputentur.

Q. *Quot modis aliena peccata nobis imputantur?*

RESp. Novem his modis: Consilio, iussione, consensu, irritatione, laudatione, seu adulatione, reticentia culpæ alienæ, conniventia vel indulgentia, rei alienæ participatione, & prava facti alieni defensione.

Q. *Quæ dicuntur opera carnis?*

RESp. Ea, quæ homines secundùm carnem viventes, & à Dei filiis spiritualibus degenerantes, committere solent.

Q. *Quæ sunt opera carnis.*

RESp. Paulus ea recenset in hunc modum: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, Fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, nimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.

Expos. Quanta sit malitia in operibus Carnis, & veneficiis, & commerciis cum dæmone sequenti exemplo luculenter exponitur. Lugduni in Gallia vir militaris Vigiliarum Præfectus, dum nocte quadam ex officio urbis compita circumlustrat, ad commilitones suos conversus, impurum animi sui sensum hac impia voce declarat: Ad satisfaciendum carnis desideriis, si vel ipse dæmon modò se mihi offerret immunis non abiret. Vix hæc verba protulerat, & ecce mulier splendido in speciem habitu, famulo lucernam præferente, impuris hisce Veneris mancipiis occurrit. Post exhibita ultro citroque urbanitatis officia, illi feminæ se confestim adiungunt, & domum ad quā se redire fingebat, eam deducunt. Ingrediuntur simul, & desideratam cum eâ libidinem explent. An res tota ex dæmonis arte composita & phantastica fuit. Num sublato à dæmone fuco, deprehendunt se cum cadavere tabo, sanie, ac vermibus fluente rem habuisse, & in obsoletæ domus ruinis versari. Ad hæc dum attoniti obstupescerent, ecce ibi insolito fulminis ictu prostrati sunt, unus quidem eodem loco, & nocte extinctus est, alter verò postridie, tertius denique die tertio interiit. Ex Doultremanni *Pædagogo Christ. Part. 1. cap. 7. pag. 132.*

Odii & invidiæ exemplum proponitur nobis 1. *Reg. cap. 18. & 31.* In Saule qui Davidem ex odio iniusto multis modis occidere conatus est, donec tandem ab hostibus superatus violentas manus in seipsum convertens sese propria hasta interemit.

Aliud æmulationis, & inimicitiæ exemplum patet in fratribus Iosephi, qui ipsum vestibus spoliatum vendiderunt, sed Deo sic disponente, ipsi fame compulsi coacti sunt Iosephum venerari, & ab ipso vitam, & veniam postulare, *Gen. cap. 35.*

Ebrietatis & comessationis quam acerbus sit fructus, docet Exemplum apud *Cantipratanum L. b. 2. apum c. 56. §. 2. Et in Pædagogo Christ. pag 152.* Dum quidam cum sociis inter popula Animæ immortalitatem irrisisset, adfuit extemplo quidam sub mercatoris habitu, & statura procerus, cui per iocum socii aiunt, si tu bonus es mercator, en hic hominem qui suam animam venalem habet. Bene est, inquit mercator, qui erat dæmon sub mercatoris specie: Sed velim scire quanto pretio ea vendatur? Non magis, inquit alter, si tot vini amphoras dederis illam referes. Postquam mercator ille pretium quod petebatur pependisset, & communi omnes ioco risuq; applausissent, & poculis iucundè indulsissent, cum tempus adveniret, quo societas illa dissolvenda erat; Heus boni viri, exclamat mercator, quid vobis videtur? Qui emit equum numquid non etiam frænum feret? Cum omnes incepto ioco insistentes, id æquum esse pronunciarent, statim veterator infernalis se prodit, atreptumque impium ganeonem coram omnibus cum corpore, & anima secum asportat, debitum temulentiæ & impietatis suę præmium relaturum.

De prędictis omnibus, Luxuria, Invidia, Ira, Ebrietate, Consilio malo, Adulatione &c. superiùs plura exempla data sunt: Item in *Apparatu* sub propriis Titulis.

Q. *Estne satis Christiano, malum fugere & à peccato declinare?*

RESp. Nequaquam; sed præterea bonū agere & virtutes exercere necesse est. Alioqui

qui scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi.

Q. *Quid boni faciendum Christiano?*

RESP. In genere quidem quidquid boni lex naturalis, divina vel humana præcipit vel ostendit: in specie verò pro sua quisq; vocatione præstare officium & acceptæ Dei gratiæ cooperari cum gratiarum actione debet. Omnis enim arbor, quę non facit fructum bonum, excidetur; & in ignem mittetur.

Q. *Quæ sunt præcipua bonorum operum genera?*

RESP. Ea, quibus sobriè, iustè, pièque vivitur in hoc seculo, & per quæ itidem iusti magis magisq; iustificantur, & sancti in dies sanctificantur.

Q. *Quotiplicia sunt hæc operum bonorum genera?*

RESP. Triplicia: vtpotè Ieiunium, Eleemosyna seu misericordia, & Oratio, de quibus ita legimus: Bona est Oratio cum Ieiunio & Eleemosyna.

Q. *Quis est fructus bonorum operum?*

RESP. Habent ea promissionem ac mercedem huius ac æternæ vitæ, Deum placant, gratiam conservat, & augent; denique Christiani hominis vocationem certam faciunt, atque consummant.

Q. *Quid est ieiunium?*

RESP. Est certis diebus, iuxta morem & præscriptum Ecclesiæ, carnibus abstinere, & saltem vnica cibi refectione in die contentum viuere frugalius: Sed si generarim hoc nomen accipias, Ieiunium est corporis quædam castigatio piè suscepta, vt vel caro spiritui subijciatur, vel odedientia exerceatur, vel Dei gratia impetretur.

Expos. Ieiunij vtilitatem declarat nobis ipsa Ecclesia, quæ in Præfat. Missæ Deum sic alloquitur: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris, & præmia.*

Exempla Ieiunij præbet nobis Scriptura in Moyse, qui per 40. dierum ieiunium Dei alloquium & aspectum obtinere meruit, *Exod.* 24. Et Niniuitæ qui post 40. dies subuertendi erant, per ieiunium à Deo veniam meruerunt.

In vita S. Patricij legimus quod in altissimi montis vertice 40. dies cum solo Deo in ieiunio & oratione transegerit.

At nostro tempore sacra Catholicorum ieiunia abhorrent Hæretici, atque omnem Ecclesiæ Romanæ de cibis vetitis legem rident, & contemnunt. Sed insigni Exemplo violatæ huius legis pœnas dederunt.

Postquam in Germania Torparenses in Lutheri impia dogmata concesserant, feria sexta solenne Paschæ festum proximè præcedente, finita Lutherani Ecclesiastæ concione, ciuibus è templo D. Virgini sacro reuertentibus, quidã alium conciuem & familiarem invitat ad prandium; rogat una domum comitetur; habere se egregiè paratu Petasonem Vvestphalicum: Arridet alter, & sibi reponit esse Gallum gallinaceum opipare elixum, hunc se in reciprocum beneuolentiæ signum adferre. Mensæ accumbitur, vorant gulosè, horum altero quoddam rodens imprudens pene, ipsum deglutit. Quare cum nec os transmittere, neque eximere valeret, multũ eiulans debita Ecclesiæ mandati violatori pœna, eo ipso die suffocatur. Nec diuinæ ultionis manus euasit alter; nam postridiè Paschæ malo spiritu correptus, non multò post rabie ac furore exagitatus animam vna cum possidente dæmone exhalat. *Ita Daurontius in Flo. Exempl. cap.* 1. *Tit.* 10. *Exemp.* 7. Vide in Apparatu *Ieiunium*.

Q. *Quid est Oratio?*

RESP. Est mentis, in Deum eleuatio, per quam vel mala deprecamur, vel bona nobis alijsque petimus, vel Deo benedicimus.

Expos. Ad Orationem nos Christus impensè hortatur Luc. 11. vers. 9. *Ego dico vobis petite, & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis.* Ideò oratio à S. Augustino Clauis cœli vocatur, per quam & cælum aperimus, & omnia beneficia corporis & animæ à Deo impetramus, si cum fiducia, humilitate, & perseverantia ad Deum recurramus.

De S. Patricio in eius vita traditur, quod assiduò centenis ter vicibus Dominum adorando genua flectebat: qualibet hora diei Canonica centies se crucis charactere signabat. Nocturni verò temporis magnam partem diuinis precibus cum ducentis genuflexionibus impendebat. Per hanc orationis vim quasi omnipotẽs omnia à Deo impetrabat, adeò vt velut

ut alter Thaumaturgus, vt templum in vnius viri nobilis fundo erigere posset, huius rogatu fusa prece montem in terram depresserit, sed cum vir ille nobilis promissis stare nollet, iterum ad orationem confugiens, montem prius tellure haustum in priorem altitudinem reuocauit.

Addamus Exemplum pauperis Cerdonis Constantinopolitani, cui nomen Zacharias. Hic cum singulis noctibus ad orandum corā Vener. Sacramento Templum S. Sophiæ adire soleret, visus est ab alio totus luce circumfusus, cui etiam ingredienti valuæ templi sponte se aperiebant, & vltro claudebantur dum templo egressus erat: Deo sic demonstrante quantum sibi placeat humilis oratio.

Q. *Quid est Eleemosyna seu Misericordia?*

RESP. Est beneficium, quo alteriùs miseriæ ex commiserationis affectu subuenimus.

Q. *Quotuplex est genus Eleemosynæ, seu Misericordiæ?*

RESP. Duplex: Alia quippè sunt opera misericordiæ corporalia, alia verò spiritualia, quoniam vel ad corporalem, vel ad spiritualem miseriam proximi sublevandam spectant.

Q. *Quot sunt opera Misericordiæ corporalia?*

RESP. Septem: Esurientes pascere, potum dare sitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuisere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos sepelire.

Expos. Eleemosyna non est solùm beneficium, quo alterius miseriæ ex commiserationis affectu subuenimus, sed etiam debitum, quia si non demus pauperi quod nobis superfluum est ad statum secundum conditionem nostram honeste sustentandum, hoc ipsi quasi surripimus, vti asserunt SS. Patres, Basilius, Ambrosius, Hieronymus, Bernardus, sed imprimis breuiter & dilucide Augustinus in Psalmum 147. *Superflua*, inquit, *diuiti, necessaria sunt pauperi; res alienæ possidentur, cum superflua possidentur.*

[illegible] die dicent Christus. *Venite Benedicti Patris mei possidete paratū vobis regnum à constitutione mundi: adducens causam Esuriui enim & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me, &c.* Sed duris & tenacibus dicet: *Discedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus est diabolo & Angelis eius, esuriui enim & non dedistis mihi manducare, &c. Et ibunt hi in supplicium æternum iusti autem in vitam æternā.* Ex quo loco Euangelista deducitur hoc argumentum, nullus damnatur ob aliquid omissū quod non obligat sub præcepto: atqui reprobi hic damnantur ob omissam Eleemosynam, ergo illa aliquando saltem in necessitate obligat sub præcepto.

Vultis exemplum viri Sancti qui hanc opinionem sibi in praxi duxerit seruandam? Audite quid de S. Francisco narret S. Bonauentura *in eius vita*. Quæ S. Francisco in Eleemosynam data fuerant, si pauperior quis ab eo stipem peteret, illico non tam donabat, quam iure suo cedebat. Vndè audiens vetulæ cuiusdam mediā, dixit, frater mi restituamus alienum hoc (pallium suum denotans) quod ego retinebam donec æquioris tituli possessor appareret. Iam apparuit pauperrima quædam soror nostra, ad quam rogo vt mittas hoc meū pallium, cum quibusdam panibus ex Eleemosyna collectis: Quę cū fratres portauerint, dicant quod suum erat sibi dari: reputo enim quæ nobis conferuntur in nostrū vsum cedere donec indigentior superuenerit. Sed vide miram Dei prouidentiam, & remunerationem. Eodem tempore aliqui ex Pontificijs detulerunt tot panni vlnas, quot Sancto Patri, eiusque socijs vestiendis sufficiebant.

Atque vt hæc viri Sancti in pauperes liberalitas à Deo liberalitates compensata sic alterius tenacitas grauiter punita. Refert quippè *Genebr. l. 4 Chronograph.* anno Christi 914. cū dira fames Germaniam infestaret. Episcopus Moguntinus Hatto nomine, plurimos pauperes in horreo congregatos ea spe, quod cibi æ vel pannis nonnihil ex Episcopi liberalitate accepturi essent concremari iussit, dicens, nihil differre eos à muribus, frugibus tantum consumendis natos. Quam tyranidem Deus protinus vultus est. Præcepit nāque muribus vt catervatim illum inuaderent, ac diu noctuque affligeret viuumque deuorarent. Itaque ille in turrim in medio Rheni extructam aufugit: sed nec ibi à morsibus murium tutus esse potuit. Nam mures facto agmine per Rhenum natantes in turrim conscendere, iustum Dei iudicium executuri; quod agnoscens miser horrenda tandem morte interiit [illegible] nomen quoque eius a parietibus & tapetibus abrasi sunt.

Verum liberales & munifici erga egenos, non tantum in altera, sed etiam in hac vita fe-

lices & beati futuri sunt, & in hac quidem vita prouidebit Deus, vt nunquam illi inopia laborent, qui opes suas in pauperes distribuerint iuxta illud Psaltis, *qui seminat in benedictionibus de benedictionibus & metet*. Et Paul. 2. Cor. 9. *qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ, vt in omnibus locupletati abundetis*.

Nitida hoc similitudine illustrat S. Basilius. Sicut putei continuo exhausti, & copiosiore & puriore fluunt aqua: clausi verò & quieti facilè putrescunt, sic & opes reconditæ inutiles sunt, traslatæ in pauperes nouum fructum pariunt. Item alia non minus apposita Clemens Alexandrinus, sicut ab vbera, quæ suguntur, vel mulgentur lac solet confluere, ita & opes confluunt ad eos qui erogant illas.

Memorabile huius rei Exemplum extat, *in Prato Spirituali*, de nobili quodā Constantinopolitano, qui cū omnia sua in pauperes distribuisset, filio nihil nisi Christo Curatorem reliquit. Quare & Christus se ei curatorem præstitit, monuitque virum egregie diuitem, vt illi filiam vnicam in vxorem traderet, eumque omnium bonorum heredem scriberet, qui id ipsum accuratê impleuit, monitque iuuenem: ecce bonus curator tuus hanc tibi vxorem misit. Adeo verum est quod dixit Sapiens: *qui dat pauperi non indigebit, qui despicit deprecantem sustinebit iniuriam*. De hac præclara virtute plura in Apparatu, V. *Liberalitas*.

Q. *Quot sunt opera Misericordiæ spiritualia?*

RESp. Sunt & ipsa septem: vti, Peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè consulere, pro salute proximi Deum orare, consolari mæstos, ferre patienter iniurias, offensam remittere.

Expos. Priora septem misericordiæ opera corporalia vocantur, quod circa corpus versentur, vt consideranti patet: hæc spiritualia dicuntur, eo quod ad animam referantur eoque pluris facienda, quantum anima, iuxta ipsius Christi testimonium, plus est quam corpus, quare & impensius illorum vsus nobis commmendatur à Sacra Scriptura, ac imprimis à Magno illo gentium Doctore Paulo, sed nullum æquè ac inimicorum dilectio, & remissio iniuriarum. Hic ad Ephes. 4. sic scribit: *Donate inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis*. Idem repetit c. 5. *Estote ergo imitatores Dei sicut filij charissimi & ambulate in dilectione, sicut electi Dei, sancti & dilecti viscera misericordiæ benignitatem, humilitatem modestiam, patientiam, supportantes inuicem; & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut Dominus donauit vobis, ita & vos.*

Sed quid meriti nobis promittitur ob hanc gloriosam de nobis in diligendis inimicis reportatam victoriam? Audite Matth. 6. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra*. Quæ cum in manu nostra sint monet Sanctus Augustinus l. 50 Homiliarum Hom. 6. *Dimittamus inimicis nostris, ut libera conscientia possimus in oratione Dominica dicere: dimitte nobis debita nostra, sicut nos dimittimus debitoribus nostris.*

Exemplum ad hanc rem accommodatum narrat Henricus Magnus *dist.* 9. *Exemp.* 94. De quodam viro opulento & nobili, qui dum summa animi pertinacia inimico supplici reconciliari recusasset, subito ex hac vita ereptus est, Mortuo ingenti pompa exequiæ apparantur, corpus à funebri amicorum turba ad templum defertur, vbi pro more qui tum vigebat, decantatum solenniter officium defunctorum ante aram in qua Christi pendentis è cruce imago erat exposita: cumque Sacerdotum aliquis illam officij lectionem inchoasset; *Parce ei Domine*, visa est imago auulsis à cruce manibus, aurem sibi vtramque occludere, horrendum illud intonans, *non pepercit, non parcam*. Ad quæ verba, attonita circumfusa multitudo in cadauer impij inuolauit, & alitibus cœli extra ciuitatem illud deuorandum abiecit. Hinc discite quam verum sit illud Euangelij, Oporteret nos misereri aliorum si misericordiam à Deo & nos consequi velimus, juxta parabolam illam serui, qui ideo grauiter à Deo punitus est, quod ipse non remisisset conseruo suo, sicut & illi a Domino familias omne debitum remissum fuerat. Videri potest in Apparatu, V. *Correptio fraterna, Exhortatio, Amor proximi*.

Q. *Quæ sunt virtutes omnium præcipuæ?*

RESp. Post Theologicas quidem illas, de quibus dictum est, Fidem & Spem & Charitatem, præcipuæ sunt Cardinales, quæ Christianos cum primis decent.

Q. *Quæ dicuntur Cardinales virtutes?*

RESp. Quæ tamquam fontes aliarum & cardines omnem honestæ vitæ rationem continent.

Q. *Quot sunt virtutes Cardinales?*

RESp. Quatuor: Prudentia, Iustitia, Temperantia, Fortitudo: quibus in Christo consequitur homo, ut providè, justè, temperatè, ac fortiter in omni vita degat, ac placeat Deo.

Expos. Cardinales quædam virtutes idcircò dicuntur, quod sint tamquam aliarum fontes & cardines: & quemadmodum ostium in cardine, sic omnis honestæ vitæ ratio in illis versetur, ac boni operis universa structura eisdem inniti quodammodo videatur, de quibus ita scriptum est Sapientiæ 8. *Sobrietatem & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.*

Prudentia.

QVare proderit illarum virtutum definitionem fusius paulo proponere. *Prudentia* est virtus, quæ secundum honesti rationē quid expetendum, quidve fugiendū sit homini præscribit, juxta illud Ecclesiast. 32. *Fili sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebit.* O si omnia ad huius virtutis normam agerent mortales, quam multa infortunia evitarentur, quam multa omitterentur, de qui bus heu postea, sed nimis serò, doletur. Exempla prudentiæ maximè spectantur in bono consilio, de hoc in Apparatu. V. *Consilium bonum, malum, quale dedit Herodias filiæ, ut peteret caput Ioannes Baptistæ.* Item in Apparatu V. *Sapientia.*

Iustitia.

IVstitia est virtus qua cuiq; sua tribuuntur. De hac ita Prov. 14 *Melius est parum cum justitia, quā multi fructus cū iniquitate.* Item, *quid prodest homini si universum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur?*

Potest ne illud sequi ex neglectū justitiæ? Omninò, teste Augustino. Non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Horrendum est exemplum quod supra retulimus ex *Pædagogo Christiano par. 2. cap. 5. §. 2.* de usurario quodam nobili in Italia qui confitebatur Sacerdoti peccata absque proposito ab usuris imposterum abstinendi, & una cum Confessario qui cum absolvebat ad inferos abreptus est.

E contra insignis exercendæ justitiæ zelus sequenti exemplo à Deo comprobatur. In Anglica capti erant tres falsæ monetæ fabricatores sceleratissimi, & juxta legem ad manuum abscissionem condemnati. Interea Archiep. Cantuariensis, in cuius potestate illi erant, in die Pentecostes celebraturus interrogat, an justitia adhuc impleta esset. Responsum est propter diem Festum dilatam esse pœnam usque in crastinum. Nequaquam, inquit, ego hodie Sacrum non absolvam nisi prius in illis justitia impleatur. Qua peracta, dum in Sacrificio illa verba recitaret, Ecclesiam tuam pacificare, juvare, custodire, & regere digneris, nivea columba omnibus spectantibus super eum descendit, & alis super caput expansis sic mansit, donec Sacrificium absolveretur. *Ex Specul histor. lib. 25 Et magno Specul. Exemplorum.*

Temperantia.

EST virtus voluptatum carnis quæ gustu, atque tactu percipiuntur moderatrix: ad quam sectandam sic nos hortatur Scriptura; 1. Petr. 5. *Sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester Diabolus tamquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret;* ut autem hanc virtutem amare, & illi oppositum vitium hodie nimis vulgare odisse possimus, mala quæ secum trahit perpendamus.

Et 1. quidem facultates exhaurit, Proverbior. 2. *Qui amat vinum & pinguia non ditabitur.* 2. Corpus imbecillum reddit, hinc oculorum lippitudo, oris graveolentia, membra tremula, capitis distillationes, tusses, apoplexia, paralysis, articulares morbi, & denique mors, plures enim occidit gula quam gladius: denique reddit hominem ad omnia inutilem.

Videte hoc egregia similitudine expressum. Corpora nostra terrena sunt: quo modo pluvia nimis diuturna si fuerit, terra infunditur, & in lutum resolvitur, ut nulla in ea cultura fieri possit: sic & caro nostra quando abundantiore potu fuerit inebriata, nec spiritualem culturam accipere, nec fructus animæ necessarios poterit exhibere.

Estne igitur ebrietas grave peccatum? Est peccatum mortiferum si voluntaria sit & pervenerit usque ad violentam usus rationis privationem: nam Apostolus Paulus 1. Cor. 6. *Nolite errare, neque fornicarii, &c. neque ebriosi regnum Dei possidebunt.*

Sed nec ad finem vitæ differre solet pœnam qua ebriosos plectere decrevit Deus, qua passim exitu infausto, & luctuoso solēt finire Notum est quomodo Holoferni vino somnoq; sepulto à Judith caput recisum sit, *Iudith c.* 12.

Bal-

Balthasar Babyloniorum ultimus Monarcha, dum lasciviæ cum concubinis ebrietatem misceret temulentus, vidit ignotam manum scribentem in pariete: *Mane, Thecel, Phares*, & eadem nocte regno & vita à Cyro spoliatus est, *Dan. 5.*

Aliud Exemplum recentioris memoriæ refert *Mart. del Rio tom. 2. disq. Magic. l. 3. p. q. 7.* Tres helluones in Flandria, quadam die in seram noctem compotationem protraxerant, cum unus illorum minus impius, Sat, ait, Baccho datum est, Deo saltem agamus gratias: Ego vero, subinfert alter procacior, cacodæmoni gratias agendas censeo cui operamur, & cum risu mensa relicta in lectos ruunt singuli: vix decubuerant, ecce tibi in triclinium, vi janua reserata, dæmon magni, atri & trucis viri specie, habitu venatorio, & cum eo coci duo parvuli obambulant, & lectos curcumspicit torvo vultu: deinde horrenda voce ait, ubi est ille qui mihi gratias agit? adsum, referam grates. Lecto abstrahit pauitantem, & traditum cocis jubet infigi veru, & lento igne assari: Parent promptè, assatur infelix, & moritur. Demum venator ad superstities sub stragulis trepidantes vix vivos; digni vos etiam (ait) pari supplicio, nec deest voluntas mihi: sed vetor vi maiore. Invitus nunc ab eo, & moneo, resipiscite, aut manent vos terribiliora. Disparent larvæ, nec tamen aliis animus redit vel vox, nisi clara luce, ubi surrexere, collegam inveniunt mortuum & (ne visum inane putes) assatum cum horrore intuentur. Vide huic exemplo idoneam similitudinem anseris assati cum ebrioso, supra in Apparatu, V. *Ebrietas in fine*. Item V. *Gula*.

Fortitudo.

AD hanc colendam satis non hortatur Scriptura cum timorem improbum nobis adimit, & Christianæ mentis fiduciam, alacritatem, constantiamque commendat. *Fugit impius nemine persequente*, inquit Salomon Prou. 28. *Iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit*. Et Petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc admonet: *Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini. Quis est*, inquit 1. Petri 3. *Qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed etsi quid patimini propter iustitiam, beati*.

Exemplum Christianæ fortitudinis patet in uita Sancti Laurentii, qui nec blanditiis, nec terroribus tyranni, nec lento igne, nec craticula ardenti, in minimo potuit à fide dimoveri, ut fusè narratur in Breu. 10. Augusti lect. 4. 5. 6. Plura exépla in Appar. V. *Fortitudo*.

R. P. Aesdek. Tom. III.

Q. *Quæ dicuntur dona Spiritus Sancti?*

RESP. Septem illa, quę super Christum tequievisse Propheta testatur, & quæ ab ipso, seu fonte omnis gratiæ, in alios derivantur: ut donum sapientiæ, donum intellectus, consilii, scientiæ, fortitudinis, pietatis, ac timoris Domini.

Q. *Quaenam illa, quæ fructus Spiritus vocantur?*

RESP. Ea, quæ pii secundum spiritum viventes operanrur, & per quæ spirituales à carnalibus dignoscuntur.

Q. *Qui sunt fructus Spiritus?*

RESP. A Paulo Apostolo sic numerantur: Charitas, Gaudium, Pax, Patienria, Longanimitas, Bonitas, Benignitas, Mansuetudo, Fides, Modestia, Continentia, Castitas.

Expos. Quid est timor Domini? Et Spiritus Sancti donum quo peccaror divinæ justitiæ timore salubriter concutitur ad conversionem. Atque ratione ad hunc Dei timorem pervenitur? Si consideret attentè instabilitatem humanam, & quod ignoret. quid sibi tandem futurum sit. Cautiores nos esse convenit exemplo Angelorum qui de gradu suo deciderunt. De quibus Iobi 4. *Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles & in Angelis suis reperit pravitatem, quantò magis qui inhabitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum*. Adde de Adamo, qui cecidit in Paradiso; Iudas in consortio Christi turpiter lapsus, suspensus, damnatus fuit, quæ fusius exaggerata materiam exemplo dabunt. Plura exempla in Appar. V *Timor Domini*. Item de *Charitate, Pace, &c.* dictum est tam ibi, quam alibi in Catechesi.

Q. *Quæ dicuntur Beatitudines Evangelicæ?*

RESP. Illæ, propter quas in Euangelio etiam hi, qui miseri prorsus ac infelices videntur, beati, ac felices pronuntiantur.

Q. *Quot sunt Evangelicæ Beatitudines?*

RESP. Octo, quas ita Christus in monte tradidit.

1. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

2. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.

3. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

4. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

6. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

7. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.

8. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Expos. Hinc collige vanam esse prorsus mundi de beatitudine sententiam, quæ permultos interim fallit, ac perdit. Nam beati fore vulgo putantur diuites, præpotentes, gloria & authoritate clari, bonis fortunæ affluentes, voluptatibus indulgentes. Verùm Doctrinæ Christi repugnant, qui non diuites sed pauperes, mites &c. beatos pronunciat. Hinc rectè Esaias exclamat cap. 3. *Popule mi, qui te beatû dicunt ipsi te decipiunt, & viam gressum tuorum dissipant*. Quis ergo beatus dicendus? Non alij quam quos ipsa veritas quæ falli, aut fallere non potest beatos nuncupauit. Patet id in Epulone diuite, & Lazarq paupere: moritur vterque, diues sepelitur in inferno, pauper ab Angelis in sinum Abrahæ deportatur. Epulo in inferno Lazarum rogat, quem fuerat in terra aspernatus, vt guttula vna arentis linguæ sitim refrigerare dignetur, & negatur. Causam vultis; addit illam Dei nomine Euangelista. *Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala, ideo hic consolatur, vt verò cruciaris*. De his beatitudinibus plura alibi in Catechesi & in Apparatu, Vide *Abnegatio*, *Patientia*, *Consolatio diuina*, *Liberalitas*, *Castitas*, *Pax*, *Tribulatio*, *Persecutio*.

Misericordia.

Exemplum commiserationis & misericordię legitur in vita S. Patricij apud nos cap. 15. quem cum Cęcus insequeretur, vt per eum lumen oculorum à Deo impetraret, contingit cæcum alicubi impingere & in terram corruere. Quidam ex comitatu Christianæ misericordiæ immemor, cæci lapsum risu excepit. At vir Sanctus in cæcum commiseratione, in ridentem indignatione commotus. Tu, inquit, qui oculis ad illudendũ misero abuteris, oculorum visu priuaberis, huic vero visum à Deo humiliter poscenti oculorum lumen restituetur: et fortato crucis signo illusori visum abstulit, cæco donauit.

S. Franciscus adhuc in sæculo adolescens, adeò erat misericordiæ addictus, vt iuramentum fecerit, nullum pauperem postulantem sine Eleemosyna dimittere. Hinc initium tam largæ Dei misericordiæ in Ordinem illius vniuersum.

Mansuetudo.

Sanctus Thomę de Villanoua Ord. Eremit. S. Augustini tanta inerat mansuetudo vt Valentiæ carcerem à nimio situ & horrore diligenter repurgaret, & cum esset Episcopus, si quando in carcerem compigendi erant homines Ecclesiastici, non poterat sibi à lachrymis temperare, adeò ipsam iustitiæ seueritatem sua mansuetudine temperabat.

Pius V. Pontifex, vel ideò verè pius quia vere mitis, cum quidam in eum libellum probrosum vulgasset, ideoque maiestate læsæ damnatus esset, vt modum inuenerit quo damnatum liberaret, illum ad se adduci iubet. Interrogat an scriptum illud probrosum contra Pontificem Christi Vicarium, an potius contra Michaelem Gislerium (hoc erat Pontifici nomen) in lucem dedisset? cum reus se contra Michaelem tantum edidisse responderet, iussit liberum dimitti. *P. Rho in Hist. virtutum l. 7. c. 8.*

Persecutio ob iustitiam.

Quantum illa persecutio præ omnibus Ecclesiam Romanam stabiliat, atque illustret, patet euidenter ex immenso Martyrum numero qui pro illius fide & veritate toto orbe vitam ac sanguinem effundere non dubitarunt *P. Nicolaus Causinus* in libro suo qui inscribitur *Curia Sancta Tom.* 1. *Lib.* 2. Computat *vndecim Milliones* Martyrum, qui à tempore Christi pro fidei Romanæ veritate passi fuerunt: Inter hos 27. fuerunt Pontifices Romani. Et in sola vrbe Romana passi sunt plusquam trecenta millia Martyrum. Et in cæmiterio Calisti &c. sepulti sunt octoginta Martyrum millia, vti deducit *Bozius* de signis Eccles. *signo* 29. *lib.* 7. *cap.* 5.

In ipsa postremò est minima Societate Iesu passos esse ex socijs 281. vsque ad annũ 1641. declarat Alagambe in Biblioth. Soc. quibus hucusque plurimi accesserunt. Sed nec hactenus à viris etiam aliquando Catholicis defuit patiendi palæstra non indecora. De qua nuper in Henrico Spondano Episcopo, Historiæ Eccles. scriptore celeberrimo hæc verba legi. *Tom.* 2 *anno* 1565. *pag.* 671. Nullus fuit vnquam Ordo inter cunctas Religiosorum So-

Sodalitates, qui plures passus sit per orbem vniuersum controuersias, & oppugnationes, nec qui gloriosius eas vbique superabit, à Domino procul dubio factum est illud & est mirabile in oculis nostris, &c. Ita, inquam, Spondanus, ibidem.

Exemplum peculiare patentis persecutionem propter iustitiam enituit in Trauersio insigni fidei pugile in Hibernia, qui cum librum pro authoritate Ecclesiæ Romanæ contra hæreticos scripsisset, captus est, & præ tribunali publicè interrogatus, an talem librum ille composuerit? Mox ille Christiana libertate manum attolens respondit: *Hi sunt digiti qui librum illum conscripserunt*. Cumque ea de causa supplicio affectus, & cadauet exustum foret, digiti illi quibus scriptum illud exarauit illæsi manserunt, quamuis vt consumerentur à carnifice sæpius in ignem coniecti fuissent. *Ita Spondanus & plures alij*.

Q. *Quæ dicuntur Euangelica consilia?*

RESP. Videlicet quæ per Euangelium non tanquam ad salutē necessaria, sed veluti suscipientibus magis expedita atque vtilia à Christo non præcipiente quidem, sed consulente proponuntur.

Q. *Quot sunt Euangelica consilia?*

RESP. Principalia tria sunt: nimirum, Paupertas voluntaria, Castitas perpetua, & Obedientia integra, quæ propter Deum homini religiosè exhibentur.

Expos. Huiusmodi consilia Christus, non verbo tantùm docuit, vti mox ostendemus, sed etiam *Exemplo* vitæ suæ sanctissimæ confirmauit. Quoad *Paupertatem*, cum diues esser, propter nos pauper factus est, non habens vbi caput reclinaret. Quoad *Castitatem*, ipse semper virgo, etiam ex virgine nasci voluit, & Sanctarum Virginum Sponsus semper perseuerat. Tam sedulus demum fuit in præstanda *Obedientia*, vt Matri Virgini, ac Iosepho fabro subditus fuerit, & ad mortem vsque crucis obediens factus est, de ipso testatur: *Descendi de cælo non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius misit me*.

Ad hanc voluntariam paupertatem amplectendam adhortatur nos Luc. 18. *Si vis perfectus esse vade & vende omnia, quæ habes & da pauperibus & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me*. Huius autem cultores ac professores erant Apostoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Christum Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*.

Ad Castitatem inuitat Matt. 19. Item Paulus ad Corinth. 1. *Bonum est homini mulierem non tangere*. Et S. Ioannes *Apoc.* 14 singulare huic virtuti præmium decernit. Qui, inquit, cum mulieribus non sunt coinquinati sed virgines permanserunt, sine macula ante thronum Dei assistunt, cantantque nouum canticum coram Deo & Agno, & sequuntur Agnum quocumque ierit.

Obedientiam verò commendat Matth. 16. *Si quis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me*.

Huiusmodi autem Christi imitatores, qui dictis consilijs obseruandis seriò vacarent, semper Ecclesia habuit, nec tantùm de vulgo aliquos, sed etiam Imperatores & Reges, quibus, seruatis Christi consilijs, Deo seruire erat regnare, eligentes potius abiecti esse in domo Dei sui, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Atque ex his non paucos sibi vindicat Anglia & Hibernia. Ac imprimis *Sigibertus* Rex Northumbriæ in Anglia circa annum Christi 640. abdicato regno monasticam vitam amplexus est. Et cum postea hoste regnum inuadente, totius populi precibus coactus esset aciem ad bellum præcedere, noluit vel tantillum Religiosum habitum dimittere, sed eo indutus ante exercitium ad prælium processit, vti refert *P. Platus Lib. 2. Cap 26*.

In eandē Angliæ *Etelredus* Rex an. 740. postquam pluribus annis regnum suum piè iusteque administrasset, corona in nepotem suum *Chenredum* vltro translata, Religiosam vitam in solitario regni sui Cœnobio elegit. At ecce idem *Chenredus* fæliciorem reputans patiui Religiosi quam Regis fortunam, post quinquennium inanem purpuræ regiæ fulgorem cum religioso habitu commutauit, quem ex manibus Cœlestini primi Pontificis Romæ accepit. Neque multo post tempore illum ex eadem Anglia *Inas* Rex Saxonum ad Apostolorum limina secutus est, vbi se regnumque suum Pontifici vltrò subiecit, & mundo valedicens per religiosa vota se Christo mancipauit, vt tradidit idem *Platus loc. cit*.

In Hibernia anno 650. *Vibeanus* Rex tres habuit filios, *Fursæum, Fullianum, & Vltanum*: hi omnes cœleste regnum terreno præferentes Religiosum statum amplexi sunt, Vtque à mundi luxu, & paterna Aula remotius viuerent, in Galliam traiecerunt, vbi cum Regis Clodouæi licentia Monasterium ædificarunt, atque in eo tanta pietate vixerunt, vt omnes in Sanctorum numerum relati fuerint. *Platus ibidem*.

Ex aliis Regnis longum esset recensere Exemplum Carolomanni, Trebellii, Bambæ, Veremondi, Ramiri, aliorumque Regum & Imperatorum qui Evangelica Christi consilia & religiosa vota omnibus mundi opibus ac regnis prætulerunt.

Q. Quæ hominis novissima dicuntur?

RESP. Ea quæ homini ad extremum accidunt; ut Mors, Iudicium, Infernus, & Cœlestis gloria, de quibus ita docet Sapiens: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.

Expos. De Morte sic loquuntur Scripturæ: *Statutum est hominibus semel mori*, ad Hebr. 9. Et hoc pulchra similitudine exponit Eccles. 2. *Omnes morimur, & sicut Aqua dilabimur in terram.*

Et in hac quidem mortis certitudine, nihil incertius quam quando simus morituri, teste Eccles. 9. *Nescit enim homo finem suum.* Quare providè monet Servator noster, *Estote parati, quia, qua hora non putatis, filius hominis veniet.*

Mortis memoria.

SANctus Ioannes à liberalitate in pauperes dictus Elemosynarius, ut novissimorū semper recordaretur, sepulchrum sibi extrui, sed imperfectum relinqui curavit, ac monitorem statuit, qui diebus Festis sibi coram omnibus diceret, *monumentum tuum in hodiernum diem est imperfectum, Domine, iube ergo ut id finem accipiat: incertum enim est qua hora fur ingrediatur*, id est mors, & hæc eum cogitatio ad Elemosynas tantas excitavit: Ita *Leontius* in ejus vita. Sed ad alios transeamus.

Carolus V. Imperator ac supremus olim orbis Monarcha, ut se ad mortem melius compararet, deposito sceptro & coronam, abdicavit à se totum imperium, & omnia regna Hispaniæ, Indiæ, aliaque quæ per orbem possidebat, seque in solitario Hispaniæ angulo abscondit, ubi adhuc vivens curavit suas exequias se præsente celebrari, ut sic futuræ mortis memoriam sibi altius infigeret, & se ad eam ritè prapararet. Et nos mortis immemores de minimo terræ puncto litigamus.

B. Francisco Borgiæ Gandiæ Duci & Catalauniæ olim Proregi, cui à Clemente X. Sanctorum fastis adscripto, dum hæc scribo, orbis Christianus applaudit, en quantum profuerit seria mortis memoria. Francisco commissum fuit cadaver Isabellæ Imperatricis uxoris Caroli V. ad Regum sepulchra Granatam deducendum. Cumque aperto jam loculo ipsi de more jurandum esset, illud esse Imperatricis cadaver, vidit illud adeo deformatum, & sanie ac vermibus scatere, ut nisi aliunde id novisset affirmare non posset illud esse Imperatricis corpus, quod tamen in vita à summa formæ præstantia celeberrimum fuit. Borgias hoc aspectu commotus, o, inquit, inanes mortalium spes! Ad hoc devenit tanta maiestas & pulchritudo! Sat Aulæ Regum, sat datum est Dominis morituris. Ac postea Aulæ valedicens, Domino immortali in Societate *Iesu* sic servivit, ut ipse ad immortalem inter Sanctos gloriam pervenerit. *Ita in eiusdem vita.*

Refert P. Cottonus *Serm. de Morte*, quandam domicellam vitæ vanitati ac libertati adeo deditam fuisse, ut ex multis, quas Confessarius iniunxerat, pœnitentiis, semper diceret, se nullam posse implere. Hanc tandem à Confessario propositam admisit, ut quoties manus lavaret, toties sibi ipsi tacita diceret: Hæc caro vermium esca erit. Hac cogitatione in animum altè admissa adeo immutata est, ut alis deinceps optimo virtutis exemplo præluxerit. V. in Appar. V. *Mors.*

Iudicium.

DE iudicio Apostolus ad Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Et 2. ad Corinth. 5. *Cuncta, quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum sive malum sit.*

Refert hoc modo Ioannes Climachus, solitarium quemdam in Choreb habitasse. Hic cum diu negligentissimè vixisset, non habens animæ curam, morbo tandem ad extrema deductus est; cumque è corpore iam migrasset, post horam ad se redit, rogans ut inde abscederemus. Cellæ vero aditum obstruens mansit intus annis 12. nihil præter panem & aquam gustans, & sedens attonitus voluebat semper quæ viderat, ita fixo cogitatu, ut nec vultum immutaret, vim solum lacrymarum profundens. Cum iam morti foret vicinus rupto aditu ingressi sumus, cumque ab illo doctrinæ verbum supplices peteremus hoc tantùm audivimus. Ignoscite mihi, nemo qui mortis & judicii memoriam verè agnoverit, peccare unquam poterit. Nos verò mirati sumus talem in eo, qui negligens fuerat, beatissimam reformationem. Alia in Apparatu; V. *Iustitia divina.*

Infernus.

IBi *erit fletus & stridor dentium.* Matth. 18. Ibi *vermis eorum non moritur; & ignis non extinguitur.* Marc 9. *Cruciabantur die ac nocte in secula seculorum.* Apoc. 21. Sed quis explicabit quid hoc sit cruciari in secula seculorum? Considera tot annorum millia quot sunt momenta in tempore à creatione mundi; quot guttæ in mari, quot arenæ in eius littore, quot in arboribus folia, quot in hominum capitibus pili, quot in cœlo stellæ: Nihil hactenus numerando profecisti, plus enim restat quam numeraris, & æternitatis nec principiũ quidem hactenus attigisti. Hinc rogat Esaias 33 *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante, quis habitabit de vobis cum ardoribus sempiternis?*

Refert Venerabilis Beda *Histor. Anglic. Lib. 3. c. 19.* B. Fursæum natione Hibernum, Peronensiam in Picardia Diuum tutelarem, semel in mentis raptu horrẽdos inferni cruciatus aspexisse. Ex hoc breui infernalium pœnarum cognitione ita deinceps afficiebatur, vt etiã in rigida hyeme simplici rectus vestitu ex earum recordatione statim ex toto eius corpore guttatim sudore efflueret. Si tantam vim habet gehennæ absentis recordatio, quid faciet præsentis perpessio.

Idem Beda *in Histor. Anglic.* narrat senem quemdam vitę restitutum in eremum concessisse, vbi supra humanus vires austeram & religiosam vitam duxit, increpabant eum vicini quod se enecaret: quibus ille in lachrymas solutus: O vtinam vobis datum esset videre, quę ego vidi, certo certius affirmo, has pœnas nihil esse ad æternas illas, quas vidi. Alia exempla in Apparatu, V. *Infernus.*

In vita S. Patricij refertur, quomodo Deus voluerit hominibus quandam infernalium pænarum specie exhibere, quando S. Patricio orante ingens terræ Antrum cum nouem in eo foveis apertum est in quas si quis pœnitentiæ causa intrabat, horrenda dæmonum spectra, & ignis, & aquæ, & varij generis tormenta occurrebant Ideoque locus ille in boreali Hibetniæ plaga Purgatorium S. Patricij ab incolis nuncupatur. *Idem tradit Gir. Cambrensis in Topographia Hibern. Dist. 2. Salteriensis, & Dionys. Carthusianus de 4. Nouis. Part. 3. Art. 14.*

Gloria Cælestis.

SAnctus Stephanus vidit cœlos apertos & Iesum stantem à dexteris virtutis Dei: & hæc cęlesti visione quantumvis exigua ita recreatus est, vt nec lapides, nec persequentium furorem, nec mortem ipsam formidaret.

De magnitudine huius gloriæ Exemplum insigne refertur *in Speculo Exempl. P. 115.* De Monacho quodam viro admodum pio & religioso, qui cum mane simul cum alijs eiusdem Monasterij matutinis precibus interesset, & casu in hunc scripturæ locum incidisset, *Mille anni ante oculus tuos tanquam dies hesterna, quæ præterijt*, cœpit secum cogitare, qui id fieri posset, & in ea cogitatione reliquis ex choro digressis perstitit aliquandiu, petiuitque sibi illum versum à Deo reuelari. Et ecce, continuo pulcherrima Auis ante oculos eius volat, & auolat; ille insequitur etiam extra templum in nemus aliquod amplum & spatiosum haud procul à Cœnobio, illic auicula subsistens, adeo suaui ac cælesti modulatione Monachum extra se raptum detinuit, vt ad trecentos annos, sine cibo, sine potu illi suauitati affixus permanserit, donec tandem auis auolans illum dimisit. Ille Monasterium repetit existimans per duas tresve tantũ horas ab eo se absuisse, pulsant ianuã, accurrit ianitor, petit quis homo sit, & quid velit? Sum, inquit, huius cœnobij Sacrista, qui eo hodie post preces matutinas sum egressus. Ianitor insanum aut delirum putans, petit ab eo nomina Fratrum, ille singulorum nomina ordine profert, & mirans se non admitti petiuit adduci ad Abbatem, quo deductus, nec ille Abbatem, nec Abbas illum nouerat: interrogat itaque Abbatem de prædecessoribus alijsque qui deprehensis sunt à trecentis annis ibi vixisse, atque ita tandem totum mysterium euolutum fuit. Quod si vna tantũ in cælestis aulæ auicula, ita hominem veluti extra se rapere potuerit, quantum in cælo gaudium conciliabunt tot cælestium spirituum voces, ac ipsius Christi, Deiparæ Virginis, & omnium Sanctorum societas perpetua: Si vna gutta tantùm deliciarum contineat, quid erit repleri vbertate domus Dei, & torrente voluptatis potari.

Huius doctrinæ documentum simul & exemplo in se præbuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Cũ enim Religionis causa à Rege in vinculis detineretur, vxor eius nomine Aloysia multis precibus eum solicitare cæpit, vt seruiter tempori, ac Regis voluntati se

se accomodaret, neque oblatas opes ac honores repudiaret. Interrogat illam Morus, mea Aloysia, hic amabo, quot annis bonis illis, quæ commemoras, fruemur? Respondit illa, viginti annis, si Deo ita visum fuerit. Abi, inquit, stulta mercatrix, tu me vis cum caduca viginti annorũ fortuna æternam gloriam & felicitatem commutare? Si viginti annorum millia diceres, aliquid tu quidem dixisses, quid tamen hoc esset cum æternitate collatum? Pereant omnia vitæ bona, & vita ipsa potius quam ego tanto periculo vitam in cœlo perpetuo duraturam exponam. Et vt duxit sapienter, ita egit fortiter ac pro Ecclesiæ Romanæ defensione caput securi, gloriæ æternæ securus obiecit. *Sander de Schism. Anglic. Lib. 1.*

In varijs etiam Sanctis Deus gloriæ cælestis aliquod initium in hac vita ostendit.

S. Paulus Apostolus adhuc viuens raptus est in tertium cælum, & ibi audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui.

Moyses etiam in hac vita postquam montem ascendisset, & ibi per quadraginta dies in oratione cum Domino versaretur, facies illius ex diuino colloquio ita radiabat, vt filij Israel propter fulgorem inde emicantem non potuerint oculus in eius faciem intendere. Quanto maiori cum luce & splendore Beati in cœlo per omnem æternitatem fulgebunt, quorum corpora induent immortalitatem & incorruptionem post huius vitæ ærumnas pro Deo patienter toleratas, *Fulgebant Iusti quasi splendor Firmamenti, & quasi Stella in perpetuas æternitates*, Daniel. c. 12.

In morte S. Francisci vnus Fratum vidit illius sanctissimam Animam in specie Stellæ splendidissimæ ex illius ore emicare, & cum ingenti gloria in cœlum ascendere. Nec mirum, inquit S. Bonauentura, illo cum Christo figuram stellæ præ se tulisse, qui etiam in hac vita stigmata Christi portauit. In *vita S. Francisci*.

In funere S. Patricij Hiberniæ Apostoli exequias celebrauit Angelorum chorus, qui cælesti luce, suauissimo concentu, & odoris fragrantia præsentium oculos, aures, atque animos miro modo recreavit. Quinimo totis duodecim diebus, quibus corpus inhumatum permansit, exequiarum locus & regio vicina sine noctis vicissitudine continua luce collustra fuere: ut *in ipsius Vita* traditur. Plura V. in Appar. verb. *Beatitudo*.

CONCLVSIO.

Cælestis gloriæ ac beatitudinis nostra radix & origo est Doctrina Christiana, quam hactenus elucidamus. Hæc enim est per quam Deum ut creatorem, ac remuneratorem nostrum firmissima fide agnoscimus, & agnoscendo in eum speramus, sperando diligimus, diligendo veneramur, & ad promovendam præsentem eius futuramque gloriam, justitiæ Christianæ officia exercemus. Hæc est lucidissima illa Cynosura, quæ nos in ancipiti huius vitæ curriculo inter adversa, & prosp:era perpetuò moderatur, ne à recto salutis æternæ cursu deflectamus. Hæc denique est, quæ in ipsis vinculis, carceribus, exiliis, bonorum, vitæque periculis, invictos Christiana militiæ pugiles virtute roborat, patientia munit, Constantia obarmat. Non enim coronabitur, nisi qui constanter & usque ad finem legitimè certaverit.

Ad hanc Constantiam ne desint posteris præclara suorum Maiorum Exempla, præsertim in Catholico Hiberniæ regno, illa hoc loco post hanc doctrinæ Christianæ elucidationem, oportunè subijciemus.

EXEMPLA CONSTANTIÆ

Inter perpetuas pro fide Persecutiones: præsertim in Catholico HIBERNIÆ Regno per huc 12. usque sæcula.

ECclesiam Christi non immeritò Maiores nostri à sui exordio Militantem dixerunt. Hic constanter in acie standum, hic militandum, hic aduersus Fidei hostes semper dimicandum fuit. Habet verò hæc militia id præ ceteris illustre, quod non magis ad Victoriā conferat magna agere, quam fortiter pati; neque magis gloriosum sit pro Christo in causa Fidei alienum sanguinem, quam proprium fudisse. In hac patiendi nobili palæstra suis constanter præire Dux ipse supremus & voluit, & debuit: Oportuit enim Christum pati & ita intrare in gloriam suam. Purpureum hoc Ducis vexillum firmo pede contra omnes Tyrannorum minas secuti sunt Apostoli omnes, & ab Ecclesiæ exordio tot Martyrum myriades. Hoc quoque quo Europam qua patet circumspice vniversam. Quot in Belgio, alijsque Regnis Christianæ Constantiæ illustres victimæ cecidere In vna Anglia sub vno Henrico VIII. quindecim Superiores Regularium constantiam suam pro sustinenda Pontificis authoritate suo sanguine consignarunt: Religiosi alij ad ceterorum terrorem supra quinquaginta fame, pædore carcerum, ac suspendio sublati, ac pene totidem Sacerdotes singulari eruditione ac costantia illustre, præter duo Regni ac orbis lumina Ioannem Fisherum Episcopum Roffensem, & Thomam Morum Regni Cancellarium, qui pro tuenda fide Romana colla securi intrepide subiecerunt.

In hoc quoque Constantiæ Theatrum suo iure non postrema prodeat tandem *HIBERNIA*, non vnius tantum æui curriculo, sed per Duodecim pene sæcula cum Fidei hostibus, cum Hæresi, cum omnibus Tartari machinis & iniurijs, non indecoro Marte conflictata.

Ingentia quidem sunt Miracula quibus *S. PATRITIVS* vniuersā Hiberniæ Insulam pariter cum fidei lumine ab initio collustrauit. Verum illius nullum existimo magis stupendum fuisse prodigium, quam quod in illa Gente quam à principio nactus est mobilem, & ad vagos Gentilium errores maximè procliuem, Fidei radices tam altè infixerit, fundamenta Religionis Romanæ tam validè firmauerit, vt contra insurgentes omni æuo procellas per annos mille ducentos ad hunc usque diem, firmam immotamque præstiterit. Sapientis scilicet atque excellentis Architecti præcipua laus est, non ædificium exrruere peregrino marmore opulentum, non magnifica fronte superbum, non depictis auro laqueatibus illustre, sed firmis potius subnixum fundamentis contra omnes temporum iniurias, casusque venturos, fatium tectum illæsumque constituere. Hæc tua laus est, magne Patrici, hæc dos primæua est, quam à Te pridem accepit tanto parente ter fœlix Hibernia: cuius in ea dote conseruanda in hodiernum vsque diem Constantiam admirandam, mihi breui tantum compendio exponendam proposui.

Annis à fundata per S. Patricium Hiberniæ Ecclesia quadringentis, quantis ea fuerit incrementis prouecta, quantis pietatis, ac doctrinæ ornamentis illustrata infinitum foret enarrare. Si *Pietatem* spectes, terram pridem incultam & horridam; eo tempore hortum cœlestium deliciarum, & terrestrem Paradisum non immeritò noncupares. Quod ne à me liberali nimis elogios Pronunciatum videatur, testem appello *(a) Iocelinum* antiquitatis studio illustrem Intra (inquit) breue temporis spatium nulla eremus, nullus pene terræ angulus, aut locus in Insula tam remotus fuit, qui perfectis Monachis aut Monialibus non repleretur; ita vt Hibernia speciali nomine *Insula Sanctorum* vbique terrarū iure nominaretur. Vtque plures in eandem sententiam breuitatis studio prætermittam, instar omnium erit irrefragabile S. Bernardi testimonium *in Vita S. Malachiæ*. Verè, inquit, Sanctus locus, fœcundusque Sanctorum, nec modo in prętatas, sed in externas etiam nationes, quasi innundatione facta, illa se Sanctorum examina effunderunt. Quot ex hoc numero in Europam vniuersam pietatis propagan-

(a) *Iocel. p. 173.*

gandæ studio æstuantes sese effuderunt(a)Columbani, quot in Galliam Fiacrii, ac Malachię,quot in Germaniam Kiliani,quot in Belgium Auberti, Levini,Rumuldi.Adeo ut quid quid illo ævo Roma armis ac Religione, hæc extrema Europæ Insula Sanctitatis ordo, ac studio replevisse uideatur.

Quanta verò fuerit cum hac sanctitatis laude coniuncta *Doctrinæ* excellentia, cum aliis pluribus testem sese offert antiquissimus *Beda*, natione Anglus, non magis pietatis, quam sinceritatis studio Venerabilis: (b) Qui apertè asserit è genre Anglorum plurimos etiam Nobilium relicta sua Patria divinæ lectionis studio solitos esse in Hiberniam commigrate: (c) qui & duos Angliæ Reges Osuualdum, & Osuinum apud Hibernos optimis disciplinis imbutos ac institutos esse commemorat.Quin & ipse *Camdenus* ex eadem géte licet heterodoxus affirmat, ea ætate Anglosaxones in Hiberniam tanquam ad bonarum litterarum mercaturam magno studio confluxisse. In Gallias quoque ex hoc communi artium omnium Emporio integros sacrorum Philosophorū greges enavigasse testatur *Altissiodorensis* è Francorum gente author amplissimus. Ex hoc denique fœcundissimo scientiarū Lycæo prodiisset per Europam celeberrimarum Vniversitatūm, ut Parisiensis in Gallia, Papiensis in Italia, primos fundatores declarat disertè (d)S. Antoninus aliique complures. Adeo ut sis exclamare ò Hibernia! Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætata sum in omnibus quoniam antecedebat me illa Sapientia, quam sine fictione didici, & sine invidia communicavi.

Invidit tamen hostis tartareus Hiberniæ hanc sanctitatis ac sapientię gloriam,quam ne pariter cum fide ad seram posteritatem transmitteret, impia Exterorum arma in hoc dicatum pietati Domicilium summo impetu concitavit. Eo fortè Divinæ Providentiæ id permittentis consilio, ut gens illa quæ tot sæculis pietatis ac literaturæ, eadem deinceps Christianæ constantiæ documenta orbi præberet.

Anno siquidem reparatæ Salutis octingentesimo, iuncti Danis Nortmanni armata classe (e) Hiberniam ingressi, infestissima utrimque bella suscitarunt, vario eventu per annos pene ducentos continuata. Quo tempore vix ulla evasit urbes aut oppidum, vix ulla celebrioris notæ Ecclesia, quam Paganorum impietas, & in Gentem Christo fidelem pertinax odium non everterit;adeo ut commemoret D. Bernardus in Cœnobium Benchorense elatos simul una die nongētos à piratis impiè decisos. His Ecclesiæ Hiberniæ cladibus tam diuturnis successit Procerum tam inter se, quam deinceps cum vicinis Regibus, Hiberniæ dominium affectantibus, perpetua pene dimicatio, quæ nondum obductus priorum temporum cicatrices acerbiori semper vulnere cruentavit. Inter has sibi succedentes temporum iniurias, & concatenatas Gentis universę calamitates, non parum deformata sunt primæva illa Hibernicæ Ecclesiæ ornamenta; abactæ Musæ, suppressa sanctitas, eversa olim florentissima priscæ pietatis monumenta. Mansere tamen, quod mirere, omni ævo inconcussa a Patricio primum iacta fidei Catholicæ fundamenta. Non defuere unquam in tot exterorum assultibus domestici Athlantes, qui huius Ecclesiæ ruinam suis humeris sustinerent. (a) Non cessavit in populo tot sęculorum cladibus & iniuriis efferato cultus veræ fidei, sacrificium, hostia, libatio. Non exulavit priscorum temporum imitatrix pietas, ac religio, quamvis ad latebras, ad sylvas, ad speluncas toties relegata: splenduit illa in latebris, floruit in sylvis, & speluncis ipsis orbi Christiano latius inclaruit.

Voluitur domum ferreum & ferale sęculum quo suam inertiam & Hiberniæ constantiam indignatus Princeps tenebrarum, toto Acheronte contra hanc gentem classicum insonuit stygias phalanges armavit, bella, horrida bella toto furore, viribus totis adornavit: Infremuit enim graviterque indoluit tot Gentium spoliis inflatus Lucifer, post expugnatam & à fidei constantiam abductum universam Græciam, post eversam Luthero duce Germaniam, post concussam Calvini fraudibus Galliam post oppressam tartareo iugo Angliam, Daniam,Sueciam,Hollandiam; infractam adhuc, & suis viribus imperviam stare, & de Erebo triumphare Hiberniæ constantiam. Concipit igitur in huius Gentis exitium dignas Lucifero iras & odia, telumq; machinatur non unum, non leve, non vulgare, immittit in ęthereas aureas multiplices orci phalanges, quæ gemina libidinis, & impietatis face regium Henrici VIII. pectus inflammas agāt. Neque verò segniter exarsit non tam Henricus quàm infausta Hæresis, quæ Regis ani[...] incautè occupavit. Pervasit illa Angliam, involuit Scotiam, prostravit VValliam, iuvol-ven-

(a)Lombardus p.2.12.(b)Lib.3.c.27.(c)Lomb. p.193.in Brit.p. 730. (d) Lomb.p.230,Sap.7. (e) Colgan.tom.1.in præf.

a)Bosius l.8.c.1.

uendã quoque communi incendio non dubitabis Hiberniam, si nescias quantas habeat vires vera fides; & armata fide constantia r hæc in periculis intrepida, in suppliciis immota, atque inter ipsas secures sui secura consistit.

Ad hanc cautem marpesiam vbi tandem advertit Henricus sisti suum impetum, frangi furorem, ab inermi gente armata Edicta repudiari, tum demum velut adversus gentem sibi inimicam in nouas iras assurgit, & parem iracundiæ suæ vindictam meditatur.

Conspexere Hiberni, firmiores fidei Romanæ pugiles vndique ad cædem & supplicia sub Henrico designari: nihil hinc de fide in Deum, nihil de fidelitate in Regem remittere. Trahuntur intereà in vincula religionis causa innocentes subditi, erigûtur feralia pegmata, ceruices crudeli ferro indies subijciuntur. At horum fides ex aliorum morte vivacior, non dubitat lictorem, ferrum, supplicia intrepida ceruice expectare, ac si vitam amittere nequirent, quamdiu fidem vita ipsa chariorem retinerent.

Vtque luculentius scirent vniversi, Hæresi regio ferro armatæ nihil esse sanctum, nihil inaccessum, non dubitauit exemplum in ingens duos ex ipso (a) Cardinalium Collegio publico supplicio afficere, & venerandam purpuram nobiliori murice cruentare. Duces, Marchiones, Comites, Comitumque filios plusquam duodecim tremendo orbi spectaculo securi subiecit: & inter hos ex Hibernis illustrissimum Kildariæ Comitem Thomam Fitsgarrettum simul cum quinque avunculis uno die ad totius Insulæ terrorem infami supplicio interemit. E Baronum, Equitumque numero supra octodecim capita demessuit. Abbates, & Priores Cœnobiorum tredecim, Presbyteros ac Religiosos septuaginta septem bonis pariter ac vita exuit. In reliquam nobilitatem, ac plebem Catholicam ebria iam cruore hęresis tam latè ferro grassata est, ut teste qui tunc vixit, Sandero, numerum omnem, fidemque superaverit.

Nonne tandem tremere inter hæc Hibernia! nonne fluctuare, nonne fortunæ, soboli, vitæ, aliorum more consulere? Tremeret sanè, meritoque ad hæc fluctuaret Hibernia, nisi à Patricio tanquam cælesti Appolline in negotio fidei altiùs firmata, inter trepidantes Insulas dudum numerari desiisset.

Sed hæc initia tantùm sunt dolorum ò Hibernia! quantò tu firmius in fide persistis, tantò tibi diuturniora prælia Hæresis indicit. Mors quidem Henricum è vivis, sed non Hæresim eripuit. Hæc velut hæreditario iure pariter cum corona ad Elizabetham translata, per totos quadraginta annos parem tibi seruitutem, parem calamitatum iliadem exhibebit. At tu malis pro fide tolerandis assueta, ex aduerso ostendes, neque malorum numero, neque diuturnitate temporum, innatam tibi constantiam frangi posse aut labefactari.

Post tot exhibitas orbi tragœdias parum sibi profecisse visa est vesana hæresis, ut liberius fureret, exemplo hactenus inuiso, fœmineo vertici cum regia corona, Pontificis quoque Tiaram imponit, ut supremo vtriusque potestatis apice formidanda, gemino velut fulmine Sacra omnia ac profana misceret. Pergit igitur hæc, Dominante Elizabetha, maiori quam cæperat impetu ac furore Templa olim avita maiorum pietate erecta toto Hiberniæ regno Catholicis eripere, Cœnobia omnia pro sua libidine in usus profanos convertere, residua Ecclesiarum bona in nouos impietatis ministros transcribere, Regni Antistites, Presbyteros, homines Deo dicatos in latebras, in exilia, in vincula adigere. Hæc ut violentius exequeretur, nouo Decreto armatur publica Comitiorum auctoritate roborato, quo omnibus Missæ Sacrificium, aut Sacramentum aliquod Romano more administrantibus indicitur, vt prima vice ducentos aureos aut sex mensium vincula incurrant, secunda quadringentis aureis aut vnius anni carceribus astringantur; Tertia demum vicè vt perpetuo ergastulo addicti, omnibus pariter fortunæ bonis exuantur. Hæc prima Decretorum fulmina in extremum Religionis exitium toto regno evibrata, Clerum vndique tam secularem quam regularem vel in extremas domi angustias, vel in vaga per Europam exilia adegerunt.

Sed nequid rei Catholicæ integrũ illæsumque permaneret, non leviora in Laicos reliquamque gentem tela detorquentur. Quorum vt plurima prætercam; id omnibus in commune indicitur, ut si qui ex vniuerso regno, etiam de plebe infima, festivis diebus à Nouatorum templis abessent, toties in pœnam, plebeis ceruicibus gravem, asses duodecim in singula familiæ capita persoluerent, vt tandẽ lento hoc supplicij genere consumptis viuendi medijs, aut vitam ipsam, aut fidem prodigerent. Hæc sanè tortura populo inopi, torque antea malis exhausto quauis catasta aut equuleo grauior apparere potuit. Verũ ad labefactandam hibernicę plebis constantiam tã pa-

(a) *Sander. Lib. 1. Fol. 42 r.*

parum invaluit, ut inventi sint non pauci, qui omni ære ac peculio hac ratione pene cõsumpto, quod reliquum erat in Exactorum manus vltro obtulere, rati seruato tantùm Fidei thesauro, se satis fore in pauperie diuites, in mendicitate opulentos.

Quoniam ergo his artibus lentum videbatur in externas facultates & corpora grassiti, compedes denique & catastas multò grauiores excogitauit impia Hæresis, quibus animas ipsas constringeret, & conscientiæ soli Deo subditæ vim inferret. Huiusmodi fuit nouum Iuramenti genus, quo necesse foret profiteri Reginam esse supremam gubernatricem omnium suorum Regnorum non minus in rebus spiritualibus atque Ecclesiasticis, quam temporalibus & politicis, abiurata penitus omni potestate ac iurisdictione Pontificia. Qui iuramentum hoc præstare recusarent statutum fuit vt prima vice bona eorũ omnia fisco cederent, secunda pœnam capitis perduellionum more incurrerent. Hæc violenta animarum carnificina quanto apertius intima veræ fidei penetralia impetebat, tantò constantius ab vniuersa Gente spretis tot pœnarum terroribus, omni tempore reiecta ac repudiata fuit.

Quis mihi nunc calamus describet, pro tuenda in fide constantia ea tempestate quot Sacri pugiles in arenam prodiere, quot vincula decorarunt, quot carceres nobilitarunt, quot regna exilijs, quot tribunalia difficillimis quæstionibus ac supplicijs impleuerunt. Vt prætercam è media plebe innumeros partim ferro, partim exilijs tot annorũ curriculo miserè confectos. Inter supremos Ecclesiæ Hibernicæ Antistites recensere possim primò Archiepiscopos omnino quinque, ex Archiepiscopatu Armacano duos regni Primates Creaghium, & Gauranum: ex Casselensi Hurlæum, & Gibbonum: ex Tuamensi Nicolaum Skerettum: quorum omnium acta eximia, & admiranda constantiæ exempla, nisi breuitati studerem, promptum esset palam orbi Christiano exhibere. Ex Episcoporum numero reperio non pauciores quam tredecim non minus sacra quã virtute conspicuos, qui varijs supplicijs & ærumnis pro conseruanda orthodoxæ fidei integritate vitam vltro posuere. Ex alijs Prælatis, Presbyteris, ac Religiosis, præter alios mihi ignotos, monumentis consignatos reperio sex supra triginta qui eadẽ causa, non dispari exitu vitam pro fide oppignorarunt. Infinitum foret hic ad calculos reuocare ex primarijs Hiberniæ Familijs illustres Fidei Heroes, quos innata in Religione constantia & persequentium furor in exitium adduxit, quorum aliqui cum tota progenie in perpetuum proscripti, non dubitarunt Religionis veræ causa in Interitum ruere voluntarium.

Post hanc malorum Iliadem, & continuam per annos quadraginta & quod excurrit bonorũ animorumque in fidei causa torturam, cum Elizabetha è viuis abeunte nondum clauditur feralis Hiberniæ tragœdia. Sub Iacobo, nouo Rege, noua calamitatum scena aperitur, quæ Gentem tot malis confectam & penè exanguem in nouum constantiæ theatrum adducet. Spargit primò insana Hæresis per vniuersum regnum auidos prædæ Satellites recentibus edictis armatos, qui confractæ Gentis reliquias nouis rapinis, ac tributis exhauriant. Introducit deindè inextricabiles quæstiones de Religione Romana,(a) eiusque in singulis pene articulis exercitio, de auitis Catholicorum possessionibus ad seuerum examen reuocandis, de fundis & latifundijs partim grauandis, partim ad alios Dominos transferendis, de nouo Reip. statu constituendo de nouis Anglorum colonis introducendis, de nouis Ministris instituendis ac dotandis, de nouo Titulorum ac hæreditatum iure sanciendo, quo facilius possent veteres coloni de auita possessione deturbari. At frustra sæuit in electum Christi gregem vesana Hæresis: non frangitur, non flectitur, non labefectatur fida Deo, fida Regi Hibernia, sed Pastoris sui vocem secuta, tanquam ouis ad occisionem ducta, coràm tondente se, ac laniante obmutescit. Conspirent in hanc vnam omnes Erebi phalanges, non cedet: mille opprimant iniurijs, non succumbet: omnia maiorum decora ac monumenta posteritati eripiat, hanc illa fortunam, quantumuis diram ac luctuosam, non repugnando, sed patiendo superabit. Non recusat illa & corpus, & omnia corporis subsidia secari, diuidi, lacerari; modò Caput hoc est, Regis sui coronam, aut Pontificis tiaram non attingas, his solùm protegendis pridem vitam atque arma consecrauit.

Hic ego præteritorum temporum Annales & memoriam vltimam appello, si vlla vnquam Europæ Regio tanta malorum serie Religionis causa exagitata, contra omnes hominum dæmonumque iniurias, tot annorum lustris, constantia tam intracta atque inconcussa, in auita fide permanserit. Græciam concussit Ottomanus, & dudum cecidit illam tã nobilis, totque fulta præsidijs Orientis Ec-

(a) Philadelphus Pag. 1. Art. 5.

Ecclesia. Germaniam inuasit Lutherus priuato potius furore quam publico terrore armatus, & ecce quot regna, quot prouinciæ nobilissimè exiguo tempore Religionis auitæ ruinam sustinere. Centum iam & amplius annis sine alterna requie, cum armata furijs hæresi, cum carceribus, cum exilijs, cum stricto lictoris mucrone, sola, inopes, inermis, exhausta decertat Hibernia: & adhuc laceratis vndique fortunis, integra tantùm fide in Deum, & fidelitate in Principem in arena & agone persistit. Iactent alia Regna opes & potentiam, strato classibus maria, subactos latè populos, aduectas ab extremo oriente gazas. Tibi autem, ter beata Sanctorum Insula, absit gloriari nisi in cruce Domini tui; in seruitute in iugo, in paupertate pro Christi Fide constanter tolerata: hisce tu saltem Titulis & insignibus decorata, in Catholicorum regnorum Fastis primas non immeritò obtinebis.

Piget fortasse hactenus tristes rerum imagines, & continuas vnius Regni tempestas sine altero benignioris syderis aspectu vestris oculis animisque repræsentari. Verum, non est cui pigeat nos dicendo pergere, quamdiu non tædet Hiberniam patiendo perseuerare. Vocat nos demum vltima, ac pene fatalis tragœdiæ huius catastrophe, in qua non tantùm acerba temporum anteriorum vulnera, sed ipsius pene Sanctorum Insulæ interitum spectare cogemur, si tamen interire dicenda est quamdiu viuit fides, spirat pietas, & secura vitæ melioris constantia in ipso quasi funere efflorescit.

Postquam igitur hæresis, nullis vnquam cladibus, nullo sanguine saturata, in hæc remotiora Regni Anglicani membra per tot annorum lustra impune deseuijt, non dubitauit demum insolenti facinore in ipsum regni caput violentas manus iniicere; illud, inquam, caput truculento ferro præcidere, quod ipsa pridem in Ecclesiæ Anglicanæ Caput euexit. Atque ita hæresis eadem vti facinoris huius auctrix, ita victrix fuit, dum ausa est vno ictu regni pariter ac Religionis suæ Caput amputare. Spectauit multa domesticum scelus ipsa Anglia, & cæteri Europæ Principes potentes. Non tulit tamen ab ipso exordio illatas Regi suo iniurias, vti fide in Deum, ita fidelitate in Regum assueta Hibernia. Erexit se quamuis oppressa, armauit se quamuis hactenus inermis, & præpotentes Anglicani Parlamenti copias in se vltro concitauit. Ante omnia pro Fidei tutela ac defensione Catholicum Concilium Procerum ac Prælatorum sibi præfecit, qui Regis licet eo tempora exulis, & absentis nomine Regni habenas, & arma administrarent. Quoque se, suamque causam Deo, eiusque in terris Vicario arctius adstringeret, Nuncium Apostolicum a Romana Sede petijt, & impetrauit. Neque ex alia parte destitit missis continuò Delegatis Regis sui aduentum sollicitare, donec tandem Rex alium, qui Catholicis armis præesset, suo nomine submisit. Quamuis hinc non ignoraret Hibernia, hostes regio nomini infestissimo in suum exitum iras omnes & arma conuersuros. Fauit quoque ab initio sinceris Hiberniæ conatibus diuina Clementia, ac fœlicibus auspicijs totum pene regnum Catholicis armis, suoque Regis obsequio subiecit. Faustis hisce progressibus, ac lucido Fidei penè triumphantis interuallo incitata iterum Hæresis, odijs plusquam furialibus omnia domi forisque miscere, turbare, agitare aggreditur, ne Gentem tanto tempore suæ tyrannidi subiectam, in nouam fidei libertatem assurgere patiatur.

Cromwellum igitur æui sui portentum, eiusque copias Regis sui cæde infames, ad Religionis, ac Regij nominis interitum in Hiberniam latè effundit: qui omnibus toto regno edicit vt qui se, suaque seruata volunt, relicto tantùm Rege ac Religione Romana, Parlamenti Anglicani Leges ac Iura recipiant. His sine mora constanti fide repudiatis: ac demum post varios casus regni viribus qua vi, qua dolo miserè laceratis, quæ, quantaque pro Rege ac Religione Ciuitates singulæ sustinuerint ad perpetuum constantiæ exemplum deinceps spectabimus. (a)

Cæsis non ita pridem ad Dublinum Catholicorum copijs, Vrbi Pontanensi, quæ à Septentrione Dublino adiacet, hostilia castra admouentur: hæc quamvis externo auxilio destituta, contra perpetuos victricium copiarum assultus tam fortiter stetit ac dimicauit, quam si ex suo lapsu totius patriæ ruinam formidaret. Donec tandem hostium numero magis quam virtute superata, vitam pacisci coacta fuit. Sed & hanc innata hæresi perfidia promiscua cæde innocentibus ademit; extractis quoque è latebris ac publico supplicio affectis quos pro Rege ac Religione fortius stetisse constabat. Inter quos (b) P. Ioannes Batthæus è Societate *IESV*, cum fratre Sacerdote ad stipites alligati, & plumbeis glandibus traiecti, nobiles fidei victimæ occubuerunt.

Hoc

(a) *Anno 1648. 2. August.*
(b) *Annuæ Soc. 1650.*

Hoc rerum successu ad novas cædes incitata hostium crudelitas, pari furore atque impetu Vvexfordiam aggreditur, Vrbem maritimam auitæ fidei, & authoritatis regiæ omni æuo tenacissimam. Hæc vt erat insigni ciuium robore, & natura loci munitissima, prius se hostium dolo captam vidit, quam capiendam formidauit. Irruunt denso agmine hostiles copiæ, obuios quosque prosternunt, ac præ cæteris sacratos Deo homines ad necem deposcunt. Inter hos ex sacra S. Francisci familia septem omnino innocentes victimę cecidere, tam intrepida omnium ordinum in aperta fidei professione constantia, vt etiam ex imbelli sexu vltro accurrerint Sacræ Deo Virgines, quæ se numero cælorum adiiciendas obtulere.

Neque tamen hæc immania crudelitatis exempla cæteras Hiberniæ vrbes permouere potuerunt, vt cum minima Religionis aut regiæ authoritatis iactura, pro se suisque fortunis cum hæretico hoste pacifcerentur. Eodem quippe hostiū furore, eademque ciuium constantia occupatur *Rossia*, expugnatur *VVaterfordia*, frustra ciuibus oblata rerum omnium, præterquam Missæ, libertate. Ac demum post geminam obsidionem opprimitur magis prosternitur *Clonmelia*, quam hostes ipsi ab admiranda fidei firmitate, paruam Romam nuncupare.

Stabat hactenus inter vicinarum vrbium ruinas fida semper Deo, fida semper Regi *KilKenia*, quæ olim Regni Deliciæ, & Musarum Athenæ, ea verò tempestate Catholici Concilij sedes nobilissima fuit. Hanc velut amputatis membris exanguem, & vndique desertam, impius hostis totis viribus sibi tandem oppugnandam suscepit, vt quam non poterat stantem, saltem languentem opprimeret; oblata sæpius conditione, vt si in Parlamenti Anglicani fidem se daret, eadē cum *Londino* immunitate gauderet. Maluit tamen illa cum populo Dei affligi, quàm temporalis peccati habere iucunditatem. Incensis itaque, ne ab hoste occuparentur, proprijs suburbijs, non tantum violentam obsidionem, sed etiam supremum totius exercitus assultum intrepida sustinuit. Donec tandem ruentis patriæ casum secuta, cum suo Antistite Dauide Rotho in hostis potestate redacta est: à quo deinceps, irā in longum protracta, eam subijt pro Fide ac Rege bonorum iacturam, ac primariæ nobilitatis lentam carnificinam, quam & animus meminisse, & manus exarare perhorrescit.

Vnum tamē multis testibus eo tempore gestum, non est vt tacitus prætercam. Stabat tunc, & stat etiamnum KilKeniæ, in splendido vrbis foro moles lapidea ac magnifica eleganti opere per modū obelisci in sublimè assurgens: huic innituntur quatuor excelsæ columnæ, quæ supremam totius operis partem sustentant: ad has à quatuor partibus per lapideos gradus in altum ascenditur. Supra hâc molem ad publicam venerationem lapidea Crucifixi statua in suprema cuspide eminebat, quam in illum diē nullus hæreticorum furor deformare, aut violare ausus fuit. At verò post vrbem à Cromuelliano milite occupatam, conuenere ex illis in forum aliquot impietatis antesignani sclopis armati, ac directis in illam Crucifigi statuam crebris ictibus, vt impietati triumphum canerent, nobile illud Crucis trophæum sibi demoliendum susceperunt, quod & pertinaci tandem rabie perfectum fuit. Sed ecce, huius impietatis artifices Deo vindice, pede non claudo pœna secuta est. Sic omnes diuina vltio, & occultus languor inuasit, & miserandum in modum afflixit, vt eorum nullus intra paucos dies superstes fuerit. Non potuit KilKeniæ occumbenti minor victima immolari. Hoc ego ex publico & recenti eo tempore testimonio, & ex viris fide dignis qui eo loco tunc degebant, & ex Annuis in Vrbem litteris compertum habeo.

Sed ad te nunc propero nobilis *Corcagia*, in hoc Constantiæ theatro cum Fidei hostibus non indecorè decertantem. Vrbs hæc per Momoniæ Præsidē sine belli strepitu astu occupata, grauiora bellis pro Deo ac Rege certamina sustinuit. Gener namque Præsidis vrbi præfectus, ac nulli Catholico fidendū ratus, publico edicto omnibus palam indicit, aut Romanam fidem, aut vrbem ante vesperum esse deserendam: atque in communis fugæ signum ternam bellici tormenti explosionem instituit. Spectaculum vrbi miserandum sed orbi admirandum, ac cælo gloriosum! Ante tertium tormenti signum, ciues omnes, matres cum infantibus, ac graues ætate Senatores cum vniuersa familia in campos effusi, in exilium abiere voluntarium, auitam religionem auitis opibus ac laribus præferentes, manè opulenti, vesperi rerum omnium, præterquam fidei ac fiduciæ in Deum penitus egeni.

Post tantos vicinarum vrbium terrores, nonne aliquid de sua erga Regem ac Religionem obseruantia remittet *Limericum* vrbs amplissima, sed omni spe auxilij iam penitus intercluſa. Spem quidem illa, in communi patriæ ruina, abijcere potuit, sed fidem non potuit, vt hanc vel ipsa morte tueretur, hostem intre-

intrepida exspectavit, diuturnam obsidionem undique deserta sustinuit, & ad extremum cum plurimorum civium, sui Antistitis, ac fortunarum omnium interitu, constantiæ suæ ac fidei famam ad posteros transmisit immortalem.

Cadente undique Patria stabat adhuc in armis *Ultonia*, quam ne dubitares sacro bello manus consecrasse, Episcopum sibi Colcherensem in supremum armorum Ducem elegit. Hunc pro Deo ac Rege strenuè dimicantem, Carolus *Coetus*, sua in Catholicos sævitia sat notus, infami tandem astu circumvenit; captumque cum plurimis proceribus, cum fide non posset, vita spoliavit.

Deletis copiis & subactis passim urbibus, sola supererat *Galvia*, ad deditione ab hoste sæpè sollicitata. Sed hæc etiam sola, suorum civium eximia fide ac virtute suffulta, non dubitavit ad annum penè integrum contra ferocissimum hostem totius belli molem sustinere: maluitque demum suo interitu occidenti patriæ parentare, quam cum minima perfidiæ nota se suorumque fortunas à communi exitio conservare.

Quæ mihi nunc manus, quæ lingua exponet vel tenuem umbram illarum calamitatum, quas captarum urbium ac provinciarum incolæ à juratis fidei hostibus deinceps subierunt? dum propriis sedibus undique expulsi, alii ad durissimas quæstiones & lanienam quæsiti, alii ad steriles Conatiæ scopulos compulsi graviores ipsa morte pressuras sustinuerunt. Quæ omnia si ad calculum hic revocare prolixum non foret, liquidò constaret, plusquam centum Catholicorum millia in Romani nominis odium vita, hæreditate, aut patria spoliata fuisse: quodque obstupescat sera posteritas; ad redimendum tantas tamque diuturnas calamitates, vix in toto Regno inventi sunt etiam ex infima plebe, qui in animum induxerint suum, deserta aut etiam dissimulata Romana fide hæresi manus dare.

Est sanè (inquies) cur Genti fidelissimæ orbis Christianus meritò gratuletur. Nunc præsertim, postquam Cromuelli impietas suum cursum consummavit, Hibernia fidem servavit, reposita est Carolo Regi debita justitiæ corona. Rectè id quidem. At, si nescis, extinctus est dudum aliis, vivit adhuc Hibernis Oliverius. Spoliavit ille avita hæreditate subditos Regi fidelissimos; manent illi maxima ex parte etiam hodie sua hæreditate exuti. Cives toto regno muratis urbibus, ac propriis laribus exclusit: coguntur illi etiamnum velut in patria sua exterres propriis sedibus exulare. Nobilium terras ac prædia in perduellem Regi militem distribuit: hoc premio adhuc fruitur, præsidia, hac pœna plectitur adjurata Fidei, Reique constantia.

At credo ego, non adverso Gentis fato, sed arcano quodam divinæ mentis consilio, Hibernis in ipsa patria incumbere hanc omnibus admirandam suæ patriæ orbitatem. Ne scilicet illis unquam desit ulterior palestra, in qua eorum erga Deum Regemque constantia exerceatur. Utque cæteris vitæ bonis ac curis exuti, id unum curare pergant, ut acceptum à majoribus sinceræ Fidei patrimonium ad suos hæredes integrum inviolatumque trasmittant.

Hæc tua hæreditas, hæc tua gloria est, ô magne PATRICI! qui intimis hujus Gentis pectoribus eam infixisti Romanæ fidei constantiam, quam nec longa dies, neque tot retro sæculorum cum ethnica impietate certamina, neque centum & amplius annis armata ferro Hæresis, neque tota inferorum rabies, per mille & ducentos annos concutere potuit, aut labefactare. Quin potiùs suis aucta dispendiis, novis assiduo cladibus crescit, pressuris assurgit, roboratur injuriis, facilis pati rerum omnium, præterquam fidei ac constantiæ detrimenta.

Tua, inquam, hæc perennis gloria est, ter magnæ Insulæ Sanctorum Apostole, qui hanc Hiberniæ Ecclesiam tanquam primævam Petri sobolem supra Romanæ fidei petram ita solidasti, ut adversus eam, numquam portæ inferi prævalere potuerint. O Ecclesiam verè petram, ac Romanæ Petræ verè æmulam! nisi quod hæc in diuturna pace, tu in perpetuo cum hæresi bello; hæc in opibus, tu in egestate; hæc in gloria, tu in contemptu, hæc in nobili purpuratorum Senatu, tu tuo tantum sanguine purpurata contra omnes Erebi assultus immota persistas.

Vestra quoque hæc est gloria posthuma Patricii progenies toto orbe diffusa, in quorum pectoribus etiamnum magni Parentis ardor, ac sanguis effervescit. Quibus satiùs est per exilia, per inopiam, per vagas sedes, hanc fidei constantiam in se aliisque tueri, quam degeneres annos ad patrios focos inerti otio consumere. Ex quorum numero nunquam hactenus defuere antiquæ fidei novi pugiles, qui in hac Patricii arena magno animo decertarent. Quorum alii, ut de viris Apostolis cum Apostolo loquar, vincula & carceres experti, alii egentes, angustiati; afflicti, alii in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & cavernis terræ, ut ipsi in testimonio fidei probati, hanc

etiam suo sudore ac sanguine aliis comprobarent. Hæc nempe omnia etiamnum operatur primævus ille Patricii spiritus, qui in germana ejus sobole hodie perseverans, ad perferendas pro Christi fide ærumnas ac labores constantiam animosque suppeditat.

Hæc illa fidei Constantia est, ô Hibernia, quæ Filios tuos tanto numero Doctrinæ ac Sanctitatis laude domi, forisque illustravit. Hæc est quæ doctrina ac pietate illustres ad publicam Ecclesiæ lucem per omnes Europæ gentes toties evexit. Hæc est quæ hac etiam tempestate, sobole numquam deficiente, viros summis muneribus pares ad supremas patriæ suæ Insulas subministrat. Hæc illa una est quæ tecum omni ævo persistens, orbi admirandam, cœlo gloriosam, hæresis toties devictæ formidandam efficiet. Habeant sine invidia aliæ Gentes inanes titulos, fluxas opes, instabilem potentiam: habeat sua gazas Iberia, suas vires Gallia, suas artes Italia, suas opes & gemmas America: peribunt opes, succumbent vires, deficiente artes, Tuæ autem sint artes & divitiæ, pro Christo divitiis carere, aliasque gentes non infidis opibus, sed opulenta Fide, & invicta fidei Constantia superare. Hanc tecum sera posteritas possideat, *Hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarcessibilem, conservatam in cœlis in Vobis qui in virtute Dei custodimini per Fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo, in quo exultabitis: modicum nunc oportet contristari in variis tentationibus, ut probatio vestræ Fidei multa pretiosior auro, quod per ignem probatur, inveniatur in laudem & gloriam & honorem, in revelatione Iesu Christi, Domini nostri.*

NOTA.

QVoniam post illa, quæ hic tradidimus, creverunt in immensum veteris Constantiæ argumenta nova & Illustrissima, non tantùm in aliis ærumnis pro Fide fortissimè toleratis, sed etiam in gloriosa morte Primatis Hiberniæ, Archiepiscopi Dublinensis, aliorumque carceribus & exiliis, &c. Hæc etiam singula infrà in calce hujus Tomi prosequimur, & pro posteritatis memoria ac incitamento hisce monumentis fideliter consignamus.

PARS QVARTA.

PRAXIS

ASSISTENDI PER OMNIA ÆGRIS, MORIBVNDIS, Aliisque, in quovis Statu.

DE dispositione requisita in ægro aut moribundo quoad susceptionem Sacramentorum, tractatum invenies suprà, ubi de Pœnitentia, Eucharistia, & Extrema Unctione actum est. Hic jam tradimus praxim juvandi infirmum ut ex parte sua dispositionem illam actu habeat, & alios Actus eliciat, qui conducunt ad statum gratiæ acquirendum, augendum, aut conservandum, maximè in illa ultima lucta & agone, in quo agitur de tota æternitate. Minimè enim suo officio satisfaciunt Confessarii, qui vix ullis remediis instructi, tanquam imperiti medici, ad ægros aut moribundos accedunt: cùm sæpè ab opportunis eorum monitis, & auxiliis morientium salus æterna dependeat.

§. I.

Quid Confessario in primo ad Ægrum accessu curandum.

PRimò igitur Sacerdos ad ægrum vocatus, curet, ante omnia in se ipso excitare magnum desiderium procurandi salutem ægrotantis, hac brevi consideratione ex S. Dionysio, *Divinorum divinissimum est cooperari saluti animarum*. Et animo ad Deum elevato ex corde dicat. O utinam possim juvare hanc animam, sicut vellem juvari meam in extremo vitæ momento, ex quo pendent tota æternitas; Deindè incipiat secum præmeditari

quo

quo modo ex his praxibus debeat cum ægro procedere.

Secundò, Si deprehendat morbum esse periculosum, conabitur impedire frequentem amicorum accessum, & alioquium de rebus mundanis multò magis inanes eorum gemitus ac ploratus: ut sic æger habeat otium convertendi animum ad cogitationes pias, & salutaria Sacerdotis monita.

Tertiò, Curabit ob oculos decumbentis apponi imaginem Crucifixi, aut aliam, quæ possit in illo Dei, ac Salvatoris suis memoriam excitare: & Aquam lustralem in promptu haberi, qua æ ger & lectus frequenter aspergatur.

Quartò, Si medicus aut amici non audeant ægrum de propinquo mortis periculo monere ipse Confessarius id suaviter & benignè faciat hoc enim omittere crudelitas est non clementia; solet namque æger per notitiam propinquè mortis ad seriam animæ suæ curam multo magis excitari. Poterit itaque periculum his verbis discretè & molliter indicare: Sumus omnes mortales, nescimus autem diem neque horam, medicus judicat morbum hunc non carere periculo: non nocet igitur tempestivè disponere domui suæ, imò juvare potest ad corporis, & animæ salutem.

Quintò, Moneat, vt si nondum fecerit, Testamentum absolvat, vt tantò liberiùs curas omnes saluti suæ tantùm impendat. 2. Ut si quid restituere debeat, justitiæ satisfaciat. 3. Ut pro animæ suæ solatio procuret Eleemosynam fieri in pauperes, & Sacrificia, & alia Ecclesiæ remedia, dicatque ægro; si ipse nunc Tui oblivisceris; quantò magis amici post mortem tui obliviscentur? 4. Ut ex animo remittat injuriam omnibus, qui ipsi inimici & molesti fuerunt ad imitationem & amorem Christi, & qui moriens pro crucifixoribus oravit dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt? 5. Ut ipse veniam postulet ab omnibus, quos dicto vel facto offendit.

Quando autem advertit infirmum mortis nuncio angi aut turbari, debet in promptu habere motiva quibus mortis horrorem minuat, & ad sequentes resignationis actus ægrum inducat: qui etiam pro sanis valere possunt, ad tollendum nimium affectum erga res mundanas.

§. II.

Remedia inducentia ad Resignationem, contra nimium mortis horrorem.

1. COgita N. Deum esse supremum Dominum vitæ ac mortis, ac proinde vitæ usuram, quam tibi hactenus gratis dedit, quovis tempore pro suo arbitrio repetere posse. Dic ergo cum Iobo: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.*

2. Statutum est omnibus hominibus semel mori, mortuus est ipse Christus, mortua est Virgo Deipara &c. Nemo autem meliùs novit, quando nobis expediat finem vitæ imponere, quam æterna Dei sapientia. Ille verò tanquam amantissimum Pater hunc tibi vitæ terminum ab æterno destinavit. Dic ergo cum Christo in horto, & brevi morituro. *Pater mi, non mea, sed tua voluntas fiat.* Et cum Apostolo: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Sive vivimus, sive morimur, Domini sumus.*

3. Tam stultum est nolle mori, quam nolle esse de numero hominum, quorum ne unus quidem à moriendi necessitate eximitur. Si ergo aliquando moriendum est, quando potiùs quàm hoc tempore, in quo habet tam multa adjumenta piè, ac feliciter moriendi, cum præsentia Sacerdotis, cum Ecclesiæ Sacramentis, cum amicorum precibus, & sacrificiis. Quam multi sunt casus, in quibus posteà facilè contingeret te abripi morte subitanea sine cruce, sine luce, sine absolutione, sine extremis Sacramentis, cum periculo salutis æternæ sicut multis assiduò contingit.

4. Quid est hæc misera vita, nisi carcer animæ, nisi exilium à patria cœlesti, nisi gehenna curarum, dolorum, morborum, molestiarum, in qua semper una miseria alteri succedit: *Homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis:* Nonnè præstat simul & semel omnibus his malis liberari, & ad illam patriam tendere, in qua neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra. Ubi amodò dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis.

5. Multi viri sancti & sapientes finem hujus vitæ magnis votis expetebant, ut malis hujus vitæ, & peccandi periculis liberati ad æternos Christi complexus evolarent. Sic S. Ignatius Martyr, sic S. Catharina Senensis mortem ultrò invitabant, S. Teresia admirans dicebat, ò mors quis te metuat, cum vitam parias. Dic ergo cum Apostolo, *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Et *Cupiò dissolvi, & esse cum Christo.* Et cum regiò Propheta; *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domo Domini ibimus.*

6 Inquiro, cujus rei desiderium possit te in hac vita remorari? An cupiditas fruendi amicis? Multò major amicorum, & cognatorum numerus te in cœlo expectat tot majores tui, tot

avi, proavi, patrui, vicini, cognati, fratres fortè, & sorores, filii, & filiæ præcesserunt, reliqui omnes ad unum brevi sequentur. *Non enim habemus hic manentem civitatem sed futuram inquirimus*. An te trahit cupido utendi adhuc tuis bonis, aut hujus lucis usura? At moriendo nihil horum perdis, sed tantùm commutas in melius: nam anima tua cùm sit immortalis in altera vita fruetur bonis multò majoribus, & nunquam perituris. Docente Apostolo, *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis descendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum*.

Si dicas, te tantùm desiderare longiorem vitam, ut possis meliùs Deo servire, & ad æternitatem te comparare. At fortè diutiùs vivendo longiùs à salute recederes. Accidit plerumque, inquit August. ut qui crescit ætate, crescat & iniquitate. Uti factum est in ipso Salomone. Fac igitur nunc quod tunc fieri velles. Potes uno die vel hora, intensis actibus, & ardenti Dei amore plures vitæ annus adæquare. Et testatur ipsa Scriptura aliquos ex hac vita magno Dei favore citiùs evocari, ne per longiorem vitam pereant nec tamen ideò minùs mereri. Audi Scripturam Sapient. 2. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus*, &, „*Consummatus in brevi explevit tempora multa*. Dic ergo cum magno ergi paternam Dei „providentiam affectu. Domine tu optimè „nosti quid mihi expediat: da quod jubes & „jube quod vis, Paratum cor meum Deus, „paratum cor meum, ut faciam sanctissimam „voluntatem tuam.

§. III.

Incitamenta ad Patientiam contra morbi dolores.

1. AMice N. nonne desideras sequi Christum Salvatorem tuum, qui pro te multa passus est? Dices haud dubiè, desidero. Audi igitur Christum tibi loquentem. *Qui vult venire post me, tollat Crucem suam, & sequatur me*. Ecce hi dolores sunt tua Crux, quam debes portare ut Christum sequaris. Si oportuit Christum pati ut intraret in gloriam suam, quomodò poteris tu sine patientia intrare in gloriam alienam? Dolores tui, fateor, magni sunt, sed dolores & tormenta Christi fuerunt multò majora. Cogita illius sudorem sanguineum, quo ex sola Passionis suæ consideratione toto corpore perfusus est. Si capitis dolore cruciaris: respice caput ac frontem Christi Salvatoris tui acerbissimis spinarum aculeis undique sauciatum. Si pectoris, aut lateris molestia torquer is aspice latus Christi tui crudelissima militis lancea perforatum. Si in manu aut pede dolorem sustines, converte oculos ad Christi manus & pedes acutissimis clavis Cruci affixos. Deinde magno affectu dices. Non „est discipulus super Magistrum: Si Dominus „& Salvator pro delictis meis tanta sustinuit, „quantò magis debeo ego ex illius amore ali- „quid sustinere.

2. Cogita te per morbi dolores patienter toleratos, futuras Purgatorii pœnas ex parte vel ex toto compensare, & magnum cœlestis gloriæ incrementum acquirere, monente Apostolu 2. Corinth. 4. *Momentaneum & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Et iterùm ad Rom. 8. *Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Dic ergo cum S. Augustino. Domine hic ure, hic seca, ut in æternum parcas.

Ecce in hunc finem Christus ex pretioso Calice Passionis suæ hos dolores tibi propinat. Nonnè ipsius Calicem libenter acceptabis, & „hos dolores licet amaros ex illius amore ex- „hauries, cum ipso dicens. Calicem quem de- „dit mihi Pater, quomodò non bibam illum? „Pater, si non potest Calix ille transire nisi bi- „bam illum, fiat voluntas tua.

Nonnè magni faceres, si quis tibi sacratissimæ Crucis Christi reliquias insignes aut particulas aliquas donaret? Ecce tibi Christus ipse mittit hos dolores, tanquam particulas gravissimæ Crucis, quam ipse in corpore & in anima sua ex tui amore sustinuit. Dic ergo ex toto corde Salvatori tuo.

„Domine Jesu Christe ad amorem, & glo- „riam tuam suscipio de paterna manu tua om- „nes ac singulos hujus morbi dolores ac mole- „stias, tanquam totidem Reliquias sanctissi- „mæ Crucis tuæ mihi à te donatas. Illas tan- „quam tales amplector & exosculor, & eas in „corporis & cordis mei theca cum patientia, „imò etiam cum gaudio portare desidero. Sal- „ve Crux pretiosa, quæ decorem traxisti de „membris Domini mei Jesu Christi. Suscipe „me discipulum ejus, qui pependit in te, ut per „te mereccipiat qui per te me redemit. Chri- „sto confixus sim Cruci, vivam ego iam non „ego, vivat verò in me Christus.

Cogita quomodò Sancti omnes optabant stigmata vulnerum Christi in suo corpore gestare. Quomodò S. Paulus gloriabatur se stigmata Domini Jesu in suo corpore portare. Quomodò S. Franciscus pro summo favore cicatrices quinque vulnerum Christi in suo Corpore

pore suscepit, etiamsi ex illis copiosus sanguis profluerct. Quomodò *S. Catharina Senensis* cum ingenti gaudio similem gratiam à Christo complexa est, licèt tantos dolores inde sentiret, ut se morituram putaret. Certissimum autem est, & fide credendum, illos dolores ac molestias magno Dei favore & munere tibi concessos esse, si illos ad honorem aut amorem Dei patienter sustineas. Dic igitur ex animo cum Sanctis illis Deo charissimis.

„ O Deus! ò Salvator dilectissime! ad amo„rem & honorem divinæ Majestatis tuæ su„scipio de manu tua hos cruciatus ac mole„stias eosque complector tamquam stigmata „vulnerum tuorum, & vestigia tormentorum, „quæ in sacratissimo corpore sustinuisti. Et uti„nam eodem amoris sensu ea in corpore meo „sustinerem, quo S. Paulus Apostolus, S. Fran„ciscus Confessor Seraphicus, S. Catharina Se„nensis, aliique tibi dilectissimi.

„ Utinam haberem illum pro te patiendi ar„dorem, quem habuit *S. Laurentius*, dum su„per ardentes prunas, in craticula versaretur. „Quam habuit *S. Stephanus*, dum inter lapi„dum imbres in toto corpore contunderetur. Quem habuit *S. Sebastianus* dum sagittis undi„que configeretur. Quem habuerunt reliqui „Martyres, & amici tui, quorum maximum „gaudium erat pro te secari, uri, laniari. Quod „mihi deest tu supplere digneris, Salvator mi, „cum quo vivere volo & amori. Amen.

§. IV.

De exercitio Fidei, Spei, & Fiduciæ in Deum.

Ut æger disponatur ad actus efficaces amoris & Contritionis, plurimùm juvat, illum primò excitare ad vivam Fidem & fiduciam erga Deum, ac merita Christi, aliaque fidei mysteria, quantùm personæ dispositio patietur, nam ut ait Apostolus ad Hebr. 11. *Sine Fide impossibile est placere Deo*.

Quòd si esset æger, qui in Fide vacillaret, & confirmari indigeret, proponi possint illi breviter quædam ex argumentis, quæ pro Ecclesia Romana suprà in controversiis exposuimus.

Itaque inducendis est æger ut devotè & attentè recitet Symbolum Apostolorum: vel ipse Sacerdos illi præeat singulas Symboli partes pronunciando. Quod si infirmior sit quam ut hoc commodum aut consultum videatur: procedat Sacerdos per paucas interrogationes hoc modo.

„Nonnè credis in Deum & Salvatorem no„strum Iesum Christum, &c. Credo. Nonnè „cupis vivere & mori in fide, quam sancta Ro„mana Ecclesia credendam proponit? Cupio, „Abrenuncias omni diabolicæ suggestioni, „quæ possit tibi in contrarium occurrere nunc & in hora mortis? Abrenuntio in perpetuum: & utinam possem fidem hanc sanguine meo consignare.

„ Nonnè spem tuam & firmam fiduciam sa„lutis æternæ habes repositam in Dei miseri„cordia & meritis Saluatoris nostri Jesu Chri„sti? Respondet æger. In te Domine speravi „non confundar in æternum.

„ Dic ergo cum Iobo cap 19. Scio quia Re„demptor meus vivit, & in novissimo die de „terra resurrecturus sum, & in carne meam „videbo Deum Salvatorem meum, quem „visurus sum, & oculi mei conspecturi sunt „& non alius. Reposita est hæc spes mea in „sinu meo.

Debes igitur scire nulla esse peccata tam multa aut magna quæ remitti non possint per infinita Christi merita, quæ per Sacramenta, aut sincera cordis Contritionem nobis applicantur. Exemplum habes in *S. Magdalena*, quæ quamvis esset magna in civitate peccatrix, postquam seriò ad Christum conversa est, & de peccatis doluit, dixit ei Dominus: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*. Et Latro, qui tantùm in Cruce ultima vitæ hora cum fiducia dixit, Domine memento mei cum veneris in regnum tuum: statim à Christo audivit: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso*.

Respice Christum in Cruce expansis brachiis paratum te ad suum complexum & gratiam admittere, modò tu velis tota cordis fiducia ad illum recurrere: Audi illum ultrò invitantem: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*.

Cogita Deum, Patrem esse benignissimum, qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat. Ipse te creavit, ipse te ad Ecclesiam vocavit, ipse te per Filium suum unigenitum redemit. Accurre igitur ad ipsius sinum tanquam creatura ad Creatorem, seruus ad Dominum, redemptus ad Redemptorem, filius ad parentem. Ipse est qui filium etiam *Prodigum* post multa flagitia ad se reducem cum gaudio recepit. Tu tantùm dic corde contrito. *Pater peccavi in cœlum & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus*. Et ipse cum lætitia paternam viscera expandet dicens, Gaudere oportet & exultare, quia filius meus hic mortuus erat, re-

„ vixit, perierat & inventus eſt. Teſtatur enim „ majus eſſe gaudium in cœlo ſuper uno pecca- „ tore pœnitentiam agente, quàm ſupra nona- „ ginta novem juſtis, qui non indigent pœni- „ tentia

Poſtquam Sacerdos hæc aut alia fiduciæ motiva cum affectu expoſuit, ſuggeret per intervalla aliquam ex ſequentibus ſententiis identidem ab ægro ore vel corde repetendam.

Domine ſi habes undè me damnare potes, habes etiam undè potes ſalvare: miſericordia Domini ſuper omnia opera ejus.

Quomodò pater miſeretur filiorum, ita miſertus eſt Dominus timentibus ſe.

Domine non timebo mala quoniam tu mecum es. Pone me Domine juxta te & cujuſvis manus pugnet contra me.

Protector noſter aſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti tui.

Ad te Domine levavi animam meam, Deus meus in te confido non erubeſcam

Pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me.

Juxta eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſalvabit.

Magna eſt ſuper cœlos miſericordia tua, & uſque ad nubes veritas tua.

Quis unquam ſperavit in Domino & confuſus eſt? In te Domine ſperavi, non confundar in æternum. *Hoc poſtquam repetito æger, concludere poteſt Sacerdos hac Oratione.*

„ Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & „ parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, ut „ nos & omnes famulos tuos quos delictorum „ catena conſtringit, miſeratio tuæ pietatis „ clementer abſolvat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

§. IV.

De exercitio Amoris in Deum & perfectæ Contritionis.

Actus hic maximi momenti eſt, & ad illum æger aut moribundus omni conatu adjuvandus eſt: nam ſi in ſuſceptione Sacramentorum aliquid fortè obicis quocumque modo intervenerit, hic actus eſt, & quidem ſolus, qui peccatorem, reddit ſalutis ſuæ abſolutè: ſecurum. Proindè ad illum primò per idonea motiva diſponendus eſt, deindè ipſe actus pro viribus eliciendus.

Primò, Conſidera N. Dei bonitatem, Majeſtatem, excellentiam infinitam ſuper omnes creaturas, quas ipſe ſolo nutu voluntatis ſuæ ex nihilo produxit, & infinita benignitate aſſiduò regit & conſervat. Infinitæ ejus majeſtati ac bonitati debetur à te, & ab omnibus, amor infinitus. O utinam poſſimus illum rependere? Sed quia amoris infiniti incapaces ſumus, tantùm mandat nobis, ut diligamus ipſum ut Deum & Dominum ſuper omnes creaturas ex toto corde, & ex tota anima, & ex totius viribus noſtris, ſicut pro nulla re hujus miſeræ vitæ velimus ipſum offendere, aut ab illo ſeparari. Nonnè N. hoc tibi æquum & juſtum videtur? Quid enim juſtiùs quàm ut Deum, & Creatorem & Dominum, qui omnibus creaturis infinitè dignior eſt, ſuper omne creaturas diligamus? Dic ergo tandem.

„ Diligo te, Deus meus, diligo te ex toto corde meo, ex tota mente mea, & totis viribus meis ſuper omnes res hujus mundi; & uti- „ nam amplius & amplius diligerem. Et uti- „ nam ab amore tuo nunquam peccando receſ- „ ſiſſem: certè cum gratia tua nunquam am- „ pliùs recedam.

Conſidera ſecundò, Quare in hoc mundo creaturas aliquas magno amore complectimur? Nempè, propter aliquam pulchritudinem, quam in illis videmus, vel dulcedinem quam in illis ſentimus, vel benignitatem quam in illis experimur. Illa ipſa pulchritudo, dulcedo, benignitas, eſt in Deo infinities major & perfectior, à quo omnis pulchritudo, & amabilitas creaturarum, ſicut tenuis radius à Sole, & rivus exiguus ab Oceano deſcendit. Si igitur in creaturis tenues umbras & rivos divinæ bonitatis adamamus, quantò magis ipſum omnis boni fontem & originem diligere debemus.

„ O quam ſerò te cognovi pulchritudo æter- „ na, quàm ſerò te amavi bonitas infinita? „ Nunc certè ſuper omnia te unum amo, & „ amare deſidero in æternum.

„ Deus meus & omnia, quid mihi eſt in cœ- „ lo & à te quid volui ſuper terram, Deus cor- „ dis mei & pars mea Deus in æternum.

Conſidera tertiò, Beneficiorum à Deo acceptorum magnitudinem ac multitudinem, ex mera ac gratuita Dei benignitate. Creavit te ad imaginem & ſimilitudinem ſuam ex innumeris hominibus quos tuo loco creare potuiſſet. Corpus tibi dedit præ multis aliis integrum & ſanum, non claudum, aut cœcum, aut informe &c. Animam tibi donavit immortalem, rationis capacem, & multis naturæ & gratiæ donis preditam. Et quem in finem ſic te creavit? Ut poſt hanc vitam cum ipſo Deo felicitatis & gloriæ æternæ particeps efficiaris, quo nullus majus donum excogitari poteſt. Si ergo diligis parentem, qui tantùm corpus tuum genuit, & paucorum tantum annorum

he·

hæreditatem tibi comparavit, quantò majori dilectione, & affectu debes Deo adhærere, qui non tantùm corpus, ſed etiam animam immortalem, & hæreditatem æternam tibi in cœlis præparavit.

„O Creator mi, ò Pater æterne, diligo „Te ſuper omnem mundi dilectionem, non „tantùm quia ego hæc à te bona accepi, ſed „quia in teipſo tam bonus es, tam pius, tam „benignus, ut me indignum tot tuis donis ac „bonis prævenire dignatus fueris. Et interim „ego in te peccando fuit tam ingratus, quando „tu erga me fuiſti tam gratioſus.

Conſidera quartò. Poſtquam Dei dona, & ſpem ſalutis æternæ peccato perdidiſti, quomodò per Filii ſui mortem, Paſſionem, ac Sanguinem te à ſuppliciis æternis redemit. Quomodò iterum, iterumque relabentem ab infer i pœnis toties conſervavit, in quibus hoc momento arderes, niſi Deus erga te divinæ juſtitiæ rigorem continuiſſet.

„Sic ergo Deus dilexit Mundum, ut Filium „vnigenitum daret: ſic dilexit hanc animam „meam, ut per ejus Sanguinem me à morte „æterna conſervaret. Quid ego retribuam „Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? „Suſcipe ſaltem cor meum, & animam meam, „& amorem meum, & vitam meam: ut amore „amoris tui moriar, qui amore amoris mei di„gnatus es mori in ligno Crucis.

Conſidera quintò. Immenſam ac perpetuam Dei ac Salvatoris tui in te Charitatem, in eo quod velit in Sacramento Euchariſtiæ nobiſcum aſſiduò permanere, & ſeipſum nobis in cibum & alimentum præbere, dicens: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem in me manet & ego in eo* Et, *Qui manducat hunc panem vivet in æternum*. Quænam mater adeò tenere diligit filium ſuum ut illi carnem & ſanguinem ſuum in alimentum præbeat? Chriſti verò in nos amor omnium hominum amorem adeò ſuperat, ut ſatis illi non fuerit morte ſua nos redimere, ſed etiam voluerit carnem & ſanguinem, & animam, & divinitatem ſuam nobis in eſcam, in ſolatium, in vitæ æternæ pretium relinquere.

„Dic ergo, cum S. Auguſtino. O anima „mea, ſi pigeat amare, non pigeat te ſaltem „redamare Deum & Salvatorem tuum, tali „amore te prævenientem. O amor mi. Si „deliciæ tuæ ſunt eſſe cum filiis hominum „quomodò non erunt deliciæ meæ eſſe te„cum.

„Diligam ergo te fortitudo mea, Dominus „firmamentum meum, & refugium meum, & „liberator meus, & amor meus in æternum.

Conſidera ſextò. Ingentia beneficia quæ Deus præ multis aliis ex ſpeciali amore tibi in particulari conceſſit.

Primò. Vocavit te ad veram Eccleſiam, & Fidem ſine qua nulla eſt ſalvatio, idque peculiari favore, & auxilio, teſte Chriſto Ioann 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit illum* Cogita quàm multa hominum millia in ſua infidelitate, & hæreſi æternum pereant, quos ſi Deus tuo loco ad ſuam Eccleſiam ita vocaſſet, fortè multò ardentiùs illum coluiſſent, & amaſſent. Cogita quid de te factum fuiſſet, ſi Deus permiſiſſet te naſci ex parentibus hæreticis, aut educari inter amicos, aut cognatos hæreſi infectos, qui te in errorem, & damnationem abduxiſſent.

Secundò. Quomodo divina providentia non permiſerit, ut ſine Baptiſmo in utero matris extinctus fueris, ut multi alii.

Tertiò. Quòd ab infantia nactus fueris Magiſtros probos, & catholicos, qui te in timore Dei, & amore virtutis continuerunt, ne inter homines ſceleratos, & perditos vitam duceres.

Quartò. Quòd tibi præ multis aliis præbuerit uſum frequentem Sacramentorum, à ſubitanea morte, & à damnatione æterna conſervaverit, ut poſſit in gremio Eccleſiæ mori, ſacerdotis abſolutionem obtinere, in perfecto Dei amore, & gratia vitam terminare, & ad ſalutem æternam cum Chriſto & Sanctis in cœlo pervenire. Verè potes ex animo cum poopheta dicere.

„Quid retribuam Domino pro omnibus, „quæ retribuit mihi. Quomodò non diligam „illum ſuper omnia, qui quodammodò ſuper „omnes me dilexit?

„O mi Deus deſidero te amare ſuper omnia, ſicut te diligunt Angeli in cœlo, ſicut te dili„gunt Apoſtoli & Martyres, & ſicut te dile„xit ſanctiſſima Virgo Deipara, cum qua ex „toto corde & affectu dico: Magnificat anima „mea Dominum, & exultauit ſpiritus meus „in Deo ſalutari meo.

Et ut poſſim quantùm in me eſt amorem amore compenſare.

„Suſcipe Domine univerſam libertatem „meam, accipe memoriam, intellectum, & „voluntatem meam. Quidquid habeo ac poſ„ſideo mihi largitus es, id totum tibi reſtituo, „ac tuæ voluntati trado gubernandum. Amo„rem tuum cum gratia tua mihi dones, & di„ves ſum ſatis, nec aliquid ultra poſco in re„bus creatis.

Quando advertet Confeſſarius pœnitentem ſuum his motivis excitatum, & ad Dei amorem inflammatum eſſe, dum ferrum candet,

poterit, primò cum illo recitare aliquos actus Charitatis & Contritionis infra exprimendos, ut ad Confessionem generalem, aut particularem, aut ad alia Sacramenta disponatur.

Secundò, Suadere ut ex Dei amore ignoscat omnibus, qui ipsum offenderunt.

Tertiò, Hortari ut ab omnibus veniam postulet, quos dicto, aut facto offendit.

Quartò, Ut morbi molestias, aut mortem ex Dei amore libenter suscipiat.

Quintò, Ut promittat præstare debita, aut alia, quæ judicat ad ægri salutem necessaria.

Sextò, Ut proponat, si Deus vitam ulteriorem dederit, optimo pietatis exemplo aliis prælucere.

§. VI.

Actus varii Contritionis, & Amoris Dei super omnia.

I.

O Magne Deus! Te amo super omnia, te diligo ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus meis. O quam doleo quod à sanctissima voluntate tua cogitatione, verbo, vel opere nunquam peccando recesserim. Nunc ergo firmissimè propono omnia mandata tua implere, omniaque, te aspirante, peccata vitare. Et quare? Non alia causa, quam ob immensam perfectionem incomprehensam potentiam, altissimam sapientiam, infinitam bonitatem tuam, sive propter Teipsum, & quia omni amore dignissimus es. O Pater! ò Filii! ò Spiritus Sancte! ò Sanctissima Trinitas! ò Deus meus, & omnia.

II.

DOmine Iesu Christe, verus Deus & verus homo, Creator & Salvator meus, doleo ex toto corde meo, quod Te offenderim, quia tu Deus meus es, & te amo super omnia, firmiterque statuo, nunquam post hac peccare, sed omnes peccandi occasiones evitare. Propono quoque peccata mea confiteri, pœnitentiam, quæ injuncta fuerit, exsolvere, &, si quid alicui debeam, restituere. Amore etiam tui remitto injuriam omnem à quocumque mibi illatam. Insuper ad expianda peccata mea, offero Majestati tuæ vitam, labores, & bona opera mea universa. Ut verò humillimè peccatorum meorum veniam efflagito, ita confido, ab infinita bonitate tua, per merita Sanctissimæ Passionis, sanguinis, & mortis tuæ, ea mihi remittenda: præstandam etiam gratiam, qua vitam meam emendem, & in sanctissimo servitio tuo in finem usque perseverem. Amen.

III.

DElicta mea, Deus meus, expavesco, & ante Te erubesco, cùm veneris judicare, non me condemnare. Doleo Deus cordis mei, doleo ex toto corde meo, quod offenderim ac læserim supremam bonitatem ac Majestatem tuam. O cur vnquam displicui tibi amabilissima bonitas! ò Majestas colendissima, doleo iam ex sincerissimo amore tui, qui amari super omnia infinitus dignus es. Amo te Deus meus omnium Creaturam mihi possibili affectu: idque non propter me, sed propter Te solum ò Bonitas, Benignitas & Amabilitas infinita: & Tibi puro corde adhærere. Tibi placere, Te glorificare desidero in æternum.

IV.

O Bone Iesu, Deus meus! vtinam Te cum Beatissima Virgine Matre tua & Sanctis omnibus semper amassem, & nunc amarem: nec unquam offendissem, nec offenderem post hac in æternum. Sed eheu! erravi sicut ovis quæ periit, quære seruum tuum, aspice in me, & miserere mei. Ego iniquitatem meam agnoscens doleo ex toto corde de omnibus peccatis meis quia tibi: quem diligo super omnia, displicent. Cupio & propono seriò emendare, cavendo omnia peccata, (maxima hoc, & illud in particulari) & novo fervore me totum servitio tuo impendere: & hoc propositum meum toties renovare cupio, quoties vivo, quoties respiro in perpetuum. In Satisfactionem me, & omnem vitam meam tuæ voluntati & gloriæ offero; veniam eum finali gratia precor, & spero per te bone IESV Salvator mi qui ex voluntate Patris cooperante Spiritu Sancto per incarnationem, nativitatem, circumcisionem, lachrymas, labores, persecutiones, passionem, crucem, mortemque me redimere dignatus es. Ad te unicam spem confugio, in abyssum meritorum tuorum me abiicio, in tua sanctissima vulnera me abscondo. Tu æterna charitate supplere digneris imperfectionem meam, omnia peccata mea igne amoris tui exurendo, & opera mea imperfecta emendando, tuisque meritis [illegible]endo. Tu, mi Creator & Salvator, dignare me totum possidere, regere, & ab omnibus imperfectionibus & miseriis meis

meis me liberare: tuæ denique voluntati ita adunare, ut vitam meam gloriæ tuæ, & saluti animarum impendam, & nunquam à te ad momentum separet, sed laudem te & benedicam cum electis omnibus nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Hoc ego cum lachrymis oro, per sanguinis vndas,

Per vulnus lateris, per sacri vulnus Amoris.

De me mihi misero sceleratæ crimina vitæ.

§. VII.

Praxis eadem per breves interrogationes, quando æger loqui vix potest.

NOnnè N. firmiter credis omnia, quæ tibi Deus per Ecclesiam Romanam credenda proponit? Credo, & in ea fide mori volo.

Nonnè fiduciam tuam omnem in Deo *IESV* tuo defixisti? Defixi, & fidenter dico in te Domine speravi, non confundar in æternum, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

Nonnè Deum amas super omnia propter infinitam ejus bonitatem? Amo, & amabo in æternum Deum meum, Creatorem meum; utinam diligerem Te Salvator mi, eo amare quo dilexit te mater tua, quo diligunt te in cœlo Sancti tui in æternum.

Nonnè doles ex animo te Deum toties offendisse, quem summo amore prosequi debueras? Doleo, idque Dei solius causa, quia divina illius Majestas toties à me peccando offensa est.

Nonnè te Deo totum tradis, qui se tibi totum dedit? Trado in manus Dei, vitam & mortem meam, ut de iis pro suo arbitratu disponat.

Nonnè, si Deus te pristinæ sanitati redderet, aliter vitæ tuæ rationes institueres? Instituerem, & ardentiùs quam hactenus Deum meum amarem, eique servirem.

§. VIII.

Ad sacrum Viaticum præparatio.

VIaticum differt à Communione ordinaria, quod in hac petamus à Deo gratiam benè vivendi, per hoc autem gratiam benè moriendi; idque viatici nomen designat, quod nihil aliud est, quàm annona sive commeatus ad futurum iter. Sed quo longior via est à terra in cœlum ad quod moribundus properat, eò S. Mater Ecclesia filios suos decedentes Viatico instruit potentiore Corporis, & Sanguinis Christi.

Forma dandi Viaticum hæc est: *Accipe Frater* (vel soror) *Viaticum Corporis Domini Nostri Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno & perducat in vitam æternam. Amen.*

Forma verò Communionis ordinariæ: *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam.*

Qui manè celebravit vel communicavit, & posteà eodem die incidit in periculum mortis, potest iterum Communionem sumere non jejunus per modum Viatici, Et si postea periculum duret, & æger id multum desideret, potest idem permitti post unum alterumve diem. Concil. enim Constantiense *Sess.* 13. tempus non limitat, quando dicit, in casu infirmitatis Eucharistiam dari posse non jejuno. Alias interstitium ordinarium solet esse 7. vel 8. dierum.

Potest dari Viaticum ægro qui ex febri in delirium incidit, si antea illud desideravit, aut signa Contritionis ediderit, nec appareat periculum irreverentiæ. Ita Rituale Rom. Item damnato ad mortem, etiam non jejuno, si necessitas vrgeat.

Quilibet Sacerdos in extrema necessitate si Parochus desit, potest præbere Viaticum. Et, si alia hostia non suppetat, potest Sacerdos ex hostia majori, qua celebrat, particulam pro moribundo servare.

Sacerdos allaturus Viaticum conetur antea, si tempus suppetat, excitare in ægro magnum desiderium hujus Sacramenti, idque ut præstet efficaciùs, verba Ecclesiæ augustissimum convivium venerantis proponat: O sacrum convivium, in quo Christus sumitur! recolitur memoria Passionis ejus, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Puncta hic quatuor consideret, quasi totidem sacratissimi epuli fercula.

1. Ad illa verba, *O sacrum convivium*, &c. Perpendat SS. Eucharistiam dari viatoribus per modum cibi, ne deficiant in via ad patriam cœlestem; grandis enim adhuc restat via, hostibus multis ac latronibus infestissima: ideòque Servator tuus, Amice, ne animum despondere, paravit in conspectu tuo mensam adversus eos, qui tribulant te; ad hanc mensam vbi dignè accubueris, dices audacter, si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala quoniam tu mecum es Domine. Quare S. Nicolaus Tolent. tam enixè V. Eucharistiam expetebat, Ut tanto, inquit, Viatico munitus non deficiam in via ad cœlestem patriam profecturus

& si

& si ob demerita mea impius Belial hostis meus mihi occurrerit, possim fidenter dicere. Dominus mihi adjutor, & ego despiciam inimicos meos.

2. *Recolitur memoria Passionis ejus*. Ideò autem voluit Dominus Passionis suæ apud nos jugem esse memoriam, quod in ea divitias nostras, spesque omnes sitas habere debeamus.

B. Hugo à S. Victore tria in votis habuisse dicitur. 1. Ut cibus sibi ultimus esset Eucharistia. 2. Ut ultima cogitatio sive meditatio esset de Passione Domini Nostri Jesu Christi. 3. Ut supremum verbum esset dulcissimum Jesu nomen. Quid ni & tu ejusmodi vota concipias?

3. *Mens impletur gratia*. Quod corporeus cibus corpori, hoc panis ille cœlestis præstat animæ: ille membra corporis, hic animæ potentias reficit, nutrit, confirmat.

4. *Futuræ gloriæ nobis pignus datur*. Quis ad illud pignus non fidenter aspiret, quod opem certam æternæ vitæ adducit:

Ubi verò allata fuerit venerabilis Eucharistia, quantùm infirmitas patietur, Deum præsentem veneretur, atque adoret. Sæpè visa est Eucharistia morituris vires addere ut in illo superni temporis articulo, suum in Deum amorem religionemque plenius facerent. Exemplo sit Guilelmus Archiepiscopus Bituricensis, qui, licèt animam agere videretur, simul atque Deum suum ad se venire cognovit, perindè ac si morbus omnis remisisset, de strato prosiliens, concito gradu Servatori suo processit obviam, cumque flexis humi genibus, totusque lachrymis diffluens, quanta potuit animi corporisque demissione veneratus est, instantemque illi agonem suum commendavit.

Tum in ægro iterùm excitet Sacerdos vehemens sacratissimi viatici desiderium, in quem finem breviter repeti poterunt prædicta, tum exempla adferri eorum, qui ardentissimè cœlesti hoc pane, vita excessuri, muniri voluerunt.

S. Maria Magdalena admonita ut cœlum peteret, etsi itineris duces Angelos haberet, hoc tamen iter ingredi renuit, nisi priùs Christum Dominum Angelorum, comitem & ducem haberet.

S. Ambrosij Mediolanensium præsulis desiderio, quod præ morbis magnitudine aperire non poterat, Deus miraculo satisfecit, nam nocte divinitus admonitus Vercellensis Episcopus, allata venerabili Eucharistia viatico illum refecit.

His aliisque æger accensus, qua maxima potest reverentia divinum viaticum recipiat: quo accepto, consideret nobilis hujus cibi dignitatem, repetitisque fidei, spei, ac charitatis actibus, dicat; Mane nobiscum Domine quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Breves dies mei sunt, & solùm corpori me super esto sepulchrum. Bone Jesu esto mihi Jesus & Salvator, tibi corpus & animam committo.

§. IX.

Ad Extremam Unctionem dispositio.

Forma conferendi in Rituali exprimitur: iterari potest, quando novum mortis periculum incurrit. Ministranda est etiam amentibus, licèt illam antea non petierint. Pueris etiam danda est post septimum annum, si habeant usum rationis, etsi nunquam communicaverint. Alias resolutiones vide suprà part. 4. capit 6. Ubi de Extrema Unctione agitur.

Effectus hujus Sacramenti ex Concilio Florentino est mentis sanitas, &, quantum expedit, etiam corporis. Hic Sacerdos refutet errorem & timorem illorum, qui cupiunt semper differri Extremam Unctionem, eo quòd persuadeant sibi eo collato de vita actum esse. Cardinalis Bellarm. asserit ideò rariores ægros hunc sanitatis fructum decerpere, quod seriùs ad hanc vitæ arborem accedant.

Narrat Joannes Nider, Rupertum quendam Imperatorem circa annum Christi 1400, hujus opinionis aspergine non leviter tinctum fuisse; at non impunè: nam continuò tot tamque gravibus scrupulis torqueri cæpit, ut propriùs nil fuerit, quam ut non modò de corporis, sed & de animæ salute deturbaretur. Impediit Dei favor. Spiritualis hæc ei medicina adhibita, dumque orationes ejus pietatis plenissimas percipit, ò me imprudentem, inquit, qui orationes tam pias hactenus neglexerim. Ignoscat Deus insipientiæ meæ: & verò ignovit, vitæ annos insuper non paucos indulsit, quibus imperium suum sospes administravit.

Deum æger inungitur, animum his aliisque similibus orationibus pascat: *Iesu Filii David miserere mei: Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina: Bone Jesu dic animæ meæ, salus tua ego sum.*

Sacerdos peracta Unctione ægrum animet ad fiduciam recuperandæ sanitatis, si id animæ profuturum sit, divinoque placito consentaneum;

neum; atque in hunc finem has aliaſque orationes recitet.

„Concede hunc famulum tuum quæſumus, „Domine, Deus, perpetua mentis & corporis „ſanitate gaudere, & glorioſæ B. Mariæ ſem„per Virginis interceſſione à præſenti liberari „triſtitia, & æterna perfrui lætitia.

„Omnipotens ſempiterne Deus: ſalus æter„na credentium, exaudi nos pro infirmo famu„lo tuo N. pro quo miſericordiæ tuæ implo„ramus auxilium, ut, reddita ſibi ſanitate, „gratiarum tibi in Eccleſia tua referat actio„nes.

§. X.

Admonitio ad præſentes de præparatione ad mortem felicem.

POſtquam æger expiravit, Sacerdos animam ejus circumſtantibus commendet, dicatque nullo modo defunctum efficaciùs ab iis juvari poſſe, quam ſi purgatam ſtatim per confeſſionem conſcientia ad communionem religiosè accedant, ejuſque fructum per modum ſuffragii defuncto impertiant.

Deindè adhortetur præſentes de adhibenda cura ad felicem mortem obeundam.

1. Quia à bona morte beata æternitas dependet.

2. Moneat ad hanc obtinendam neceſſe eſſe per rectam vitæ innocentis viam ambulare, & frequentem Sacramentorum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ uſum adhibere.

3. Conſiderent pretioſum eſſe tempus, quod ad ſalutem operandam conceditur, ideoque nullo die bona opera negligenda.

4. Maximè certam omnibus eſſe mortem, horam verò mortis incertam.

5. Exiguo labore ingentes theſauros comparari poſſe.

6. Nihil nos hinc aſportaturos, præter virtutum, bonorumque operum fructus.

7. Id nunc agendum, quod feciſſe optaremus, ſi modo ſupremum vitæ momentum adeſſet.

Pro præparatione ſecuriſſima ad mortem, dum rectè valemus uſurpandum eſt ſequens Teſtamentum, quale ſibi viri ſancti ſæpiùs confecerunt, & ſingulis ſeptimanis devotè recitarunt, ac renovarunt.

TESTAMENTUM.

Devotiſſimum Hominis Chriſtiani, Complectens Actus omnes quibus poſſit ad ſalutem æternam ſecuriſſimè diſponi.

IN nomine Dei, ac Sanctiſſimæ Trinitatis, Amen. Ego N. N. ab Annis ... tuo nutu, ò mi Creator, veni nudus in hunc mundum, & brevis nudus inde ad te revertar. Cum autem omnia acceperim de manu tua, & tua ſint omnia infinitis titulis, hac mea ſuprema voluntate tibi me, meaque omnia reſtituo, quanto poſſum amore, quanta poſſum gratitudine. Te quoque ſuper omnes Hæredem meum conſtituo, qui reſtitues hæreditatem meam mihi, ſicuti dediſti nihil Teipſum, & pretioſam animam, & Spiritum Sanctum tuum. Et quid potuiſti facere ampliùs animæ meæ, & non feciſti?

Quid verò ego hactenus retribui, & quid deinceps retribuam tibi? O quam merito ex nunc in æternum, cor, corpus, & animam, omneſque cogitationes, verba, & opera, tibi addico, & demoveo! Et ſi mea forent univerſa, ò Deus, hæc quoque darem tibi. Dignus es enim Domine accipere omnem laudem, virtutem, honorem, & benedictionem: & maximè à me qui te ſic N. peccando toties in honoravi, de quo nunc ex amore tuo medullitus doleo.

Itaque nunc cum omnibus Sanctis tuis, & in æternum dicere incipio: Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo tibi Deo noſtro in ſæcula ſæculorum. Amen.

Hos affectus omnes renovare cupio; quoties deinceps reſpiro, & maximè in ultimo vitæ momento, pro quo nunc in manus tuas commendo ſpiritum meum.

Inſuper nunc coram te, & curia tua cœleſti univerſa, obſigno meum votum, & deſiderium, quo cupio in Fide Catholica, Apoſtolica, & Romana vivere, & mori, & in extrema hora Pœnitentiæ Sacramentum adveniam peccatorum, Unctionis verò extremæ, ad luctam contra Dæmonem, Communionis autem, ad Viaticum longæ æternitatis, toto cordis affectu ſumere, & complecti deſidero.

Hæc deſideria Scripto hoc, ideò coram Te Deus meus, & coram Angelis ac hominibus conſigno: ut hoc ipſum ſit humilis; & explicita Sacramentorum poſtulatio; ſi quo caſu intercepta voce, lingua eloqui non poſſem.

ſem. Nec revocatum cenſeri cupio, niſi coram te, & curia tua, & ſeptem teſtibus, & integris ſenſibus illud retractaverim. Pro Pœnitentiæ verò Sacramento ne deſit materiam etiam explicita: Nunc pro extrema hora fateor dolens ex ſincero tui amore, me erga te ingratiſſimum fuiſſe; in oratione toties vagum, & negligentem; erga proximum non uti debui affectum, patientem, & benignum; erga me plus nimio indulgentem, & tempus omnium pretioſiſſimum otiosè perdidiſſe; cum poſſem eo in immenſum per ſingula ferè momenta augere opes æternas, & pro æterna gloria tua illud ipſum impendere. De his, inquam, cæteriſque vitæ vniverſæ delictis ex puro Dei amore toto corde doleo, meipſum accuſo, & ſupplex veniam efflagito.

Quod reliquum eſt de bonis fortunæ, illa relinquo iis NN. quibus, ut confido relinqui tibi maximè placet, & in eum uſum N. qui ſit ad majorem nominis tui gloriam. Tua ſunt fateor, Domine, tua ſunt omnia. Ego vero redditurus forſitan hodie rationem, cupio eſſe Diſpenſator fidelis, ut non ſtudeam honori meo, ſed tuo, non vanitati, ſed veritati! Tu enim es via, veritas, & vita mea.

Rogo item vos Amicos meos, ut Sacrificiis, Precibus, Communionibus, Indulgentiis, & Eleemoſynis juvetis animam meam, ne qua in limine beatæ æternitatis occurrat triſtis remora properanti ad Dominum, ad centrum, & omne bonum meum.

Si qui verò, quòd abſit, quacumque ex cauſa adverſarii mihi, aut offenſi eſtis, aut fuiſtis, condono ex corde vobis offenſam coram Deo, qui ſcrutatur cor, & renes meos, propter amorem Domini mei: & ſi quem ipſi offendi, ſupplex veniam peto. Pacem omnibus cum Domino *IESV* relinquo, & offerò, quia tendo ad Principem pacis, & vobiſcum in pace in æternum vivere volo, & habitare in amantiſſimo corde Chriſti *IESV*.

Hæc ſunt Deus meus, iudex meus, & refugium meum, hæc ſunt deſideria pauperis, quæ ſoles exaudire. Audi obſecro, & exaudi de profundis clamantem; & per miſericordiam tuam confirma hoc Deus, quod operatus es in me. Hæc mea deſideria, & decreta certè nunc, & omni hora, morte & Sanguine ſignare paratus ſum. Hæc ſuprema mea, & æterna voluntas eſt, eritque, Deus meus, per gratiam tuam. Eſtne ultra quod poſſim, ô Pater miſericordiarum, ô ſpes mea, ô Charitas, Deus meus eſtne iam, dum adhuc tempus eſt miſerendi, quod ultra faciam? Paratum cor meum Deus, paratum cor meum exequi per omnia ſanctiſſimam voluntatem tuam, ut ſecurus tecum vivam in æternum, ut nunquam ſeparer à charitate tua, ut amem te propter te, & tecum unum ſim in perpetuum.

O beatiſſima V. M. ſalutis meæ anchora, & portus, ſpes, & refugium omnium miſerorum, ac proindè meum; & vos beati Spiritus, & cuſtos Angele, voſque Patroni mei, & omnes Sancti, ac Sanctæ Dei, ecce videtis hoc Chirographum meum, non mortis ſed vitæ: Auditis clamorem meum, & deſiderium meum. Hoc ego in hora mortis meæ firmum, & ratum eſſe volo, & veſtro (quod humiliter imploro) auxilio futurum ſpero, etiam in extremo Iudicii die, ac tota æternitate. Ut ſic cognoſcat mundus, quia Diligo te Deum meum, qui ſic dilexiſti me; & vivo tibi, & in te; ac amore tui mori cupio, qui amore amoris mei dignatus es mori in ligno Crucis.

Hæc ſignavi manu propria, gratia Dei mei; teſte ipſo, & curia illius cœleſti, & ſic ſignatum cupio in hora mortis, ut Deo meo æternum vivam. Anno .... menſe .... die .... hora .... N. N.

NOTA.

Conſultum eſſe ſingulis, præſertim ſæpè itinerantibus, Exemplar hujus Teſtamenti exſcribere, & manu propria ſignatum circumferre, vel libello precum inſerere, ut quotidiè, præſertim in omni morbi, aut mortis periculo uſurpetur, & ſit ad manum quaſi Salvus conductus ad Patriam, alteram & æternam.

NOTA denique.

In hujus Tomi parte ultima inferiùs habere expreſſos ipſos Ritus, & Ordinem adminiſtrandi ſingula Sacramenta, & ſacrum Viaticum, & Extremam Vnctionem, & Ritus Exequiarum, ac Sepulturæ, prout in Rituali Romano continentur: atque ita Curator animarum in hoc Libro ſimul præſto habet quidquid ad aſſiſtentiam ægris ac moribundis præſtandam requiritur.

PARS QVINTA
PRAXIS VARIA
ET SELECTISSIMA

Assistendi cujus Proximo, in quovis Statu.

COmplectens *Primò*, Remedia, & Documenta contra singula peccata in particulari.

Secundò, Praxim Conversationis, & Instructionis pro quovis hominum Statu & Necessitate. Uti § 1. *cum Hæreticis*. 2. *Cum Patribus familiæ*. 3. *Cum mulieribus Conjugatis*. 4. *Cum Viduis*. 5. *Cum Virginibus, ac Monialibus*. 6. *Cum Pauperibus*. 7. *Cum Consuetudinariis, & obstinatis*. 8. *Cum foventibus Inimicitias*. 9. *Cum Tribulatis*. 10 *In Morte amici*. 11. *In Bonorum jactura*. 12 *In fama aut Honore*. 13. *in captivitate*. 14. *In Damnatione ad mortem, & extremo Supplicio*.

Ex his experietur Curator animarum in omni occasione tam privata, quàm publica, copiosum se muneris sui subsidium in promptu habere.

CAPUT I.

Remedia, & Documenta contra singula Peccata in particulari.

§. I.

Remedia contra vitium.

1. HAbeat Confessionem promptu pro singuli vitiis brevem & acutam Sententiam, quæ justar spiculi memoriæ Pœnitentis inhæreat.

2. Ostendat quomodo Superbia reddat quemvis odibilem Deo, & simul hominibus: humilitas verò faciat omnibus amabilem: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Iacobi 4.

3. Homo superbus, qui alios contemnit, aut qui quærit ubique suam laudem, privat se meritò bonorum operum, & Deus immittit illi miserias quibus humiliatur, ipso Christo id attestante, Matthæi 23. *Qui se exaltat humiliabitur*, & è contra, *qui se humiliat exaltabitur*.

4. Exempla humilitatis in Sanctis, & in Christo, qui dicit Matthæi 11. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*.

5. Pro remedio superbiæ suadeat Pœnitenti, libenter & frequenter agere cum pauperioribus, invisere hospitalia, aut alios infirmos, privatim osculari terram, cogitando se terram esse, etiam in pulverem brevi reversurum.

6. Fugiat adulatores: suas laudes non commemoret, nec ostendat se libenter eas audire, sed dicat cum Regio Profeta Psalm. 113. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*. Exempla viudictæ divinæ in superbos vide suprà in Apparatu, verbo *Superbia*.

§. II.

Documenta, & remedia contra Avaritiam.

1. INculcet pœnitenti dictum Apostoli ad Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas*. Ex illa oriuntur istæ lites, rixæ, odia, quæ animum assiduò turbant, & à Deo avertunt, nisi illa cupiditas tandem eradicetur.

2. Consideret vitæ brevitatem: Pro brevi via non est opus magno viatico.

3. Tempus esse ut incipiat thesaurum suum præmittere in cœlum, ubi sperat in æternum habitare, monente Christo Matth. 6. *Thesaurizate vobis thesauros in cælo, qui fur non appropriat*.

4. Præmium eorum qui commutant avaritiam in spiritum veræ paupertatis, & contemptu divitiarum. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*.

5. Ut

5. Ut abiecta cupiditate nimia, confidat divino promisso Matth. 6. *Quarite primùm regnum Dei, & hac omnia adiicientur vobis*.

6. Expedit vitio avaritiæ laborantibus pro pœnitentia iniungere primo, partas Eleemosynas, postea majores, donec usu elargiendi incipiat convelli radix tenacissimè cupiditatis, & avaritiæ. Hac avulsa animus ad bonorum æternorum cupiditatem alliciendus, nam facilè uobis *sordet terra, cum cælum aspicimus*.

§. III.

Remedia præscribenda contra peccata Luxuriæ.

1 MOueat pœnitentem luxuriæ deditum, ut sæpè expendat hanc sententiam. *Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat*. Et seriò conferat turpitudinem, pudorem, & tristitiam quæ consequitur actum luxuriosum etiam in hac vita, & multò magis in futura, cum brevissima sensus titillatione, quæ statim evanescit instar fulguris, nihil homini relinquens, nisi necessitatem vel seriò pœnitendi, vel in æternum ardendi.

2. Injungat ut frequenter, & devotè postulet à Deo donum continentiæ: nam ut dicitur Sapientiæ 8. *Nemo potest esse continens, nisi Deus dederit*. Promittit autem Christus Matth. 17. *Patrem cælestem daturum spiritum bonum petentibus se*.

3. Adiungat orationi aliquas corporis afflictiones, jejunia, aut vigilias. Quia *hoc genus dæmoniorum non ejicitur nisi per orationem, & jejunium*. Lucæ 11.

4. Valet etiam plurimum frequens usus Confessionis, & Eucharistiæ, qui possit in partem pœnitentiæ imponi

5 Doceat vitare occasiones luxuriæ, ut est fuga personarum quas sentit sibi periculosas: item lascivos aspectus, verba, libros, & sociorum sermones impuros. Nam præcipuum luxuriæ remedium in fuga consistit, monente Apostolo 1. ad Corint 6. *Fugite fornicationem*.

6 Caveat à gula, & otio, honesto semper exercitio animum occupando: *Multam enim malitiam docuit otiositas*. Eccl. 33.

7. Proponat denique præmium castitatis in cœlo paratum, Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Et oblectationem quam etiam in hac vita possunt habere in casta & pura conscientia, quæ est: *Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum*, teste Apostolo ad Philip. 4

§. IV.

Remedia contra Odium, Invidiam, & Iram.

1 COnsideret necessitatem tandem deponendi odium erga proximum. Quia apertè pronunciat Christus Matth. 6. Deum non dimittere peccata, *nisi dimittenti ex corde proximo suo*.

2. Vindictam injuriæ Deo relinquendam, qui suo tempore infliget. *Mihi vindictam, & ego retribuam*. Deut 32.

3. Cogitet quoties Deus ipsi sua delicta remiserit: nonnè decet in illius gratiam fratri suo ignoscere? *Serve nequam omne debitum dimisi tibi, nonnè decebat; & te misereri conservi tui*.

4. Proponat exemplum Christi, qui in Cruce oravit pro iniquissimis crucifixoribus & dixit, *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*.

5. Advertant *Invidiam* ipsi homini invido maxime nocere, dum de alieno bono dolet & tristatur, Prov. 14. *Putredo ossium Invidia*. Est instar vermis ac tineæ, quæ invidum intus rodit & consumit, & absque alia utilitate.

6. Remedia denique odii, uti & *Iracundiæ* hæc sunt. Silere quamdiu te ira commotum sentis, nec respondere nisi quando potes vultum & verba ad benignitatem componere: Quia, *Responsio mollis frangit iram*, Prov. 25.

Cavere occasiones altercandi, non facilè aliis contradicere. Iniungere sibi pro multa, ut quoties alium per iram offendit, det aliquem eleemosynam, vel ab offenso ante vesperam veniam petat. *Sol non occidat super iracundiam vestram*, ad Ephes. 4.

§. V.

Remedia Acediæ, & Tepiditatis.

HÆc Acedia consistit in quodam animi tædio, per quod omittuntur opera pietatis, aut certè non nisi imperfectè cum animi tristitia ac tempore peraguntur.

1. Consideret talis viva fide, nihil se habiturum in altera vita, nisi quod in hac vita pro Deo operatus fuerit: *Ecce homo, & opera ejus*.

2. Reflectat quomodo homines pro modico hujus vitæ lucro, honore, aut voluptate nulli labori parcant; *Et illi quidem, ut corruptibilem coronam obtineant, nos autem incorruptam*.

3. Ex-

3. Expendat quantos labores ac pœnas subierint Martyres ac Confessore pro Dei gloria, & vita æterna, quæ ipsi non est minus necessaria. Videat continuam pœnitentiam, & patientiam, quam pro sua salute ultro subeunt toti viri Religiosi, ac devoti, etiam imbecillioris sexus, & ætatis. Vel si sit Religiosus, conjiciat oculos in alios fervidiores, & suos confratres, qui magno zelo, & labore in arduis Missionibus ac periculis versantur. Et dicat sibi cum S. Augustino: *Non potes tu quod illi, & illi?*

4. Postquam hæc seriò expenderit, prosternat se coram Deo in oratione, & ostendat illi suam miseriam, humiliter rogando ut hanc tepiditatem ac spiritualem tristitiam à se depellat: juxta consilium Apostoli Jacobi cap. 5 *Tristatur aliquis vestrum, oret.*

5. Proderit etiam contra Acediam, opera pia subinde variare, ut modò oret, modò legat, &c. Moneat etiam ut ad sonum horologii cogitet, *Tempus suum esse breve*, & se temporis rationem Deo redditurum.

Directionem brevem Confessarii & Pœnitentis vide supra *Tom.* 2. in fine *pag* 357.

CAPUT II.

Praxis Conversationis, & Instructionis pro quovis hominum Statu & Necessitate.

§. I.

Praxis cum Hæreticis utiliter tractandi.

IN primo congressu concilianda est eorum benevolentia comiter alloquendo, & de iis dumtaxat rebus agendo, in quibus cum illis convenimus omni altercatione semota. Si quid etiam illis charitatis, obsequii, aut honoris deferendum sit, id benevolè præstandum. Sic enim disponitur animus, ut videant non contentionis, sed veritatis & charitatis studio nos conari illos à suis erroribus revocare.

Proponenda est hæretico paulatim multitudo, novitas, & discrepantia tot Sectarum, quæ hoc sæculo emerserunt: & quomodo inter se tam repugnantes sint, ut de nullius veritate constare possit, quod clarè expositum invenies in hujus Operis Tom. 1. pag 208. 217. 283. & seq.

Et hinc exponet illi obligationem quam quisque habet indagandi viam certam & securam in negotio tanti momenti, qualis est æterna damnatio, si illa inquisitio negligatur. Nec sufficere quod videatur sibi hactenus esse in via recta, monente Scriptura: *Est via quæ videtur homini recta, & novissima ejus ducunt in interitum*: à similitudine Viatoris, qui eligit viam minimè periculosam: obligationem illam demonstratam reperies in eodem Tom. 1, pag. 39.

Iuvabit etiam illi exponere motivum vulgò notissimum propter quod moderni Sectarii, in Anglia, Germaniam, & Belgio Ecclesiam Romanam primò serverunt, quam eorum Majores de nullo unquam errore accusarunt per mille quingentos annos ante libidinem Henrici Octavi erga Bolenam, & offensionem Lutheri erga Pontificem, & Principis in Belgio erga Hispanos: adeoque propter libidinem, odium, & offensionem, non propter veritatem ab Ecclesia Romana defecerunt. Tunc perges, propter eorum exemplum, ortum ex solo odio & libidine, teipsum in æternum perdes? De hoc vide deducta Tom 1. pag. 239.

Ponatur ipsi patheticè ante oculos status miserandus in quo versatur modernus Sectarius per ea quæ credit ab omni veritatis specie aliena, in Secta nullum habente testimonium antiquitatis, aut miraculorum, cui adversatur totus pœnes orbis Christianus, quod deductum invenies in Idæa miseranda moderni Sectarii Tom. 1 pag. 25.

Quamvis consultum non sit ut cum Hæreticis coram aliis publicè disputetur, quia sic honoris conservandi studio plurima quærunt effugia, quibus imperitis facilè imponunt. Si tamen justas ob causas disputandum sit sive publicè, sive privatim, semper observanda sunt sequentia, 1. Curandum est Sacerdoti ut in lectione Evangeliorum, & Communionem Controversiarum ita versatus sit, ut ex ipso Verbo Dei scripto hæreticus convincatur, cujus sensum admittere debet juxta mentem Sanctorum Patrum primitivæ Ecclesiæ, juxta Methodum quam supra dedimus in Polemicis Tom. 1. c. 9. & tract. 2. c. 1. pag. 146.

Secundò, in disputando non confidat nimium suæ eruditioni & industriæ; cùm enim sit Fides donum Dei, humanis mediis non obtinebitur. Itaque ante congressum cum hæretico, cum Deo in orationibus commendet, & quasdam afflictiones ac pœnitentia pro eodem offerat, sub ipsa etiam concertatione mentem frequenter elevet ad Deum jaculatoriis orationibus, quibus sibi gratiam, & illi lumen exoret & impetret.

3. Ne tempus frustra teratur in disputatione, consultum erit mox ad fundamentalem controversiam venire: est autem est de notis Ecclesiæ; si enim demonstretur nostra esse vera necessaria erit sequela, omnia quoque vera esse, quæ ipsa docuit, atque adeò non errare eum, qui sub una solùm specie sumit Eucharistiam, veneratur Sanctos. &c. De quibus singulis, Tom.1. agitur.

4. Disputantibus hæreticis non danda est libertas vagandi, & ab uno puncto ad aliud transiliendi, sed certa, & categorica responsio extorquenda; qua re si ipsi irrirentur, caveat Sacerdos, ne ipse etiam irretur, sed religiosa patientia, & modestia adstantibus sit bono exemplo, attendat quoque, ne concitate aculeatis verbis insultet, & quasi triumphum canat; hoc enim præsentibus, qui plerumque suis compati & favere solent, displicere poterit, & occasionem dare Sacerdotes Catholicos aversandi ut superbos.

5. Sæpè non oberit urgere hæreticos & premere quæstionem illam, Unde sciant Biblia, quibus utuntur, & quæ citant, esse verum Verbum Dei, Evangelium S. Matthæi esse scriptum à S. Matthæo, & non ab alio, qui nomen ejus finxerit? sic enim denique deveniendum erit ad Traditionem Ecclesiasticam, adeoque ruet primarium ipsorum fundamentum.

6. Cum iis, qui simpliciores sunt, non multùm altercandum est, sed potiùs hortandi sunt, ut per orationem commendent Deo negotium hoc, rogentque, ut veram fidem eis ostendere dignetur: tum si legere possint, libellus aliquis controversiarum simplici stylo scriptus legendus offerri poterit. Præterea verò suavia, & amica colloquia cum ipsis instituentur, in quibus ostendatur illis discordia inter Hæreticos, & contradictiones ipsiusmet Lutheri, & Calvini, &c. Explicabuntur etiam aliquot motiva credibilitatis pro rudi plebe magis accomodata, qualia sunt Martyria tot ac tanta pro Christiana Fide tolerata; tot tamque docti Viri ab Hæresi ad nostram Fidem transeuntes; tam mirabiles Conversiones, tam admiranda Miracula in confirmationem Fidei nostræ patrata, &c. Denique etsi res prima vice ex voto non succedat, non desinat conatum suum cum patientia sæpiùs prosequi, & illorum Conversionem Deo in precibus commendare.

§. II.

Documenta Patribus familias tradenda.

1. Studendum, ut curam habeant institutionis Christianæ, liberos suos, & reliquam etiam familiam mittant ad Catechismum, reduces examinent, & eos, qui meriti sunt remunerentur aliquo præmiolo, ut alii quoque excitentur.

2. Ut suos servos, ancillas, liberos diligenter diebus festis ad Sacrum & Concionem mittant & ex redeuntibus quærant, quod notaverint, puniant subtracta aliqua recreatione, aliove modo negligentiores.

3. Ut otium domo eliminent, suosque benè occupent, ita tamen, ut tempus pro Sacro, precibusque fundendis concedant; neque existiment per tale otium quidquam decrementi rem domesticam passuram, quin potiùs certò sibi persuadeant, multùm ipsam hoc medio augendam; nam lucrum, quod propter virtutes, religionis maximè, despicitur, per virtutes melius recuperatur. Certè, si pietas, teste D. Paulo Tim.4 ad omnia utilis est, quidni etiam ad rem domesticam augendam, & conservandam?

4. Emendent, & tollant ludos inhonestos, ebrietatem, lasciviam, colloquia prava, juramenta, blasphemias, imprecationes, & contentiones, & similia peccata, decreta certa pœna pecuniaria, vel abstinentia modica iis, qui sæpiùs horum peccatorum aliquod admisisse deprehensi sunt.

5. Commendet illis lectionem libellorum piorum, recitationem Litaniarum B. V. à collecta familia ante somnum: pauperum amorem; cultum Sanctorum, & B.V. maximè; proscent, submotis inhonestis, Imagines piæ Christi Crucifixi, B. Virginis, Sanctorum, &c. Hæc lecticis etiam sint affixæ, ut occasio sit ante cubitum eas venerandi.

6. Suadeat Patribus familias, ut non ipsi modò uni alterive Congregationi (pluribus enim dare non expedit, quia ob domestica negotia satisfacere tot legibus non possunt) dent nomina, sed authores etiam sint domesticis ad idem faciendum, suisque temporibus eos ad conventus mittant. Ad Confessionem, & Communionem, cùm leges exigunt, peragendam hortentur.

7. Summ operè illis concordiam mutuam non modò cum uxoribus servandam, sed inter ipsos etiam domesticos procurandam commendet, atque ob id frequenter illis in memoriam

riam reuocet tum illam sancti Spiritus sententiam, Prouer. 17 *Melior est buccella sicca cum gaudio* (& pace) *quàm domus plena victimis cum iurgio*: tum tritum illud Prouerbium: *Concordia res parua crescunt, discordia etiam maxima dilabuntur*. Eundem in finem proderit etiam narrasse sapientissimum illud Sciluri Scytarum Regis factum, qui è vita discessurus, septuaginta quos habebat filios conuocauit, singulisque fasciculum 70. sagittarum colligatarum obtulit, frangereque iussit; quod cùm nequirent, singulos singulas sagittas accipere & confringere iussit, quod cum sine labore præstitissent, subiecit: *Ita & vestra potentia, si coniuncti per concordiam manseritis, à nemine frangetur aut superabitur; secus, si per discordiam à vobis ipsis diuisi fueritis*. Sententiæ & exempla de pace mutua requisita ad conseruationem, reperiuntur supra verbo, *Pax*, in Apparatu.

§ III.

Praxis agendi cum Mulieribus, & maximè Coniugatis.

CVm fæminis agendum *rarò, breuiter, cautè, prudenter*. Hæc vt seruentur, caueatur in Conuersando locus obscurus, & ab omni teste nimis secretus: oculi à fixo aspectu, manus à contactu cohibeantur.

Hinc 1. se seuerum potiùs, quam familiarem exhibeat; abstineat à blandis verbis carnalem quendam affectum redolentibus. 2. Non facilè credat querelis, & lachrymis fœminarum, sed potiùs adhortetur eas ad patientiam, iubeat inquirere, num causam iniurijs, verberibusque dederint. 3. Non habeat fidem, si reuelationes & deuotiones fingat, sed potiùs ad obseruationem mandatorum Dei hortetur. Atque hæc circa mulieres in genere obseruanda sunt, nunc ad specialia magis descendendum est.

Virtutes ergo vxorum quod attinet. 1. Vehementer ipsis commendabit puram intentionem, vt videlicet finem illum, quem coniugata quæque mulier præfigere sibi deberet, obtinere laborent? Is autem finis est, vt marito sint adiumento in filijs generandis, nutriendis, & educandis, & per hoc debitum amorem, & obsequium Deo exhibentes saluæ fiant. Hunc finem indicauit Sapiens Prou. c. 31. dum dixit de muliere illa prouida. *Quæsiuit lanam, & linum, &c.* Per lanam enim externa bona & corrupti bilia, per linum verò interna & incorruptibilia seu æterna indicantur.

2. Hortetur illas ad insignem vitæ integritatem & verecundiam, hæ enim virtutes sunt vestis illa, quam sapiens mulier sibi fecit, vti Salomon indicauit, dum dixit, *Byssus & purpura indumentum eius*, vbi per Byssum propter candorem intelligunt Interpretes innocentiam vitæ, per purpuram verò verecundiam propter colorem rubrum. Certe si sic quærant Regnum Dei & iustitiam, omnia reliqua, quæ ad se ac familiam sustentandam sunt necessaria, copiosè adijcientur.

3. Moneat, vt etiam atque etiam imitari studeant iam sæpiùs commemoratam mulierem sapientem, quæ considerauit semitas domus suæ, & panem *otiosa* non comedit. Ad huius ergo exemplum otium diligentissimè fugiant, eumque in finem sæpiùs considerent, quæ tum interiori suæ domui, animæ scilicet: tum exteriori, videlicet familiæ desint, eaque omnia sollicitè, & optimo, quo possunt modo, procurare studeant.

4. In memoriam illis reuocet illam S. Pauli sententiam ad Eph. c. 5. *Sicut Ecclesia subdita est Christo, ita mulieres viris suis in omnibus*. Hortetur itaque illas, vt, sicut Ecclesia tripl ci potissimum obsequio suum erga Christum amorem probat, scilicet reuerentia, obedientia, patientia: Ita his ipsis tribus officijs ipsæ quoque suos sibi maritos demereri studeant.

5. Singulariter illis commendet domesticorum, & liberorum maximè curam, hortetur que ad exemplum mulieris sapientis, omnes suos domesticos *duplicibus* vestiant, id est, vt tam in virtutis, quàm in aliarum artium ac munerum, quibus alere postea sese debebunt, studio eos perficiant.

6. Non minùs illi commendet imitationem illius virtutis, quam in muliere Sapiente Salomon laudauit, dum dixit: *Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius*, Prouerb. vlt. Hortetur itaque illas, vt singulari studio taciturnitati studeant, & domesticos mansuetudine potiùs, quàm imperijs duris atque verberibus ad officium perducere studeant: nam mitibus promisit Christus, quod, terram, id est, homines suæ curæ commissos possessuri sint.

7. Suadeat, vt cum sapiente muliere accingat *fortitudine* lumbos suos, & roborent brachium suum, ad plurima incommoda, quę matrimonij iugum secum ex omni parte affert toleranda: alioqui enim & in hoc, & in futuro seculo miserrimas futuras.

8. Denique misericordiam erga pauperes specialiter etiam commendent, vt videlicet & ipsæ

ipsæ cum muliere sapiente manum suam aperiant inopi, & palmas suas extendant ad pauperem; sic enim copiosam domui benedictionem obuenturam, iuxta illud Seruatoris promissum: *Date & dabitur vobis: Mensuram bonam & confertam, & cogitatam, & superfluentẽ dabunt in sinum vestrum*, Lucæ 6. Has profectò virtutes si comparare studuerint vxores, verificatur de illis, quod Salomon de muliere sapiente narrat: *Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicauerunt; vir eius et laudauit eam: date ei de fructum manuum suarum et laudent eam in portis Operis eius*, Prou. cap. vlt.

Tentationes Coniugatarum ad tria ferè genera revocantur. *Primum*, & grauissimum ferè est, quod ex maritorum vel seueritate, vel violentia, vel negligentia, alijsque vitijs nascitur. Contra hanc tentationem sic eas muniat, & 1. Suadeat, vt pro maritis suis assiduò Deum, in cuius manu sunt corda hominum, precentur, imitatæ prudentem Abigail, quæ marito suo iratum Dauid placauit. 2. Suadeat, vt non in quotidianis duntaxat obsequijs valde diligentes sint, sed extraordinaria charitatis officia erga illos ostendat, v. g. cibos illis gratos præparent, dicantque se specialis affectu erga maritum illos præparasse, omnia verò mandata promptissimè exequantur, &c. sic enim amor maritorum erga ipsas crescet, & suo tempore occasio dabitur, id quod volent, impetrandi, vt in Esthere patet.

3. Suadeat, vt, dum maritus ebrius aut iratus est, taceant; imo etiam postero die ab ipso veniam precentur, non aliter, ac si ipsæ illum offendissent; talis enim dissimulatio & patientia miré illis mentem mariti devinciet. Certè in plerisque coniugijs causa potissima discordiam est, vxorum garrulitas atque impatientia, vti ingeniosè indicauit Medicus ille, qui vxori, quam maritus quotidie verberabat, remedium petenti, vasculum naturali aqua plenum obtulit, iubens vt marito irato, hac aqua os suum impleret & tam diu retineret, donec mariti ira defervbuisset, sic enim futurum, vt nunquam vapularet, quod & factum est. Idem indicavit prudenter Chirurgus ille, qui dum ad uxorem vulneribus plenam vocatus esset, primo loco emplastrum ori, nullum alioqui vulnus habenti, applicare voluit, causamque rogatus, respondit, frustra se reliqua vulnera curaturum, nisi hoc foramen priùs obstruxisset & sanasset.

4. Suadeat, vt, dum mariti signa quædam amoris erga ipsas ostendunt, occasionem captent, & suauibus verbis rogent, ut deinceps ab hoc vel illo scelere abstineant, ut patienter ferant suos (uxorum) errores, se quoque, si hoc impetrauerint, paratissimas ad omnem ipsorum nutum & obsequia fore. Caueant autem, nè unquam maritos, aut increpent, aut cum ipsis litigent, aut omninò manibus certent; nam sic magis in consuetudine eos roborant, atque ad odium & rãcorem maiorem excitabunt. Si hæc nihil proficiant, suadeat illis, vt Parochum, vel Virum Religiosum adeant, eumque rogent vt cum marito suo agere, aptisque mediis prudenter applicatis, ad frugem reducere studeant; Ipsæ verò intereà negotium hoc Deo commendent, proque felici eius successu Communiones aliquot, vel eleemosynas aliaque opera offerant.

5. Si neque hoc remedium efficax fuerit, ad patientiam hortetur, suadeatque, vt ex malo tanto fructum bonum meritorum in cœlo ingentium extrahere studeant, nè alioqui & illis obijci possit, quod S. Iob. suæ vxori obiecit & dixit: *Quasi vna de stultis mulieribus egisti. Si bona de manu Dei suscepisti, mala quare non suscipias?* Profectò enim stultè agunt vxores, quæ impatienter ferunt tales miserias, quia sic & gravius ferunt crucem, & in altera vita nil nisi graues pœnas expectate ex ea potsunt cum tamẽ per patientiam potuissent crucem hanc leviorem reddere, & simul ingens in cælis præmium mereri.

Secundum genus tentationis provenit, ex liberorum & aliorum domesticorum corruptis moribus. Contra has tentationes sic eas muniat Sacerdos. 1. Doceat illas, non nimis graviter apprehendere errores subditorum & liberorum, sed potiùs considerare eos vt cæcos, vt ægros, quibus minimè irasci, sed cum charitate & condolentia media applicare solemus. 2. Suadeat, vt non quosuis errores mox puniant, sed minores dissimulent, exemplo piscatorum, qui piscis minoris iacturam contẽnunt, vt maiorem lucrentur. Revocet illis in memoriam Dei misericordiam, quam erga ipsas ostendit; & dicat illis: Ecce, an non vos quoque estis filiæ Dei? & tamen quàm parum impletis mandata illius? si quoties peccatis, mox Pœnam iniungeret, quoties iam in Purgatorio, aut inferno essetis? Si ergo vos, quæ ratione polletis, à vobis ipsis impetrare non potestis, vt efficiamini tales, quales esse deberetis, quantò minus à liberis vestris, ratione destitutis hoc exigitis? 3. Hortetur illas, vt cum mansuetudine potiùs, quam seueritate eos corrigant, nam vt S. Prosper l. 1. de vita contempl. ait; *Leniter castigatus exhibet reuerentiam castiganti, asperitate autem nimia increpationis offensus, nec increpationem recipit, nec salutem*,

Et ut S. Gregorius in pastor. cap. 35. ait: *Plerumque quos Cruciamenta non corrigunt, ab iniquis actibus lenia condimenta compescunt*.

Tertium genus tentationis oritur ex sollicitudine, quam de liberis tum alendis, tum necessaria dote instruendis habent. Contra hanc sic illas muniat Sacerdos. 1. Hortetur illas, ut filios in timore Domini educent, & exemplo S. Tobiæ ab infantia faciant, timere Deum; Hanc etiam solam esse optimam hæreditatem, quam nemo liberis invitis auferre possit, & cum qua nullum necessariorum ad vitam mediorum defectum sint passuri; ea enim si liberos instruxerint, audacter cum S. Tobia ad illos dicere ipsa posse: *Dilecta proles, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccator, & fecerimus bene* Tob. 4. Vt etiam Deus ipse per Psalmistam dixit: *Non est inopia timentibus eum* Isaiæ 33.

2. Iubeat illas considerare, quàm liberaliter Deus aves in aere, pisces in aqua, feras in sylvis nutriat, quantò magis ergo hominibus pretioso ipsius Sanguine redemptis necessarium victum non negabit?

3. Iubet item meminisse, quod non tam ipsarum, quàm etiam Dei filii sint liberi earum: imò magis Dei, ut qui corpus & animam dederit, si ergo ipsæ tantopere sollicitæ sunt pro liberis, neque illos unquam fame perire sinerent, quantò maior de talibus liberis cura ab ipso Deo expectanda erit.

4. Ostendat illius, quantum periculum & damnum liberis & sibi ipsis creent, si amplam nimis hæreditatem parent; sibi quidem, dum interea salutem suam & celestes divitias comparare negligunt, pro quo tamen ipso labore exiguas à liberis gratias referent, sed potius efficient, ut & in vita mortem ipsarum illi assiduò desiderent (quo citiùs parata hæreditate fruantur) post mortem verò convivia instituant, & per turpem decoctionem hæreditatis, notam parentibus mortis inurant, pro honore & levamine quod per tantos vitæ labores exspectabant.

§. IV.

Praxis Viduas instruendi.

EXplicandum Viduis, quod cum marito careant, debeant se Christo offerre, & illum in Sponsum accipere. Suadeat ut Christo pro dote offerant has quatuor virtutes. 1. Insignem vitę honestatem, qua studeant Christo soli placere, & ab eo vicissim amari. 2. Constans studium Orationis: per hanc enim sponso suo familiares fient, nec aliorum colloquia ambient. 3. Patientiam, qua æquo animo ferant miserias & desolationes quas secum affert status viduitatis. 5. Charitatem erga liberos & domesticos, qua tum necessaria illis provideant, tum in pietate & bonis moribus benignè instituant.

Tentationes quædam propriæ sunt Viduis, contra quas à Sacerdote muniri debent.

Prima tentatio oritur ex mariti morte, contra quam sic eas muniat Sacerdos. 1. Ostendat, marito sperari posse, maritum inter Electos annumeratum esse, proindè, si verè illum dilexerint, gaudere magis ipsas debere, quòd ille ex carcere corporis liberatus, & ab exilio revocatus in patriam, omni deliciarum genere affluentem fuerit.

2. Declaret etiam illis, meliùs sic provisum fore à marito, si enim, cum in terris viveret, tanta cura uxori & liberis necessaria providebat, quantò magis in cœlis hoc facturum, ubi & charitas innumeris partibus aucta est, & maior ad quævis à Deo impetranda facultas adest.

3. Revocet in memoriam, quoties viventem adhuc Maritum in longinquas forte regiones negotiorum causa abeuntē sine dolore dimiserint: quidni ergo etiam jam ipsius absentiam per diem unicum (nam mille anni coram Deo & cum æternitate comparati, sunt sicut dies hesterna, quæ præteriit) æquo animò ferant, ut suo tempore, tantò cum maior gaudio, in cœlis iterum videant; maximè cùm sperare possint, in eum locum abiisse maritum, in quo negotia sua, & liberorum cōmoda optimè apud Deū & Patronos procuraturus credatur.

4. Ostendat illis, quod loco Mariti defuncti infinities ditiorem, pulchriorem, nobiliorem, sanctiorem, & præterea etiam immortalem, summeque sponsæ suæ amantem Sponsum, videlicet Christum, habere possint; ei proindè se despondeant, & tum audacter cum S. Davide Psal. 22. dicturas: *Dominus regit me, et nihil mihi deerit*.

Altera tentatio, ex ipso Viduitatis statu & solitudine plerisque viduis per quam sanè molesta oritur, contra quam sic illas muniat Sacerdos. 1. Declaret, quantam curam se de Viduis habiturum promiserit Deus, nam Exodi 22. cap. dicit: *Viduæ et pupillæ non nocebitis, si læseritis eas, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem earum, et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio*, Ieremiæ 22. præcipit: *Viduam nolite contristare*, Matth 23. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui domos viduarum*

comeditis. Psalmista Psal. 145. dicit: *Pupillum et viduam suscipiet*. Et Deus Psal. 67. *Pater Orphanorum, et Iudex viduarum* vocatur, ut innuat, se speciali ratione Viduas defensurum.

2. Illis ostendat, quàm fideliter Deus promissis steterit, & quantam iam olim curam de illis habuerit, in eumque finem ob oculos illis ponat viduam Sareptanam, 3. Reg. 17. ab Elia mirè adiutam.

Alteram item, cui Eliseus 4. Reg 4. per olei multiplicationem subvenit. Nohemi viduam singulari benedictione impertitam. Ruth cap. 1. Viduam, cuius filium Dominus à morte suscitavit. Lucæ 7. Annam filiam Phanuelis, quam Prophetico Spiritu donavit, & quam tantopere à S. Luca c. 2. laudari voluit. Viduã, quæ duos obolos, in Gazophilacium misit, præ aliis omnibus à Christo laudatam. Marc. 12.

3. Proponat in exemplum Viduas illas, quæ, cum possent, nubere noluerunt; quales sunt, Paula Romana. Blesilla ejus filia; Melania, quæ marito nondum sepulto viduitatem suam Domino consecravit; Euphrasia, quæ licèt ætate florida, & divitiis affluens, & ab ipso etiam Imperatore rogata, ut secundas iniret nuptias, constanter abnuit, in Thebaidem se contulit; Elisabetha Regis Vngariæ filia, quæ totam se post mariti mortem pauperibus infirmis curandis impendit; Olympia Constantinopolitana vidua, quæ cum per annum & dimidium duntaxat virum habuisset, & ab Imperatore Theodosio moneretur alium accipere, respondit: *Si Dominus voluisset, me viro nuptam esse, non tam citò me illo orbasset, quia ergo agnovit, non ampliùs expedire mihi Coniugium, coniugem abstulit*.

4. Revocet in memoriam illis incommoda matrimonii, & durum vinculum, ob quod ablatum gaudere deberent potiùs, quàm tristari; meminisse quoque iubeat illius dilemmatis, quo vidua quædam Romana usa est, dum dixit: *Aut futurus mihi maritus bonus, aut malus est: si bonus, vexabit semper timor mortis illius; si verò malus, expedit mihi magis malum hoc non experiri*.

Tertia tentatio, provenit ex sollicitudine de victu sibi & filiis procurando; cõtra hanc muniat eas, partim iis mediis, quæ supra pro simili tentatione conjugatarum attuli; partim verò etiam iis, quæ infra contra pauperum tentationes afferentur.

Specialiter verò hic proderit in memoriam revocasse illam historiam de vidua, quæ duas filias, quas alere iam non poterat, ad aram B. V. duxit, eique omne in illas ius maternum transcripsit. Quo facto vix egressæ templo sunt, cum obuius illis iuvenis factus plenum pecunia marsupium offert, seque patri eorum mortuo has pecunias debere asserit. Accipit pecuniam læta mater, & ex ea vestem filiabus honestam confici curat; cum autem vicini ita vestitas viderent, & talem pecuniam ex quæstu impudico comparatam suspicarentur, mater de infamia filiarum sollicita ad templum properat, & B. V. hanc necessitatem commendat, & sanè iterum auditæ sunt preces. Nam die quodam festo, dum filiæ ante domum sedent, adest de cœlo Angelus, & in conspectu multorum rosas virginibus tradit, dicens, eas ab ipsarum cœlesti Matre in testimonium illæsa virginitatis missas fuisse. Id ubi Princeps illius terræ intellexit, geminum Monasterium ædificavit, & utrique has virgines præesse voluit. Ita refertur in speculo Exemplorum, exem. 117. Et ex Apparatu videri potest V. *Consolatio divina*, quomodo illa Viduis aderit, si ad eam fidenter confugiant.

§. V.

Quomodo, & de quibus instituendæ Moniales, & Virgines.

SVadendum, ut sæpè recolant illam S. Bernardi sententiam: *Ad quid venisti?* Ac proindè Mundo generosè valedicentes, solùm Christum pro Sponso eligant, certoque sibi persuadeant, quidquid sponsa in Sponso suo exoptare posset, id omne illas in Christo infinities perfectiùs reperire, ideoque meminisse eas iubeat sententiæ illius à S. Paulo 1. ad Corint. c. 7 prolatæ: *Quæ nupta est, cogitat quæ mundi sunt, quomodo placeat viro & mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt*, ut sit sãcta *& corpore & spiritu*. Audiant ergo & implere studeat consilium in simili negotio viduis à S. Augustino de bono viduitatis datum, dum ait: *Currite ad illum, placete illi, ex illo vivite, cum illo, & de illo*. Præcipuè verò illas hortetur ad magnam corporis, animique integritatem, ad Orationis studium, ad obedientiam, modestiam, & patientiam; hæ enim virtutes maximè sponsam Christi decent. Porrò tentationes ipsarum ad quatuor ferè species revocari possunt.

Prima oritur, ex solitudinis religiosæ tædio; contra hanc sic *illas* muniat. 1. Proponat illis exemplum aucularum inclusarum, quæ initio quidem solitudinis impatientes exitum, ubiq; sollicitè quærunt, sed paulò post solitudini assuetæ, adeò delectantur illa, ut neque aperto etiam ostio exeant: idem ergo ipsas sperare

tan-

tanto certiùs jubeat, quantò fortior est gratia divina, quàm consuetudo.

2. Revocet illis in memoriam, quomodo pleræque Vxores in sæculo solitariæ domi resideant, & intereà mille crucibus & curis onerate gemant & felices virgines Deo consecratas & inclusas prædicent; gaudeant ergo illæ, sibi obtigisse felicitatem, quam aliç tanto pere expetunt, neque tamen obtinere possunt.

3. Ostendat illis peculiaris favoris judicium hoc esse, quod Deus ita illas Monasterio incluserit; ut enim venatores accipitri oculos obvelant, ne viliorem prædam insectatus, nobiliorem dimittat; ita Deus obvelat oculos mentis & corporis Monialibus, ne illi videant & Deum amare omittant. Sicut item imagines elegantes & altaria velis obteguntur, ne sordibus infectæ splendorem suum & pulchritudinem amittant; ita Deus Moniales vult obvelatas esse, ut tanto pulchriori ipsarum anima, puriorque remaneat, aptaque fiat ad sacrificium Holocausti in ea offerendum.

4. Meminisse jubeat, quid sponsus ipsarum per Oseam c. 2. dixerit: *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius*. Si ergo in solitudine *IESVS* est, & esse cum *IESV* Paradisus est; cur solitudinem horreat Christi Sponsa? Audiant ergo Thomam de Kempis lib. 1. cap. 20. sic loquentem. *Si cuncta videres præsentia, quid essent nisi visio vana? Eleva oculos tuos ad Deũ in excelsis; & ora pro peccatis tuis & negligentiis. Dimitte vana vanis, tu autẽ intende illis, quæ tibi præcepit Deus: claude super te ostium tuum, & voca ad te Iesum dilectum tuum, mane cum eo in cella, quia non invenies alibi tantam pacem*.

Secunda tentatio oritur, ex defectu temporis ad orationem; quãdoque vero ex consolationum, quas in precibus sentire cupiunt, carentia: Contra hanc sic illas muniat. 1. Ostendat illis meliorem esse & gratiorem Deo obedientiam, quàm victimas orationis & sacrificia laudis: Certè quemadmodum servus in vinea laborare jussus, si Domino suo domi suaviter canere, vel cythara ludere vellet, minimè gratum obsequium ipsi præstaret: ita nec hominis grata Deo oratio esse potest eo tempore, quo Deus aliud ab ipso obsequium petit. Doceat præterea, ipsum opus obedientiæ orationem esse; sic enim S. Augustinus super Psalm. 150. Cum quæsiisset, quomodo res ratione carentes à S. Davide ad laudandum Deum invitatæ, laudare ipsum possint, respondit, in eo, quod ipsi obedientes sint, & suos effectus ad nutum ipsius producant: unde subiicit S. Docto: *Vis semper laudare Deum: benè fac omnia, & laudasti Deum.*

Insuper firmiter illis persuadeat, ipsas consolationes, quas in oratione sentiunt, si propter obedientiam relinquantur, per obedientiam melius recuperari, si enim gaudium est in hoc mundo, hoc utique possidet puri cordis homo, quis autem corpurius & meliorem conscientiam habet, quàm is, qui in omnibus Dei voluntatem se implevisse advertit? Nimirum talibus contingit, quod illi Moniali? quæ cum Christum, qui ipsam visitaverat, ad portam vocata dimisisset; rediens adhuc invenit dicentem tamen, se abiturum fuisse, nisi ipsa, quo obedientiam vocaverat, abiisset.

Secundò illis, quæ Desolationes in oratione patiuntur, firmiter persuadere conetur, in his sensibilibus consolationibus non consistere profectum & perfectionem hominis, sed potiùs in integra resignatione sui in manus Dei, multoque gratiores Deo chariorésque esse animas, quæ desolationes patiuntur & ariditates, quã quæ consolationibus avidè inhiant. Quod pulchrè aliquando Deus personæ cuidam desideranti scire, quænam animæ Deo charissimæ essent, declaravit sequenti viso, ut in speculo exemp. V. *Tribulatio exemp.* 6. videre est. Viderat illa persona Christum ad altare stantem, in fratres Moniales flectentes. Ad harum primũ accedens Christus, suaviter eam allocutus est, & postea SS. Corpus suum tradidit. Subinde ad alteram progressus, duris verbis, & torvo aspectu eam castigavit, simulque etiam SS. Corpus suum porrexit. Tandem ad tertiam pergens, non verbis tantum, sed etiam verberibus eam plurimis afflixit, & tum demum SS. Corpus suum præbuit. Cum autem persona illa hujus visi explicationem peteret, respondit Christus, primam quidem Monialem sibi charam esse, sed quia non nisi consolationes appetit, non esse eam tam charam ipsi, ac secundam, ut quæ etiam durius ab ipso tractata, ab eius servitiis non desinat; verumtamen, quia, si graviores essent tẽtationes, animo & proposito deficeret, ideò tertiam sibi charissimam esse, ut quæ pulsis adversis rebus sese ab eius amore, *& servitio permittit absterreri*.

Tertia tẽtatio, oritur ex eo, quod à Superioribus non videantur amari, ideoque non applicentur ad honorifica officia, sed perpetuis increpationibus vexentur Contra hanc tentatione sic eas muniat. 1. Proponat exemplum Christi, qui usque ad 30. annum obscuram vitam vivens, subditus erat parentibus suis.

2. Iubeat meminisse, ad quem finem venerint in Religionem? nonne, ut eligerent abiectæ esse in domo Dei suis magis, quàm

habitare in tabernaculis peccatorum? Gaudeant ergo sibi occasionem offerri finis sui obtinendi, & ea sedulo utantur.

3. Demonstret illis, omnia officia suam dignitatem & excellentiam desumere à voluntate Dei, illumque à Deo copiosius honorandum, qui officium ab eo impositum perfectius impleverit, perindè ac in comœdia non attenditur, quam personam egerit actor, sed quam benè.

4. Ostendit illis commoda, quæ afferunt humilia officia præ altioribus. Nam 1. minus periculi in illis reperitur vanæ gloriæ, & præmii per eam perdendi. 2. Purior est intentio; & hoc ipso major à Deo benedictio. 3. Minoribus talentis ad ea opus est. 4. Curas minores requirunt. 5. Consolationes divinæ in iis sunt frequentiores. 6. Proximus magis inde ædificatur. 7. Charitas fraterna mirè per ea augetur, & conservatur: omnes enim diligunt eos, qui se ipsis subiiciunt, & onera pro ipsis portant. 8. Superiores valdè recreantur, & multis curis sublevantur, quas alioqui suscipere deberent, dum timent, ne imponendo vilia officia, subditos offendant. 9. Securius possidentur; quia pauci sunt qui ambiant illa humiliora.

5. Demonstret illis, nullam familiaritatem esse magni faciendam, aut magis appetendam, quam cum Deo; ad hanc verò semper illis januam esse apertam. Hortetur ergo illas, ut in tentatione constitutæ imitentur Rachaelem Monialem; quæ, cum à Iudaismo ad veram Fidem conversa, nunquam in Monasterio visitaretur, ut cæteræ Moniales, reliquis ad portam garrientibus; ad altare cubiculi sui accessit, & B. V. aut Christum rogavit, ut & ipsi eam ad colloquium admitterent; magisq; consolata discessit, quam si ad portam cum aliis fuisset locuta, uti in Spec. Exem. *V. MARIAM Exem.* 10. videre est.

6. Hortetur eas ad imitandum exemplum S. Catharinæ Senensis, quæ ut levimus ferret vexationes parentum & domesticorum, Christum in parente, B. Virginem in matre, in reliqua familia Apostolos sibi immaginabatur.

Quarta tentatio, oritur ex vitiis & peccatis quotidianis, in quæ solent incidere, & ob quæ non modicè anguntur quandoque Moniales. Contra hanc ergo tentationem sic eas muniat.

1. Iubeat illas meminisse conditionis humanæ, atque in memoriam ill.s revocet dictum B. Aloysii, quo dicere solebat, nimium de levibus & quotidianis erratis affligi, indicium hominis esse semet ignorantis: qui enim se norit, non posse esse nescium, hortum suum tribulorum ac spinarum suapte natura feracem esse. Hinc ille adversus errata quotidiana hac oratione utebatur: En mi Domine, quàm fragilis sum, & miserabilis! quàm proclivis ad lapsum! Ignosce mihi Domine, & gratiam concede, ne idem peccatum iterum committam, & tum quiescebat.

II. Persuadeat illis, quòd quemadmodum infirmus tendens in certum locum, etiamsi sæpius ex infirmitate caderet; certo tamen veniret ad locum, si post casum mox resurgeret: ita & animam, quæ tendit ad cælum, certò eo perventuram, licèt quandoque in peccata venialia labatur, modo resurgere citò conetur.

III. Pari modo persuadeat illis; quemadmodum pater infanti suo ob morbum cadenti potius condolet, quam indignatur; ita Deum quoque animæ ex infirmitate cadenti, non modo graviter non indignaturum sed potius condoliturum, mediaque ad infirmitatem curandam suppeditaturum.

§ VI.

Praxis juvandi & consolandi Pauperes?

INstruendi sunt pauperes, ut sortis suæ utilitate non affligantur, sed cum gaudio inde sibi meritum, & coronam acquirant.

I. In hunc finem proponat exemplum Christi; qui ut S. Paulus 2. ad Corinth. cap. 8. ait: *Propter vos egenus factus est, cum esset dives*; si ergo solatium est miseris socios habere, quantum erit solatium pauperi, paupertatis socium habere ipsum Christum.

II. Revocet illis in memoriam, quot millia sapientissimorum virorum, & sanctissimorum sponte amplexi sint paupertatem, ut essent similiores Filio Dei; quidni ergo & ipsi gaudeant, ultiò à Deo oblatam hanc gratiam, quam alii per magnas difficultates & certamina quæsierunt?

III. Iubeat meminisse, vitam nostram similem esse comœdiæ; ut ergo actor libenter per diem personam mendici vel rustici gerit, si speret inde se regi, Aulicisque per eam magis placiturum, & majus præmium obtenturum; Ita & ipsi libenter vilem suam personam per brevem vitæ diem sustineant, ut Deo cœlitibusque magis placeant, & merita sua multiplicent.

IV.

IV. Ostendat talem tantum esse quemlibet hominum, qualis & quantus est apud Deum, atque adeò illum esse in hac vita digniorem, qui sanctior est; hanc ergo dignitatem obtinere cum in ipsorum sit potestate, cur doleant, se falsa gloria honoribusque carere?

V. Demonstret, quod Deus divitias illis nô dederit, specialis favoris loco habendum. Indicium enim est, Deum hic velle curam eorum habere, atque eos in altera vita ditare regno illo, quod pauperibus promisit: etiam ipsos in hac vita à curis, quas divitiæ afferût, liberos esse, & annos suos in vera pace transigere. Ad quem finem proderit narrare historiam de Fabro illo ferrario, quem cum vicinus dives toto die cantantem audiisset, quoddam marsupium pecunia plenum in officinam coniecit, quo ille invento, mox curis obruptus de pecunia servanda, & augenda, à cantu abstinuit, neque cum resumpsit, donec vicinus detecto consilio suo pecuniam repetiit.

Altera tentatio, eaque gravior, oritur ex timore de victu & vestitu quotidiano parando, contra quam sic muniat eos. I. Declaret illis, quantam Deus semper curam se habiturum pauperum promiserit, & actu habuerit, ut meritò S. Psalmista Ps. 10. dixerit, quod oculi eius in pauperum respiciant; diligenter scilicet considerantes, ne aliquid ei desit: *nam illi derelictus est pauper*, eodem teste Ps. 9. Vnde jam olim etiam apud Ethnicos, teste Menandro Ep. 28. pauperes æstimabantur Deorum esse. Quam verò fideliter steterit Deus promissis, id unum indicio satis esse potest, quod Script. dicat Psalm 36. *Iunior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem Divites eguerunt, & esurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

Si Princeps promulgari juberet, nihil ei magis placiturum, quam si cives, quotiescumque re aliqua indigerent, ad eum confugerent eamque, audacter peterent: quis civium foret qui non sæpissimè, imò assiduò ad ipsum confugeret? & tamen hic Princeps tum propter fragilitatem, tum propter limitatas divitias fallere posset. Cum ergo Deus summè verax, & potens simile decretum promulgari jusserit, imò ipse promulgaverit, dum dixit *Petite & accipietis*, *&c.* Ioann. 16. an non maxima cum fiducia ad eum confugiendum erit?

Demonstret illis, quot titulos habeat quivis homo justus ad omnia necessaria à Deo speranda.

Primus est, quod *homo* sit: si enim Deus lilia agri, & volucres cœli tam solicitè nutrit, an ipsius hominis, propter quem omnia illa condidit, non maiorem rationem habebit?

Secundus titulus est, quod *redemptus* sit: quis enim ovem, aut equum, aliudve animal, quod magno pretio emerit, fame perire sinit? quanto minus ergo Deus hominem pretioso Sanguine suo emptum & redemptum necessariis ad vitam subsidiis destituet.

Tertius est, quod sit, *Christianus*: quis ignorat, quanrâ curâ Deus Israelitarum habuerit: qua charitate & sollicitudine illis manna de cœlo tot annis, coturnices, & aquam de petra providerit? & Christianis, qui veri Israelitæ sunt, quorum illi figura erant, victum quotidianum negabit? aut certè populo illum sequenti per tantum miraculum panem datum credemus; & Christianis nô corpore, sed animo, non pede, sed affectu, non gressu, sed virtutis studio ipsum sequentibus ac imitantibus, necessaria alimenta negaturû existimabimus.

Quartus titulus est, quod *servus* sit: quis nescit, quanta cura victû subministremus etiam brutis servientibus nobis? si verò servum nacti sumus fidelem, & vtilem, quàm ægrè demittimus? An igitur minorem charitatem à Deo sperabimus? an nescimus, quanta cura fidelem servum suum Davidc protexerit, & conservarit? quam sollicitè Eliam per corvum aluerit? quam liberaliter Iobo, cui similis in terra sui temporis servus repertus non erat, duplicia restituerit.

Quintus titulus est, quod sit *Amicus* Dei: quis amicû sibi gratum deserit? quis nescit amicorum omnia esse communia si ergo Deus hanc consuetudinem adeò servare decrevit, vt etiam se ipsum amicis dare statuerit, an in quotidianis alimentis suppeditandis eam transgressurus credetur? Certè ad fiduciam orationis adhortaturus, amici panem iterato petentis exemplo vsus est, vt indicaret, hunc esse specialem titulum, ob quem non facilè quid negari possit petenti.

Sextus titulus est, quod sit *Filius*, si enim ipsa etiam bruta tam sollicitè pullos suos alunt; an Deo hanc providentiam adimemus? An infans, si ratione præditus esset, prud enter dubitare posset, num mater eum lactura esset, & quis dubitavit, an Deus sustentaturus sit: quibus dixit: *Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum? quod si illa oblita fuerit, ego non obliuiscar tui*, Isaiæ 49.

Septimus titulus est, quod sit *Sponsa* Dei: quis unquam audivit sponsam regiam a sponso deserram else, si illa bene se gesserit? Certe Al-

suerus Esteri dimidium regnum obtulit; quanto magis daturus fuisset, si victum tantum petijsset; An Rex cœlestis à terreno se vinci patietur? Hos ergo titulos benè perpendere pauperes iubeat Sacerdos, certoque promittat, ijs fiduciam auctum iri: si enim, qui litteras septē sigillis munitas à Rege accepisset, quibus ei victum promitteret, minimè dubitaret, quin Rex promissis staturus esset: quanto minus de Deo, qui hos septem titulos tam benignè largitus est, dubitare fas erit? Id unum ergo singulari cura agant pauperes, ut mandata Dei seruent, orationem frequentes, patientiam in adversis non deserant: de cætero omnem sollicitudinem in Deum conijciant, & eum ipsi in ore ac mente assiduè habeant.

§. VII.

Quo modo agendum cum Consuetudinariis, & obstinatis peccatoribus.

SAcerdoti hic imitanda est Christi mansuetudo & patientia, qua peccatores expectat & recipit. Illius ars & industria non est posita in eo, ut tales statim sine absolutione dimittat, sed ut congruis mediis & motivis tales efficiat, ut meritò absolvi possint. In hoc, non illo, consistit labor viri Apostolici.

Primo loco ad illorum animos emolliendos adhibenda est sincera ad Deum precatio pro eorum salute. Iuvat etiam benigna conversatione, aut etiam obsequiis animos eorum disponere, ut monita salutaria facilius recipiant, quod S.Xaverio familiare fuisse in eius vita narratur.

II. Si legere norunt suadeat illis, ut singulis diebus tardè & attentè unum alterumve folium ex libello pio legant, maximè ex tali, qui vel de æternitate, vel de quatuor novissimis scribat. Hi enim Concionatores muti multo efficacius plerumq; persuadent emendationē, quā ii, qui in cathedris cum strepitu detonāt.

III. Specialiter illis commendet affectum, & fiduciam ad SS. Domini Passionem, horteturque, ut singulis diebus semel vel sæpiùs ad honorē illius Orationem Dominicam, vel Salutationē Angel.cam recitent: Hunc in finem iuverit illis indicare, quod Christus quondam S.Gertrudi dix.t: *Quilibet poterit respirare in spem veniæ offerendo Dei Patri meam innocentissimam Passionem & mortem. Credat igitur peccator, se per hoc obtinere saluberrimum fructum indulgentiæ, quia nullum tam efficax remedium contra peccata poterit in terris haberi, sicut devota memoria meæ Passionis cum fide recta, & vera pœnitentia*, l.4. Insin. div. piet.

IV. Simili modò conetur eos ad singularem fiduciam & amorem erga B.Virginem excitare. Suadeat ergo Sacerdos, vt hanc B. Virginem peccator cū quo agit varijs obsequijs demereri sibi studeat, maximè singulis diebus aliquid in honorem eius recitando, in eius festis confitendo, per diem integrum, maximè vero Sabbati, abstinendo ab illo vitio, quo maximè infestatur. Eum in finem conveniunt una alterius breui historia ostendere, quàm salutare hoc medium multis peccatoribus fuerit, Ex. gr. illi Militi, cui diabolus servi specie assūpta per 14. annos servierat, occisurus illum, si vel semel Salutationem Angelicam, quam recitare quotidiè consueuerat, omisisset, qui tamen postea B. V. patrocinio & ope Eremitæ cuiusdam, fraude dęmonis delecta, egregiè resipuit. Vti fusius in Spec. Exem. V. Angel. Exem. 5. refertur. Alius verò, qui Sabbato V. M. nomen habentis pudori, amore beatissimæ Dei Matris, pepercerat, in torneamento occisus, contritionis elicitæ gratiam, & cum hac salutem obtinuit. Ibid. V. Horę Canonicę Exem. 4.

V. SS. Eucharistiæ usum quoque, si possit, omnibus modis persuadeat: ibi enim mensa est, quam paravit Dominus adversum eos, quos tribulant peccatorū vitiorumque habitus. Ibi humanus ille medicinalis Sanguis latet, qui si auriatur à peccatore, à morbo Caduco ad peccati lapsum impellente eum liberabit. Expertus hanc efficaciam est miles ille, qui concubinæ amore implicitus, cum S. Bernardi suasu in agone constitutus SS. Eucharistiam recepisset; adeò mox mutatus est, vt summè eam detestatus sit, quam summè prius deperierat, uti fusius in Spec. Exem. V. Attritio videre est.

VI. Nonnunquam proderit adhibere medium illud, quo Sanctus Bernardus peccatorem quendam à prava consuetudine abduxit; dum illi suasit, ut triduò tantum ad honorem SS. Trinitati à familiari sibi vitio abstineret; quod cum ille fecisset, suasit S. Bernardus ut alterum triduum ad honorem Christi adjiceret, quo consilio observato, ita ille immutatus est, vt etiam sine pacto ullo deinceps abstinere statuerit.

VII. Salubre quandoque etiam fuerit, dolo bono circumvenire peccatorum, & ad exemplum Nathan Prophetæ, parabolæ, vel etiam historiæ propositione, ipsi statu sui periculū vitęq; sceleratę turpitudinem ostendere; quod tamen initio dissimulanter admodum faciendum est, ne artem mox advertens, difficulter

ca-

capiatur. Parabolæ autem vel historiæ tales possunt esse. 1. Narrat, ex Acroamatis Iac. Bidermanni, historiam de filio, qui in vineam ire iussus, patrem in itinere inuadens deiecit in terram, & cultro interemit. Inferat subinde, hoc facere peccatorem respectu Dei Patris. 2. Narret ex eod. lib. historiam de muliere illa, quæ captivum maritum testudinis suæ musicæ auxilio ex Turcica captivitate liberavit, fingatq; eam postea domi à marito malè habitam, & tandem post grauia & repetita vulnera penitus occisam. Inferat hoc peccatores respectu Christi facere. 3. Fingat fuisse Reginam, quæ ex humili loco in aulam translata ad regias nuptias, miscuerit se aliquoties rabulis, & lixis, & neque à Rege priuatim monita, neque minis deterrita abstinuerit. Tali parabola proposita exspectet, quid peccator iudicet: & tum inferat: Tu es illa Sponsa Spiritus sancti, &c. 4. Fingat aulicum ob delicta sua sæpius à Rege monitum, iamque excludendum ab aula amicorum tamen precibus fuisse seruatum, sed illum post decies recuperatam amicorum ope, gratiam apud Regem, nec dum tamen resipiscere, sed in antiqua peccata frequentius labi; an hic vlteriori amicorũ auxilio dignus videbitur? Inferat subinde, peccatorem talem esse, qui toties Sanctorum precibus in gratia cum Deo reductus, nec dum tamen resipiscat. Fingat hominem aliquem eo insaniæ redactum esse, vt ultro vestes exuens porcorum stabulum intraverit, ibique cum porcis habitarit, siliquas & fæces comederit, in luto, si quod vidit, se volutarit, vomitũ resorbuerit &c. Inferatque, peccatorem esse talem, bestijsque se assimilare. 6. Fingat esse aliquem, qui testamentum, quo ignes, hereditas ei transcribebatur, vili pretio vendiderit: & ostendat talem esse peccatorem, qui gratiam pro vili voluptate vendat.

VII. Fingat Ducem quendam, cui arx valdè opulenta commissa sit, eaque insuperabilis vili pretio corruptum, se & arcem hostibus capitalissimis tradidisse. Inferat hoc peccatorem agere, qui arcem animę diabolo tradat. 8. Fingat comicum fuisse; qui, cum pollicitus fuisset comœdiam exhibere, atque ideò Regem cum tota aula sua invitasset, nunquam tamen in theatrum prodierit, & comœdiam auspicatus sit. Inferat, talem comicum esse peccatorem, qui conversionem differt.

VIII. Quandoque illi ostendat, quantum gaudium creare possit Deo, & omnibus Sanctis, si seriò se emendet. Eum in finem proderit attulisse fauores speciales, quos peccatoribus sincerè conuersis exhibuit Deus maximè S. Mariæ Magd. Mariæ AEgyptiacæ, Pelagiæ &c.

§. VIII.

Quo modò inducendi qui Inimicitias deponere nolunt.

DIfficilis est curatio huius morbi, quia instar vlceris intimis præcordiis infixa hæret inimicitia: & fermè quisque suam iram & indignationem iustam putat, & culpam totam in suum inimicum reiicit. Hinc consultum est, ut Sacerdos tanquam Dei mediator conetur initio inducere utramque partem ad exhibendam aliqua signa saltem communia mutuę benevolentiæ, ut est salutatio, alloquium, aut congressus mutuus: per hæc enim aliquando incipit illa nubes dispelli, dum unus experitur alium non esse à se tam alienum, quã existimabat. Ostendat etiam pacis Mediator, se Aduersarij causam non agere, sed potius velle ipsius bono, saluti, & tranquillitati consulere.

I. Cum affectu charitatis, proponat illi exemplum Christi, qui in Cruce exclamavit: *Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt*, Lucæ 23. Inferat ergo: Si Dominus inimicis tam gravibus, tã liberaliter ignouit, tu seruus illis minoribus non ignosces? Hoc exemplo Theodosius Imperator se animabat; cum enim rogaretur, ut veniam ijs, qui ipsum offenderant, daret, respondit. Quid mirum est, si nos, qui homines sumus, homini ignoscamus, cum Christus, qui Deus est, inimicis suis tantis tam liberaliter ignoverit.

II. Ostendat, quàm necessarium sit, ignoscere inimicis, eo quod alioqui nec nobis dimittantur peccata nostra, uti patet ex servo Euangelico debitum suum parvum dimittere nolente. Hunc in finem proderit unum alterumve exemplum paulò terribilius adferre, v.g. de Sapritio Sacerdote; qui iam ad martyrium ductus, quia Nicephoro veniam petenti eã negavit, mutata mente diis immolavit, uti apud *Surium* 9. Februarij videre est. Aut de muliere; quę cum in turba hominũ ab adolescente leviter impulsa, & humi prostrata, veniam flexo poplite & iunctis manibus petenti negasset, à dæmone inspectantibus omnibus abrepta & in puteum deiecta est, vti *S. Bernardinus* Senensis Ser. 15. Quadr. refert. Aut de illa muliere, quæ dimittere noluit, in morbo dũ ei SS. Eucharistia pro Viatico offertur, vultum illa avertit, & dixit. *Sicut ego averti vultum ab alijs, nolens eis dimittere, ita Deus avertit nunc, vultum suum à me:* Hæc dicens obiit t. *Spec. Exem. V. Dimittere*. *Exem. 6.* Aut de illo, qui cum esset mortuus, & in Ecclesia

pro

pro eo preces consuetæ dicerentur; Crucifixi imago manus retraxit, & auribus opponens dixit: *Nec pepercit, neque parcam*, ibid. *exem.* 4. Quod si dubitaret Sacerdos, num is, cum quo agit, seriò ignosceret; possèt terribilem illam historiam de Nobili illo Cordubensi narrare; qui quia fictè tantum veniam dederat, Angeli duo Sacerdote ad eius sepulchrum deducentes, jusserunt SS. Hostiam ex ore auferre; quo facto deturbatum cadauer in fossam, videri desiit, vti fusius legere est in *Pædag. Christ. p.* 2. *c.* 15. *§.* 2.

III. Ostendat, quantos favores Christus exhibuerit ijs, qui inimicis ignoverunt: nam S. Gualberto, & alteri cuidam nobili Anglo, post condonatam hostibus, ab illo quidē fratris, ab hoc autem patris cædem, ad Christi effigiem orantibus, visus est Christus, viventis modo, toto capite annuere, & factum approbare, vt *Baron. tom.* 2. *anno* 1051. testatur. Mulieri verò cuidam, quæ occisorem filij in domum susceperat, ita Deus rependit hanc gratiam, vt filium eius ex Purgatorio eriperet, & ipsi vitam æternam promitteret, vt Faber in *Festo S. Steph. serm.* 3. *n.* 3. refert.

IV. Declaret, quàm præclaram habeat occasionem ingentia bona sibi comparandi, si sincerè & liberaliter ignoscat inimicis. Nam 1. per hanc viam facillimè obtinetur remissio peccatorum, iuxta illud Christi: Matth. 6. *Si remiseritis hominibus peccata eorū, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur.* ibid. c. 5. Quis autem non libenter tres obolos proximo remitteret, vt aliquot milliones debitorum ipsi remitterentur? 2. Ingens præmium in cælo sperare potest: si enim maius meritum ibi est, vbi maior difficultas reperitur; quis dubitet, huic actui maximum olim præmium responsorū, sicut maxima in eo difficultas reperitur. 3. Etiam majorem sibi honorem & famam comparare potest ignoscendo: si enim magnam sibi obvenisse gloriam crederet, si exercitu multis millibus constantem superasset: an non maiorem obtigisse dicit, si victoriam de ipso reportet, quæ omnium nobilissima est.

V. Ostendat illi, quod inimicus sibi potius: quàm ipsi nocuerit: similes enim sunt tales homines, qui alicui nocent, vulpeculis Samsonis, quæ, dum segetes Philistæorum accendunt, seipsas etiam peremerunt: Similes sunt Vnicorni, quæ dum alia cornu appetit seipsam ita arbori affigit, vt extrahere illud non possit: Similes sunt gladio Adamantem aut silicem ferienti, qui se potius destruit, quàm lapidem: Similes sunt apibus, quæ dum alijs aculeum infigunt, se perimunt: Similes sunt canibus lapidem invadentibus, qui dentes potius suos consumunt, quam lapidi noceant: Similes sunt illi, qui candelam emungit, ac candelæ quidem lumen clarius facit, digitos autem suos adurit & contaminant. Vnde S. Hieronymus ad Eustochium ait: *Apud Christianos non qui patitur, sed qui facit contumelias, miser est.*

VI. Ostendat, quam multorum bonorum occasio illi fit inimicus, illorum nimirū omnium, quæ, n. 5. indicaui: si ergo amamus eum, qui nobis viam facit ad ignes lucrum faciendum, vel occasionem præbet ingentis præmij obtinendi: si diligimus eos, qui nobis vel in pugilatu vel in Academicis certaminibus sese opponunt, atque adeo occasionem faciunt fortitudinis & doctrinę nostrę ostendendæ; an non tantò magis diligamus inimicos, quanto maiora bona sunt spiritualia, quæ per amorem inimicorum obtinentur, quam materialia, quæ in hoc mundo tam sollicitè quæruntur.

7. Hortetur, vt inimicum tanquam manum, & instrumentum, aut legatum Dei intueatur, quo Deus vsus est ad ipsius læsi speciale commodum: an non enim vt sic exosculabitur potius manum, aut legatum Dei tam paternè castigantis? Aut certè hortetur, vt eum intueatur tanquam à dæmone impulsum, aut morbo suo, an non vt sic potius condolebit ipsi, quàm irascetur?

8. Ostendat, quod si velit vindictam de hoste capere, non possit id melius facere, quam si totam suam causā Deo committat; sic enim ipse Deus petijt: *Mihi vindicta & ego retribuam*, ad Rom. c. 12. Præterea verò etiam in memoriam illi reuocet, quod nulla re magis se vindicare ab inimico possit, quàm si nihili faciat iniurias eius; ita enim docet S. Hieronymus in Epistolam ad Hebræo, dum ait: *Nihil ita confusam facite iniuriam agentis, sicut fortis & miris patientia tolerantis, & neque in opere, neque in lingua se vindicatis.*

Consultum est, etiam inducere alios Amicos quibus ipse specialiter fidit, vt de aduersario mollia colloquia inducant, declarando aliquam ab eo humanitatem aut beneficiū sibi præstitum esse, bene de ipso locutum & conando in rebus agendis aliquod cum ipso commercium inducere: debent enim ad huius morbi intestini curationem varia remedia tentari.

Quo

§. IX.

Quo modo iuvandi qui in aliqua Tribulatione versantur.

EXponendum primò, Nihil sine voluntate Dei nobis contingere, testante Scriptura, *Eccles. cap. 17. Bona & mala, vita & mors, paupertas, honestas à Deo sunt.* Deus autem noster est Pater benignissimus, quia omnia ad utilitatem nostram disponit, & solus novit quid nobis expediat. Nec omittet suo tempore suum nobis auxilium, & solatium præstare, qui dicit justo: *Cum ipso sum in tribulatione*, & D. Paulo: *Virtus in infirmitate perficitur*.

2. Ostendat, Tribulationes esse signum filiorum Dei & prædestinationis. Id colligitur 1. ex S. Paulo ad Hebræos c. 12. dicentes: *Fili mi, noli negligere disciplinam patris, neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit* Ex Testimonio S. Raphaelis Tob. 12. *Quia acceptus fueras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te.* 3. Et ex praxi Amantium, qui comprimunt fortiter manus Sic Deus Apocalip. 3. ait: *Ego quos amo, arguo & castigo.* 4. Ex revelatione Dei, qua quondam revelavit S. Gertrudi, quod, quando Dominus nihil invenit in homine, propter quod placita dignatione ipsi adesse debeat, tribulationes vel molestias tam corporales, quam spirituales eidem immittit, ut inde habeat oportunitatem manendi cum illo; quia S. Scriptura dicit: *Iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde.* Alio tempore eadem Virgo intellexit, *Blosio teste in consolat. Pusill.* quod quemadmodum annulus est signum desponsationis, ita adversitas humiliter propter Deum tolerata, sit verissimum signum divinæ Electionis, & quasi desponsatio animæ cum Deo, in tantum, ut gravatus quisque confidenter dicere possit; Annulo subarrhavit me Dominus meus IESVS Christus. Quod si inter ipsa adversa homo potest dono Dei etiam laudare Deum, & ei ex animo gratias agere, jam tanquam sponsa amabilis coronam obtinet à Domino, quia gratitudo animi in adversis est ornatissima atque pretiosissima corona animæ. 5. Ex testimonio Dei, quo S. Francisco dixit, infirmitatem, quam tum patiebatur, esse arrham thesauri cœlestis, qui ipsi olim offerendus esset; ut in *Specul. Exempl. V. cœl. gloria exemp. 8.* refertur. 6. Ex omnium SS. Exemplo, de quibus S. Ecclesia canit: *Omnes Sancti quanta passi sunt tormenta, ut securi pervenirent ad palmam Martyrii.* Certè quò sanctiores fuere tantò magis tribulationibus vexati sunt. 7. Ex figuris variis, nam Electi Dei sunt Lapides, qui super ædificandi suo tempore super lapidem Angularem Christum crescent in templum Dei, ergo in hac vita polliri malleo tribulationis debent. Illi sunt Triticum suo tempore in horreum Domini congregandum, ergo priùs flagellari & excuti debent. Illi sunt Vuæ ex Christo, tanquam vera vite prognatæ, ergo oportet torculari eos subiicere, ut gratissimum virtutis succum porrigat. Illi sunt holocaustum & Victima Deo gratissima, ergo per ignem tribulationis immolari debent. Item tribulatio est aureæ virgæ Assueri similis, quæ signum clementiæ & gratiæ apud Regem obtentæ erat. Item est similis Funiculo rubro, quem milites Iosue Rahab meretrici dederant, ut eum appendens ante fenestram ab interitu servaretur, *Iosue cap. 2.* Tandem est similis signo Tau, per quod olim *Ezech. c. 9.* notati ab exitio servabantur.

3. Præcipuè hortetur afflictum, ut Christi exemplum & SS. Passiones ob oculos ponat sibi. Hinc enim mirum robur & solatium oriri colligitur. 1. Ex ipsa Christi revelatione; cum enim quædam persona vehementer afflicta esset, hanc audivit vocem, surge & cogita vulnera mea. Fecit, & mox se consolatam invenit, uti in *Fasciculo Myrrha P. Caraffa* refertur. Alius, qui à Religione ad sæculum reverti volebat, à Christo his vocibus in proposito confirmatus est: *Omne asperum intinge in latus meum, & erit tibi dulce.* ibid. Vnde S. Catharina Senensis dicebat, tribulationem esse duro pani similem, qui ut facile per patientiam concoqui possit, in SS Christi Sanguinem intingendus sit. 3. Ex æquitate: non enim est major servus Domino, neque discipulus supra magistrum: neque membrum pedis melius est capite: si ergo Christum oportuit pati, & ita intrare in gloriam suam, quanto magis membra, discipuli & servi ejus per hanc viam ad cœlum tendere debebunt: Vrias admonitus à Davide, ut in domum propriam iret, & quiesceret: respondit: *Arca Dei, & Israel, & Iuda habitant in Papilionibus, & Dominus meus Ioab & servi Domini mei super faciē terra manent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam, & bibam, & dormiam cum uxore mea? Per salutem tuam & per salutem anima tua non faciam rem hanc.* 2. Reg. 11. An non multo magis Christianus simili modo se alloquatur: Dominus meus in toto Corpore passus est talia ac tanta: & ego hanc parvam tribulationem non suscipiam. Et ego quidem justè, ipse verò quid

se-

fecit? Ille totum Calicem in sanitatem meam exhausit, & ego in ejus honorem vel gustate illum recusabo?

Experientia colligitur hujus medii efficacia. S. Elzearius Comes, cum uxor illius patientiam mitaretur, respondit illi: *Noveris me interdum sentire aliquam in animo adversus infestantes me indignationem: sed illicò me converto ad cogitandas iniurias Christo illatas, dicoque mihi ipsi cum imitari cupiens: Etiamsi famuli tui barbam tuam convellerent, & colaphos tibi impingerent, nihil tamen hoc esset præ illis, quæ Dominus tuus, & plura, & maiora perpessus est, certoque habeas, coniux mea, me nunquam cessare à commemorandis iniuriis Salvatoris mei, donec animus planè sit tranquillus.* Surius 27. Sep. Colligitur etiam ex simili: sicut enim amaræ pilulæ, dum hostia involvuntur, faciliùs sumuntur: ita & tribulationes, si eas memoria Passionis Christi velut hostia involvamus. Sicut etiam Erinaceus in foraminibus petræ refugium quærit: ita anima Christiani in SS. vulneribus quærere deberet.

4. Hortetur, ut sæpe ad præmia tribulationibus promissa animum afflictus convertat, revocetque in memoriam illud S. Pauli ad Rom. c. 8 *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Si ergo Urinatores in aqua se promptè coniiciunt, & gladiatores verbera contemnunt, & milites pericula alacri animo subeunt: bajuli onera læti portant, ut vilem mercedem & præmium consequantur: sic etiam Iacobo Patriarchæ videbantur dies pauci præ amoris multitudine erga Rachaelem; quidni multò magis Christianus omnes adversitates libenter sustineat amore & spetanti præmii, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis descendit? Sic Christus proposito sibi gaudio sustinuit Crucem. Sic S. Stephanus intendens in cœlum, vidit cœlos apertos, sic & Christus Apostolos excitavit: *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Matth. 5. Sic S. Franciscus in gravi dolore oculorum animavit, dum dixit: *Francisce, si tota terra esset aurum, & mare ac flumina & fontes essent balsamum, & omnes montes, collesq; ac lapides essent gemmæ; tibi alius thesaurus, longè his pretiosior daretur pro infirmitate, an non gauderes? Ecce hic thesaurus est vita æterna, quã tibi reposui. Et ex nunc te investio; & ista infirmitas & afflictio tua est arrha illius beati thesauri.* Spec. Exem. V. *Gloria cæl ex.* 6 Diabolus quoq; aliquando fassus est, se libenter omnia tormenta damnatorum usq; ad extremum Iudicii diem toleraturum, si unico momento Deũ intueri liceret: quid non tolerandum ut æternùm videatur: Sicut ergo vadantes flumen, sursum oculos erigunt, ne titubantes prolabantur; ita ne inter tribulationes labamur, consultum est, ut ad cœlum oculos mentis erigamus; nam, ut S. Isidorus ait: *Qui futuræ vitæ præmia diligenter recogitat, præsentis vitæ mala æquanimiter portat.*

5. Moneat afflictum, quod nemo sit in hoc mundo sine aliqua afflictione, nam, uti Iob. 14. ait: *Homo natus de muliere brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.* Ergo lætius est pati propter Deum, ut hac ratione satisfaciamus pro peccatis, lætiùs feramus tribulationem, & præmium in altera vita accipiamus, quàm ut per impatientiam nobis faciamus crucem majorem, & graves in altera vita pœnas accersamus, jacturamque summæ mercedis faciamus. Quam doctrinã antiqui pulchro hoc apologo explicabant. *Hinnulus*, inquiebant, *sylvester à lupis agitatus ad oves cõfugerat, quas cum videret in pace degere,* ait: *Hic deinceps vitã meam pacifice transignam. Paulò post tamen adsunt Sacerdotes, & agnos aliquos abducunt. Quos cum hinnulus ad immolandum trahi audisset, cũ suspirio exclamavit: Heu mihi, ut video, nullus locus à persecutione immunis est; sed tamen omnibus perspectis, meliùs est hic manere, & in obsequium Dei pati, quam in escam cedere luporum.* Sic ergo etiam omnes justi & prudẽtes Christiani discurrunt, quos hinnulus iste significat.

6. Iubeat afflictum meminisse, quoties infernum vel purgatorium metuerit: sic omnia leviùs tolerabit. Quis enim latro gravissima tormenta promeritus, non cum gaudio acciperet colaphum, si tota pœna in hanc converteretur, & præterea ingens pro eo fortiter tolerato præmium offerretur? Ecce omnia tormenta hujus mundi comparata cum gehenna nec colapho quidem comparari possent; & tamen erit, qui his longè mitiora & minora ferre recuset, maximè cum in præmium ipsa beatitudo promittatur? S. Franciscus Borgia omnia hospitia sibi optimè præparabat, quia cognitionem sui & inferni præmiserat. Præmittat & hos duos prodromos afflictus, sic omnes tribulationes, per quam leves efficiet.

7. Demonstret, frustraneum esse mœrorem ad malum leniendum, nam ut eleganter S. Chrysostomus ait hom. 5. ad populum: *Tristitia ob id nobis data est, nõ ut in morte, aut alia re doleamus, sed ut doleamus peccatum, quasi morbi illius remedium. Sicut ergo remediũ lippitudinis illam tollit, non alios morbos; sic tristitia peccatũ tollit, non alias ægritudines, v. g. pecunia quis mulctatus est, doluit, non emendavit: filium amisit, do-*

luit; non resuscitavit mortuum: contumeliis affe-ctus est; non revocavit contumeliam: infirmatur, dolet: morbum non aufert, sed auget. Sed peccat quis: tristatus est, peccata delevit. Ergo tristitia tantùm facta est propter peccatum, à quo nata est: ideò ut tinea ipsum corrodit et absumit.

§. X.

Quomodo Consolandi quibus Amicus, parens, aut filius mortuus est.

1. SIc afflictum apte alloqueris. Tres tantum possunt esse causæ te affligendi dolore ex tali morte, vel ex parte Dei, vel ex parte defuncti, vel ex parte tua aut amicorum: ex nulla autem hic parte dolendum est. Nam 1. si Deum attendamus: ille iure suo repetiit quod suum erat: si ergo, cum depositarius repetit depositum suum, volentes reddimus; cur si Pater cœlestis repetit amicum, quem nobis ad tempus côcessit, doleamus & queramur? Præterea si boni Christiani sumus, nihil aliud velle debemus, quàm quod vult Deus: si ergo ille voluerit defunctû nobis auferre, quidni & nos velimus? Cur ergo non exclamamus cum S. Hieronymo (ad Paulam de obitu Blesillæ) *Bonus est Deus, et omnia, quæ bonus facit, bona sint, necesse est. Mariti orbitas irrogatur: plango quod accidit: sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille, qui dederat.*

2. Si ipse defunctus attendatur: vel bonus is fuit, & bene defunctus est, vel malus fuit, & malè obiit: *Si bene,* lætandum potius est, quàm tristandum: nam ut S. Chrysostomus Hom. 63: in Matth. ait: *Illum abiisse in prata florentia cum putes,* ingentes cur adversum te suscitas fluctus *tempestatis? hic autem (luctus præsentis vitæ pernavigavit. Si ad imperandum, regnandumque hoc ca duco mortalique regno filius tuus abiisset, nolles eum indè redire, ut ipsum videres: nunc verò cum ad meliora, maioraque regna processerit, parvi temporis absentiam ferre non poteris? Noli ergo plorare: reddidisti enim depositum quod tibi creditum erat.* Præterea si tu cum amantissimo amico in carcere constitutus esses: & illi à Rege gratia fieret, atque ex carcere in aulam transferretur, ut ibi continuis deliciis frueretur: an ut dolores, vellesque eum in carcere retinere? minimè profectò, si verus amicus esses. Ecce Deus amicum tuum ex carcere corporis eduxit ad gaudia cœlestia: & tu eum ab his impedire velles? Si verò *malus fuit*: dolendum iterum non est: quia peior vasisset, si diutiùs vixisset, atque adeo maiorem pœnam incurrisset: quod Deus prævidens rapuit illum, unde Tertullianus c. 9. de patientia. *Christum lædimus,* inquit, *cum evocatos quosque ab illo quasi miserandos non æquanimiter accipimus.* Certè Deus & Beati non minus amant amicum tuum, quàm tu: & tamen illi etiam in tali casu constitutum non lugent, sed potiùs divinæ justitiæ & voluntati acquiescunt: neque tu etiã, si aliquandò veneris eò aliter facies: cur ergo non jam quoque facere possis, & facias, quod ibi postea facturus es?

3. Si seipsos afflicti attendant, necdum habent causas dolêdi, nam loco amici huius aut filii, ipsum Deum habent, qui ipsos solari vel adiuvare possit, ergo meritò illis dici potest, quod Reg. c. 1. Elcana Annæ uxori dixit: *Anna cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi sum, quam decem filii?* Nimirum vanum auxilium & solatium illis subtraxit Deus, ut in illo tanquam fonte sinceriora quærant, cur ergo tam salutari consilio non acquiescant? Iubeat item meminisse, quantarum curarum causa fuerit defunctus: quantum impedimentum in divino servitio: hoc certè agnovit Melania Iunior de qua S. Hieronymus scribit, quod calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdiderit filios: quo tamen in casu lacrymam non fudit, sed stetit immobilis, & ad Christi pedes devoluta quasi ipsum teneret, arrisit, & dixit: Expeditiùs tibi nunc servitura sum Domine, qui tanto me onere liberasti. Tandem ostendat, cum spes sit, defunctum talem in cœlestem aulam receptum esse, gratulati ipsos debere, quod ibi tantum amicum habeant, qui & velit, & possit plurimum ipsorum commoda promovere.

2. Revocet in memoriã, quod talibus amicis caruerint sine dolore antequam ii nati essent: cur ergo non etiam nunc carere possint, cum ii amplius non existunt? Imò in cœlis magno gaudio exspectant ipsos, & ad ipsorum præsentiam anhelant.

3. Proderit aliqua exempla afferre eorum, qui mortem amicorum forti animo tulerę: quale ante omnia alia est exemplum Beatissimæ Virginis, S. Iobi, matris Machabæorum, S. Felicitatis, & S. Symphorosæ, quæ septem filios martyrio affici coram spectavit; Mauritii, qui ad singulos ictus, quibus filii interimebantur, exclamavit: *Iustus es Domine & rectum judicium tuum.*

Me-

§. XI.

Modus disponendi eos qui gravem Bonorum iacturam fecerunt.

1 OStendat, Bona quæ amiserunt à Deo ipsi donata fuisse: nam omnes nudi in hunc mundum venimus, & nudi inde exibimus. Non est igitur ægrè ferendum, quod Deus illa pro arbitrio abstulerit. Sed potiùs cum maximo animæ suæ lucro dicat cum S. Iobo cap. 1. *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.*

2. Imo ostendat, talem iacturam sæpe esse signum divinæ dilectionis. Nam sicut Vinitor amputat vites, quas diligit: & qui avē amat, & retinere desiderat, alas ei amputat, & mater filio cultrum subtrahit, ne semetipsum lædat: & dominus foco ligna subtrahit, ne domus omnino comburatur: ita Deus iis, quos amat, temporalia bona amanter subtrahit.

3. Declaret illis, quàm misericorditer cū illis agat Deus, per hanc iacturam illos puniendo; quæ enim adultera non clementer secum agi existimet, si maritus tantùm adulterum auferat, & simul promittat, se, si illa patienter ferat hanc ablationem, non modo in gratiam eum recepturum, sed ingentibus etiam donis ditaturum? hoc autem facit Deus, divitias ab illo, cum quibus spirituale adulterium commiserat, auferendo. Si ergo nulla adultera in adulterio deprehensa, dicere audet marito: relinque mihi adulterium, ut pergam cum eo ius tuum lædere; quomodo anima fidelis divitias ablatas repetere à Deo audebit?

4 Demonstret, ingens illis beneficium esse collatum per divitiarum ablationem: si enim divitiæ sunt spinæ suffocantes semen verbi divini, si sunt laqueus diaboli trahens in sempiternam mortem, si sunt cancer ad vitalia animæ serpens, & mortem causans spiritualem; si sunt lapis animam pondere curarum, & peccati opprimens; quidni magnum sibi beneficium collatum existimabit, à quo hi laquei, & spinæ ablatæ sunt; cui cancer iste sine scissione ademptus est?

5. Hortetur, ut oculos convertant ad veras divitias, scilicet ad virtutes & bona opera; itē ad cœlestia gaudia, quæ ipsis invitis auferri non possunt, uti nec ipse Deus, sic certè leviter ferent iacturam temporalium exemplo primorum Christianorum, ad quos S. Paulus Hebr. cap. 10. scribit. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.* Quis non libenter Agrum suum grandine destrui sineret, si grando Aurea esset? talis autem grando est tribulatio, quia per illam regnum cœlorum emimus. Iubeat ergo meminisse illorum S. Davidis verborum; *Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua* (offerentes pecunias, quæ ipsis vel à magistratu, vel ab hoste auferebantur) *venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.*

6 Denique iubeat sperare, quod sicut Dominus Iobo duplicia restituit, ita & ipsis possit, & verò etiam velit (si ita ipsis utile fore videbit) duplicia restituere; certè necessaria non negabit, iuxta testimonium Scripturæ: *Iunior fui, etenim senui: Numquam vidi iustum derelictum, aut semen eius quærens panem.*

§. XII.

Quo modo Instituendi sunt qui in Fama aut Honore grave detrimentum acceperunt.

INfamiæ apprehensio quantum fieri potest diminuenda: plerique enim plus sui Honoris se amisisse putant, quàm re ipsa perdiderint. Imo multi circa ablati Honoris meras umbras versantur.

Sed etsi pateat Honorem alicuius facto, maledictio, aut calumnia vere læsum fuisse. Iubeat considerare, an ipsius honor pluris faciendus sit, quam honor Dei? Sicut ergo Deus hominum blasphemiis, iniuriis, & peccatis contra se factis nihil in se turbatur, sic multo minus debet homo conturbari, aut contristari, cuius honor infinities minoris est momenti.

1. Ostendat illi talem & tantum esse quemlibet, qualis & quantus est in oculis Dei; parum ergo curandum esse, quidquid de illo sentiant homines: neque enim propterea æger est quis incipit, si alii ægrum dicant; neque Sol splendorem suum amittit, si aliqui obscurum eum esse asserunt; neque propterea, quod aliqui asinum, leonem vocent, talis erit. Verbo, si cuncta contra aliquem dicerentur, quæ fingi maliciosissimè possent, quid ipsi noceret, si omnino transire permitteret, nec plus, quam festucam perpenderet, nunquid vel unum capillum extrahere possent? uti rectè Thomas Kempensis l. 3. c. 46. d. scribit.

2. Hortetur, ut is, qui iniuriam accepit, peccata sua & utilitatem inde exortam bene perpendat; ut vere nihilum se agnoscat: sic enim

enim haud difficulter contemni & infamari se sinet: quis enim ægrè fert, si in nihilum verba contumeliosa iaciantur? quis indignatur, si de sterquilinio, vel de stulto parum honorificè homines loquantur?

3. Ostendat illi, tantam esse dignitatem, si quis sine causa iniurietur & contemnatur, ut erubescere potiùs deberet, quòd Deus ad talem dignitatem eum euehat. Quid enim dignius, quod magis maiestate plenum, quam ipsi Christo orbis Servatori similem fieri? quantopere honoratum se crederet is, cui Rex vestem proprii filii sui dono mitteret, eamque induere iuberet: hoc autem beneficium & honorem exhibet Deus illi, quem contemni & iniuriis affici sinit.

4. Ostendat, quam nihil proficiat, mutuas iniurias & convitia reponendo. Id profectò eleganter hac similitudine declaravit S. Chrysostomus c. 5 in Epist. ad Thessal. *Cõvitiatus est quisquam? vituperavit? tu claude os tuum si enim illud aperueris concitabis magis ventum hunc Non vides in ædibus, quod, quando è regione directè duæ ianuæ opposita sunt, & flatus vehemens irruerit; si alteram clauseris, nihil efficiat flatus, sed plurimũ de illius robore prædatur? Ita & hic duæ sunt ianuæ, os tuum, & os illius, qui te vituperat & probro afficit: Si tuum occluseris, & spirationem debetis, omnem istum flatum extinguas; si verò aperueris, effrenis redditur.* Dicat ergo, quisquis iniuriam passus est: *Posui rei meo custodiam: cum consisteret peccator adversum me, obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis.* Hoc enim silentio duo insuper commoda consequetur. Primum est, quod sic magis se vindicet de lædente: nam, ut S. Ambrosius lib. 2. de offic. c. 3 ait: *Si taceas, si dissimules, solet dicere* (convitiator) *quid taces? loquere, si audes; sed non audeas, mutus es, elinguem te feci. Si ergo taceas, plus rumpitur: victum se reputat, illusum, postbabitum, ac irrisum. Si respondeas: superiorẽ se factum arbitratur, quia parem invenit.* Secundum est, quod ipsa taciturnitate famam sibi hominis virtuosi faciat, qua fama non potest esse præstantiori: sicut enim si dolium percussum, sonum edat ad minimum istum, vacuum esse colligimus: si verò non resonet, plenum esse dicimus, ita plenos gratia & fortitudine existimamus esse, quos ad iniurias tacere advertimus. Hinc Ecclesia de SS. Martyribus canit: *Non murmur resonat, non querimonia, sed corde tacito, mens bene conscia conservat patientiam.*

5. Non parum etiam proderit, eos, qui iniuriam inferunt, considerare quasi infantes, phræneticos, insanos, &c. quod medium S. Basilius homil. 10. de ira suggessit, dum dixit: *Si p rvus puer t e verbis contumeliosis peteret, occasionem tibi potiùs ridendi daret. Quod si phrenesi captus, & sensu excidens verba vitæ incomposita & stulta minimeque vera dicat, misericordia potius quam odio dignus erit.* Hoc medio usus est Christus, dum in Cruce dixit: *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt*, Lucæ 23. Eodem usus est & Seneca, hinc quibusdam sibi oblatrantibus dixit *Moverer, si iudicio hoc facerent: nunc morbo faciunt. Non de me loquuntur, sed de se.* Præterea lingua aliena loquenti (iuxta commune adagium) obsurdescendum est; atqui lingua convitians non est Christiana, sed diabolica (nam benè advertit S. Hieronymus ad S. Eustochium: *Irasci hominis est, frenãt iracundiæ imponere Christiani*) ergo tacendum est potiùs, quàm loquendum. Si hę rationes etiam Ethnicos ad animi æquitatem composuerint, quanto magis Christianos, quibus infamiæ æquo animo toleratæ promissa sunt à Deo præmia æterna.

§. XIII.

Quomodo Consolandi & Instruendi sint Captivi in carcere detenti.

EXponat captivo Carcerem esse Scholam plurimarum virtutum, quas forte alibi non tam commodè disceret aut exerceret. Nempe in ea exerceri posse Humilitatem, Patientiam, Orationis studium, Resignationem, & Fiduciam in Deum. Hortetur ergo ut divinæ iustitiæ æquitatem humiliter agnoscens, sæpius ex animo dicat, *Iustus es Domine et rectum iudicium tuum*, Ps. 118.

1. Ostendat huius, & omnium malorum causam præcipuam esse peccata nostra: Sicut enim ex terra ascẽdit materia, ex qua tonitrua & fulmina homines percutientia generantur: ita in cęlos quoque homines materiam iię divinæ, scilicet peccata, mittunt. Vnde S. Chrysostomus; *auferamus*, ait, *malorum fontem, et omnia malorum sistent fluenta.* Hortetur ergo captivum, ut velut obediens filius agnoscat paternam Charitatem, & carceris pœnam cum patientia & resignatione accipiat, sic enim & Deum ad parcendum citius permovebit, & suam ipse pœnam levius tolerabit; nam ut S. Gregorius l. 10. mor. c. 5. ait: *Quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa revocatur.* Et, *dolor flagelli temperatur, culpa agnoscitur; quia tanto quisque ferramentum Medici patientius tolerat, quantò magis putridum essem conspicit, quod secat.* Certè facilior erit consolatio, ut idem Do-

ctor ait, si inter flagella, quæ patimur, delicta quæ fecimus, ad memoriam revocemus. Dicat ergo Sacerdos captivo: *Quod meritò pateris, patienter ferramento*.

2. Suadeat captivo, ut, quo faciliùs ferat captivitatem, in carcerem præmittat duos nuntios: cognitionem scilicet purgatorii, & inferni, quorum utrumq; per peccatum suum meritus fuerat, neque dubitet, quin inde levior quantacunque carceris molestia sit futura. Ita S. Chrysostomus promisit, dum dixit: *Si terribile aliquid videris, cogita gehennam, & illud deridebis*. Certè Monachus quidam, qui infernum viderat, ultrò se per duodecim annos inclusit, nullius admittens colloquium, donec tempus moriendi advenerat: uti Io. Maior in Specul. Exem. dist. 2. ex. 246. refert.

3. Revocet illi in memoriam commune illud Proverbium: *Anima magis est, ubi amat, quàm ubi animat*: hortetur ergo illum, ut & ipse in Paradisum mente deambulet: sic enim carceris molestias non sentiet.

✠ Sanctorum exempla, qui carceres cum gaudio inhabitarunt, Proponat videlicet S. Iosephi Patriarchæ, SS. Petri, & Pauli, S. Ioannis Baptistæ, &c. de quorum captivitate loquens S. Chrysostomus hom. 5. de par. Iob. ait: *Si mihi quispiam dixisset, elige, utrum velis: vis esse Angelus Petrum solvens, An Petrus vinctus? Petrus utique esse maluissem. Maius hoc vinculorum donum est, quàm solem sistere, aut mundum movere, aut dominare damonibus, eosque expellere*. Neque obstat, quod hi non propter scelera inclusi fuerint: nam qui illis carcer honorificus fuit propter Dei amorem, is illis honorem afferre similem poterit per iustitiam, & humilitatem. Et præterea quod carceri huic ad martyrium deest, ipsa voluntas desiderio suo supplere potest. Atque hanc ipsam ob causam suadendum ipsi est, ut. vel maturè contritionem eliciat, vel etiam omninò Confessionem faciat (etsi capite non periclitetur) ne per peccatum mortale obicem satisfactioni, meritisq; ponat.

V. Magnopere curet, ut talis captivus otiosus non sit; sic enim tristibus, & nocuis cogitationibus, tentationibusque aperitur aditus. Itaque suadeat frequentem rosarii, aliarumque precum recitationem, subministret illi imaginem piam, numisma habens Indulgentias, commendet el studium in animas purgatorii, & alias similes devotiones. Quandoq; etiam prodesset, talem captivum opere manuali occupare, sunt enim plerumque homines rudes, non assueti occupationibus mentalibus, vel librariis; si tamen legere norunt, utiliter illis liber aliquis spiritualis v. g. vita Christi aut Sanctorum, de æternitate, de morte, de patientia, &c. offeretur legendus.

§. XIV.

Quomodo assistendum damnatis ad mortem ante, & post latam sententiam.

I. NOn expedit pendente mortis sententia Reum ad Confessionem hortari, ne tunc timore supplicii peccatum sileat: sed potiùs ritè disponere ad præparationem Confessionis generalis postea faciendæ, & ad Resignationem in divinam voluntatem.

2. Non expedit etiam, ut recipiat in se vitę servandę patrocinium; quia sic Reum non posset tam commodè disponere: semper enim Reus haberet spem vitæ à Confessario obtinendæ: quod si hac spe cadat, ab alienabitur ab eodem, utpotè qui causam suam non benè egerit. Poterit tamen in genere promittere, se nihil omissurum, quod in illius commodum cedere possit: quia tamen Iustitiæ cursus suus relinquendus, & Magistratus tum propter obligationem, quàm habet scelera puniendi; tum propter maturam considerationem, quàm in huiusmodi causis adhibet, non facilè mutat sententiam: ideò suadere se dicat, ut in divina voluntatem se penitus resignet, & quo prævisa tela minùs feriant, ad quamcunque sententiam de manu Iudicis non aliter, atque de manu ipsius Dei accipiendam se præparet.

III. Post latam mortis sententiam Reo per Confessionem expiato, & SS. Corpore Domini refecto, præter Confessarium, & eius socium non expedit plures cum eo conversari? ipsi verò de nulla re alia loquantur, nisi quæ ad salutem pertinet, omnem sermonem de amicis, parentibus, &c. præscindentes.

IV. Ultima nocte imminente admonebit Reum, ut dormiat; ne timor mortis imminentis hominem nimis debilitet, & indispositum reddat diei sequentis necessariis admonitionibus, & imparem doloribus exantlandis. Expedit autem dormienti adesse quendam, qui si necesse sit, consolari queat; quia tunc magis crescunt tentationes, & desolationes.

V. Illucescente fatali die, prima sit cura Sacerdoti, ut formato S. Crucis signo, & invocato in vota Deo, eidem dies illa offeratur intentione optima: uniatur diei quo Christus passus est; imploretur auxilium Sanctorum,

præsertim Patronorum, & illius, cuius nomen gerit Reus, Detur opera, ut confiteatur iterùm, lucretur indulgentias, conformetur voluntas cum divina, & alia exerceantur pietatis opera, usque dum carcere educatur. Solatio erit magno, si indicetur pro eius felici morte jam litatum Deo; pro anima verò denuò litandum. Spondeat quoque Sacerdos, se rogaturum plures, maximè verò Spectatores post supplicium sumptum, ut pro eo preces, & fortè etiam indulgentias aliquas (maximè menstruæ Communionis, ubi earum facultas est) offerre dignentur.

VI. Caveat, ne quidquam ad festinandam mortem proferat, imò interrogatus à satellitibus vel aliis, an omnia sint absoluta? respondeat, sui muneris esse, cum Reo de animæ salute agere, reliqua sui fori aut iudicii non esse. Secundùm *Vasquez* tamen irregularitatem homicidii publici non incurrunt personæ privatæ, sed tantùm ministri justitiæ.

VII. Cum fertur sententia decretoria, hortetur Reum, ut eam cum humilitate & resignatione magna, de justissima Dei manu accipiat, rogetque Deum ardentibus suspiriis & verbis ferventibus, ut intuitu huius fetalis sententiæ dignetur eum a sententia mortis æternæ liberare.

VIII. Cùm Reus ad mortem pergit, summoperè curandum est, ne oculis huc illuc vagetur, obvios salutet, aut alloquatur, maximè amicos aut consanguineos; sed totis viribus in unam animæ salutem incumbat. Si transeundum sit propè templum vel Crucem juvabit Christum vel sacram ædem inclinato capite, aut forsitan etiam flexo poplice venerari, & opem gratiæ divinæ expolcere.

IX. Proderit in tam funesto itinere orare continuò quod ut fiat suavius, nunc è libello preces recitentur, nunc è memoria prout affectus dictaverit, actus virtutum eliciantur, præsertim Contritionis, Fidei, Spei, resignationis, invocationis, &c. Sæpe tamen clamare non expedit, quia non raro magis turbatur animus Rei, & quodam horrore percellunt vociferationes huiusmodi. Curet, ut manibus teneat Crucem; circumligatum sit Rosarium, si quidem manus post tergum non sint revinctæ, tum enim ipse Crucem ferat, & sæpius offerat deosculandam.

X. Cùm in conspectum loci fatalis venerit, conetur Reo adimere horrorem, vel minuere certè. Proderit exemplum S. Andreæ in memoriam revocare, & explicare, quo animo Christus montem Calvariæ conscenderit: Iuvabit etiam frequenter tum repetere voces illas: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra. Domine hic ure, hic seca; modò parcas in æternum. Etiam si occiderit me in eo sperabo.*

XI. In ipso loco denuò & magno cum affectu interroget, num animum aliquid crucier, vel remordeat conscientiam? num iterum confiteri velit? an alia quapiam tentatione impugnetur? Adhortetur exquisitis verbis ad luctam ultimam, quam si victor evadat, triumphaturus sit in æternum. Iterum quærat, num omnibus ignoverit? ingeminentur actus contritionis, virtutum Theologicarum; offeratur osculum Crucis, & eiusdem ad pectus amorosa appressio.

XII. Ut maiori cum alacritate vel ictum excipiat, vel laqueum recipiat; rursum polliceatur Sacerdos, se illius post mortem memorem futurum; nec unquam desistat à cohortatione ad patientiam. Curet, ut sæpè ingeminet illa SS. Nomina, Et illa: *IESUS MARIA!* Et illa: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.*

PRAXIS assistendi aliis ægris ac moribundis. Et Motiva illis inculcanda ad Resignationem, Patientiam, Fidem, Spem, Charitatem: Et harum virtutum ac Contritionis Actus, diserte expressi habentur paulo supra in ipsa praxi assistendi cuivis moribundo: quæ si opus sit, possunt hinc, aut alibi usurpari: & maximè in quavis Sacramentorum administratione.

Item *Instructiones* pro ipso Sacerdote quoad suam personam, & Functione, traduntur infra in sequenti Praxi assidua Meditationum pro Sacerdote &c.

PARS SEXTA
PRAXIS ASSIDUA
MEDITATIONUM
PRO SACERDOTE
Ad Vitæ & Functionum suarum perfectionem.

Item: RITVS & ORDO *singulorum Sacramentorum, &c.*

CVm Sacerdotis sit populum non tantùm verbo, sed etiam exemplo docere, ante omnia opus est, ut ipse omnes muneris sui partes piè sanctèq; exequatur. Debet enim Sacerdos esse in Ecclesia Dei, *Lucerna ardens & lucens:* lucere autem non potest foris vitæ exemplo, nisi priùs ardeat intus sincera erga Deum ac proximum charitate, neque hunc divinæ charitatis ardorem concipere, nisi coram Deo seria officii sui consideratione intellectum illuminet, & voluntatem ardenti virtutis ac perfectionis desiderio accendat. Hinc sapienter affirmat *Caietanus in 2.2. q.82. ar.3.* neminem posse dici Religiosum (nec simili ratione perfectum Sacerdotem) qui semel in die mentali oratione animum non exerceat: quia fieri non potest, ut quis ad Christianæ virtutis perfectionem perveniat, nisi eam seriò desideret, desiderare autem non potest nisi eam eiusque dignitatem attentè consideret.

Et mos est laudabilis hic in Belgio, ut nemo à Prælatis ad Sacerdotium admittatur de quo non constet quod per Exercitia spiritualia in sanctis Meditationibus animum excoluerit, quod utinam alibi in praxim inducatur. Ne igitur omninò desideretur medium ad Sacerdotis perfectionem tam necessarium, hic aliquem ad meditationem ingressum per materias illius statui convenientes, breviter aperiemus, ut Meditationis utilitate & suavitate degustata, possit paulatim Sacerdos sua industria, & divino auxilio, illius usum sibi reddere magis familiarem.

Hæ autem Considerationes quas subiicio, non sunt obiter legendæ, sed meditantium more in singulis punctis sistendum est, cum pio affectu considerãdo documenta, quę Deus illic proponit, quam necesse sit illa observare, quàm periculosum negligere, notando virtutem quam commendant, aut vitiũ quod damnant. Et in singulis reflectendo ad se ipsum, & examinando, an hoc hactenus observaverit, aut contrarium vitium evitaverit, proponendo quam primum, & in particulari seriam emendationem, & operum suorum dignam Sacerdote perfectionem, ad Dei gloriam, ad proximi ædificationem, & animæ suę solatiũ, tam in hac vita, quam in tota æternitate.

DIE DOMINICO

Considerationes de Dignitate, & Obligatione Sacerdotum.

COnsidera primò. Sacerdotes plures suam dignitatem & obligationem vel ignorare, vel non satis expendere: & hinc fieri, ut in multis more sæculariũ vivant, nec obligationi suæ respondeant, nec in debito honore & æstimatione à sæcularibus habeantur. Sacerdotis persona & officium semper apud præcipuas Gentes tanta in æstimatione habita fuit, ut qui erant Reges, debuerint simul esse Sacerdotes, ad maiorem reverentiã Regiæ personæ conciliandam. Testatur id S. Ambr. Ser. 18. in Psal. 118. ubi testem adducens Platonem sic ait. Inter alia didicit (Plato) apud Ægyptios non licere Regem absque Sacerdotio imperare. Quin imo si ex alio genere quispiam Regnum usurparet, cogebatur statim sacris initiati, ut simul Rex esset & Sacerdos. Afferit etiam Xenophon omnes Reges Lacædemonios simul Sacerdote fuisse. Id ipsũ primi Reges Romanorum firmiter observarunt,

vt disertè tradit S. Isidorus l. 7. Etym. c. 12. Sacræ etiam Litteræ, Gen. c. 14 indicant, Melchisedech Regem simul & Sacerdotem fuisse.

Quin etiam à dignitate, puritate, ac scientiæ quæ debet inesse Sacerdotibus, in sacris Scripturis Angeli nuncupantur, vt *Malachiæ cap.* 2. Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & Legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Et ab ipso Christo, *Matthæi* 5. *& alibi*, Sacerdotes vocantur, Sal terræ, Lux mundi, Lucerna super candelabrum posita. Et etiamnum propter sacri Ordinis reuerentiam quilibet Sacerdos vocatur Reuerendus Dominus, & alibi Sir Petrus Sir Thadæus, &c.

His expensis, seriò cogita, an tua vita & mores sint Sacerdotio digni. Non enim est tanti officij dignitas, onus, & obligatio temerè suscipienda, aut indignè exercenda. Nulli sût in toto mundo homines grauiori iudicio à Deo puniendi, quam mali Sacerdotes. Rei optimæ corruptio solet esse omnium pessima.

Errat sanè, & grauiter errat, qui ad sustinendum Sacerdotis nomen sibi sufficere putat, à Laicis veste distingui, & Horas, ac Sacrificium, cursim absoluere. Attende quantum porrò ad exercendum hoc Sacrosanctum munus perfectionis requiratur. Audi S. Chrysostomum *conc. ad pop Antioch.* His verbis grauiter monentem.

Quo non oportet esse puriorem tali fruentem Sacrificio? quo solari radio non splendidiorem Manum carnem hanc dividentem. Os quod igne Spirituali repletur, Linguam quæ tremendo nimis sanguine rubescit? Attende etiam *S. Ambrosium* lib. de dignit. Sacer. graphicè docentem Sacerdotis dignitati vitam & mores respondere debere. Nihil, inquit, est in hoc sæculo excellentius Sacerdotibus: si quod sumus professione, actione potiùs quam nomine demonstremus, vt nomen congruat actioni, actio respondeat nomini, nec sit nomen inane, & crimen immane, ne sit honor sublimis, & vita deformis, ne sit deifica professio, & illicita actio.

Considera secundò, Quantam apud omnes æstimationem, & venerationem conciliare debeat ordinis Sacerdotalis excellentia & perfectio, & quantam Deo & Ecclesiæ iniuriam faciat Sacerdos, qui Ordinem illum mala vita, & prauo exemplo commaculat. Constantinus Imperator tantopere Sacerdotes veneratus est, vt dixerit: Si Sacerdotem viderem peccantem, ne ab alijs videretur, pallio meo illum côtegerem. S. Martinus Episcopus Turon. prandens cum Cæsare, priùs socio suo, quòd esset Sacerdos, poculum porrexit, quàm Cæsari. S. Ambrosius dicit Regum, ac Principum colla genibus submitti Sacerdotum, eosque osculata eorum dextera credere se eorum orationibus adiuvari. B. Gelasius Papa in Ep. ad Anastasium Imperatorem. Duo sunt, inquit, Imperator, quibus principaliter hic mundus regitur. Auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas, in quibus tanto grauius est pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus in diuino examine sunt reddituri rationem.

Considera 2. Hinc sanctissimos quosque ob summam eius dignitatem refugisse Sacerdotium, vt S. Antonium, S. Pachomium, S. Benedictum, & S. Franciscum, cui hærenti, an fieri deberet Sacerdos, cum esset Diaconus, in via occurrit Angelus, gestans vitrum perlucidum clarissimo liquore plenum, dixitq; Sacerdotis animam similem esse debere illi liquori: Vndè ille Sacerdos fieri noluit, quia tantam suæ animæ puritatem esse non putauit. Multi quoq; Sancti & ætate prouecti Eremitæ Monasteria deseruere, ne ad Sacerdotium proueherentur, alij verò iam ad illud prouecti, vel etiam ad Episcopatum, in remotas terras abierunt, ne agnoscerentur, vt Ioannes Silentiarius, & alij. S. Marcus quoque dicitur sibi abscidisse pollicem, ne fieret Sacerdos, & S. Ammonius aures, ne fieret Episcopus. Et ego, quomodo in hac dignitate me gero? Qua pietate erga Deû? Qua ædificatione erga proximum? Hic vita anteacta seriò consideranda est, & noua melioris vitæ proposita Deo offerenda.

Considera 3. Dignitatem Sacerdotum nouę legis, sumi ex duplici potestate illis collata, ordinis, & iurisdictionis. Ratione Ordinis possunt côsecrare Corpus & Sanguinem Domini, ratione Iurisdictionis possunt homines absoluere à peccatis, & Ecclesiam gubernare. 2. Expende quam admiranda sit illa potestas consecrandi. Magnum beneficium credimus præstitum Iosue, quod imperio suo fecerit sistere solem, *obediente Domino* vt loquitur Scriptura Iosue 10. *Voci hominis*, sed multo maius præstitum est cuique Sacerdoti. Ille enim fecit stare solem, vbi ante erat, at Sacerdos sistit Christum in cœlo existentem, vbi ante non erat, id est, in altari: illi creatura obediuit, huic creator: illi sol semel loquenti obtemperauit, huic Deus, quot es verba consecrationis eloquitur, obedit. Quis Sacerdos tam stupidus est, qui considerans iâ stupendam Christi erga se obedientiam, summi Regis ad subditum, Dei ad creaturam, non vicissim libenter obtemperet Dei mandatis; Quis cum B.

Ioanne Baptista non dicat, Matth. 3. *Ego à te debui baptizari*, tibi debui obedire, *& tu venis ad me*, tu mihi obedis? O me ingratum, & indignum!

Suscipe Domine deinceps vniuersam vitam & operam meam, accipe intellectum & voluntatem, corpus & animam, vt in statu Sacerdotij tam sancto me totum tibi & proximo seriò & sanctè impendam: tribue mihi tuum amorem & hanc gratiam, & nihil vltra posco in rebus creatis. *Addendo alia, quæ affectus suggeret.*

DIE LVNÆ.

De Virtutibus, Zelo, & Scientia, quæ debent inesse Sacerdoti.

1. Considera, Apostolorum 1. *ad Timot* 3. velle vt Episcopus, id est, qui intendit curæ animarum, primò, non sit superbus, 2. non iracundus, 3. non ligitiosus, 4. non percussor, vel manu, vel lingua, id est, detractor & calumniator, 5. non violentus, 6. non turpis lucri cupidus, nec auarus, 7. vt sit irreprehensibilis, id est, quem nemo iure queat reprehendere, quique nullam det occasionem iustæ querelæ, vel etiam qui nullius mali sibi sit conscius.

2. Considera, ideò tantam perfectionem ab Apostolo exigi in Sacerdote quia, vt omnes Patres docent, quo quis est sublimiori status & ordinis, hoc ad ampliorem virtutum perfectionem tenetur, secundùm illud Lucæ 12. *Cui plus datum est, plus exigetur ab illo*, & Sap. 6. *Iudicium durissimum in his qui præsunt fiet, & potentes potenter tormenta patientur.* Et S. Gregorius. Sicut Prælatus inquit, tot coronas sibi multiplicat, quod Deo animas lucrifacit; sic si peruersa perpetrat, tot mortibus dignus est, quot ad subditos suæ perditionis exempla transmittit.

3. Considera, Sacerdotem debere esse omnium virtutum, maximè autem fidei, spei, charitatis in Deum & proximum, humilitatis, pietatis & castitatis, speculum & exemplar: si enim Lux est mundi, & lucerna super candelabrum posita, debet luce doctrinæ suæ, & vitæ exemplaris illustrare omnes, *Matth.* 5. Si Sal est terræ, debet omnes à corruptione peccati conseruare, si Pater & Magister est subditorum fidelium, debet in se ostendere exempla quæ omnes imitentur.

Debet enim Sacerdos esse speculum pietatis, modestiæ in quo reluceat imago Christi, ad cuius exemplum homines sæculares vitam, actiones suas conformare conentur. Nihil decet esse in ipsius verbis leue, nihil in oculis, nihil in gestibus nisi moderatum & verecundum. Dum quidam Sacerdos iocosus interrogasset D. Thomā Aquinatem, an non videret bouem in aere volantem, & hic statim oculos ad spectandum sustulisset, derisit Sacerdos illius simplicitatem, quod hoc crederet. Respondit autem vir Sanctus, Facilius ego crederem bouem volare, quam Sacerdotem mentiri.

4. Considera. Sacerdotem debere habere diuinæ Scripturæ, rerumque Theologicarum pro officij magnitudine coniunctam scientiam & sapientiam, &, vt Apostolus monet Timot. 1. c. 4. *Attendere Lectionis, exhortationi, doctrinæ.* Quilibet enim Sacerdos curā habens animarum, tenetur exponere Euangelium, & Catechesin fidei Christianæ tradere, & eos qui contradicunt redarguere. Si enim S. Petrus Ep. 1. c. vult omnes esse *paratos ad satisfaciendū omni poscenti de fide, quæ in ipsis est*: quantò magis debēt esse Sacerdotes, quia aliorum sunt Magistri & Doctores? Quid turpius est, quàm Sacerdotem non posse respondere alicui mulierculæ, vel adolescentulo hæretico obiectanti, vt hoc tempore fit, Scripturæ sacræ testimonia? Vnde Chrysostomus scribit, Sacerdotem in omnibus debere esse sapientissimum, & mille instructum oculis, vt non solùm sibi, sed etiam toti populo seruiat. Deus verò apud Oseam Prophetam comminatur imperitis repulsam à dignitate Sacerdotij. *Quia*, inquit, cap. 4 *in scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Vnde patet, quantùm delinquat, & suo muneri desit Sacerdos, qui otio, aut negotijs sæcularibus vacans, negligit operam impendere vtili studio, & lectioni Sacræ, quibus se, & alios perficiat. Sicut enim Calix consecratus non debet vsibus profanis, sed tantum Sacris impendi, sic multò magis Sacerdos per Ordines Sacros diuino obsequio consecratus, debet se totum studijs, & rebus Sacris, & proximorum saluti impendere.

Hic consideratis, in particulari examinabis, quantam curam & studium adhibeas, vt his dotibus præfulgeas, & satisfacias officio Sacerdotis aut Pastoris, cuius seuera ratio à te exigetur in hora mortis breui adfutura, quando sera nimis erit emendatio. Nunc igitur necessariò faciendum est, quod tunc à te factum fuisse optabis. Deinde, per colloquium cum Deo, ad vitæ emendationem gratia humiliter postulanda est.

DIE MARTIS.

De Charitate ad imitationem Christi Sacerdoti necessaria.

POstulata gratia ad imitandum Christum tanquam tuum Ducem, Regem, ac Magistrum, imaginare illum summa charitate peragrantem pagos & villas instar optimi Pastoris, ut oves perditas quærat, & ad viam salutis adducat.

Considera primò, Sacerdotem nulla magis virtute, quàm charitate debere flagrare, tum quia fides, spes, aliæque virtutes ad justitiam, teste Apost. 1 Corint. 13 sine illa non prosunt; tum quia officium Sacerdotis vel Pastoris, tam ratione potestatis Ordinis, ut dignè conficiat & administret Sacramenta, quam Iurisdictionis, quatenùs curam animarum habet. id omninò postulat 2. Nota, typum hujus gessisse veteris Testamenti Sacerdotes, quorum functio erat ignem sacrum quotidie in altari fovere, *Luc.* 6. Quid enim aliud ignis ille designabat, nisi sacram Eucharistiam, Deum & hominem sub specie panis & vini continentem? *Deus autem ignis consumens est. Deut.* 4. qualem ignem Sacerdotes non solùm quotidie conservant, sed etiam conficiunt. Deindè vestiti esse debebant cocco bis tincto, ut indicaretur Sacerdotem debere duplici charitate flagrare, in Deum scilicet, & proximum.

2. Condera, Christum Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech, *Psal.* 109 cujus vices obeunt omnes Sacerdotes nostri in consecrando Corpore Christi, dum aiunt, *Hoc est corpus meum*, maximè declarasse charitatem erga nos, cùm instituit Apostolos in Sacerdotes. Nam B. Joannes in *cap* 13. de extrema Cœna acturus præmittit, quod *in finem dilexit illos.* Deindè ex mero in eos amore instituit S. Eucharistiam, id est, excogitavit modum, quo perpetuò nobiscum realiter maneret. Ad hæc longum habuit sermonem de novo mandato charitatis. Postremò, ex nimio amore sanguinem suum pro nobis profudit. Attende quomodò imiteris: qualem charitatem Christo retribuas; an magis lucra, quàm animas quæras.

3. Considera, quòd Christus instituens Principem Sacerdotum & Pastorum Petrum, de charitate tantùm eum percunctatus est, Io: 21. *Simon diligis me plus his?* Et ille tantùm respondit: *Domine tu scis quia amo te*. Christus verò, *Pasce oves meas*, indicans ad pascenda doctrina & exemplo oves, & gubernandam Ecclesiam maximè opus esse ardenti charitate in Deum & proximum. Veri siquidem Pastoris est, *Luc.* 15. ovem perditam requirere, & inventam, relictis licet 99. ovibus humeris sublatam in ovile portare. Ejusdem est adveniente lupo, & persecutione exorta, non cum mercenario, qui non est Pastor, fugere. sed animam ponere pro ovibus, *Io:* 10. Ejus est cognoscere omnes oves, easque exemplo vitæ præcedere, efficereque ut se, suamque doctrinam & vitam sequantur, quod non facilè impetrabit, nisi multis beneficiis, & amoris indiciis eas sibi devinciat, ac tandem ritibus Ecclesiæ, tanquam clave cœlesti, regnum cœlorum illis aperiat.

Hic in particulari circa hujus charitatis actus se examinabit, & nova circa eam proposita Christo Domino, Sponso, Regi, ac supremo Pastori ardenter offerent.

NOTA, excitandum affectum specialem erga alios animarum Curatores, ac præsertim omnium Ordinum viros *Religiosos*.

Consideret Religiosos illos non esse aspernandos ex eo quod humilem vitæ statum ex imitatione & Concilio Christi amplexi sint, sed potiùs inde erga illos præ aliis majorem venerationem concipiat, quod inde omnes sæculi Res & Spes deseruerint, eorumque pios conatus ad Dei gloriam promovere studeat. Consideret quam (præ se) præcellenti in statu forent illorum innumeri à doctrina, dotibus; parentela, gratia, virtute, si se omnes illi Clero sæculari addixissent: & quàm multos nunc illis fruentes, ubique ab Ecclesiasticis beneficiis, officiis, & dignitatibus exclusissent; qui illis concurrentibus ad ea minimè pervenissent.

Ex altera verò parte, expendat *Religiosus*, se non debere cum Clerico sæculari contendere cum amore Christi illum amplexus sit statum in quo potius illum decet cum Clericis, aliisque pro novissimo loco concertare. Utinam hæc documenta in aliquorum animos altè descenderent, quod cederet in multo majorem Fidelium ædificationem.

DIE MERCURII.

De Puritate vitæ & Castitate in Sacerdote maximè requisita.

1. COnsidera, si veteris Testamenti Sacerdotes toto tempore, quo ministrabant tabernaculo, à domo & uxore abesse tenebantur (ministrabant enim per vices) quantò magis novi Testamenti Sacerdotes, qui non per vices, sed semper ministrant, debent à conjugio & omni consuetudine fœminarum, & omni im-

puritate abstinere. Deinde si Abimelech Sacerdos 1. *Reg.* 21. noluit Davidi famelico dare panes propositionis comedendos, nisi priùs intellexisset eum ab uxore aliquamdiu se continuisse: & si idem populo faciendum fuit, *Exod.* 19 cùm esset legem à Deo accepturus: Quantò magis convenit Sacerdotes nostros ab omni fœminarum contubernio alienos esse quibus quotidie in Sacrificio Missæ corpus Domini, per panes propositionis præfiguratum, non solùm sumendum, sed etiam conficiendum, manibusve tractandum est. Considera D. Paulum 1. *Cor.* 7 docere eos qui uxorem habent, solicitos esse, quæ sunt mundi, ut placeant uxori, & ideò esse divisos, id est, in multas solicitudinum partes, ut exponit Hieronymus, distractos; qui autem non habent, cogitare quæ Domini sunt, ut sint sancti corpore & spiritu. Unde consequens est Sacerdotes soli Deo adhærere debere, ut cogitent quæ Domini sunt, & sint sancti corpore, & spiritu.

2. Considera, puritatem animi, & corporis, non solùm à divinis Scripturis, sed etiam ab omnibus Conciliis, Patribus & Doctoribus, eamque non vulgarem, in Sacerdotibus postulari, idque multis de causis. 1. Quia sanctissimum Missæ Sacrificium, quo nihil augustius, crebrius peragere, in eoque purissimum Domini Corpus ore suo consecrare, & manibus tractare, alisque porrigere debent. 2. Quia assiduè orationi & sacrarum Horarum lectioni, quæ mentem puram, tranquillam & in Deum elevatam requirunt, vacare tenentur. 3. Item alios prædicatione, & sanctæ vitæ exemplo ad omnem virtutem, & perfectionem inflammare debent. 4. Quia debent magnam partem temporis impendere ovibus suis, vel subditis erudiendis, & in viam reducendis, ac si ægri sint, invisendis solandis & pascendis, pauperibus item juvandis, peregrinis recipiendis, Sacramentis variis administrandis: quæ omnia sanè requirunt hominem non solùm ab uxore & liberis, sed etiam omnium negotiorum sæcularium cura liberrimum. Unde Apostolus 2 Timoth. 2 *Nemo*, inquit, *militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*.

3. Considera, Sacerdotem, si castitatem inviolatam non servet, multo graviùs peccare, quàm peccent in eodem genere homines sæculares. Primò, quia sacrilegium committit: *Si quis Templum Dei violaverit*, inquit Apostolus 1. Cor 3 *disperdet illum Deus*. At quis templum Dei sanctum, & Deo consecratum propriè est, nisi Sacerdos, toties per varios ordines inunctus, & vices Dei & Angelorum subiens? 2. Quia violat votum castitatis ipsa ordinis susceptione factum. 3. Quia summo scandalo est bonis & malis, imò & vilissimis hominibus: quod scandalum tantùm hoc sæculo est, ut causam dederit tot hæresibus. 4. Quia si in statu huius peccati celebret, aliaque Sacramenta administret, Christum suo modo crucifigit, Christo quasi in faciem spuit, Christum cum Iuda prodit, quodammodo conculcat, & in cloacam proiicit. Quid enim aliud est os Sacerdotis impudici aut concubinarii, quid aliud eius anima, vel cor, quàm cloaca fœtidissima? Quid est margaritas proiicere ante porcos, si hoc non est, cum impudicus Sacerdos audet celebrare, & purissimum Dei, ac Virginis filium manibus contrectare?

Hic examinanda est conscientia & formanda proposita firmissima, vitandi in particulari occasiones, quæ possint puritati nocere, & adhibendi remedia quæ contra luxuriam assignavimus supra *par.* 3. *cap.* 6. in fine. Quæ omnia confirmari poterunt sequenti ad Deum Protestatione, quæ à multis puritatis amatoribus quotidie, & præsertim occurrente tentatione, usurpari solet.

Ego N. N. Dei & Domini mei Iesu gratia & misericordia fretus. Tibi me sisto Deus cordis mei, quem ubique præsentem agnosco & veneror; & coram purissima Matre tua & mea, coram Angelo meo tutelari, & omni Curia cœlesti, protestor velle me hodie, & quotidie Tibi mundo corde servire, & fugere quidquid inquinare puritatem potest. Mori malo, quàm fœdari, quàm turpi motui vel delectationi scienter causam dare, vel consentire, ne momento quidem. Tu cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis. Di Perficere, qui dedisti velle. Hoc iterum iterumque Te, Bone Iesu, supplex, per Sanguinem tuum, mortem & passionem rogo: Et te Patrona mea Virgo Maria, nulla unquam labe inquinata. Et vos omnes Sancti & Sanctæ Dei intercedite pro me, ut aliquando vobiscum possim sequi Agnum purissimum quocumque ierit, tunc & in æternum. Amen.

DIE JOVIS.

Praxis Brevis.

Devotè Missam celebrandi.

PRo dispositione remota, hæc inter alia à *Sancto Carolo*, & Synodo Mediolanensi salubriter instituta & commendata reperiuntur. 1. Ut Sacerdotes quo puriores ad divinam

nam rem faciendam accedant, saltem singulis hebdomadis peccata sua confiteantur, etiamsi graviora non occurrant. 2. Ut antequam celebrent se colligant, & orantes mentem in tanti mysterii cogitatione defigant. 3. Ut sacris vestibus induti cum nemine colloquantur, neque loquentibus dent aures, mentemque & oculos ab omnibus amoveant, quibus distrahi possent.

Gregorius XIII. Pontifex concessit cuilibet Sacerdoti dicenti ante celebrationem Missæ, quæ sequuntur, 50. annorum Jndulgentiam.

EGo volo celebrare Missam, & conficere Corpus, & Sanguinem Domini Nostri Iesu Christi juxta Ritum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ad laudem Omnipotentis Dei, totiusque curiæ triumphantis: ad utilitatem meam, totiusque curiæ militantis, pro omnibus qui se commendaverunt orationibus meis in genere, & in specie, & pro felici statu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Amen.

Gaudium cum pace, emendationem vitæ, spatium veræ pœnitentiæ gratiam & consolationem S. Spiritus, perseverantiam in bonis operibus, tribuat nobis omnipotens, & misericors Dominus. Amen.

Postea Sacerdotalia sumens vestimenta. Ad *Amictum*, recordaberis illius fasciæ, qua Iesu Christi fuerunt velati oculi. Ad *Albam*, albi indumenti, quo stulti ad instar fuit illusus. Ad *Cingulum*, funium, quibus tam in horto, quàm ad columnam fuit ligatus. Ad *Casulam*, recordare purpureæ vestis, qua ut fictus Rex illusus fuit, & stude te Christo conformare.

Accedendo ad Altare, reminisceris Domini, quando Cruce humeris imposita, perrexit ad montem Calvariæ, ut ibi Cruci affigeretur.

1. Ad Altaris descendens gradum, antequam sacrosanctam ordiaris Missam; tuam ad Deum elevabis mentem, ac denuò æterno Patri hoc offeres Sacrificium, in unionem immensi illius amoris, quo unigenitus eius Filius semetipsum obtulit in ara Crucis.

2. Incipies Missam voce mediocriter alta, piè, distinctè, & non multum festinanter pronunciando verba, observando cæremonias tempori congruas, cum gravitate, devotione, & circumstantium ædificatione: uti in Rubricis Missalis annotatæ sunt.

Ad *Gloria in excelsis*, excitandus est affectus ad offerendum Deo Sacrificium laudis, eiusque gloriam pro viribus promovendam.

Ad *Præfationem*, mens iterum sursum elevanda est ad novam intentionem, & offerendum Sacrificium Eucharisticum ardenti affectu gratitudinis, cum omnibus Angelis, & Sanctis, in cœlo, & in terra.

Hic affectus in toto *Canone* continuandus est, cum attenta eius lectione, non recitatione de *memoria*.

3. In primo *Memento*, præter tuas obligationes, varias poteris Domino commendare necessitates, per hebdomadam sequenti modo distributas.

Dominica, Summum Pontificem, omnes Ecclesiæ Catholicæ, & præcipuè huius N. Diœcesis, & Civitatis, & Pastores ac Prælatos.

Die Lunæ, Omnes Principes Christianos: ut inter sese concordent, & Catholicam Religionem ardenter promoveant.

Die Martis, In particulari huius Civitatis, aut loci Gubernatores & Magistratus; ut pacis ac justitiæ sint amatores.

Die Mercurii, Omnes in Christi vinea operarios, ut animarum saluti cum zelo & fructu constanter insistant.

Die Iovis, Omnes Ecclesiasticos Ordines, ut sancti sint, & aliis sese exemplares præbeant.

Die Veneris, Omnes peccatores hæreticos, & infideles, ut convertantur ad Dominum.

Sabbatho, Omnes justos, ut in bono usque in finem perseverent.

4. Iamiam consecraturus hostiam, priusquam *Consecrationis* pronunties verba, brevi mentis suspirio intentionem consecrandi renovabis. Eodem affectu consecrabis & Calicem.

5. In actu *Adorationis*, peracta iam Consecratione, Domino offeres toto corde in sacratissima Hostia præsenti, eosdem Adorationis actus, quibus illum in cœlo & in terra omnes Sancti, ac universa adorat Ecclesia. Jdipsum toties facies, quoties aliquem adorationis exhibebis cultum, genuflexione, aut alio modo.

6. *Elevando* in altum sacratissimam *Hostiam*, forti fide & profunda humilitate, ac reverentia, Patri æterno, illam offeres, atque una cum illa te ipsum, in perpetuum holocaustum, ad suam gloriam, commendando illi finem, ad quem applicatur Missæ Sacrificium.

Idem facies etiam in elevatione *Calicis*; illum offerendo magno affectu in tuorum delictorum remissionem, ac totius mundi salutem.

7. In secundo *Memento*, præter illos vitâ functos, pro quibus aliquo titulo obligatus es orare quotidie, commendare poteris Domino sequentes, per singulos itidem hebdomadæ dies assignatos.

Die Dominica, defunctos tuos parentes, consanguineos, & affines.

Die Lunæ, alios defunctos, à quibus aliquo modo beneficia tibi impensa sunt.

Die Martis, illos, qui quoquo modo, cùm viverent, te offenderunt, vel persecuti fuerunt.

Die Mercurii, vita functos, quos tu quomodolibet offendisti, vel in illorum vita eos secutus es.

Die Iovis; defunctos, pro quibus ab aliis nullæ speciales funduntur preces.

Die Veneris, illos, qui diuturniore tempore in Purgatorio detinendi sint.

Sabbatho, illas animas, quæ citiùs de purgantibus flammis educendæ sunt in cœlum.

8. Accepturus *Manu* Hostiam, mente illam Domino sacratissimæ ejus Matris offeres puritatem, qua ab illa infans in ulnas exceptus fuit.

9. Sacrosanctam in Communione accepturus Hostiam, paulisper subsistens, viva fide Domino Jesu, in illa verè præsenti, profundæ adorationis exhibebis actum, desiderando eum suscipere cum illa humilitate, charitate, & sanctitate, qua sacratissima ejus Genitrix eum in terra suscepit, & qua illum omnes ejus susceperunt Electi, atque etiamnum sancta Catholica suscipit Ecclesia in supplementum summæ tuæ imperfectionis, & spiritualis paupertatis.

Accipiendo *Calicem*, similiter corde profundam pretiosissimo sanguini, pro tuis fuso peccatis, exhibebis adorationem, supplicabisque ejus meritis, & virtute tibi donari omnium offensarum Indulgentiam, & ardentem honoris, & animarum salutis zelum.

10. Si aliis sacram distribues Communionem, mentis oculos diriges ad immensam Unigeniti Filii Dei Charitatem, & Humilitatem, qua seipsum indifferenter omnibus: pro illorum salute dedit in cibum, & inter distribuendum, sacris ejus Vulneribus, intimo cordis affectu, communicantium animas, & simul tuam commendabis.

Post Sacrum Actio Gratiarum, &c.

PRimò, tanquam tuo Domino, vel Patri, vel Medico, &c. profundum adorationis actum exhibebis.

Secundò, Gratiarum actionis affectum, pro tanto beneficio.

Tertiò, Amoris actus ardentes.

Quartò, Contritionis tuorum delictorum.

Quintò, Oblationis tui ipsius, ac totius tuæ vitæ.

Sextò, Varias, hoc vel simili modo, efflagitabis gratias.

ORATIO.

In qua supradicti Actus continentur.

CLementissimè Domine Jesu Christe, unice Servator meus, toto & intimo corde te adoro, & pro tanto beneficio immensas gratias ago. Et quia omni dignus es amore, supra omnia te amo? & doleo, quod non, quantùm mereris, te amaverim, nec amem. Et in locum hujus defectus, illas tibi offero adorationes, gratiarum actiones; & illos amoris, reverentiæ, & gratitudinis affectus, quibus te tua sacratissima complexa est Mater, & omnes Sancti ac servi tui unquam persolverunt, atque etiamnum in cœlo, una cum universa Ecclesia Catholica tua Sponsa, persoluunt. *Magnificat anima mea Dominum, &c.*

Doleo super omnia, mi Domine, quod quomodocunque te offenderim: & summoperè displicet mihi, quòd non tantùm doleam, quantum tua Bonitas requirit & Majestas: deque tuæ sacratissimæ Passionis virtute, cunctarum offensarum summissè deprecor veniam & remissionem. Offero cum eadem quoque meipsum, omnesque quos exantlavi, & quos per omnem meam vitam exantlaturus sum labores, & quicquid sum perpessurus, in satisfactionem & remissionem omnium meorum peccatorum, uti infinitæ tuæ Bonitati & Clementiæ confido, quòd omnes mihi noxas sis remissurus. Humiliter insuper precor, vt emendandi, & usque in finem in tuo sancto servitio perseverandi gratiam copiosam concedas. Amen.

DIE UENERIS.

Praxis Brevis.

Horas Canonicas devotè recitandi.

COnsideret attentè Sacerdos obligationem, quam habet debito modò, & devotione recitandi Horas Canonicas, juxta illud Decretum Innocentii III. in *c. Dolentes*, de celebratione Missarum, *Strictè*, inquit, *præcipi-*

mus in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent & devotè. Ubi non præcipitur tantùm substantia Officii, quæ pridem in Ecclesia constituta fuit; sed præcipitur ipse modus studiosè & devotè recitandi, utsetiam *Cajetanus*, accuratè advertit. Ad hoc sanè quemlibet animæ suæ, & spiritualis lucri studiosum vehementer invitat, & impellit consideratio præclara Sancti Hieronymi, in capit. *Non mediocriter*, de consecrat. distinct. 1. *Melior est*, inquit, *quinque Psalmorum decantatio cum cordis puritate, serenitate & spirituali alacritate, quam totius Psalterii modulatio, cum anxietate cordis, & distractione.*

Quod si habeas etiam curam animarum, pro quibus oportet Deo Preces offerre, considera te id optimè præstiturum per attentam, ac devotam recitationem divini Officii in conspectu Dei, & totius Curiæ cœlestis, ad divinam opem & protectionem tibi, & tuo populo impetrandam, iuxta documenta hic sequentia.

Itaque dum Horas recitas, omni studio conaberis attentionem, devotionem, & intentionem actualem, aut minimum virtualem continuare, aut sæpiùs renovare, cùm interna, externaque reverentia; memor divinas laudes legendas esse, aut canendas, non solùm cum debita verborum prolatione, sed etiam cum seria memoriæ, intellectus, & voluntatis applicatione, & religiosa totius corporis compositione, juxta illud Psalmi 46. v. 7. *Psallite Deo nostro, psallite Regi nostro, psallite; quoniam Rex omnis terræ Deus, psallite sapienter.* Ubi quater repetito verbo, *psallite*, insinuatur psallendum Deo, quoad vocem, distinctè; quoad memoriam, attentè; quoad intellectum, intelligenter; quoad voluntatem, ardenter: & quoad habitum totius corporis, reverenter.

Hoc assequi conaberis. 1. Opportunum & sufficiens tempus singulis Horis Canonicis, si extra Chorum legas, tribuendo, juxta communem morem Ecclesiæ, & virorum timoratorum, quibuscum vivis, non præcipitando verba, nec mutilando, nec indecorè festinando. 2. Locum pietati tuæ magis congruum, & à strepitu, & interpellatione remotiorem, eligendo. 3. Decentem corporis situm adhibendo; videlicet, si vires ferant alternatim genua flectendo aut stando. 4. Oculorum evagationes, aliasque distractionum causas declinando. 5. Viva fide Deum præsentem, eique Beatorum chorus laudes æternum concinentes crebro intuendo, cum affectu amoris, gratitudinis, zeli laudandi Deum, eique per omnia placendi. 6. Subinde memoriam renovando eorum, quæ Christus tali hora fecit, vel passus est, cum similem piorum affectuum, ac desideriorum, Christum redamandi, imitandi, eius merita participandi, instauratione. 7. Renovando propositum attentionis, si distractionibus agiteris, maximè in initio & fine cujusque Psalmi: initio quidem desiderando & petendo affectum à Spiritu sancto intentum: in fine verò, *ad Gloria Patri*, ferventi affectu laudando sanctissimam Trinitatem, reverenter, attentè, devotè, cum omni possibili perfectione.

8. Ad certa verba sæpè occurrentia, quæ *Deum*, ejusque attributa, beneficia, opera denotant, conando elicere affectus congruos, admirationis, reverentiæ, adorationis, timoris, spei, amoris, gratitudinis, laudis, congratulationis. Ad voces, *Nos, homines*, miserias humanas indicantes affectus humilitatis, contritionis, compassionis, & similes.

9. Ad sensum verborum, vel litteralem, vel spiritualem attendendo, & affectus convenientes excitando. Ut in *Pater noster*, cum viua memoria præsentis Dei, filiali fiducia, reverentia, resignatione, & zelo gloriæ Dei, petendo illa septem, juxta modos orandi supra insinuatos. In *Ave Maria*, excitando desiderium laudandi B. Virginem, benedicendi Christum, & impetrandi per ejus, Matrisque merita gratiam bene vivendi, & moriendi.

In *Credo*, excitando fidem, spem, charitatem, gratitudinem, desideriumque participandi merita Christi: *Ad Domine labia mea, &c. Deus in adiutorium, &c.* recitando ea cum affectu fiduciæ in Deum per merita Christi, & diffidentiæ sui, amoris, gratitudinis, zeli glorificandi Deum. In *Invitatorio*, omnes Choros Sanctorum, & suas potentias omnes ad Deum laudandum invitando.

Psalmi recitandi sunt eo affectu, quem verba præ se ferunt, & quidem, vel uno affectu præcipuo, e. c. contritionis, ut in Psalm. 50. *Miserere*. Vel laudis, in Cantico *Benedicite*, & Psal. 145. 149. 150. Vel gratiarum actionis, ut in Psalm. 102. 104. 105. 106. Vel affectu divini beneplaciti perfectè adimplendi in observatione divinorum præceptorum, consiliorum, inspirationum, ut in Psal. 1. 8. & aliis, qui unum tantùm præcipuè affectum continent. Vel diversis affectibus recitando cæteros, qui miram affectuum varietatem suppeditant. Videlicet juxta D. August. in Psalm. 30. timendo cum timet Propheta, amando cum amat, laudando cum laudat, plorando cum plorat, postulando cum postulat, nos humiliando, cum ipse se

vi-

vilem agnoscit, gratias agendo pro beneficiis nobis spiritualiter collatis, quæ Israelitis corporaliter collata refert.

Similiter Antiphonas, versus, lectiones, orationes recitando cum affectibus, desideriis & suspiriis congruentibus. In fine, cum memoria brevitatis vitæ, & desiderio beatæ mortis, orando pro defunctis ferventer, prout pro se alios orare optares, dum *ad Fidelium animæ*, singulas horas concludis.

Post Officium.

I. Defectus minus voluntarios in recitatione Officii admissos quam primum expiare stude, recitando Orationem, quæ habetur apposita Breviario Romano *Sacrosanctæ & individuæ Trinitati*, *&c.* & lucrando indulgentias in hunc finem concessas.

II. Offer tuum obsequium quantumvis imperfectum, in unione orationum & meritorum Christi, Beatæ Virginis, & Sanctorum, ad intentiones initio præfixas; idque vel immediatè sanctissimæ Trinitati, vel per Christum æterno Patri; vel primum B. Virgini, deinde Christo, & per hunc, Patri, hac vel simili formula juxta industrias quodvis opus bene peragendi.

O Maria Mater gratiæ, Mater Misericordiæ, respice oculo pietatis hoc exiguum servitutis meæ obsequium, quod mellifluo cordi tuo emendandum, perficiendum, & repræsentandum dilecto Filio tuo offero, ad maximam eius gloriam, amorem, beneplacitum, in gratiarum actionem æternam, & ad gratiam nobis impetrandam illi placendi perfectissimè in tempore & æternitate. Amen.

DIE SABBATHI.

Considranda Exempla Divinæ Vindictæ in Sacerdotes indignè celebrantes.

Considera, sicut Corpus & Sanguis Christi in Sacrificio Missæ dignè accepta conferunt Sacerdoti: ingentia Dei dona, & gratiam, & vitam æternam, ut testatur ipse Christus, Ioan. 6. *Caro mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus*, *&*, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Sicè contrario indignè sumenti, cibus ille salutaris & cœlestis convertitur in mortiferum animæ venenum.

Hinc accedentes ad hoc Sacrificium seriò monet Apostolus 1. ad Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini.* In quem Apostoli locum audi graviter monentem non me, sed Doctorem Sanctum, Thomam à Villa Nova concione 3. de Sacram. altaris: *Reus*, inquit, *erit Corporis & Sanguinis Domini: ac si Christi effudisset Sanguinem. Quascumque enim blasphemias, quascumque irrisiones, quæcunque opprobria impiissimi Iudæi corporaliter in Christum exercuerunt, has omnes spiritualiter repetit impius confessor, Filium Dei rursus in semetipso crucifigens, & ostentui habens.*

Quid igitur mirum, si Sacerdotes ad tremendum hoc Altaris Sacrificium indignè, aut irreverenter accedentes horrendis à Deo Suppliciis, non tantùm in futura, sed etiam in præsenti vita non rarò puniantur? De his pauca ex multis exempla annotemus.

Primò. Narrat Palladius, dum quadam die inviseret Macarium Eremitam, se quendam ante eius fores vidisse Sacerdotem, totum vulneribus saucium, cuius in capite ossa erant putrefacta: qui dum Macario supplex factus esset, ut suis orationibus vulnerum suorum impetraret sanitatem; abnuit Sanctus, asserens hanc illi à Deo missam infirmitatem, in correptionem & vindictam suæ sacrilegæ temeritatis, qua ausus fuit celebrare Missam in fornicationis delicto. Nec unquam à Deo illi voluit impetrare sanitatem, quoadusque promitteret, se de cætero ad tremendum Altaris non accessurum Sacrificium. Quod cum se facturum, cum juramento promitteret, nec amplius omni vitæ suæ tempore peccaturum spoderet, intra paucos dies, S. Macarii precibus pristinæ fuit restitutus sanitati. In vita S. Macarii cap. 2.

2. Refert item Thomas Cantipratanus in hunc modum sequens exemplum. Prope Villam, in qua natus fui, Sacerdos lubricus & immundus fuit. Et olim quidem cum immundis mulieribus, panem illum legalem Sabbathi, edere non licebat. At infelix ille Presbyter hunc quotidie polluto ore sumebat. Et vide vindictam Dei. Os eius circa nasum, & mentum, & lingua computruit, ita ut vix posset præ fœtore ab amicissimis sustineri. Sed & alius in Gallia Sacerdos fuit, ut quondam puer audivi, cuius manus super Aram extensæ, igne cœlesti, usque ad cubitos combustæ & consumptæ fuerunt, *lib. 2. Apum c. 40 p 6.*

3. Legitur in *Specul.* Exemplorum, quòd Sacerdos quidam Sæcularis, dum quadam die Missam celebraret, alius ei assistens, vidit in Patena tempore sumptionis, non speciem pa-

nis, sed infantis. Quem cum Sacerdos levaret, ut sumeret; cœpit infantulus ille faciem avertere, & ne sumi posset, manibus & pedibus reluctari: & non semel vir ille devotus hoc vidit, sed sæpiùs. Cui idem Sacerdos quadam vice dixit inter cætera: Quoties sumo Corpus Christi, cum tanta difficultate sumo, ut mirari non sufficiam. Cui ille: Consulo, ut vitam corrigas: nam hoc, & hoc ergo de te, vidi. Quod audiens Sacerdos, vitam mutavit, emendationemque proposuit. Et cum posteà celebraret, visus est ille infans ab illo viro devoto junctis manibus & pedibus, cum summa velocitate, illabi in os Sacerdotis *dist.9 Ex.190.*

4. Narratur & aliud hoc modo. Fuit quidam Sacerdos, majorem carni, quam spiritui curam impendens. Is dum vice quadam honestos viros, fœminasque ad convivium invitasset, jussit servum (cui ex officio incumbebat) pisces non vili pretio coemptos igni elixandos apponere, atque hujusmodi cura distractus ad celebranda divina mysteria, ipsis etiam Angelis humeris formidanda, mente vagus, corde aridus, cura dispersus, rapido cœpit cursu properare. Cumque iam in medio Sacrificio consisteret, solicita mente cœpit, & importunis curis turbari, ne fortè prædicti pisces, aut plus aut minus debito, sale injecto condirentur. Verùm, cum ille Sacerdos se ab hujusmodi & tali hora indecentibus cogitationibus non cohiberet: Ecce tibi Dæmon, terra quadam fuligine tectus, subitò adfuit, & raptum cacabum è mediis flammis, una cum piscibus, secum detulit ad Altare. O Coce, inquit, non Presbyter, cur fatuis curis in diversa distraheris? Ecce pisces hic sunt, ecce sal; (vas enim sale plenum exhibuit,) iniice quantùm libuerit, & vel de cætero sacris Altaribus attentior factus assiste: Atque ita irrisa Presbyteri superflua cura, onera quæ portavit, suo loco restituit. *Dist.10. Exempl.28.*

5. Si in veteri lege Oza Sacerdos, quia indignè attigerat Arcam Domini; repentina correptus est morte; quantò ampliùs timendum, illis, à talibus castigationibus, qui non solùm tangunt, verùm etiam intra sua immunda pectora tremendum Filii Dei Corpus & Sanguinem recipiunt. Iudas quando in ultima Cœna indignè Corpus Domini accepit, statim in illum intravit Satanas, eumque in proditionem & desperationem, & demum in flammas æternas præcipitavit.

Ex quibus exemplis clarè liquet, Sacerdotes, qui indignè divinum accipiunt Sacramentum, à Deo gravibus subiici infirmitatibus, subitanea discedere morte, variè divexari à Diabolo, facilè in enormia labi peccata, & tandem infausta morte vitam finire.

O quam tremendum est Sacerdotem, qui tanta præ cæteris beneficia à Deo in hoc Sacramento quotidie accepit, comparere coram Christo severo Iudice, postquam Statum tam sanctum peccando maculavit, aut officii sui functiones sacra, erga Deum & proximum, debita cura, & pietate non persolvit. Idque tanto majori cum dolore atque opprobrio, quanto plura habuit Sacerdos in suo statu salutis auxilia, quibus poterat sibi, & aliis suæ curæ commissis, æternam felicitatem comparare.

NOTANDA.

Pro materia aliarum Meditationum.

ALiæ Meditationes eodem modo poterunt ab ipso Sacerdotes formari, quibus assiduè, matutino tempore, per horam, vel saltem mediam, spiritum in se pietatis excitet ac conservet: Ad hoc ut præsto sit ad manum oportuna Materia, notanda sunt sequentia.

Primò, poterit ex hoc Libro desumere aliquot idoneas Meditationes: De virtute Fidei, Spei, & Charitatis, ex Motivis & affectibus quæ deducuntur supra, in Praxi assistendi ægris ac moribundis p.116. & seq. Item, de motivis ad peccati detestationem, & de remediis contra singula peccata in particulari hic infra p 122. Denique ex toto Apparat. supr. par.2. p.7. &c. poterit sibi seligere, & formare Meditationes de Virtutibus; aut Vitiis, quæ ibi per exempla ac similitudines proponuntur.

Secundò, Ex ipso Breviario fieri possunt meditationes, de Lectionibus quæ concernunt mysteria vitæ, aut Passionis Christi. Vel de aliquo insigniori Psalm. qui pium affectum & devotionem excitet: ut de Psalmo, Miserere, *pro affectu pœnitentiæ: de Psalmo,* Benedic anima mea Dominum, *pro affectu Gratitudinis, & sic de cæteris: singulis scilicet Psalmi, Versibus cum attenta sensus consideratione inhærendo.*

Tertiò, Formando meditationem de vita Sancti eo die occurrentis, ex tribus Lectionibus, quæ de eo in Breviario assignantur. Observando modum meditandi initio traditum, singula puncta, & virtutes attentè considerando, pios affectus, & desideria eliciendo, firma imitationis proposita concipiendo, & Deo, ac Sanctis per pia colloquia & affectus abhærendo, & quam parum inanes hominum fabulas & colloquia affectaret, qui semel in meditatione sancta seriò gustaret & videret, quam suavis est Dominus.

NO-

NOTA. *Post hæc consideravi præcedentibus Instructionibus per omnia conforme*, Schema vitæ Pastoralis, *in cultissima Diœcesi Antuerpiana vulgatum, & omnibus ubique, in illo munere commodissimum tam obligationis, quàm perfectionis compendium.*

SCHEMA VITÆ PASTORALIS.

Prout extat impressum in calce Ordinationum Diœcesis Antuerpianæ.

AD salutem gregis multùm valet vita, & diligentia Pastoris, unde Exodi 19. dicitur, *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur: nihil* enim *est, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assiduè instruat, quàm eorum vita & exemplum, qui se Divino ministerio dedicarunt*. Trid. sess. 23 c. 1.

Vita Pastoris duplex est, *privata* & *publica*. Diligentia etiam duplex, nimirum *in spiritualibus*, & *corporalibus*.

VIta *Privata* Pastoris consistit, Primò: In frequentatione Sacramentorum, ut quotidie (si dispositio corporis & animæ permittat) Missam celebret: & ut singulis saltem septimanis confiteatur.

2. Item in oratione *Mentali*, ut manè & vesperi habeat horam huic assignatam: Et *Vocali* ex obligatione, ut debitè Horas suas legat, vel devotione, ut Rosarium, Litanias, Psalmos Pœnitentiales, &c. adjungat.

3. Item in recollectione spirituali: Singulis annis per aliquot saltem dies, ex directione Viri alicuius intelligentis: Singulis diebus manè, proponendo vitare omnes, & magis noxias peccandi occasiones, & offerendo omnia illo die agenda, vel sustinenda ad honorem Dei, & salutem proximi: Similiter Vesperi, examinando conscientiam, tum generaliter, tum particulariter circa aliqua peccata: Ac etiam interdiù, Per orationes jaculatorias ad pulsum horæ, & aliàs sæpè: Per actus contritionis & dilectionis Dei super omnia: Et per resignationem propriæ Voluntatis in Divinam.

4. Item in mortificatione Interiori passionum, nimiæ sollicitudinis, curiositatis, ac affectionis circa cupiditatem rerum temporalium, vel appetitum propriæ æstimationis & honoris: Similiter in mortificatione exteriori subtrahendo aliqua licita de cibo, potu, & aliis commoditatibus corporis, ac de visu & visu aliorum sensuum: Et exercendo aliquos Pœnitentiæ actus.

5. Item in lectione Libri Spiritualis, Vitæ Sanctorum vel Sacræ Scripturæ, quam nullo die omittat per mediam saltem circiter horam.

6. Item in studio Casuum Conscientiæ, Instructionum Pastoralium, vel sacræ Historiæ, tempore à reliquis vacuo.

7. Item in Familiæ administratione, quæ sit, honesta, frugalis, nitida & ordinata.

VIta *Publica Pastoris*, Requirit, ut abstineat à Potu, Tabernis, Lusu, Contentione, Litibus, Præsumptione, & Sæcularibus negotiis: insuper, ut habeat.

1. Zelum animarum, ita ut vultum peccatoris agnoscat, Morbidos diligenter curet, Et discolos fortiter corripiat.

2. Amorem Parochianorum, difficultates componendo, necessitates sublevando, & infirmos consolando.

3. Conversationem exemplarem, raram cum fœminis, circumspectam cum omnibus, gravem sine morositate, & affabilem sine levitate.

SAlus Populi etiam pendet à Pastoris *Diligentia*: Nempè in *Spiritualibus*: deinde in *Temporalibus*.

In Spiritualibus, Vtpotè, 1. In Sacramentis & Sacramentalibus administrandis; Cum promptitudine nocte & die; cum sanctitate, conscientia munda, intentione pura, præparatione debita & Charitate affectuosa: & cum decore juxta ritus præscriptos, animo sedato, vultu composito, voce intelligibili, & pronuntiatione distincta.

2. In Sacramentis & Sacramentalibus conservandis cum munditie, nitore & splendore, juxta præscriptum Ritualis.

3. In Officio Divino, ut fiat horis statutis, cum ornatu decenti, cum exactis cæremoniis, & cum devotione ædificativa.

4. In Catechismo, ut nunquam omittatur, servetur apta methodus, alliciantur pueri præmio & apparatu; & ut Parentes & Magistratus invitentur.

5. In Concione, qua Rudiores instruat in necessariis ad salutem; Sit ad captum populi, quæ doceat peccata fugere, & virtutes sectari.

IN *Temporalibus*, Ut Fabricæ, Mensæ pauperum, & piarum Fundationum proventus, non alienentur, verùm debitè elocentur, diligenter conserventur, benè impendantur, in computum deducantur idque juxta Decreta & ordinata Diœcesis nostræ.

2. Ut

2. Vt sui Pastoratus Domus sarta tecta cõseruentur, Fundi vel Decimæ ex præscripto administrentur, & Iura recipiant non vltra taxã.

Sententias selectissima de Pastoralis officii singulari Dignitate, & obligatione vid. supra pagin. 176.

RITUS ET ORDO ADMINISTRANDI SINGULA SACRAMENTA

Et aliæ *Benedictiones*, ac *Formulæ* Curatori Animarum necessariæ.

Ex Rituali Romano priora.

PRO SACRAMENTO BAPTISMI.

§. I.

Ritus seu Ordo Baptismi paruulorum.

Sacerdos, omnibus ritè paratis, superpelliceo, & stola violacea indutus accedit ad limen Ecclesiæ; vbi foris expectant, qui infantem detulerunt. Tu incipit.

N. Quid petis ab Ecclesia Dei? *Patrinus respondet:* Fidem, *Sacerdos:* Fides quid tibi præstat: *Patrinus respondet:* Vitam æternam. *Sacerdos:* Si igitur vis ad vitam ingredi serua mandata: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & proximum tuum sicut teipsum.

Deindè ter exsufflet leniter in faciem infantis, & dicat semel: Exi ab eo (*vel* ab ea) immunde spiritus, & da locum Spiritui Sancto Paraclyto. *Postea pollice facit signum in fronte & in pectore infantis, dicens:* Accipe signum Crucis tam in fronte ✠ quam in corde; ✠ sume Fidem cœlestium præceptorum, & talis esto moribus, vt templum Dei iam esse possis.

OREMVS.

PReces nostras, quæ sumus Domine, clementer exaudi; & hunc electum tuum N. Crucis Dominicę impressione signatum perpetua virtute custodi, vt magnitudinis glorię tuę rudimenta seruans, per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam peruenire mereatur. Per Christum Dominum. ℟. Amen.

Deinde imponat manum super caput infantis, ac dicat.

OREMVS.

OMnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostris Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N. quem ad rudimenta Fidei vocare dignatus es: omnem cæcitatẽ cordis ab eo expelle; disrumpe omnes laqueos satanæ quibus fuerat colligatus, aperi ei Domine ianuam pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Ecclesia tua deseruiat & proficiat de die in diem. Per eundem Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos benedicat salem: qui semel benedictus aliàs, ad eundem vsum deseruire potest.

Exorcizo te creatura salis, in nomine Dei Patris omnipotentis ✠ & in charitate Domini nostri Iesu Christi ✠ in virtute Spiritus Sancti, ✠ exorcizo te per Deum viuum ✠ per Deum verum ✠ per Deum sanctum ✠ per Deum ✠ qui te ad tutelam humani generis procrauit, & populo venienti ad credulicatem per seruos suos consecrari præcepit, vt in nomine sanctæ Trinitatis efficiaris salutare Sacramentum ad effugandum inimicum. Proinde rogamus te Domine Deus noster, vt hanc creaturam salis sanctificando sanctifices ✠ & be-

Credis in Iesum Christum Filium eius vnicum Dominum nostrum, natum, & passum? ℟. Credo.

Credis in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam? ℟. Credo.

Subinde expresso nomine baptizandi, Sacerdos dicit: N. Vis baptizari? ℟. *Patrinus:* Volo.

Tunc Patrino vel Matrina, vel vtroque (si ambo admittantur) infantem tenente, Sacerdos vasculo, seu vrceolo accipit aquam baptismalē, & de ea ter fundit super caput infantis in modum Crucis, & simul verba proferens, semel tantùm distinctè & attentè dicit:

N. Ego te baptizo in nomine Patris ✠ *fundat primo,* & Filij ✠ *fundat secundo,* & Spiritus ✠ Sancti. *fundat tertio.*

Vbi autem est consuetudo baptizandi per immersionem, Sacerdos accipit infantem, & aduertens, ne lædatur, cautè immergit, & trina mersione baptizat, & semel tantùm dicit:

N. Ego te baptizo in nomine Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus ✠ Sancti.

Mox Patrinus, vel Matrina, vel vterque simul infantem de sacro fonte leuant, suscipientes illum de manu Sacerdotis.

Si vero dubitabatur, an infās fuerit baptizatus, vtatur hac forma. N. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris ✠ Filij ✠ & Spiritus sancti ✠ *Deinde intingit pollicem in sacro Chrismate, & vngit infantem in summitate capitis in modum Crucis, dicens:*

DEus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium paccatorū (*hic inungit*) ipse te liniat Chrismate salutis ✠ in eodem Christo Iesu Domino nostro in vitam æternam ℟. Amen.

Sacerdos. Pax tibi. ℟. Et cum spiritu tuo.

Tum bombacio, aut re simili abstergit pollicem suum & locum inunctum, & imponit capiti eius linteolum candidum loco vestis albæ, dicens:

Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, vt habeas vitam æternam. ℟. Amen.

Postea dat ei, vel Patrino candelam accensam, dicens:

Accipe lampadam ardentem, & irreprehensibilis custodi Baptismum tuum; serua Dei mandata, vt cum Dominus venerit ad nuptias possis occurrere ei vna cum omnibus Sanctis in aula cœlesti, habeasque vitam æternam, & viuas in sæcula sæculorum. ℟. Amen.

Postremò dicit: N. Vade in pace, & Dominus sit tecum. ℟. Amen.

Si verò fuerint plures baptizandi, siue masculi, siue fœminæ in Catechismo masculi statuantur ad dexteram, fœminæ verò ad sinistram, & omnia pariter dicuntur, vt suprà, in proprio genere, numero plurali Verùm prima nominis interrogatio, exsufflatio, Crucis impressio, seu signatio, tactus aurium, & narium cum saliua abrenunciationis interrogatio, vnctio Olei Catechumenorum, interrogatio de Fide seu Symbolo, & ipse Baptismus, inunctio Chrismatis, candidæ vestis impositio, atque accensæ candelæ traditio, singulariter singulis, & primum masculis, deinde fœminis fieri debent.

Si infans ægrotus adeo grauiter laboret, vt periculum immineat, ne pereat antequam Baptismus perficiatur, Sacerdos omissis quæ Baptismum præcedunt, eum baptizet, ter, vel etiam semel infundens aquam super caput eius in modum Crucis, dicens: Ego te Baptizo in nomine Patris ✠ &c.

Si non habeatur aqua baptismalis, & periculum impendeat, Sacerdos vtatur aqua simplici.

Deinde, si habeat Chrisma, liniat eum in vertice dicens:

Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, &c. *vt suprà.*

Posteà det ei linteolum candidum dicens: Accipe vestem, &c.

Ac demum det ei ceream candelam accensam, dicens Accipe lampadem, *vt suprà, Si superuixerit, suppleantur alij ritus omissi.*

§. II.

Ordo supplendi omissa super baptizatum.

CVm vrgente mortis periculo, vel alia cogente necessitate paruulus, sacris precibus, ac cæremonijs præter missis fuerit baptizatus; vbi conualuerit, vel cessauerit periculū, & ad Ecclesiam delatus fuerit, omissa suppleantur. idemq; ordo, ac ritus seruetur, qui in Baptismo paruulorum præscriptus est: Excepto, quod interrogatio, an velit baptizari, formaque Baptismi, & ablutio prætermittuntur; & quædam orationes, & exorcismi suo quique loco immutati, vt infrà dicuntur.

Sacerdos igitur antequam immittat salem in os baptizati, manum super caput eius imponens dicit:

OREMUS.

OMnipotens sempiterne Deus, Pater Domini Nostri Iesu Christi, respicere dignate super hunc famulum tuum N. quem dudum ad rudimenta Fidei vocare dignatus es, omnem cæcitatem cordis ab eo expelle, disrumpe omnes laqueos satanæ, quibus fuerat colligatus: aperi ei, Domine, ianuam pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Ecclesiam tua deseruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus sit frui gratia Baptismi tui, quem suscepit, salis percepta medicina. Per eundem Christum Dominum nostrum.
℟. Amen.

Deinde postea quam medicum salis immisit in os baptizati, dicens: Accipe salem sapientiæ, propitiatio sit tibi in vitam æternam, Amen: *dicit:*

OREMUS.

DEus Patrum nostrorum, Deus vniuersæ conditor Veritatis. Te supplices exoramus, vt hunc famulum tuum N. respicere digneris propitius, vt hoc pabulum salis gustantē non diutius esurire permittas, quo minùs cibū expleatur cœlesti, quatenus sit semper spiritu feruens, spe gaudens, tuo semper nomini seruiens, & quem ad nouæ regenerationis lauacrum perduxisti, quæsumus Domine, vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Post hæc facto signo Crucis in fronte Baptizati, dictisque illis verbis:

Et hoc signum Crucis ✠ quod nos fronti eius damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare. Per eundem Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Manu super caput eius imposita dicit:

OREMUS.

AEternam, ac iustissimam pietatem tuam deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens æterne Deus, auctor luminis, & veritatis, super hunc famulum tuum N. vt digneris eum illuminare lumine intelligentiæ tuæ, munda eum & sanctifica: da ei scientiam veram, vt dignus sit frui gratia Baptismi tui, quem suscepit; teneat firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam, vt aptus sit ad retinendam gratiam Baptismi tui. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

PRO SACRAMENTO EVCHARISTIÆ.

Ordo ministrandi sacrum Viaticum.

SAcerdos ingrediens locum, vbi iacet infirmus, dicat: Pax huic domui. *Resp.* Et omnibus habitantibus in ea.

Tunc depositum Sacramentum super mensa supposito corporali, genuflexus adorat, omnibus in genua procumbentibus, & mox accepta aqua benedicta, aspergit infirmum, & cubiculum, dicens Antiphonam. Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor: *& primum versum Psalmi.* Miserere mei Deus, *cum* Gloria Patri. Sicut erat, &c. *Deinde repetitur Antiphona:* Asperges me, &c. *Postea* ℣. Auditorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationē meam. ℟. Et clamor meus ab te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo:

OREMUS.

EXaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cęlis, qui custodiat, foueat protegat, visitet; atq; defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

His dictis, accedat ad infirmum, vt cognoscat, num sit bene dispositus ad suscipiendum sacrum Viaticum, & vtrum velit aliqua peccata confiteri, & illum audiat, atque absoluat, quamuis priùs deberet esse ritè confessus, nisi necessitas aliter vrgeat. Postea facta de more Confessione generali, siue ab infirmo, siue eius nomine ab alio, Sacerdos dicit. Misereatur *&c.* Indulgentiam, &c.

Deinde facta genuflexione, accipit Sacramentum de vasculo, atque illud eleuans, ostendet infirmo, dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: *et more solito ter dicat:* Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meū, sed tanto dic verbo, & sanabitur anima mea. *Et infirmus simul cum Sacerdote dicat eadem verba, saltem semel submissa voce; tum Sacerdos dans infirmo Eucharistiam, dicat:* Accipe frater (*vel*) soror) Viaticum Corporis Domini Nostri Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, & perducat in vitam æternam, Amen.

Si vero Communio non datur per modum Viatici, dicat more ordinario: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat, &c.

Quod si mors immineat, & periculum sit in mora, tunc dicito. Misereatur, &c *prædictis precibus omnibus, vel ex parte omissis, si statim Viaticū præbeatur. Postea Sacerdos abluat digitos nihil dicens & infirmo datur ablutio. Deinde dicat:* ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DOmine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, te fideliter deprecamur, ut accipienti fratri nostro (*vel* sorori nostræ) sacrosanctum Corpus Domini nostri Iesu Christi Filii tui, tam corpori, quam animæ prosit, ad remedium sempiternum. Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. ℟. Amen.

His expletis, si altera particula Sacramenti superfuerit (superesse autem semper debet preterquam in casu jam dicto) genuflectit, surgit, & accipiens vas cum Sacramento, facit cum eo signum Crucis super infirmū nihil dicens, & reverenter illud deferens ordine quo venerat, revertitur ad Ecclesiam dicendo Psalmum: Laudate Dominum de cœlis. *Et alios Psalmos & Hymnos, prout tempus feret. Cum pervenerit ad Ecclesiam, ponit Sacramentum super Altare; adorat, deinde dicit.* ℣. Panem de cœlo præstitisti eis ℟. Omne delectamentum in se habentem. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DEus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuæ memoriam reliquisti, tribue, quæsumus, ita nos Corporis, & Sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut redemptionis tuæ fructum in nobis jugiter sentiamus. Qui vivis, & regnas, &c. Amen.

PRO SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

Ritus, seu Ordo ministrandi Sacramentum Extremæ Vnctionis.

SAcerdos *intrans cubiculum dicit:* Pax huic domui. ℟. Et omnibus habitantibus in ea. *Deinde deposito Oleo super mensam, superpelliceo, stolaque violacea indutus, ægroto Crucem piè deosculandam porrigit: mox in modum Crucis eum aqua benedicta, & cubiculum, & circumstantes aspergit, dicens Antiphonam:* Asperges, &c.

Quod si ægrotus voluerit confiteri, audiat illum, & absolvat. Deinde piis verbis illum consoletur, & de eius Sacramenti vi, atque efficacia, si tempus ferat, breviter admoneat, & quantùm opus sit, eius animum confirmet, et in spem erigat vitæ æternæ.

Postea dicat versiculum: Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

INtroeat, Domine Iesu Christe, domum hanc sub nostræ humilitatis ingressu, æterna felicitas, divina prosperitas, serena lætitia, charitas fructuosa, sanitas sempiterna; effugiat ex hoc loco accessus dæmonum, adsint Angeli pacis, domumque hanc deserat omnis maligna discordia. Magnifica, Domine, super nos nomē sanctum tuum, & benedic ✠ nostræ conversationis, sanctifica nostræ humilitatis ingressum, qui sanctus, & pius es, & permanes cum Patre, & Spiritu sancto in sæcula sæculorum, Amen.

Oremus, & deprecemur Dominum nostrum Iesum Christum ut benedicēdo benedicat ✠ hoc tabernaculum, & omnes habitātes in eo, & det eis Angelum bonum custodem, & faciat eos sibi servire ad considerādum mirabilia de lege sua, avertat ab eis omnes contrarias potestates: eripiet eos ab omni formidine, & ab omni perturbatione, ac sanos in hoc tabernaculo custodire dignetur. Qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

OREMVS.

EXaudi nos Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cœlis, qui custodiat, foveat, protegat, visitet atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Quæ orationes, si tempus non patiatur, ex parte vel in totum poterunt omitti. Tum de more facta Confessione generali, latinè, vel vulgari sermone Sacerdos dicat: Misereatur tui, &c. Indulgentiam absolutionem, &c.

Antequam incipiat ungere infirmum, moneat adstantes, ut pro illo orent, et ubi commodum fuerit pro loco, tempore, et adstantium numero, vel qualitate, recitent septem Psalmos Pœnitentiales, cum Litaniis, vel aliis preces, dum ipse Vnctionis Sacramentum administrat, mox dicat:

IN nomine Patris, ✠ & Filii, ✠ & Spiritu sancti, extinguatur in te omnis virtus

diaboli per impositionem manuum nostrarum, & per inuocationem omnium Sanctorum, Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, atque omnium simul Sanctorum, Amen.

Deinde intincto pollice in Oleo sancto in modum Crucis vngit infirmum in partibus hic subscriptis, aptando proprio loco verba formæ in hunc modum.

Ad oculos.

PEr istam sanctam Vnctionem, ✠ & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid per visum deliquisti. Amen.

Minister verò si est in sacris, vel ipsemet Sacerdos post quamlibet vnctionem tergat loca inuncta nouo globulo bombacij, vel rei similis, eaque in vase mundo reponat, & ad Ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque proijciat in Sacrarium.

Ad aures.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per auditum deliquisti, Amé.

Ad nares.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per odoratum deliquisti, Amen.

Ad os compressis labijs.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per gustum & locutionem deliquisti, Amen.

Ad manus.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per tactum deliquisti, Amen.

Et aduerte, quòd Sacerdotibus manus non inunguntur interius sed exteriùs.

Ad pedes.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per ingressum deliquisti, Amen.

Ad lumbos, siue renes.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per lumborum delectationem deliquisti, Amen.

Hæc autem vnctio ad lumbos omittitur semper in fæminis; & etiam in viris, qui ob infirmitatem vix, aut sine periculo moueri non possunt.

Quibus omnibus peractis, Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, &c. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Saluum fac seruum tuum. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Mitte ei Domine auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tuere eum. ℣. Esto ei Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DOmine Deus, qui per Apostolum tuum Iacobum locutus es: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum Oleo in nomine Domini, & oratio Fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei: cura quæsumus, Redemptor noster, gratia sancti Spiritus languores istius infirmi, eiusque sana vulnera, & dimitte peccata, atque dolores cunctos mentis, & corporis ab eo expelle, plenamque interiùs, & exteriùs sanitatem misericorditer redde, vt ope misericordiæ tuæ restitutus ad pristina reparetur officia. Qui cum Patre & Spiritu sancto viuis, & regnas Deus in sæcula sæculorum, Amen.

OREMVS.

REspice, quæsumus, Domine, famulum tuum N. Infirmitate sui corporis fatiscentem, & animam refoue, quam creasti; vt castigationibus emendatus, se tua sentiat medicina saluatum. Per Christum Dominum nostrũ, Amen.

OREMVS.

DOmine sancte, Pater omnipotens; æterne Deus, qui benedictionis tuæ gratiam ægris infundendo corporibus, facturam tuam multiplici pietate custodis, ad inuocationem tui nominis benignus assiste: vt famulum tuum hac ægritudine liberatum, & sanitate donatum, dextra tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, atque Ecclesiæ tuæ sanctæ, cum omni desiderata prosperitate restituas. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

PRO EXEQVIIS

§. I.

Ritus, seu Ordo Exequiarum.

SAcerdos antequam cadauer efferatur, illud aspergit aqua benedicta mox dicit Antiph. Si iniquitates obseruaueris. & Psalm. De profundis clamaui, &c. in fine: Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei: repetit Antiphonam totam. Si iniquitates, &c. Deinde cadauer effertur, Sacerdosque de domo procedens, statim graui voce intonat Antiphon. Exultabunt Domino, & Cantores incboant Psalmum. Miserere mei Deus secundum magnam, &c. Clero alternatim prosequente; ac si longitudo itineris postulauerit, dicuntur Psalmi graduales: Ad Dominum cum tribularer, clamaui vel alij Psalmi ex Officio mortuorum, & in fine cuiusque Psalmi dicitur: Requiem æternam dona eis Domine, qui Psalmi deuotè, distinctè, grauique voce recitari debent vsque ad Ecclesiam.

Ad ingressum Ecclesiæ repetitur Antiph. Exultabunt Domino ossa humiliata *Deinde Ecclesiam ingressi cantat* ℟. *Cantore incipiente, & Clero alternatim respondente, videlicet:*

SVbuenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam eius. Offerentes eam in conspectu Altissimi. ℣. Suscipiat te Christus, qui vocauit te, & in sinum Abrahæ Angeli deducant te. Suscipientes. ℣. Requiem æternam dona ei Domine. ℟ Et lux perpetua luceat ei. Offerentes.

Deposito feretro in medio Ecclesiæ, ita vt defuncti pedes si fuerit laicus, sint versus altare maius. si verò fuerit Sacerdos, caput sit versus ipsum altare: & cereis accensis circa corpus, statim nisi quid impediat, dicatur Officiũ mortuorũ cum tribus nocturnis, & laudibus, & duo ex Clero incipiant absolutè Inuitatorium; Regem cui omnia viuunt venite adoremus. & *repetitur à Clero:* Regem cui omnia, &c. *Psalm.* Venite exultemus, &c. & *duplicantur Antiphona.*

Ad finem Officij post Antiphonã Cantici, Benedictus. &c. Ego sum resurrectio, *dicitur* Pater: *secreto.* Et ne nos inducas in tentationem: ℟. Sed libera nos a malo. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius ℣. Requiescat in pace ℟ Amen. ℣. Domine exaudi orationem. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

ABsolue, quæsumus, Domine, animam famuli tui ab omni vinculo delictorum, vt in resurrectionem gloriæ inter Sanctos & electos tuos resuscitatus respiret. Per Christum Dominum nostrum. ℟ Amen.

Dum in officio dicuntur Laudes, Sacerdos cum ministris paratur ad celebrandam Missam solemnem pro defuncto, si tempus congruens fuerit, vt in die depositionis in Missali Romano.

Finita Missa, Sacerdos deposita casula seu planeta, & manipulo, accipit pluuiale nigri coloris, et Subdiaconus accipit Crucem, & accedit ad feretrũ et sifsistit ad caput defuncti cumCruce, medius inter duos Acolythos, seu ceroferarios cum candelabris, et candelis accensis: et omnes alij de Clero veniunt ordinatim in gradu suo cũ candelis accensis, et stant in circuitu feretri. Tum sequitur Sacerdos cum Diacono, et assistente alijsque ministris, et facta reuerentia altari sistit se contra Crucem ad pedes defuncti, retrò astantibus et à sinistris duobus Acolythis, vno cum thuribulo, et nauicula incensi, altero cum vase aquæ benedictæ, et aspersorio, et Acolytho seu Clerico tenente librum absolutè dicit sequentem orationem.

NOn intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia nullus apud te iustificabitur homo, nisi per te omnium peccatorum ei tribuatur remissio. Non ergo eum, quæsumus, tua iudicialis sententia premat, quem tibi vera supplicatio Fidei Christianæ commendat; sed gratia tua illi succurrente, mereatur euadere iudicium vltionis, qui dum viueret, insignitus est signaculo sanctæ Trinitatis, qui viuis & regnas in sæcula sæculorum. ℟ Amen.

Deinde Cantore incipiente, Clerus circumstant, cantat sequens Responsorium.

LIbera me Domine, de morte æterna in die illa tremenda. Quando cœli mouendi sunt & terra. Dum veneris iudicare sæculum per ignem ℣. Tremens factus sum ego, & timeo, dum discussio venerit, atque ventura ira. Quando cœli mouendi sunt, & terra ℣. Dies illa, dies iræ, calamitatis, & miseriæ, dies magna, & amara valde. Dum veneris. ℣. Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei. ℣. Libera me.

Dum cantatur prædictum Responsorium, Sacerdos; Acolytho seu Diacono ministrante, accipit incẽsum de nauicula, et ponit in thuribulum, et finito responsorio, Cantor cum primo choro dicit.

Kyrie eleison *et secundus Chorus respondet:* Christe eleison *Deinde omnes simul dicunt.* Kyrie eleison.

Mox Sacerdos dicit alta voce, Pater noster, &c. *& secretò dicitur ab omnibus; & ipse interim accipiat à Diacono, vel Acolytho aspersorium aquæ benedictæ, et facta profunda inclinatione Cruci, quæ est aduerso, Diacono seu Ministro genuflectente, et fimbrias pluuialis subleuante, circuiens feretrum (si transit ante Sacramentum, genuflectit) aspergit corpus defuncti, ter aspergens latus dexterum feretri, et ter sinistrum: deinde reuersus ad locum suum, Diacono ministrante, accipit thuribulum, et eodem modo circuit feretrum, et corpus incensat, vt asperserat: posteà reddito thuribulo ei, à quo acceperat, stans in loco suo, Acolytho seu alio Ministro tenente librum apertũ ante se, dicit.* ℣. Et ne nos inducas. ℟. Sed libera. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius. ℣. Requiescant in pace. ℟. Amen.

℣. Domine exaudi.

℟. Et clamor.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo:

OREMVS.

DEus, cui proprium est misereri semper, & parcere, te supplices exoramus pro anima famuli tui N. quam de hoc sæculo migrare iussisti, vt non tradas eam in manus inimici, neque obliuiscaris in finem, sed iubeas eam à sanctis Angelis suscipi, & ad Patriam Paradisi perduci: vt quia in te sperauit, & credidit, non pœnas inferni sustineat, sed gaudia sempiterna possideat. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Si defunctus fuerit Sacerdos, in Oratione dicatur: pro anima famuli tui Sacerdotis, quam hodie &c.

Finita Oratione, corpus defertur ad sepulcbrum, si tunc deferendum sit, et dum portatur, Clerici cantant Antiphonam.

IN Paradisum deducant te Angeli, in tuo aduentu suscipiant te Martyres, & perducant te in ciuitatem sanctam Ierusalem. Chorum Angelorum te suscipiat, & cum Lazaro quondam paupere æternam habeas requiem.

Cum autem peruenerit ad sepulchrum, si non est benedictum, Sacerdos illud benedicit, dicens hanc orationem.

OREMVS.

DEus, cuius miseratione animę fidelium requiescunt, hunc tumultum benedicere dignare, eique Angelum tuum sanctum deputa custodem, & quorum, quarumque corpora hic sepeliuntur, animas eorum ab omnibus absolue vinculis delictorum, vt in te semper cum Sanctis tuis sine fine lætentur. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Dicta oratione, Sacerdos aqua benedicta aspergat, deinde incenset corpus defuncti, & tumulum.

Quòd si corpus tunc ad sepulturam non deferatur, omisso responsorio: in Paradisum, &c. *& benedictione sepulchri, si iam est benedictum; prosequatur Officium; quod nunquam omittitur, & intonet Antiph.*

Ego sum resurrectio: *& dicitur Canticum* Benedictus EVOVAE. *Et repetitur Antiph.* Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet, & omnis, qui viuit, & credidit in me, non morietur in æternum.

Posteà Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Pater noster. *Interim corpus aspergit* ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

FAc, quæsemus, Domine, hanc cum seruo tuo defuncto (*vel* famula tua defuncta) misericordiam, vt factorum suorum in pœnis non recipiat vicem, qui (*vel* quæ) tuam in votis tenuit voluntatem, vt sicut eum (*vel* eam) vera fides iunxit fidelium turmis, ita illic eum (*vel* eam) tua miseratio societ Angelicis choris. Per Christum Dominum nostrum.

℟. Amen. ℣. Requiem æternam dona ei Domine ℟. Et lux perpetua luceat ei. ℣. Requiescat in pace ℟. Amen. ℣. Anima eius, & animæ omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace. ℟ Amen.

Deindè à sepultura in Ecclesiam, vel in sacristiam reuertentes, dicant sine cantu Antiph. Si iniquitates *cum Psalma:* De Profundis, &c. Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis, &c.

§. I.

Ritus, seu Ordo sepelliendi Paruulos.

C*Vm igitur infans, vel puer baptizatus defunctus fuerit ante vsum rationis, induitur iuxta ætate, et imponitur ei corona de floribus, seu de herbis aromaticis, et odoriferis in signum in-*

integritatis carnis & Virginitatis, & Parochus superpelliceo, & stola alba indutus, & alii de Clero, si adsint, praecedentes Cruce, quae sine hasta defertur, accedant ad domum defuncti cum clerico aspersorium deferente Sacerdos aspergit corpus, deinde dicit.

Antiph. Sit nomen Domini. *EV OV AE.*

Psalm. 112.

LAudate pueri Dominum: laudate nomen Domini. Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & usque in saeculum. A solis ortu usque ad occasum: laudabile nomen Domini. Excelsus super omnes gentes Dominus: & super caelos gloria ejus. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat: & humilia respicit in caelo, & in terra? Suscitans à terra inopem: et de stercore erigens pauperem. Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Qui habitare facit sterilem in domo: matrem filiorum laetantem. Gloria Patri, et Filio, &c.

Antiph. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, et usque in saeculum.

Dum portatur ad Ecclesiam, dicatur.

Psalm. 118.

BEati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia ejus: in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt. Tu mandasti: mandata tua custodiri nimis. Vtinam dirigantur viae meae: ad custodiendas justificationes tuas. Tunc non confundar: cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Confitebor tibi in directione cordis: in eo, quò didici judicia justitiae tuae. Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas usquequaque. In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos. In toto corde meo exquisivi te: ne repellas me à mandatis tuis. In corde meo abscondi eloquia tua: ut non peccem tibi. Benedictus es Domine: doce me justificationes tuas In labiis meis pronunciavi omnia judicia oris tui. In via testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in omnibus divitiis. In mandatis tuis exercebor: et considerabo vias tuas. In justificationibus tuis meditabor: non obliviscar sermones tuos. Gloria Patri &c.

Et si tempus superest, dici potest Psalm. Laudate Dominum de caelis; *ut habetur in Officio ad Laudes; cum aliis duobus sequentibus, & in fine:* Gloria Patri, &c.

Cum autem pervenire ad Ecclesiam, dicatur.

Antiph. Hic accipiet *EV OV AE*,

Psalmus 23.

DOmini est terra, et plenitudo eius: orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo. Quia ipse super maria fundavit eum, et super flumina praeparavit eum. Quis ascendet in montem Domini: aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, et mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iuravit in dolo proximo suo Hic accipiet benedictionem à Domino: et misericordiam à Deo salutari suo. Haec est generatio quaerentium eum: quaerentium faciem Dei Iacob. Attollite portas principes vestras, & elevamini portae aeternales: et introibit Rex gloriae. Quis est iste Rex gloriae? Dominus fortis & potens: Dominus potens in praelio. Attollite portas principes vestras, & elevamini portae aeternales & introibit Rex gloriae. Quis est iste Rex gloriae? Dominus virtutum ipse est Rex gloriae. Gloria Patri, & Filio, &c.

Antiph. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo, qui haec est generatio quaerentium Dominum.

Postea dicitur: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, *secreto, interim corpus aspergit* ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Me autem propter innocentiam suscepisti. ℟. Et confirmasti me in conspectu tuo in aeternum. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens, & mitissime Deus, qui omnibus paruulis renatis fonte Baptismatis, dum migrant à saeculo, sine ullis eorum meritis, vitam illicò largiris aeternam, sicut animae huius parvuli hodie credimus te fecisse: fac nos quaesimus Domine, per intercessionem Beatae semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum hic purificatis tibi mentibus famulari. Et in Paradiso cum beatis parvulis perenniter sociari. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Dum portatur ad tumulum; & etiamsi tunc non portatur dicitur.

Antiph. Iuvenes & Virgines. *EV OV AE. Ps.* Laudate Dominum de caelis, &c *ut habetur in Officio ad Laudes; & in fine:* Gloria Patri, &c. *et repetitur. Antiph.* Iuvenes, & Virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.

Kyrie eleison Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, &c. ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Sinite parvulos venire ad me. ℟. Talium est enim regnum

gnum cœlorum. ℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

O R E M U S.

Omnipotens sempiterne Deus, sanctæ puritatis amator, qui animam hujus parvuli ad cœlorum regnum hodie misericorditer vocare dignatus es; digneris etiam Domine ità nobiscum misericorditer agere, ut meritis tuæ sanctissimæ Passionis, & intercessione Beatæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, in eodem regno nos cum omnibus Sanctis, & electis tuis semper facias congaudere. Qui vivis, & regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus &c.

Deinde Sacerdos corpus asperget aqua benedicta, & thurificet; similiter & tumulum; postea sepelitur.

Cum autem à sepultura revertuntur in Ecclesiam, dicatur:

Antiph. Benedicite. *EVOVAE.*

Canticum trium Puerorum Daniel. 3. Benedicite omnia opera Domini Domino, &c. Gloria.

Antiph Benedicite Dominum omnes electi ejus, agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

Deinde ante altare dicit Sacerdos: Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

O R E M U S.

Deus qui miro ordine Angelorũ ministeria, hominumq; dispensas, concede propitius, ut à quibus tibi ministrantibus in cœlo sẽper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur. Per Christum Domiuum nostrũ, &c.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

§. I.

Ritus celebrandi Matrimonii Sacramentum.

Sacerdos Matrimonium celebraturus, Publicationibus factis tribus diebus festis, si nullum obstet legitimum impedimentum: in Ecclesia, superpelliceo, & alba stola indutus, adhibito uno saltem Clerico superpelliceo pariter induto, qui librum, & vas aqua benedicta cum aspersorio deferat coram tribus, aut duobus testibus, virum & mulierem, quos parentum, vel propinquorum suorum præsentia cohonestari decet, de consensu in matrimonium interroget utrumque sigillatim in hunc modum vulgari sermone:

N. Vis accipere N. præsentem in tuam legitimam uxorem iuxta Ritum Sanctæ Matris Ecclesiæ? *Respondeat sponsus:* Volo *Mox Sacerdos sponsã interroget:* N. Vis accipere N. hic præsentem in tuum legitimum maritum iuxta Ritum sanctæ Matris Ecclesiæ? *Respondeat:* Volo. *Nec sufficit consensus unius; sed debet esse amborum & expressus aliquo signo sensibili, sive fiat per se, sive per procuratorem. Mutuo igitur contrahentium consensu intellecto, Sacerdos jubeat eos invicem iungere dexteras, dicens:* Ego conjungo vos in Matrimonium; In nomine Patris, ✠ & Filii, ✠ & Spiritus Sancti, Amen. *Vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscuiusque Provinciæ Ritum, postea eos aspergat aqua benedicta, mox benedicat annulum.*

Benedictio annulli.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

O R E M U S.

Benedic ✠ Domine, annulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus ✠; ut quæ eum gestaverit, fidelitatem integram suo sponso tenens, in pace, & voluntate tua permaneat, atq; in mutua charitate sẽmper vivat. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos aspergat annulũ aqua benedicta in modũ Crucis, & sponsus acceptum annulum de manu Sacerdotis imponit in digito annulari sinistra manus sponsæ. Sacerdote dicente: In nomine Patris, ✠ & Filii, ✠ & Spiritus Sancti, Amen. *Mox subiungat.* ℣. Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. ℟. A templo sancto tuo, quod est in Ierusalem. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, *&c.* ℣. Et nos inducas in tentationem ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Salvos fac servos tuos. ℟. Deus meus sperantes in te. ℣. Mitte eis Domine auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tuere eos. ℣. Esto tu Domine turris fortitudinis. ℟. A facie Inimici. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

O R E M U S.

Respice quæ sumus, Domine, super hos famulos tuos; & institutis tuis quibus propagationem humani generis ordinasti, benignus assiste, ut qui Te auctore iunguntur, te auxi-

auxiliante serventur. Per Christum Dominum nostrum Amen.

His expletis, si benedicendæ sint nuptiæ, Sacerdos Missam pro sponso & sponsa, ut in Missali Romano celebret servatis omnibus, quæ ibi præscribantur.

Cæterum, si quæ Provinciæ aliis, ultra prædictas, laudabilibus consuetudinibus, & cæremoniis in celebrando Matrimonii Sacramento utuntur, eas sancta Tridentina Synodus optat retineri.

§. II.

Benedictio mulieris post partum.

Si qua puerpera post partum iuxta piam, ac laudabilem consuetudinem ad Ecclesiam venire voluerit pro incolumitate sua Deo gratias actura, petieritque à Sacerdote benedictionem, ipse superpelliceo & stola alba indutus, cum ministro aspergillum deferente ad fores Ecclesiæ accedat, ubi illam foris ad limina genuflectentem, & candelam accensam in manu tenentem, aqua benedicta aspergat: deinde dicat; ℣. Auditorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. *Antiphona*: Hæc accipiet Benedictionem à Domino. *Psalm.* Domini est terra, &c. *totum ut supra pag.* 480. Gloria Patri, &c. Hæc accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo: quia hęc est generatio quęrentium Dominum.

Deinde porrigens ad manum mulieris extremam partem stolæ, eam introducit in Ecclesiam, dicens: Ingredere in templum Dei, adora filium Beatæ Mariæ Virginis, qui tibi fœcunditatem tribuit prolis.

Et ipsa ingressa genuflectit coram Altari, & ore gratias agens Deo de beneficii sibi collati, & Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster *secretò*. ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos a malo. ℣. Salvam fac ancillam tuam Domine. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Mitte ei Domine auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tuere eam. ℣. Nihil proficiat inimicus in ea. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor &c. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Omnipotens sempiterne Deus, qui per Beatæ Mariæ Virginis partum fidelium parientium dolores in gaudium vertisti: respice propitius super hanc famulam tuam, ad templum sanctum tuum pro gratiarum actione lætam accedentem, & præsta, ut post hanc, eiusdem Beatæ Mariæ meritis, & intercessione, ad æterne beatitudinis gaudia cum prole sua pervenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Deinde illam aspergit iterum aqua benedicta in modū crucis, dicens: Pax & benedictio Dei omnipotentis Patris, ✠ & Filii, & Spiritus sancti descendat super te, & maneat semper. Amen.

RITUS SIVE ORDO

Conficiendi aquam benedictam.

Ex Rituali Romano.

Diebus Dominicis, & quandocumque opus fuerit præparato sale, & aqua munda benedicenda in Ecclesia, vel in Sacristia, Sacerdos eum super pelliceo, & stola violacea indutus, primò dicit.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit cęlum & terram.

Deinde absolutè incipit exorcismum salis.

Exorcizo te creatura salis per Deum ✠ vivum, per Deum ✠ verum, per Deum ✠ sanctum, per Deum, qui te per Eliseum Prophetam in aquam mitti iussit, ut sanatur sterilitas aquæ: ut efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium: & sis omnibus sumentibus te sanitas animæ & corporis: & effugiat atque discedat à loco, in quo aspersum fueris, omnis phantasia, & nequitia, vel versutia diabolicæ fraudis, omnisque spiritus immundus adiuratus per eum, qui venturus est iudicare vivos & mortuos, & sæculum per ignem. ℟ Amen.

OREMUS.

Immensam clementiam tuam, omnipotens æternæ Deus humiliter imploramus, ut hanc creaturam salis, quam, in usum generis humani tribuisti, benedicere, ✠ & sanctificare ✠ tua pietate digneris, ut sit omnibus sumentibus salus mētis & corporis: & quicquid ex eo tactum, vel respersum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Exorcismus aquæ; & dicatur sine OREMUS.

Exorcizo te creatura aquę, in nomine Dei ✠ Patris omnipotētis, & in nomine Iesu ✠ Christi filii eius Domini nostri, & in virtute Spiritus ✠ sancti: ut fias aqua exorcizata ad

effugandam omnem potestatem inimici; & ipsum inimicum eradicare, & explantare valeas cum Angelis suis apostaticis: per virtutem eiusdem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare vivos, & mortuos, & seculum per ignem. ℟. Amen.

OREMVS.

DEus, qui ad salutem humani generis maxima quæque Sacramenta in aquarum substantia condidisti: adesto propitius invocationibus nostris, & elemento huic multimodis purificationibus preparato, virtutem tuæ benedictionis ✠ infunde, ut creatura tua mysteriis tuis serviens ad abigendos dæmones, morbosque pellendos divinæ gratiæ sumat effectum; ut quicquid in domibus, vel in locis fidelium hæc unda resperserit, careat omni immunditia, liberetur à noxa: non illic resideat spiritus pestilens, non aura corrumpens: discendant omnes insidiæ latentis inimici: & si quid est, quod aut incolumitati habitantium invidet, aut quieti, aspersione huius aquæ effugiat, ut salubritas per invocationem sancti tui nominis expetita, ab omnibus sit impugnationibus defensa. Per Dominum, &c. *Hic mittat sal in aquam in modum crucis, dicendo semel.* Commixtio salis, & aquæ pariter fiat: In nomine Patris, ✠ & Filii, ✠ & Spiritus ✠ sancti. ℟. Amen.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DEus invictæ virtutis auctor, & insuperabilis imperii Rex, ac semper magnificus triumphator: qui adversæ dominationis vires reprimis: qui inimici rugientis sævitiam superas: qui hostiles nequitias potenter expugnas, te Domine trementes, & supplices deprecamur, ac petimus, ut hanc creaturam salis, & aquæ dignanter aspicias, benignus illustres, pietatis tuæ rore sanctifices, ut ubicumque fuerit aspersa, per invocationem sancti tui nominis, omnis infestatio immundi spiritus abigatur, terrorq; venenosi serpentis procul pellatur: & præsentia sancti Spiritus nobis misericordiam tuam poscentibus ubique adesse dignetur. Per Dominum nostrum, &c. in unitate eiusdem Spiritus sancti, &c.

Post benedictionem aquæ Sacerdos Dominicis diebus antequam incipiat Missam, aspergit Altare, deinde se, Ministros, ac populum, prout in Missali præscribitur.

Benedictio Domus cum aspersione Aquæ Benedictæ.

P*Arochus vel alius Sacerdos volens aliquã particularem domum, vel generaliter domos fidelium alio tempore infra annum aspergere aqua benedicta, ingredientes domum dicant.* Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. *Deinde loca aspergendo dicant: Antiph.* Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lavabis me, & super nivem dealbabor. *Psalm.* Miserere mei Deus, secundũm magnam misericordiam tuam, &c. Gloria Patri, &c. *& repetitur Antiph.* Asperges me Domine, &c. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

EXaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cœlis, qui custodiat, foveat, protegat, visitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Deinde aspergat aqua benedicta.

Benedictio ordinaria Locis cuiuslibet.

V*Ers.* Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cælum, & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

BEnedic ✠ Domine Deus omnipotens Locum istum (*vel* domum istam) ut sit in eo (*vel* in ea) sanitas, castitas, victoria, virtus, humilitas, bonitas, mansuetudo, plenitudo legis, & gratiarum actio Deo Patri, & filio, & Spiritui sancto; & hæc benedictio maneat super hunc Locum, & super habitantes in eo, nunc & semper. ℟. Amen.

Et aspergat aqua benedicta.

Benedictio Domus novæ.

V*Ers.* Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cælum & terram.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

ORE-

OREMVS.

TE Deum Patrem omnipotentem suppliciter exoramus pro hac domo, & habitatoribus eius, ac rebus: vt eam benedicere, ✠ & sanctificare, ✠ ac bonis omnibus ampliare digneris: tribue eis Domine, de rore cæli abundantiam, & de pinguedine terræ vitæ substantiam, vt desideria voti eorum ad effectum tuæ miserationis perducas. Ad introitum ergo nostrum benedicere ✠ & sanctificare ✠ digneris hanc domum, sicut benedicere dignatus es domum Abraham, Isaac, & Iacob; & intra parietes domus istius Angeli tuæ lucis inhabitent, eamq; & eius habitatores custodiant, Per Christum Dominum. ℞. Amen.

Deinde aspergat aqua benedicta.

Benedictio communis super fruges, & vineas.

VErs. Auditorium nostrum in nomine Domini. ℞. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℞. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℞. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

ORamus pietatem tuam omnipotens Deus, vt has primitias creaturæ tuæ, quas aeris & pluviæ temperamento nutrire dignatus es, benedictionis tuæ imbre perfundas: & fructus terræ tuæ vsque ad maturitatem perducas. Tribuas quoque populo tuo de tuis muneribus tibi semper gratias agere, vt à fertilitate terræ esurientium animas bonis affluentibus repleas, & egenus & pauper laudent nomen gloriæ tuæ. Per Christum Dominum nostrum, ℞. Amen.

Aspergat illas aqua benedicta.

Benedictio nouorum fructuum.

VErs. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℞. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Dominus vobiscum. ℞. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

BEnedic ✠ Domine hos nouos fructus N. & præsta, vt qui ex eis in tuo sancto nomine vescentur, corporis & animæ salute potiantur. Per Christum Dominum nostrum Amen.

Et aspergat aqua benedicta.

Benedictio seminum ac segetum, in festo Natiuitatis B. V. Mariæ.

VErs. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℞. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℞. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℞. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

TE Domine sancte Pater, omnipotens sempiterne Deus petimus ac rogamus: vt hos fructus segetum tuis serenis oculis, hilarique vultu aspicere digneris. Et sicut testatus es Moysi famulo tuo in terra Ægypti, dicens: Dic filijs Israel, cum ingressi fuerint terram promissionis, quam eis dabo: vt primitias fructuum suorum offerant Sacerdotibus; & erunt benedicti. Sic & nos rogamus te Domine; vt per auxilium misericordiæ tuæ, emittas super hunc fructum segetum dexteræ tuæ bene ✠ dictionem, quas ad exhibẽdum proferre digneris: vt non subruat grando, nec turbo subuertat, nec vis tempestatis detruncet, nec aeris innundatio exterminet: sed semper incolumis permaneat, propter vsum animarum & corporum, & ad bene abundantem, & plenissimam maturitatem perducere digneris. Qui in Trinitate perfecta viuis & regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum. ℞. Amen.

OREMVS.

OMnipotens sempiterne Deus, cælestis verbi seminator & cultor, qui nostri cordis aream spiritualibus rastris exerces: adesto propitius precibus nostris, & super agros, quibus hæc semina fuerint insita, tuam largam benedictionem infunde, ac ab eis omnem vim procellarum gratiæ tuæ defensionis auerte: vt omnis hic fructus, & tua benedictione repleatur, et ad horrea sine impedimento perueniat. Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Tunc thurificentur semina, & aspergantur aqua benedicta.

Forma breuis Exorcismi aduersus dæmonis in aliquo homine obsessionem, aut maleficia.

S*Acerdos indutus superpelliceo & stola, etiam afflicti collum altera stola obuoluat, per quam*

quam quasi in tutelam eum assumat, & sibi iungat, vel in maiorem fiduciam erigatur. Deinde post humilem inuocationem S. Spiritus, & adstantium monitione, vt suas preces cum Sacerdotis actione coniungat.

Et muniens seipsum signo Crucis, dicat clarâ voce:

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

Omnipotens Domine, Verbum DEI Patris, Christe Iesu, qui sanctis Apostolis tuis dedisti potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici; & cuius virtute victus, tanquam fulgur de cœlo, Satanas cecidit: tuum nomen tremens supplexque deprecor, vt mihi indignissimo seruo tuo data venia peccatorum, constantiam & virtutem donare digneris, vt hunc crudelem draconem brachij tui potentia securus aggrediar. Qui viuis & regnas cum Deo Patre, &c. ℟. Amen.

O R E M V S.

Omnipotens sempiterne Deus, à cuius facie cæli distillant, montes sicut cera liquescunt, terra tremit; cui patent abyssi, quem infernus pauescit; Te supplex deprecor, vt inuocatione tui nominis huius famuli tui (*vel* famulæ tuæ) N anima à vexatione liberata, ad auctorem suæ salutis recurrat, liberatoremque suum, diabolico depulso fœtore, & odore suauissimo Spiritus sancti percepto, sequatur Dominum nostrum IESVM Christum Filium tuum. Qui tecum viuit & regnat, &c. ℟. Amen.

Tunc energumenus, si possit, clara voce dicat Symbolum Apostolorum, præeunte Sacerdote, qui statim dicat.

℣. Benedicamus Patrem & Filium, cum sancto Spiritu.

℟. Laudemus & superexaltemus eum in sæcula.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

Omnipotens sempiterne DEVS, qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia Maiestatis adorare vnitatem; quæsumus vt eiusdem fidei firmitate, ab omnibus semper muniamur aduersis. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Exorcismus hic breuis subinde repeti possit, cum recitatione Euangelij *In principio, &c. Longior eius prosecutio, & dispositio in Rituali, aut Pastorali continetur.*

Exorcismus domus à malis spiritibus vexatæ.

Sacerdos indutus superpelliceo & stola, dicit In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus ✠ sancti. Amen. *Deinde flexis genibus Hymnum.* Veni Creator Spiritus, &c.

℣. Exurge Christe, adiuua nos.

℟. Et libera nos propter nomen tuum.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini.

℟. Qui fecit cælum & terram.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

Defende, quæsumus Domine, beata Maria semper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis tuis, istam ab omni aduersitate familiam: & toto corde tibi prostratam, ab hostium propitius tuere clementer insidijs. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

O R E M V S.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Sacerdotibus tuis tantam gratiam contulisti, vt quidquid in tuo nomine dignè perfecteque ab eis agitur, à te fieri credatur; quæsumus immensam clementiam tuam, vt quo modo visitaturi sumus, visites: & quidquid benedicturi, bene✠dicas; & ad ea, quæ acturi sumus dexteram tuæ potentiæ extendas: fiatque ad nostræ humilitatis introitum (Sanctorum tuorum meritis,) fuga dæmonum, & Angeli pacis ingressus. Per Christum. ℟. Amen.

ORE-

OREMUS.

DEus Angelorum, Deus Archangelorum, Deus Prophetarum, Deus Apostolorum, Deus Martyrum, Deus Confessorum, Deus Virginum, & omnium bene viventium: Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, te invoco, & nomen sanctum tuum, ac praeclarae Maiestatis tuae clementiam supplex deposco, ut mihi auxilium praestare digneris adversum nequissimum spiritum, ut ubicumque sit, audito nomine tuo velociter exeat, & recedat. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Adiuratio.

ADiuro te serpens antique, per Iudicem vivorum, & mortuorum, per Factorem mundi, qui habet potestatem mittere te in gehennam, ut ab hac Domo festinus discedas: Ipse tibi imperat maledicte Diabole qui ventis ac mari & tempestatibus imperavit. Ipse tibi imperat, qui te de supernis coelorum in inferiora terrae demergi praecepit. Ipse tibi imperat, qui te retrorsum abire praecepit. Audi ergo Satana, & time, & victus & prostratus recede, adiuratus in nomine Domini nostri IESU Christi: Qui venturus est iudicare vivos & mortuos, & saeculum per ignem. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos incipiet quindecim Psalmos Graduales, qui sunt inter alios Psalmos magis proprii ad hanc materiam; legendoque aspergat aqua benedicta domus loca, illa potissimùm ubi sit maior infestatio, ac primùm inferiorem partem domus. Moneatque assistentes ut preces suas cum ipsis coniungant.

FORMULAE PASTORALES.

Pro Testimoniis variis, quae ab iis requiruntur, *ex Manuali Pastorum desumpta.*

FORMULA scribendi Testimonium pro iis, qui egent Dispensatione Proclamationum *ante nuptias.*

FActa per me infrascriptum Rectorem Parochialis Ecclesiae loci de... Districtus... Dioecesis N. diligenti inquisitione apud Personas fide dignas super libertate NN. & N. N. Subditorum praetractae Parochialis, cupientium inter se ritè contrahere Matrimonium: Scio & testificor eos ad id esse liberos, & ab eo non prohiberi per aliquod canonicum impedimentum. Insuper ipsos esse boni nominis & famae, & in Catholica fide, quam profitentur, esse sufficienter instructos, uti per examen deprehendi: Denique eorundem Parentes consentire in praedictum praetensum Matrimonium, prout ex ore eorundem parentum coram didici. Et quia praedicti nupturientes excurrunt, ut gratiam dispensationis proclamationum obtineant, & allegant pro causa quod &c. Fidem facio causam illam revera subesse. Datum die... anno....

Apponendo suum Nomen & Sigillum. Et ante omnia curandum ut praedicta fuerint, debitè examinata & probata.

FORMULA.

Testimonii Pastoralis pro iis, qui migrant ex una Provincia, Civitate, Oppido vel Pago, ad aliam Provinciam, Civitatem, Oppidum vel Pagum.

EGo Infrascriptus Pastor Ecclesiae Parochialis N. Civitatis N. vel Oppidi N. vel Pagi N. fidem facio NN. & NN. personas in legitimo Matrimonio constitutas, & hinc aliò cum suis prolibus & domesticis demigrantes, esse Catholicae & Orthodoxae fidei cultores, Ecclesiam suam Parochialem & Sacramenta diligenter frequentasse, quamdiù apud nos fuerunt, & non fuisse in ullo scandalosos, nec esse notatos ulla infamia; sed è contra illam familiam, & singulares eius personas mihi esse notas, ut probae vitae & conversationis, & ab honestate vitae ac morum esse commendabiles, uti in qualitate mea suprascripta mihi constat ex speciali eorum notitia, & inspectione.... vel ex fide dignorum vicinorum testimonio.... vel tam ex fide dignorum testimonio, quam ex personali notitia.... vel quia habitarunt in vicinia mea per Annos....

Quod si is, qui petit testimonium, est juvenis intendens peregrè proficisci, verbi gratia, ad Urbem Romanam, ad Divam Virginem Lauretanam, Compostellam ad S. Iacobum, vel ad terram Sanctam, Sancta ibidem loca veneraturus, expedit etiam ea in testimonio specialiter exprimi.

FORMULA. Approbationis Episcopalis ad Confessiones audiendas exprimitur supra *Tom. 2. pag. 149.*

FORMULA. Testamenta ritè conficiendi indicatur supra *Tom. 2. tr. 5 pag. 236.*

FOR-

FORMULA. Accurata, & varia scribendi Romam pro dispensatione, vel aliqua Facultate, sive in casibus Matrimonialibus, sive in aliis ad Pœnitentiariam Romanam, &c. exprimitur in proprio tenore supra *Tom. 2. tr. 4. pag. 206.*

Item in causis pertinentibus ad alia Ecclesiæ Tribunalis *pag. 244.*

NOTA.

Pro huiusmodi Testimoniis, Litteris, Petitionibus aut commendationibus ad Personas in Dignitate constitutas, per commodum erit Viro Ecclesiastico, aliisque, in promptu habere Titulos, & Inscriptiones communiores, *quæ personis talibus in particulari attribuuntur, ideoque illa in eius gratiam hic conor annotare.*

Tituli proprii variarum personarum, dignitatum, &c.

Pontifex, Sanctissimus Pater, *Imperator*, Augustissimus Cæsar. *Cardinalis*, Eminentissimus, *Archiepiscopus*, Illustrissimus, *Episcopus*, Reverendissimus, *nunc additur*, Illustrissimus, *Abbas*, Reverendus admodum &c. *Pro varia qualitate. Pleraque aliæ Dignitates inferiores* Amplissimi *Domini titulo gaudent*, *Doctor Theologiæ dicitur*. Eximius *Licentiatus Theologiæ*, Eruditissimus. *Graduatus inferior*, Doctissimus. *Doctor Iuris*, Clarissimus. *Advocatus*, Consultissimus. *Doctor Medicinæ*, Expertissimus. *Reges Serenissimi*, Potentissimi, &c. *Rex Hispaniæ*, Catholicus. *Rex Galliæ*, Christianissimus. *Principes plerique & Archiduces Serenissimi. Comites*, Illustrissimi, & *Barones*, Per illustres. *Dynastæ aut Toparchæ*, Nobilissimi. *Consules*, Amplissimi: *Ex Nobilibus privatis, alii* Nobiles Domini, *alii* Prænobiles *inscribuntur.*

Hi sunt Tituli communiores, *quamvis forte non ubique eiusdem tenoris. Quando in eadem persona concurrunt plures Dignitates, solent earum proprii Tituli in Inscriptione coniungi. Sed in his, cæterisque omnibus, viro Ecclesiastico, nobisque, hoc sit primum & ultimum, ut singula referantur.*

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

EXEMPLAR

Dedicationum priorum, aliarum Editionum huius Operis, Viris Apostolicis Missionis Belgicæ, Anglicæ, & Hibernicæ.

Cum Prosecutione ELOGII specialis, de gloriosa Morte illorum, qui recentiùs in Germania, Anglia, & Hibernia *pro Deo & Proximo vitam & sanguinem profuderunt, ut* Primas Hiberniæ Archiep. Dublinensis, &c.

Ipsa frons prima huius Operis non obscurè prodit, quos sibi Patronos designet. Vos (Missionarii Apostolici,) vos militantis Ecclesiæ lectissimos Pugiles cum Hæresi, cum Vitiis, cum inimicis Crucis Christi ubique depræliantes, suos sibi Mecenates ambit, & me tacente deposcit. Si Germaniam qua patet universam, si amplissima Angliæ, & Hiberniæ Regna, si multiplices Belgarum Provincias latè circumspiciamus, habet sanè ætas nostra ex omnibus Ecclesiæ membris strenuissimos Fidei Defensores, ac veros Machabæos, de quorum laboribus, præliis ac trophæis meritò sibi possit gratulari. Atque inter hos omnes Operis huius Patronos, Vobis imprimis, Missionis Flandrobelgicæ Socii, illud singulari quodam jure deberi, nemo nisi iniurius inficiabitur. Etenim si quid est in Authore facultatis, si quid scientia, id omne à primis religiosæ vitæ incunabulis Provincia huius institutionis sanctissimæ, se acceptum referre nunquam satis testabitur: Accedit eiusdem Provinciæ in provehendis undique Missionibus Apostolicis ardor perpetuus, labor immensus, industria singularis, & nullis limitibus circumscripta. Quæ scilicet una, præter amplissimas Missiones Batavicas, Navales, Castrenses, & alias quas suo sinu domi complectitur, ad remotissimas etiam Gentes longè, latèque suos Socios, ac labores extendit.

Atque imprimis, laboris vestri primordia circumspicienti, occurrit ille Provinciarum confœderatarum status ab hominum memoria longè deploratissimus, quando una cum avita Fide pulsis undique fidei Præconibus, nihil aliud superesse videbatur, quàm perpetuum Religionis Romanæ, ac pristinæ Pietatis exilium. Sollicitauit Sociorum animus vicina illa Patriæ calamitas, ex quibus viri lectissimi, spretis hostium insidijs, vinculis ac carceribus, pro communi salute caput, & vitam vltro offerre non dubitarunt. Duces huic expeditioni sese præbuerunt Gulielmus Leonius, & Cornelius Duyllius, qui multa clam, multa palam perpessi, Apostolico ritu Prouincias vndique lustrantes, palabundas Catholici nominis reliquias in unum congregarunt, infirmos in fide roborarunt, atque innumeros lapsos ac devios in viam salutis revocarunt. Horum inter undas Batavicas primus ardor, in absentium quoque Sociorum pectoribus nouas flammas excitauit. Secuti sunt in eandem palæstram ex vniuersa Prouincia Athletæ fortissimi, qui rebus Religionis vbiq; inclinatis Athlanticos humeros supposuerunt. Atque inter primos Frisiam ad ortum occasumque lustrauit, firmauitque Ioannes Bargius: Zelandiæ insulas vuus eo tempore excoluit Nicolaus Romæus, qui verbo & scripto Sectariorum audaciam

ciam repressit, & Calvinum, detracta larva, suis ad umbratum coloribus Scriptis repræsentavit. His in messem nimis amplam, sed ea tempestate operariis vacuam, opportunè alii atque alii Sociorum manipuli successere, ac venturis postlimino ex Clero tam regulari, quam sæculari auxiliaribus copiis, qua licuit industria, ampliorem laboris campum apparuere.

NEque defuit in hodiernum usque diem primævus ille Sociorum ardor. Ad vos, Viri Apostolici, qui eandem Vineam etiamnum excolitis, amplo cum fœnore transferuntur illi priorum temporum labores prælia, pericula, sed & conjuncta periculis gloria. Nullus hic mihi calamus describet, quot vobis decurrant in cura animarum noctes insomnes, quot subeunda cum fidei hostibus certamina, quot declinandæ insidiæ, quot sustinendi carceres ac vincula, & graviora vinculis discrimina. Sed vel sic cum Apostolo palam facitis, verbum Dei non esse alligatum. Non tantum sonat in pulpitis, auditur etiam in ergastulis ac vinculis, per rura, & campos., & naves, & privata summorum infirmorumque domicilia vestra vox, labor & prædicatio decurrit. Multos quidem Heroes è Societate Belgica quotannis per octoginta, & amplius annos, labor hic improbus immaturo funere conficit ac consumit. At nunquam desunt novi Athletæ, qui priorum casu animati potiùs quam territi, in palæstra tam nobili & vitam & sanguinem profundere ultrò exardescunt.

Vobis igitur qui vineam istam hodie immenso labore, nec minori cum gloria constanter excolitis. Vobis, inquam, novam hanc Operis hujus Editionem novo jure dedicamus, utporè in quibus præclara Majorum in ea Missione decora, novo semper incremento reflorescunt.

Sed ecce ad remotiora dum rapior, domestica præter eo. Habet Societas Flandrica in Missione Batavica suas Indias, sed habet etiam in ipsa Flandria suam Bataviam. Vix aliquod est hujus Provinciæ Collegium, ex quo Apostolico spiritu ad varias è propinquo Missiones, aut sacras Institutiones non excurrunt. Quas ego si singulas pro meritò recenserem, mihi quoque longius excurrendum foret.

AD vos igitur (sacræ Militiæ asseclas) demum venerabundus accedo qui Missioni Castrensi inter mille mortis discrimina sanguinem & vitam aut consecratis, an pridem consecrastis. De vestra virtute, infractis animis, ac laboribus immensis, meritò sibi Societas Flandrica gratulatur, quibus Belgium, præ cæteris Gentibus, continuum pæne Martis domicilium, perpetuum aperit gloriæ theatrum. Nec nova vobis, nec obscura est hæc laudis ac laboris palæstra. Primus huius militiæ Ductor Thomas Saillius, à Principe Parmensem in conscientiæ sua arbitrum adscitus, gregariis quoque militibus in cunctis laboribus ac periculis invicto animi robore, diu noctuque præsto fuit. Princeps ex ardore tam generoso præcellum Thomæ animum velut ex ungue leonem admiratus, plures huiusmodi Belgicos leones Castris suis adiungi peroptavit. Et quamvis eo tempore vix par laboribus Sociorum numerus Collegia incoleret, oblati sunt Principi Patres duodecim, quos ille primum in familiam suam adscivit, deinde more militari Libris Regis inscribi, & in Missionem perpetuam firmari voluit. Quamus hic exercendæ virtutis, tam propriè, quam alienæ campus pareseat, quanti per annos plusquam octoginta exanthlati labores, non tantum rerum in hoc Martio campo gestarum multitudine, sed etiam plurimorum Patrum sanguine, consignatum habemus. Versatur adhuc in hominum atque animalium memoria Nicolaus Montanus, dictus per excellentiam Burgundionum Apostolus, qui ad Sancti Quintini fanum multò vulnere confessus interiit. Et ut alios prætercam: in pugna Neoportana, inclinata belli fortuna, cum Patres Castrenses inter laceros miserorum artus, & cadavera autes adhuc spirantibus præberent, Petrus Buzelinus ab hoste hæretico comprehensus, & glande traiectus fuit. Sed & Laurentium Everardi, hostili cuneo immissum, & pro Societatis homine agnitum, Calviniana crudelitas interemit. Aliam huic victimam, Othonem Campensem, pro aliena salute laborantem, eadem perfidorum rabies adiunxit. Cætera si persequar his similia, iisdem co ficiam. Infinitum quippè foret enarrare huius Missionis casus, & pericula, quæ in urbium obsidionibus,

cruentis congressibus ac prælíis, sequentia deinceps tempora peperere.

SEd à Martis Regno ad Neptunum transeamus: huius quoque imperium amplissimum Flandrobelgicæ Provinciæ navalis Missio pervadit, soli Belgio propria, & à principibus Austriacis solenni diplomate Societati demandata. Arduum sanè munus, & illis tantum destinari solitum, quibus animus est insigni robore septus, & vires animo pares. Hic nullus timori, nullus fugæ locus: quamvis & tonet cœlum, & fremant procellæ, & totus ex imò commoveatur oceanus, immoto tamen animo persistendum est, qui nec conspecta morte pavescat, nec alios pavere patiatur. Vt nihil dicam de nausea marina, de morborum contagione, de nautarum militumque colluvie, quid magis arduum videtur, quam animos illos, ipso oceano majores, unius lignei carceris ergastulo dies noctesque coarctari: donec his angustiis pariter cum corpore soluti, tumulum domicilio ampliorem in medio æquore frequenter inveniant. Plures sub hoc marmore æquoreo sepultos Apostolicos Heroes promptum foret, sed prolixum, ex huius Provinciæ monumenti enumerare.

Pergite illustres animæ, Terras & terrena à tergo relinquite, immensa maris spatia peragrate, non ut velut aureum è Cholcide, sed ut animas pretioso Christi sanguine redemptas è barathri faucibus eripiatis. Sæviant procellæ, assurgant undæ, dehiscat abyssus: sed nec undæ aut procellæ, nec abyssus tota, nec omnes oceani fluctus Charitatis vestræ ardorem hactenus extinguere valuerunt. Hæc immensa Apostolici pectoris Decora non levibus tantum Operis nostri foliis, sed monumentis perpetuò duraturis posteritas celebrabit.

SEd alio me abripuit Missionum Apostolicarum multitudo, priusquam vel unius magnitudinem possim dicendo exæquare. Terras, Maria, Castra, Navigia prætervectus, ad ipsa Libitinæ regna *Pestiferis* assistentium tandem pervenio. Hinc in limine primo occurrunt lethalia ulcera, & gemitus cum morte luctantes. Inter hos quot ego Sociorum alacres vultus, & vivida inter languentes obsequia conspicio. Horum alii morientes ad extremam luctam disponunt, alii vivis necessaria subministrant, alii tam animorum quam corporum plagas omni studio lenire contendunt. Verùm nec ipsi satis exempti: innumeræ in hoc obsequio Charitatis victimæ intra Belgarum fines cecidere, quorum ut plerosque sparsim extinctos prætercam, in solo Antverpia nobili Emporio, Patres. Fratresque viginti quatuor non magno intervallo pro civibus contagione afflatis, animas aliquando posuere, quorum numerum Andreas Schottus Consulis Antverpiani filius suo funere nobilitavit. Quin & Gandavianus huius sæculi trigesimus in obsequio infectorum undecim socios è vivis abstulit. Atque eadem contagione ad alias urbes, Bruxellas, Hallas, Cortracum, Belliolum latiùs progrediente, harum singulis bina ternalve hostias par charitas immolavit. Piget fortè lectorem inter tot Heroum funera diutius immorari. At non ignoro viris Apostolicis jucundum esse, non tantum maiorum suorum gesta, sed etiam sepulchra ac monumenta intueri.

HActenus intra Belgii fines versamur. Non potest ille Belgicus ardor unius Gentis aut Provinciæ limitibus coarctari. Per immensa totius Oceani spatia ad Japones, ad Indos, ad ultimos terrarum Chinenses suam opem, & nova sociorum subsidia transmittit.

Prolixus forem si præteritorum temporum colonias, cum Gaspare Barzæo, aliisque Belgis ex hac Provincia in alterum orbem traductas, recensendo memorarem. Quorum laboribus non tota Ormusia, aliaque regna inter Indos, Iaponesque sufficere. Adeò ut magni Xaverii votum perpetuum fuerit, Belgarum quàm pluribus in sui societatem laboris adipisci, quorum nempe zelum, genium, & industriam ad infidelium conversionem præ cæteris natam, & accommodatam censebat, ut suis ipse litteris testatur. Et ut antiquiora prætercam: Vidi, ipse vidi, cum duodecim simul lectissimi Patres, magnis Provinciæ sumptibus, & suppellectili sacra instructi, hinc in Hispaniam enavigarent ad animarum subsidium, si daretur aditus, in novum orbem perrecturi. Vidi & ante hos *P. Corn. Beudin*, qui eodem profectus, & à barbaris fidei causa trucidatus,

rus, præclaram ut arbitror martyrij palmam obtinuit. Notus quoque mihi & familiaris fuit *Ferdinandus Verbi est*, qui magno ambitu cum alijs eiusdem Provinciæ Socijs Chinensem Missionem impetrauit, iamque pluribus annis, in immenso illo Sinarum imperio Christianæ fidei negotium promovere pergit, idque tanto successu & auctoritate, vt in ipsæ Imperatoris Aula summam illam Mandarini dignitatem etiamnum obtineat. Quin & ex illis, quos ipse nuper in Scholis Auditores habui, Lovanio ad novi Orbis subsidium non pauci se contulere, multoque plures Missionem illam summis votis ambivere. Nec mihi ignota sunt paia plurium desideria, qui etiamnum ad eandem gloriæ palæstram magno animi ardore aspirant.

HAs ego Belgicas Missiones, ut magis mihi nota dum recenseo, simul in eandem gloriæ societatem suo jure advoco, omnes omnium ordinum Apostolicos viros, qui ubi gentium in pari causa pares animos ac labores impendunt. Et vos inprimis, Missionarij verè Apostolici, qui per amplissima Angliæ, & Hiberniæ regna contra Hæresim pridem sceptro, ferroque armatam, inter mille vitæ discrimina assiduò dimicatis. In hac arena sanguinolenta quot ego Campianos, quot Vvalpolos, quot Garnettos, Vritos, Colinos, hodieque conspicio, quibus ad parem martyrij gloriam per animus excstuat. Testantur hunc animi ardorem tot præclari Heroes, qui & priorum pericula securi, & palmam consecuti fuerunt. Et his longum foret enumerare ingentem seriem virorum illustrium, qui à tempore Henrici VIII. in hodiernum usque diem, & dira tribunalia, & carcere, & vincula, & feralia pegmata sua morte ac sanguine nobilitarunt. Dabit hæc longo ordine, aliaque illustriora, Prouinciæ Anglicanæ per P. Henricum Morum felici calamo conscripta historia.

VTinam hic quoque liceret in Missione *Hibernica* exanthlatos tot annis Sociorum labores in publicam lucem proferre. Si exhiberentur oculis prima istius Missionis ab ipso S. Ignatio constituta feliciter exordia: Si inter varias deinceps temporum procellas, & persequentium machinas inuicta constantia: si Virorum in omni facultate illustrium domi forisque eximia decora: si paucorum hominum docendo, prædicando, scholas erigendo, toto regno diffusa industria: si tolerata non ita pridem dominante Cromuello bonorum rapina, & vincula, & carceres, & longinqua etiam ad barbaros exilia: deniq; si post extremam ruinam, instaurari, velut ex cineribus, pristini labores, aliaq; his similia sub modio hactenus latentia, in lucem prodirent, stuperet sanè posteritas, res orbis theatro dignissimas, intra silentij ac modestiæ cortinas tot annorum lustris potuisse contineri, Magis scilicet hactenus intenti fuerunt illi, vt scribenda patrarent, quam ut patrata conscriberent.

HIs quoq; inter Operis huius Patronos suo iure accedunt ex sacra S. Dominici, ac S. Francisci Familia, viri illi verè Apostolici, qui in excolenda Hiberniæ vinea tot annis strenuè desudarunt Priùs ego Stellas cœli, quam hos Abrahæ filios, & tantis filijs digna facinora valeam recensendo numerare. Quis enim ignorat quantum illi impendant studij & industriæ, etiam inter extera gentes, Romæ, Pragæ, Lovanij, & in alijs Doctorum Lycæis, pro servandis, alendisq; operarijs in hanc Vineam perpetuò successuris. Quanti etiam domi sustinendi labores, vt cum reliquo Clero, Romanæ sedis, ac Religionis decus toto Regno integram inuiolatamq; conseruent. Adeò vt quod olim, in fulcienda Lateranensi Basilica, præstare visus est Seraphici Ordinis Patriarcha, id nunc in sustinenda Ecclesiæ Hibernicæ ruinæ eius Soboles, alij sociata, perficiat.

IVngite igitur vbiq; Gentium felices dexteras vos omnes fidei Pugiles, qui sub purpureo Christi vexillo per Missiones Apostolicas toto orbe diffusi militatis, Bellum, quod Lucifero, eiusq; asseclis pro Deo, & Ecclesia pridem indixistis, ad extremum vsq; spiritum indefessi sustinere. Non vos frangat tyrannorum potentia, perrumpetis; non domesticorum hostium inuidia superabitis: charitatem alij in otio, & vmbra prædicent, vos illam in sole & sudore, & orbis vtriusq; conspectu palam, exercete. State, cum Gentium Apostolo succincti lumbos vestros in veritate, & in-

„ & induti loricam iustitiæ, & calceati „ pedes in præparatione Evangelii pacis „ in omnibus sumentes scutum fidei, & „ galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est Verbum Dei. Hoc ego verbum, hunc ego gladium in hoc opusculo quasi in vagina reconditum, ad vestras aras supplex appendo. Magnum operæ prætium me tetulisse arbitrabor, si hæc arma litteraria, non levi à me studio fabricata ad militiæ vestræ usum, ac supremi Ducis gloriam aliquando subserviant.

Viri Apostolici
Humillimus vester Cliens
RICHARDUS ARSDECKIN
Soc. Iesu Hib. KilKen.

PROSECUTIO
Dedicationum priorum.

Patronis novis ac Viris verè Apostolicis Germaniæ, Angliæ, & Hiberniæ, *qui pro Deo & Proximo vitam, aut sanguinem recentiùs profunderunt.*

AUspicium huius Prosecutionis à Te duco augustum Imperii Caput Germania. Palæstram tibi Charitatis Apostolicæ gloriosam, & lauream multiplicem nuper præbuit non gladius carnificis, sed quovis ferro atrocior pestilentia, superioribus annis latè grassata. Quanta hæc cum violentia Austriam, & Bohemiam undique invaserit, quot in ea Charitatis Victimæ ceciderint, nulla debet unquam oblivionem deleri: ex quibus ego ea tantum possem referre, quæ certissimis monumentis consignata, etiam ex Vrbe Romana, ad me devenere. In communi illa calamitate, tamquam in publico Charitatis theatro, inter alios, tam multi ex Societate patres sese illicò ad pestiferorum subsidium certatim devoverunt, ut fræno potiùs, quàm stimulo opus fuerint. Ex quibus testantur suis literis ipsi Moderatores, in utraque seorsim Provincia ex Patribus plusquam centenos reipsa in mediam aleam expositos fuisse. Sed nec frequentia præeuntium funera frequentes terruerunt: adeò ut ex illis in Austria quadraginta & unus, in Bohemia quinquaginta, & unus, in Charitatis obsequio vitam posuerint. Felices animæ! sive ego vos totidem Martyres incruentos, sive Charitatis supremæ victimas dixero, vos certè proximam martyrio lauream obtinuisse, orbis hodie Christianus meritò gratulatur. Et sanè in Charitatis tam eximiæ publicam commendationem, datæ sunt in Vrbem litteræ à sacris, urbanisque Magistratibus disertè profitentibus, vel maximum sese, vel totum inter tot mala subsidium in operariis illis communi obsequio se ubique devoventibus reperisse. Hos Operis huius novus Mecœnates, hos Apostolicorum virorum in cœlo Patronos, hos futuræ posteritatis in hac Charitatis palestra Præsides, Tibi in tali prole rer fælix *Germania*, deberi lubentes agnoscimus.

HInc in Angliam, nobilissimum semper, nunc recentissimum Apostolicæ gloriæ theatrum properamus. Annis proximè elapsis, Missionariis Apostolicis, per Angliam, & Hiberniam, à custodiis, carceribus, exiliis, patibulis, novum, immortale decus accessit. Intra solam ferè urbem Londinensem, in palmari causa Religionis, ex Societate omninò Octo illustres Hostiæ, patibulis suxissæ, & in quatuor partes dissectæ, vitam suam Domino consecrarunt. Illustres, inquam. Hostiæ, quibus ad illam immortalis gloriæ lauream Dux simul, & Comes fuit ipse Societatis Anglicanæ Provincialis Thomas Harcotus; aliàs Vvhirebred: atque ex eadem Societate eximii sanè viri, Gulielmus Vvaringus, Antonius Turnerus, Ioannes FenuviKus, Ioan. Gavanus: & paulò ante hos, Gulielmus, Irelandus, & eo secutus Carolus BaKerus, aliàs Leuvis, & Philippus Evanus, hic Cardiffe. Ille LsKæ, An 1679. eandem lauream pari morte consecuti fuerunt. Horum omnium in publico supplicii theatro vox suprema fuit, se pro religione Romana, & popularium salute, mille si haberent vitas lubentes profundere, atque ex animo Regi, ac Regno veram pacem & felicitatem apprecati. Quorum invictam in veritate constantiam, atque oris, animique alacritate admirandam, non tantùm Catholici, sed etiam ex hæreticis plurimi undique circumfusi summo plausu ac præconio excipere. Ac paulo post orbis Catholicus,

tholicus, & ipse supremus Antistes plausum hunc latè ingeminarunt. Præter hos fidei pugiles, octo alij ex socijs eadem tempestate ab Hæreticis comprehensi, & dirissimis carceribus confecti in pari causa, gloria non impari vitam posuere? nisi quod illi cruenta carnificis manu, hi incruento carceris squallore extincti fuerint. Si tamen fas est extinctos dicere, qui ex ipso obitu lucem accepere omni æuo duraturam.

Abierunt quidem illi ad cœlestem Cætum tot suorum Patrum in illa sanguinaria palæstra pridem purpuratorum. Sed & alijs qui supersunt in eadem Missione socijs, in exilijs, & ergastulis, laboris & gloriæ partem non paruam reliquerunt. Nam præter communem ibi Sacerdotibus Catholicis exilij pœnam, habuit aliquid singulare Sociorum proscripto, quod eorum potissimum delatoribus certa constituta sint præmia, nouo argumento veteris in illos odij, tanquam in perpetuos Romanæ, ac Pontificiæ authoritatis Assertores. Viuant hæc in posteris vegetæ ac robustæ Charitatis exempla: longè enim potentius argumenti genus est, pro Charitate vitam moriendo, quam vocem vel atramentum scribendo profundere.

AD te nunc tractu non longo, tuo iure properandum HIBERNIA, quæ tot annis inter perpetuas persecutionum procellas fluctuas semper, mergeris nunquam: hoc habes inter alia Constantiæ decora cum Nauicula Petri commune. Huius argumentum ignes præbet ipsum anni quo hæc scripsit curriculum. Si eo præsules Illustrissimos Corcagiensem, ac Kildariensem, Religionis Romanæ odio in diuturno carcere Dublini nuperrimè detentos. Prætereo Societatis nostræ ibi Superiorem Gulielmum ò Rian ex eadem causa, eodemque loco per menses plurimos arctè constrictum, ac demum extra Regni fines relegatum, ablegatis etiam aut coactis socijs non paucis, & aliorum Ordinum operarijs præcipuis, ac strenuissimis: vt solent Ecclesiæ hostes firmissima eius propugnacula fortiùs impugnare.

SEd vos quæ gens, quæ lingua conticesset huius Ecclesiæ gemini Pugiles, inter Apostolicos Missionarios Vertices supremi, PLVNQVETE ac TALBOTE Præsules Illustrissimi? Vos, inquam, qui tot carceres illustrastis, vincula decorastis, ac demum illustri morte, gloriæ vestræ coronam imposuistis immortalem, quam in sequentibus breui saltem compendio spectandam exhibemus.

Vita, & Mors gloriosa Illustrissimi D. OLIVERII PLVNKETI, Archiepiscopi Armacani, & Primatis Hiberniæ extremo supplicio Londini nuper affecti.

OLIVERIUS PLVNKETVS, ortus est ex nobili inter suos familia, cui ipse supremum veræ nobilitatis apicem apposuit, & Primatis dignitate, & mortis gloria. Adolescens cum esset, huic gloriæ præfulsit in immatura adhunc ætate, præmaturam veræ sapientiæ desiderium. Hanc vt acquireret securiùs, extra patriæ suæ fines proficisci decreuit, vt solent illius Gentis Adolescentes ingenus, qui quam domi adipisci nequeant, apud exteros inquirunt sinceræ doctrinæ institutionem, Sapientiæ magis quam Patriæ studiosi. Hos vt sacros latices purius hauriret Oliuerius, non dubitauit Romam vsque, ad ipsum sinceræ doctrinæ Fontem proficisci.

Est in Vrbe Romana nationis Hibernicæ Collegium, ab Eminentissimo Principe Cardinali Lodouisio pridem constitutum, ac Societatis administrationi commissum. Floret illud hodieque plurimum, & in ipsa Vrbe multum celebratur ab Alumnorum delectum, institutione ac eruditione excellenti, quibus dotibus redduntur passim omnibus amabiles, & singulari probitatis & modestiæ charactere conspicui. Vnde fit, vt ex eo Collegio hactenus prodierint magno numero Viri illustres, ac maximis muneribus perfuncti, qui in patriæ suæ Vinea fructus vberrimos protulerunt. In hoc celeberrimum orthodoxæ Fidei Seminarium cooptatus est *Oliuerius*, in spem non modicam fructus eximij, quem præclara illius indoles promittebat. Et sanè fructus ille communi exspectationi vbertim respondit. Studia in eo Collegio omnia tanto successu perfecit, vt Doctoris in Theologia

logia lauream adeptus fuerit, ac postea ad eandem Facultatem publicè profitendam in Collegio de Propaganda fide admotus, vbi munus illud duodecim annis summa cum laude exercuit.

Præbuit inter ea diuina Prouidentia occasionem inexpectatam; per quam acquisitum tot annis solidæ Sapientiæ thesaurum in Patriam suam latiùs erogaret. Postulabatur à Summo Pontifice Clemente IX. Præsul idoneus, qui Ecclesiam Armacanam cum suprema Primatis potestate in Hibernia administraret. Varij varios ad eam dignitatem pro suo quisque studio offerebant. Demum sua Sanctitas, omnibus pro rei grauitate expensis, in hanc sententiam conclusit: Non est cur vlterius consultemus de incertis, quando rem certam ante oculos habemus. En virum probatæ virtutis, consummatæ doctrinæ diuturnæ experientiæ, in ipsa Vrbis Romanæ luce omnibus dotibus conspicuum Oliuerium PlunKetum. Hunc ego Archiepiscopum Armacanum, hunc ego Hiberniæ Primatem Apostolica Auctoritate constituto. Nec mora, humeros oneri subjicit Oliuerius, manus operi pari alacritate mox appositurus. Pergit igitur Apostolica auctoritate ac monitis instructus, iter in Hiberniam per Belgium instituete, vbi cum & Ego tunc Louanij illius alloquio fruitus essem, inter primos auctor fuit, vt hoc Opus in Missioriorum Apostolicorum subsidium elaborarem, quo etiam titulo singulari, illum sibi inter primos Patronos vindicare debet.

In Hiberniam vbi pervenit, ibi demum campum animo suo & Apostolicis laboribus parem inuenit. Auis valeat dicendo complecti, quantùm illi insudandum fuit, vt plurima in rebus ac moribus iniquitate temporum collapsa restauraret. Quantum industriæ adhibendum, vt pluribus locis idoneos animarum Curatores præficeret. Quantum laboris exanthlandulum, vt per latissimas Vltoniæ plagas, populum illum Romanæ fidei semper tenacissimum, opportunis vbique documentis confirmaret. Sed quod omnium maxime arduum, quanta illi vigilantia tot annis incumbendum fuit, vt Gregem suum vbique Lupis admixtum, ab eorum dentibus & erroribus illæsum conseruaret. Inter hæc indefessi Pastoris officia dum strenuè versatur; id demum expertus est, difficile quam sit Oues protegere, & Lupos non irritare: & ab ipsis etiam Domesticis fides insidias aliquando meruendas esse. Hoc habet Hæresis commune cum conscientia furijs agitata, quod omnia timeat etiam tutissima, sufficit illi quælibet sui cerebri suspicio, vt mox ad calumnias, inde ad carceres, & restes deueniatur.

Cum igitur alia non suppeterent accusationis capita, adornantur criminationes occultæ quibus hic tam validus Ecclesiæ Romanæ propugnator vel opprimi possit; vel extingui. Fingitur cum Curia Romana nimium commercij, & notitiæ; in Aula Gallica auctoritas, & gratia: atque inde externæ potestatis inducendæ conatus. Rapitur ergo in vincula Præsul integerrimus, & turris Dublinensi, siue nouæ Portæ, mancipandus traditur, ad die 6. Dec. Ann. 1679. Cum verò ex Tribunali siue aduerso supremam sententiam assiduò expectaret, per integrum pœnè annum in eadem Custodia detentus est, nulla in ipsum sententia prolata, certum sanè probatæ innocentiæ argumentum. Sed vbi sæuit inuidia, nec ipsa immunis est innocentia. Nouæ igitur machinæ, nouumque Tribunal excogitatur, quo nullum Catholico Præsuli infestius deputari potuit.

Itaque circa finem Octob Ann. 1680. Londinum deportatur, atque ibi arcto rursus carceri includitur, nec famulo quidem proprio ad alloquium admisso. In illa custodia totis septem mensibus detentus fuit, omnibus vita solatijs orbatus. Sed instar omnium erat illi Deus, & Mens recti conscia: adeò vt ad fidum Amicorum non raiò scripserit, se in illa solitudine nactus esse, quàm maximè auehat, liberam sibi, & sacris studijs vacandi facultatem.

Demum sub diem tertiam Maij ad fatale Tribunal examinandus adducitur: proferuntur criminationes innanes, quas supra retulimus. Reposuit paucis Præsul modestissimus: Iniquam esse accusationem i vbi defensionis locus non datur: sibi autem a sua Patria, testibus, tabulis, aduocatis longè abducto, omnem defensionis viam intercludi. Post hæc rursus ad carcerem, suo tempore ad judicium reuocandus dimittitur. Interea Præsulis opti-

mi innocentiam vox communis eloquitur, sed non auditur: intercedit pro eo Legati Gallici authoritas, & gratia, sed hæc quoque vt ingrata repellitur: frustra demum ipsa perorat æquitas, vbi ex aduerso fremit accusantium iniquitas.

Tandem aduenit decretorius dies, quo iubetur ante iudicium tribunal consistere: inermis cum armatis, aduena cum inquilinis, Præsul Catholicus cum iudicibus Catholico nomini infectis in iudicio congressurus. Quodque vnum expectandum fuit, vicit demum innocentiam calumnia, vicit æquitatem perfidia, vicit illustrissimam viri virtutem, quæ hanc semper sequitur, & persequitur inuidia. Profertur igitur feralis sententia, qua iubetur, vt laqueo suspensus, & in partes dissectus extremo perduellium supplicio afficiatur. Quanta animi alacritatem hanc ipse sententiam exceperit, testes mihi sunt litteræ Præsulis Catholici, qui tunc rebus ipsius intimè præsens fuit, in hanc sententiam. Testatus est de se Oliuerius, cum pronunciata in eum esset extrema mortis sententia, nec minimam sensisse animi perturbationem, nec deinceps vel vnicum quadrantem suæ quietis aut tranquillitatis amisisse: quin & nocte ante mortem suprema, adeò placidè somnum cæpit, vt cum hora quinta matutina, à quodam excitaretur, vt ad supremam luctam se componeret, paulò post intrepidè responderit: Ecce me paratus sum totus, veniant iustitiæ satellites, quando ipsis libitum fuerit.

Sed iuuat audire ipsius sacri Præsulis verba Spiritu Apostolico plena ex ipso carcere post latam mortis sententiam, ex litteris datis Bruxellas ad Virum sibi vsque ac mortem merito dilectum D. Gregorium Ioyce, D. Gudulæ Canonicum 22. Iunij 1681. Lata est, inquit, in me mortis sententia, quam non timeo, nec quietis mihi quidquam eripit, sum enim tam liber ab omni conspiratione mihi imposita, quam infans vnius diei. Quod ad characterem, professionem, & functionem meam attinet; eam publicè professus sum: & cum hoc sit motiuum mortis meæ, morior libenter, vti vnus Præsulum Hibernorum hic primus, ita exemplum, diuina fretus gratia, alijs daturus, talem mortem non formidandi. Sede vnde mihi creaturæ miserrimæ tantum suppetij animorum, cum videam instante morte, ipsum Creatorem meum cœpisse pauere & tædere? Considero sanè Christum suo timore ac pauore id meruisse, vt ego sim à timore immunis. Tempus mihi sufficiens educendi ex Hibernia testes negatum fuit: octo diebus serios aduenerunt post latam in me mortis sententiam, quam lubens amplector, pro mea professione, charactere, ac functione moriturus. Expecto in dies adduci ad supplicii locum, vbi mihi intestina extrahenda sunt, & coram me igne cremenda, & demum caput amputandum. Cupio lubenter dissolui, & esse cum Christo. Condono ex animo, & precor, vt Deus condonet, omnibus qui quouis modo morti meæ causam præbuerunt. Ita ille in litteris postremis cygnea voce, & spiritu verè diuino, morti iam propinque præcinebat.

Die igitur prima Iulij (styl. vet.) extremo supplicio constituta, humili trahæ de more impositus, concurrente hominum multitudine, Tiburnum extra Londinum ad consuetum supplicii locum adducitur, spectaculum illustre Deo, Angelis, & hominibus futurus. In celebri illo tot Martyrum theatro extremam scenam peracturus, concessa loquendi facultate, ad populum vndique circumfusum orationem habuit præmeditatam, & propria manu Anglicè conscriptam, quam hic summatim exhibeo.

A diebus aliquot ante Regio Tribunal examinatus fui, & nunc breui comparebo coram Regum Rege, & Iudice supremo, qui nec falsis testibus falli potest, nec humano respectu seduci. Reddet enim vnicuique secundùm opera sua præmium, vel pœnam sempiternam. Hæc cum veritas sit fidei indubitata manifestum est; si ego in hoc mortis articulo aliquid veritati contrarium declararem, me mox damnationis æternæ sententiam incursurum, à qua nulla datur vlterior appellatio. Veritatem itaque sincerè, atque apertè manifestabo, absque vlla verborum æquiuocatione: mihi certissimè persuadens, nullam esse potestatem aut in terris, aut in cœlis, quæ mecum possit dispensare, vt protestationem falsam exhibeam.

Vt igitur Causa mea orbi vniuerso clarius

tiùs innotescat, obseruandum est, me in Hibernia coram iudicibus perduellionis accusatum fuisse. Verùm dum Accusatores animaduerterent mihi facilè prestò futuras tabulas, & testes, quibus & eorum nequitiam, & meam innocentiam euidenter manifestarem, subduxerunt illi se, & ad hanc vrbem conuolarunt, vt iudicium ad hoc Tribunal transferrent, in quo & mea persona, & accusatorum qualitas, & status causæ incognitus fuit.

Postquam hic per sex circiter menses arcto carceres detentus fui, tandem ad diem tertium mensis Maij accusationes in Hibernia pridem allatæ. Hic coram alijs iudicibus rursus instauratæ fuerunt. Factum sanè rarum, & peregrinum, vix à quingentis annis visum. Sed cum mihi paucæ septimanæ concessæ fuissent pro testibus, & tabulis adducendis, quæ ex partibus varijs longinquis, & vltramarinis tam breui tempore expediri non poterant, duodecim vlterius dies pro iudicij prorogatione postulaui, qui mihi denegati fuerunt. His igitur destitutus, & manibus ad defensionem quasi ligatis, in iudicium protractus sum, & hominibus periuris expositus, qui in vitam meam omnio studio collimabant.

Capita Accusationis summatim fuerunt, de litteris missis ad Pontificis Secretarium, & quosdam alios, vt externos Principes ad Hiberniam inuadendam sollicitarent: de alio ablegato ad Regem Galliæ, de subsidijs à Clero in eum finem postulatis: de septuaginta millibus hominum ad talem expeditionem comparatis: de institutis ad hoc varijs conuentibus, & quidem semel à decem vel duodecim annis, trecentorum nobilium, vt sumptis armis possessiones sibi ereptas recuperarent.

Cum horum Singulæ nullam habere veritatis speciem, & mera esse figmenta ad calumniandum excogitata, manifestum fecisset: Demum protestatus est coram Deo, & per salutem æternam, se nunquam istiusmodi litteras, agentes, aut sollicitationes siue in Vrbem, siue in Galliam, aut alio quouis modo destinasse, nec ea sibi vnquam in mentem venisse: imo ab omni rebellione etiam minima contra Regem, & Patriam semper toto animo abhorruisse. Denique tam apertè ridiculum esse tanti exercitus apparatum, vt ipse cum Catholicis sibi addictis, ægrè possit vel mediam legionem sustentare idque cuiuis rerum non prorsus ignaro luce meridiana clarius parere.

Atque, inquit, ut magis appareat quam sincero solius veritatis amore, hæc ego moriturus attestor, vobis hic palam notum facio, ex præcipuis Magnatibus vnum curasse mihi declarari, *se vitam mihi conseruaturum, si alios vellem accusare*. Cui disertè professus sum, me nullius vnquam conspirationem nouisse, & vt vitam hanc moralem seruarem, me nolle quemquam falsò accusare, cum præiudicio meæ salutis æternæ, quod minimè deceret meam personam, aut quemlibet virum Ecclesiasticum professionis Romanæ.

Hoc demum palam profiteor, me in Hiberniam exercuisse functiones Prælati Catholici, ac conatum fuisse tam prædicando, quam docendo, adducere Clerum, & gregem mihi commissum ad normam, & mores suo muneri competentes: in quo si aliquid mihi acquisitum sit inuidiæ, meminisse debeo, in Collegio Apostolorum aliquem etiam Iudam extitisse: At ego cum lapidato Stephano pro Accusatoribus meis roro animi affectu precor, *Domine ne statuas illis hoc peccatum*. Nec minus oro pro meis Iudicibus, & aliis qui quocunque modo morti meæ cooperati fuerunt. Veniam vicissim supplex deposco ab omnibus, quos ego in mea vita verbo, aut opere vnquam offendi.

Rogo insuper Diuinam Maiestatem, & Omnipotentiam, vt concedat Regi nostro, Reginæ, Duci Eboracensi, ac Regiæ familiæ vitam diuturnam, omnemque prosperitatem in hoc mundo, & in altero felicitatem æternam.

Ad extremum, vti meam innocentiam in criminibus mihi obiectis satis manifestam feci, vtinam pari facilitate passim me eximere ab omni reatu contra Maiestatis diuinæ præcepta, quæ ex toto corde doleo me sæpius violasse: firmissimèque statuo ac propono tua (mi Deus) fretus gratia, & si annos mille vitam protraherem, diuinam me bonitatem nunquam offensurum. Tuamque rogo Maiestatem infinitam per Christi merita, perque intercessionem sanctissimæ Matris, omnium-

niumque Angelorum ac Sanctorum, ut mea mihi peccata remittas, & hanc animam meam ad requiem recipias sempiternam.

HAEc cum ingenti spiritu ac pietatis sensu protestatus fuisset universa, & manu sua subscripta reliquisset, consuetam subiit carnificinam, laqueo primum strangulatus, capite dein amputato, & corpore in quatuor partes dissecto. Corpus ut honesto ritu sepeliretur Rex concessit, qui fertur de ipsius morte non modicum sensum habuisse. Populus certè undequaque circumfusus summo animorum sensu ipsius innocentiam, Christianam constantiam, & incredibilem mortis contemptum ita deprædicavit, ut plurimi palam affirmaverint, etsi ad annos centum vixisset, nunquam sibi, Deo, Patriæ suæ, ac Religioni Romanæ tantum gloriæ consequi potuisse.

Rodat sese infelix invidia, vt Innocentiam opprimat: conspiret hæresis, ut fingat Conspirationes: summa Ecclesiæ capita in odium fidei violenter excutiat: sed vel sic ipsa conteret caput suum. Vera namque Christi Religio, uti ab incunabulis inter insidias crevit, inter insectationes adolevit, sic per eadem de Invidia & Hæresis latius semper triumphabit.

Vita & mors beata Illustrissimi Domini Petri Talboti, Archiepiscopi Dublinensis in Hibernia, in Custodia Dublini nuper obita.

PEtrus Talbotus, familia fuit illustris in vitæ exortu, illustrior in progressu, illustrissimus in occasu. Originem duxit ex nobilissima stirpe Comitum Salopiensium in Anglia, postea in Hiberniam propagata, ubi illius majores in Equestri ordine variis muneribus claruerunt, & quod clarissimum est, in Religione Catholica semper constantes extiterunt. Adolescens doctrinæ ac virtutis desiderio impulsus in Lusitaniam profectus est, ubi litteris operam dedit annos salutis 1635. ætatis suæ anno 15. Ad superiora alacri constantia progressus, Philosophiæ ac Theologiæ studia insigni profectu emensus est sub disciplina Societatis partim in Lusitania, partim Romæ, ubi & sacris Ordinibus initiatus fuit. Inde reversus in Lusitaniam, & paulò post progressus in Belgium, Aulæ Anglicanæ ea tempestate illic cum Rege residenti charus, & opportunus extit. Non multò post tam Regis, quàm Religionis per quàm studiosus in Angliam porrexit, ubi demum inter Reginæ Eleemosynarios cooptatus, munus illud singulari cum laude & integritate exercuit. Post aliquot annos in Hiberniam commigravit rei Catholicæ in conditione privata operam navaturus: Sed illius conspicua virtus, ac doctrina singularis non potuit diu sub modio latere, quæ etiam scriptis pro re Catholica in lucem editis reddita est ubique illustrior. Replevit viri fama jam pridem Angliam, collustravit Hiberniam, in exteris quoque Regnis inclaruit, ac tandem ad Romanam etiam Aulam eius splendor emanavit. Hinc Sede illa vacante multorum votis postulatus, à Summo Pontifice Clemente IX. Archiepiscopus Dublinensis creatus fuit, & Gandavi in Belgio consecratus.

Inter varias temporum procellas Gregem sibi commissum Pastorali sollicitudini & vigilantia curavit, ac protexit. Sed dum oves proteguntur, *Lupi Pastorem* invadunt. Periculum ab his adeò increvit, ut maluerit se ad tempus subducere, quam nocituras Gregi turbas sua causa concitari. Itaque cedens tempori se in Gallias recepit, Parisiis ab omnibus in honore habitus. Sed nec ibi destitit Ecclesiam suam litteris & aptis pro tempore documentis à longè administrare: inter quæ extat, Epistola Pastoralis ad Catholicos in Hibernia de officio, & solatio patientium subditorum, typis tradita Parisiis anno 1674. Nec de sunt alia eiusdem opera diversis temporibus edita: De Natura fidei & hæresis, Antuerpiæ Ann. 1657. Politicorum Catechismus ad hos Instruendos divina fide & morali honestate, ibidem Ann. 1658. De nullitate Ecclesiæ Anglicanæ Protestanticæ, Bruxellis Ann. 1658. Tractatus de Religione & Regimine Gandavi, Ann. 1670. Historia Iconoclastarum, Parisiis Ann. 1674. & alia contra Stillingfletum & Albium ibidem impressa.

Post aliquod temporis intervallum, mitigata potius quam sedata tempestate, in Hi-

in Hiberniam regreditur, ubi Eccleſiæ ſuæ negotia componere, Catholicos confirmare, Hæreticorum artes eludere omni ope conatur. Vetum ægri horum oculi diu lucem ferre non valent. Odioſa illis erat viri induſtria, ſuſpecta auctoritas & gratia: hinc, ut fit, quod quiſque formidat, id aboleri deſiderat. Inſtituuntur igitur in tribunali hæretico accuſationes occultæ, ſuſpiciones invidioſæ, & cæteræ artes opprimendi ſuſtum ſuis operibus contrarium: maximum denique in hoc iudicio crimen Catholici Sacerdotis doctrina, nomen, officium, authoritas. Demum præſul optimas, & conſcientiæ bonæ teſtimonio confiſus, ab impiis ſatellitibus ex improviſo comprehenditur, & ad publicum carcerem innocens damnatur. Hic quidem tenebatur ſtrenuus Chriſti athleta diuturna cuſtodia arctè concluſus, ſed paſtoralis animi libertatem non cuſtodes, non carceres, non vincula ſtrinxere, ſuorum magis, quam ſui ſollicitum.

Interea dum hæretici Tribunalis ſententiam (quæ plerumque feralis eſſe ſolet) per plures menſes magna animi æquitate expectat, corpus animo impar gravi infirmitate concutitur. Luctatur Chriſti miles cum morbo corporis, cum prædore carceris, humanis præſidiis magna ex parte deſtitutus. Solum ſuperat magnæ mentis, & innocentiæ ſolatium. Tandem per hanc carnificinam tam multiplicem ac diuturnam mortem, quam ſecuris non attulit in ſatellitum cuſtodia ſecurus invenit, eò demum translatus, ubi legitimè certantibus promiſit Dominus coronam iuſtitiæ.

At vivet in perpetua poſteritatis memoria, vivet in æterno Beatorum Præſulum cætu, Præſul Illuſtriſſimus, cui glorioſi certaminis lauream, nullæ hominum iniuriæ, nullus Hæreſis aſtus, aut invidia ſurripere poteſt. Falleris nimium cæca crudelitas: quidquid agas, quidquid moliaris, ſemper fuit, ſemper erit ſanguis Martyrum ſemen Chriſtianorum. Huius documentum tot ſæculis dedit ac datura eſt, fida ſemper Deo, ac Regi Hiberniam.

EPILOGVS.

Vobis quos recenſui univerſis, Apoſtolici Pugiles, vobis in cœlo Patronis non tantum huius Operis exigua moles, ſed Europa ſimul tota gratulatur. Triſtem in vos, ac cruentam machinata eſt Hæreſis tragœdiam: cruentam conſequi potuit, triſtem non potuit. Obſtupuit ipſa Impietas frontis lætitiam, mentis conſtantiam, & ipſum ferale pegma, in theatrum honoris converſum. Excepit plauſum mortis, exordium vitæ, inter læta in cœlis trophæa ſemper duraturæ.

LAEtare & tu forte tua, tot fidei Pugilum fœcunda ſemper parens *Anglia*. O quot hactenus Eccleſiæ, & Cœlo Machabæos una peperiſti! Sed adhuc nec fracta, nec ſterilis, nec effeta, novæ ſemper gloriæ, novam ſobolem adminiſtras. Creſcunt tibi ſub Hæreſi ferro armata anni luctus, & dolores, ſed nec minus accreſcunt cum meliori fœnore novi ſemper monumenta decoris. Cernis quidam ſub carnificis manu cladem non raram charorum pignorum, ſed quot ſpectas funera, tot numeras trophæa. Patri noſtri, neſci ſuperati: premi ſuſtines, nunquam opprimi: lacerari potes, ſed ſine funere: concidi potes, ſed ſine vulnere; quin ab ipſo cædentis ferro altius aſſurgit tua laurus & victoria. Hæc tibi Paleſtra quamvis cruenta, adeo nunc in gloriam verſa eſt, ut nunquam in ea ſine triumpho decentes. Ter fælix *Tiburnum*, tot, tantorumque triumphorum illuſtre theatrum. Non ego te dicam cruentum ſupplicii locum, ſed lacteam ad cœlum viam: non funeſtum mortis ſepulchrum, ſed glorioſum vitæ exordium, non triſtè Calvarium, ſed campum Elyſium.

Hæc tua rurſus gloria eſt, tali prole fœlix *Anglia*, & tuæ gloriæ conſors *Hibernia*. Fœlix inquam, Anglia, non victo mars imperio, non opibus ab orbe extremo advectis, non claſſibus vinci neſciis, non candidæ pacis beato otio: ſed potiùs purpureis tot Pugilum tuorum triumphis, orbe toto, cœloque celebratis.

Spectat quidem è propinquo *Hibernia*, tot cognatæ Gentis cruenta, & glorioſa certamina, ſed ipſa nec incruenta, nec in gloria. Offert illa ſe ſe non Anglicæ potentiæ, non opum, non Imperii æmulam, ſed Catholicæ Conſtantiæ Sociam ac conſortem. Habet illa domi aſſiduam patiendi Paleſtram; habet non rara tuendæ Fidei cum infidis certamina.

na. Ambit tamen adhuc nobilissimum illud *Tiburni* theatrum, & in eo tot recentia sacrorum Pugilum vestigia. Hæc ut illa suo quoque sanguine condecoraret, Athletam ex suis non rudem, non ignobilem, sed supremum Sacræ militiæ Præsidem ac Primatem transmisit Quanto ille animi robore, quam invicta fide & constantia scenam illam peregerit, nos pro viribus supra exhibuimus, nec ulla deinceps Gens, aut lingua conticescet.

Sed nec adhuc hi sacri Pugiles pedem ex arena retulerunt. Vivunt etiamnum, & in posteris spiram novi Oliverii, novi Hærcotti, qui priorum exemplo non fracti, sed roborati; non territi, sed animati, indictum Hæresi, bellum fortius instaurabunt. Non desunt porrò Germaniæ suæ Aquilæ, non Angliæ, non Hiberniæ sacri Leones, qui Christi Ecclesiam tueri non desistent. Fortia quidem sunt Hæresi, arma, enses, restes, catastæ, sed secures. Sed fortiora sunt Fidei Clypeo munita pectora: hæc enses in lauros, restes in torques pretiosos, sanguinem in purpuras, secures in coronas convertent. Hæc ab exordio militantis Ecclesiæ experta est Impietas, hæc ætas nostra recentibus jam exemplis toties comprobavit, nec ab his se degenerem sera posterita sexhibebit. Ita vovet qui supra.

Cliens Humillimus
RICHARDVS ARSDEKIN,
Soc. IESV in Provincia Flandro-Belgica
Hibernus KilKeniensis.